iletişim

Ölüm Bizim İçin Değil

Ufuk Bektaş Karakaya

UFUK BEKTAŞ KARAKAYA

Ölüm Bizim İçin Değil

UFUK BEKTAŞ KARAKAYA 1957 yılında Malatya-Kuluncak'ta orta halli bir çiftçi ailesinin çocuğu olarak doğdu. İlk ve ortaokulu Malatya'da, liseyi İstanbul'da okudu. Lise yıllarında "Halkın Kurtuluşu" hareketinde siyasi mücadeleye katıldı. Daha sonra bu hareketin ayrışma sürecinde "Devrimci Proletarya" saflarında yer aldı. 1978'de çeşitli cezaevlerinde bir yıl tutuklu kaldıktan sonra politik faaliyetine devam etti. 1981 yılında İskenderun'da tekrar yakalandı. Toplam on farklı cezaevinde sekiz yıl hapis yattı. 17 Eylül 1988'de Kırşehir E Tipi Cezaevi'nden on sekiz koğuş arkadaşıyla birlikte tünel kazarak kaçtı. 1989'da yurtdışına çıktı. Uzun yıllar Avrupa'da göçmen sorunlarıyla ilgili siyasi faaliyetler yürüttü. Almanya'nın Köln kentinde insan hakları savunucusu dostları ve arkadaşlarıyla çalışmalar sürdürüyor. Yaşanacak güzel bir dünya özlemi içinde en çok da İstanbul'u özlüyor.

bektaskarakaya@live.de

İletişim Yayınları 1577 • Anı Dizisi 55
ISBN-13: 978-975-05-0866-0
© 2011 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2011, İstanbul

EDİTÖR Murat Gültekingil
YAYIN SEKRETERİ Ekrem Buğra Büte
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
KAPAK FOTOĞRAFI Ufuk Bektaş Karakaya, Toptaşı Cezaevi
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Jaklin Kalender
BASKI ve CİLT Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

UFUK BEKTAŞ KARAKAYA

Ölüm Bizim İçin Değil

iletişim

Nehirler Aka Aka...

Yolcu!

Görüyorum ki, bir an önce varmak istiyorsun oraya. Gerginsin, kıpır kıpırsın, soluk soluğasın, yay gibisin ey yolcu! Coşkunluğun ne güzel, gerilimin ne güzel, öfken ne güzel! Sana selam, sana saygı, ey yolcu!

Fakat düşündün mü yolunun uzunluğunu? Neler var yolunun üstünde, düşündün mü? Koşar adım aşabilecek misin şu dağı, geçebilecek misin bu hızla şu beli, tırmanabilecek misin bu solukla şu sırtı? Ovada dikenler boy-atmıştır belki, kayalar yollara uçmuştur, kuru dereleri seller basmıştır, kar yağmıştır belki o tepelere? Böyle, uçar gibi geçip gidebilecek misin oralardan, hemen varabilecek misin oraya? Belki sırtlanlar üşüşmüştür leşlere, kuzgunlar çöküşmüştür ak kayalara, kuduzlar tutmuştur belki yolları. Belki silinmiştir ayak izleri yolcuların. Bütün bunları bir bir düşündün mü, ey yolcu? Çünkü sen, ne ilk yolcususun bu yolun, ne de son.

Derim ki sana:

İyi oku yolunu, avucunun içi gibi bil! İyi belle yolunun engellerini! Dizlerini, ciğerlerini, yüreğini sıkı tut, iyi dengele! Ovada koşar gibi vurma kendini dik yokuşlara! Uçuruma atlar gibi bindirme kayalara! "Daha koş, daha koş" diye alkış tutanlara kanıp da, kesilip kalma yarı yolda! Dipdiri varmalısın oraya! Varıp bir şeyler yapmalısın! Hız koşusu değildir bu, ey yolcu, engelli koşudur bu! Engelleri aşa aşa, gücünü koruya koruya varmalısın oraya! Çünkü oraya varmaktır amacın, koşmak değil!

Hasan Hüseyin, *Acıyı Bal Eyledik*,
Bilgi Yayınevi, 1973, s. 23

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR *9*

Önsöz *11*
İlk Firarım Doğumumdu *13*
Okul Yılları *23*
Büyük Kent Yaşamı, Lise Yıllarım ve Devrimci Düşüncelerle Tanışmam *33*
Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'ndan (THKO) Ayrılış *55*
İkinci Gözaltı ve Sorgu *77*
Yılmaz Güney'le Karşılaşmam *83*
Toptaşı Cezaevi'ndeki Firar Çalışmamız *107*
Tekirdağ Cezaevi ve İkinci Firar Denemesi *115*
Tekrar Dışarıdayım *135*
12 Eylül ve Cuntanın Gelişi *175*
Cunta Altında *183*
Yeni Görev Alanım Adana *195*
Üçüncü Kez Gözaltı ve Polis Sorgusu *205*
İstanbul-Gayrettepe'de Polis Sorgusundayım *231*

Selimiye Kışlası *245*
Alemdağ Askerî Cezaevi ve Mahkemeler Süreci *249*
Alemdağ Askerî Cezaevi'nde Tünel Çalışması *271*
Metris Askerî Cezaevi'ne Sürgün *279*
8 Temmuz Süresiz Açlık Grevi *285*
Tek Tip Elbise Süreci *293*
Tecrit Koğuşu *297*
Sağmalcılar Özel Tip Cezaevi *311*
1984 Ölüm Orucu *315*
Haydarpaşa Askerî Hastanesi *327*
Aysel Zehir *363*
Adana Köprüköyü Askerî Cezaevi'ne Sevk *367*
Adana Kapalı Cezaevi'ne Sürgün *373*
Seksen Altı Günlük Koğuş Yaşamı *407*
24 Aralık Direnişi *427*
Kırşehir Cezaevi'ne Sürgün ve Firar *457*
Yeniden İstanbul *499*
Yurtdışına Kaçış *515*

- ***Ölüm Orucu Sürecinde Willy Brand'a Yazılan Mektup*** *520*
- ***Fatih'in Ölüm Orucunda Örgüte Yazdığı Mektup*** *522*

Ölen Yoldaşlardan *523*

KISALTMALAR

AEP	Arnavutluk Emek Partisi
CY	Cephe Yolu
ÇS	Çayan Sempatizanları
ÇKP	Çin Komünist Partisi
Dev-Sol/DS	Devrimci Sol
Dev-Yol/DY	Devrimci Yol
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi
DHB	Devrimci Halkın Birliği
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DK	Devrimci Kurtuluş
DP	Devrimci Partizan
DSB	Devrimci Sendikal Birlik
DYF-İş	Devlet Demir Yolları Sendikası
HB	Halkın Birliği
HK	Halkın Kurtuluşu
HS	Halkın Sesi
HY	Halkın Yolu
İGD	İlerici Gençlik Derneği
K	Kurtuluş
KUK	Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları
MC	Milliyetçi Cephe
MK	Merkez Komite

ML	Marksist-Leninist
MLSP-B	Marksist-Leninist Silahlı Propaganda Birlikleri
MSP	Milli Selamet Partisi
OÇ	*Orak-Çekiç*
P	Partizan
PY	Partizan Yolu
TCY	Türk Ceza Yasası
TDKP	Türkiye Devrimci Komünist Partisi
TDY	Türkiye Devriminin Yolu
THKO	Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
TİKB	Türkiye İhtilalcı Komünistler Birliği
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TKEP	Türkiye Komünist Emekçi Partisi
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TKP/ML Hareketi	Türkiye Komünist Partisi / Marksist-Leninist Hareketi
TKP/ML	Türkiye Komünist Partisi / Marksist-Leninist
TÖB-DER	Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TSİP	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi

Önsöz

İnsan yaşamı, güzelliklerin, çirkinliklerin, acıların, sevinçlerin, anıların, deneyimlerin, birikimlerin bir toplamıdır. Her insanın yaşamı önemlidir. Doğumları ve ölümlerinden sadece yakınlarının haberi olduğu insanların yaşamları da böyle bir önem taşır. Bu nedenle bazı politikacıların deyimiyle "sıradan insan" sözü insanlığa yapılmış –bilinçli ya da bilinçsiz– bir hakarettir.

Yaşamı dolu dolu yaşayanlardan biriyim. Geriye baktığımda hayatıma dair yüzümü kızartacak, başımı önüme eğdirecek hiçbir davranışım olmadığını görmek beni mutlu ediyor. Yaşamın, doğanın bütün güzelliklerinin insanın insanca yaşayabileceği bir dünyanın varlığı için mücadele ettim. Güzellikleri ilke edindim.

Yaşadım!

Sevdim, sevildim!

Yaşadım dediğim yaşamın içinde başkalarının yaşamlarına benzemeyen çok acı yanlar oldu. Ağır işkenceler, cezaevlerinde yaşanan direnişler, yetmiş üç günü aşan bir ölüm orucu deneyimi, kucağımda, yanı başımda ölen insanlar, bütün bunların benim üzerimdeki etkileri, kazılan müthiş bir tünel, cezaevinden ve ülkemden kaçış, yaşamımın unutulmaz, iz bırakan yanlarını oluşturdu.

Ülkemiz sinemasının büyük ustası Yılmaz Güney ile genç bir

devrimciyken Toptaşı Cezaevi'nde birlikte yaşadığımız beş altı aylık süreç, devrimci yaşamımın önemli bir dönüm noktasıydı.

Okuyucudan bir tek isteğim var. Anlattıklarımda yaşadıklarımdan kaynaklanan, unuttuğum, eksik kalan kısımlar olabilir. Anılarımda, kimilerinin hoşuna gitmeyecek yerler de bulunabilir. İçtenlikle belirtmeliyim, amacım birilerini yargılamak, suçlamak, yaralamak, birileriyle hesaplaşmak, birilerini korumak veya kendimi aklamak değil. Bir öykü bu, yaşadım, yaşadığım gibi katıksız, abartısız anlatıyorum. Değerlendirmeyi okuyucuya bırakıyorum.

On binlerce insan bu mücadeleye katıldı, binlercesi canını verdi. Güçleri, bilgileri oranında mücadeleye katılan, bu uğurda canlarını veren o güzel insanları yaşadığım sürece saygıyla anacağım. Adını gerçekten anımsayamadıklarım olduğu gibi, yanı başımda zaaf ve olumsuzluk gösteren birçok insanın da ismini vermekten bilerek kaçındım. Onlar da bu öykünün içindeydiler.

Tarih ileri doğru yaşanır, geriye doğru yazılır. Benim bu yazdıklarım da yakın tarihten deney ve tecrübelerimi aktardığım kişisel tarihimdir. Belki okuyucuda içinde bulunduğum yapının tarihini anlatıyormuşum gibi bir düşünce oluşabilir ama benim o yapının dışında bir yaşamım olmadı ki! Birilerinin işine yarar düşüncesiyle de okuyacağınız anılarımı yazdım. Genelde bu tarz anıların toplumsal mücadelede ununu elemiş eleğini asmış yaşlı kuşak tarafından yazılması beklenir ama ben o kadar beklemek istemedim.

Yazarken beni cesaretlendiren, düşünce, öneri ve katkılarıyla destekleyen, bütün arkadaş, dost ve yakınlarıma çok teşekkür ediyorum.

Köln, 2009

İlk Firarım Doğumumdu

Köy çocukları yürümeye başladıkları anda ailenin iş yaşamına katılırlar. Gün olur büyüklerin işlerine yardım ederler, gün olur kendilerinden küçüklerin bakıcılığını üstlenirler. Koyunların, kuzuların, keçilerin, oğlakların otlatılması ise her zaman onların temel görevlerinden birisidir.

Ben de önce kuzu ve oğlakları, sonra keçi ve koyunları daha sonraları da sığır ve mandaları otlatarak büyüdüm. Koyunlar, kuzular sakin, keçiler oğlaklar insanı çıldırtacak kadar haşarıydılar. Bela arıyor, bela çağırıyorlardı hep. Nerede uçurum, nerede tırmanılması mümkün olmayan yüksek bir kaya varsa onlar oradaydılar. Tepelerde, çayırlarda onlar arkadaşımdı. Hepsiyle anlaşmak zorundaydım. Kırları, çayırları, çiçekleri ve otlatmaya götürdüğüm hayvanları seviyordum.

Biraz daha serpilip büyüyünce, koyunların, keçilerin otlatılması işi benden küçük kardeşime geçti. Bizler büyük çocuklar olarak bağ, bahçe ve tarım işlerinde çalıştık. Köyde yaşadığım sürece istesem de istemesem de bu işleri, okula gidinceye kadar yılın her mevsiminde, okula başladıktan sonra da yaz tatillerinde ve okul saatlerinin dışında yaptım.

Okuma, yazma, bilim, edebiyat, kültür ve sanata uzak bir ortamda kâğıt, kalem ve kitapla önce ağabeylerimin okul malzemeleri ara-

cılığıyla sonra okulda tanıştım. Henüz eğitimin önemini ve anlamını kavrayamadan bir oyun gibi geçen ezberci ilköğrenim dönemim bittiğinde okumaya devam etmezsem köyde öteki köylü çocuklarınınkine benzer bir yaşamım olacağını biliyordum. Fakat bunu istemiyordum. Bağ bahçe, tarla işlerini çok sevdiğimi söyleyemeyeceğim.

Fırat'ın bir kolu olan Tohma çayının içinden geçtiği yeşil bir vadi olan Kuluncak'ta geçti çocukluğum. Babamın babası Mustafa dedem savaştan kaçıp, küçük üvey kardeşi Ali'yi de yanına alarak buraya gelmiş. Ninemin yanında çobanlık yapmaya başlamış. Sonra da savaşta kocası ölen ninemle evlenerek, içgüveysi olarak buraya yerleşmiş.

Bu savaşın hangi savaş olduğunu tam bilmiyorum ama dedemin yaşını hesapladığımda "'93 Harbi" diye bilinen Rus-Osmanlı savaşı günlerine denk geldiğini görüyorum. Dedem bazen savaştan söz eder, düşmanların esirleri kuma gömdüklerini, dışarıda kalan başları keskin kılıçlarla kestiklerini, bedenlerden ayrılan, top gibi yuvarlanan başların "Oyyy!" diye bağırdıklarını anlatırdı.

Malatya'ya bağlı Konaktepe köyünde orta halli, altı çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu olarak dünyaya geldim. Çocukluğum saklambaç veya çelik-çomak oynayarak geçmedi. Çocukça dolaşacak, eğlenecek pek fazla zamanım olmadı. Bu nedenle de diğer çocukları kıskanır, onlara gıpta eder, onların yerinde olmayı çok isterdim. Yaptığım en başına buyruk hareket, yazın öğle sıcağında kuzuları ahıra kapatınca, bir iki saatliğine arkadaşlarımla birlikte Tohma çayına yüzmeye gitmekti.

Büyük ağabeyim Ali, Darende'de ortaokula başladı. O sırada ben küçük ağabeyim Mehmet Ali ile birlikte ilkokula gidiyordum. Küçük kız kardeşim Hatice ise hastalanmıştı, bir süre sonra da öldü. Ölüm nasıl bir şeydi bilmiyordum. Ev kalabalıktı, herkes ağlayıp üzülüyordu. İnsan ölünce mezara gömüldüğünü biliyordum. Ya sonra ne oluyordu? Ruhlardan söz ediliyordu, mezarlıklar birçok insan için korku kaynağıydı. İnsanlar ölülerden neden korkuyorlardı? Ölüler neden hortluyorlardı? Cennet neydi, cehennem niye vardı?

Ablam Elif okula gönderilmemişti, anneme ev işlerinde yardımcı oluyordu. Ablama dedemin annesinin ismi verilmişti. Dedemin

annesini babası okula göndermiş ama bir hafta içinde okuma yazmayı öğrendiği için "cadı olur" diye öğretmeni tarafından okuldan kovulmuş. Dedemin annesini ve onun yaşadığı yüzyılı düşündüğümde bu davranışın ne kadar müthiş olduğunu şimdi anlıyorum. İyi de o büyük ninem hangi okula gitmişti, o günlerde sadece medreseler yok muydu, kadınlar bu medreselerde nasıl eğitiliyorlardı bu benim için de hâlâ bir muammadır.

Komşuların arasında ismim Güloğlan'dı. Anneme neden bana Güloğlan dediklerini sorduğumda Annem, "Oğlum senin adın Bektaş. Yıllar önce ölen babamın adını, yani dedenin adını sana verdik. Dedenin saçları dökülmüştü, bundan dolayı "kel" lakabını takmışlardı ona. Babanın babası, Mustafa deden, benim babamın ismini sana vermemize karşı çıktı. Fakat yapılacak bir şey de yoktu artık. Sana babamın adıyla hitap etmemek için, sırf onun lakabından dolayı seni "Keloğlan" diye çağırmaya başladı. Böylece herkes sana Keloğlan demeye başladı. Sonra deden çocuğun adı Keloğlan kalacak diye, seni Keloğlan diye sevmekten vazgeçip, Güloğlan demeye başladı. Bir süre sonra bu kez de insanlar sana Güloğlan demeye başladılar." Güloğlan olmak benim için pek önemli değildi artık. İlkokula başlayınca okul kayıtlarında, yoklamalarda Bektaş'tım, sokakta ise beni Güloğlan diye çağırıyorlardı. Bu isim benim ilk ismim olmuştu. Keloğlan, Güloğlan derken Bektaş adı sadece resmî kayıtlarda yazılı kaldı. Başlangıçta bu isim kargaşasından kurtulmak istesem de yaşamın bana başka yeni isimler kazandırmasına engel olamadım.

Babam sık sık Malatya'ya bazen de Darende'ye gidip geliyordu. Biz küçük büyük hepimiz çalışırken babam tarım işlerinde çalışmayı sevmezdi. Hemen hemen her ihtiyacımız karşılanıyor, yokluk ve yoksulluk çekmiyorduk. Bizim evde et, süt, tereyağı, yumurta, hayvansal gıdalar, sebze ve meyve her şey boldu. Şehirde yaşamaya başlayana kadar çocukluğumuzda bir yokluk, yoksulluk çekmedik. Hepimiz sağlıklı ve gürbüz çocuklardık. Köyde çocuklar arasında kendi yaş grubumdakilerden daha gürbüzdüm. Annem, babam ve dedem çok severlerdi beni. Evde bazen kızarlardı ama hiçbirimiz anne, baba ve dede dayağı yemedik.

Annem çıtı pıtı minyon, yardımsever, sevecen, sıcakkanlı, cana yakın, sevimli, kırmızı yanaklı güzel bir kadındı. Köyde kadınlar

annemin yanaklarına kırmızı boya sürdüğü konusunda dedikodu yapıyorlarmış. Bu, babamın kulağına kadar gelmişti. Bir gün sofrada birlikte yemek yiyorduk. Babam öfkeyle sofradan kalktı, annemin başındaki beyaz pullu "bürük" dediğimiz baş bağını çıkarıp tükürükle ıslatarak annemin kırmızı yanaklarını silmeye başladı. Annemin yanaklarından beyaz baş bağına boya bulaşmıyordu. Çünkü boya değildi, doğal hali kırmızıydı. Babam sofraya oturmayıp öfkeyle birilerine kızıp evden çıkmıştı. Annem ise sofrada sessizce gözyaşı dökmüştü. Biz de ne olduğunu anlayamadan annemin çevresinde toplanmış, annemizi niye üzüyor diye babamıza öfkelenmiştik.

Dedem akşam sürüyü eve getirirken onu yolda karşılayıp bastonunu, abasını almadığımız günlerde evin arkasındaki tepeden bize "yal yavuzları" diye bağırır, kızıp öfkelenirdi. Bu sözün, durmadan tıkınan, önüne geleni yiyip tüketen insanlar anlamına geldiğini bilmezdim. Dedem bizi sevse de ona göre bizler yiyip içmekten başka bir işe yaramayan insanlardık. Ama onu karşıladığımız zaman bütün sevecenliğiyle beyaz uzun sakalını sıvazlayarak bizlere gülümser, bizi dağlardan topladığı çiçek ve dağ yemişleri ile ödüllendirirdi.

Dedeme Kirli Mustafa diyorlardı. Kırmızı yanaklı, aksakallı, çalışkan, kısa boylu, bakımlı, temiz giyinen, beş vakit namazını kılan, oruç tutan, hatta hiçbir cumayı kaçırmayan sevimli bir yaşlıydı. Söylentiye göre, annesi dedeme hamile iken defalarca yılan gördüğü için dedemin doğuştan, kol dirseklerinden ellerinin üstüne ve diz kapaklarından ayaklarına kadar olan kısımları yılan derisi gibiydi. Bunun için köy halkı gıyabında ona Kirli Mustafa diyorlardı. Dedem ise bu lakabı hiç sevmiyordu.

Dedemin sabah yataktan kalktığını hiç görmezdik. Ne zaman uyansak onu hep uyanık, giyinik bulurduk. Geleneklerde gelinin de yattığı ve kalktığı görülmezdi. Annemin yatış ve kalkış saatlerini de hiç kimse göremezdi. Dedem erkenden sabah namazına kalkardı. Annem de ondan önce kalkmak zorundaydı. Namaza kalkınca hepimizi uyandırırdı. Geciktiğimizde "yal yavuzları" diye bize kızardı. Bizim aile Alevi inancında olmasına rağmen dedemin neden namaz kıldığını ve oruç tuttuğunu hâlâ anlayabilmiş değilim.

Köyümüzün içinden Tohma çayına katılan büyük bir dere akıyordu. Bu dere köyümüzü ikiye bölmüştü. Bir tarafına Aleviler, karşı tarafına ise Sünniler yerleşmişlerdi. Araziler karışık, çarşı-pazarı ortaktı. Sünnilerin tarafında farklı olarak bir tek cami vardı. Alevilerden dedemle birlikte üç dört ihtiyar namaz için camiye gidiyorlardı. Başka namaz kılan da oruç tutan da yoktu.

Sünniler ve Aleviler düğünlerde birlikte halaylar çekerler, bir arada yiyip içerlerdi. Cenazeleri birlikte kaldırılır, acılar ortak paylaşılırdı. Kışın kahvelerde yaşlılar birlikte zaman geçirirlerdi. Sadece karşılıklı kız alıp verilmiyordu. Sünniler sağı Aleviler ise sol düşünceleri benimsiyorlardı. İki taraf arasında görünmeyen, bilinmeyen, adı konulmamış ama hissedilebilen bir soğukluk vardı. Karşılıklı ölçülü ve mesafeli davranılıyordu. Sünniler ibadetlerini aleni yapıyorlar, Alevilerse dede geldiğinde, cemleri gizli düzenliyorlardı. Karakoldaki asker, çavuş, okuldaki öğretmenler bizim tarafta oturuyorlardı fakat Sünnilerle daha yakın ilişki içindeydiler.

Köyün gençleri okumak için dışarı giderlerdi. Onların tatillerde köye gelişleri de başlı başına bir olay oluyordu. Lacivert takım elbiseli, boyalı kunduralı, beyaz gömlekli, kravatlıydılar. Bir de öğrenci şapkaları vardı. Çocukları okumaya giden anneler gururluydu. Takım elbiseli, şapkalı, kravatlı gençlerin dolaştığı köyde, bir bayram havası eserdi. Bu gençlere yemek davetleri veriliyordu. Her gün bir evde ziyafet vardı. Onların geldikleri günlerde köyün kızlarında göze çarpan bir değişiklik olurdu. Giyinir, kuşanır, süslenir, kendilerini çeşme başına atarlardı. Utangaç bakışlar, gülümsemeler, güzel sözcükler uçuşurdu çeşme başında. Kuytularda buluşanlar, tarla, bağ, bahçe yollarında sanki tesadüfmüş gibi karşılaşmaların planları yapılırdı.

Bir gün hepimizi heyecanlandıran bir haber yayıldı çevreye. Köyümüzde ilk kez bir sinema filmi gösterilecekti. Bütün köyün yaşlısı, genci oradaydı. Küçük ağabeyim, ablam, komşunun çocukları, topluca gittik. Sinema perdesi pazar yerine kurulmuştu, filmi açık havada izliyorduk. Kimsede ses yoktu, herkes pür dikkat filmi izliyordu. Filmde yapılan bir haksızlık karşısında yaşlı bir kadın oturduğu sandalyeden ayağa kalkıp, görüntüyü işaret ederek, "Oğlum Ali'nin başı üstüne yemin ederim ki; bu adam haklı öbü-

rü haksız," diye bağırdı. Filmin ismini şimdi anımsamıyorum ama dramatik bir filmdi

Filmin bitiminde şaşkınlık içinde heyecanla, gecenin serinliğinde, bahçe yolundan, böcek ve kurbağa sesleri arasında hızlı hızlı yürüyerek eve dönüyorduk. Dedem eve gelmeden önce mutlaka evde olmalıydık. Aksi halde dedem evde çıngar çıkarırdı. Ama gecikmiştik, eve geldiğimizde dedemi "Yal yavuzları nerede?" diye bağırırken bulduk. Annemden öğrenmişti sinemaya gittiğimizi. Bizi görünce bir tufan koptu. "Ah ben ölmem! Ah ben ölmem! Kız sinemaya gider mi? Kız meyhaneye gider mi?" diye bağırıyor, bastonunu sağa sola sallayarak evin önünde ileri geri yürüyor, "Başımı alıp gideceğim," diyordu. Sinemayı da "kerhane" gibi gördüğünden akıl almaz tepkiler veriyordu. Hepimiz suçlu psikolojisinin içine girmiştik. Annem de bizi sinemaya yolladığı için, bizimle suç ortağı olmuştu. Dedem küçük bir çocuk gibi iyice huysuzlaşmıştı. Böylesi günlerde kendi kendini yatıştırmak için odasına çekilir, kaval çalardı. Bakır renkli, dilsiz, güzel bir kavalı vardı. Yatağının başında asılı dururdu. Bazen yalvar yakar çalmasını isterdik. Nazlanırdı ama çabuk yatışır, öfkeli halinden bir şey kalmaz, sakalını sıvazlayarak gülerdi. Sonunda bizi kırmaz, çevresine oturtup kaval çalmaya başlardı. Biz de dizinin dibinde sessizce oturur uzun süre onu dinlerdik.

Bir akşam, "Siz dinsiz yetişeceksiniz, sinemaya gidiyorsunuz gavatlar, yarın meyhaneye, kerhaneye de gidersiniz, sizin namaza başlamanız lazım," dedi. Küçük ağabeyimi, beni ve kardeşim Selman'ı çağırdı. Abdest aldırttı. Arkasına dizildik, ona bakarak namaz kılmaya başladık. O ne yaparsa biz de aynısını yapıyor, yanlış, eksik ezberlediğimiz bütün duaları içimizden okuyorduk. Küçük kardeşim henüz dua bilmediğinden dudaklarını kıpırdatarak bizi taklit ediyordu. Namazın ortalarına doğru gelmiştik. Küçük kardeşim Selman "Çöğdürüğüm geldi," diye dedeme seslenince dedemle birlikte hepimizi bir gülme tuttu, namazı falan unutup yerlere yattık. "Hadi size namaz falan yok, defolun keratalar," diyerek bizi namaz kıldığımız yerden aşağıya indirdi. O akşam dedemin bizi dindar yetiştirme umudu da kaybolup gitti. Bir daha da bize dinî eğitim verme çabasının içine girmedi. Ama bazı akşamlar, keyfi yerinde olursa bize öğütler vermekten asla vazgeçmezdi.

– Beni iyi dinleyin, bu anlattıklarım kulağınıza küpe olsun. Sakın ha sakın unutmayın tamam mı? Ben öleceğim siz kalacaksınız, yarın büyüyüp koca koca adam olacak, evlenip çoluk çocuğa karışacaksınız. Size iki öğüdüm var yavrularım, beni iyi dinleyin.

– Ee ağa dinliyoruz, dedik hep bir ağızdan.

– Bakın oğlum büyüdüğünüzde bir zengin kadınla, bir de evlenmiş de ayrılmış kadınla asla evlenmeyin, dedi.

– Neden ağa? diye sorduk.

– Yavrum zengin kadınla evlenirseniz, kadının evinde kapının üstünde bir tokmak vardır. Kapıdan eve içeri girerken alnınıza, dışarı çıkarken kafanızın arkasına bu tokmak küt küt iner. Her gün, her saat, her fırsatta malı mülkü başınıza kakar, iyice gözünüze sokuverir. Evlenmiş de ayrılmış kadınla sakın ola evlenmeyin diyorsam, küçüksünüz aklınız henüz pek fazla ermez. Gece kadınla yatağa gittiğinizde eğer muamele iyi olmazsa, memnun edememişseniz size eski kocasını över.

En büyük ağabeyim muziplik yaptı.

– Ağa yoksa sen nenemi memnun edemiyor muydun? diye sordu. Kızmadı dedem, güldü, kafasını sağa sola sallayarak,

– Kalkın gavatlar, sizi gidi hergeleler, diyerek bizi odasından kovdu.

Dedem öldüğünde benim çocuk dünyamda büyük bir boşluk oldu. Günlerce, geri gelmeyecek mi diye ağlayıp durdum. Dedem ölmeden önce biriktirip sakladığı paraların yerini kimseye söyleyememiş veya kendisi de unutmuş. Biriktirdiklerini kâğıt paraya çevirerek büyük gaz yağı tenekelerine doldurup hayvanların ahırına gömmüş. Onun ölümünden çok sonra hayvanların ahırının yenilenmesi sırasında sakladığı bu kâğıt paralar ortaya çıktı. Paralar farelere yem olmuş, talaş haline gelmişti. Bir teneke dolusu para, dedemin bilinçsizliğinden, banka tanımaması veya altına çevirmemesi nedeniyle farelere yem olmuştu.

Büyük ağabeyim Ali ortaokulu, küçüğü Mehmet Ali de ilkokulu bitirmişti. Eğitimleri için Adana'nın Ceyhan ilçesine gittiler. Orada ev tutup kalacaklar, babamla annem de kışın yanlarına çalışmak için gideceklerdi. Ablamla birlikte ben ilkokulu bitirene kadar köyde kaldık.

Baharda yoğunlaşan işlerden bıktığımdan dolayı ben de kazada okula gitmek, okumak için yanıp tutuşuyordum. En çok da mandalardan bıkmıştım. Yazın sıcağında mandaları otlatmanın zorluklarını ancak onları otlatanlar bilir. Sıcaklar başladığında mandalar nerede su veya çamur varsa oraya giderlerdi. Onların gidişini durduramaz, ben de arkalarından gitmek zorunda kalırdım. Böcek ve sivrisinekler mandaları ısırdıklarında at gibi süratle dağ, dere, tepe koşarlardı. Ben mandalara engel olamaz, peşlerinden ağlayarak giderdim. Onları otlatmaya götürmek için sabahları erken kalkıldığından uykusuz da kalıyordum. Küçük ağabeyim de bu işlerden bıkmıştı. Hayvanları otlatmaktan kurtulmak için bazen birtakım kurnazlıklara başvuruyordu. Annem onu uyandırdığında ağlayarak, "Beni manda otlatmaya gönderirseniz kendimi kayalardan aşağı atacağım," diyordu. Annem de onun böyle bir şey yapabileceğinden korktuğu için onun yerine beni gönderiyordu. O, annemin bu zayıflığını kullanıyor, böylelikle işten de kurtuluyordu. Ben mandaların peşinde koştururken, o, evde kalıp arkadaşlarıyla oynuyordu.

İlkokul dördüncü sınıftaydım. Üçüncü ve dördüncü sınıflar aynı dershanede eğitim görüyorduk. Öğretmen eksikliği vardı. O yıl sınıfımızı yedek öğretmenlik yapan Battal Mehetoğlu okutuyordu. Uzun boylu, güçlü, kuvvetli, sportmen, sert görünümlü ama sıcakkanlı bir öğretmendi. İnsanlarla çok iyi ilişki kuruyor, öğrenciler ve aileler onu çok seviyorlardı. Bekârdı, liseyi bitirmiş, yedek öğretmenlik yapıyordu. Onun kaldığı eve devamlı yiyecek içecek götürüyordum. Ders bitiminden sonra sık sık voleybol oynardık. Voleybol oynamayı seviyor, çok da güzel oynuyordu. Sohbetlerimiz oluyordu. Haksızlıktan, zenginlik ve fakirlikten, hak ve hukuktan, adaletten söz ediyor, insanca yaşamanın her insanın hakkı olduğunu söylüyordu.

Solcu olduğunu Sünni kesimden bazı eşraf ve ağa takımı öğrenmişlerdi. Bu nedenle de onu pek sevmiyorlardı. Onların çocukları da bizimle aynı sınıftaydı. Bir bahar günü ders bitimi okulda kalmış bir kısım öğrenciler ve öğretmenimizle okulun bahçesinde voleybol oynuyorduk. Eşraf takımından Ali Efendi'nin kızının okulda başörtüsü kaybolmuş. Bunu bahane ederek okula, öğ-

retmenimize baskı yapmaya gelmişlerdi. Eşrafın ağzı çok bozuktu. Ali Efendi, "Bugün kızımın başörtüsü kaybolursa yarın bilmem ne olur. Bu ne biçim okul, ne biçim öğretmenlik? Böyle olursa biz kızlarımızı okula göndermeyiz," diyerek hakaret etmeye, küfürler savurmaya başladı.

Öğretmenimiz, "Ali Efendi düzgün konuş, burada ahlaki bir durum yok," dedi. Fakat hakaret ve küfürler devam etti. Battal Mehetoğlu, "Köyün ağa ve eşraf takımısınız diye köyün öğretmenine hakaret ve küfür etme hakkını nereden alıyorsunuz, düzgün ve terbiyeli konuşun," diye bağırdı. Adamlar Mehetoğlu'nun üzerine yürüdüler. Okulun önü karışmıştı. Biz çocukça öğretmenimizi savunuyorduk ama bizi dinleyen yoktu. Öğretmenimiz güçlü kuvvetli biriydi. Eşraf takımından çekinmemiş, birkaç yumruk ve tekmeyle Ali Efendi'yi ve yandaşlarını geri püskürtmüştü. Sünni kesim bunun üzerine toplanıp işi okul basmaya kadar vardırdı. Ama Alevi taraf öğretmeni savunmak için araya girip öğretmenden yana taraf olunca olay büyümeden kapandı. Kendisine saldıran eşraf takımını geri püskürtmesi öğretmenimizi bizim gözümüzde daha da kahramanlaştırmıştı.

Okul bitiminde öğretmenimizi Malatya'ya yolcu ettik. Bir daha da onu göremedim. Yıllar sonra devrimci düşüncelerle tanışınca, öldürülen devrimcilerin cenaze yürüyüşlerinde söylenen marşlarda onun ismini tekrar duydum. 14 Aralık 1969'da Yıldız Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi'nin önünde, cuma namazının ardından etrafta oluşan gerici yobaz güruh içinden biri tarafından uzak menzilli tüfekle vurularak öldürüldüğünü öğrendim.

Mehetoğlu, meçhul öğrenci anıtı şiirine konu olmuştu. Adına düzenlenen marşı her duyduğumda yüreğimi hüzün kaplar.

Vedat, Taylan, Mehmet, Battal
Devrim için öldüler
Devrimciler ölür ama
Devrimler durmaz sürer

Okul Yılları

Beşinci sınıftaydım ve ilkokulu bitirmenin sabırsızlığı içindeydim. Aslında okuldan çok Ceyhan'a gitmenin heyecanını yaşıyordum. Okuma isteğim de aslında köydeki işlerden kurtulmak içindi. Yatılı öğretmen okuluna başvurmuş, sınav için Darende'ye gitmiştik. İlk kez nahiyeden dışarıya çıkıyordum. Köyden birlikte gittiğimiz okul arkadaşlarım ve babamla Çiçek Oteli'ne yerleştik. Çok lüks gelmişti bana, köy evlerinin dışında ilk kez bir otelde kalıyordum. Yerler mermer ve çiçekli fayanslar pırıl pırıldı. Musluğu çevirince akan sıcak ve soğuk su ile duş yapmanın rahatlığına hayran kalmıştım. Burada büyük kazanlarda su kaynatılarak banyo yapılmıyordu. Çok hoşuma gittiğinden duşun altından çıkmak istemiyordum.

Sınava girdim fakat heyecanımdan doğru dürüst bir şey yapamadım. Bizimle birlikte köyden gelenlerden hiç kimse sınavı kazanamamıştı. Yatılı okula giremeyince, ben de ağabeylerimle birlikte Ceyhan'a gidecektim. Eylül başlarında tren yolculuğu yapacaktık. Yanımıza yiyecek içecek ve meyve alarak akşam saatlerinde Hekimhan istasyonunda trenin bir kompartımanına yerleştik. Trene ilk kez biniyordum. Ceyhan'ı da başka anlatıyordu herkes. İlk kez görecek olmanın heyecanı ve merakı içinde trende sürekli dışarıya bakıyordum. Yolculuk boyunca saatlerce geçtiğimiz yerleri pence-

reden izledim. Tren, Gavurdağı Tüneli'nde iyice yavaşlayarak yol alıyordu. Pencereler açıktı. Trenin çıkardığı duman, kompartımana dolmuş, nefes alamaz olmuş, öksürmeye başlamıştık. Yaklaşık yirmi dakika sürmüştü bu karanlık yolculuk. Tünelden açık havaya çıkışımızı ve nefes almanın güzelliğini hâlâ anımsıyorum. Çukurova'nın uçsuz bucaksız düzlüğünde tren yolculuğu bana hiç bitmeyecekmiş gibi uzun gelmişti.

Ceyhan tren istasyonuna vardığımızda inen yolculara yiyecek içecek satmak isteyen benim yaşlarımdaki çocukların, şalgam, bici bici, garsambaç, simit diye bağırtıları bana farklı bir dünyaya geldiğimizin haberini verir gibiydi. Öğlen sıcağında trenden indiğimizde alık alık sağı solu izlemenin şaşkınlığı içindeyken ağabeylerim eşyaları, üç tekerlekli "motoguzzi" denen araca doldurmuşlardı. Beni kolumdan tutup motoguzzinin içine bindirdiler. Şehir dışında, Mithatpaşa mahallesinin en ucunda, tarlaların içinde bulunan bir eve gittik. Yan yana, tuğladan yapılmış odalardı. Odanın birinde komşumuz Mehmet ve Bektaş Demircioğlu, birinde de kirvemiz olan Aslan ve Hüseyin Gürkan kardeşler, diğerinde de biz kalacaktık. Odaların biraz ilerisinde, arsaya kuyu kazılıp çevresi tahtalarla kapatılarak bir tuvalet yapılmıştı. Hepimiz bu tuvaleti kullanıyorduk. Bir kilometre ileride mezarlık vardı. O akşam, köyden getirdiğimiz yiyeceklerden hazırladığımız yemeği hep birlikte yedik. Önüme yeni bir ekmek çeşidi çıkmıştı. İnce uzun, susamlı pasta gibi kızarmış pide. Katıksız da yenebiliyordu, çok sevmiştim. Büyük ağabeyim sanat lisesine, küçüğü de Pamukeli Ortaokulu'na gidiyorlardı. Pamukeli Ortaokulu'nda kayıtlar dolduğu için, Ceyhan Lisesi'nin ortaokul bölümüne kaydımı yaptırdılar. Bu okulda öğlene kadar ortaokul öğrencileri, öğleden sonra da liseliler okuyordu.

Okullar açılmıştı. Sanat Okulu ve Pamukeli Ortaokulu yan yana olduğundan ağabeylerim sabah okula birlikte gidiyorlardı. Bense her sabah yarım saat yürüyerek, bazen tarlaların içinden kestirme yolları tercih ederek okula gidiyordum. İlk gün, en arka sıralardan birine oturup, defter, kalem çıkarıp sınıfı incelemeye başladım. Ceyhan, toprak zenginlerinin çok olduğu bir ilçeydi. Öğrencilerin çoğu hali vakti yerinde ailelerin çocuklarıydı. Ceyhan Kaymakamı Zeki Kaypaklı'nın kızı ile de aynı sınıftaydık. Asıl zengin ço-

cukları Özel Gürbüz ve Sarsar gibi kolejlerde okuyorlardı. Onlar, renkli takım elbise ve forma giyiyorlardı. Okula gidip gelirken onların giyim kuşamlarına imreniyor, neden orada okuyamadığımızı düşünüyordum. Çekingen bir öğrenci olarak kimseye karışmadan, kendi halimde okula gidip geliyordum. Giderek çevreye alışmaya çalışıyor, akrabalarla ve memleketten arkadaşlarla bir araya geliyor, hafta sonraları futbol oynuyorduk. Zamanla çevre köy ve ilçelerden gelenlerle de tanışarak futbol maçları yapmaya başladık.

Okulda sıkılgan ve utangaç bir öğrenci olarak, yalnızca yazılı imtihanlarda bir şeyler yapardım. Sözlüye ise hoca kaldırmadan bildiğim bir şey de olsa utanır, kalkıp anlatmazdım. Hoca ders için ayağa kaldırdığında utanır, sıkılır, terler içinde kalırdım. Zamanla biraz rahatlar gibi oldum fakat utanma, sıkılma ve terlemeden bir türlü kurtulamadım.

Kaymakamın kızı İnci Kaypaklı bana oldukça yakınlık gösteriyor, ödevlerde özellikle de İngilizce derslerinde bana yardımcı oluyordu. Ben de ona karşı içten içe sevgi besliyor, hayranlık duyuyordum. Kısa boylu, şişman, esmer kıvırcık saçlı, sempatik bir kızdı. Onun benimle ilgilenmesini, sınıf arkadaşlığının dışında başka şeylere yorumluyor, içten içe ona karşı sıcak duygular besliyordum. Geceleri rüyalarımda el ele, kol kola Ceyhan'ın güllerle dolu asri mezarlığında geziyorduk.

Okul çıkışları sırasında ortaokul çağındaki çocuklardan lise çağındaki gençlere kadar toplu kavgalara tanık oluyordum. Her gün okul çıkışı kızlar için grup kavgaları yapılıyordu. Bıçaklı, taşlı, sopalı, muştalı, hatta silahlı olanlar bile vardı. Herkes gözü kara bir şekilde kavgaya atılıyor, göz kafa kırılıyor, burun kanıyor, dudaklar patlamış, gözler şişmiş vaziyette; kan revan içinde okul önlerinde dolaşarak, karşılıklı tehditler savurarak birbirlerinin Allah'ına küfür ediyorlardı. Herkesin ağzından çıkan "Senin Allah'ını si..." küfrü yeni dillenen çocukların diline bile yerleşmişti.[1] Allah'a küfredilmesi benim de gözümü korkutmuştu. Kimseyle pek ilişki geliştirmeden okula gidip geliyordum. Yarıyılda Ceyhan'ın toprak zenginlerinden Arif Yaltır, kendi adını verdiği ortaokulunun yapı-

1 Yıllar sonra 12 Eylül cunta lideri Kenan Evren yasa çıkartarak Allah'a küfretmeyi yasaklamış, uymayanlar hakkında yargılama yolunu açmıştı.

mı bitince lisedeki ortaokul öğrencileri bu okula nakledildi. İkinci yarıyıl derslerine Arif Yaltır Ortaokulu'nda başladık.

O tek odalı evimizde yaşarken bizi tanıyan ama bizim onu tanımadığımız bir kadının yardımı ile yine aynı mahallede iki odalı, tuvaleti ve banyosu olan bir eve taşındık. Bu ev bizim için uygundu. Tarlaların içinden çamurda yürümekten kurtulmuştuk. Bu kadın bizimle çok yakından ilgilendi, sıkıştığımızda maddi destekte bulundu. Her türlü ihtiyaçlarımız konusunda yardım ve desteğini hiç esirgemedi. Bu kadının bizi bir anne gibi sahiplenmesini bir türlü anlayamıyordum. Sadece iyi bir insan olması ile de açıklanabilecek bir sahiplenme değildi. Bir gün içimi kemiren bu soruları dayanamayıp kendisine sordum. "Teyze sen neden bize sahip çıkıp, yardımcı oluyorsun?" dedim. Kadıncağız önce güldü, sonra hüzünlendi, biraz düşündü. Sonra bana "Senin Sağır İsmet diye bir amcan var mı?" dedi. İsmet diye bir amcam yoktu. Bir amcam vardı, onun adı da Mehmet'ti.

"Tamam, biliyorum onun isminin Mehmet olduğunu. Biz ona Sağır İsmet derdik. Onun bir kulağı sağırdır, iyi işitmez. Amcan Sağır İsmet'le biz yıllar önce evliydik oğlum. Siz daha doğmamıştınız. Amcan zayıftı, ishal oldu çok kilo kaybetti, iyice zayıflamıştı. Bir akşam yatıyorduk. Yatakta 'Mehmet biraz öte çekil kemiklerin bana batıyor,' dedim. Vay bu sözü bana söyleyen sen misin? 'Genç yaşımda beni daha şimdiden horluyorsun, kim bilir yaşlılığımda nasıl davranırsın,' dedi. Gece o an beni yataktan kaldırdı, bohçamı da hazırlatıp, götürüp babamın evine bıraktı. Bir daha da geri getirmedi. Sonra gitti bir başkasıyla evlendi. Annen ve baban amcana çok engel olmak istediler, fakat o deli amcana söz dinletemediler. Bizi barıştırmak için çok uğraştılar fakat başaramadılar evladım. Annen de baban da çok iyi insanlar, benim üzerimde çok emekleri var. Bana karşı yaptıkları iyilikleri hayatım boyunca ödeyemem. Çocuklar, ben sizi kendi ailem, yakınım gibi görüyorum. İşte böyle, size sahip çıkmamın sebebini şimdi anladın mı," dedi. Ben doğmadan önceki yaşam hikâyesini ve amcamın eski eşi olduğunu o gün öğrenmiş oldum.

O yıl kendi halinde bir öğrenci olarak ilçe yaşamının sıkıntı ve zorluklarına karşın sınıfı geçebildim. Okul bitiminde ablamla bir-

likte trenle köye döndük. Ağabeyim ve arkadaşları haziran ayında çapaya giderek kendilerine elbise, ayakkabı, gömlek almak için bir ay çalışıp öyle geleceklerdi. Dedikleri gibi bir ay sonra onlar da üzerlerinde güzel gömlekleri, ayaklarında iskarpinleri, üstlerinde İspanyol paça pantolonları, uzun briyantinli saçlarıyla köye döndüler. Köyde kız tavlamanın, çapkınlık yapmanın el kol işaretleriyle gençlik heyecanlarını yaşıyorlardı. Onlara imreniyordum. Seneye geç gelip ben de çapada çalışacak, yeni pantolon, gömlek, ayakkabı alacak, saçlarımı da uzatacaktım.

İkinci sene İngilizce ve fizikten ikmale kalmıştım. Yazın İngilizce çalıştım. Bütün kitabı neredeyse ezberledim, hâlâ o sayfalar hafızamdadır. Fakat fizik sınavını başaramamıştım. Bir dersten beklemeli olarak nahiyede kalacak, sınava dışarıdan girecektim. Benim gibi beklemeli, çok sevdiğim, değer verdiğim arkadaşım Hasan Yalçın'la nahiyede kalacaktık.

Kuluncak'a ortaokul açılmış, çevre köylerden yüzlerce öğrenci gelmişti. Aralarından bazılarıyla arkadaşlıklar kurmuştuk. Ağabeylerimizden duyarak öğrendiğimiz çok sınırlı bilgilerle çocukça solculuk yapıyorduk. Yılmaz Güney'i çok seviyorduk, ona hayrandık. Hasan, Yılmaz Güney'e çok benziyordu. Oturup kalkması, hal ve hareketleri, yüzü tıpkı filmlerden tanıdığımız Yılmaz Güney'in ikizi gibiydi. Okul, çarşının içindeydi. Alevi ve Sünni ailelerin çocukları karışık okuyorlar ama yer yer Alevi-Sünni gerginliği oluyordu. Köyde iki taraf arasında adını koyamadığımız bir soğukluk vardı. Deniz Gezmişler yakalanmışlardı, ortalık gergindi. Sünniler sevinçlerini yansıtırlarken Aleviler üzüntü ve yas içindeydiler. Arkadaşım Hasan'la biz ortalığı daha da geriyor, Denizlerle ilgili çok da bilmediğimiz halde övücü sözler söylüyor, hatta duvarlara yazılar bile yazıyorduk. Köyde Alevi ve Sünniler arasında nasıl çıktığı her zaman pek belli olmayan kitlesel taşlı sopalı kavgalar oluyordu. Bazı kavgalara biz sebep olduğumuzdan ihtiyar heyeti orada kalmayıp ailemizin yanına gitmemizi istedi. Hasan Ankara'ya ben de Ceyhan'a gittim. O kış Ceyhan'da boş durmayıp üç beş ay pamuk işleme çırçır fabrikasında çalıştım. Dağ gibi yığılı pamukları ayıklayan çırçır makinelerinin önüne pamukları yığıyordum. Çocuk yaşta işçiliğin zorluğunu görmüştüm.

Ortaokul için Adana'nın Ceyhan ilçesine gidince bambaşka bir dünya ile karşılaştım. Ceyhan elbette bizim nahiyeye göre daha büyük, daha güzeldi. Oradayken hızlı bir değişim oldu bende. İnançlarım, çocukça düşüncelerim, duygularım ve düşlerim sonbahar mevsimindeki ağacın dalında kuruyan yapraklar gibi dökülüverdi. Yeni arayışlar içinde dünyayı ve çevremi, yaşananları algılama isteğim beni yeni çözümsüzlüklerle, zorluklarla yüz yüze getirdi. Kazada yaşam, nahiyedeki gibi tek düze değildi. Köyde hiç dikkat etmediğim konular öne çıkmaya başlamıştı. Bazı çocukların giyimlerine özenmiştim, ama onları babamdan istememiş, kendi emeğimle elde etmeyi yeğlemiştim. Tatillerde nahiyeye gitmedim. Yeni bir pantolon, ayakkabı ve gömleğe sahip olma isteğim, zengin toprak ağalarının uçsuz bucaksız tarlalarında, 42 derece sarı sıcağın altında çalışan binlerce yoksul tarım işçilerinin arasına attı beni. Sarı sıcak altında herkes gibi ben de susuzluk ve hararetimi sıcak demli çay içerek gidermeye çalışıyordum. Sabahın beşinde uyku doyumsuzluğunun mahmurluğu içinde, kamyon ve traktörlere doluşmuş yaşlı genç insanların yüzlerindeki derin çizgileri inceliyor, ortak yazgımızı düşünüyordum. Kendimce sürekli zıtlıklara kafa yoruyordum. Bir yanda yüzünü göremediğimiz toprak ağası ve beyleri diğer yanda onların tarlasında karın doyurmak için çalışan ırgatları. Tokları ve açları, zengin ve yoksulları, işçi ve patronu, evsizleri, paralıyı, parasızı, sağlıklıyı, sağlıksızı, eğitimliyi, eğitimsizi, haksızlıkları, adaletsizlikleri düşündükçe bütün bunları yaşamak için tanrı tarafından seçildiğimize inanmak istemiyordum. Hayatın içindeki bu yaman çelişkiyi gördükçe, öfke ve kızgınlığım tanrıya yöneliyor, giderek içimde isyana dönüşüyordu.

Yanlış anlaşılmasın, devrimci doğduğumu, daha ufacıkken devrimi kavradığımı falan ileri sürerek kendimi gülünç duruma düşürecek değilim. Ama çelişkiler o kadar açıktı ki, insan ister istemez neden diye soruyor. O nedenleri bulamadığı için de kadere, yazıya, yazgıya sövmeye başlıyor. Ben de bu ruh halini yaşıyordum.

Ceyhan ırmağı çamurlu ve durgun akar, akıntısı diptedir. İyi yüzme bilmeyenler serinlemek için girdiğinde ölümle burun buruna gelirler. Her yıl birilerini alır götürür Ceyhan. Kurbanlarını iyi yüzme bilmeyenlerin arasından seçer. Bir de kendini o sulara gö-

nüllü atan, yaşamdan bıkmış insanlardır onun kurbanları. Nehrin kıyısında kurulan sebze-meyve pazarından yükselen sesler bir üst caddede işgücünü elçiler aracılığıyla, yok pahasına satmak için kurulan amele pazarındaki bağırtılara karışırdı. İnsanlar kendileri gibi bir iş bulma ümidinde olanlarla da rekabet ve mücadele etmek zorundaydılar. Herkes kendisinin işe götürülmesi için didiniyordu. Esmer yüzleri bıkkın, kuru avurtları çökmüş, kemikleri çıkmış bu insanların durumu, kaşık bulamayıp bulgur pilavını kartonla yediğimiz günleri bir iş bulduğum anlarda bana unutturuyordu.

Bir odanın içinde geçen yaşantımızda, sabah erken kalkan büyük ağabeyimin, kendisinden küçük olan kardeşinin yeni ayakkabılarını giyip, evden kaçarcasına hırsız gibi çıkışını gördüğümde yüreğim burkuluyor, sefaletimizden Allah'a isyanım her gün biraz daha büyüyordu. Onun büyüklüğüne ve yeri göğü yarattığına inancım sarsılıyor, Allah'a küfür eden Adanalılara eskisi gibi kızamıyordum.

Ceyhan'ın lüks semtlerindeki özel kolejlerde okuyan, özel formalı, bakımlı, temiz giyimli zengin çocuklarını gördükçe onlara imreniyor, içten içe kinleniyor, öfke duyuyordum. Nereye adım atsam içine dalacağım bir çelişki çıkıyordu karşıma. Sessiz olduğu, kimsenin beni rahatsız edemeyeceği mezarlığa ders çalışmak için gittiğimde zenginlerin bakımlı ve güzel mezarlarını gördükçe, onların yoksullar gibi uzunlamasına değil, dik gömüldüklerini düşünmeye başlamıştım. Çünkü onlar bu dünyada rahat yaşamışlardı. Öbür dünyada tanrının karşısında hep ayakta kalarak çile doldurmaları gerekiyordu. Bu benim onlar için biçtiğim ilahi bir cezaydı.

Dünyaya şansız geldiğime inanıyor, kendimi böyle ikna ediyordum. Hayatta ve mezarda da tanrı hep şanslılardan yanaydı. Şanslılar ise hep zenginlerdi. Hatta tanrı, zenginlerin tanrısıydı. Ezilen, sömürülen, horlanan, karın tokluğuna çalışan, 42 derece sarı sıcak altında çalışmaktan dudakları çatlayan bu kara şalvarlı yoksul insanların tanrısı değildi. Tanrı varsa iyi bir tanrı olmalı. Ya da bunca kötülüklere, haksızlıklara izin veren, kötülüklere göz yuman bir tanrıya nasıl inanabilirdim ki. Yoksa iki tanrı mı vardı? Tanrı bu kadar adaletsiz olabilir miydi? Fakat herkesin ağzından "Al-

lah birdir" sözü çıktığına göre tanrı mutlaka bir tane olmalıydı. Bu tanrı da elbette bizim gibi yoksulluk içinde olanların değil, zenginin, ağanın, beyin, paralının tanrısıydı. Çünkü onlara yardımcı oluyor, onların işlerini kolluyordu. Bize ise sırt çevirmişti. Asık yüzlüydü, hiç gülmüyordu. Oysa biz ona Adanalılar gibi küfür de etmiyorduk. Çocuk yaşta dua eder, oruç tutar, hatta namaz kılar, herkese iyi davranır, kimsenin bir şeyine el uzatmazdık. O ise kendisine ağız dolusu küfür eden ağaları beyleri kolluyor, bizi görmemeye devam ediyordu. Onun da adalet ve eşitlik terazisi bozuktu. Hep haksızdan, güçlüden, zorbadan, zenginden, varlıklıdan yana tutumunu sürdürüyordu.

Peki, ama tanrı böyle olunca bizler kime sığınıp kimden yardım isteyecektik? Yüzümüzü yönümüzü kime çevirecektik? Nasıl, istediğini yiyen içen, giyen, yapan, yokluk çekmeyen insanlar olacak, ötekiler gibi mutluluğu yakalayabileceğimiz ortamlara nasıl ulaşacaktık?

Bir ara bir akrabamızın yardımı ile okul ve işyerlerinin önlerinde, işçi pazarlarında üçtekerli arabayla lahmacun satmaya başladım. Lahmacunların içini akşamdan evde hazırlıyordum. Sabah dörtte kalkıp fırına gidiyor, günlük satacağım kadar lahmacunu fırında hazırlayıp pişirdikten sonra onları özenle arabanın içine diziyordum. Lahmacunların sıcak kalması için arabanın içinde küçük bir soba vardı. Onu kömür ve çam ağacı parçalarıyla tutuşturuyordum. Yanında vereceğim dilimlenmiş domates ve soğan salatası, maydanoz ve dereotunu temizlenmiş desteler halinde bulunduruyordum. Sabahın yedisinde sokakları, işçi pazarlarını, öğleye doğru okul önlerini tercih ediyordum. Kendi yaşlarımdaki öğrencilere lahmacunları satmak için seslenirken utanıp sıkılıyordum. "Ağza tat vücuda sıhhat veren bol gıdalı lahmacun," diye bağırmaya çalışırken sesim çıkmıyordu. Ama zamanla alıştım. Didiniyordum ama pek bir şey de kazanamıyordum. Gece yarısından günün sonuna kadar çalışmama rağmen, araba kirası ve masraflar çıktıktan sonra geri kalanı da akrabamız olan araba sahibiyle paylaşınca ona çalışmış oluyordum. Açıkça aldatılıyordum. Benden hem arabanın kirasını alıyordu hem de geliri ikiye bölüyordu.

O dönem ağabeyim ve arkadaşları Ceyhan'da kurdukları bir der-

nekte politik faaliyet yürütüyorlardı. Bu dernek bir halk ve kültür evi gibiydi. O günlerde devrimci gençler Maraş çevresinde bazı toprak işgallerine katılıyorlardı. *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan resimlerini görmüş, işgal haberini okumuştum. Yakın köylümüz olan İsmet Sekmen ve arkadaşları Adana'da İncirlik Hava Üssü'ne yönelik bir saldırı eyleminde yakalanmış, bazıları da aranır duruma düşmüşlerdi. Bu olaylardan dolayı ağabeyimin okuldan kaydı silinince; Malatya Sanat Okulu'na kaydını yaptırmıştı. Ondan sonra da ben Malatya Sümer Ortaokul üçüncü sınıfa, küçük ağabeyim de sanat okulu teknik ressamlığı bölümü birinci sınıfına kayıtlarımızı yaptırdık. O yıl Deniz, Yusuf, Hüseyin'in idam edilmesini önlemek için İngiliz askerlerini kaçırma eyleminde Mahir ve arkadaşlarının Kızıldere'de katledilmelerinin resimlerini *Tercüman* gazetesinin baş sayfasında gördüğümde içimde fırtınalar koptu.

Malatya'da halamın kızı Döndü Abla'nın Boztepe'de bahçeli ve güzel bir evi vardı. Kiralık bir ev bulup yerleşene kadar beş altı ay evlerinin bir odasında kaldık. Döndü Abla'nın eşi Mehmet Ağabey öğretmendi. Çocukları Turhan ve Sultan küçüktü, çok hassas çocuklardı. Bir aile gibi aynı evde, sıcak bir ortamda, her şeyimizi paylaşarak yaşadık. Bir süre sonra aynı sokağın sonunda kiralık bir oda bulup taşındık. Üç erkek kardeş birlikte kalıyorduk. Büyük ağabeyim sanat lisesini, ben de ortaokulu bitirerek köye dönecektik.

Bir gün eve geldiğimde iki ağabeyimin benden bir şeyler saklamaya çalıştıklarını hissettim. İçki içmezlerdi, o gün bana dükkândan bir şişe rakı aldırdılar, evde birlikte içtiler. Biraz çakır keyif olunca ikisi de ağlamaya başladılar. Neden ağladıklarını sorduğumda ablamın bir yakınımızla evlenmemek için kocaya kaçtığını söylediler.

Bunda üzülecek, ağlayacak, içki içecek, kahırlanacak bir durum yoktu. Ama sanırım gururları incinmişti. Ablam tanımadığı biriyle nişanlandırılmıştı. Ailelerin işgüzarlığı sonucu birbirlerini tanımadıkları halde görücü usulü, yakın akrabamızın çocuğu diyerek, nişan yapılmış, söz kesilmişti. O günlerde çocukça kıskançlığım nedeniyle yapılan şerbetin içine gaz dökerek protesto edip karşı çıkmıştım. Babamın kızması pek zoruma gitmemişti ama ablamın ba-

na kızarak: "Ne o kardeşim, sana ne ben istiyorum," demesine çok üzülmüştüm. Belki bu yüzden bir başka biriyle kaçıp, evlenmesine üzülmemiş, tam tersine içten içe sevinmiştim. Çünkü kendi isteği ve arzusu ile kaçmıştı. Sonradan aileler arasında henüz barışma olmadan ben ablamla görüşüyordum.

Büyük Kent Yaşamı, Lise Yıllarım ve Devrimci Düşüncelerle Tanışmam

İki ağabeyim Malatya'da TÖB-DER'de politik çalışmalara katılıyorlardı. Fakat bunu eve yansıtmıyorlardı. Okul bitiminde Ali Ağabeyim Malatya'da Sümerbank'ta çalışan yakın köyden Gülsüm'le evlendi, sonra da İstanbul'a taşınarak Otosan Fabrikası'nda işçi olarak çalışmaya başladı. Biz de bu nedenle ailece İstanbul Kartal, Soğanlık mahallesi, Çamlı Köşkler bölgesinde küçük müstakil bir ev kiralayıp, burada yaşamaya başladık.

Ben Kartal Lisesi'ne, küçük ağabeyim M. Ali de Haydarpaşa Meslek Sanat Okulu'na gidiyorduk. Ceyhan ve Malatya'dan sonra İstanbul'a gelince büyük bir şok yaşadım. İstanbul beni korkutuyordu. Düşüncelerim alabora olmuştu, yoğun bir kültür şoku yaşıyordum. Her şey bambaşkaydı. Öğrendiğim, bildiğim, yediğim, içtiğim, giydiğim, davranış ve ilişki biçimim, konuşma tarzım, tüm değer yargılarım altüst olmuştu. Kendi içimde inanılmaz bir çatışma yaşamaya başladım.

İstanbul'da üç odalı bir evde babam, annem, üç erkek kardeş ve yengem birlikte kalıyorduk. En küçük kardeşim köyde ablamın yanında ortaokula başlamıştı. Birkaç ay sonra ağabeyim ve yengem yeni bir ev kiralayarak ayrı eve taşındılar. Babam köyde bulunan tarlaların bir kısmını satarak Kartal tren istasyonu yakınında bir lokanta satın aldı, ağabeyimle birlikte çalıştırmaya başladılar.

Ağabeyimle babam lokantayı işletiyor, ben de öğleden sonra okul bitiminde yardıma gidiyordum. Gerekli malzemeleri satın alıyor, bazen bulaşık yıkıyor, bazen de müşterilerin isteklerini dışarıdan getiriyordum. Giderek bulaşık yıkamaktan garsonluğa, aşçıya yardım ederken yemek yapmaya da başlamıştım. Yeterli para alamayınca aşçı sabah erkenden bizim yemekleri yapıp gidiyordu. Bazen da gelemiyordu. Çünkü Tuzla'da askerî cip fabrikasında da aşçılık yapıyordu. Bir süre böyle devam ettik. Aşçımız Ali Dağlaroğlu güzel saz çalar, türkü söylerdi. Erzincanlı Alevi, demokrat birisiydi. Amacı biraz para biriktirip kaset çıkarmaktı. O dönem İstanbul'un Kartal bölgesi, Malatya, Erzincan, Sivas, Gümüşhane'den sürekli göç alıyordu. Buralardan gelenler geldikleri şehrin adını alan yeni mahalleler kuruyorlardı.

Geç saatlere kadar işyerinde kaldığımdan dolayı ders çalışacak zamanım olmuyordu. Sabahları babam işyerini erkenden açıyor, akşam yemeğinden eve döndüğü için onun işlerini ben yapıyordum. Geç saatlere kadar lokantayı açık tutuyor, gelen müşterilere yemek servislerini yapıyor, temizliği bitirip, kasayı hesaplayıp, parayı babama götürüyordum. Müşterilerle de kendimce oldukça iyi dostluklar kurmuştum. Yemekler bitiyor ama kasada para eskisi gibi birikmiyordu. Babam benden şüphelenir olmuştu. "Oğlum yemekler bitiyor para ise çok az," diyerek "parayı ne yaptığımı" soruyordu. Her seferinde doğruları anlatıyor, yemeklerin kalmaması için geç saatlerde gelen müşterilere bol kepçe ve ucuz veriyorum diyordum. Müşteriler uyanıklardı, elbette çıkarlarını düşüneceklerdi. Bu bir süre böyle devam etti. Çocukça bir saflıkla yaptığını bu işin belamız olabileceğini elbette bilmiyordum. Her zaman yemek saatlerinde gelen müşteriler giderek daha geç saatte gelmeye başladılar. Geç geldiklerinde ucuz ve daha fazla yemek yiyorlardı. Böylelikle bizim işler de sürekli kötüye gitti. Aşçının maaşını bile ödemekte zorlanıyorduk. Yemekler bitiyor, neden para kalmıyor diye aşçı da sormaya başlamıştı. Durumu olduğu gibi ona da anlattım. Kafasını sallayarak önce kızdı sonra gülerek "Ah benim saf, temiz ve keriz kardeşim, hiç öyle şey yapılır mı," dedi. "Yemeklerin hangi saat olursa olsun standart bir fiyatı vardır, o fiyattan verir parasını da alırsın. Yemek kalıyor, nasıl olsa dökülecek diye ucuz veril-

mez. Bedava veya ucuz vermeyeceksin, hatta dökeceksin yine vermeyeceksin. Sen ucuz ve bol kepçe verirsen herkes de o saatte gelir. Yemek biter para da birikmez, benim maaşımı da lokantanın masraflarını ve kirayı da ödeyemez duruma gelir, iflas bayrağını çekip, dükkânı da çok ucuza devretmek zorunda kalırsınız." Evet, aynen de öyle oldu. Bir süre sonra lokantayı devretmek zorunda kaldık.

Okul bitiminde annem ve babam bağ bahçe ve tarım işleriyle uğraşmak, kışlık yiyeceklerimizi hazırlamak için memlekete döndüler. Ağabeyimin imtihanları ve yazın stajı vardı. Ben de Turizm Meslek Lisesi'nden Ercüment ve Akşam Ticaret Lisesi'nden arkadaşım Kemal ile Avşa adasına çalışmaya gittik. Balıkesir'e bağlı Avşa adasının diğer adı her nedense "Türkeli" idi. Ama bu isim yaygın olarak kullanılmıyordu. Ada eskiden Hıristiyan din adamları için bir sürgün merkezi olarak kullanılmış. Gençlik yıllarımda gördüğüm en güzel yer Avşa'ydı. Sıra sıra otelleri, eğlence merkezleri, neredeyse yarı çıplak dolaşan yerli ve yabancı turistleri, lokantaları, balıkçıları ile bambaşka bir dünyaydı. Güneşin denize gömülür gibi batması müthişti. Ama ben oraya manzara seyretmeye, eğlenmeye, güneşlenmeye değil, çalışmaya gitmiştim. O güzellikler bizim için değildi

Turistik bir otelde çalışmak başta ilginç gelmişti. Haziran ortalarıydı, bizim gibi çalışan başka gençler de vardı. İşçilerin hepsi mevsimlikti. Otelin mutfağında çalışıyorduk. Turizm meslek lisesinde okuyan arkadaşlarımız meslekten garsonlardı. Okulda el becerisi kazanmışlardı. Ben de kendi lokantamızda çalışmış, garsonluk yapmış, aşçıya yardımcı olmuştum. Biraz el alışkanlığım olduğundan pek yabancılık çekmiyordum. Diğer arkadaşlar daha yatkın olduklarından garsonluk yapıyorlar, ben de yemek saatlerinde garsonluk yapıyor, ara saatlerde de çay ocağına bakıyordum. Otelin arka bahçesinde, kullanılmayan, geniş, köhne, ağaçtan yapılma tahta bölmelerde kalıyorduk. Biga'dan gelen "Aydınlıkçı" Çingene Seyfi de bizimle kalıyordu. Aslında garsonluğu rahat bir iş olduğunu düşündüğümüz için seçmiştik. Hem çalışacak hem de boş zamanlarda denize girecek, kitap okuyacak, dinlenecek, tatil yapacaktık. Tatil yaparak para kazanmak kötü bir şey değildi elbette. Ama gerçeğin hiç de öyle olmadığını kısa sürede anladık.

Avşa'ya gitmeden önce Kartal İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun karşısında, Aydınlıkçı Zeynep'in çalıştırdığı kitapçıya gidip tatil ve çalışma süresinde okuruz diye olanca paramızla, okuyabileceğimiz kitaplar satın almıştık. Yaşar Kemal'in *Teneke*, Yılmaz Güney'in *Boynu Bükük Öldüler* kitaplarını severek okuduğumdan yine onlar gibi sıkılmadan okuyabileceğim kitapları bizden tecrübeli ve daha birikimli olan Zeynep'ten istedim. Onun önerisiyle kalın kitaplar da almıştım. Her biri uyurken yastık diye de kafamızın altına koyabileceğimiz kalınlıktaydı. *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Doğu Sorunu, Kızıl Kayalar* romanı gibi kitaplardı bunlar. Yazın çalışırken politik bilgimizi geliştirip, okula döndüğümüzde öğrenci gençliği sosyalizm yolunda örgütleyecektik.

Kitapları akşamları yorgun argın yatmaya gittiğimizde tutku ile okumaya çalışıyorduk. Ama her seferinde de çok yorgun olduğumuzdan uykuya yenik düşüyorduk. O kalın kitapların bir iki saatlik okumayla biteceği yoktu. Ayrıca sadece okumak da bize yetmiyordu. Teoriyi pratiğe geçirmemizin gerekliliğini düşünerek; arkadaşımız Maocu Kemal'in önerisiyle, geceleyin Avşa adasını keşfe çıkıp, nerelere yazı yazabileceğimizi belirleyip pratik adımlar atma kararı aldık. Gemi ile gelenlerin dikkatinden kaçmayacak, herkesin görebileceği yerler keşfettik. Herkes başka başka örgütlere sempati duyduğu için ortak bir anlayış çerçevesinde, ortak sloganların yazılmasına karar verdik. *Halkın Kurtuluşu* ve *Aydınlık* gazetelerine bakarak ortak yazacağımız sloganları belirledik. Örgütlerarası ayrılıklar bizim çalışmalarımıza yansımıyordu. Devrimci ve faşist olmak temel ayrımımızdı. Devrim fedakârlık gerektiriyordu, ceplerimizdeki son paraları da birleştirerek kırmızı boya ve fırça almaya karar verdik. Avşa küçük bir yerdi, herkes birbirini tanıyordu. Boyayı buradan almamız riskliydi. Seyfi, memleketi olan Karabiga'ya gittiğinde malzemeleri onun getirmesine karar verdik. Bunun için de birkaç gün bekledik. Sonunda malzemeler geldi.

Hafta sonu, özellikle cumartesi günleri herkes gecenin geç saatlerine kadar eğleniyordu. Ertesi gün geç kalkacaklarından biz de sloganlarımızı sabaha doğru yazacaktık. Pazar sabahı saat dörtte Kemal, ben ve Seyfi yola koyulduk. Bölgeyi iyi tanıdığından yazı-

lamayı Seyfi yapacak, biz de gözcü olacaktık. Gemi ve motorların yanaştığı, gemilerden çok iyi görülen iki yere, "Avşa faşistlere mezar olacak!" "Kahrolsun faşist diktatörlük!" sloganlarını yazıp iz bırakmadan otelin arka bahçesindeki kaldığımız yere döndük. Yatmadan önce birbirimize devrimci sözü verdik, ne olursa olsun asla birbirimizi ele vermeyecek, kimseye hiçbir şey söylemeyecektik. *İki Lider İki Önder* adlı kitaptan İbrahim Kaypakkaya'nın ifade ve savunmalarını okumuştuk, ser verip sır vermeyecektik.

Sabah her günkünden daha erken kalkıp temizliğe başladık. Arkadaşlardan bazıları otelde kalan yerli ve yabancı müşterilerin kahvaltılarını hazırlıyordu. Otelin sahibi Mehmet Yarar'dı. Otel, bir aile işletmesiydi. Otelle eşi ve kızı ilgileniyordu. Kadın tipik bir köylü kadını olmasına karşın işten iyi anlıyordu. Kızı da ona yardımcı oluyordu. Otelde zaman zaman müşterilerle politik sohbetlerimiz olduğundan otelin sahibi kadın bizim solcu olduğumuzu öğrenmiş, otelde bu tür tartışmalara girmememiz gerektiği konusunda bizi uyarmıştı. O sabah otel sahibi kadın heyecanlı ve kaygılıydı. Bize bir şeyler söylemek istiyor fakat biz işine sarılmış çalışkan işçi rolünü oynuyorduk. Sonunda dayanamadı, bize "Gençler duvarlara siz mi yazı yazdınız? Bugüne kadar buralarda böyle şeyler olmazdı," dedi. Biz "Ne yazısı, ne duvarı biz öyle şeylerle uğraşmıyoruz, burada çalışıp okul masraflarımızı kazanmanın çabası içindeyiz," diye yanıtladık onu. Tüm Avşa'da duvar yazıları konuşuluyordu. Ortalık gergindi, yazdığımız iki üç slogan beklemediğimiz bir tepki yaratmıştı. Biz bu etkiden dolayı mutluyduk ama öbür taraftan da kötü bir şeyler olacak diye korku içindeydik. Öğleden sonra jandarma bütün otel ve pansiyonlara uğrayıp; "Adada anarşistler sokaklara yazılar yazmış, şüphelendiğiniz kişileri bize bildirin," uyarısında bulunmaya başladı. Bizim çalıştığımız otele de uğrayıp aynı şeyleri söylemişlerdi.

Kemal, kurnazlık yapıp kaldığımız yerde bulunan kitapları otelin uzağına, tepedeki incir ağaçlarının dibine gömmüştü. Sonuçta ortam yatıştı, biz de ikinci bir yazılama eylemine kalkışmayıp, sessizce kitaplarımızı okumaya devam ettik. Boş zamanlarda denize giriyor, turistler gibi güneşleniyorduk. Otelde çalıştığımız üç ay içinde yemek, çay ve kahve içme saatlerinde çok ilginç şeyler ya-

şadık. Çok renkli simalarla tanıştık, güzel dostluklar kurduk. Yeşilçam artistlerinden Hale Soygazi'yi ve şarkıcı Ahmet Özhan'ı tanıdık. Onların masasıyla ilgilenmek için yarışıyorduk. Çay ve kahve istediklerinde anında masalarına yetiştiriyorduk. Bir akşam müzikli bir kutlamanın ardından Hale Soygazi girişteki çay ocağına geldi. Dinlediğimiz müzik, izlediğimiz sinema, okuduğumuz kitaplar ve güncel konular üzerine sohbet ettik. Ahmet Özhan içki içmiyordu. Kız kardeşi türbanlıydı. Hale Soygazi'yi sosyal demokrat, ilerici olarak biliyorduk. Böyle bir kadının dinci birisiyle evlenmiş olmasına birer devrimci olarak içerliyorduk. Kadın-erkek ilişkileri üzerine tartışırken o günlerde keskin, köşeli feodal düşünceler savunmaktan da geri durmuyorduk.

O yaz sezon sonuna kadar çalıştık fakat ücretlerimizi zar zor alabildik. Bir kısmını yeme, yatma masraflarını, bir de kırılan tabak ve bardak parasına varıncaya kadar bizden kestiler. Valizlerimizi hazırlamıştık, yola çıkacağımız sırada bizi resepsiyona çağırdılar. Gitmeden çantalarımızı açtırarak bir şeyler çalıp çalmadığımızı kontrol edeceklerdi. Bu tutum gururumuza dokundu. Çok incinmiştik. Yapılanları utanç verici bulduğumuzu, otelin eski havlu, nevresim ve çarşaflarına asla tenezzül edecek insanlar olmadığımızı söyleyerek protesto edip, çantalarımızı almadan iskeleye gittik. Çantalarımızı resepsiyonda çalışan görevliyle peşimizden yolladılar. Erdek, Bandırma-Bursa üzerinden İstanbul'a döndük.

İstanbul'a dönünce ben ve birkaç arkadaş Kartal Yüksek Öğrenim Derneği ve Kartal İşçiler Derneği'ne gitmeye başladık. Orada politik olarak bir şeyler öğrenmeye çalışıyorduk. Örgütlerarası görüş farklılıklarını anlamaya çalışırken, bu kadar çok örgütün olmasını da bir türlü anlayamıyordum. Herkes devrimci olduğuna göre neden bir arada çalışamıyorlardı?

Okullar açılacaktı, babam, annem ve küçük kardeşim Selman da gelmişti. Kardeşimin ortaokul ikinci sınıfa kaydını yaptırdım. Ben sabahları, kardeşim de öğleden sonraları okula gidecektik. Ağabeyim, ben, küçük kardeşim üçümüz de öğrenciydik. Gelirimiz kira ve yaşantımıza yetmiyordu. Kışlık yiyeceklerimiz çuvallarla memleketten geliyordu. Yine de ekonomik olarak sıkıntılar yaşıyorduk. Babam pazarcılık yapıyordu. Annem Suadiye, Göztepe, Bostan-

cı'da yaşayan zengin ailelerin evlerine temizlik yapmaya gidiyordu. Ben de bir nalburun yanında iş bulmuştum.

Sabahları saat altıda kalkıp Tiran radyosunun Türkçe programını dinliyor, kasede kaydediyordum. Sabahtan öğlene kadar okuldaydım, okul çıkışı da saat ikiden yediye kadar Kadıköy'de bir nalburun yanında çalışıyordum. Akşam iş çıkışında Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'nde judo dersi alıyordum. Saat onda spor çalışmam son bulunca Söğütlüçeşme'ye kadar yürüyor, oradan trenle Kartal'a geçiyor, Soğanlık, Zeytinlik mahallesine, eve kadar yürüyor, on ikide ancak evde olabiliyordum. Derslerime trende gidip gelirken çalışıyordum. Bu tempo bir öğrenci için çok yorucuydu. Beş altı ay sonra birkaç kez gecikme olunca işten çıkartıldım. Bu arada judo hocamız Kartal-Cevizli'de yeni bir okul açınca çalışmama burada devam ettim.

Kartal Lisesi'nde öğretmen olan Murat Erdoğan hocayla dostluğumuz vardı. Onun Maltepe'de açtığı pinpon oyun salonunda öğleden sonraları çalışmaya başladım. Arkadaşım Aytekin'le zamanımızı birlikte geçiriyorduk. Murat Hoca'yla arkadaş olmuş, politik konularla ilgili düşünce alışverişinde bulunuyorduk.

Okulda devrimcilik adına serserilik yapıyorduk. Tam birer deli fişektik. Kurallar, yasalar bizi ilgilendirmiyordu. Her şeye kolayca karşı çıkabiliyorduk. Yaptıklarımızı da devrimcilik sanıyorduk. Feodal kültür ve yargıların devrimci normlar olduğunu savunup adeta terör estiriyorduk. Kışın ortasında saçımızı usturayla kazıtıyor, derste bereyle oturuyor, kantinde zengin kız ve erkek çocuklarının sigara içmesine müdahale ediyor, olur olmaz nedenlerle kavga çıkarıyorduk. Okula arabayla gelen zengin çocuklarına hakaret ediyor, tehditler savuruyor, akıl almaz yöntemlere başvurarak öğrenciler üzerinde otorite kurmaya çalışıyorduk. Aytekin karateci ben de judocuydum. Biz iki sporcu-kavgacı arkadaş okulda devrimci örgütlenmeden daha çok kavga çetesi olmuştuk. İçimizdeki öfke ve tepkiyi akıtacak devrimci kanalları kendi çabamızla karanlıkta el yordamıyla bulamaya çalışıyorduk.

Ahlak dersini protesto ediyor, o çağdışı bilgilerin öğrencilere aktarılmasına karşı çıkıyorduk. Mahallenin sütçüsüne benzeyen imam kılıklı ahlak hocasına savaş açmıştık. Hocayı dövmekten be-

ter ediyor, idealist felsefeye karşı materyalist felsefeyi savunarak çağdışı bulduğumuz bu düşüncelerin derste anlatılmasını önlüyor, hocayla kıyasıya bir tartışma yürütüyorduk. Hocayı sınıfta öğrencilerin karşısında küçük düşürüyorduk. Bu nedenle bizden iyice bıkmış ve yılmıştı. Onun derslerinde devrim propagandası yapıyorduk. Hoca da bizden intikamını almak için her seferinde bize kırık not veriyordu.

Milli güvenlik dersimizde ise yüzbaşı ile tartışıyorduk. NATO ve ABD politikalarını savunan yüzbaşıya karşı ABD politikalarını eleştirerek ulusal çıkarlarımızı savunan politik düşünceler öne sürüyorduk. Yüzbaşının sert çıkışları ve uyarılarına da siyasi olarak suçlayan cevaplar vererek onun da öğrenciler karşısında düşüncelerini çürütüyorduk. Dövmeye kalktığında müsaade etmiyor, tehdit ve uyarılarına aldırmadan "Üniformana mı güveniyorsun?" diye tahrik ediyorduk. Bu sözlerimiz karşısında yüzbaşı bir gün çileden çıktı, yakamızdan tutarak bizi sınıfın dışına çıkardı. Koridorda üniformasının ceketini çıkardı, bizimle sivil olarak kavga edecekti. Hocalar araya girdi, yüzbaşıyı da bizi de yatıştırarak ikna etmeye çalıştılar.

Sevdiğimiz hocaların derslerinde çalışkan öğrencilerdik. Biyoloji öğretmenimiz Ayşe Eserdağ ve coğrafya hocamız Neriman hanımı çok seviyor, onların sözlerine çok değer veriyorduk. Ayşe Hanım aynı zamanda benim velim olmuştu. Okulda sürekli planlı programlı kavgalar çıkarıyorduk. Kızgınlığımız, öfkemiz, kime ve neyeydi biz de bilmiyorduk. Tam bu sıralar Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun (THKO) gençlik örgütü ile de ilişki kurmuştum, isyanımız doruktaydı. Deniz Gezmiş'in şahsında THKO'ya sempati duyuyorduk. Bağış kampanyası vardı, biz de okulda güven duyduğumuz öğrencilerden destek istiyor, hem propaganda da yapıyorduk. Aytekin'le birlikte sınıflarda gizlice para toplamaya çalışırken, öğrencilerden biri Aytekin'i müdür ve müdür yardımcısına ihbar etmişti. Onlar da Aytekin'i polise teslim etmişlerdi. Aytekin sorgulanıp, tutuklanarak Paşa Kapısı Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Kızgınlığımız ve öfkemiz yüreğimize sığmıyor, kimin ihbar ettiğini açığa çıkarmak için şüphelendiğimiz herkesi sıkıştırıyor, tehditler savuruyorduk. Aytekin'in ailesiyle ilişkiye geçerek ona avu-

kat tuttuk. Her hafta sonu annesi ve kız kardeşiyle birlikte görüşüne gittik. Aytekin "Bir an önce çıkmamı sağlayın. İçeride bitlendim, yemeklerini yiyemiyorum, annemin yemekleri burnumda tütüyor," diyordu. Bu arada cezaevinde "araba hırsızı Veli Ala" ile tanışmıştı, onu çok sevdiğini, çok iyi bir insan olduğunu anlata anlata bitiremiyordu.

Okulumuzda edebiyat öğretmenliği yapan Celal Özcan, öğretmenler odasında bizim adımız çok geçtiğinden, kötü ünümüzü çok duyduğundan tanışmak için beni yanına çağırdı. Celal Bey, okuyan, araştıran, ülke ve dünya sorunlarını iyi bilen, edebiyatla ilgilenen bir öğretmendi. Okulda yaptığımız akıl almaz ilkellikler, külhanbeylikler, kabadayılıklar, öyle bir hal almıştı ki derslerimize giren hocalar biz zayıf not aldığımızda sınıftaki öğrencilerin notlarını dahi okuyamaz duruma gelmişlerdi. Önce bizi bir köşeye çekip konuşarak, ikna ederek, yatıştırıp sonra notları okuyabiliyorlardı. Müdür bir gün bizi çağırdı: "Siz ne istiyorsunuz? Not istiyorsanız not, diploma istiyorsanız diploma verelim. Ama artık bu okulun huzurunu bozmayın! Sizin gözünüzü kan bürümüş, ne istediğinizi söyleyin biz de bilelim," dedi. Ona devrim istediğimizi, ama o devrimi nasıl gerçekleştireceğimizi bilmediğimizi elbette söyleyemezdik.

Okulda, mahallede, çarşıda, neredeyse tüm Kartal'da kötü ünümüz iyice yayılmıştı. Bizi yolda gören yolunu değiştirir olmuştu. Çevremizde garip, anlam veremediğimiz bir ilgi yumağı oluşmuştu. Bir gün Celal Bey beni öğretmenler odasına çağırdı. Hocalar bütün şikâyetlerini, dövüş ve kavgalarımızı, saygısızlıklarımızı, geçimsizliklerimizi ve uyumsuzluklarımızı sıraladılar. Celal Bey: "Bektaş'ın bunları yaptığına beni inandıramazsınız. Oğlum Oğuz yapar ama Bektaş yapmaz," diyerek bana övgüler dizdi, arkasından da bütün öğütlerini güzelce sırasıyla anlattı. Bütün hocalara seslenerek, "Bektaş'ın bundan böyle bütün hatalarından, yanlışlıklarından, her türlü yaramazlıklarından ben sorumluyum," diye referans oldu. Orada elimin kolumun bağlandığını hissettim, artık hiçbir şey yapamayacağım duygusuna kapıldım.

Celal Bey bana öfke ve tepkimi yanlış yerde yanlış insanlara yönelttiğimi, temellerine dayandırarak anlayabileceğim bir dille an-

lattı. Gerçek devrimcilerin halka, her yerde, her şeyde örnek ve özverili olmaları gerektiğini, insanlara saygılı olmanın zorunluluğunu, önyargılı olunmamasını, kendine yapılmasını istemediğini başkasına asla yapmaması gerektiğini, devrimciliğin çalışkan öğrenci olmak, öğretmenlerine saygılı olmak olduğunu uzun uzun anlattı. O gün benim yaşam tarzımın değişmeye başladığı ilk gün oldu. O günden sonra eski Bektaş imajını değiştirmek için uzun ve zorlu bir çabanın içine girdim. O eski kişilik gitti, onun yerine topluma, insanlara, hocalarına, herkese sevgi ve saygı gösteren, paylaşımcı, dayanışmacı, herkesin yardımına koşan, her tür sorun karşısında, ezilenden, horlanandan yana olan biri oldum. Yüreği hep haktan ve halktan yana çarpan bir Yılmaz Güney hayranı olarak değişim içine girdim. Yılmaz Güney'in filmlerine gidiyor, her filmini izliyor, bütün kitaplarını okuyor, kartpostallarını biriktiriyordum. Dünyayı tanımaya, ülke ve insanlık sorunlarına kafa yormaya başlamıştım.

THKO ile de ilişkilerim gelişmeye başladı. Bir ay sonra Aytekin de cezaevinden çıktı. Biraz gözü korkmuş, örgütlü çalışmaya uzak durmaya çalışan bir ruh hali içindeydi. Ama ben onu örgütlü çalışmanın içine çekmenin çabasını veriyordum. Bölgedeki gençlik çalışmalarımız içinde sonradan oluşan gençlik hücresinde yer aldım. O günlerde Aytekin'le okuldan da soğumuştuk. Aytekin devamsızlıktan sınıfta kalınca ben de devamsızlığımı artırıp, onunla birlikte okulu bırakıp İsviçre'ye gezmeye, dünyayı keşfe çıkmaya karar verdim.

1976 İsviçre macerası

Lise ikinci sınıfta coğrafya dersinde ülkeler işleniyordu. Sıra İsviçre'ye gelmişti. Coğrafya hocamız Nermin Hanım İsviçre'yi anlatmaya başladı. Biz de Aytekin ile aynı sırada yan yana oturuyor, hocamızı can kulağı ile dinliyorduk. Merak ettiğimiz konuları hocaya ayrıntılarıyla sordukça, derse olan ilgimiz de hocanın hoşuna gidiyordu. Neriman Hanım'ın İsviçre ile ilgili anlattıklarından öylesine etkilenmiştik ki, oranın gerçek anlamda yaşanılacak bir ülke olduğu ve mutlaka oraya gitmemiz gerektiği düşüncesine ulaştık.

1976 bahar aylarıydı, okulu bırakarak İsviçre'ye gitme hayalimizin ardından koşturmaya başladık. Aklımıza nereden estiyse, İsviçre Konsolosluğu'na iltica talebinde bulunan dilekçeler yazdık. İsviçre'nin Ankara elçiliğine postalayarak gelmeyecek olan cevabı aylarca bekledik.

Aytekin'in babası madende tekniker olarak çalışırken tüberkülozdan vefat etmişti. Annesi Aynur Teyze otuz beş yaşında dul kalmış, oğlu ve ilkokula giden kızı Ayfer ile birlikte ölen eşinin emeklilik parasıyla yaşamını sürdürüyordu. Zeytinlik mahallesinde kendilerine ait güzel bahçeli bir evleri vardı. Burada sade bir yaşam sürdürüyorlardı. Aynur Teyze çok insancıl, müşfik bir kadındı. Beni de oğlu gibi sever, Aytekin'den ayırmazdı. Malatyalı olmamdan dolayı bana Kürt Bektaş derdi.

Aytekin, annesinin genç ve dul olmasından dolayı rahatsızdı. Bu, onda kıskançlık yaratıyordu. Evlerine çok yakın akrabalarının ve benim dışımda, kendisinin evde olmadığı zamanlarda hiç kimse gidip gelemezdi. Aytekin, erkek sineğin eve girmesine bile izin vermeyecek kadar kıskanç, bir o kadar da hırçındı. Ama bana sonsuz bir güveni vardı. Ondan bir iki yaş büyük olduğumdan hırçınlıklarını, zaman zaman kabına sığmayan isyanını ben dizginliyordum. Bana güvenir, konuştuklarımı da dikkate alırdı. Henüz on sekiz yaşını doldurmadığından, annesinin izni olmadan yurtdışına çıkamıyordu. Annesi noterde vekâlet verince pasaport alabildi. Pasaport ve vizeyi almış ama para engeline takılmıştık. Onu da aile fertlerinden tedarik ederek, Aytekin'in tanıdığı, Almanya'da yaşayan Haluk Amca ve oğlu Ender ile birlikte İsviçre'ye gitmek için Sirkeci'den trenle yola çıktık. Bulgaristan, Yugoslavya, İtalya üzerinden iki günlük yolculuğun sonunda İsviçre'nin Zürih kentine ulaştık.

Otel oldukça lükstü. Toplam 3.000 İsviçre frangından başka paramız yoktu. O günlerde bir İsviçre frangı Türk parasıyla 635 kuruştu. Otelde sabah kahvaltısı ve akşam yemeği alıyor, öğlenleri yemeklerimizi dışarıda yiyorduk. İlk günler krallık günlerimizdi, zengin turistler gibiydik. Almanca bilmiyorduk. Lise ikinci sınıfına kadar öğrenebildiğimiz İngilizcemizle durumu idare ediyorduk. Haluk Amca her şeyi ayarlıyor, ödemeleri o yapıyordu, çünkü

bütün paramız ondaydı. Bu salaklığı nasıl yapabildiğimizi şimdi bile açıklayamıyorum ama paralarımızı ona vermiştik işte. O da bizim paralarımızla lüks bir otelde odalarımızı ayarlamıştı. Zürih bizi şaşkına çevirmişti. Sistem, yollar, alışveriş merkezleri, arabalar, göller, yeşillik, ne görsek bizim için kelimenin tam anlamıyla müthişti. Her sokağını heykellerin ve saatlerin süslediği, heykellerin bir yerlerinden akan suların içildiği, bu ülkeye hayran kalmıştık.

Otelde on gün kadar kaldık. Bir sabah Haluk Amca "Paramız bitti, oteli terk etmek zorundayız," dedi. Biz daha şaşkınlıktan kurtulamadan o, herkes başının çaresine baksın diyerek oğlu Ender'i de alıp, bizi meteliksiz, yüzüstü bırakıp Almanya'ya gitti. Biz iki kafadar dımdızlak kaldık orta yerde. Adam tam nitelikli bir dolandırıcıymış. Ne adres, ne telefon numarası ne de ilişki kurabileceğimiz bir bağlantı bıraktı, vedalaşıp trene binip gitti. Gidiş o gidiş, bir daha da karşılaşmadık.

Ne yapacağımızı, nereye gitmemiz gerektiğini bilmiyorduk. Eşyalarımızı emanet kutularına yerleştirdik, anahtarları cebimize koyduk.

Geç saatte belirlediğimiz bir parka gittik, orada gördüklerimize inanamadık. Burası geceleri hayat kadınlarının, eşcinsellerin ve travestilerin buluşma yeriymiş. Ortalık polis, fahişe, travesti ve onlarla ilgilenenlerle doluydu. Tam da içlerine düşmüştük, hepsi kendini pazarlamaya çalışıyordu. Şaşkınlık ve hayretler içinde oradan hızla kaçarcasına uzaklaştık. Başka bir parka gidip kuytu bir yere oturup ne yapacağımıza burada karar verecektik. Kapitalist gelişmiş ülkelerde kadın sorununun çözülmüş olduğunu düşünüyorduk. Aytekin, "Kadınların düşürüldüğü duruma bak! Lan aslanım kadın sorunu falan derken burada erkek sorunu çıkmış."

Yakınımızdaki gölde üstü branda ile kapalı yatlar, motorlar ve sandallar sıra sıra dizili park edilmişlerdi. Ortalıkta da kimse yoktu. "Tamam, bunların birisinin içine girip, yatalım," dedik. Sabah erken kimselere gözükmeden çıkıp gideriz. Kendimize uygun bir yat seçip kontrol etmeye başladık. Ben çevreyi gözetlerken Aytekin yatın brandasının ipini çözdü, girebileceğimiz kadar bir yer açtı. Önce başımızı sokup, sıyrılıp yata girdik. Hava alacağımız pencere kadar bir yer açık bırakarak içerideki koltuklara karşılıklı ola-

rak uzandık. On günlük lüks otel uykularından sonra bu ilk ücretsiz gecemizdi. Yat oldukça sıcaktı, üzerindeki branda yağmura, ayaza ve kırağıya karşı bizi koruyordu. Tam uykuya dalmak üzereyken müthiş bir yağmur başladı. Brandanın üzerine düşen yağmur damlaları güzel bir melodi gibi ahenkli sesler çıkarırken, yat da beşik gibi sallanıyordu. Göl üzerindeki yatın hafifçe sallanması ve yağmurun melodisi bize var olan bütün sıkıntılarımızı unutturmuştu. Sessizce sohbet ederken derin bir uykuya dalmıştık. Daha önce kaldığımız lüks otelden daha rahat bir uyku çekmiştik. Sabahın erken saatlerinde uyanınca biraz sohbet ederek zaman geçirmeye çalıştık. Günü nasıl programlayacağımıza karar vermeden, çevreyi kontrol ederek kimseye görünmeden çıkmak önemliydi. Yatın brandasından açtığımız yerden dışarıyı kontrol edip, hiç kimse yokken, çevre sakinken sessizce sincap gibi sıyrılıp peş peşe dışarı çıktık. Yakında bulunan tramvay durağına doğru yürüyerek durakta yolcu gibi beklemeye koyulduk. En küçük bir sıkıntı yaşamadan, o geceyi sorunsuz atlatmış, rahat bir gece geçirmiştik.

O günden sonra, belki bir Türk'e rastlarız diye, günlerce gezip dolaşarak, güvenli bulduğumuz her köşede yatarak, Zürih'in altını üstüne getirdik, dolaşmaktan yorgun düştük. Ama o görmek istediğimiz Türk bir türlü karşımıza çıkmıyordu. Zaten o yıllarda diplomatların dışında İsviçre'de sınırlı sayıda Türk bulunuyordu. Onlar da bizim önümüze çıkmamak için sanki karar almışlar gibi yollarımız bir türlü kesişmiyordu.

Paramızı yiyecek içecek dışında hiçbir şeye harcamıyor, idareli kullanıyorduk. Yiyecek içecek ucuzdu. Ama soğuk, kuru yiyecekler yemekten de bize gına gelmişti artık. Bir gün canımız sıcak makarna çekti, spagetti yemek için bir lokantaya gittik. Orada yemek yerken yan masada iki kişinin Türkçe konuştuklarını duyduk. Biri kısa boylu şişman, kafası kel, otuzunda, diğeri zayıf ve uzun boylu tıpkı Charles Bronson'a benzeyen bir tipti. Konuşması Denizli şivesinin köylü versiyonuydu. Denizli şivesini bilmem ama sanatçı Özay Gönlüm'den dinlediğim türkülerden dolayı biraz kulağım aşinaydı.

Hazine bulmuş gibi sevinmiştik. Kim olduklarını ve nasıl insanlar olduklarını düşünmeden hemen selam verdik, masalarına

oturduk. "Hangi rüzgâr attı sizi buralara?" diye sordular. Kahveler söylendi, sohbet koyulaştı. Geliş hikâyemizi anlattık. Şişman, kısa boylu, kel olan "Benim adım Necdet. Çorumluyum, bir fabrikada işçi olarak çalışıyorum." Uzun boylu Charles Bronson'a benzeyen de "Ben Vahap, bir restoranda aşçı olarak çalışıyorum," dedi. Bununla kalmadı, iyiliksever biri olduğunu da hemen kanıtladı. "Çalıştığım restoranın üstünde üç odalı bir evde yalnız yaşıyorum. Eşim ve çocuklarım memlekette, Denizli'de kalıyorlar. Parklarda, dışarıda veya yatlarda kalmayın, evim büyük ve geniş, yer ve yatak sorunu yok, akşamları benim evde kalabilirsiniz. Yalnız patronun bilmemesi lazım. Gece geç saatlerde restoran kapandıktan sonra gelirsiniz, sizi yukarıya eve alırım. Sabahları da bana temizlik işlerinde yardım edersiniz. Sonra birlikte kahvaltı yaparız. Öğle yemeği için size yanınızda götürmeniz için bir şeyler hazırlarım. Akşama kadar idare edersiniz," diyerek bizi sevinçten göklere uçuran önerisini açıkladı. Sanki milli piyangodan büyük ikramiye çıkmış gibi sevindik. O akşam onun evine gittik, geç saatlere kadar uzun uzun sohbet ettik.

Bir hafta boyunca evinde patrondan habersiz kaldık. Şehrin her yanını dolaştık. Nerede ne var ne yok öğrenmiş, kısa bir zamanda Zürih'in yerlisi gibi olmuştuk. Şehir merkezinin biraz dışında zamanımızın çoğunu geçirdiğimiz bir bölgede lisenin karşısında küçük bir büfede okul öğrencileri dondurma alıyorlardı. Biz de sıraya girdik. Sırada, arkamızda iki kız öğrenci vardı. Aytekin bana göre fazlaca medeni cesareti olan biriydi. Sıradaki kızlara kırık dökük İngilizcesiyle dondurma ısmarlamak istediğini söyledi. Kızlar hayır dediler, ama Aytekin ısrarlı davranıp, paramızın bitmek üzere olmasına aldırış etmeden onların dondurmalarının parasını ödedi. Aytekin kızların peşinden giderek onlarla konuşmaya çalışıyordu. Kızların isimlerini öğrendi. Sarışın, ince, uzunca, düz saçlı, kibar ve güzel olanın adı Heidi, esmer, biraz şişmanca, dalgalı ve siyah saçlı olanın adı da Rita'ydı. Rita İtalyan, Heidi ise İsviçreli'ymiş. Aytekin, Heidi'yi gözüne kestirmişti. Bana da durmadan kaş göz işareti yapıyordu. Bende bir hareket göremeyince; "Rita ile ilgilen aslanım. Ayağına kadar gelmiş kız, niye nasibini tepiyorsun. Korkma kara sevdalın Esin'e bir şey söylemem," diyordu.

Ama ben Rita ile ilgilenmek istemiyordum. Aytekin kızmaya başlamıştı. "Aslanım sen ilgilenmezsen benimki de kaçacak, kuş uçacak. Bana bu kötülüğü yapamazsın, anlasana beni," diye ısrar etti. Çelişkili, ikilemli ruh hali içinde Rita'yla ilgilendim. Ama beynim ve yüreğim Esin'in dışında kimseyle ilgili değildi.

Esin mahallemizin kızıydı. İlkokulu bitirmiş. Maltepe'de biçki dikiş kursuna gidiyordu. Ben her gün okula gidip gelirken evlerinin önünden geçiyordum. Güzelce, beyaz tenli, ela gözlü, düz saçlı, etine dolgun, hareketli, cıvıl cıvıl, gamzeli, sevimli bir kızdı. Gülünce bütün yüzü, gamzeleriyle, gözleriyle birlikte gülüyordu. Okul yolumun üstünde üç katlı, iki cepheden yola bakan, balkonlu bir evin üçüncü katında oturuyorlardı.

Aşkımızı yalnızca yol boyu gidiş gelişlerde uzaktan bakışmalarda yaşıyorduk. Ruhumdaki fırtınayı dindirmek için gecenin geç saatlerine kadar yanımdaki arkadaşımla birlikte evlerinin önünden geçen yolda bir aşağı bir yukarı yürüyordum. Onu uzaktan da olsa görmek bana büyük bir mutluluk veriyor, müthiş bir duygu yoğunluğu yaşatıyordu. Görüşme, buluşma olanağımız yoktu, ayrıca bunu kendisi de istemiyordu. Uzaktan bakışma, karşılıklı tebessüm etme, uzaktan el sallamanın ilerisine gidemiyorduk. Bu biçimiyle sevdamız platonik bir şekilde iki yıldır sürüyordu. İşte bu duyguları yaşayıp beslediğim, aşık olduğum Esin için, İsviçre'nin Zürih kentinde karşıma çıkan Rita bana ne cazip geldi, ne beni heyecanlandırabildi ne de ben böyle bir ilişkiyi ahlaki buldum. Doğrusu kendime de yakıştıramadım.

Eylül'ün son haftası biletimizi alıp yolculuk için trene bindiğimizde bir an önce Sirkeci Garı'na varmaya can atıyorduk. Eş dost, arkadaşlarla görüşüp yaşadıklarımızı onlarla paylaşmanın heyecanını daha trene bindiğimiz an yaşamaya başlamıştık. İstanbul Sirkeci tren istasyonuna geldiğimizde İstanbul'un havası, kalabalığı, denizi, toplumdaki dinamizm; içinden geldiğimiz düzenlilikten sonra tekrar zıtlar ve çelişkiler yumağının içindeydik.

Böylece İsviçre maceramız da son bulmuştu. Tilki misali dolaştık döndük kürkçü dükkânına. Ağabeyim okulu bitirip askerî cip fabrikasında teknik ressam olarak çalışmaya başlamıştı. Küçük kardeşim ortaokul ikinci sınıfa gidiyordu, ben de lise üçüncü sı-

nıfa devam edecektim. Babam pazarcılığa, annem de evlere temizlik işlerine gidiyordu. Büyük ağabeyim sağlık sorunları nedeniyle raporlu olduğundan kahvede okey oynama alışkanlığı edinmişti. Bütün zamanını kahvede okey oynayarak geçiriyordu. Oysa evde eşi ve oğlu Taylan onu bekliyorlardı. Akşamları yeğenim Taylan'ı sevmek için evlerine ne zaman gitsem yengemi evde yemekleri hazırlamış ağabeyimi beklerken buluyordum. Bunun çok sık tekrarlandığını gördükçe, yengeme üzülüyor, ağabeyime kızıp öfkeleniyordum.

Ağabeyimi zaman zaman sorumluluklarını, politik geçmişini hatırlatıp uyarıyordum. Oyun oynadığı kahvelere gidiyor, onu okey masasından kaldırıyor, eve götürüyordum. Yaptıklarının ona yakışmadığını söylüyordum. Bazen uyarılarımın ölçüsünü kaçırıyor, ağabeyim olmasına aldırmadan ona kızıp, bağırıyordum. O da suçluluk psikolojisiyle susmayı tercih ediyordu. Onu anlayabilecek, tecrübe ve birikime sahip değildim ama yaptığının yanlışlığını biliyordum. Daha fazla üstüne gidemediğimden kendisiyle okey oynayanlara, hatta kimi zaman kahve sahiplerine kızıyor, ağabeyimle oyun oynamamalarını istiyor, haksız olduğum halde bazen kızıp onları tehdit ediyordum.

Bir arayış içindeydim. Yaşanan toplumsal sorunlara onun nedenlerine ve çözümlerine kafa yoruyordum. Okuyarak kafamdaki soru işaretlerinin cevaplarını arıyordum. Bilinçli gördüğüm insanlarla konuşuyor, tartışıyor Kartal'da İşçi Gençlik ve Yüksek Öğrenim Derneği'ne, bazen Aydınlıkçıların çalıştırdığı kitapçıya gidiyor, Partizancılarla ve birçok politik çevrelerle de dostane ilişkiler içine giriyordum. Arkadaşlarla sokak sokak kahve kahve dolaşarak *Halkın Kurtuluşu* gazetesini satıyorduk. Gebze-Haydarpaşa arasında banliyö trenlerinde işe gidiş dönüş saatlerinde topluca gazete satışlarına çıkıyor, gazetenin başlıklarını yüksek sesle okuyarak propaganda yapıyorduk. Kompartımanlarda ajitasyon ve propaganda konuşmalarıyla gazeteleri sattığımız insanların adreslerini alıyor ya da en yakın derneğimize yönlendiriyorduk. Geceleri arkadaşların uygun olan evlerinde hücre toplantıları yaparak kendimizi eğitmeye ve bizim gibi genç arkadaşları örgütlemeye, aktif çalışmaların içine çekmenin çabasını veriyorduk.

Küçük ağabeyim TKP sempatizanıydı. Tuzla'da askerî cip fabrikasında da teknik ressam olarak çalışıyor, Kartal Tüm Teknik Elemanlar Derneği'nde teknik resim dersi veriyor, Aster-İş Sendikası'nda aktif sendikal çalışma yapıyordu. Ben *Halkın Kurtuluşu* gazetesini okuyor, onun düşüncelerini benimsiyordum. SSCB'yi sosyal emperyalist, Çin'i ve Arnavutluk'u sosyalist, SSCB yanlısı bütün örgütleri modern revizyonist ve sosyal faşist olarak gören düşünceyi aklıma, mantığıma daha uygun buluyordum. Ağabeyimle yoğun tartışmalar yapıyor, zaman zaman birbirimize karşı kırıcı da olabiliyorduk. Küçük kardeşim ise Devrimci Yolcu olmuştu. Ama benim biraz daha politik olmamdan kaynaklı onu kendi savunduğum örgütün düşüncelerine ikna etmem pek zaman almamıştı.

Örgütsel çalışmalarım ve 1977 kanlı 1 Mayısı

Şiddet olaylarının artarak ölümlerin çoğaldığı 1977'nin kargaşa ortamında Milliyetçi Cephe'nin (MC) başbakanı Demirel, içişleri bakanının raporuna rağmen "Bana sağcılar suç işliyor dedirtemezsiniz," diyordu. Ülkede ekonomik kriz büyüyerek devam ederken Uluslararası Para Fonu (İMF) ve Dünya Bankası, siyasi istikrarın sağlanması koşuluyla kredi verebileceklerini açıklıyorlardı. Hükümet halkın nefretini kazanmış ve halktan tecrit olmuştu. 1977 1 Mayısı'nda Türkiye'nin en büyük kitlesel gösterisi gerçekleşti. Bu görkemli eylem CIA ve Kontrgerilla tarafından provoke edildi. Sonuç olarak da Taksim Meydanı'nda bir katliam yaşandı. 34 kişi öldürüldü, yüzlercesi yaralandı. Bu katliam sol içi bir çatışma olarak gösterilirken katliamın gerçek sorumluları gizlenmeye, hedef şaşırtılmaya çalışıldı.

Milli İstihbarat Teşkilatı'ndan (MIT) sorumlu eski başbakan yardımcısı Sadi Koçaş *Hürriyet* gazetesinde "1 Mayıs Olayı" adlı yazısında şunları söylüyordu:

> "(...) Bunu tertipleyenler vardı. İç ve dış mihraklı isteyenler vardı. Kontrgerilla, gerillaya karşı biz Kontrgerillayız diyen birtakım insanlardan oluşan bir örgüt. Bunların gerilla, komando oldukları kendilerinden menkul, ama bunlar bir makamdan yetki alıyorlar.

Nedir o makam? Belki Cumhurbaşkanı ve Genel Kurmay Başkanı'nın emri var, bilemiyorum, ama Milli İstihbarat teşkilatı olduğu kesindir. Bazı isimleri tanıyorum, bunların içinde o zaman bu işleri yapan Binbaşı, Yarbay ve Yüzbaşı gibi rütbeli kimselerden bahsedilirdi. Hatırladıklarım, MİT'te çalışıyorlardı. Ama asıl suç, emri verenlerindir."[1]

Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu ve *Halkın Birliği* gazeteleri o dönem Proletarya Partisinin İnşa Bloğu ittifakını yapmışlardı. 1 Mayıs'a kitlesel katılımı blok olarak gerçekleştirebilmek için Anadolu yakasında yoğun bir çalışma sürdürüyorduk. Bayrak, pankart ve flamalarımızla 1 Mayıs kortejine bölgeden yaklaşık iki bin kişi katıldık. Saraçhane'den Proletarya Partisi İnşa Bloğu kortejinde yaklaşık otuz bin kişi ile 1 Mayıs alanına varmak için yavaş yavaş ilerleyen kortejde saatlerce yürüdük. İstiklal Caddesi'ne girdiğimiz o an alanda silah sesleri yankılanmaya başladı. İstiklal Caddesi'ndeki kitlelerin kurşun yağmurundan kaçmak için birbirini ezerek sokaklara dağılışı savaş görüntülerini andırıyordu. Birkaç dakika sonra ürkütücü görüntülerin, panzer sesinin yarattığı panik, asker ve polis arabalarının sağa sola ve havaya ateş etmeleri, panik içinde dağılmalar, insanların birbirlerini ezerek geçmeleriyle alan ve yollar pankart, sopa, bayrak, ayakkabı ve elbise parçaları, kan revan içinde yaralı insanlarla dolu bir savaş alanına dönmüştü. Bir grup katılımcıyla birlikte ben de Alman Hastanesi'nin karşısında ara bir yerdeydim. Askerler bizi sıkıştırarak bekletmeye başladılar. Ortalık biraz yatışınca dağıldık. Vapurla Haydarpaşa'ya, oradan trenle Kartal'a geldiğimde sokaklarda telaşlı bir sessizlik hâkimdi. Eve geldiğimde ağabeyim ve yengem telaş içindeydiler. Korku ve kaygı içinde televizyon ve radyodan haberleri dinliyorlardı. Otuz dört kişi öldürülmüş, yüzlerce yaralı, gözaltı ve tutuklama vardı. Bu vahşet anlarının resimleri ertesi gün gazetelerin baş sayfalarındaydı.

Boyalı basında ses aynıydı. Karanlık güçlerin ve derin devletin gizli ajan ve provokatörlerin yaptığı katliam, devrimcilerin üzerine atılıyordu: "Maocularla Leninciler ortalığı kan gölüne çevirdi."

1 Volkan Yaraşır, *Sokakta Politika*, Gendaş Yayınları, 2002, s. 601.

Gizli ajanları ve provokatörleri aklayan, gerçek suçluları gizleyen haber, yorum ve resimler yayımlayan gazeteler devrimcileri suçlu olarak gösteriyordu. Sovyetler'i sosyalist gören siyasetlerin, Çin'i sosyalist gören örgütleri 1 Mayıs'ta Taksim'e almak istememelerini fırsat bilen karanlık derin devlet güçleri basının da çanak tutmasıyla Sovyet ve Çin yanlısı siyasi güçler karşılıklı düşman kamplarına dönüştürülerek adeta savaş atmosferi yaratıldı. Bu örgütlenmeler içinde yer alan kişiler birbirlerine düşmanca bakıyor, birbirlerine karşı kin ve nefretle dolduruluyordu. O yaz kamuoyunda suçlanan devrimci örgütler kendilerini aklamanın yolu olarak bu karanlık eylemin iç yüzünü teşhir etme çalışmalarına girişselerse de toplumu bilgilendirme çabalarına rağmen biz yıllarca toplum nezdinde suçlu olarak görüldük.

Yaşanan gerilim bizim evde de soğuk savaş rüzgârları estirdi. Ağabeyim ve yengem evde yaşanan gerilimi gidermek için bir nevi aracı oluyorlardı. Küçük ağabeyimle bana "İkiniz de hiçbir derneğe gitmeyeceksiniz. Hepimiz evde birlikte okuyup araştıracak, hangisinin doğru olduğunu birlikte bulup savunacağız," demişti ağabeyim. Böyle bir anlaşmaya vararak çözüm üretmiş olsak da küçük ağabeyim sendikal ve dernek çalışmalarına gece gündüz ağırlık veriyor, kapı kapı dolaşarak aktif çalışmalarını sürdürüyordu. Bu faaliyetinden dolayı Pendik'te faşistler tarafından ölümle tehdit ediliyordu. Ben de gizli gizli politik çalışmamı sürdürmekten geri durmuyordum. Ağabeyimin faşistler tarafından ölümle tehdit edilmesinden dolayı akşamları iş çıkışında onu bekliyordum ve eve birlikte dönüyorduk. Fakat birbirimizi karşı-devrimci görmekten de vazgeçmiyorduk. Ben onu sosyal faşist, o da beni Maocu goşist olarak görüyordu. Birbirimize evde soğuk davranıyorduk ama kardeşlik ilişkimizden dolayı da birbirimizi sahipleniyorduk. Evde aile içinde huzur yoktu. Anlaşmaya uyulmamıştı, herkes faaliyetini gizliden sürdürüyordu.

Bir akşam evde oturuyorduk. Büyük ağabeyim bana "Bir fikrim var," dedi. "Faşistler ağabeyini tehdit ediyorlar. O tehlikenin ciddiyetinin ve öneminin farkında değil. Buna aldırış bile etmiyor. Vururlarsa bizim yüreğimiz yanacak, bizim kanımız akacak, canımız gidecek. Kardeşimizi kara toprağa göndereceğiz, onu kaybe-

deceğiz. Bunu önlemek için onu faşistler öldürmeden önce korkutup, geri durmasını, eve erken gelmesini sağlamalıyız. Biliyorsun benim evde Berata marka küçük bir silahım var. İş çıkışı akşam hava karardığında Zeytinlik'ten eve gelirken sen dereye gizlen, geldiğinde korkutmak için ayağının dibine doğru bir iki el ateş et. Sonra birkaç saat sonra, hiçbir şeyden haberin yokmuş gibi eve dönersin."

Ertesi akşam ağabeyim zeytinlikte ağaçların arasından gelirken, ben derede uygun bir yere mevzilendim. Ağabeyimin gelişini beklemeye başladım. Zeytinlikte gelip gidenler oluyordu. Birilerine gözükmemeye çalışıyordum. Uzaktan karanlıkta birisi bana doğru geliyordu. Yürüyüşü tıpkı ağabeyim gibiydi. Bu kesin ağabeyim olmalı dedim kendi kendime. Bana yaklaştıkça o olduğundan emin oldum. Sonra yanımdan geçip uzaklaşırken kuytuda onun biraz daha uzaklaşmasını bekleyerek olası bir terslik yaşanmaması için ayağına değil, korkutmak amacıyla havaya bir iki el ateş ettim. Ağabeyim panik halinde can havliyle kendini yere attı. Silah sesi kesilince ayağa kalkarak eve doğru koşmaya başladı. Ben de görevimi yapmış olmanın rahatlığıyla birilerine görünmeden koşarak oradan uzaklaştım. Yakında bulunan arkadaşım Aytekin'e gittim. Birlikte yemek yedik, televizyona baktık, birkaç saat sonra eve döndüm. Eve geldiğimde; herkesi korku ve panik havası sarmıştı. Ağabeyim ise şoktaydı. Korku içinde suskunluğa gömülmüştü. Üzüldüm, içimi hüzün, yüreğimi acı kapladı. Kendi kurguladığımız oyunu unutup bir an gerçekmiş duygusuna kapıldım. Gözlerimden yaşlar geldi ağabeyime sarılıp kucakladım. Ali Ağabeyim gözlerime bakarak kaş göz işareti yapıyordu. Sakın açık verme uyarısında bulunuyordu. "Bir gün sana da kurşun sıkarlar, neredesin sen?" diye beni azarladı. "Ağabeyine zeytinlikte pusu kurmuşlar, canını zor kurtarmış. Size bir şey olacak diye korku içinde yaşıyoruz." Öfkeli ve kızgın pozunda ikimize de bağırıyordu. "Bu evde bundan sonra benim söylediklerim harfiyen uygulanacak anlaşıldı mı? Ben hepinizin büyüğüyüm, benim sözüm dinlenecek!" dedi. Bu vesile ile ağabeyim evde egemenliğini geçici de olsa kurmuş oldu.

O günden sonra küçük ağabeyim geceleri sendikal çalışmala-

ra katılmayıp iş çıkışı havanın kararmasına kalmadan doğruca eve geliyordu. Birlikte kitap okuyup tartışıyorduk. Sadece sendikadaki görevini sürdürüyordu. Sürekli de görüş alışverişinde bulunuyor, Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) sınıf işbirlikçisi sendikal anlayışının somut örneklerini gördükçe tartışmalarımız etkisini gösteriyordu. Sendikal sorunların ve ideolojik iç tartışmaların derinleşmesinden kaynaklı TKP'liler ağabeyime Maocu goşist suçlamasında bulunmuşlardı. Örgütsel ilişkileri soğumaya, evde ise buzlar erimeye başlamıştı. Biz de birçok konuda benzer düşünceleri savunur duruma gelmiştik.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'ndan (THKO) Ayrılış

Biz evde ideolojik birliğimizi sağlamaya çalışırken 1977'deki kanlı 1 Mayıs sonrasında HK (Halkın Kurtuluşu) içinde süren tartışmalar su yüzüne çıkmış, örgütte kopmalar başlamıştı. Muhalefet büyümüş, örgüt bölünmüştü. Örgütten ayrılanların başında Aktan İnce olduğundan ayrılanlar başlangıçta "Aktancılar" şeklinde isimlendirildiler. İlk zamanlarda ayrılığa şiddet bulaşmamıştı. Ama daha sonra merkezciler ayrılanları devrim düşmanı ilan edince, şiddet insanların öldürülmesine kadar uzandı. Eski yoldaşlar birbirlerine silah çektiler, birbirlerini devrim düşmanı ilan ettiler.

Türkiye sol hareketinde ne yazık ki bu davranışlar hep yaşandı, hâlâ da yaşanıyor. Bir örgütten ayrılmak, düşüncelerini başka bir yerde savunmaya kalkışmak ihanetle eşdeğer tutuluyor. Bu nedenle "Türkiyeli sol örgütlerden insanlar ayrılamazlar, onların sadece örgüt tarafından atılma hakları vardır," esprisi üretildi. Ayrılığa ismi verilen Aktan İnce ise bir süre sonra birlikte yürüdüğü arkadaşları tarafından yetersizlik, hareketsizlik suçlamalarıyla gözden düşürüldü, başlangıçta kendisini muhalefet olarak isimlendiren hareket de giderek ayrı bir örgüt yapısı kazandı.

Ayrılık tartışmaları doğal olarak bizlere kadar yansımıştı. Safımı belirlemek için hem muhalefet hem de HK'dan bölge sorumlularının ayrı ayrı zamanlarda düşüncelerini dinledim. Her iki tara-

fın anlattıklarını dinledikten sonra da cevabımı verecektim. Netlik sağlamayıp bir süreliğine her iki tarafla da görüşüp konuşarak tartışmaları sürdürmekten yanaydım. Ancak ikna olduktan sonra safımı belirleyecektim. Konuya hâkim değildim. Bütün arzum TH-KO'nun bölünmeyip birlikteliğini sürdürmesiydi.

Aylarca süren tartışmalar boyunca üç dünya teorisi, Ulusal Demokratik Halk Devrimi Programı, örgütsel oportünizm, Mao'nun Marksizm-Leninizmin bir ustası olup olmadığı vb. konularda tartışmalar sürüyordu. *Yoldaş* dergisinin 7. sayısında üç dünya teorisi konusunda "Ya çok dikkatli savunmalı ya da hiç savunulmamalı," biçimindeki muğlak düşünceler karşısında HK'ya eleştirel bakmaya başlamıştım. Mao'yu, üç dünya teorisini, ulusal demokratik devrimi, ülkeyi yarı feodal gören düşüncelerinden dolayı eleştirmek, ülkemizin geri kapitalist bir ülke olduğu ve devrimin ayaklanma yoluyla gerçekleşebileceği tezi bana daha doğru gelmişti. Ulusal burjuvaziyle ittifak, sınıf işbirlikçiliğini savunan üç dünya teorisinin mahkûm edilmemesi, *Aydınlık*'ın bu düşünceyi savunuyor olması, HK'nın onlarla yakınlaşması, beni HK'ya karşı tutum almaya götürdü. Ya hizip ya da bizle görüşeceksin dayatması, ayrılanları karşı-devrimci diye nitelemeleri siyasal safımı Devrimci Proleterya'dan (DP) yana belirlememde etkili oldu.

Ardı arkası kesilmeyen Mao, üç dünya teorisi, örgütsel oportünizm, ülkenin sosyo-ekonomik yapısı tartışması, kendiliğindencilik, ekonomizm, AEP-ÇKP (Arnavutluk Emek Partisi-Çin Komünist Partisi) tartışmaları, nasıl bir devrim anlayışı vb. konularda hummalı bir tartışma ve okuma süreci içine girdim. Bu konularda okuyor, tartışıyor dilimin döndüğü kadar düşüncelerimizin propagandasını yapıyordum. HK'ya eleştirel bakıyor, kimi görsem ayrılığın nedenlerini anlatmaya çalışıyordum. Derneklerde *Devrimci Proletarya* dergisi adına kitlelere yönelik tartışma ve bilgilendirme toplantıları yapıyorduk. *Devrimci Proletarya*'yı çıkaran Aktancılar olarak bilinen grup sonradan TİKB'yi kuracak kadroydu.

> "1968'de Dev genç çatısı altında örgütlenmiş küçük bir devrimci grup. Grubun o zamanki siyasal haritadaki yeri Uluslararası planda AEP-ÇKP bloğunun, ülke planındaysa MDD kampının safları

olarak tanımlanabilir. MDD geleneğinden, militanlığından başka, vurguyu Türkiye'de kapitalizmin egemenliği ve proletaryanın tarihsel misyonu üzerine yapmakla ayrılıyordu. 12 Mart darbesiyle birlikte yeraltına çekildikten sonra Denizli soygununu gerçekleştirdiyse de, çok geçmeden çökertildi. Düzene ve geleneksel oportünizme karşı '68 Kuşağı'nın ihtilalci başkaldırısının bir ifadesi olmasına rağmen, diğerleri gibi o da, belirsiz çizgisi ve ütopik projeleri, sekter yapısı ve sol eylem tarzı ile küçük burjuva sosyalizmini henüz aşacak durumda değildi.

12 Mart'ın ardından tekrar örgütlenen grup, yeni döneme, bazılarının bugün yeni fark ettikleri ulusal kurtuluşçuluk ve halkçılık perspektifinden sıyrılmaya çalışıp, proleter sosyalizmine yönelik adımlar atarak girdi. Bu amaçla önüne partileşme ve işçi hareketiyle birleşme hedefini koyarak, sosyalizmin propagandasını ve kitle ajitasyonu yapmak üzere, seçme öğrencilerden devşirdiği kadrolarının çoğunu işçiler arasına yolladı. Ama belli başlı büyük kentlerdeki işçi ve öğrenci çevrelerinde güçlendiği bir sırada, 1975 sonuna doğru, küçük burjuva geçmişinin özeleştirisini yapması üzerine THKO ile birleşti."[1]

Bildiri, afiş, duvar yazıları, hummalı okuma ve tartışmalarla ulaşabildiğimiz çevreleri politikleştirerek örgütsel faaliyet içine çekmenin yol ve yöntemlerini arıyordum. Bir kısım arkadaşlarla toplumsal sorunlara ilgi duyan işçi, genç ve işsizleri bu çalışmalara katıyorduk. Giderek onları da politikleştirerek geniş kesimlere devrim ve sosyalizm propagandasını yapıyordum. Ekonomik, sosyal, yaşamsal, ülke ve uluslararası sorunlarda fikir edinme, öğrenme, öğretme ve örgütleme çalışmalarımıza hız vererek yeniden örgüt olma mücadelesini yükseltiyorduk. İstanbul Anadolu yakasında Kartal, Yakacık, Soğanlık, Gülsuyu bölgelerinde yoğun bir propaganda faaliyeti sürdürüyorduk.

Okullar başladı. Bir taraftan okulun açılmasından çok öğrenciler arasında nasıl bir politik faaliyet yürüteceğimizin heyecanını, bir taraftan da kendi içimde politik yetersizliğimin huzursuzlu-

1 Yaşar Ayaşlı, "Küçük Ama Bolşevik Bir Müfreze: TİKB", *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* içinde, İletişim, s. 2274-2275.

ğunu yaşıyordum. Kartal Lisesi'nin alt sokağında bir kitap ve kırtasiyeci dükkânı vardı. Orada hem güncel hem de Marksist-Leninist klasikleri ve her türlü politik kitap, gazete ve dergileri bulabiliyordum. Sabah okula gidip derslere girerdik. Ders aralarında da kat kat, sınıf sınıf ilk planda örgütlenmeye hazır, mücadele etme arzusu taşıyan, sola yatkın arkadaş çevrelerinden başlayarak yoğun bir çalışma içine girdik. Öğrencilerin hemen hepsi yoksul işçi ve emekçi çocuklarıydı. Kürt kentlerinden, taşra, ilçe, kasaba ve köylerinden göç eden Kürt ve Alevi ailelerin çocuklarıydı. Politik faaliyete, her türlü haksızlıklara karşı mücadeleye ve sola örgütlenmeye de açık gençlerdi. O günkü koşullar da buna çok uygundu. Toplum bir arayış içindeydi. Politik grafik her gün biraz daha yükseliyordu. Her katta bir çalışma birimi, birçok sınıfta grup çalışması, eğitim birimleri ve okul sorumluları olmak üzere kendi örgütlenmemizi yaratıyorduk. Mahallede işsiz veya çalışan emekçi gençlerden oluşan birim ve komiteler örgütleyerek kitleselleşmeye, büyümeye çalışıyor, örgüt olduğumuzda küçük kalmamanın çabasını veriyorduk. Kartal, Soğanlık mahallesi, Çamlı Köşkler mevkiini de buluşma bölgesi olarak belirlemiştik. Oluşturduğumuz çevreler ve gençler bu bölgede oturduklarından doğal olarak çalışmalarımıza burada yoğunlaşıyorduk.

Muhalefet ayrılmış fakat kendi içlerinde bir tartışmadır sürüp gidiyordu. Arada sırada örgüt sorumlusu olarak birileri uğruyor, görüşüp konuşuyorduk. Konuşmalarda edeceğiz, yapacağız sözlerini verip, çekip gidiyordu. Dursun Yıldız ile birlikte örgüt gibi çalışıyorduk. Zaman zaman kısa boylu, pos bıyıklı, sevimli, konuşkan ve birikimli olan Mehmet geliyordu. Onunla dünya, ülke ve örgüt sorunları hakkında konuşuyor, tartışıyor daha çok da onu dinliyor, ondan bir şeyler öğrenerek bilgileniyorduk. Ama düzenli olarak asıl İrfan geliyordu. İrfan, hoşsohbet, konuşkan, insanlarla iyi ilişki kurabilen, örgütçü birisiydi. Bizleri yönlendiriyordu, faaliyetleri de birlikte örgütlüyorduk. Bazen kaybolup gidiyor üç beş hafta gözükmediği oluyordu. Bu kopukluğu gidermek için ise Prop diye hitap ettiğimiz yönetici Coşkun geliyordu. Dönemsel olarak değişik kademelerden yöneticiler geliyor, onlarla görüşüyor, konuşuyor, sohbetler ediyorduk. Bölgede yoğun duvar ya-

zılamaları, pullamalar ve afişlemeler yapıyorduk. Dışarıdan gelenlere bu bölgede Devrimci Proletarya'nın çok güçlü olduğu izlenimini veriyorduk. Özellikle Ankara Yolu üzerindeki güzergâha büyük boy yazılar yazıyorduk. Şehirlerarası otobüsle İstanbul'a gelenlere yönelik yaptığımız bu duvar yazılamaları çeşitli kentlerde olumlu etki yaratıyordu.

Aytekin, Paşakapısı Cezaevi'nde Osman Yaşar Yoldaşcan'ı araba hırsızı Veli Ala olarak tanımıştı. 1976 Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun 1 Mayıs çalışmaları için gerekli olan bir araba gaspı sırasında polis ve bekçilerle girdiği silahlı çatışmada yaralı olarak yakalanmıştı. Kalçasına yakın bir yere gelen kurşunla yaralanmıştı. Veli Ala sahte kimliğiyle, Paşakapısı Cezaevi'nde yatıyordu. Daha sonra oto hırsızı olarak Toptaşı Cezaevi'ne nakledilmişti. 1977 Nisan ayında koltuk değnekleriyle yürüyordu. Duruşması başladığında gerçek kimliği açığa çıkabilirdi. Bu yüzden Osman kaçmaya kafa yormuş ve bir yolunu bulup, ayağının tedavisi için Haydarpaşa'ya gidip gelmeye başlamıştı. Dışarıdaki arkadaşlarıyla ilişki kurmuş, durumu anlatmıştı. Her gün iki jandarma Osman'ı cezaevinden alıyor ve rastgele yoldan çevirdikleri bir taksiyle hastaneye götürüp getiriyordu.

Bir gün Osman silahlı jandarmalar arasında yine her zamanki gibi hastaneden çıkarılıp cezaevine götürülecekken, önlerine boş bir taksi yanaşır, jandarmalar taksi şoförünün açtığı kapıdan Osman'la birlikte binerek, şoföre Toptaşı Cezaevi'ne gitmesini söylerler. Şoför yolda gördüğü bir arkadaşını da arabaya alır. Bu Osman'ı kaçırma planının bir parçasıdır tabii ki. Sakin bir yerde arabanın içindeki jandarmaları teslim alıp taksiden indirerek yola Osman'la devam ederler. Silahları da ileride Ankara Yolu kenarına atarlar. Böylece Osman'ı özgürlüğüne kavuşturmuş olurlar. Osman dışarıda elini kolunu sallayarak faaliyetlerine devam ederken devlet asıl Veli Ala'yı arayıp bulur. Böylelikle kaçan kişinin gerçek Veli Ala olmadığı açığa çıkar. Ama kaçırılan kişinin Osman Yaşar olduğu açığa çıkarılamaz. *Aydınlık* gazetesinin 7 Mart 1980 tarihli açıklaması üzerine, kaçırılan kişinin Osman Yaşar Yoldaşcan olduğu açığa çıkar.

Aylar sonra Osman Yaşar Yoldaşcan bize kendisini Bekir, Mehmet Fatih Öktülmüş'ü de Kemal olarak tanıştırdı. Evde birlikte çay

içtikten sonra bizim evin yakınındaki zeytinliğe gittik. Osman ve Fatih'le zeytinlikte bir zeytin ağacının gölgesinde oturup güncel konular, sistemin eşitsizliği ve adaletsizliği üzerine sohbet etmeye başladık. Çarpıcı örneklerle ülkenin ekonomik ve siyasal yapısını, emperyalizmle olan ilişkisini anlattıkça sohbetimiz derinleşti. Konuştukça onların bilgelikleri karşısında hayranlığımız arttı. Konuşmalarının sıcaklığı, samimiliği ve içten davranışları bizi çok etkilemişti. Daha birkaç saat içinde sanki yıllardır aramızda süren bir dostluk bağı varmış gibi sıcak bir iletişim kurmuştuk.

Diyarbakır'da 1976 yılında İsmail Gökhan Edge'nin işkencede öldürülmesinin yıldönümü nedeniyle basılan afişleri getirdiklerinde tekrar görüşme, konuşma fırsatımız olmuştu. İsmail Gökhan Edge'nin afişlerini, Anadolu yakasında yaygın bir şekilde hemen hemen her bölgenin önemli caddelerine yapıştırdık. Bize gelen binlerce afişi bitirmiştik. En son Taksim'e afişleme yapacaktık. İki grup halinde çıktık. Bizim grupta Ataman İnce, Esmahan Ekinci, Hasan Akdoğan[2] bulunuyordu. Gecenin ikisinde Taksim'in hem arka hem de merkezî sokaklarına afişleri astık. İnsanların yoğun olarak görebileceği bir iki yere daha afiş yapıştırıp geri çekilecektik. Elimizde kalanları bitirmek için, değişik ara sokaklara bir kez daha afişleme yapıyorduk. Afişler bitmek üzereydi. Yorgunluk ve uykusuzluk bastırmıştı. Tam bir rehavet içinde olduğumuzdan, polis ekibinin takibini sezinleyemedik ve polisler yanımıza kadar sokulmuşlardı. Sten, Tomson ve on dörtlü silahlarını üzerimize çevirdiler. Kurşunlar namluya sürülürken içlerinden ekip amiri olan komiser yüksek sesle bağırarak ellerimizi havaya kaldırmamızı ve teslim olmamızı istedi. Silahlı polisler çevremizi kuşatmış, namlularını bize çevirmişlerdi. Üzerimiz boştu, kaçmamız mümkün değildi, yapacak bir şey de yoktu. Kaçamayıp hepimiz yakalandık. Bulunduğumuz yerde duvarın dibine dizdiler, yüzümüzü duvara çevirtip ellerimizi de duvara dayattılar. Üzerimizi arayıp, kimliklerimizi ceplerimizden aldılar. Bileklerimize kelepçeleri takıp tekme tokat yumruklayarak minibüse bindirdiler. Beyoğlu Ka-

2 Hasan Akdoğan, 1990'da cezaevinden çıktıktan kısa bir süre sonra tekrar İzmir'de yakalandı. Cezaevinde PKK'ya geçti. Dışarı çıktığında dağa gitti, çatışmada vurularak öldürüldü.

rakolu'na götürülüp küçük bir odaya kapatıldık. Tek tek dövülerek emniyet amirine çıkarılıp ön ifademiz alındı, tutanaklar tutuldu. Daha sonra oradan Sirkeci'deki ikinci şubeye götürüldük. Siyasi bir faaliyetten dolayı yakalandığımız için ikinci şube bize bakmıyordu. Bizi birinci şubeye geri götürüp teslim edeceklerdi. Ellerimiz kelepçeli, polislerle birlikte minibüse bindirilip, o gece birinci şubeye götürüldük. Nedendir bilmiyorum ama birinci şube de bizi teslim almadı. Polisler kendi aralarında tartışıp bizi tekrar ikinci şubeye geri götürüp müteferrikaya attılar. İzinsiz afiş yapmaktan Beyoğlu Karakolu, birinci ve ikinci şube arasında sorun olmuştuk.

Müteferrika her türlü adli suçlularla balık istifi gibi tıkış tıkış doluydu. Tüm adlilere ikinci şube bakıyordu. Müteferrika kafası gözü kırılmış, ayakları şişmiş, gözü morarmış, dudakları patlamış yara bere içinde hırsız, kiralık katil, soyguncu ve fuhuş yapan kadınlarla doluydu. Dayaktan hepsini perişan etmişlerdi. Birçoğu ağrıdan sızlanıyor, betona ve tahtaların üstüne uzanmış, inleyerek yatıyorlardı. Bize de böyle dayak atacaklar mı diye kaygılanıyordum. Ama yanımda arkadaşlar olduğu için korktuğumu belli etmemeye çalışıyordum. Sonra dayak nedir ki, birkaç gün sonra acısı geçer diye düşünmeye başladım. Metin ve soğukkanlı olmanın çabasını veriyordum. Afişini astığımız İsmail Gökhan Edge gibi yiğit olmalıydım.

Hafta sonu her taraf kapalı olduğu için bir gün burada tutulduk. Cumartesi gecesi bir iki saat polislerin topluca attıkları meydan dayağından sonra, nöbetçi mahkemeye çıkarıldık. Hâkim dışarıdan yargılanmamızı isteyip bizi serbest bıraktı. İlk kez gözaltına alınmış, sorgudan geçmiş, polis ve karakolla tanışmıştım.

Üç dünya teorisini açıktan eleştiren ve savunan politik çevrelerin katıldığı geniş seminerler ve toplantılar yapılıyordu. *Halkın Sesi* (HS) dergisi açıktan üç dünya teorisini savunuyordu. *Halkın Yolu* (HY) dergisi ise bu düşünceyi bir sayısında savunurken, bir sonraki sayısında reddediyordu. *Halkın Kurtuluşu* (HK) ise sessizce ortalığı kolluyordu. *Partizan* dergisi de Mao'yu savunarak üç dünya teorisini eleştiriyordu. HY dergisinin düzenlediği Tepebaşı'ndaki salonda geniş kesimlerin katıldığı toplantıda Gün Zileli üç dünya teorisini savunuyor, reddeden örgütleri ikna etme çabasını sür-

dürüyordu. Bu toplantıya biz de *Devrimci Proletarya* dergisi olarak katılmıştık. Olanca "kitleselliğimizle" oradaydık. Çoğunluk İstanbul Anadolu yakasından benim gibi sempatizan çevre güçlerindendi. Orada "kahrolsun uluslararası sağ oportünizm" sloganını topluca yüksek sesle atınca ortalık karıştı. Sandalyeler uçuştu, kürsüden söylenen "Siz uluslararası komünist hareket içine nifak tohumları ekiyorsunuz," yanıtıyla ortam gerilmiş, bir arbede çıkmıştı. Ortam sakinleşince kürsüde *Devrimci Proletarya* dergisi adına H. Selim Açan üç dünya teorisini reddeden on beş dakikalık kısa bir konuşma yaptı. Mao'ya ait olan bu teorinin yoğun açıklamasına burada girmek istemiyorum. Şimdi esemesi bile okunmuyor ama o günlerde kıyametin kopmasının ve bizim ayrılığımızın temel nedeniydi.

O yaz, Anadolu yakasında bölge bölge, sokak sokak "Kahrolsun uluslararası sağ oportünizm!" ve "Devrim partinin önderliğinde kitlelerin eseri olacak!" yazan dört parçalı büyük boy afişleri yaygın bir şekilde yapıştırdık. HK ile de ilişkiler giderek geriliyordu. Afişlerimiz yırtılıyor, duvar yazılarımız siliniyor ya da imzaları değiştirilerek arkadaşlarımız linç edilircesine dövülüyorlardı. Toplantılarda konuşturulmayıp, derneklerden, toplantı salonlarından dışarı atılıyorduk, faaliyetlerimiz engelleniyordu. DP için hizip, karşı-devrimci değerlendirmesi yapılarak DP fiilî olarak tasfiye edilmek isteniyordu.

1977 seçimlerinde CHP aday adayı olan Deniz Gezmiş'in babası Cemil Gezmiş ile CHP Kartal İlçe Başkanı Celal Ülgen, Soğanlık caddesindeki Malatyalıların kahvesine geldiler. Bu seçimlerde bölgeden bizim aktif desteğimizi istiyorlardı. Avukat Celal Ülgen'le dostane ilişkilerimiz olmuştu, kendisi sol düşünceleri savunan demokrat birisiydi. Okulumuzda da Türkçe dersleri vermiş olması nedeniyle iyi tanışıyorduk. Kahvede birkaç arkadaş, Celal Ülgen ve Cemil Gezmiş'le çaylarımızı içerek Türkiye'nin genel gidişatı üzerine sohbet ettik. Celal Ülgen konuyu seçimlere getirerek sözü Cemil Gezmiş'e bıraktı:

"Gençler, hiçbirinizi tanımıyorum, ancak referansım Avukat Celal. Ben Deniz Gezmiş'in babası Cemil Gezmiş. Deniz'in hikâyesini size anlatacak değilim. Sizler Deniz'in yaşantısını ve mücadelesini

belki benden daha iyi biliyorsunuz. Parlamentoya girerek halka yalan vaatlerde bulunarak cüzdanını ve göbeğini şişirenlerden olmayacağımı da bilmelisiniz. Tek bir amacım var. O da Deniz'in ve arkadaşlarının haksız yere idam edilmesinin hesabını sormak. Onların masum olduklarını kanıtlamanın ve toplum vicdanında hukuken de aklanarak var olan kuşkuların tamamen silinmesi için parlamentoya girmek istiyorum. Orada bir baba olarak Deniz ve arkadaşlarının, onu seven, saygı duyanların sesi ve soluğu olmak için parlamentoya girmek istiyorum. Bu konuda sizden beni aktif olarak desteklemenizi bekliyorum. Seçim sisteminden dolayı seçimlere bağımsız aday olarak girsem kazanma şansım yok. Bu nedenle yanlış ya da doğru CHP'den girmeyi uygun gördüm."

Bu konuşmaların karşısında Deniz'in idama giderken haykırdığı sözler aklıma geldi. Acı dolu bir yüreğin hem kızgın hem öfkeli suskunluğun titrek sesiyle, onun bizden isteği karşısında gözlerimiz yaşarmıştı. Masamızı yoğun bir duygusallık, derin bir sessizlik kapladı. Nemlenen gözlerimi Cemil Amca'dan saklamaya çalışarak, düğümlenen boğazımı hissettirmemek için, çayımı yudumlayıp daha sonra konuşabildim. "Sen sadece Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un babası değilsin. Bütün Denizlerin, Hüseyinlerin, Yusufların babasısın. Seni elbette destekleriz ama CHP seni adaylığa kabul edecek mi?" diye sordum. "Bizler görevimizi yapalım gerisi gelecektir," dedi. Aktif olarak destek vereceğimizin, ne gerekiyorsa yapacağımızın sözünü verdik. Bölgede tüm arkadaşlar seçim çalışmaları için kolları sıvamaya hazırlanırken, adaylık başvurusu CHP merkezi tarafından veto edildi.

1976 yılında MC hükümeti kitlelerin muhalefetinin canlanmasını önlemek için bir terör ortamı yaratmaya çalıştı. Sivil faşist terör yaygınlaştırıldı. Okullar, işyerleri, gecekondu bölgeleri faşist işgal altına alınmak istendi. Bir terör kampanyası başlatılarak toplumsal muhalefet ezilmeye çalışıldı. Birçok ilerici, devrimci, demokrat ve antifaşist, sivil faşistlerce öldürüldü. Öğrenci gençlik lise ve üniversitelerde faşist terörün hâkimiyet kurma çabalarına karşı yaşamları pahasına mücadele etti. İşçi sınıfı MC iktidarlarına karşı sınıfsal ve sendikal mücadelesini yükselterek daha da siyasallaştı. DGM karşıtı direnişleri ve 1 Mayıs kutlamaları işçi sınıfının ağır-

lığını koyduğu eylemler oldu. DİSK gücünü ve etkinliğini artırarak yüz binleri kucakladı. DGM'lere karşı geniş kitlesel eylemlerle DGM'lerin kurulması engellendi. DİSK'in önderliğinde gerçekleşen DGM direnişi işçi sınıfı tarihinin en önemli siyasi eylemi olarak öne çıktı.

Kartal'da yaşıyorduk, Yusuf Köse ve Hüseyin Karakuş'la çocukluk arkadaşıydık. Hüseyin, Haydarpaşa Meslek Lisesi'ne, Yusuf'la ben de Kartal Lisesi'ne gidiyorduk. Onlar Konaktepe köyünden ben de Kuluncak nahiyesindendim. Yazın yaylaya çıktığımızda hayvanları birlikte otlatıyorduk. Onlar İstanbul'a benden önce gelmiş, devrimci faaliyet ve örgütsel yaşamla benden önce tanışmışlardı. Zaman zaman birlikte oturup siyasal konuları konuşup tartışıyorduk. Çocukluk arkadaşıydık, fakat onların düşüncelerine katılmıyordum. Direnişine saygı duyduğum ama düşünsel yanını pek doğru bulmadığım İbrahim Kaypakkaya'yı savunan arkadaşlarla ilişkilerimiz devrimci çerçevede dostça ve arkadaşça kaldı. TKP/ML'nin önder ve yönetici kadrolarının mücadeleci ve dirençli yönlerine her zaman saygı duydum. Karşılaştığımızda karşılıklı tartışmalarımız, birbirimizi ikna çabamız sonuç vermedi. Çin pratiğinden esinlenerek oluşturulmuş İbrahim Kaypakkaya'nın pragmatik düşüncelerine pek sıcak bakmıyordum. Mao'nun halk savaşı teorisini, çok fazla iradeci buluyor, eski meydan muharebelerine benzetiyordum. İktidarın kırdan şehre, parça parça kızıl siyasi iktidarın kurulmasını, sınıf savaşında coğrafi koşulların fazla önemseniyor oluşu, köylülüğün devrimde temel güç olarak görülüp, işçi sınıfına sadece ideolojik önderlik rolünün verilmesi, işçi sınıfının devrimde temel ve öncü rolünü yadsıyan bir düşünce olması dolayısıyla yanlış buluyordum. Ülkemizin yarı feodal yarı sömürge olduğu tezinin, ülke gerçeğimizle pek uymadığına inanıyordum. Bu nedenle herkes kendi inandığı ve doğru bulduğu yolda yürüdü.

Faaliyetimiz kısmen yaygınlaşmış, biraz daha derli toplu olmaya başlamıştı. Yaygın propaganda faaliyetleri sürdürüyor, kitlelerle geniş ilişkiler kurarak örgütleme hareketlerine ağırlık veriyorduk. Yine bir akşam bolca yazılama ve afişleme yapmış, bütün Kartal'ın merkezinin sokak ve caddelerini afişlerimizle donatmıştık. Sonra da elbiselerimizi değiştirerek çarşıya inmiş, çorba içerek afişle-

me yaptığımız yerleri kontrole çıkmıştık. İstanbul Taksim Meydanı'nda üniversite giriş sınavlarını protesto mitingi vardı. Kartal'dan HK'nın kadro ve taraftarları bu mitinge giderken şehir merkezinde bulunan afişlerimizi söküp yırtıyorlardı. Biz de birkaç arkadaş şehir postanesinin üstünde bütün meydanı izleyerek afişleri uzaktan kontrol ediyorduk. Sabaha kadar nice risk ve emekle yapıştırdığımız afişlerimiz gözlerimizin önünde sökülüyordu. Bu duruma tahammül edemedik, müdahale etmek durumunda kaldık. "Yapmayın arkadaşlar! Devrimciler, devrimcilerin afişlerini sökmez. O afişte karşı çıktığınız ne var? Hangi slogana karşı çıkıyorsunuz? Yanlış bulduğunuz, sökülmesini istediğiniz afişte hangi sloganlar var? Devrim partinin önderliğinde kitlelerin eseri olacak! Kahrolsun uluslararası sağ oportünizm! Bunların hangisi sizi bu afişleri yırtmaya itiyor?" Hiçbir uyarı ve önleme çabamız sonuç vermiyordu. Yüreği kin ve nefretle doldurulmuş yüzlerce insan afişleri yırtarken bir kısmı da bize karşı linç edercesine saldırıya geçtiler.

Afişlerin yırtılmasını önleyemediğimiz gibi onlarca insanın tekme, tokat, yumruk yağmurundan kurtulmaya çalışıyorduk. Saldıran, bizim daha önce ayrıldığımız, devrimci bir örgüt olduğundan silah kullanmayı da doğru bulmuyor, dayak yemeyi tercih ediyorduk. Fakat bir arkadaş durumun vahametini görüp daha fazla dayanamayarak öfke ve kızgınlık içinde, bizi dayaktan ve linçten kurtarmak için silahını çıkarıp bize saldıranların ayaklarının dibine gelecek şekilde ateşlemişti. Saldırganları Kartal tren istasyonuna doğru kovalamaya başladı. Böylece hem dayak yemekten hem de linç edilmekten kurtulmuştuk. Gece boyu onca emekle yaptığımız afişlerin yırtılması da engellenmişti böylelikle. Fakat yerden seken kurşunlarla birkaç kişi yaralanmıştı. Telaş, korku ve kaygıyla istemediğimiz, hiç de tasvip etmediğimiz, doğru bulmadığımız bu olayı yaşamış olmanın üzüntüsü içinde oradan uzaklaşmıştık.

Taksim'deki mitingde HK'cılar olayın duyurusuyla birlikte kitleye intikam yeminleri ettirdiler. Hizip dediği *Devrimci Proletarya* okurları olan herkese karşı adeta savaş açtılar. Olay sonrası yoldaşlar durumu öğrenip değerlendirmesini yaptılar: "Faaliyetlerimizi önlemeye yönelik saldırılar karşısında, yoldaşlarımızın devrimci tutumu komünist olmanın bir erdemi" olarak değerlendirildi.

"Ancak sağduyulu davranıp öfke ve kızgınlıklarını alt edemeyip silah kullanmalarını doğru bulmuyoruz. Tüm devrimci kamuoyu ve halkımız bilmeli ki örgüt olarak bu olaydan derin üzüntü duyduk. Ancak yapılan örgütümüzün meşru müdafaasıdır. Biz hiçbir zaman devrimciler arasında şiddet uygulanmasını doğru bulmuyoruz. Bu konuda olanca esneklik içinde yapıcı olgun devrimci bir sorumluluk içinde olduk. Her zaman buna uygun tutum sergiledik. Devrimciler arasında sorunların ideolojik mücadelesi içinde eleştiri ve özeleştirisi yapılarak aşılacağına inandık" şeklinde özeleştirel bir metin yayımlayarak olanların yanlışlığının vurgulandığı bir açıklama yapıldı.

Çalışmalarımız yaygınlaştı ve büyüdü. Ben faaliyetin yürütülmesinin üstesinden gelemiyordum. Sadece bulunduğum sınıfta dört tane komite oluşturdum. Alt sınıflarda her katta kızlı erkekli oluşan birimler ve çalışma komitelerinin sayısı çoğalıyordu. Ben de her gün kitap, dergi, gazete okuyarak örgütlediğim arkadaşlara bir şeyler anlatmanın ve onları eğitmenin, bir şeyler öğretmenin çabası içindeyim. Direj Memet, Laz Hikmet,[3] Kürt Nebi, yüzbaşının oğlu Mutlu, Güler, Songül Kayabaşı, Mürüvvet, Nazan, Ayşegül, Aslı, Neriman ve isimlerini hatırlayamadığım onlarca güzel özellikleri olan bu insanları eğitmede yetersiz kalıyor, sürekli yoldaşlardan yardım istiyordum. Topluca seminerler dizisi başlatarak daha geniş bilgilendirme toplantıları yapıyorduk.

Partizancı arkadaşlar Devrimci Liseliler Derneği'ni açmışlardı. Reşat Tan, Süleyman Önder, Bin Ali, Ali Sarıbal[4] ve Kemal Armutlu bu dernekte faaliyet yürütüyorlardı. Burayı ortak kullanmaya başladık. İlk seminerimde toplumların gelişmesini anlatacaktım. Dernek dolmuştu. Katılanlar arasında Mürüvvet de bulunuyordu. Güler ile yakın arkadaştılar. Güler kendisinin yeterli açıklık getiremediği konularda, arkadaşları bana getiriyordu. Okulda Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) gençlik örgütü Öncü ve İlerici Gençlik Derneği (İGD) de yaygındı. İGD'de çalışan Dilek isminde, zeki,

3 Laz Hikmet, İstanbul Şehir Hatları Vapuru'nda çaycı olarak çalışırken faşistler tarafından dövülüp, denize atılarak öldürüldü.

4 Ali Sarıbal, TİKKO militanı, 12 Eylül sonrası Diyarbakır Cezaevi'nde işkence sırasında öldürüldü.

güzel, militan ve politik bir kız vardı. Mürüvvetle aynı sınıftaydılar. Bir seferinde tartışma sırasında kızarak Dilek'e sosyal faşist olduğunu söylemişti.

Dilek, Mürüvvet'i sıkıştırıyor: "Söyle bakalım sosyal faşist ne anlama geliyor?" Mürüvvet bunun ne anlama geldiğini bilmiyor. Kem küm edip duruyor. İmdadına derse giriş zilinin çalması yetişiyor. Dersten sonra tartışırız diye konuyu kapatıyorlar. İlk ders arasında hızla Dilek'i atlatarak koşa koşa yanıma geldi. Sosyal emperyalizm ve sosyal faşizm üzerine sorular sordu. Sınırlı bilgilerimi ona aktardım. Tekrar koşarcasına sınıfına döndü. Çok ilgiliydi. İlk verdiğim seminere de gelmişti. İkinci seminer konusunu öncelikler sıralamasına göre belirliyorduk. İkinci seminerde çoğunluk devleti işlemek istiyordu. Bu semineri ısrarla Mürüvvet vermek istiyordu. Aslında bu semineri vermek onun için henüz çok erkendi. Israrlı davrandı ve devlet seminerini büyük bir istekle üstlendi.

Ben ders çalışır gibi konuya sıkı çalışıp seminere hazırlanırım diyordu. Fakat hangi kitapları okuyacağımı söylemeli, bu konuda bana kaynak, broşür, kitap vermelisiniz. Bir kısım kaynakları vererek hazırlanmasına yardımcı oldum. Seminer günü geldiğinde, dersine iyi çalışan bir öğrenci gibi akıcı bir şekilde anlattı. Sorulan sorulara kafasında karışıklık olmaması için ben yanıt veriyordum. O bizlerle ve devrimci düşüncelerle ilk tanıştığı günlerde ilk seminerini vererek zorla kendi kendini bize örgütletmiş de oldu. En kolay örgütlenen hatta kendi kendini örgütleyen ilk yoldaş oldu. Kısa sürede mücadele içinde sıyrılıp öne çıkarak örgütlü mücadelede sorumluluklar üstlendi.

Mücadele yükseliyor, devrimci örgütler toparlanarak güçleniyorlardı. Kamuoyunda büyük yankı uyandıran örgütler toplumda büyük saygı ve ilgi görüyordu. Dev-Yol, TİKKO, MLSP-B, ACİL, Eylem Birliği, Kurtuluş, HK, HY, HB, Devrimci Gençlik'in isimleri toplumda duyuluyordu, birçoğu yaygın kitle bağı ve kadro güçlerine sahipti. Biz henüz örgüt olamamış bir gruptuk ve DP yayın çevresinde toparlanmaya çalışıyorduk. HK'dan kopup gelenlerle ideolojik ve siyasal-düşünsel bir birliktelik sağlayarak örgüt olma becerisi gösterilemediği için gelen kadro ve taraftarlar HK'ya dönüş yapıyor, bazı çevreler ise kendi başlarına ayrı baş çekiyorlardı.

İstanbul-Kartal çevresinde yaklaşık beş yüze yakın çevre güçlerine ulaşmış olmamıza rağmen bölgeyle ilgilenen kadro ve yönetici yoktu. Kendi kaderimize bırakılmıştık, kendi göbeğimizi kendimiz kesiyorduk. Yetkisiz sorumlular gibi koşturuyorduk. Bazen DP yazı işleri müdürü Leyla Sevükten (Elif), bazen Coşkun Efendioğlu (Prop), bazen Ataman İnce, ondan önce de Feridun Efendioğlu (Kuru) geliyorlardı. Gelenler kalıcı olmuyor, gelseler de verimli olmuyorlardı. Bir yığın insan örgütlenmeyi, örgüt olmayı, program ve tüzüğü beklerken onlar bizi ikna etmekle meşgullerdi. Bölgeye asıl sorumlu olarak gelen İrfan ise Adana'da bir kıza sevdalanmıştı, çalışmalardan çok sevgilisiyle ilgilenmek için sık sık Adana'ya gidiyor, bir türlü dönmüyordu. Gelişmeler bir yere gelip dayanmıştı. Ben de güçleri yönlendirmek için yeterli cevap olamıyordum. Bölgenin yöneticisi İrfan bir süre sonra Partizan'a geçti. Bizi de kendisiyle birlikte götürmenin hesaplarını yapıyordu. İçimizde Partizan grubunun dolaylı propagandasını sürdürerek, bizleri yeni kurulan gecekondu bölgesine (1 Mayıs Mahallesi'ne) götürerek olumlu yönde etkilenmemiz için çaba harcıyordu. Ben Mao'nun düşüncelerine sıcak bakmıyordum. Halk savaşı stratejisi ile Türkiye'de devrim yapılabileceğine inanmıyordum. Fakat beş altı arkadaş etkilenerek Partizan'a katıldılar.

Sivil faşist güçlerle devrimciler arasında çatışmalar çıkıyor birçok yerde politik faaliyet sürdüren çalışmalara önderlik eden militan devrimciler, sivil faşistlerce öldürülüyorlardı. Ankara'da faşistler yedi TİP'li öğrenciyi evde iple boğarak katletmişlerdi. Okulda dersleri protesto edip bir yürüyüş düzenleyecektik. Sınıfları tek tek boşalttık. Çeşitli fraksiyonlardan ileri çıkan öğrenciler konuşma yapacak, sonra da şehir merkezine doğru yürüyüşe geçecektik. Öğrenciler okulun önünde toplanmış konuşmacıları dinliyorlardı. Konuşma sırası bana gelmişti. Bir kısım öğrenciler benim konuşma yapmamda ısrar ediyorlardı. Beni konuşma yapılan merdivenlere doğru itekliyorlardı. Çoğunluğu da bizim arkadaşlardı. Merdivenden yukarı çıktım, konuşma sırası bana gelmişti. İyi hatip değildim, ama kitlenin hassas olduğu duyarlı davrandığı konuları ajitatif bir şekilde yüksek sesle ifade ediyordum. "Arkadaşlar... Bugün faşizme yedi canımızı daha kurban verdik. Yedi yürek, ye-

di gencecik can boğazları iple boğularak canice katledildiler. Ülkemizde hüküm süren faşizme rağmen, faşizme geçit yok diyenlere uyarıcı acı bir ders bile olmuyor!"

Daha sözlerimi bitirip konuşmamı tamamlamadan, Rusya'nın sosyalist olduğunu savunan İGD'li gençler çevremi sarıp arbede çıkararak konuşmamı engelledi. Yürüyüşün selameti ve acılı olmalarını dikkate alarak kavgayı büyütmeyip yatıştırdım. Sloganların atıldığı, marşların söylendiği bir yürüyüşle şehir merkezine kadar yürüyerek postanenin önünde kısa bir konuşma ve saygı duruşundan sonra dağıldık.

Her gün sokakta, evde, okulda devrimciler öldürülüyor. Her gün öldürülenlerin cenazeleri kaldırılıyor, anma toplantıları düzenleniyor, ardından yürüyüşler yapılıyor, bolca bildiriler dağıtılıyordu. Maltepe'de DY'den bir arkadaşımız faşistlerce vurularak öldürülmüştü. Onun cenaze yürüyüşüne katılacaktık. Her örgüt kendi pankartının arkasında yürüyordu. Maltepe'den Kartal-Rahmanlar Mezarlığı'na kadar yürünecekti. Bütün örgütler binlerce insanla uçsuz bucaksız görkemli bir kortej oluşturmuşlardı. Yol boyu sloganlar atılıyor, pankartlar taşınıyor, DY, HK, HY, HB, Kurtuluş, Partizan gibi örgütler yürüyüşü kitlesel bir gövde gösterisine dönüştürüyordu. Biz de Kartal, Yakacık ve Soğanlık'tan, okuldan, mahalleden beş yüze yakın bir kitleyle bu cenazeye en kalabalık katılımımızı gerçekleştirmiştik. Partizan'ın önünde DP olarak kortej oluşturmuştuk. Onların arkasında da HK yürüyordu. Yürüyüş güzergâhı boyunca yola ve çevreye yazdığımız yazılar HK'cılar tarafından imzaları silinerek değiştiriliyordu. Hatta bizi korteji terk etmemiz için tehdit ediyorlardı. Partizancı arkadaşların çabalarının sonucu yürüyüş olaysız bitti.

Slogan ve marşlarla uğurlanan Ali'nin cenazesi Kartal-Rahmanlar Mezarlığı'nda toprağa verildi. Törenin son bulmasından sonra yoldaşlarla topluca yürüyerek mahalleye geldik. Bütün yoldaşlar cenaze yürüyüşünün kitlesel ve görkemli bir şekilde düzenlenmiş olmasından çok etkilenmişlerdi. Songül Kayabaşı yürüyüşle ilgili değerlendirmesini yaparken; "Yoldaş ben de ölürsem, bana da böyle bir yürüyüş düzenler misiniz?" dedi. "Evet, Songül, koşullarımız elverirse daha güzelini ve görkemlisini düzenleriz. Fakat sen

ölümü düşünme. Devrim için uzun yaşayıp yapabileceklerine kafa yoracaksın. Ama ölüm kapımızı çaldığında onun da gülerek karşılanması gerektiğini de unutmayacaksın," dedim.

Yürüyüş sırasında Osman Yaşar Yoldaşcan o bölgeden tesadüfen geçerken pankartımızı görmüş. Yaklaşıp bizi uzaktan izlemeye başlamış. Yürüyüşün sonuna doğru kortejin başında beni gördüğünde yanına çağırdı, birlikte sohbet ettik. O günlerde her devrimci gibi ben de kendi ismimi değil, Haydar kod adını kullanıyordum.

Osman Yaşar "Kim bunlar Haydar? Nereden geldi bunca insan? Hepsi bizim yoldaşlar mı?"

"Evet, bizim yoldaşlar. Çoğunluğu okuldan. Bazıları da çeşitli bölge ve mahallelerden," dedim.

Osman'ın yüzünü sevinç kaplamıştı. Fakat o sevincin altında sesi kararlı, gözleri ateşliydi. Yüz çizgileri sertleşirken yer yer bastırılmış kızgınlık ve öfke, gizlenemez bir hal almıştı. Kitleyi görünce seviniyor ama bunca insanın ilgisiz ve örgütsüz bırakılmasına da çok kızdığı anlaşılıyordu. Kendi içimizde örgüt gibi sürdürdüğümüz çalışmalardan dolayı hareketleriyle memnuniyetini yansıtıyordu. O günden sonra Osman, bölgeyle direkt olarak ilgilenmeye, alanla ilgili bilgileri almaya başladı. Benim bütün eleştiri ve yakınmalarımı tek söz söylemeden hep dinlerdi. Bazen dinlemek istemediği de olurdu. Ama ben bir yolunu bulur anlatırdım. Alanımızın aktifliğinden dolayı, dışarı bölgelerden bir kısım yoldaşların da ilgisini çekiyordu.

O dönemde Nurten Zehir de HK ayrılığında muhalefetten yana tavrını koymuştu, Üsküdar bölgesinden olmasına karşın zaman zaman Kartal bölgesindeki faaliyetlere katılıyordu. Bir gün "Yoldaş seni Üsküdar lisesinden bir genç kızla tanıştıracağım. Maocu düşüncelerin etkisinde, ben etkileyemiyorum. Daha doğrusu bizim ufaklık Aysel, yani Leyla," dedi.

Aysel Zehir'le buluşmak için bir randevu ayarladık. Haziran ayı idi. Hafta içinde Kadıköy'de deniz kenarında bir çay bahçesinde buluştuk. Çaylarımızı yudumlarken sohbeti geliştirmek için konuyu Nurten açtı. Hangi konuların konuşulmasını istiyorsa Nurten sohbetimizi o konuya çekiyordu. Fakat Aysel bir türlü konuş-

muyor, hep dinlemede kalıyor, bir iki cümlelik açıklamalı sorularının cevabını susarak dinliyordu. Biz Nurten'le onu konuşturmayı deniyorduk.

"Ee... Aysel, sen ne düşünüyorsun bizim konuştuğumuz konularla ilgili?" Henüz 16-17 yaşlarında, utangaç, birazcık sıkılgandı, belki de yeni tanıdıklarına karşı böyleydi. Güzel, zarif, tatlı tatlı gülümsemesinin altında sanki birazcık alay varmış havası içinde tebessüm ederek konuşmaya başladı. O gün Aysel'le, Kemalizm, halk savaşı anlayışı, üç dünya teorisi, ülkenin sosyo-ekonomik yapısı üzerine akşam hava kararıncaya kadar konuştuk.

Okulda politik faaliyetimiz geliştikçe, yıllarca bölgede oturmanın, toplumu ve çevreyi tanımanın avantajları çalışmalarımıza da yansıdı. Hemen her sorunu çözebilecek ilişkilerimiz mevcuttu. Okul ve okul dışında hocalarla da öğrenci-öğretmen ilişkisi değil arkadaş-dost ilişkilerini yakalamıştık. Bir iki dersten sınıfta kalabilecek öğrencilerin sınıf geçmesinden, mahalledeki yaşanan bir sorunun çözümüne varıncaya kadar bize gelen sorunlarla yakından ilgileniyorduk. Bu sorunlara çözümler üretiyorduk. Okulda ise örgüt açısından zengin bir kadro potansiyeline sahiptik. Düzenli seminerler, gece duvar yazılamaları, afiş ve pullamalarla Kartal'da politik yoğunluğumuz hissedilir olmuştu. Bölgenin genel atmosferi de buna uygundu.

Nuran ve Ayşegül'le aynı sınıftaydık. İkisi de sıkı DP taraftarıydılar. Bir an bile yanımdan ayrılmıyorlardı. Kızlara yönelik bütün çalışmaları onlar üzerinden, çoğu zaman da birlikte örgütlüyorduk. Nuran'ın ağabeyi Orhan, Ayşegül'ün eniştesi Apo da örgütlü güçlerimiz arasında aktif biçimde koşturuyorlardı. Ayşegül, Nuran, Güler, Mürüvvet, Songül, Cevriye, Makbule ve daha ismini hatırlayamadığım bir dizi arkadaş gece gündüz koşturuyorlardı. Nurten Zehir, Aysel Zehir ve Nilgün Aygen de zaman zaman bu bölgelerdeki çalışmalara destek veriyorlardı.

Okuldaki çalışmamızda kız arkadaşlar daha yoğunluktaydı. Gençler arasında gönül ilişkilerinde esnek ve yapıcı davransam da o günkü bilinç ve algılama düzeyime denk düşen feodal ve ahlakçı yaklaşımım ağır basıyordu. Okuldaki kız ve erkek arkadaşların gönül ilişkilerini yeterince devrimcileşmediklerinden dolayı henüz

erken buluyor, zamana bırakmayı uygun görüyordum. Bana duygusal yönelimleri olan kız arkadaşları da anlamamazlıktan gelerek o konulara hiç girmeyip geçiştiriyordum.

Mahalledeki gönlümü kaptırdığım Esin benim için hâlâ vardı. İki yılı aşkın bir süre uzaktan bakışmakla yetiniyorduk. Sonraları onun Maltepe'de biçki dikiş kurslarına gitmeye başlamasıyla haftada bir gün Maltepe-Kartal arası trende sınırlı konuşmalarla duygusal ve ruhsal doyuma ulaşıyorduk.

İlişkilerin içine çekebilmeleri için, kız arkadaşım Esin'i örgütlü, koşturan aktif kız arkadaşlarla tanıştırdım. Israrla çalışmalarımıza katmayı istesem de, bunu bir türlü başaramadık. Sonrasında kız arkadaşlarla tanıştırdığıma da pişman olmuştum. Hepsi ağız birliği yaparcasına beni eleştiri yağmuruna tutmaya başlamışlardı. "Zengin kızı, gerici, hem de Kuran ve biçki dikiş kursuna giden, tipik bir ev kızı. Kitap okumuyor, toplumsal sorunlara ilgisiz. Allah aşkına sen bu kızda ne buluyorsun?" gibi nedenlerle her fırsatta beni eleştiriyorlardı.

Örgüt içinde kız ve erkek arkadaşların birbiriyle gönül ilişkilerine girmelerine, duygusal yönelimlerini engellemenin çabası içinde oluyordum. Bir gün gruplar halinde seminere katılmak için sohbet ederek derneğe giderken önümde albayın oğlu Mutlu ile Ayşegül arasındaki konuşulanlara istemeden kulak misafiri olmuştum. Mutlu, Ayşegül'e iltifatlar yağdırıyordu. "Ayşegül gözlerin çok güzel. Ne gök ne de deniz mavisi, ne de yorsun yeşili. Gözlerinin rengi doğaya yeni bir renk ve zenginlik katmış. Rengini tarif edemediğim gözlerine baktığımda, tepeden tırnağa bütün vücudumu heyecan kaplıyor. Beynim dumura uğruyor, hiçbir şey düşünemez oluyor, sersemliyorum. Gözlerinin o tarif edemediğim mavisinde kaybolup gidiyorum. Aşk dedikleri bu mu sence? Aşk bu ise ben sana aşığım Ayşegül!" demişti. Bu sözleri duyduğumda sinirlenip öfkelenerek kızgınlıktan kaskatı kesilmiştim. Biz devrimi örgütlemek için nice emekler sarf ediyoruz, adam aşk nameleriyle kendine örgütlemeye çalışıyordu. "Sen neler söylüyorsun Mutlu? Bu sözleri ne sen söylemiş ol, ne Ayşegül ne de ben bunları duymuş olalım! Yoksa senin ağzını yırtar, aşk sözcüklerini söyleyen dilini koparırım," tehdidi ile Mutlu'nun sözünü ağzına tıkamış, söylediğine,

söyleyeceğine bin pişman etmiştim. Ayşegül "Bir şey yok, kötü bir şey söylemedi," diyerek beni yatıştırmaya çalışmıştı.

İşçi sınıfının davasını savunduğumuz için sınıf içinde çalışarak sınıfı örgütleyecektik. Birçok kız arkadaş okulun bitimini beklemeden ayrılıp fabrikalara girmeyi, işçi sınıfının içinde çalışmalarını sürdürmeyi istiyorlardı. Israrımla okulu bitirmelerini sağladım. Sınıf hareketini romanlardaki gibi örgütleme hayalinin etkisiyle okul bitiminde Ayşegül ve Nuran Simko'ya, Nurten ve Nilgün Teletrans'a, Laz Hikmet Ankara Asfaltı üzerindeki dokuma fabrikasına girdiler. Ben yine örgütçü olarak Anadolu yakasında faaliyetleri yürütüyordum. Zaman zaman fabrikalara giren arkadaşların işçi çalışmasındaki gelişmelerini de yakından izliyordum. Simko'da çalışan arkadaşlarla hafta sonunda pratik faaliyetlerde karşılaşıyorduk. Okulu bırakıp bir an önce sınıf içinde çalışmalara katılmakta sabırsızlananlar: "Sen bizi fabrikaya yerleştirdin kendin gençlikle ilgileniyorsun. Senin keyfin yerinde, oysa bizim üretim içinde anamız ağlıyor. Bu işçiler mankafa, anlatıyoruz anlamıyorlar. Kitap veriyoruz okumuyorlar, okuyan da okuduğunu anlamıyor. Bunlarla devrim yapamayız, hayatımız bunların içinde eriyip gidecek," demeye başlamışlardı. "Hani ne oldu yoldaşlar, hani okulu yarım bırakıp fabrikalara koşuyordunuz? Hem işçi sınıfından hem de onun düşüncelerinden çok çabuk vazgeçip, pes ettiniz. Bu işçiler okuduğunuz romanlardaki fabrika işçilerine hiç benzemiyorlar değil mi? Yapılan ajitasyon ve propagandayla fabrikadaki bütün işçiler peşinizden gelmiyorlar. Kolay olsaydı bizden önceki sosyalistler şimdiye kadar işçi sınıfını örgütlemiş, devrimi de yapmış olurlardı. İşçi sınıfı içindeki çalışma sabır, emek, kararlılık, süreklilik ister. Bizler de bunu yapmaya çalışıyoruz."

Nurten ve Nilgün'den önce de orada çalışma sürdüren arkadaşlarla, Teletrans'ta başarılı bir çalışma yürütüldü ve dışarının da yoğun desteğiyle kısa bir süre içinde TKP'nin fabrikadaki etkisi kırılarak Devrimci Sendikal Birlik (DSB) çalışmasında belli bir güce ulaştık. 1 Mayıs'ta bundan rahatsız olan işveren, TKP'li sendikacıların desteğini de yanına alarak Nurten ve Nilgün'ü işten attı. Bunun üzerine fabrikada içeriden dışarıdan direniş başlatılarak üretim durduruldu. Patron geri adım atarak bir hafta içinde bu arka-

daşları tekrar işe almak zorunda kaldı. Okulların açılmasıyla birlikte üniversite seçme sınavlarını kazananlar fabrikalardan ayrılıp seçtikleri okullara başladılar.

Güler, Mürüvvet, Nurten, Nilgün ve daha pek çoğu üniversiteye, okula dönmüşlerdi. Ben de seçme sınavlarına başvurmuştum. Sınava giriş belgem de gelmişti. İmtihana giriş öncesi Osman Yaşar Yoldaşcan "Sen başvur, kâğıdın gelsin, gerisi kolay. Seni ODTÜ ye yerleştireceğim. Hem de yüksek puanla. Sen lisede epeyce oyalandın. Lisede çift dikiş yaparak buradaki rolünü oynadın. Şimdi sıra yüksek okulda," demişti. Üniversite başvuru belgem gelmişti, imtihana Ankara'da bir okulda girecektim. Osman'la Ankara'da buluştuk. Ben henüz planı bilmiyordum. Osman sınava giriş belgesinin ikincisini yapmıştı. Sınav günü bir kopukluk olmasından dolayı benim yerime girecek olan ODTÜ'lü bir arkadaşla buluşma gerçekleşmedi ve seçme sınavına ben girdim. 340 civarında puan almıştım. Bazı üniversitelere kayıt yaptırabilecektim. Fakat HK'lıların afişlerimizi yırtmalarını engellemek için uyardığımızda içimizden bir arkadaşın linç edilmekten korkup silahla korkutmak için ateş etmesinin sonucu hafif yaralanmalar olmuştu. Bölgede biliniyor oluşumdan dolayı, bu nedenle ben de aranır duruma düştüğüm için, bir okula kayıt yaptırmam mümkün olmadı.

O yıllarda iki yıllık eğitim enstitüleri açılmıştı. Bunların birisi de Göztepe'deydi. Fizik öğretmenim Mevlüt Korkmaz orada görevliydi. Israrla okula kaydımı yaptırmamı istemesine rağmen arandığım için gitmedim. Hem aranıyordum, hem de okul faşistlerin işgali altındaydı. Faşistlerin işgalini kırmak için devrimci öğrencilerin kayıtları yapılabiliyordu. Fakat kısa bir süre sonra Mevlüt Korkmaz hocamız kan kanserine yakalanmış, durumu ağırlaşmıştı. Aytekin'le birlikte çiçek alıp evine ziyarete gittik. Eşi Dudu Hanım çevresinde pervane olmuş, onunla ilgileniyordu. Mevlüt Hoca ziyaretimizden çok duygulanmıştı. Yatağından doğrulup otururak bizimle konuşmaya çalıştı. Çok zayıflamıştı. Bir deri bir kemik yığını olduğu halde, iyimserliğinden bir şey yitirmemiş ve gülümsemesini yüzünden eksik etmeden, zaman zaman sınıfta aşırı gidiyorsunuz diye geçmişte bize yaptığı uyarılarını espriyle anlattı. Kendisini yormak istemediğimizden fazla kalmadık yanında. O, yazın sı-

cağında kalın yorgan ve battaniyenin altında karda kışta kalmış gibi üşüyor ve titriyordu. Kısa bir süre sonra da yaşamını yitirdi.

Yüksek okula kaydımı yaptıramamıştım ama işçi sınıfını, semtlerdeki emekçileri ve gençliği örgütlemek için yoğun bir koşturmaca içindeydim. Kartal Lisesi'ndeki sempatizan gençlerle dışarıdan ilgileniyordum. Burayı adeta kadro devşirme okulu haline getirmek için özel bir çaba harcıyorduk. Gerici eğitim ve ahlak dersine karşı protestolar örgütlüyor, öğrencileri sık sık dersleri boykot etmeye teşvik ediyorduk.

İkinci Gözaltı ve Sorgu

Gerici derslere karşı protesto yürüyüşü yaparak Kartal merkezine kadar yürüdük. Postanenin yanındaki Atatürk heykelinin önünde sembolik olarak birkaç kitap yakılarak protesto edildi. Sloganlar atıldı, konuşmalar yapıldı. Tam dağılmak üzereyken HK'nın sözcüsü Veysel ve başka bir arkadaş polisler tarafından gözaltına alındılar. Bunun üzerine öğrenci kitlesi yürüyüşün yönünü karakola çevirdi. Binlerce öğrenciyle arkadaşları almak için karakola gittik. Gözaltına alınan arkadaşları geri istedik. Kitlenin içindeydim ve üzerimde silah vardı. Karakolu kuşatma altına almıştık. Sonunda dağılmamız koşuluyla arkadaşları serbest bırakacaklarının sözünü verdiler. Onlar serbest bırakılınca bizler de sessizce dağıldık. Dağılma anında polisler kitle içinde beni görmüşlerdi. Bunu ben de fark etmiştim. Üzerimde bulunan silahı her olasılığa karşı Songül'e vermiştim. Mahalleye gittiklerinde bakkala bırakacaktı. Ben de sonra uğrayıp oradan alıp gidecektim. O günkü koşullarda silah taşımak son derece olağandı. Bazen mahalledeki devrimci polislere silahı saklaması için verdiğimiz bile oluyordu. Kitle dağılırken ben de kitlenin içinde gözden kaybolarak mahalleye geldim. Silahımı alacaktım. Fakat Songül henüz gelmemişti. Bakkalın önünde onun gelmesini bekliyordum. O günlerde can güvenliğim nedeniyle silah taşımak zorundaydım. Ne zaman nerede ne tür bir teh-

likeyle karşı karşıya kalacağım hiç belli değildi. Sivil faşistlerden, sosyal faşistlere, Aydınlıkçılardan Halkın Kurtuluşçularına varana dek birçok kesimin hedefi olmuştum.

Kahvenin önünde kardeşim Selman, liseden arkadaşı Abbas ve birkaç gençle oturuyordu. Israrcı tutumlarından dolayı çay içmek için ben de kahvenin önündeki bahçe kısmına geçtim. Masada hal hatır sorarak otururken karşıda beni bekleyen ilk göz ağrım sevgilim Esin'i gördüm. Kendisi için deli divane olup kara sevda çektiğim kızı uzaktan da olsa görmek güzeldi. Daha çayımın ılık yudumlarını içerken kahvenin önünde mavi bir araba duruverdi. İçinden inen silahlı polisler bizi telaşlandırmamak için kahvenin içine gireceklermiş gibi yapıp, masamıza yönelip hareket etmemi engellediler. Masada silahlarını göğsüme dayadılar. "Kalk ayağa! Eller yukarı!" Masadan ellerim havada ayağa kalktım. Üzerimi aradılar. Songül iyi ki gecikmişti. Gelmiş olsaydı silahla yakalanacaktım. Erken gelmiş olsaydı belki de oradan önceden ayrılmış olacaktım. Polisler beni masadan kaldırıp götürmek istediler. Kardeşim Selman "Ne oluyor burası dağ başı mı?" diye çıkışınca polisin birisi silahını onun göğsüne dayadı. Zor kullanarak yerine oturttular. Beni mahallenin ortasında, bütün tanıdıkların içinde, balkonda beni izleyen sevgilimin de gözlerinin önünde zorla arabaya bindirdiler. Esin neye uğradığının şaşkınlığı ile evin balkonunda dona kalmış, şaşkınlık içinde bana bakıyordu. Benim kollarıma iki polis girmiş yaka paça arabaya götürülürken gözlerim balkonda beni izleyen Esin'deydi. Müthiş etkilenmiştim, çok zoruma gitmişti. Bir kez olsun polisler kolumu serbest bıraksa da el sallayabilseydim, hoşçakal diyebilseydim. Beni bekle diye bağırabilseydim, cezaevinde daha rahat yatabilirdim. Bu mümkün olmadı. Gözüm arkada, kafam balkonda kaldı!

Birkaç gün gözaltında tutulup serbest kalacağımı düşünüyordum. Sanki polis otosunda işkenceye gitmiyor, birkaç saat sonra her cuma biçki dikiş kursunun bitiminde Dragos tepesine Esin'le buluşmaya gidiyordum. Kuş cıvıltılarının ve çevredeki zengin villalarından gelen hanımeli kokularının arasında, deniz kıyısında dalga seslerinin kulağımıza hoş geldiği her zamanki yerde oturacaktık. Yine heyecan içinde titreyerek el ele tutuşup, ilk kaçamak

öpüşmemizin baş döndürücü hazzını yaşayacaktık. İçimde ilk kez birbirimize dokunup sarılmanın ürpertici sıcaklığı, ardımda yarım kalmış bakışlarımızın dayanılmaz üzüntüsü, karakola gidiyordum.

Kötü bir tesadüf, zamansız bir yakalanma. Bütün planlarım altüst olmuştu. Hasta annem Mersin'de teyzemin yanında, gözü yolda beni bekliyordu. Ah anacığım, duygu yüklü, yufka yürekli, sevecen, müşfik anacığım. Yoksulu doyuran, çıplağı giydiren, yalanı dolanı olmayan, olanaklarını tereddütsüzce paylaşan, ihtiyacı olana destek veren, bundan dolayı dedem tarafından "ocak batıran" diye çağrılan anacığım. Halkın sevgili misafirperver hanımı... İnsanların derdine deva, her yarasına merhem olmak için didinip duran anacığım... Şimdi evlatlarından uzakta kız kardeşinin yanındasın ve biz senin yanında değiliz. Düşünebiliyor musun? Bütün işçilerin, emekçilerin, yoksulun, mazlumun hakları için mücadele ederken kendi anamızı ihmal ediyoruz. İnsanın insanca bir yaşam sürdürebileceği bir dünya kurmak, doğanın bütün güzelliklerinin kardeşçe paylaşıldığı ütopyayı hayata geçirmek için koşturmaktan dolayı yanında bulunamıyorum anacığım!

Biliyorum anacığım ekim ayının başında teyzeme ve sana geleceğimin sözünü verdim. Söz verdiğimde iki elim kanda da olsa geleceğimi bilirsin. "Sözünün eridir, milim sapmaz yerine getirirdi. Ya öldü ya da hapiste. Başına mutlaka bir iş geldi, bana sağ veya ölü haberini getirin," diye hasta, ölüm döşeğinde beni düşünüyordun. Zebanilerin eline tutsak düştüğüm için, dört duvar, demir kapılar arkasında kelepçeli olduğum için gelemiyordum. Oğlun senin gibi nice hasta anaları, açları, yoksulları, evsiz ve işsizleri düşünmekten seni düşünemedi. Bütün anaları kendi anam, bütün insanları kendi kardeşlerim bildiğim, yoksulların, ezilenlerin, çile çeken mazlumların ahının yerde kalmaması için didinip durduğum için senin feryadını duyamadım.

Teyzemin "Gel oğul, politik çalışmanı burada annenin yanında yaparsın. Annenin yanında ol biraz," uyarısını kendimi toplumsal sorunların akıntısına kaptırdığım için anlayamadım. Oysa biricik anam hasta yatağında bir daha geri gelmemek üzere bu dünyadan göçüp gidiyormuş. Ona bir daha dokunamayacak, sımsıkı kucaklayıp sıcak sohbetlerimizi yapamayacak, yüreğindeki kaygıla-

rı gideremeyecek, kendi ellerimle pişirdiğim yemekleri yedireme-yecek, sırt ağrılarına masaj yapamayacak, öpüp okşayamayacaktım siyah saçlarını. Kaybettiğimin kıymetini bilemeden sokaklarda afiş, pul, yazılamalar ve örgütsel çalışmalara kendimi kaybedercesine kaptırmıştım. Teyzemin "Mutlaka anneni görmelisin. Seni görmek istiyor, çok arzuluyor, yolunu bekliyor," sözlerine rağmen bütün anneler ve insanlık için çarpan yüreğim biricik annemin çığlığını duymuyordu. Ben de görmek istiyordum, özlemiştim, mutlaka gidecektim. Uzunca bir süre de yanında kalmanın sözünü veriyordum. Ona sarılmak, öpüp kucaklamak, sohbet etmek istiyordum. Politik faaliyetimden ve o günkü politik kaostan dolayı her an ölüm haberimin gelmesinden korkuyordu. Hasta yatağında kafası benimle meşguldü. O günlerde *Devrimci Proletarya* dergisinin ilk sayısının çıkmasını bekliyordum. Yeni bir alana ve akraba çevresine elim boş, yayınsız gitmek istemiyordum. Çıkacak dergiyi alıp, anneme, akraba ve eş dostların arasına girecektim. Orada politik bir çalışma başlatıp, örgütümüze yeni bir alan açmayı düşünüyordum. Orada eş, dost, arkadaş, tanıdık ilişkilerimi politik çevre haline getirmeyi planlıyordum. Bunun koşulları vardı. Ne yazık ki erken yakalanınca ne annemi görebildim ne de düşündüğüm gibi yakın çevremde politik bir çalışma yapma şansını yakalayabildim.

Kartal Karakolu'nda üst baş araması yapıldıktan sonra beni küçük bir odaya kapattılar. Kartal'daki afiş yırtılmasındaki müdahale ve engelleme sırasında çıkan olaydan dolayı aranır duruma düşmüştüm. Polisler bu olaydan dolayı gözaltına alındığımı söylediler. Girişte bir polisten beklenilmeyecek derecede nezaketli bir biçimde karşılandım. Ancak bu fazla uzun sürmedi, ellerim kelepçelendi ve bir arabayla ikisi önde ikisi arka koltukta olmak üzere dört polisle birlikte yola çıktık. Ankara Yolu'ndan Gayrettepe'ye, birinci şubeye yakınlaşana kadar yol boyu polislerin nasihatlerini dinledim. Birinci şubeye geldiğimizde başımı öne eğdirerek arabadan indirdiler. Binadan içeriye alınarak üst katta giriş işlemleri yapıldıktan sonra teslim edildim. İşlemler tamamlandıktan sonra alt katta bir hücreye konuldum.

O gün tek kişilik hücrede yere serilmiş bir battaniyenin üstünde

bazen oturarak, bazen yatarak, bazen de uyuyarak, zamanın çoğunu volta atarak geçirdim. Bütün gün hiç yanıma uğramadılar. Ertesi sabah polisler hücreme gelip beni yukarıya çıkardılar. Yine bilinen tartaklama ve dövmenin yanı sıra tehditlerle suçlamaları kabule zorladılar. Yapmadığım bir şeyden dolayı ne suçlamaları ne de düşüncelerimle alay eden tutum ve davranışları karşısında pes etmeyeceğimi anlamış olmalılar ki; beni tuvalete götürdüler, elimi yüzümü yıkattılar. Sonra tutanak tutarak kemerimi ve üzerimde bulunan özel eşyalarımı bana teslim ettiler. Üç polis denetiminde Üsküdar Savcılığı'na götürdüler. Savcı tutuklanmamı istedi. Oradan hâkimliğe çıkarılarak gıyabımdaki tutuklama kararı vicahiye çevrildi. Tutuklanarak Paşakapısı Cezaevi'ne gönderildim.

Yılmaz Güney'le Karşılaşmam

1978 Eylülü'nde Paşakapısı Cezaevi'nde adli tutuklular ve ülkücü faşistler kalıyordu. Üsküdar adeta onların kuşatması altındaydı. Ziyaretçiler ve avukatlar cezaevine gelmeye çekiniyorlardı. Gelenler de canlarını tehlikeye atarak gelebiliyorlardı. Bu nedenle ben de Paşakapısı'na değil, solcu mahkûmların kaldığı Toptaşı Cezaevi'ne gitmek istedim. Cezaevine geldiğimde savcı benim politik düşüncelerimi sordu. Devrimci olduğumu söylediğimde "Oğlum seni o zaman Toptaşı Cezaevi'ne yollayayım, yoksa seni burada şişleyip öldürürler." Müdüriyette kapıaltındaki hücrede bir iki saat tutulduktan sonra akşamüstü, askerlerin denetiminde cezaevi arabası ile Toptaşı Cezaevi'ne götürüldüm.

Toptaşı Cezaevi'nin girişinde askerler beni kapıaltında cezaevi yetkililerine teslim ettiler. Hava kararmak üzereydi. Kapıaltında gardiyanlar daha ilk girişte beni bir odaya aldılar. Politik düşüncelerimi sordular. Devrimci tutukluların temsilcilerine haber verdiler. Yeni gelenler örgütsel ayrımlara göre koğuşlara veriliyordu. Örgüt temsilcilerinin biri gidip diğeri geliyordu. Aynı örgütten olan kişiler koğuşlarına verildiler. HK'nın temsilcilerinden olduğunu sonradan öğrendiğim Elvan isminde birisi geldi. Grupçu, tehditkâr, kendini beğenmiş, kasıntı, ukala, büyük dağları ben ya-

rattım havasında "Hangi örgüttensin?" diye sordu. "*Devrimci Proletarya* dergisi okuruyum," dediğimde kaşları çatıldı.

– Adın ne?

– Bektaş Karakaya.

– Hizipçi misin? dedi. Kızgın ve öfkeli bir ses tonuyla.

– Hizip mizip tanımıyorum. Ben *Devrimci Proletarya* okuruyum.

Ses tonunu yükselterek eleştirmeye başladı. Ben de eleştirilerinin yanıtını veriyordum. Karşılıklı sesimiz yükseliyordu, konuşmamız bir an karşılıklı bağrışmaya dönüşmüştü. Odanın kapısının önünde sessizce dikilmiş, boynunu bükmüş biri acı bir tebessümle bizi izliyordu. Uzun boylu, üstünde açık sarı renkli uzunca bir palto ve kahverengi kadife pantolonu olan, hafif kırlaşmış dalgalı kısa saçlarıyla, filmlerinden tanıdığım Yılmaz Güney'di bu. Ta kendisiydi. Çok sevdiğim, değer verdiğim, devrimci düşünceleri benimsememde büyük etkisi olan insan. *Boynu Bükük Öldüler* romanıyla bana okuma alışkanlığını kazandıran yazar. Filmlerine gittiğim, kartpostallarından koleksiyon yaptığım, büyük hayranlık duyduğum Yılmaz Güney'di bu! Yanı başımızda bizi izliyordu. Konuşmamız bittiğinde sakince söze girdi.

– Elvan arkadaş sorun nedir? Bu kızgınlık ve öfke niye? Arkadaşımız yeni polisten gelmiş. Üstü başı perişan, kan lekeleri üzerinde kurumuş. Dudakları dayaktan patlamış, gözü morluklar içinde. Belki de karnı aç. Hatta susuz ve uykusuz. İşkence gördüğü her halinden belli. Bir devrimci cezaevine geliyor, sen onu hizipçi, karşıdevrimci suçlamalarıyla karşılıyorsun. Cezaevine yeni gelmiş genç bir devrimci, böyle mi karşılanır? Yanlış ağabeyim yanlış!

Bana dönerek:

– Aç mısın ağabey? Yaran, ağrın var mı? İlaç ister misin? dedi. Sonra orada bulunan gardiyanlara nezaket içinde direktif verdi:

– Arkadaşımız emniyetten yeni geldi, yiyecek, içecek getirin mutfaktan. Sıcak su hazırlatın banyosunu yapsın temizlensin!

Fazla zaman geçmeden yiyecekler geldi. Arkasından çay servisi. Temiz iç çamaşır ve havlu bir poşetin içinde yanıma konmuştu. Bir şeyler yedim, çay içerek epeyce sohbet ettik. Yılmaz Ağabey, bana cezaevinin durumunu anlatıyordu: "Toptaşı Hapishanesi'nde tutukluların kaldığı üç koğuş var. Geçici olarak yeni gelenler için

karantina bölümü kullanılıyor. Birinci koğuşta siyasiler, ikinci ve üçüncü koğuşlarda adliler kalıyor. Ben de adlilerle birlikte üçüncü koğuşta kalıyorum."

Yılmaz Ağabey'in adli koğuşta kaldığını söylemesi bende biraz şaşkınlık yaratmıştı. Şaşkınlığımın hemen farkına varmıştı. "Ağabey adli koğuşta kalıyorum diye siyasi olmaktan çıkmıyorum ya! Bir insanın siyasal kimliğini belirleyen onun kaldığı yer değildir!" dedi. Üçümüz tartışmayı sürdürdük. Elvan'ın karşı-devrimci, hizipçi eleştirilerinin karşısında Yılmaz Ağabey kendi düşüncelerini anlatıyordu:

– Elvan arkadaş, bu arkadaşlarımız sizin gibi düşünmeyip sizden ayrılmakla karşı-devrimci mi oldular? Sizinle çalışınca proleter devrimci, sizden ayrılınca karşı-devrimci, hizipçi ve hain oluyorlar öyle mi? Bu yaklaşımınla kimi inandıracak, kimi ikna edeceksin? Bundan dolayı da arkadaşımız siyasilerin kaldığı koğuşta kalamayacak. Yaşantısını, nerede kalacağını siz belirleyeceksiniz öyle mi? Bütün devrimciler bir arada hatta karşı-devrimci görülen birçok insan bile siyasilerin, sizlerin arasında yaşayacak ama Bektaş arkadaş sırf siz hizipçi olarak gördüğünüz için devrimcilerin arasında kalamayacak, ben bu tutuma akıl sır erdiremiyorum ağabey.

Birçok örgüt temsilcisi gelerek bu sorunun çözümü için koğuşta kalabileceğimi hatta kendileri ile aynı komünde yer alabileceğimi söylediler. Tasvip etmeyecekleri çeşitli sıkıntı ve sorunların yaşanabileceğinden ciddi kaygı duyuyorlardı. Bir sorun karşısında idare, mahkûmları başka cezaevlerine dağıtmak istiyordu. Herkesi İstanbul dışına gönderebilirlerdi. İstanbul dışına gitmek istemediklerini söyleyerek benim de anlayışla karşılamamı istediler. Örgüt temsilcileri durumu değerlendirmek için koğuşa döndüler. Yılmaz Güney'le ikimiz odada kalmıştık. Nöbetçi gardiyan gidip geliyordu. Yılmaz Ağabey: "Benim çalışma odama geçelim, orada biraz baş başa kalır, sohbet ederiz," dedi. Yılmaz Ağabey üçüncü koğuşun bahçesinde küçük bir kulübeyi kitaplık ve çalışma odasına çevirmiş, orada okuyor, yazıyor, görüşmelerini de orada yapıyordu.

Odaya geçtiğimizde bana bir sandalye verdi. Kendisi çalışma masasındaki sandalyesine oturmadan masaya bir tabak üzüm koydu. "Ağabey hem konuşalım bir taraftan da üzüm yiyelim," dedi.

Çalışma odası yaklaşık on metrekare genişliğinde, duvarları raflarla kaplı, raflar düzgünce dizilmiş kitaplarla doluydu. Bir küçük odun sobası ve de kitaplığın önünde küçük bir akvaryum, içinde de üç beş balık vardı. Son derece düzenli, temiz ve oldukça sade idi. "İşte benim çalışma odam ağabey. Uyku saatimin dışında zamanımın büyük bir bölümünü burada geçiyorum," dedi.

– Bektaş, nerelisin? Kürt ve Alevi misin?

– Malatyalı ve Aleviyim ama Kürt değilim ağabey, dedim. İstanbul-Kartal'da oturuyorum. DP okuruyum. Bu derginin düşüncelerini savunuyorum. Belki bilirsin HK'dan kopuş nedenlerimizi. Üç dünya teorisi, Mao Zedong düşüncesi, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı konusunda ayrılma oldu. Örgütsel oportünizm, kendiliğindenlik, ekonomizm, Ulusal Demokratik Halk Devrimi Programı vb. konularda muhalefet edilerek kendiliğindenci bir kopuş gerçekleşti.

– Bunları biliyorum ağabey, bu konuları konuşacak zamanımız olacak. Biz şu probleme bir çözüm bulalım. Benim sana önerim, siyasi koğuşta kalmayı tercih etme. Orada sorun ve sıkıntılar yaşanır. İçlerinde her türden insan var. Üstelik koğuşlar da kalabalık. Aralarında birçok sağlıklı düşünemeyen insan bulunuyor. İstenmeyen bir olay yaşanabilir. Bu hepimizi üzer. Ben de diğer devrimci örgütlerin temsilcileri gibi düşünüyorum. Burada herhangi bir olay çıkması durumunda hepimizi istemediğimiz yerlere sürebilirler. Bu da çalışmalarımızı etkiler. Biliyorsun politik çalışmaların merkezi İstanbul. Bütün dergiler burada çıkarılıyor. İletişim ve siyasi çalışmalarımız nedeniyle İstanbul'da kalmak istiyoruz. Sanırım aynı şeyler senin için de geçerli. Bu nedenle sen benim kaldığım üçüncü koğuşta kalabilirsin. Benimle birlikte kalırsan sevinirim ağabey. Görmek istediğin arkadaşlar senin yanına gelirler, sen o tarafa gitmezsin. Senin için de verimli olur. Kitap vb. sorunun olmaz, benim kitaplığımı hatta çalışma odamı dahi istediğin gibi kullanabilirsin. Ben nasıl adlilerle aynı koğuşta kalarak siyasi kimliğimden bir şey kaybetmiyorsam sen de kalabilirsin. Kal benimle birlikte, adlilerin içinde beraber yaşayalım. Ben kendi isteğimle gitmiyorum, adli koğuşta kalıyorum. Ama siyasiliğimden de zerrece ödün vermiyorum. Sen de ödün vermezsin, kaygılanma.

Bu konuşmamızdan sonra Yılmaz Ağabey ile birlikte adlilerin kaldığı üçüncü koğuşta kalmaya karar verdim. Yılmaz Ağabey üçüncü koğuşta üst katta "localar" bölümünde idarede çalışan, eskiden subay olan ismini hatırlayamadığım birisiyle kalıyordu. Üçüncü koğuşta her türlü suçtan yatan mahkûm bulunuyordu. Uyuşturucu satandan hırsıza, soyguncudan cinayete, her türlü suç ve suç iddiasından yatan mahkümlarla koğuş doluydu. Altlı üstlü tahtadan uzunca düz bölme yatağını herkes yan yana dizmişti. Ortasında geniş koridor, her iki tarafta iki katlı ama sadece bizim tarafın üst katında güzel kumaşlarla iki kişilik bölmeler yapılmıştı. Bu bölmelerde ağır mahkûmlar ve babalar kalıyordu. Eski babalardan Dündar Kılıç da burada kalmış. Ama ben gelmeden birkaç hafta önce tahliye olmuştu. Hızır Hacı Süleymanoğlu, Bekir Avcı ve daha adını hatırlayamadığım bazı babalar da burada kalıyorlardı. Ağır cinayet suçlarından yatanlar, bir de konsolosluk baskınından yatan Filistinli gerillalara kaçmasında yardımcı olan Pakistanlı ve Arap mahkûmlar kalıyorlardı. İki tuvaleti, bir de duş bölümü vardı. Sabahları duş ve tuvalet sırasında adeta kuyruk oluşuyordu. Yaklaşık yetmiş seksen kişi kalıyordu. Diğer koğuşlara ve bahçesine, misafirhane bölümüne geçiş serbestti. Büyük bahçe topluca kullanılıyordu. Ama bizim koğuşun bahçesi küçüktü. Mahkûmlar genelde volta atmak için diğer büyük havalandırmaya gidiyorlardı. Üçüncü koğuşun bahçesinde Yılmaz Güney'in çalışma odası ve kütüphanesi vardı. Diğer mahkûmlar Yılmaz Güney'i görmek için buraya geliyorlardı. Ben de sadece politik etkinliklere katılmak için büyük havalandırmaya gidiyordum. HK'cı arkadaşlar çok kalabalıktılar, bana cezaevi içinde cezaevi yaşatıyorlardı.

Yılmaz Güney'le önce çalışma odasında, sonra da loca dediğimiz bölmede geç saatlere kadar sohbet ettik. Ben kendisi ile ilgili bilgileri yakından takip ediyordum. O daha çok çevrem, ailem ve arkadaşlarımla ilgili bilgilenmek istiyor, geçmiş ve geleceğe yönelik düşüncelerimi öğrenmeye ve beni yakından tanımaya çalışıyordu.

Oturduğumuz mahalleden çok iyi tanıdığımız Aynur Teyze ve eşi Veli Ağabey bakkal işletiyorlardı. Bakkalın telefonu vardı. Bu telefon numarası da ezberimdeydi. Ertesi gün Yılmaz Güney ceza-

evinden Veli Ağabeyler'e telefon ederek, ağabeyime haber bıraktı. Yılmaz Güney Veli Ağabey'e, "Merhaba ben Yılmaz Güney. Bektaş, Toptaşı Cezaevi'nde benim yanımda, ailesi merak etmesin," dedi. "Abisi Mehmet Ali yarın akşam saat beşte bakkala gelsin, bu numarada bizi beklesin. Biz telefonla arayacağız, Bektaş'la da görüşebilir," diye haber bıraktı.

Bir gün sonra akşam saat beşte idare bölümüne gittim. Yılmaz Ağabey telefon açtı, karşı tarafta ağabeyim bekliyordu.

– Aloo!

– Alo...

– Bektaş'ın ağabeyi Mehmet Ali ile görüşecektim?

– Buyurun ben Mehmet Ali.

– Ben Yılmaz Güney.

Ağabeyim karşı tarafta:

– Ne Yılmaz Güney'i kardeşim, beni işletmeyin!

– İşletmiyorum ben Yılmaz Güney'im.

– Ben Yılmaz Güney'in sesini tanırım kardeşim. Bu ses filmlerdeki Yılmaz Güney'in sesi değil. Beni işletmeyin, bu konu ciddi. Ben kardeşimin sağlığını merak ediyorum. Can güvenliğinden endişeleniyorum. Sen karşıma çıkıp kendini Yılmaz Güney olarak tanıtıp, beni işletiyorsun.

– Yok ağabey, gerçekten ben Yılmaz Güney'im. Kimseyi işletme diye bir derdim yok. Hani sinema sanatçısı, artist, çirkin kral falan diyorlar ya işte o Yılmaz Güney'im. Çirkin de kral da değilim. Sade bir vatandaş olarak Toptaşı Cezaevi'nde yatan mahpus Yılmaz Güney'im.

– Ha kusura bakma ağabey, sizinle telefonda karşı karşıya geleceğimi hiç düşünemedim. Şu tesadüfe bak!

Ağabeyimle Yılmaz Güney beni unutarak uzunca bir telefon görüşmesi yaptılar. Ben de onların yanında, konuşmalarını dinledim.

– Bektaş iyi, sağlığı, morali, keyfi yerinde. Biraz poliste hırpalamışlar, okşayıp sevmişler, bu da oradan geçen herkesin başına geliyor malum. Şimdi yanımda, birlikte kalıyoruz. Seninle konuşmayı bekliyor. Ben ona veriyorum, gelirsen görüşürüz. Selamlar. Telefonun ahizesini Yılmaz Ağabey bana verdi

– Ağabeyciğim, Yılmaz Ağabey durumu anlattı. Görüş günü ge-

lirken iç çamaşırı ve elbiselerimi getirirseniz iyi olur. Beni polisler aldığında Selman yanımdaydı, durumu anlatmıştır. İki gün Gayrettepe'de kaldım, önce Paşakapısı Cezaevi'ne verdiler, orada faşistler kaldığı için içeriye girmedim. Girseydim adamlar kanlı katil, beni öldürebilirlerdi. Buraya girmeyince savcı Toptaşı Cezaevi'ne sevk etti. Burada da Halkın Kurtuluşu'ndan tutuklularla biraz tartışma ve restleşmeler yaşandı. Beni siyasi koğuşa almak istemediler. Fakat diğer örgütler ve Yılmaz Ağabey'in isteği ve ricası ile bir karışıklığa meydan vermemek için adlilerin kaldığı koğuşta Yılmaz Ağabey ile birlikte onun locasında kalmaya başladım. İyiyim, rahatım ve moralim yerinde. Yılmaz Ağabey'in de burada olması benim için çok güzel bir sürpriz oldu. Hafta içinde görüşürüz. Ağabeyime, yengeme ve Selman'a selamlarımı söyle. Durumları anlatırsın. Hoşçakal, arkadaşlara da haber vermeyi unutma. Üzülmeyin ben iyiyim. Öpüyorum.

Telefonu kapattıktan sonra Yılmaz Ağabey yanıma geldi. "Ağabeyine Yılmaz Güney olduğumu inandırabilmek için alnımın damarı çatladı. Neredeyse noterden resimli belge isteyecekti. Ama neyse ikna oldu ve iyi bir sohbet ettik. Sana fırsat tanımayıp ahbap olduk. Geldiğinde haberim olsun unutma, birlikte bir açık görüş yaparız. Bu akşam biraz uzun çalışacağım, geç gelirim, sen keyfince hareket et. Ben gerekeni söyledim, banyo için sana su hazırlayacaklar. Duş al, çamaşırını her gün değiştir, yemeklerine dikkat et. Bir şey olursa çalışma odama uğrarsın."

"Tamam ağabey," dedim.

Yılmaz Ağabey'den ayrıldım, koğuşa gitmek için gardiyanların gelip idare kapısını açmasını bekliyordum. Gardiyanın gelmesini beklerken kapı açıldı, bir grup gardiyan beni kolumdan tutup korumaya aldı. Yaka paça kapıaltına indirdiler. Askerler elimi kelepçeleyip cezaevi arabasının içine attılar. Fazla zaman geçmeden araç hareket etti. Nereye götürüldüğümü bilmiyordum. Askerlere soruyordum ama bir şey söylemiyorlardı. Onlar da tedirgindi. Nereye sevk edildiğimin merakı içinde yol boyunca, neden bu tür bir uygulama ile karşı karşıya kaldığıma kafa yoruyordum. Merak ve heyecan içinde kaygılanıyordum. Uzun sürmeyen bir yolculuktan sonra ring durdu, askerler kapıyı açarak beni aşağıya indirdi-

ler. Sağıma soluma, çevreme göz gezdiriyordum, tekrar Paşakapısı Cezaevi'ne getirilmiştim

– Beni neden buraya getirdiniz? Bu cezaevinde sağcılar kalıyor. Benim burada can güvenliğim tehlikede!

Askerlerin başındaki subay:

– Bizim yapacağımız bir şey yok. Seni buraya savcı gönderdi.

Oldukça tedirgindim. Ellerim kelepçeli beni içeriye aldılar. Müdüriyet bölümünde elimi çözerek cezaevi savcısının karşısına çıkarıldım. Savcı:

– Oğlum senin aklın yerinde mi? Burada bana solcuyum, devrimciyim diyorsun. Toptaşı'na gidince de sağcıyım, sağ görüşleri savunuyorum demişsin. Orada bütün sol görüşteki tutuklular ayaklanmış, seni istemiyorlarmış. Oradan gitmezsen, bütün tutukluların ayaklanacağı bilgisi verilmiş. Oğlum, neden böyle bir tutum içine girdin?

– Savcı bey, ben size burada ne söylediysem, orada da aynı şeyleri söyledim. Ben solcu ve devrimci bir insanım. *Devrimci Proletarya* dergisinin okuruyum. Beni içeri koğuşlara yollarsanız can güvenliğimi tehlikeye atmış olursunuz. Velican Oduncu, Ferhat Tüysüz gibi sağcı militanlar beni içeride öldürtürler. Bundan siz sorumlu olursunuz. Beni kimin, nasıl buraya geri gönderttiğini bilmiyorum. Fakat bir provokasyon ya da yanlış bir ihbar ve bilgilendirme olabilir. Buraya gelmeden önce ben müdüriyette idim. Hatta Yılmaz Güney'le iki gündür birlikte kalıyordum. O benim durumumu iyi biliyor. Oraya gönderildiğimde beni o karşıladı, onunla aynı yerde kaldık. İsterseniz savcı beyle telefonda konuşun. Yılmaz Güney'e sorarak bilgi alabilirsiniz. Aileme haberi o bildirdi. Siz kendiniz de direk telefona çağırtıp konuşarak durumu öğrenebilirsiniz.

Bu konuşmalarımız üzerine Toptaşı Cezaevi Müdürü, Yılmaz Güney'le telefonda görüştü. Yılmaz Ağabey beni yakından tanıdığını, hatta özel olarak misafir edip odasına aldığını, devrimci düşünceleri savunan politik bir tutuklu olduğumu, sol içi problemlerden dolayı idareye yanlış bilgi verilmiş olabileceğini belirterek mümkünse tekrar Toptaşı Cezaevi'ne gönderilmemi istediğini söylemiş. Paşakapısı Cezaevi'nde can güvenliğimin olmayacağını söy-

lemiş. Neden böyle bir sorun yaşanmış olacağını savcı ve cezaevi müdüründen öğrenerek ne gerekiyorsa yapılmasını rica etmiş. Savcı böylelikle bana inanmaya başladı. Beni hemen geri yollayamayacağını, fakat oraya mı, başka bir cezaevine mi gönderileceğim konusunda bakanlığa danışılacağını, ona göre gerekenin yapılacağını söyledi. Hiç kimseye bilgi verilmemesi, özel olarak başgardiyanın ilgilenmesi direktifini verdi. Önce rahat bir yere verileceğimi düşündüm. Oysa tam tersi, müdüriyetin altındaki Magosa Zindanları'nı aratmayan bir hücreye atıldım.

Müdüriyet altında mahzende bulunan bu üç hücre, kelimenin tam anlamıyla korkunçtu. Işıksız, karanlık, kapısı kale kapısı gibi pas ve yosun tutmuştu. Kapının ortasında hava alabilmek için kolumun zor girip çıkabileceği genişlikte bir mazgal vardı. İçerisi yaştı ve pislik doluydu, köşesinde küçük bir tuvalet deliği açılmış, o da tıkalıydı, lağım dışarı taşmıştı. Oradan gelen sidik ve bok kokusundan duramıyordum. Oturacak bir yeri yoktu. İyi ki ayağımda İsviçre'den aldığım sağlam, uzun botlar vardı. Yorulunca çömelip, dirseklerimi dizlerime dayayıp, kafamı ellerimin üstüne koyarak uyumaya veya dinlenmeye çalışıyordum. Sadece yemek saatlerinde başgardiyan nezaretinde yemeğim geliyordu. On gün bu hücrede yalnız kaldım. Faşistler burada kaldığımın haberini alsalar isyan çıkarıp burayı basıp beni öldürebilirlerdi. Bu nedenle de idare tarafından burada kaldığım gizli tutuluyordu. Üç gün sonra iki genç geldi: Kurtuluş sempatizanı Ali ve Murat. Onları da tek tek yan tarafımdaki hücrelere attılar. Hücreden hücreye konuşarak tanıştık. Murat, pastanede, Ali de tamirhanede çalışıyormuş. *Kurtuluş* gazetesini satmak ve afişleme yapmaktan tutuklanmışlardı.

İçeriye nasıl soktuğumu bilmiyorum ama üzerimde bir paket sigara vardı. Her gün bir tane içiyordum. Bu arkadaşlar geldiklerinde sigaraları yoktu. Onlara da her gün yemekten sonra birer sigarayı ceketimin cebine koyup delikten ceketi sallayarak zorlukla verebiliyordum. Ali ve Murat yemek aralarında da tekrar tekrar sigara istiyorlardı. Benden çok gençtiler. Ben de onları kırmamak için sigaramın azalmasına, gönderme zorluğuna ve zahmetine rağmen her istediklerinde ulaştırıyordum. İkinci gün içinde sigara ulaştır-

ma bir eziyete dönüşmüştü. Ulaştırma zorluğundan dolayı paketi onlara gönderdim. Bir daha da sigara içmeyeceğimi onlara da açıklayarak sigara içmeye son verdim. O gün bu gündür sigara içmiyorum. Ertesi gün gençleri başka bir cezaevine gönderdiler. Onlar da gidince o berbat hücrede yaklaşık on gün kadar yalnız kaldım. Çocuklar daha önce isyan çıkarmışlar. O nedenle onları başka cezaevlerine sürgün göndermişlerdi. Sübyan koğuşu böylelikle boşaltılmıştı. Bir akşam beni hücreden çıkarıp tek başıma oraya verdiler. Diğer bölümlerden görünmüyordu. Hiçbir bağlantı ve kontak da yoktu. Çocuklar isyanda her şeyi kırıp dökmüş ve yakmışlardı. Camlar, ranzalar kırılmış, yataklar yakılmış, duvarlar simsiyah is olmuştu. Hâlâ içeride duman kokusu vardı. Tam bir harabeye dönmüştü.

Hücrede kaldığım on gün boyunca ayaklarımın üzerine çömelip oturarak uyumuştum. Rüyamda dışarıda, örgütsel faaliyetlerime devam ediyordum, uyandığımda ise içerideydim. Cezaevine düşmek beklemediğim bir anda gerçekleşmişti. Çok zamansız ve hazırlıksızdım. Bunun etkisi olmalı ki bir hafta boyunca her gece bu rüyayı tekrar tekrar gördüm.

Cezaevinde tek başıma sübyan bölümünde kalıyordum. Koğuşta gün boyu volta atıyordum. Berbat hücreden çıktığıma da seviniyordum. Oradan çıktığımda aynaya bakmış, kendimi tanıyamamıştım. Bir hafta on günlük bu kötü koşulların, beni bu denli etkilediğini görünce inanılmaz bir şaşkınlık yaşadım. Saatlerce bu şaşkınlığı üzerimden atamadım. Aman allahım bu ben miydim? Hızla kendimi toparlamaya çalıştım. Verilen yemekleri yiyor, bol bol su içiyor, gece gündüz volta atıyor, spor yapıyordum.

Üsküdar, Paşakapısı Cezaevi ve çevresi faşistlerin kuşatması altındaydı. O nedenle abimler de görüşüme gelemiyorlardı. Bütün aile fertleri teyakkuz halinde koşturuyorlardı. Toptaşı Cezaevi'ne gidip tekrar Yılmaz Ağabey ile görüşmüşlerdi. Gelişmeleri Yılmaz Ağabey onlara aktararak bakanlığa başvurmalarını istemiş. Kendisinin de elinden geleni yapacağını söylemiş. Paşakapısı Cezaevi Savcısı'yla yaptığı telefon konuşmasını aktarmış. Ben de idareden kâğıt kalem alarak Yılmaz Ağabey'e mektup yazdım. Ağabeyim, bir tanıdığı aracılığıyla çok etkili bir avukat diye Kemal Kum-

kumoğlu'nu tutmuştu. Beklemediğim bir anda gardiyanlar tarafından avukat görüşüne götürüldüm. Avukatı tanımıyordum, yarım saate yakın bir görüşme yaptık. Avukat daha merhaba demeden "Olayın iç yüzünü bana anlat ki en kısa yoldan tahliyeni yaptırayım," dedi. Önüme vekâlet kâğıdını uzatarak imzalamamı istedi. İmzalayıp verdim. Kendisini tanımadığım için resmî davrandım. O görüşten sonra bir daha ne avukat olarak ne de insan olarak yüzünü gördüm.

Abimler dosyayı Kartal CHP belediye meclis üyesi olan Gümüşhaneli Naci Ağabey üzerinden tanıdığım avukat Mehmet Moğoltay'a vermişler. Naci Ağabey benimle ve dosyayla yakından ilgilenmesini istemiş. M. Moğoltay davayı almak istememiş. Naci Ağabey'in kızması üzerine de bakmayı kabul etmiş. Cezaevinden çıktıktan sonra kendisiyle Ankara-İstanbul arasında tren yolculuğunda karşılaştım. Kompartımanın kapısını açtığında içeride beni gördü. Daha kapıdan içeri girmeden: "Radikal devrimciliğe devam ediyor musun?" sorusunun cevabını evet olarak alınca, içeri girmeyip kapıyı kapatarak "Sana iyi yolculuklar," deyip başka bir kompartımana geçti.

Daha sonra CHP'de yükseldi, milletvekili ve bakan olduğunu gazete ve televizyondan öğrendim. CHP'ye Kartal'da katılıp da yükselenler Naci Ağabey'in sırtından, onun emeğinin üzerinden yükselir ve milletvekili, bakan, belediye başkanı olurlardı. Fakat Naci Ağabey belediye meclis üyeliğinden daha ileri gidemedi. Oysa son derece kalender, sevimli, hümanist, yardımsever bir insandı. Bölgenin doğal halk önderiydi. Ama ne partide ne de belediyede yükselebildi.

İki avukat değiştirmeme karşın hâlâ Paşakapısı'ndan Toptaşı Cezaevi'ne gidememiştim. Yılmaz Ağabey'e yazdığım mektuba kısa bir yanıt almıştım.

> "(...) Sorunla ilgileniyorum. Ağabeyin de bakanlığa başvurmuş, avukat da tutmuşlar, buraya geldiklerinde senin için onlarla görüştüm. Seni apar topar idareden, yanımızdan alıp götürmelerinin sebebini de senin de tanıdığın idarede çalışan arkadaşımdan öğrendim. Koskoca bir ayıp. İlk geldiğin akşam seninle sıkı bir tar-

tışmaya girişen temsilci arkadaşın idareye söylediği çirkin yalan; 'bu adam sağcı, yoldaşlarımızı yaralamış, biz bunun can güvenliğinin sözünü veremeyiz. Çok büyük olaylar çıkabilir. Bir an önce bunu buradan yollayın. Yoksa siyasi koğuş üçüncü koğuşa baskın yapacak' diye idareyi panikleterek oldubittiye getirmiş. Onun üzerine idare de karışıklık çıkmasın diye seni apar topar tekrar Paşakapısı Cezaevi'ne göndermiş."

HK temsilcisi yapacağını yapmıştı. Bir yalanıyla beni tekrar faşistlerin içine göndertmişti. Üç hafta kadar Paşakapısı Cezaevi'nin sübyan koğuşunda tek başıma kaldıktan sonra, Yılmaz Güney'in devreye girmesiyle yeniden Toptaşı Cezaevi'ne sevk edildim. Yılmaz Ağabey'in hazırlattığı kendi yanındaki locada Filistinli birisiyle birlikte kalmaya başladım.

Yılmaz Güney'in adli mahkûmlar ve babalar üzerinde çok büyük etkisi vardı. Kendisine inanılmaz derecede saygı ve sevgi gösteriyorlardı. Hemen herkes onun ağzından çıkacak söze bakıyordu. İdarenin üzerinde de büyük bir ağırlığı vardı. Onun için bütün kapılar açıktı. Yılmaz Ağabey'in bana çok yakın duruşu, yoldaşça sahiplenmesi ve değer vermesinden dolayı koğuştaki bütün mahkûmlar da bana aşırı ilgi ve saygı gösteriyorlardı. Koğuşta birkaç kişiyle komün kurma çabalarıma Yılmaz Ağabey'in cevabı "Koğuşun giderinin önemli bir bölümünü ben karşılarken senin birkaç kişiyle komün kurma girişimin yersiz ağabey. Bu koğuşta kaldığın sürece misafirimsin," şeklinde oldu. Yılmaz Ağabey'in bir bildiği vardır düşüncesiyle de bir daha bu konuyu açmadım. Onun isteği doğrultusunda koğuşta yaşamımı sürdürdüm. Elimi sıcak sudan soğuk suya vurdurmadan orada kaldığım sürece bütün ihtiyaçlarım karşılandı. Bütün isteklerim anında yerine getirildi. Biz locada üç kişi kaldığımızdan, Yılmaz Ağabey kendi locasını kullanmamı, çalışmalarımı orada yapmamı hatta bahçedeki çalışma odasını da birlikte kullanabileceğimizi, kitap vb. her türlü ihtiyacımın karşılanacağını, gülüp iki elini yana açarak "Sen benim ağır misafirim ve emanetimsin ağabey," dedi. Arkadaşı iki hafta sonra gidince onun locasında birlikte kalmaya başladık.

Üçüncü koğuşa yerleştim. Diğer koğuşların havalandırmasına gitmiyordum. Benimle işi olan örgüt temsilcileri benim kaldığım bölüme geliyorlardı, orada konuşuyorduk. Soğanlık İş Bankası soygunundan yakalanmış İbrahim Sula ismiyle yatan Dursun ve suç ortakları Hayrettin ve Hasan da Paşakapısı'ndan buraya gelmişlerdi. Sık sık yanıma geliyorlardı. Hayrettin ve Hasan inşaat işçisiydiler. O dönem Dursun'un da örgütle ilişkisi yoktu. Dursun o örgütsüzlüğün hüküm sürdüğü, dağınıklığın başını alıp gittiği, bir türlü örgüt olmanın becerilemediği günlerde kopmuş, kendi çapında bir şeyler yapmanın çabasına yönelmişti. O günlerde benim de hoşnutsuzluklarım olmasına karşın, yoldaşlara biraz daha zaman vermek gerektiğini düşünüyordum. Yoldaşların bu işi becerecek tecrübe ve birikime sahip olduklarına inanıyordum. Dursun'a kendi başına bir şey yapmaya kalkışmasının doğru olmayacağını birkaç kez anlatmama rağmen bir türlü ikna olmamıştı. Kendi başlarına bu soyguna karar verip yapmışlardı. Sekiz saat sonra da saklandıkları gecekonduda yakalanmışlardı. Şimdi de Toptaşı'nda onlar siyasi koğuşta, ben de HK'nın sıkıntı yaratmasından dolayı adli koğuşta Yılmaz Güney'le birlikte kalıyordum. Aynı koğuşta kalmadığımızdan dolayı komün de olamamıştık. Fakat karşılıklı dayanışma ve paylaşım içindeydik. Ben siyasilerin havalandırmasına gitmediğimden, onlar benim kaldığım üçüncü koğuşa veya bahçesine geliyorlardı. Orada uzun uzun volta atarak sohbet ediyorduk.

Yılmaz Güney küçük büyük herkese "ağabey" diye hitap ediyordu. Çok ciddi konuları konuşmaya başlarken ismiyle hitap eder ya da "arkadaşım" derdi. Onunla dostluğumuz 1978 Kasımı'nda Toptaşı Cezaevi'ne adımımı attığım andan itibaren başlamıştı. Yılmaz Ağabey'de bir insanda, bir devrimcide bulunabilecek özelliklerin, duyarlılığın, olgunluğun, paylaşımcılığın, sevginin, saygının, hoşgörünün fazlası vardı. Daha ilk akşam bana cezaevi yaşantısının inceliklerini sakince en küçük bir rahatsızlık duymadan, sıkılmadan, severek anlattı. Kim bilir bunları benim gibi cezaevine yeni düşmüş yüzlerce "mahpusa" kaç kez anlatmıştır. Sadece benim için değil, herkes için böyleydi. Duygulu, dürüst ve içten davranırdı. Sağlam kişiliği ve çok yönlü insani özellikleri vardı. Yoldaş bildim, yoldaşım gibi sevdim, değer verdim ve saygı duydum.

Yılmaz Ağabey'in cezaevi yaşantısı çok düzenliydi. Yemek ve zorunlu özel işlerinin dışında geç saatlere kadar çalışırdı. Okur, daktilosunun başından kalkmaz, yazardı. Akşam yazdığı konularla ilgili sohbet eder, düşüncelerini açar, benim ne düşündüğümü sohbetlerin içinde öğrenmiş olurdu. Zaman zaman politik konuları da konuşurduk. En çok devrimci hareketin grupçuluğundan şikâyetçiydi.

– Senin siyasi koğuşta kalamaman bu grupçuluktan kaynaklanıyor. "Bendensen devrimcisin, benden değilsen burjuvazinin hizmetindesin," kalıbının içinde düşünüyorlar. Sizin ayrılışınıza da böyle bakılıyor. Bak sana bir yazı okuyayım:

> "(...) HK'nın kendisi, pratiğinin açıkça belirlediği gibi, henüz 'doğruları bulamamış. Halkın çıkarlarının bilincine yeterince varamamıştır.' Demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesi arasındaki diyalektik ilişkiyi kavrayamamıştır. Çelişmeler yasasını özümleyememiştir; halk içindeki çelişmelerle, düşmanla halk arasındaki çelişmeleri sürekli bir biçimde karıştırmaktadır. Yerli gericiliğin iç çelişmeleri diye bir meseleleri yoktur.
>
> (...)
>
> Onlar 'tek doğru' olduklarını kanıtlamak için çırpınmaktadırlar. Eleştiriye dayanıksızdırlar. Bu anlamda onlar, halk saflarında demokrasi anlayışına bile karşıdırlar. Onlar, öyle bir 'önderlik'tirler ki, siyasi tespitleriyle bugün vardıkları çizgi 'hizip' diye saflarından attıkları 'Devrimci Proletarya'nın çizgisidir."[1]

"Bu okuduğum bölümde sizin hakkınızdaki düşüncelerimi de öğrenmiş oldun ağabey. Yazının tamamını okursan ve ihtiyaç duyarsan üzerine konuşuruz," dedi. O gün yanında getirdiği 13. sayıyı okumamı önerdi.

Çalışmasına sabahın yedisinde koğuş kapısı açılınca başlar, gecenin ikisine üçüne kadar sürdürdüğü olurdu. Çok okurdu ve çalışma odası hep derli topluydu. Çok ziyaretçisi oluyordu. Bu nedenle çalışması aksadığı için her şeyi bir düzene koymuştu. Politik arkadaşlar çok zorunlu olmadığı sürece çalışmasını bölmemeye özel dikkat gösteriyorlardı. Siyasal ve sosyal suçluların her so-

1 *Aydınlar, Mavi Demokrasi ve Devrim*, sayı 13.

runuyla yakından ilgilendiği için çalışması sık sık bölünüyordu. Bundan rahatsızlık duyuyor, bir çözüm üretmeliyim diyordu.

İlk günlerde Dursun'la uzun uzun volta atıyor, sohbet ediyorduk. Dursun'u yeniden DP'ye kazandırmaya çalışıyordum. İkna olmuştu, yaptığının, kişisel olarak Soğanlık İş Bankası'nı soyma eyleminin yanlışlığını kabul ediyor, konuya özeleştirel yaklaşıyordu. Akşamüstü yoğun bir konuşmaya dalmıştık. Hava kararmış, bütün mahkûmlar koğuşlarına çekilmişlerdi. Yılmaz Ağabey çalışmasına ara vermiş, dışarıya çıkararak arkamızdan iki kolunu omuzlarımıza atarak aramıza girip bizimle birlikte volta atmaya başlamıştı.

"Ooo. Ne kadar da güzel. Ne mutlu size! İki yoldaş kafa kafaya vermiş konuşarak doyasıya sakin sakin volta atıyorsunuz. Keşke bunu ben de yapabilseydim sizin gibi," dedi.

Çevresinde sağlam, güvenilir arkadaşlarının yokluğundan bahsediyor ve bir nevi yalnızlık çekiyordu. "Buna engel tutsaklığım. İçeride olmam çok şeyimi etkiliyor ve engelliyor. Açıkçası çevremdeki insanlardan hoşnut değilim ağabey. Çevremde davasına ölümüne bağlı, üretken, verimli, yetenekli yoldaşlar arıyorum. Bunu da ancak dışarıda örgütleyebilirim," dedi.

Cezaevi yaşantımın ilk günleri okuldan, mahalleden arkadaşlarım, örgütlediğim gençlikten yoldaşlar ve aile fertleri ziyaretime geliyorlardı. Görüş yeri uzunca bir koridordu. Bu koridor, ortasında yarıya kadar duvar, üstü de çok sık tel örgü ve demir parmaklıkla ayrılmıştı. Bizi ziyaretçilerden ayıran sadece tel örgüydü. Ziyaretçiler arasında gardiyanlar dolaşıyordu. Bir gün Kartal Lisesi'nden, mahalleden gençler toplanarak kalabalık bir grup halinde görüşüme geldiler. Gençler Yılmaz Güney'i de görmek isteyince çalışma odasına giderek rica etim. Hiç itiraz etmeden ziyaretçilerimi görmeye geldi. Karşısında bunca ziyaretçiyi görünce sevindi, onları selamladı, hepsinin yakından hal hatırını sordu. Dışarıyla, çalışmalarla ilgili bilgiler anlattırdı. Uzun uzun onları dinledi. Herkese sıcak sevgi ve selamlarını, başarı dileklerini söyleyerek ayrıldı. Benim görüşçülerimin hepsi o gün çok memnun dönmüşlerdi.

Görüş sonrası o akşam Yılmaz Ağabey koğuşa erken geldi. Daha içeri girer girmez oturunca ilk sözü şu oldu:

– Okulda, mahallede adam koymayıp örgütlemişsin ağabey. Siz de adam örgütlemesini öğrenmişsiniz. Sana özgü bir şey mi bu yoksa? Örgütünüz örgütçülüğü pek beceremezdi de. Benim bildiğim kadarıyla siz dövüşürsünüz HK toparlar. Toparlamayı, örgütlemeyi de öğrendiyseniz mesele yok.

– Daha çok sen onları dinledin ağabey!

– Evet, ben onları uzun uzun dinledim, onlar benim gözüm kulağım. Onların coşkularını, heyecanlarını soluyorum. Böylelikle devrimci duygu, düşünce ve heyecanımı besliyorum.

Cezaevinin yalnız içi ile değil dışarısı ile de ilgileniyordu. Mektup, kitap, dergi, giyim kuşam paketi yolluyordu. Her tarafa yetişmeye çalışıyordu. Bir gün öyle çok yorulmuştu ki, şakayla:

– Ağabey bugün de sergardiyanlık görevimi başarıyla bitirdim. Bak sabah çıkarken yanıma elli bin lira almıştım, akşam beş kuruşsuz döndüm.

O, sabır yüklüydü. Özellikle adli suçlular ona tanrı gibi tapıyorlardı, öl dese ölürlerdi. Toptaşı'nda cezaevi yaşantımın ilk günleriydi. Yılmaz Ağabey ile birlikte kaldığımız locada aralarına küçük bir sehpa koyduğumuz yataklarımız yan yanaydı. Benim için her gün sıcak su hazırlatıyordu. Her duştan sonra da iç çamaşırlarımı değiştirmemi şart koşmuştu. Temizlik konusunda çok titiz olduğunu düşünüyordum. Su sıkıntısına ve bunca kalabalığa karşın her sabah duş alıyordum. Yılmaz Ağabey'in misafiri olduğum için bana öncelik ve ayrıcalık tanınıyordu. Kimse de hoşnutsuzluk göstermiyordu. Yılmaz Ağabey kendine özgü ince yöntemleriyle "Temizliğe dikkat et!", "Her yatağa oturma!" uyarılarını sık sık yapıyordu. Görüş günüydü. DP'nin yazı işleri müdürü Leyla Sevükten ziyaretime gelmişti. Yılmaz Ağabey de eşi Fatoş'la görüşüyordu. Fatoş ve oğlu Yılmaz'ın yanından bir ara ayrılıp yanımıza geldi. Leyla ile tanıştı. Hal hatır sorduktan sonra Yılmaz Ağabey'in gülümsemesi yüzünden birdenbire kayboldu, son derece katılaşıp ciddileşti.

– Bacı ben Bektaş arkadaştan şikâyetçiyim. Suçu ağır, halk mahkemesine vereceğim, dedi.

Bende bet beniz gitti, kızarıp terlemeye başladım.

– Ne oldu ağabey, farkında olmadan sana karşı bir yanlışlık ya da saygısızlık mı yaptım?

– Sen sus, sana çok kızgın ve öfkeliyim. Bugüne kadar kimsenin bana yapamadığını sen yaptın! Bütün Paşakapısı'nda bulunan faşistlerin bitlerini toplayıp buraya getirerek üstüme saldın. Daha ne yapacaksın, bundan büyük düşmanlık, kötülük olur mu? dedi.

Farkına varmadan bitlendiğimi orada ondan öğrenmiştim. Sıkıldım, utandım, ter içinde kaldım. Çok utanıp mahcup olduğumu görünce yüzündeki ciddilik, sertlik kayboldu. O güzel gülüşü ve sevecenliğiyle elini omzuma koydu.

"Ne bozuluyorsun ağabey, pire itte bit yiğitte bulunur. Şu sıra ikimiz de yiğidiz," diye gülerek beni rahatlattı..

1979'un yılbaşı gecesi koğuşta kumarı engellemek için tombala çekilişi düzenledik. Tombala torbası Yılmaz Ağabey'in elindeydi. O çekiyordu, ben yazıyordum. Kendine özgü doyumsuz esprileri ve tek kişilik skeçleriyle koğuşu gülmekten yerlere yatırdı. Mahkümlar gülme krizlerine giriyor, karınlarını tutarak yerlere yatıyorlardı. Gülmekten gözlerimizden yaşlar geliyordu. Onun bir güldürü ustası olduğunu orada yaşayarak öğrendim.

Cezaevlerinde militan bir mücadele anlayışının savunucusuydu. Her şeyin üstesinden geliyordu. İdare üstünde de tartışılmaz bir ağırlığı vardı. Siyasal çalışmalarda, toplantılarda ince gevrek çıtırtılı sesiyle anlatmak istediği konuyu sakin, tane tane anlatırdı. Anlaşılır olmaya büyük özen gösterirdi. Laf ebeliğinden, bilgiçlikten hiç hoşlanmazdı. Böylelerini boynunu bükerek sabırla dinlerdi. Devrimci ilişki ve yaklaşımında son derece duyarlı, yapıcı ve esnekti. En küçük sorunların bile üstüne gider, bir çözüme bağlardı. Olaylara yaklaşımındaki bu tavrı, esnekliği ve yapıcılığı bende uzlaşmacı ve liberal biri olduğu kanısını uyandırmıştı. Gerçekte o tavrının nasıl bir uzak görüşlülük ve öngörü olduğunu ilerleyen yılların içinde deneyim kazandıkça daha iyi anlayacaktım.

Akşamları televizyonda dünya klasikleri arasına girmiş filmleri birlikte izlerdik. Bazen de televizyonda ve basında çıkan sanatçılar üzerine görüşünü sorardım. Sevdiği, değer verdiği sanatçılardan söz etmeyi yeğlerdi. Bazı sanatçıların çiğliklerini anlattığı da oluyordu. İzmit Cezaevi'nde yatarken beş paket filtreli sigarayla basını peşine takarak gelenlerle görüşmediğini, çünkü bunların popülarite peşinde koşan kişiler olduğunu söylemişti. Öğrencilik yılla-

rında Ankara'da Nokta ve Virgül'le (Abdullah Şahin ve Enver Demirkıran) birlikte bir evde kalıyorlarmış. Yılmaz Ağabey eve gelirken alışveriş yapıp, akşam yemeği hazırlayıp, bunların gelmesini bekliyor, geldiklerinde oturup birlikte yemeklerini yiyorlarmış. Ama onlar erken geldiklerinde yemeği yapıp Yılmaz Ağabey'i beklemeden yiyor, bulaşıkları bile yıkıyorlarmış. Yılmaz Ağabey bir gün, beş gün, birkaç ay sabırla her akşam bu davranışını sürdürmüş. Ama bunlar da eve geldiklerinde yemeği yapıp yiyip bulaşığı yıkamayı sürdürmüşler. Bakmış olmuyor, bir akşam ev sahibi kadını çağırmış, "Bundan böyle evin kirasının tamamını ben ödeyeceğim," demiş, bunları yataklarıyla beraber kapının önüne koymuş. Üzülerek gençlik yıllarında bunu yaptığını anlatmıştı. Sonra da arkalarından çok üzüldüğünü söyledi.

Yılmaz Ağabey "Her türlü olanağın ve fırsatın olduğu halde neden kaçmıyorsun?" diye sorduğumda:

"Ben Bektaş Karakaya olsaydım, bir saat bile durmaz, dışarıdaki mücadeleye koşardım. Benim durumum farklı. Halktan, sanatımdan kaçamam. Ben artık halka aitim. Sanatımı halkım için yapabilirsem ben varım. Kaçarsam sanatıma engel olurum. O da benim ölümüm olur. Son sınırlarıma kadar sanatımı ülkemde, yaşamın sıcak kaynağında yapmaya çalışacağım. Sokağa çıksam herkes tanır. Yurtdışına çıksam ülkemdeki gibi verimli olamam. Emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerin karanlık güçleri sürekli peşimde olacaklar. O zaman sömürücü egemen sınıfların istediği olur. Yasal zeminde mücadeleden uzaklaşmış olurum. İllegal sinema yapılmaz ki! Gidişat iyi değil. Sanatsal çalışmamın önü iyice kapatılıyor. Yazdıklarım hakkında yüzlerce yıl ceza davaları açılıyor. Elim kolum giderek bağlanıyor," dedi.

Sohbetlerimiz arasında, dergi çıkararak, siyasal düşüncelerini sistemleştirip bir örgüt oluşturup oluşturmayacağını sordum.

"Birlik üzerinde çok durduğumdan ve bu anlamda görüşlerim netleştiğinden, sende ve tüm devrimcilerde bu kanı uyandı. Ama benim örgüt kurma çabam olmayacak. Devrimci hareketin dağınıklığının, çok parçalı oluşunun giderilmesinde benim de tuzum olsun istiyorum. Önderlik iddiam yok. Ama bir Yılmaz Güney gerçekliği de var. Mücadelenin ve birlikteliğin, toplumu seferber et-

menin, örgütleri ortak mücadele hedefleri için en geniş anlamda bir araya getirmenin mücadelesini vermek istiyorum. Ben sanatçıyım, sanatımı da savunduğum düşüncelerin hizmetine etkin bir şekilde sunmalıyım. Daha somut ifade etmek gerekirse ben parti sanatçısı ve ülkemin Gorki'si olmak istiyorum!"

Midesinden rahatsızdı. Sağlığı konusunda pek titiz davranmıyordu. Cezaevi koşulları da sağlığını olumsuz yönde etkiliyordu. Sürekli mide ağrıları çekiyor, bazen hastaneye de gidiyordu ama bu durumu etrafa yansıtmak istemiyordu. Cezaevi hastanesine, oradan da İmralı adasındaki açık cezaevine sevk edilecekti. Bizim de bu sırada Partizancı arkadaşlarla birlikte duvarı delip dışarı kaçma planımız vardı. Bu planı ona açtığımda:

"Gitmeme az kaldı, biraz erteleyin. Benim gidişimden sonra planınızı eksiksiz uygulayın ama dikkatli olun," dedi.

Adlilerin kaldığı üçüncü koğuşta Yılmaz Güney'le birlikte kalmama, konuşulanlara uygun davranmama karşın HK'lılar sorun çıkarmaya, hot zot etmeye, tehditler savurmaya devam ediyorlardı. Hatta daha da ileri gidip, bir uyuşturucu müptelası psikopata çok yüksek miktarda para teklif edip beni şişleterek öldürtme kararı aldıklarını öğrendim. Bir gün koğuşun başkanı ve bazı tutuklular yukarıdaki locada esrar içiyorlardı. Esrarın kokusu yan locaya kadar gelmişti. Ben de esrar içince tatlı istediklerini öğrenmiştim. Dışarıdan bana gelen tatlıyı yemeleri için onlara verdim. Beni ısrarla oturtarak meyve ikram ettiler. Sohbet koyulaştı. Hepsi hem hüzünlü hem de sevinçliydiler. Kahkahalar patlatılıyor, sohbet, mavra, espri gırla gidiyordu. Sohbet derinleştiğinde koğuş başkanı, "Ağabey ben sana nasıl kıyarım, üstelik Yılmaz Ağabey'in de arkadaşısın," dedi.

Konuşmayı sürdüremeyip ağladı.

– Ne oldu bir şey mi var? dedim. Dayanamayıp anlatmaya başladı.

– Ağabey siyasi koğuştan Elvan bana büyük miktarda para karşılığında seni şişleyerek öldürmemi teklif etti, dedi.

Bu şahıs durumu akşam Yılmaz Ağabey'e anlattı. Yılmaz Ağabey kızgınlığını ve öfkesini yansıtmadan bıyıklarını çekiştirmeye, dudaklarını ısırmaya başlamıştı. Koğuşu topladı,

– Arkadaşlar burada benim genç bir misafirim var. Hepiniz tanıyorsunuz. Bu arkadaşımıza yönelik içeriden ve dışarıdan saldırı olacağı konusunda duyumlar alıyorum. Bu arkadaşıma gelen her saldırı bana gelmiş demektir. Bu böyle bilinsin, dedi.

Beni locaya, içeri çağırdı. Belinden bir silah çıkarıp elime tutuşturdu.

– Unutma sana gelen saldırı bana gelmiş demektir. Bir saldırı halinde çekinme çek vur. Bunlar ancak bundan anlıyorlar, dedi. Sonra kızgınlık ve öfke içinde bahçedeki çalışma odasına gitti.

Yine bir gün görüş yerinde bir karmaşa çıkınca üç arkadaş ziyaretçilerin içine karışmıştı. Yılmaz Ağabey durumu idare edecek tarzda işi ayarladı. Ziyaretçilerin arasına karışanlardan birisi de bizim Dursun'du. Elvan Efendi orada "Gardiyan onu tanıdı," diyerek içeride idareye arkadaşımızın ismini verdi. Bu arkadaşımız görüşçüler arasından tekrar içeri alındı. Diğer iki kişinin birisi DY'ci diğeri de HK'cı idi. Bunlar firar ettiler. HK'cı olan arkadaş ertesi gün avukatıyla gelip geri teslim oldu. Bunu Yılmaz Ağabey öğrendiğinde çok kızdı, öfkelendi. HK'nın temsilcisi Elvan'a:

"Kaçması gerekeni engellersin, gerekmeyeni sırf yoldaşım diye kaçmasını sağlarsın. O da üç gün sonra avukatıyla geri gelip teslim olur. Böyle mi devrimcilik yapıyor kaçan yoldaşın? Madem geri gelip teslim olacaktı, niye başkasının kaçma hakkını kullandı?" dedi. Elvan sus pus oldu, sessizce arkasına bakmadan koğuşuna gitti.

Bir gün locada kitap okuyordum. Yılmaz Ağabey geldi yatağına oturdu.

– Televizyon izleyelim mi ağabey? dedi.

– Olabilir ağabey neden olmasın, dedim.

– Kitap okumandan alıkoymuyorum ya seni!

– Hayır ağabey.

O ara piposunu çıkarıp içine tütün doldurmak için temizliyordu.

– Ağabey, içiyor musun? dedi.

– Neyi Yılmaz Ağabey?

– Şeyi... malı...

– Ne malı ağabey?

– Gogo Bektaş arkadaş. Gogo!

– Gogo ne ağabey?

– Esrar yahu esrar! Esrara gogo dendiğini bilmiyor musun?

– Ne esrarı ne gogosu ağabey?

– Benim pipomla bu zıkkım içilmiş, eğer içiyorsan söyle ağabey! Sana başka pipo alayım onunla iç! Bu zıkkımı benim pipo ile içme.

– Ağabey biliyorsun ben sigarayı bile bıraktım. Bu gibi şeyleri bir kez olsun ağzıma koymuş ya da bir sefer bile koklamış, denemiş bir insan değilim.

Bunun üzerine kızgın ve öfkeli bir sesle meydancı genci yanına çağırdı:

– Sen mi içtin benim pipo ile bu otu? diye sordu.

Meydancı İlhan ezile büzüle korkarak ık mık etti ama sonunda kabul etti.

– Bir daha da bu boku benim locada ve benim pipomla içme. İşte, sana da bir pipo getirteyim ne halt ediyorsan onunla yap. Kızarak, meydancıya gidebilirsin, dedi. Sonra bana döndü:

– Senden şüphelendiğim için özür dilerim ağabey. Kusura bakma seni incittim. Birilerinin benim pipo ile bu otu içeceğini düşünemedim. Buna kimsenin cesaret edemeyeceğinden hareketle böyle düşündüm, diyerek gönlümü aldı.

– Olur ağabey, unut gitsin, dedim.

Sevke gitmeye hazırlanıyordu. Güzel yemekler ve köfte hazırlatmıştı. Locada birlikte yemek yiyor, Adana'dan gelen şalgam suyunu içiyorduk. Köfteyi yerken son kalan köfteleri çatalla ağzıma uzatıyordu. "Ye Bektaş arkadaşım ye, sen bize lazımsın. Sizin gibi genç devrimcilerin omzunda yükselecek bu kavga," dedi.

Her görüşe mutlaka ya ağabeylerim, ya kardeşim ya da yengem geliyordu. Fakat üç haftadır gelen giden olmamıştı. Mutlak kötü bir şey yaşandı ailede diye düşünüyordum. Çünkü hiç gelmemezlik yapmazlardı. Merak ve endişe içindeydim. Bir an önce bir haber almanın çarelerine bakıyordum ki dördüncü hafta görüş günü ismim anons edildi. Zaten hazırlanmış, görüş yerinin önündeki bahçede volta atıyordum. Merak ve endişe içinde görüş yerine daldım. Kalabalığın içinde ziyaretçilerime bakınıyordum. M. Ali Ağabeyim karşımda el sallayarak tel örgüye yaklaştı. Her zamanki gülümsemesi yoktu yüzünde. Durgun ve üzüntülü olduğu anlaşılıyordu.

– Ne oldu, durgun ve üzüntülüsün? Üç haftadır da görüşe gelmediniz? Kötü bir şey mi oldu? dedim. Yavaşça ve zorlanarak:

– Evet kardeşim, başımız sağolsun. Annem vefat ettiği için gelemedik, dedi. Karşılıklı birbirimize bakıştık, hiç konuşamadık. Bütün bedenim kaskatı kesilmişti, öylece kalakalmıştım. Ne ağlayabilmiş ne konuşabilmiştim. Boğazım düğümlendi, öylece kaldım. O gün hiç konuşamadık. Kirli çamaşırları verdim ve öylece vedalaştık. O gün sadece bedenim cezaevinde değildi, beynim ve yüreğim de kafese sıkıştırılmıştı sanki. Gözlerimden yaş gelmiyordu, ama yürek tellerim acı içinde sızlıyordu. İnsan kaybedince, bir daha geri gelmeyeceğini bilince anlıyor kaybettiklerinin değerini. Günlerce, haftalarca annemin yokluğunu düşünüp, acı ve üzüntü içinde kendi kendimi teselli etmeye çalıştım.

Bazen gelen ziyaretçiler Yılmaz Güney nasıl bir yerde kalıyor diye meraklarını gidermek için koğuşa bakmaya geliyorlardı. Bir defasında locaya Müjdat Gezen gelmişti. Resimlerle Nazım, çizgi romanlar gibi, Nazım'ı anlatan bir kitapçık hazırlamıştı. Yılmaz Ağabey için getirmişti, bir tane de bana hediye etti. Oğlu Yılmaz da bazen locaya kadar gelirdi.

Yılmaz Güney'i topluca bütün mahkûmlar, gözü yaşlı, Bayrampaşa Cezaevi Hastanesi'ne yolcu ediyorduk. Oradan İmralı Açık Cezaevi'ne gidecekti. Hepimiz daire şeklinde dizilmiştik. Gözü yaşlı onu uğurlarken o da duygulandı, gözleri nemlendi. Hepimizi tek tek kucakladı. Kısaca herkese başarılar diledi:

– Özgür günlerde birlikte mücadele etme dileğiyle hepinize başarılar.

Sözü biter bitmez, ben "Yılmaz'a özgürlük!" diye slogan atmaya başladım. Bütün tutuklular buna yüksek sesle katıldılar. Yılmaz Güney müdahale etti.

– Niye yalnız Yılmaz'a özgürlük, Bektaş arkadaş? Zindanlar boşalsın! Genel af! Benim sizden ayrıcalığım olamaz. Hepimiz için özgürlük diyorum. Mücadelemizde başarılarımızın parlak olmasını istiyor ve hepinizi kucaklıyorum! Hoşçakalın! Gitsem de yine sizinleyim, dedi.

Hepimize gülümseyerek el salladı. Filmlerindeki son yolculuğu gibi bilinen yürüyüşü ile cezaevi kapısından dışarıya çıktı.

Yılmaz Ağabey, insanlara çıkar vaat etmeden milyonların sevgisini, saygısını kazanmış, yaşarken efsaneleşmiş, simitçi, gazozcu, çerezci, çoban, hizmetçi, delikanlı, edebiyatçı, sinema emekçisi, senarist, oyuncu, yönetmen ve de kıdemli bir mahkûmdu. Yılmaz Ağabey cumhuriyet tarihinde halkı tarafından en çok sevilen bir insan olarak efsaneleşti. O, milyonların acısı, özlemi, açlığı, yoksulluğu, ezilmişliği ve isyanıydı. Sevecenliği, müşfikliği, insanlığı, yardımseverliği, paylaşımcılığı, temel yaşam biçimi yapan halkın yüreğine, bilincine, inancına yerleşmiş büyük bir insandı. Yaşamın içinde olduğu için iyi bir gözlemciydi. Zeki ve hızlı öğrenen, tuttuğunu koparan, istediğini elde eden, adı gibi zorluklardan yılmayan biriydi. Cebindekileri ihtiyacı olanlara vermeyi seven, bundan mutlu olan birisiydi. İhtiyacı olan olmayan herkese para veriyor, cebinde milyonlar olsa dağıtıyordu. Paraya değer vermiyordu. Yoksulu görünce de dayanamayacak kadar yufka yürekli ve duygusaldı. Duygusallığı ve romantikliğini eşi Fatoş'a yazdığı mektubunda ne kadar net ve yalın, bir o kadar da güzel anlatıyor:

> "(...) Hayat bize mutlu olma şansı vermedi sevgili... Biz kendimizden başka herkesin üzüntüsünü üzüntümüz, acısını acımız yaptık. Çünkü dünyanın öbür ucunda hiç tanımadığımız bir insanının gözyaşı bile içimizi parçaladı. Kedilere ağladık kuşların yasını tuttuk. Yüreğimizin yufkalığı kimi zaman hayat karşısında bizi zayıf kıldı. Aslında ne güzeldir insanın insana yanması sevgili... Ne güzeldir birinin derdine üzülmek, çare aramak. Ben bütün hayatımda üzüldüm hep yandım. Yaşamak ne güzeldir sevgili sevinerek, severek sevilerek düşünerek..."

Sıcak, güzel bakışları, gülüşü, duruşu, oturup kalkışı, bütün hareketleri sevimliydi, ama aykırı bir kişilikti. Entrikacı değildi, şövalye ruhluydu. Gururlu ve onurluydu. Doğal bir liderdi. İnsan laboratuvarında yetişmiş iyi bir örgütçü, çok vefalı bir dosttu. Çok saygılı, nezaketli kıvrak zekâlı bir diplomattı. Mutlak eşitlikçiydi. Midesinden hasta olmasına rağmen olanağı varken cezaevinde karavana yiyordu. Her insanın anladığı dilden konuşmasını çok iyi biliyordu. Yılmaz Ağabey kabadayı, entelektüel, düşünür, politi-

kacı, şair, yazar, sinema ustası ve sosyalist bir şövalye idi. Kendine yakışanı yapıyordu.

Yılmaz Ağabey'in gidişine çok üzülmüştüm. Altı aylık dostluğumuz bana hayal veya rüya gibi geliyordu. Sanki altı ay birlikte yaşayıp güzel dostluklar, paylaşımlar yaşamamıştık, yaşadıklarım bir filmmiş gibi geldi bana. Bir filmine gitmiştim ve sanki filmin bitiş duygusunu yaşamıştım. Altı aylık birlikte yaşam filmimizdi ve bitti, Yılmaz Ağabey gitti. Aynı ideallerin mücadelesini versek de yolumuz bir daha da kesişmedi.

Yılmaz Güney'i yolcu etmiştik. Koğuşta siyasi olarak tek başıma kalmıştım. Buruk bir yalnızlık duygusu yaşıyordum. Seksen kişilik koğuşun genç ve tek siyasi kardeşi olmuştum. Yılmaz Ağabey gitmeden önce uyarmış mı, orasını bilmiyorum ama bütün koğuş bana karşı son derece nezaketli ve saygılıydı. En küçük bir iş yaptırmıyorlardı, her şey önüme geliyordu. Ben kabul etmiyordum. Bu konuda tüm uyarı, istek ve ricalarım geri çevriliyordu. "Sen Yılmaz Ağabey'in bize emanetisin," diyorlardı. Yılmaz Ağabey'in olduğu günlerden daha fazla ilgi ve sahiplenmelerini yaşadım. Dolayısiyle gardiyanlar arasında da Yılmaz Ağabey'den dolayı bir saygınlık ve ağırlığım oluşmuştu. Şimdi bütün planlarını yaptığımız ama bir türlü uygulamaya sokmadığımız firar projemizi gerçekleştirmeye başlayacaktık.

Toptaşı Cezaevi'ndeki Firar Çalışmamız

Partizancı arkadaşlar bütün ayrıntıları düşünerek hesaplamışlar ve hatta işe başlamışlardı bile. Ancak siyasi koğuş kalabalık ve karışıktı. Denetim ve güvenliğinin alınması oldukça zor oluyordu. Partizan'ın temsilcisi Süleyman arkadaşla konuştuk, dikkat çekmemek ve şüphe uyandırmamak için sırayla, bir gün onlar bir gün de biz çalışmak için tünele girecektik.

Toptaşı Cezaevi 1954 yılına kadar tekel deposu olarak kullanılmış. 16. yüzyılda Mimar Sinan tarafından yapıldığı söyleniyordu. Osmanlı zamanında bu binaya tedavisi mümkün olmayan deliler konuluyormuş. Daha sonra Cumhuriyet'in kurulmasından sonra da tekel deposuna dönüştürülmüş. Sonraki yıllarda da tutukevi olarak kullanılmaya başlanmış. İmam-hatip lisesi ile bizim kaldığımız cezaevinin duvarı bitişikti. Eğer üçüncü koğuşun altında bulunan depoya girerek hem odalardan birisinin hem de imam-hatip lisesinin duvarını delebilirsek, okulun içine geçip –kaçış gününü de sömestr tatiline denk getirebilirsek– oradan elimizi kolumuzu sallayarak kaçabileceğimizin planını yaptık. O günlerde koğuşlarda yemek ve çay pişirmek için tüpler bulunuyordu. Ancak akşam yemeğinden sonra gardiyanlar bu tüpleri toplayıp depoya koyuyorlardı. Tüpler sabah erkenden çıkarıldıktan sonra, biz yaptığımız anahtarla tüp odasının kapısını açacak, tünel için çalışanları

oraya koyacak, akşam tüpler toplanmadan önce de onları oradan çıkaracaktık. Tüm işin güvenlikli ve gizlilik içinde yürütülmesi gerekiyordu. Ben koğuşta tek siyasi mahkûm olduğum için çalışmam mümkün değildi. Ama içeriye girenlerin giriş çıkışlarını organize edebilecektim. İşbölümünü de buna göre yapıyorduk. Banka soygunundan içeri girmiş, siyasi koğuşta kalan, içeride tekrar örgüte kazandırdığım yoldaşlar tünelde çalışacaklardı.

Cumartesi sabahları televizyonda sinema filmleri vardı. Herkes saat on birdenbire kadar televizyon izliyordu. Biz de bu fırsatı iyi değerlendirerek, kimsenin olmadığı bir saatte kapıyı açıp arkadaşlardan iki kişiyi içeriye gizlice sokuyorduk. Planımızın dışında içeri gelen giden olduğunda arkadaşlar depoda saklanıyorlardı. Birisi çalışırken diğer yoldaş kapıyı dinleyerek izliyordu. Herhangi bir aksilik olduğunda kendisi de arka bölümdeki çalışma yerine geçiyordu ve birlikte gizleniyorlardı. Tam bir kovalamacaydı bu. Planı titiz bir çalışmayla sürdürüyorduk.

Bir hayli de yol aldık. Cezaevinin duvarını deldik, bitişikteki imam-hatip lisesinin duvarını da yarılamıştık. Bir günlük bir çalışma kalmıştı. O kısmı gideceğimiz gün delip, sınıflara geçerek oradan dışarıya çıkacaktık. Deponun duvarına, tünelin ağzına "O duvar, o duvarınız vız gelir bize vız," yazısını bile yazmıştık. Eski yatak ve eşyalarla delik duvarı kapatıyor, sonra da akşam altıdan önce fırsatını bulup kaşla göz arasında içerideki arkadaşları dışarı alıyorduk.

Şubat ayının ilk haftası bitmişti. İmam hatip lisesinin yarıyıl tatilini bekliyorduk. Okulun şubat ayının ikinci haftasında on beş günlük tatile gireceği günü iple çekiyor, heyecan içinde, sabırsızlıkla bekliyorduk. Okul tatile girdi, biz de cuma günü tünelde çalışacak ekibi içeriye soktuk. Dışarıda bütün bağlantılar kuruldu. İmam hatip lisesinin çevresinde bizi bekleyen arkadaşlar tarafından güvenlikli bir biçimde kalabileceğimiz yerlere götürülecektik.

O gün içeride çalışan arkadaşlar yorgunluktan veya uykusuzluktan, belki de heyecandan dikkati elden bırakmışlar. Depodan tüpleri sabah çıkarmak için her günkü gibi gelen gardiyanlar kapıyı açmaya çalıştıklarında bizimkiler, saatin kaç olduğunu düşünmeden kendilerini dışarı çıkarmak için kapıyı bizim açtığımızı düşünerek sevinçle kapının arkasında bizi bekliyorlarmış. Oysa ka-

pıyı açanlar biz değil gardiyanlardı. Kapı açıldığında gardiyanlarla karşı karşıya gelmişlerdi. Gardiyanlar korku içinde ve şaşkınlıkla bağırarak arkadaşları geri itip kapıyı tekrar çekip kilitlemeyi başarmışlardı. İdare harekete geçti, hemen sayım yapılacağının anonsu hoparlörden duyuruldu. Mahkûmlar koğuşlara kapatılarak içeride sayım yapıldı. İki kişi eksik çıkmıştı. Askerler ve gardiyanlar eşliğinde depoya girdiler, arkadaşları oradan çıkardılar. Depodan imam-hatip lisesine delinen delik ortaya çıktı. Duvara erken yazdığımız "O duvar, o duvarınız vız gelir bize vız," yazısının mahcubiyetini yaşıyorduk. Böylece firar planımız da suya düşmüştü. Özgürlük umudumuz, bunca emek ve çabamız başarısızlığa uğramıştı. Askerlerde ve gardiyanlarda bir koşturmaca ve hareketlilik göze çarpıyordu. Cezaevinde olağanüstü bir hareketlilik başladı. Bütün kapılar kilitlendi, sayımlar yapılıyordu. Kimse dışarı çıkarılmıyordu. Asker ve gardiyanlar eşliğinde arkadaşlar müdüriyete götürüldüler. Peşinden "Siyasi mahkûmlar hazırlansın sevke gidecekler," anonsu yapıldı. Üçüncü koğuşta adlilerin içinde kaldığım için savcı ve cezaevi müdürü koğuşa gelerek, bana:

– Hazırlığını yap, burada büyük olasılık onlara sen yardımcı oldun. İçeride yakalananların senin arkadaşların olduğunu öğrendik, sen de sevke gidiyorsun, dediler.

Öğlen yemeğinden sonra herkes havalandırmaya çıkmıştı. Savcı bizim arkadaşları da koğuşlarına gönderdi. Kısaca sohbet etme fırsatı bulduk. Arkadaşlarla ayaküstü bir durum değerlendirmesi yaptık. Birçok siyasi mahkûm üzülüyordu. Bir fırsatı daha kaçırmıştık. Fakat HK'nın temsilcisi Elvan'ın yüzünde üzüntüden çok sevinç gülleri açıyordu. Bıyıklarını çekiştirerek pis pis gülüyordu. Başkalarıyla sohbet ederken bana duyurarak, "Hizipçiler ellerine yüzlerine bulaştırdılar. İstanbul'dan gitmemize ve bir başka cezaevine sürgüne gönderilmemize sebep oldular," diyordu. Bir kısım mahkûmları İzmit'e, bizleri de Adapazarı Cezaevi'ne sürgüne gönderdiler.

Adapazarı Cezaevi

Üç beş saat süren yolculuk ve beklemeden sonra, Adapazarı Cezaevi'nde tek tek isim isim çağırarak içeriye aldılar. Eşyalarımızı ara-

yıp girişte bir bölmede beklettiler. Uyarıları ve cezaevinin kurallarını sayarak bizi büyük bir koğuşa verdiler. Önceden Rıza Selman, İbrahim Yalçın, Mürfit Bayram, Mustafa ve Hilmi isminde beş siyasi mahkûmun kaldığı tek koğuş hepimiz için çok küçüktü ve hepimizi almıyordu. Dolayısiyle anlaşarak bir kısım mahkûmlar ilk verildiğimiz koğuşta kalacaklar, diğerlerimiz de 15. koğuşa geçecektik. Bizimle birlikte sevkle gelen HK'lılarla hiç tanışmamış, selamımız sabahımız olmamıştı, düşman kardeşler gibiydik. Başlarındaki Elvan da buraya gönderilenlerin arasında değildi. Gelenlerin çoğu da cezaevinde politikleşmiş olanlardı. Oldukça olumlu, kalender insanlara benziyorlardı. Toptaşı'ndaki o eski saldırgan ve küstah tavırlarını hiç yansımıyordu.

Örgüt temsilcilerinin katıldığı bir toplantı yaptık. Bütün temsilciler içeride sonradan politikleşenlerin, yer darlığı nedeniyle burada kalmalarını savundular. Ben onların içeride siyasileşseler de daha büyük bir koğuş açtırılarak bizimle gelmeleri gerektiğini savundum. Fakat sonunda koğuş küçük olduğundan ve hepimizin yerleşebileceği büyük koğuş açılmadığından bir kısım siyasilerle HK'lılar bu koğuşta kalmayı tercih ettiler. Sürekli görüşme isteğimizin yerine getirilmesi koşuluyla bizler de diğer siyasi koğuşa geçtik. Gittiğimiz koğuşta *Kawa* dergisi yazı işleri müdürü Mürfit Bayram da kalıyordu. Önceden Sağmalcılar Cezaevi'nde Mehmet Fatih Öktülmüş'le aynı koğuşta kalmışlardı. Fatih ve Müfit bir görüş günü kadınlar koğuşuna eşleriyle görüşmek için gittiklerinde geri dönerlerken cezaevindeki sivil faşistlerin saldırılarına uğramışlar, ikisi de çok ağır yaralanmışlardı. Kabadayılardan Hasan Heybetli'nin müdahalesiyle öldürülmekten son anda kurtulmuşlardı. Daha sonra yoldaşlar tarafından Fatih Öktülmüş'ün Cerrahpaşa Hastanesi'ne sevki sağlanarak, orada da askerlerin silahları alınıp etkisizleştirilerek kaçırılmıştı. Mürfit de tedavisi yapıldıktan sonra Adapazarı Cezaevi'ne sevk edilmişti. Gıyabında tanıdığım Mürfit Bayram'la ilk kez burada karşılaşıyorduk.

Sakarya (Adapazarı) Cezaevi sessiz ve sakindi. Koğuşumuz altlı üstlüydü. Alt katı yemekhane, üst katı ise yatakhane biçiminde düzenlenmişti. İçeride her tür kitap bulunuyordu. Basını takip ediyor, bolca okuyarak kendi aramızda ideolojik-siyasi tartış-

malar yürütüyorduk. Dışarıda ise mücadele oldukça yüksekti. Hemen her gün askerî eylem ve kitle gösterileri, grevler, boykotlar, işgaller, sivil faşistlerle çatışmalar yaşanıyordu. Söylendiğine göre bazı mahallelerde kurtarılmış bölgeler ilan edilmişti. Yani oralara faşistler giremiyorlardı. Devletin otoritesi sarsılmış, yasalar işlevsizleşmişti. Bütün devletin kurumlarında çalışanlar sağ-sol olarak ikiye ayrılmıştı. Bize göre toplum dipten doruğa politikleşmişti. Haziran 1977'de yapılan erken seçimlerde CHP başarılı çıkmıştı ama tek başına iktidar olamamıştı. Demirel 2. MC'yi MSP ve MHP ile kurdu. Ekonomik kriz daha da derinleşti, faşist terör ve katliam 1. MC'yi de geride bırakacak tarzda tırmandı. Faşist terör ve siyasi çatışmalar ülkenin birçok bölgesine yayılarak devam etti. Yığınlar içinde genel panik ve yılgınlık ortamı yaratılmak istendi. Seri cinayetler işlendi, olur olmaz yerlerde bombalar patlatılarak faşist terör okullardan, mahallelere, gecekondu bölgelerine kadar taşındı. Emekçi kitleler bunlara karşı kendiliğinden örgütsüz de olsa malını canını korumak için çeşitli savunma yöntemlerine başvurdu. Ekonomik, toplumsal, siyasal kriz derinleşince 2. MC tıkandı, hükümeti de yürütemedi. Aralıkta yapılan yerel seçimlerde CHP çoğunluğu kazandı. AP'den on iki milletvekili ayrıldı. 2. MC hükümeti düştü. 1978'de AP'den ayrılan milletvekillerinin CHP'ye katılımıyla Ecevit hükümeti kuruldu.

20 Mart faşizmi ihtar eylemlerinden sonra da faşist terör eylemleri devam etti. 7 Nisan'da devrimci öğretim üyesi Server Tanilli silahlı saldırıya uğrayarak ağır yaralandı. Bu yaralanma onu yaşamı boyunca tekerlekli sandalyeye mahkûm edecekti. 12 Nisan'da Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi üçüncü kez bombalı saldırıya uğradı. Birçoğu ağır olmak üzere otuz öğrenci yaralandı. 17 Nisan'da Malatya Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu mektupla gönderilen bomba ile düzenlenen suikast sonucu öldürüldü. Malatya'da gerici ayaklanma iki üç gün boyunca devam etti. Burada Alevi-Sünni çatışması körüklendi. Muş, Erzurum, Kars, Iğdır, Manisa Demirci ve Kahramanmaraş katliamları ile faşist güçler saldırılarını doruğa çıkardılar.

1 Mayıs 1978 kutlaması bütün bu saldırılara karşı emekçi kitlelerin faşizmi protesto eylemine dönüştü. Faşizmin Alevi- Sünni mez-

hep çatışmaları görüntüsü altında provokasyonları devam etti. Erzincan, Erzurum, Sivas, Yozgat, Tokat, Çorum, Kayseri, Kahramanmaraş, Malatya ve Elazığ'da katliamlar sürdü. 11 Temmuz'da devrimci öğretim üyesi Bedrettin Cömert öldürüldü. 8 Ağustos'ta Ankara-Tepecik otobüsü tarandı. 10 Ağustos'ta Ankara-Balgat'ta dört kahve silahla tarandı. Yedi kişi yaşamını yitirirken yirmi yedi kişi ağır yaralandı. 7 Ekim'de Ankara-Bahçelievler'de yedi TİP üyesi öğrenci vahşice boğularak öldürüldü. 20 Ekim'de Bedrettin Karafakioğlu faşistlerce kurşunlanarak öldürüldü. İçerinin durağanlığına karşı dışarının hareketliliği olanca çekiciliğiyle bizi içeride yatamaz durama getiriyordu. Beynimizi gece gündüz firar fikri meşgul ediyordu. Firar, gündüz düşüncelerimi gece rüyalarımı süslüyordu.

Partizancı arkadaşlar bir iki Kürt gardiyanla ilişki kurdular. İçeriden yardım ve destek bularak kaçmanın yollarını araştırmaya koyulduk. 1 Mayıs Mahallesi'nde iki üç gardiyana gecekondu ve para vererek yardımlarını alma konusunda biraz yol aldık. Bu çabamızın sürdüğü dönem, ruh sağlığı bozulan bir idam mahkûmunun su hortumuyla asker ve gardiyanların gözleri önünde, tüm uyarılara rağmen intihar edercesine kaçmaya girişmesi (daha doğrusu intihar girişimi) ve askerlerin bu mahkûmu ateş ederek vurmasından sonra bize yardım edecek gardiyanlar korktuklarından dolayı yardım etmekten vazgeçtiler.

Bir iki ay süresince burada çevre cezaevlerini ve hastaneleri araştırmaya başladım. Hastaneden kaçmanın daha kolay olacağını düşüyordum. Tekirdağ Cezaevi ve mahkûmların kaldığı hastaneye sevkimin yapılması konusunda girişim ve başvurularım olumlu sonuçlandı. Tedavi amaçlı gidecektim. Uzun zamandır ciğerlerimden rahatsızdım. Tekrar tüberküloz başlangıcı olabilirdi. Fakat asıl amacım tedavi olmak değil firar etmekti. Firar edemesem bile tedavimi yaptırmış olacaktım. Kaçmayı başarırsam da bir taşla iki kuş vurmuş olacaktım. Bunu mutlaka denemeliydim. Beynimi kemiren firar düşüncesini hayata geçirmek istiyordum. Her saat her dakika günlerce aylarca kaçmanın yollarına kafa yoruyordum. Kaçmanın bir yolunu bulmalıydım, bulacağıma da inanıyordum. Kendi kendime kaçışın A, B, C planlarını kafamda olgunlaştırıyordum.

İzmirli dediğim arkadaş bir gün Adapazarı Cezaevi'ne ziyaretime geldi. Kapalı görüşte el kol işaretleriyle bir şeyler anlatmaya çalıştı, ama ben ne demek istediğini bir türlü anlayamadım. Tuhaf, esrarengiz gizli hareketlerde bulunuyor, el kol işaretleriyle şekil çiziyor, adeta sessiz sinema oynuyor gibiydi. Dışarıda İleri Militanlar Toplantısı ile örgüt kurulmuş, kamuoyuna kuruluşu ilan edilmiş. İllegal teorik yayın organı *İhtilalci Komünist* ve kitle yayın organı *Orak-Çekiç* adlı gazetenin çıkarılması kararı alınmış. Örgütün sınırları çizilmiş, üye ve üye adayları belirlenerek merkezî bir yapıya kavuşturulmuş. Ben de bu süreçte örgüt üyesi yapılmışım. Bütün bunları el kol işareti ile anlatmaya çalışmış. Ben bütün bunları tabii ki çıktıktan sonra öğrendim. O arkadaş, o günden sonra bir daha ziyaretime gelmedi. Sonradan başka arayıp soran, ilgilenen de olmadı.

Tekirdağ Cezaevi ve İkinci Firar Denemesi

Bir süre uğraştıktan sonra Tekirdağ Mahkûmlar Hastanesi'ne sevkimi yaptırmıştım. Bir sabah sayımdan sonra malta kapısına çağrıldım. Neden çağrılmış olacağıma kafa yorarak kapıaltına gittim. Başgardiyan "Hastaneye sevke gidiyorsun, gerekli eşyalarını yanına al acele olarak dış kapıaltına gel," dedi. Dış kapıaltı idareye geçiş kapısıydı. Acele olarak koğuşa dönüp elbiselerimi ve gerekli olan eşyalarımı alıp, arkadaşlarla vedalaşıp hızla idare bölümüne döndüm. İşlemler yapılıp üstüm arandı, ellerim kelepçelendi, eşyalarım da yanıma verilerek cezaevi arabasına bindirildim. Benden başka bazı mahkûmlar da İstanbul'a sevke gidiyorlardı. Beş asker bir baş çavuş cezaevi arabasına bindirilerek Tekirdağ'ın yolunu tutuk. Yol boyu Reonun penceresinin küçücük deliklerinden dışarıyı seyrettim. Önce İstanbul'a geldik. Orada Sağmalcılar Cezaevi'nde bazı mahkûmları indirdiler. Yaklaşık iki saat kadar süren mahkûm indirme işlemlerinden sonra tekrar yola devam ettik. Beş altı saat süren yolculuktan sonra deniz kenarındaki, Tekirdağ Kalesi denen cezaevine teslim edildim. Burası eski tip bir cezaeviydi. Koğuşlar küçük, bir o kadar da doluydu. İstanbul Toptaşı Cezaevi'nden tanıdığım adli mahkûmlar vardı. Avni ve suç ortakları yani cürümleri buradaydılar. Bir hafta on gün onların yanında misafir olarak kaldım.

Tekirdağ Cezaevi'nin koskoca bir bahçesi vardı. Çevresi beş metre yüksekliğinde taş duvardı ve üstü tel örgülerle çevriliydi. Bahçesi büyüktü ama zemin topraktı. Aylar sonra bu büyük toprak bahçede, açık havada yürümek hoş bir duyguydu. Fakat yağmur yağdığında çok çamur oluyordu. Volta atmak mümkün değildi. Hastanede yer olmadığı için bir haftadan fazla burada kaldım. Güneşe ve toprağa olan özlemimi giderdim. Daha sonra ay şeklindeki askerî alayın içine kurulmuş mahkûmlar sanatoryumuna götürüldüm. Girişte iki asker ve iki gardiyan beni hastane görevlilerine teslim ettiler. Kelepçemi çözerek, bütün elbiselerimi aldılar ve sadece pijamalarımı verdiler. Burada pijamaların dışında elbise bulundurmak yasaktı. Giriş işlemleri yapıldı, tutanaklar tutulup kayıtlar yapıldıktan sonra alt kattaki koğuşun ön cephesinde, pencere önünde boş bir yatak gösterildi. Yatağa oturdum, çeşitli cezaevlerinden tedavi olmak için gelen koğuştaki mahkûmlar çevremde toplandılar.

– Hoşgeldin, geçmiş olsun!

– Sağolun!

– Hangi cezaevinden geliyorsun?

– Sakarya Cezaevi'nden geliyorum. Adım Bektaş, soyadım Karakaya. Siyasi ve sol görüşlüyüm. Ciğerlerimden rahatsız olduğumdan tedavi için getirildim.

Çevremi saran hastalardan birisi,

– Burada hepimiz hastayız, dedi. Siyasi suçlu birisi vardı o da geçen hafta gitti. Şimdi hastanede politik suçlu yok.

Bir başkası,

– Ceza aldın mı? diye sordu.

– Hayır, henüz dava açılmadı bile! Bir dizi soru yanıt, karşılıklı açıklamaların ardından bazı hastalarla daha yakın ilişkiler geliştirmenin olumlu ilk sinyallerini almaya başlamıştım.

Mahkûm sanatoryumu iki katlı, dört koğuşu olan kutu gibi bir binaydı. Yemekhanesi, banyosu, tuvaleti ve oturma salonu vardı. Bu salonda televizyon izleyebiliyorduk. İçeride görevlilerin bir odası vardı. Doktorların dışında hastabakıcı, sağlık memuru, iki üç gardiyan ve başgardiyan bulunuyordu. Askerî kışlanın içinde olmasına karşın, çevresinde askerler yirmi dört saat nöbet tutuyor-

du. Tıpkı cezaevi düzeni gibi bir işleyişi vardı. Mahkûmlar tüberküloz hastası olduğundan biraz da olsa ferah, temiz ve havadardı.

Mahkûm sanatoryumunda tüberküloz tedavisi görecektim. Ciğerlerimde infitirasyon (halk tabiriyle duman) vardı. Duman akciğerde sivilce gibi küçük küçük yaralardı. Bunun tedavisi yapılacaktı. Dışarıdan yemek alınıyordu. Hastane olduğu için yemekler fena sayılmazdı aslında. Buraya yerleşince eve bir telgraf çekerek ağabeylerimi bilgilendirdim. Doktor iyi birisiydi. Sağlığımla yakından ilgileniyordu. Burada bir yandan beslenmeme dikkat edip, tedavimi sürdürürken bir yandan da firar planımı hayata geçirmenin yollarına bakacaktım. Her şeye yakın ilgi göstererek bütün çevre ile tanışıp, herkesle sohbet ederek, bolca dinleyerek bilgi topluyordum.

Ağabeylerim görüşü kendi aralarında sıraya koymuşlardı. Bir hafta biri gelirse diğeri bir sonraki hafta, bazen de küçük kardeşim geliyordu. En çok da küçük kardeşim Selman'ın gelmesini istiyordum. Çünkü onun örgütle ilişkisi vardı, örgütsel gelişmeleri, politik durumları ondan daha ayrıntılı olarak öğreniyordum. Ayrıca söylediğimi yaptığı için de onun gelmesini tercih ediyordum. O beni kırmaz, "Ağabeyim bir şey yapıyorsa bir bildiği var," diye düşünüp pek tartışmazdı. Yaptıklarımı da çoğu zaman doğru buluyordu. Her iki ağabeyimin sürdürdüğüm politik faaliyete yönelik bir kısım eleştirileri vardı. Kendimi çoğu zaman riske attığımı, şövalyelik yaptığımı, kendimi korumadığımı söylüyorlardı. İki ağabeyimle olacak şeyler hakkında mutlaka tartışılacaktı, ancak kafalarına yatarsa evet derlerdi. Aksi takdirde ne düşünürsem düşüneyim maceracısın der kestirip atarlardı. Riskli şeyler pek kafalarına yatmazdı. Tehlikenin sağından solundan geçmez, beni tehlikeye atacak her şeyin karşısında olurlardı.

İki ağabeyime de bolca kitap getirmelerini söylemiştim. Oda Yayınları'ndan ne kadar kitap çıkmışsa hepsinden birer adet alıp getirmişlerdi. Çoğu devrimci mücadeleyi anlatan romanlardı. Hepsini ara ara dinlenerek okumaya başladım. Her gelen ziyaretçilerden yenilerini istiyordum. Uyku ve yemek saatlerinin dışında bolca okuyordum. Doktor da bu okuma tempomu pek uygun bulmamıştı, hatta okuduğum kitapların heyecan yaratacağından bahse-

derek bu tarz kitapları okumamın sağlığımı olumsuz yönde etkileyeceğini söylüyordu. Ama koğuşta o kadar hastalığı ilerlemiş hasta mahkûm vardı ki, birçoğunun cezaevi hücrelerinde adeta ciğerleri bitirilmişti. Her gün birileri litrelerce kan kusarak ölüyordu. Bu da beni iyice huzursuz etmeye başlamıştı, firar etme kararımı kesin vermiştim.

Hastalar koğuşunda çok tecrübeli mahkûmlar vardı. Bazıları birçok cezaevinden kaçmış, isyankâr olduklarından Edirne ve Sinop kalelerinin (cezaevlerinin) hücrelerinde aylarca katıksız hücre cezalarına çaptırıldıklarından rutubet ve havasızlıktan, açlık ve besinsizlikten, baskı, işkence ve kötü koşullar altında fiziksel olarak iyice bitmişlerdi. Sedye ile getirilen, yürüyemeyen, kan kusan mahkûmlar arasında kalıyordum. Bazen buraya geldiğime pişman olduğum anlar da oluyordu. Fakat yine de gece gündüz firarla yatıp firarla kalktığımdan, bu fikrimden bir an olsun vazgeçmiyordum..

Bülent Çubuk isminde Edirne Kalesi'nden (Cezaevi'nden) adeta beden olarak bitmiş, yürüyemeyen, kemik yığını, iskelet gibi bir mahkûm geldi. Bülent'in cezaevlerinde boyun eğmeyen, doğrudan ve haklıdan yana olan saygın bir delikanlı olduğu söyleniyordu. Mahkûmlar tarafından sevilip sayılıyor, bir dediği ikiletilmiyordu. Onu tanıyan gardiyanlar da saygılı davranıyorlardı. Bülent Çubuk bir gün beni yanına çağırdı:

–Bektaş kardeş, benim bu yürüyemez halime bakma. Biraz yürüyecek duruma geleyim, buradan elimizi kolumuzu sallayarak kaçarız. Sen merak etme. Ağabeyin bu işi çözer, bana güven! Ben senin Yılmaz Ağabey'in arkadaşı olduğunu öğrendim, niyetini de anladım. Daha fazla konuşmayalım, benim namımı bilirler. Sen bizim âlemin insanı olmadığın için pek bilmezsin. Ama biraz sabırlı ol, acele etme, dedi.

O günden sonra tedavimi sürdürerek, kitaplarımı okuyarak bir süre Bülent Çubuk'un sağlığının düzelmesini beklemeye başladım. Mahkûmlar ve idare onunla saygılı ilişkiler kuruyordu. Büyük bir ağırlığı vardı. Bir taraftan kaçmaya kafa yorarken, sabırsızlık içinde, onun iyileşmesini bekliyordum. Ama o, düzelemiyor, her gün biraz daha kötüye gidiyordu. Bir ara toparlar gibi oldu, ben de umutlanmıştım. Ayağa kalkıp, tuvalete gidip gelebiliyordu.

Bizimle mutfakta yemeğe geliyordu. Her türlü gıda bol bol geliyordu, yemeye çalışıyordu fakat fazla yiyemiyordu. Durumunu kendisi de kabul etmişti. Artık düzelme ümidi giderek azalıyordu. Durumunun kötüleştiğinin farkına varınca tekrar beni yanına çağırdı:

– Kusuruma bakma Bektaş kardeş, ben iyileşemeyeceğim, dedi. Görüyorsun bütün çabama rağmen düzelemedim. Namussuza, hayına, üçkâğıtçıya, pezevenge, ipsize, sapsıza her türlü düşküne karşı delikanlılık yaptım. Ama ne yaparsın kardeş, kalleş hastalığa, vereme delikanlılık yapamıyorum. Bu saatten sonra bana düşen görev delikanlıca ölmek. Firar işini ben ölmeden yapmayın. Ben öldükten sonra benim ruhumu da beraberinizde götürün! Böylece ben de sizinle birlikte firar etmiş olurum. Dikkat edin, başarın Bektaş kardeş, ruhumu da yarı yolda bırakmayın! Bu işi Sefa Kaynar'la yapacaksın. Başkasına güvenme, ben ona gerekli şeyi söyledim. Çekinme, kaygılanma, güvenebilirsin ona. O kimseyi satmaz, delikanlı bir kardeşimizdir.

Bir hafta sürmedi, Bülent Çubuk kan kusarak öldü. Bülent'in öldüğü gün koğuşta herkesin morali bozuktu. Sabah ne kahvaltı yapabildik ne de öğle yemeği yiyebildik. Koğuşu hüzün kapladı. Benim de keyfim kaçtı, moralim bozuldu. Artık hemen her gün ölümlerin olduğu bir hastalar koğuşunda yatmak bana firardan daha zor geliyordu. Psikolojik olarak da kendimi iyi hissetmiyordum. Bir an önce bu ölüm hastanesinden, veremliler koğuşundan kaçmalıydım.

Görüş günü, kardeşim Selman'ın yanında sürpriz ziyaretçilerim vardı. Osman Yaşar Yoldaşcan ve Mehmet Fatih Öktülmüş arandıkları halde birlikte görüşe gelmişlerdi. *Orak-Çekiç*'in ilk sayısını da yanlarında getirmişlerdi. O gün görüşte uzun uzun sohbet ettik. Örgütsel gelişmeleri bana ayrıntılı olarak anlattılar. "Adana'daki Hacı Bayram karakol baskınının haberini *Orak-Çekiç*'te okursun. Biz de oradan okuyarak öğrendik," dediler. Çatışma çıkmış, Azmi Akan isminde bir yoldaş yaşamını yitirmiş. Onun üzüntüsü içindeydiler. Sonra Osman çevreyi inceleyen gözlerle sağa sola bakmaya başladı.

– Burası da fena değil. Hani hazır mısın, gelmişken seni buradan alıp götürelim, dedi. Şaka karışımı benim tepkimi ölçerek fira-

ra sıcak bakıp bakmadığımı anlamak istiyordu. Ben önce, "Neden olmasın?" dedim, ama Azmi'nin üzerine olası bir olumsuzluk çıkmasını, örgüt ve yoldaşların benden dolayı bir sıkıntı yaşamalarını hiç istemiyordum.

– Sen o cephesini düşünme, onu bize bırak. Asıl sen abinleri ikna et, ilişki kurmak için bize yardımcı olsunlar. Tereyağından kıl çeker gibi seni buradan alalım, dedi Osman.

O günden sonra kolları sıvadım. Bülent Çubuk'un da önerisini dikkate alarak, önce Sefa Kaynar'la, sonra da gözümün tuttuğu ünlü karateci Hakkı Koşar'ın, Cüneyt Arkın'la birlikte oynadığı "Karateciler İstanbul'da" filminde rolü olan İbrahim Türkoğlu ile konuşarak düşüncelerimi anlattım. Sefa da İbrahim de devrimci olduğum için bana güven duyuyorlardı. Söylediklerimi ve anlattıklarımı önemsiyorlardı. Üçümüz birlikte üst katın balkonlu tel örgülü havalandırma olarak kullanılan terasına çıktık. Orada doğal bir sohbetle, volta atıyor görünümünde kafamdaki planı onlara anlattım. Birlikte bu planı olgunlaştırıp, ortak akılla firar etmeyi kararlaştırdık.

Askerlerin nöbet saatlerini, gardiyanların nöbet değişikliğini, hastabakıcı ve sağlık memurunun gidiş geliş saatlerini, yemek saatinden sonra yemekhanenin durumunu takip ederek harekete geçmek için en uygun anı belirledik. Yakınımızda bulunan devlet hastanesinin önünde hemen her saat hazır çalışır durumda bekleyen ambulansın durduğu saatleri de öğrendik. Hastanenin ambulansı terastan görünüyordu. Burada günlerce oturup, volta atarak, sohbet ederek izleyip durumu netleştirdik. Hafta sonu içeride kalan görevlilerin azlığını da dikkate alıp, ona göre kaçış için gün ve saatin startını verecektik. Bıçak, keski ve şişi İbrahim bir iki gün içinde hazırladı. Yemek saatinden sonra biz yemekhanede kalarak televizyon izliyormuşuz izlenimi veriyorduk. Plan ve hazırlıklarımızı burada yapıyorduk. Sefa bu işte oldukça deneyimliydi. Birçok cezaevinden kaçmıştı. Yüzlerce yıl hapis cezası vardı. Gözü kara, gözünü kırpmadan adam öldürebilecek tipte bir mahkûmdu. İbrahim ise sporcu, karateci. Güçlü ve kuvvetliydi. Genç ama verilen sözü ve görevi harfiyen yerine getirecek birisiydi.

– Sefa, İbrahim önce bana söz verin! Eylem öncesinde ve eylem süresince hap almayacaksınız, dedim.

– Tamam ağabey, namus, ayrıca delikanlı sözü veriyoruz, dediler. Tırışkadan söz vermeyiz biz, az çok bizi tanıdın.

– Tamam, öyleyse kaçış planımızı netleştirelim.

– Konuşmak için yemekhane uygun değil, kulak olabilir, istersen banyoda konuşalım, dedi Sefa.

– Sefa, sen sağlık memurunun etkisizleştirdikten sonra onu soyup üzerindeki elbise ve önlüğünü giyeceksin, dedim. Eline de bir dosya alacaksın. Adamın yapısı ve kalıbı da sana uygun. Onu bağlayıp, üzerindekileri de çıkarıp aldıktan sonra, ranzanın altına koyacağız. Hastabakıcı önlüğünü ise İbrahim giyecek. Eline de mutfaktan büyükçe bir tepsi alacak. O günkü hastabakıcı şişman ve kısa boylu, boyu da tam sana göre. Onu da soyup elbiselerini ve gri önlüğünü alıp, bağlayıp, ranzanın altına atacağız. Ben de gardiyan elbisesini giyeceğim. Onun da elbiselerini aldıktan sonra sırayla bağlayıp yatakların altına atacağız. Çıplak olmamaları için üzerimizdeki pijamaları da onlara giydireceğiz. Öyle don atlet kalmasınlar İbrahim.

– Delikanlılığımıza helal getirmeyelim ağabey, diyor gülüyor İbrahim.

– Sefa, diğer koğuşlardan giriş çıkışları denetleyecek. Bizi gören hastaları da etkisizleştirip bağlamak zorunda kalacağız. İbo onları şişle korkutarak hareketsiz tutacak. Ben de ellerini ve ayaklarını, ağızlarını bağlayarak, bağırmalarını engelleyeceğim. Sonra ben cezaevinin anahtarını alıp kapıyı açarak sizi peş peşe dışarı çıkaracağım. Sizi yolcu edeceğim. Ben gardiyan şapkasını başıma koyup öne doğru eğerek, cezaevinin anahtarlarını elimde tespih gibi sallayarak sizin peşinizden askerlere çaktırmadan çevreyi izleyeceğim. Askerlerin durumuna bakarak, sizin peşinizden geleceğim. Sakın beni almadan gitmeyin. Mutlaka sizin peşinizden geleceğim. Siz ambulansa binip harekete hazır hale geldiğinizde, ben de yanınızda olacağım. Sonra şehir içine girmeden kimsenin haberi olmadan, soluğu İstanbul'da alacağız. Oraya varırsak her türlü sorunu çözeriz, alternatifimiz çok fazla.

– Tamam! Anlaştık mı?

– Anlaştık ağabey.

– Her şeyi aynen uyguluyoruz, dedim bir kez daha. Sakın ha gar-

diyanı, sağlıkçı ve hastabakıcıyı hırpalayıp yaralamayın! Asıl amacımız bağcıyı dövmek değil üzüm yemek. Onları korkutarak etkisiz hale getirip firar eylemini başarmalıyız. En küçük dikkatsizlik üçümüzün de hayatına mal olabilir. O nedenle her şeyi harfiyen uygulamak zorundayız. Planımızı aynen uygulamalıyız. Fakat terslik olursa, birlikte bir şey yapamazsak, buluşamazsak herkes başının çaresine bakacak.

O akşam yemekten sonra nöbet değişikliği bitip gece görevlileri geldiğinde, uygun anı kollayıp, kimseyi kuşkulandırmadan, planımızın provasını yapıyorduk. Hesapta olmayan faklı bir şey olursa planı erteleyecektik.

Akşam yemeği geldi. Heyecandan canım bir şey yemek istemiyordu. Ama bir şeyler yemeye, içmeye kendimi zorluyordum. Sefa Kaynar ve İbrahim Türkoğlu'na baktım, onlar benden daha da beterdiler. Yarım saat sonra herkes yatağına çekilmiş, kendi halinde sohbet ediyordu. Bazıları kitap okuyor, el işi yapanlar işleriyle ilgiliydiler, birçoğu da ranzalarına uzanmışlardı. Planımıza uygun bir zemin vardı. Sefa alt kattaki yemekhanenin kapısını keskin şişle tutmuş, koğuşun kapısını kapatmıştı. Ben ve İbrahim, hastabakıcıyı, sağlık memurunu ve gardiyanı bir arada yakalamıştık. Göz göze gelerek startı verdik.

– Başlıyoruz! Şansımız açık olsun!

Sefa da içeri geldi. Üçümüz sağlık memuru, hastabakıcı ve gardiyanı şiş ve keskilerle korkutup elbiselerini çıkarttırdık. Sefa üçünü de öylesine korkutmuştu ki ne desek kuzu kuzu yapıyorlardı. "Aman ağabey çocuklarımız var bizi öldürmeyin," diye yalvarıyorlardı. Soyundurduktan sonra kendi pijamalarımızı onlara giydirdik. Ellerini, ağızlarını, ayaklarını bağlayıp, ranzaların altına soktuk, üstlerini de battaniye ile örttük. Ses çıkarırsanız sizi şişleyip öldürürüz tehdidi ile korkuyu iliklerine kadar yaşattık.

Hızla hastabakıcı, sağlık memuru ve doktorun oturduğu küçük bölmeye geçtik. Sefa, sağlık memurunun elbisesini ve önlüğünü giyip eline raflardan bir dosya aldı. İbrahim hastabakıcı önlüğünü giymiş, tepsiyi eline almış, parmaklarıyla darbuka çalıyor, bana gülerek çabuk olmam için kaş göz işareti yapıyordu. Gardiyan elbisesini giydim. Şapkayı öne doğru eğdim. Anahtarlar elim-

de, kapıyı açıp dışarıya önce Sefa'yı, sonra İbrahim'i çıkarıp, kendim de biraz oyalanarak kapıyı kilitleyip, kapının önündeki kanepeye oturdum. Ayak ayak üstüne atıp, elimdeki cezaevi anahtarını tespih gibi sallamaya başladım. Çevreyi bir radar gibi gizlice izliyordum. Sefa önde, İbrahim peşinde yürüyorlardı. Ben ortama bakıyordum. Bir taraftan da içeriden gelebilecek sesleri duymaya çalışıyor, dışarıda volta atarak nöbet tutan askerlerin hareketini izliyordum. Her gün pencereden sohbet ettiğimiz askerlerdi bunlar.

Askerlerden biri:

– Gardiyan ağabey! Şu giden hastabakıcı ve sağlık memuru mahkûma benziyorlar, diye seslendi.

Ses tonumu değiştirerek

– Hayır hayır, onlar yeni sağlık memuru ile hastabakıcı, dedim.

– Gardiyan ağabey, bunlar sallanıyor, mahkûma benziyorlar.

İşler karışacağı benziyordu, hareket etmek zorundaydım. Ben de Sefa ve İbrahim'in peşinden yürüdüm. Gardiyan şapkasını öne doğru iyice eğdim. Cezaevinin anahtarlarını şakırdatıp tespih gibi sallayarak şüpheleri dağıtmak istiyordum. Sefa ve İbrahim'le aramızdaki mesafeyi de kapatmanın gayreti içindeydim.

Askerler Sefa'ya ve İbrahim'e dur ihtarını verdiler.

– Dur vururum!

En önde Sefa, ardında İbrahim, onun peşinde asker ve askerin peşinden de ben gardiyan olarak yürüyordum. Asker dur ihtarını yeniliyor.

– Duuuur vuruuuruuum!

Askerin ardından da ben yürüyordum. Sefa ve İbrahim ise koşarak ambulansa bindiler. Askerler benim önümde onlara yaylım ateşi açtı.

– Duuur kaçmaaa! Vururum!

Sefa ve İbrahim ambulansa binip hızla uzaklaştılar. Yapılabilecek bir şey kalmamıştı, hızla geri, cezaevine doğru koşmaya başladım. Asker peşimden a... koyduğumun gardiyanı, parayı aldın mahkûmları kaçırıyorsun. Anasını avradını s... şimdi senin ananı avradını si... diye küfürler savuruyordu. Silahı bana doğru çevirdi, G-3 ile taramaya başladı. Sağımdan solumdan, her yanımdan, başımın üstünden kurşunlar yağmur gibi vızıldayarak geçiyordu. Vurmak is-

tese hemen orada vurabilirdi. Mahkûm olduğumu bilse orada kurşunlayıp öldürebilirdi. Beni belki gerçekten gardiyan zannettiğinden, belki de vurmak istemeyip korkutmak için silahını ateşledi. Ben can havliyle hızla cezaevinin kapısına doğru koşup, anahtarla kapıyı açtım, zar zor kendimi içeriye attım. Arkamdan gelip beni taramasından korkuyordum. O nedenle kapıyı arkadan kilitlemeyi ihmal etmedim. Banyoya gidip gardiyan elbiselerini üzerimden çıkarıp attım. Banyoda yaş, asılı bulunan bir pijamayı üzerime giydim. Anahtarları da gardiyan, hastabakıcı ve sağlık memurunu bağlayıp kapattığımız odadaki ranzanın altına fırlatıp attım. Hızla merdivenlerden yukarı çıkıp kendi ranzama uzandım. Yatağımda yaş pijamaları çıkarıp kendi yedek pijamalarımı giydim. Yaş pijamaları da tekrar banyoya götürüp aynı yerine serdim. Sonra yine olanlardan habersizmiş gibi yatağıma gittim. Elektrik karartılmış, alarm verilmiş, askerler çevrede düdük öttürüyor ve havaya ateş etmeyi de sürdürüyorlardı. İçeriden bazı mahkûmlar sağlık memurunun, hastabakıcının ve gardiyanın elini, ayağını ve ağzını çözmüşlerdi.

Eylem içindeki şanssızlık gelip beni bulmuştu. Oysa resmî gardiyan elbisesi içinde en sağlam, ikna edici durumda olan bendim. Ama ben kaçamayınca eylemin her türlü sıkıntı ve belası da benim üstüme kaldı. Karakol, jandarma, cezaevi idaresi harekete geçti. Savcılık duruma el koydu, olayla ilgili soruşturma başlatıldı. Savcı ve cezaevi müdürü, güvenlikten sorumlu komutanın denetiminde hastanede yüzleştirme yapmaya geldiler. Ben eylemi kabul etmememe rağmen, sağlık memuru, hastabakıcı ve gardiyan beni yüzlerce hastanın içinden teşhis ettiler. Pijamalarımı gardiyana giydirirken ve ellerini bağlarken Sefa "İyi bağla, çözemesinler Bektaş," diye seslenmişti. Eylemin içinde benim olduğum kesin olmasına rağmen askerin ifadesi şüpheyi benden uzaklaştırıyordu. Ben gardiyan elbisesi içinde olduğum için, asker, mahkûmları gardiyanın kaçırdığını söylüyordu. Asker:

– Ben kuşkulanıp gardiyana sordum, silahı ona çevirince tekrar içeri kaçtı. Yakalanmamak için de kapıyı arkadan kilitledi. Yoksa ben onu içeride de olsa suçüstü yakalayacaktım, diye ifade vermişti. Bu olayla hiçbir ilişkimin olmadığında ısrarlı davrandım. Askerin beni doğrular nitelikte ifade vermesine, gardiyanların da as-

kerleri suçlayan içerikte ifadeler vermesi üzerine bir gardiyan ve iki asker tutuklanıp Tekirdağ Cezaevi'ne konuldular. Askerlerin ve gardiyanların haksız yere tutuklanmalarına çok üzüldüm. Maalesef yapılabilecek bir şey yoktu. Elbette suçu kabullenemezdim. Hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi hastanede kalıp, tedavimi sürdürmeye devam ettim..

Emniyet olayı açığa çıkarmak için beni sorguya almak istiyordu. Doktor sağlık nedeniyle sorguya alınmama izin vermedi. Fakat doktor ancak bir hafta direnebildi. Bir sabah beni yanma çağırdı. "Bana da baskı geliyor, seni daha fazla burada tutamam, alacaklar, haberin olsun," dedi. O gün öğleden sonra iki asker, bir başçavuş, bir gardiyanla gelip benim sevke gideceğimi söylediler. Hızla pijama, havlu, iç çamaşır, kazak, çoraplar, permatik, diş macunu ve fırçasından oluşan eşyalarımı bir torbaya koyup aşağıya indim. Kapının önünde ellerimi kelepçeleyip dışarı çıkardılar. Beş yüz metre ilerideki devlet hastanesine gittik. Oradan cezaevi arabasıyla Tekirdağ Kapalı Cezaevi'ne götürüldüm. Bahçe içindeki yarı açık cezaevinin hücrelerinin birisine konuldum. Bu olaydan dolayı tutuklanan gardiyan ve askerlerle aynı yerde tutuklu kalıyordum, yalnız bir farkla; onlar hücrede değil, gündüzleri bahçedeki yarı açık yerde, akşamları ise yatakhanede kalıyorlardı. Beni attıkları hücrede iki genç daha kalıyordu. Neden buraya atıldıklarını, sordum.

İçlerinden biri gülerek,

– Ağabey, bize fiilî livata iftirasını attılar dedi.

– Fiilî livata ne?

– Ağabey, fiilî livata erkeklerin birbiriyle arkadan ilişkiye girmesi, bilmiyor musun sen?

Bu sözleri duyunca nevrim döndü, kan beynime hücum etti. Bana bir tuzak kurulduğu hissine kapıldım. Yüksek sesle,

– Gardiyaaan, gardiyaaan, görevliii, diye bağırmaya başladım.

– Ne var, ne istiyorsun, dedi bir gardiyan.

– Beni fiilî livata suçundan hücreye atılanların yanma atarak bana tuzak kuruyorsunuz. Derhal beni buradan çıkarın! Yoksa olacaklardan siz sorumlu olursunuz, diye bağırdım.

– Savcıyla görüşmek istiyorum. Yoksa evinizi başınıza yıkar, külünü havaya savururum, diye görevlileri tehdit ediyordum.

Az sonra gardiyan geldi, beni çıkarıp karşı binaya götürdüler. Orada bir anda savcıyla karşı karşıya geldim. Kızgın ve öfkeliydim. Ben içeride bağırırken, Mürüvvet de tam o sırada ziyaretime gelmiş, savcıyla görüşüyormuş. Savcının odasında karşılaşıyoruz. Olanların bana bir komplo olduğunu söylüyordum.

– Bana iftira ve çamur atmanın, entrikalar çevirmenin planlarını yapıyorsunuz. Siyasi kimliğime leke sürmenin, devrimcileri lekelemenin çabasıdır bunlar. Beni derhal yalnız kalacağım başka bir hücreye vermelisiniz, diye dayattım.

Savcı,

– Evladım ben Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin savcısıyım. Senin için neden böyle kirli yollara başvurmaya ihtiyaç duyayım. Seninle benim ne alıp veremediğim olabilir. Tamam, seni başka bir hücreye aldırtacağım. Sen sakin ol, telaşlanma! İçeride bir ziyaretçin var. Seninle görüşmek istiyor. Onunla görüşmen için seni buraya çağırttım.

Ben yeterince sakinleşince savcı başka bir odadan Mürüvvet'i içeriye çağırdı ve nereden tanıştığımızı sordu. Okul arkadaşım dedim ve Mürüvvet'e dönüp,

– Hoşgeldin, nasılsın? Hangi rüzgâr attı seni buralara, diye sordum.

– Seni ziyarete geldim, dedi Mürüvvet. Biliyorsun Çanakkale buraya yakın. Gazetelerde firar eyleminin haberini okuyunca seni merak edip ziyaretine geldim. Tekrar Sakarya Cezaevi'ne yollayacaklarını söylüyorlar. Bilmiyorum ne zaman gönderirler.

Savcı başka odaya geçti.

Mürüvvet, "Arkadaşlar seni buradan kaçırmayı düşünüyorlardı, neden beklemeyip kendin firar eylemine başvurdun," diye çıkıştı. "Bari burada bir şey yapma! Biraz para ve giyecek getirdim. Görüş günü ziyaretine tekrar geleceğim." Biraz daha söyleştikten sonra sarılıp vedalaştık, İstanbul'a döndü.

Beni yarı açık cezaevinin boş hücrelerinden birine verdiler. O günlerde MLSPB, İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Ateşli'ye suikast düzenlemişti. Siyasi atmosfer bizden yanaydı. Gardiyan, savcı, müdür demeden etkili sözlerle çok ince tehditler savuruyordum. Daha önce Toptaşı Cezaevi'nden buraya sevk olan Yılmaz

isminde bir gardiyan mahkûm benim burada olduğumu görmüş. Yılmaz Güney'in yakın arkadaşı diye içeriye politik tutuklulara haber göndermiş. İdareye de bu yansıtılmıştı. Aniden idarenin tavrı değişti. İhtiyaçlarımı karşıladılar. Bir gün sonra da siyasilerin kaldığı küçük bölüme verdiler. Buradan deniz görünüyor, dalgaların ve martıların sesi duyuluyordu. Üst ranza boş olduğundan yukarıdaki yatağa uzanıyor, uzaktan da olsa saatlerce pencerenin o küçücük deliklerinden masmavi denizi izliyor, kıyıya vuran dalgaların sesini dinliyordum.

Yaşam böyleydi işte. Kartal'da deniz iki adım ötemizdeydi, kıyısına gidip ayağımızı bile suya sokacak zamanı kendimize ayıramıyorduk. Cezaevinde denizin uzaktan görünümü bile insana başka bir zevk veriyordu. Dışarıda yaşamın güzellikleri gözümüzün önünde olsa bile görmüyor, ihtiyaç hissetmiyorduk. Fakat onlara ulaşma koşullarına sahip olamayınca insan nasıl da arıyor, özlüyordu. Kartal'da sahilde dolaşmayı, deniz kenarında oturup, çay içmeyi, çorbacıya gidip limonlu mercimek çorbası içmeyi, denize girmeyi, yüzmeyi, özgürce deniz kenarında saatlerce yürümeyi ne kadar özlemiştim.

Cezaevinin havalandırması oldukça büyüktü. Zemin topraktı. Burada arkadaşlarla uzun uzun volta atıp sohbetler ederek bir iki hafta zaman geçirdim. Bunlar HK'dan arkadaşlardı. Beni de bildikleri halde İstanbul'dakiler gibi değildiler. Dayanışmacı ve paylaşımcı, siyasi konularda saygılı ve ikna edici tutum ve yaklaşımları itibariyle devrimci özellikleri güçlüydü. Daha sonra uzunca bir süre bu arkadaşlarla yazıştık. Burada birkaç hafta kaldıktan sonra bir sabah erkenden kimseyle vedalaştırılmadan, tedavim yarım bırakılarak Sakarya Cezaevi'ne geri götürüldüm. Sakarya Cezaevi'ndeki arkadaşlar ise isyan çıkardıklarından, topluca başka cezaevlerine sürgüne gönderilmişlerdi.

Sakarya Cezaevi'ne geldiğimde idare isyanın etkisinden yeterince kurtulamamış olduğundan, hâlâ sert bir tutum içindeydi. Cezaevi müdürü Turgut Bulut, "Senin arkadaşların yamuk çıktı, ama ben yine de sana yamukluk yapmayacağım," dedi. "Şimdilik müşahade bölümünde kalacaksın. Orada senin gibi iki komünist daha var. Adamlar soyacak başka yer bulamamışlar, gidip, Sakarya

Belediyesi'nde çalışan işçilerin maaşını soymaya kalkışmışlar. Belediyenin parası soyulur mu? Aslanım bu para halkın parası. Halkın, çalışanların maaşını soymaya kalkışmanın devrimcilikle, komünistlikle neresi bağdaşır? Hem halk adına, işçiler adına onların mücadelesini verdiğini söyleyeceksin, hem de işçilerin maaşını soyacaksın, bu ne biçim solculuk? Git de onlara biraz doğruları anlat. Halk adına yola çıkıp halka karşı olunmaz!"

İki gardiyan eşliğinde müşahadeye getirildim. Kapısı açıldı, ilk giriş hücresinde birisi vardı, kapısı da kaynakla kapatılmıştı. Birkaç adım attıktan sonra baktım İstanbul Kartal Lisesi'nden okul arkadaşım Partizancı Nejat Tan ve arkadaşı ile karşılaştım. İlk önce bu kapısı kaynaklı hücrede kimin kaldığını sordum. Reşat, "Fazla merak etme faşist alçağın teki. Velican Oduncu," dedi. Paşakapısı Cezaevi'nde Ferhat Tüysüz'le birlikte dört sendikacıyı öldürmüşler, bundan dolayı o da buraya sürgüne gönderilmiş. Altı ay hücre cezası verilmiş. Hücrenin kapısı da kaynakla kapatılmış, dışarıya çıkarılmıyordu. O dönem Yılmaz Ağabey ve yakınlarımın çabalarıyla Paşakapısı Cezaevi'nden geri, Toptaşı Cezaevi'ne gitmemiş olsaydım, o öldürülenlerin arasında olabilirdim.

Reşat Tan ve Kenan Türkoğlu Adapazarı Belediyesi mutemedini soyup kaçarlarken halk arkalarına takılmış, halka karşı silah kullanmadıkları için, halk için yapılan bir kamulaştırma eyleminde halk tarafından yakalanarak polise teslim edilmişlerdi. Yoğun işkencelerden sonra sorguları tamamlanıp Sakarya Cezaevi'ne müşahade bölümüne konulmuşlardı. Reşat ve Kenan'la birlikte üçümüz, müşahadede komün olarak kalmaya başladık. Hücrelerin kapısı açıktı. Koskoca müşahade bölümünde üçümüz kalıyorduk. Dışarıdayken Reşat'la aynı okulda okuyor, aynı mahallede kalıyor, Devrimci Liseliler Derneği'nde birlikte çalışıyorduk. Partizanlı arkadaşlarla Devrimci Proletarya olarak bölgesel ittifak içindeydik. Daha doğrusu derneği ortak kullanıyorduk. Bu nedenle dernek, okul ve mahalleden de tanıyınca uzun uzun geçmişten ve gelecekten sohbetler ederek volta atmaya başladık.

Henüz içeriye kitap vermemişlerdi. Bütün kitaplarımıza çıkan isyandan sonra idare el koymuş. Kitap dergi olmayınca günlük gazetelerle cezaevinde zaman geçiriyorduk. Sakarya çevresinden bu-

raya ilk gelen adli suçluları bizim kaldığımız yerin alt katına veriyorlardı. Alt katta da eşini öldürmekten idam almış, ruh sağlığı bozulmuş bir idam hükümlüsü vardı. Sürekli bağırır durur, bize uyku uyutmazdı. Kız kaçırmaktan, sınır sorunundan, kavga eden, yüz kızartıcı suç işlemiş insanlar da buraya veriliyordu. Siyasi mahkûm olduğumuzdan ağırlığımız vardı. Yeni gelmiş tutuklular geldikleri günün ilk akşamı birimiz savcı, birimiz avukat, diğerimiz ise hâkim olarak mizansen bir halk mahkemesi kurup, yargılama yapıyorduk. Yüz kızartıcı suçlardan gelenlere müşahadede yapılacak umumi işleri yapma cezasını veriyorduk.

Geyve'den yaşlı bir amca gelmişti. Dinine bağlı ve son derece saygılı, sevecen bir Gürcü'ydü. Gürcü olmasından kaynaklı Stalin'i çok seviyordu, silah yakalatmaktan gelmişti. Ramazandı, oruç tutacaktı ama sahura kalkacak, bir şeyler hazırlayacak, tüp vb. malzemesi yoktu. Onun oruç tutmasının koşullarını sağlayıp olanaklar ölçüsünde yardımcı olarak yaptığımız yemekleri onun oruç açacağı saate denk getiriyorduk. Biz tanrıya inanmıyorduk. Ona yardımcı olmamız, hatta çoğu zaman onun da yemeğini birlikte hazırlamamız onda derin izler bırakmıştı.

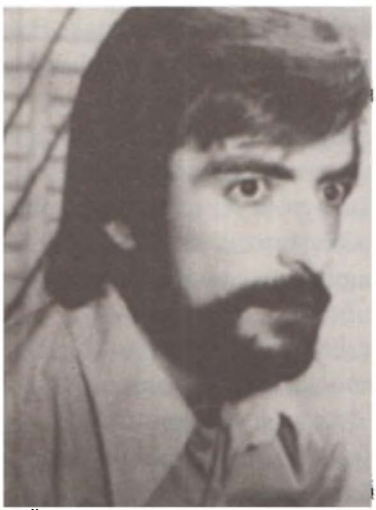
Reşat, "Bak amca, halkımız bizi yakalattı, polise teslim etti. Ben ve arkadaşım onlara karşı silah kullanmadık, bizi yakalamalarına göz yumduk," dedi. "Şimdi de halktan gelen bir amcamızın sahurunu hazırlıyor, yemeğine yardımcı oluyoruz. Bizi size nasıl anlatıyorlar? Oysa biz onların anlattığı gibi cani terörist birisine benziyor muyuz?"

– Onlar ne anlatırlarsa anlatsınlar, ben geldim, gördüm yaşadım, dedi. Siz komünistseniz ben de komünistim, ama namazını kılan, orucunu tutan komünistlerdenim, dedi ve güldü yaşlı amca.

İşte amca, biz de sizler gibi olduklarını düşündüğümüz için bu halka silah kullanmadık. Yoksa orayı kan gölüne çevirir, yine kaçardık.

Annem Zeynep, babam Haydar Karakaya.

Ölen büyük ağabeyim Ali.

Ağabeyim Mehmet Ali.

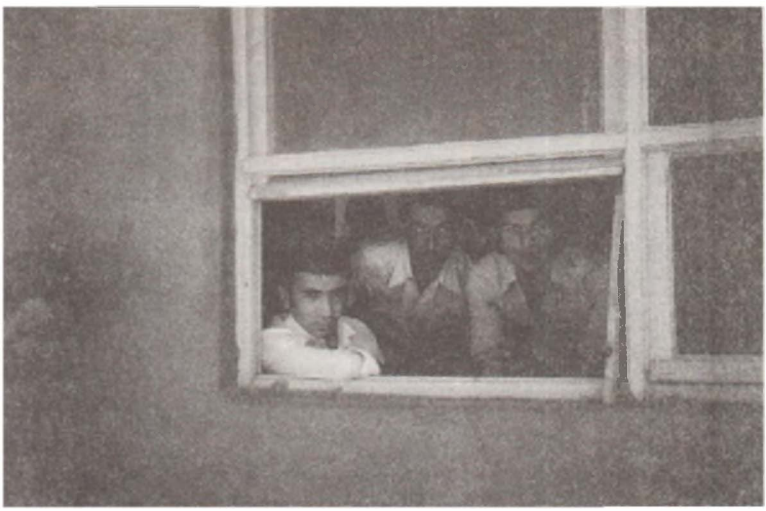

Önde sağda ağabeyim Ali ve 1968'lerden arkadaşları.

Delifişek zamanlarımız: Nejdet, Bektaş Karakaya, Aytekin Bekar ve Bektaş Çelik.

Avşa'da İsveçli bir turistin çektiği fotoğraf. Kemal Armutlu, Binali ve ben.

Yılmaz Güney, eşi Fatoş ve oğlu Yılmaz'la görüşte.

Toptaşı Cezaevi: Murat, Ali ve Bektaş Karakaya.

Tekrar Dışarıdayım

Görüş günü değil, bayram arifesiydi, kapıaltına çağırdılar beni. Gardiyanlar geldi, kapıyı açtılar; idareye, giriş yerinde küçük bir odaya aldılar. Avukat görüşünün yapıldığı yerdi burası. Avukat Ahmet Bozkurt Çağlar'la birlikte Selim Açan gelmişti.

– Hazırlan, tahliyesin. Teleksle mahkemenin kararını bekliyoruz, seni almaya geldik, dediklerinde gerçekten şaşırdım. Beklemediğim bir anda tahliye olmuştum. Uzun yıllar cezaevinde kalacağımı düşünürken, firar etmek için cezaevi cezaevi dolaşırken tahliye olmam benim için büyük bir sürpriz oldu. Bir başka tesadüf daha vardı. Günlerden cuma, eğer o gün mahkeme kararı gelmezse, bayram nedeniyle tahliyem haftaya salı gününe kalacak, ekstradan bir hafta daha yatacaktım. Biz ziyaret yerinde konuşurken telefon trafiği yapılarak, tahliye kâğıdım getirtildi.

– Hadi çabuk koğuşuna git. Bir an önce eşyalarını topla, İstanbul'a saat beşte gidecek otobüse yetişelim, dedi Selim.

Olup bitene inanamıyordum, müthiş bir sevinç içindeydim. Müşahadeye koşarcasına döndüm. Orada bir hüzün çöktü üstüme. Reşat'la Kenan karşımda duruyorlardı. Onları orada bırakıp giderken haksızlık yapıyormuşum duygusuna kapıldım. Gözlerim ve kafam arkada kalıyordu. Tahliye olmuştum, avukatlarım gelmiş, eşyaları toplayıp hemen çıkmak zorundaydım. Reşat,

– Bu olmadı Bektaş, bizi bırakıp nereye gidiyorsun, dedi. Daha yeni bir araya gelmiştik. Birlikte eğlenceli günler yaşayacak, mahpusluğun tadını çıkaracaktık. Olmadı böyle! Kartal'a, mahalleye gidiyorsun. Tüm tanıdık arkadaşlara, dostlara selamlarımızı söyle. Gelişmeleri ilgili arkadaşları görürsen anlatırsın.

Onları içeride bırakmanın burukluğu içinde Reşat ve Kenan'la kucaklaşıp, özel eşyalarımı alıp, kapıaltına döndüm. İşlemler yapıldı, gardiyanlar eşyalarımın aramasını yapıp teslim ettiler. İdarede olan eşyalarımı da verdiler. Arkama bakmadan çıktım cezaevinden. Sanki birileri beni durduracak, hey geri dön, nereye gidiyorsun? diye bağıracaktı. Cezaevinin önünde duran taksiye binip otobüs garajına gidinceye kadar bu duygu hakim oldu.

Dışarıda olduğuma inanamıyordum. Ani olması nedeniyle bana hayal gibi geliyordu. İçeri düştüğüme inanamadığım gibi şimdi de bir yıl sonra dışarı çıktığıma inanamıyordum. Mahkemeye çıkarılmamıştım, hiçbir duruşmaya çağrılmamıştım, yargılanmamıştım, savunma yapmamıştım, ama tahliye olmuştum işte. Ahmet Bey Ankara'ya gideceği için garajda bizden ayrılmıştı. Selim'le ben İstanbul'a gidiyorduk.

Otobüste Selim'le yan yana oturmuş İstanbul'a doğru yol alırken öğrenmek istediğim şeyler için onu soru yağmuruna tutuyordum. Bir yıldır gelişmelerden kopuk olduğum için bunu Adapazarı-İstanbul arasındaki yolculukta telafi etmeye çalışan bir ruh hali içindeydim. Kısık bir sesle fısıltı halinde konuşuyorduk. Selim, "Dikkatli olalım, yolcular arasında kulak misafiri olanlar var. Havadan sudan konuşalım, bunları konuşacak zamanımız olacak," dedi.

Adapazarı-İstanbul arasındaki yolculuğumuz boyunca geçtiğimiz yerleri izlerken aile fertlerini, arkadaş ve akraba çevrelerini, en çok da ilk göz ağrım Esin'i düşünüyordum. Kartal sapağına geldiğimizde, otobüs durunca hızla eşyalarımı alarak otobüsten indim.

– Paran var mı, diye sordu Selim. Elimi cebime atıp olanca paramı çıkardım, ona gösterdim. Paranın miktarını şimdi anımsamıyorum ama Selim:

– Bu para sana çok fazla, paylaşalım, deyince biraz şaşırır gibi oldum. Örgütün yöneticisi cezaevinden çıkan birinin parasını alabi-

liyorsa durum hiç de parlak değil, diye düşündüm. Yıllar sonra bu davranış aklıma geldikçe daha tuhaf duygular saracaktı beni.

Otobüs kalkacak diye acele ediyorduk. Parayı paylaşıp kucaklaşıp ayrıldık. Selim, Avrupa yakasına gidiyordu. Eşyaları bir taksiye yerleştirip Kartal Soğanlık mahallesi, Zeytinlik bölgesine gittim. Evde tanımadığım yabancı insanlar oturuyorlardı. Ağabeylerim bu evden taşınmışlardı. Bir yılda adresler gibi pek çok şey de değişmişti. Kendi evi olanların adresi değişmemiş olabilirdi. Bekir Çelik Hocalara gidecektim. Yürümeye başladım. Yirmi dakikalık taksi yolculuğu süresince Kartal'da yaşadıklarım bir film şeridi gibi gözlerimin önüne kare kare indi. Bir yıldan bir gün eksik, 364 gün buralardan uzak kalmıştım. En çok da Esin'i göresim gelmişti. Bir yıl önce balkonda gözlerinin önünde polisler beni alıp götürmüşlerdi. En çok da bu bana acı vermişti. Şimdi bir yıl sonra aynı yere dönerken, Esin'i tekrar görebilmenin heyecanını yaşıyordum. Esin evde miydi acaba, yine balkonda yolumu bekliyor mu, görebilecek miydim? Gönlünü bir başka birine vermiş olabilir miydi? Bu sorular beynimde fır fır dolanırken, taksi kapının önüne gelmişti. Kapının zilini çaldım, dayımın küçük kızı Nermin beklenmeyen sürpriz misafir olan bana kapıyı açtı.

– Aaaa anne bak kim geldi, diye bağırdı.

Dayım Bekir Hoca, eşi Selver Teyze, oğlu Cemalettin, Ali,[1] Ekrem, hepsi sofranın başından kalkarak beni kucaklayıp sofraya davet ettiler. Ekrem de bu arada eşyalarımı içeri alıyordu. Selver Teyze,

– Kaynanan severmiş, tam zamanı ve yerinde geldin, dedi ve o kötü haberi vermekte gecikmedi. Gerçi kaynana adayın seni hiç sevmiyor. Ama sen, seni sevecek bir kaynana bulursun. Zaten kızı da zoraki nişanladılar, dedi.

Bozulmuştum, fakat belli etmemeye çalışıyordum. Esin gitmişti işte. Cezaevi günleri yaşamımdan sevgilimi koparıp götürmüştü. Ziyaretime gelememiş, mektup yazmamıştı, ama beni beklediğine inanarak geçirmiştim günleri. Kendi kendime gelin güvey olmuştum demek ki. Geç saatlerde banyo yapıp bana gösterilen yatakta yattım. Son derece yumuşaktı yatak. Her şey el emeği göz nuruydu, işlemeli yorgan ve yastıkta uyumaya çalıştım ama gözüm-

1 Ali Çelik, TİKKO militanı, 12 Eylül sonrası Tunceli'de çatışmada öldürüldü.

de uyku yoktu. Sabaha kadar, sağa sola dönüp durdum, bir türlü uyuyamıyordum. Rahatlık batıyor diye düşündüm. Cezaevinin o beton yataklarına alışmıştı bedenim, rahatı görünce şaşırmıştı elbette. Sabaha doğru birkaç saat derin uykuya dalmışım. Kahvaltıdan sonra Cemalettin'le sokağa çıkmak, bir an önce polislerin beni yakalayıp silah zoruyla alıp götürdüğü kahvenin önüne gitmek istiyordum. Burada arkadaşlarla, mahalle sakinleriyle hal hatır sorup sohbet etmeyi özlemiştim. Hepsinden önemlisi bir an önce balkonda Esin'i görmek için can atıyordum. Beni görünce belki kararını değiştirir, yeniden bana dönebilirdi. Nasıl olsa henüz düğün yapılmamış, evlenmemişti. Nişanı bozabilir, benimle evlenmeyi kabul edebilirdi.

Cemalettin'le kahveye geldik. Çayımızı söyledik, kahvenin terasında oturuyorduk. Tanıdıklarla görüşüp söyleşirken bir yandan da gözlerim balkonda temizlik yapan Esin'deydi. Bir yıl aradan sonra ilk kez birbirimizi görüyorduk. Kalbimin çarpıntısı, nefes alışverişlerim heyecandan anormalleşmişti. İçimi sevinç mi, hüzün mü, sıkıntı mı, adını koyamadığım tuhaf duygular kapladı. Gözlerim nemlendi. Gönlüm bir yıl taş duvarlar arasında yas içinde, hasretle yanıp acıyla piştiğinden gözlerimi balkondan, Esin'den ayıramıyordum. O ise, ben nişanlandım benimle ilgilenme diyen bir tutum içinde değildi. "Seni beklerken zaman kazanmak için yapmak zorunda kaldım. Senden haber alamıyordum, çıkıp gelmen iyi oldu," der gibiydi. Yüzü tekrar heyecan içinde gülümsemeye başlamıştı. Bütün hal ve hareketleri canlanıverdi. Durgun ve üzgün halinden hiçbir eser kalmamıştı. Hiçbir şeyin değişmediğini hareketleriyle anlatmaya çalışıyor, bir tiyatrocu gibi balkonda yüzüğü parmağından çıkarıp atma hareketi yapıyordu. Yıllarca uzaktan uzağa sessiz sinema gibi anlaşmanın ortak dilini yakalamıştık, rahatlıkla anlaşabiliyorduk. Onun bu hali beni daha da cesaretlendirmişti.

Sonraki günlerde olaylar umduğum gibi gelişmeyecekti. Ailesi cezaevinden çıktığımı gördükten sonra bize görüşme, buluşma fırsatını vermeyecekti. Esin bakkala geldiğinde, bir arkadaş onunla aramızdaki haberleşmeyi sağlıyordu. Bir gün annesi babası Esin'i de alıp Yalova'ya gittiler. Mahalleden benim yüzümden uzaklaşı-

yorlardı. Ben de arkalarından bakakaldım. Bu durumu Kazım Amca gördüğünde üzülmüştü. Beni masasına çağırdı. Gel birlikte biraz sohbet edelim, dedi. Masasına gittim, tokalaştıktan sonra oturdum. Garsona seslenerek çay söyledi. Konuşmaya başladı:

– Bir yıldır sohbet edemedik evlat! Durumları bir sual edelim. Seni gözlerimizin önünde alıp götürdüler, kimse sesini çıkaramadı. Bir yıl cezaevinde kaldın. Ne seni arayabildik, ne de görüşüne geldik. Şimdi hiçbir şey yaşanmamış, sana karşı insani görevlerimizi yerine getirmiş gibi rahatça yüzüne bakabiliyoruz. Geçmiş olsun sözüyle, yaşadıklarını unutturup, yapamadıklarımızı bağışlatıyoruz. Sonra da her şeye ikiyüzlüce hiçbir şey olmamış gibi yeniden başlıyoruz. Sen bizim için, halkın için koşturdun. Ya biz ne yaptık? Görmeye mi geldik? Bayramda, seyranda bir mektup, iki paket sigara mı yolladık? Unuttuk, arada bir lafın geçti, iyi çocuktur, hilesi hurdası yalanı dolanı yoktur dedik. Gittin unuttuk, geldin hatırladık. Ben yaşlı bir insanım her şeyim var ama ne yapacağım bundan sonra? Bir ayağım çukurda. Az önce kızın gidişini gördüm. Ayağının gitmek istemediğini ama zorla götürüldüğünü yürüyüşünden arkaya korku ve kaygı içinde bakışlarından anladım. Senin ise gidenin peşinden yüreğinin ağladığına tanık oldum. Yüreğin ağlaması kötüdür evlat! Gözden ağlamaya benzemez. Yürek ağlayınca gözdeki gibi yaş gelmez. İnsan bedeni yağ gibi erir, sonra da kan kusar, ince hastalığa yakalanır. İnce hastalık, kara sevdanın davetiye çıkardığı bir hastalıktır. Olanca benliğinle sen de onun arkasından gidiyordun. Kahvede yanımızda oturuyordun ama ruhun onunla birlikte gidiyordu. O kızcağıza gelince; senin için acı biber gibi yanıyor be oğlum. Ne yapmak istiyorsanız yapın! Kedinin ciğere baktığı gibi karşılıklı bakışıp durmayın, yeter artık! Ben sizi gördükçe üzülüyor, dayanamıyorum. Al kaçır, buna engel ev ise ev vereyim sana. Dairenin birisini boşaltayım, kira falan da istemem. Para lazımsa para vereyim. Şu işi bitir artık. Babası da Alevilere ve Kürtlere kız vermem diyor. Onun boynunu da düşürelim. İstanbul gibi bir yerde, bu zamanda hâlâ Alevilik ve Kürtlüğün ayrımcılığını yapıyor deyyus! Geri kafalı tutucu. Bu söylediklerimi unutma, düşün ve kararını ver. Kazım Amcanı dinle evlat!

– Çözüm yoluna bakarız Kazım Amca, böyle düşünmene sevindim, dedim. Yalnız ailesi başkasıyla yüzük takmış, bir konuşup görüşelim de bakalım kendisi ne düşünüyor? Bir sorun ve ihtiyaç olduğunda sana gelirim. Böyle düşünmen beni sevindirdi, sağol.

Elbette tek sorun Esin değildi. Onun için düşmemiştim cezaevine. Benim siyasi ideallerim vardı. Şimdi öncelik o ideallerdeydi. Okulda ve mahallede sınırlı ilişkiler kalmış, var olan örgütlü ilişki ve güçlerimizin çoğu dağılmış, birçoğu başka örgütlere gitmiş, dar bir grupla, halktan doğal çevreler kalmıştı. Var olanlarla konuştukça, yapılanları dinledikçe öfkem artıyordu. İlgisizlikleriyle bölgesel örgütlülüğün, onca emeğini ne hale getirmişlerdi. Harcadığım emeğime yanıyor kahroluyordum. Örgütlediğim birçok insanla başka örgütlerin düşüncelerini tartışmaya başlamıştım. Sakarya Cezaevi'nde Partizancı arkadaşlarla komünde birlikte kaldığımız için, birileri tarafından benim Partizan'a geçtiğim söylentisi yayılmıştı. Herkes mahallede bana Partizancı gibi davranmaya başlamıştı. Bir yandan onlara gerçeği anlatıyor, öte yandan örgütün bölgeye neden ilgisiz kaldığını anlamaya çalışıyordum.

Cezaevinden çıktığım andan itibaren, çalışmalardan uzak kaldığım bir yılın yarattığı kopukluğu gidermek için çıkan bütün *Orak-Çekiç*'leri ve *İhtilalcı Komünist*'in tüm sayılarını alıp Ümraniye 1 Mayıs Mahallesi'ndeki ağabeylerimin gecekondularına gittim. Burada iki ağabeyim, yengem ve çocukları Taylan ve Özgür kalıyorlardı. Büyük ağabeyim Devlet Demir Yolları'nda, küçüğü de askerî cip fabrikasında çalışıyordu. Bol bol okumaya, olanı biteni anlamaya, gelişmeleri kavramaya, yükselen politik atmosfere ayak uydurmaya çalışıyor, gelen sıkıyönetime rağmen yürütülen faaliyeti, değişen ve izlenen yol ve yöntemleri anlamaya uğraşıyordum. Bir taraftan okuyor, diğer yandan geçmiş ilişkilere giderek, ev ziyaretleri yaparak, nereden başlarım, diye kafa yoruyordum.

İlginç bir durum daha vardı. Beni cezaevinden Selim Açan almıştı, ama aradan geçen süre içinde hâlâ örgütle bir ilişki kurabilmiş değildim. Kimse aramıyor, kimse ne yaptığımı merak etmiyordu. Artık sadece bir muhalefet hareketi değildik, örgüt olmuştuk, bunu biliyordum. Bölgede hiç tanımadığım yeni insanlar militan bir faaliyet sürdürüyorlardı. Fakat ilişkiler ve güçlerimiz ola-

bildiğince daralmıştı ve örgütlü insanlar nedense beni aramayı düşünmüyorlardı. İçeride yeterlice düzenli ilişki sürdürerek gerekli sahiplenmeyi göstermedikleri için örgüte yönelik bazı eleştirilerim vardı. Elbette bunları gizleyecek değildim. Güçlerin dağılmasına neden olanlar bunların hesabını vermeliydiler. Bu nedenle benimle konuşmaya gelecekleri günü sabırsızlıkla bekliyordum. Yoğun bir okuma temposu içinde kendi eksiklerimi gidermeye uğraşırken dağılan, kopan ilişkileri toparlamaya, kafası karışıp başka örgütlere yakın durmaya başlamış gençleri ikna etmeye çalışıyordum.

Birkaç gün sonra gençlerle dolaşıp sohbet ederek alanda neler yapabileceklerimize kafa yorarken Kenan Güngör ve Osman Yaşar Yoldaşcan her zaman bulunduğumuz mahalledeki kahvenin önüne çıkageldiler. Sarılıp kucaklaştık. Sonra biraz ileride daha sakin bir kahveye gidip, uygun bir masaya oturup çaylarımızı söyledik. Osman, kendisinden hiç beklemediğim resmî bir tavırla,

– Bektaş, tamam mı devam mı, ne düşünüyorsun, diye sordu.

– Ben yüz metre koşucusu değil, uzun maraton koşucusuyum, dedim. Devam ama ben Partizan'a geçtim, onlarla çalışacağım, siz duymadınız galiba, diye sitem etmeyi de unutmadım.

Osman elbette bunun bir şaka olduğunu anlamıştı.

– Bu hoş olmayan girişi ve yine hoş olmayan cevabı bir yana bırakıp, asıl konuya girelim, dedi ve sözü Kenan'a bıraktı. Osman da, Kenan da çok sevdiğim, değer verdiğim, saygı duyduğum iki yoldaştı. Günlerce sabırsızlık içinde onların yolunu bekleyip durmuştum.

– Önce seni dinleyelim, kafandaki sorun ve sıkıntılarını, eleştirilerini anlat, dedi Kenan.

– Nereden başlasam? Önce cezaevi sürecinde benimle sürekliliği ve düzenliliği olan bir ilişki kurulmadı. Bu konuda olması gereken yeterli sahiplenme gösterilmedi. Ailemin yakın ilgisi ve sahiplenmesi olmasaydı, örgütlü biri değil de, cezaevinde zaman zaman hatırlanılan, arada sırada akıllara gelen bir insandım sadece. Başka örgütten insanların örgütleriyle kurdukları ilişkiyi de gözlemledim. Bizim içerideki militanlarla ilişki kuruş biçimimiz kendi haline bırakılma ve ailelerin üstüne yıkma biçimindeydi. İçerideki ör-

güt militanları ve kadrolarıyla bu tarzda ilişki kurmak veya sahiplenmemek büyük bir eksiklikti. Çıktığım ana kadar da Osman ve Fatih'in Tekirdağ Mahkûm Hastanesi'ne görüşüme gelmelerini dışarıda tutarsak örgütü hiç yanımda hissetmedim. İkinci bir nokta: Geldiğim günden beri bölgede insanlarımızla eski birtakım arkadaşlarla ve çevre güçlerimizle sürdürdüğüm ilişkilerden çıkardığım sonuçlar son derece vahim. Örgütsel olarak çok kötü bir tablo çıktı karşıma. Alanda kimse kalmamış. Var olan yerleşik kadrolar da başka alana çekilmiş. Bölgedeki var olan güçler kendi haline, dağılmaya bırakılmış. Birçok insan başka örgütlere geçmiş. Örgütte kalanlarsa sadece temel demirbaş taraftar ve çevre güçleriydi. Onlar da iman gücüyle duygusal olarak örgüte çok bağlı oldukları için kalmışlar. Bütün emeklerim heba olmuş, güçler dağılmış. Nasıl, kimle, hangi araç, yol ve yöntemle tekrar bu güçleri toparlayabileceğimi düşündükçe daha fazla kızıyorum. Bir yılda bir insan dahi kazanılmamış. Bunun sorumlularının hesap vermesi gerekir. Önce eski duruma getirip sonra daha ileriye taşıyacağız. Yıllarca süren kendiliğindenciliğe, başıbozuk dağınıklığa, örgütsüzlüğe bir son verilemediği sürece dağılmaktan kurtulamayacağımızı kendi pratiğimden görüyorum. Emeklerime üzülüyorum.

– Tamam, burada dur, dedi Kenan. Ben de buradan girecektim konuya, sen bu noktaya getirdin. Evet, yıllardır biz örgüt olmayı beceremedik. Var olan güçleri derleyip toparlayarak, yeni güçlere ulaşarak, yukarıdan aşağıya merkezî bir örgütlenmeyi şeklen kurmuş olsak da fiilî olarak buna bir hayatiyet kazandıramadık. En son gelinen aşamada bu duruma son verip sen içerideyken bizler bunu gerçekleştirdik. Şubatta İMT (İleri Militan Toplantısı) ile örgüt olma iradesi çıktı. İMT'de program, tüzük, illegal teorik ve kitle yayın organı çıkarılması kararı alınarak hayata geçirildi. Bu yayınları geldiğinde sen de gördün ve okudun. Komünist bir örgüt olma sürecine girdik. Militan bir faaliyet başlattık. Bütün güçlerimizi derleyip toparlama, motive ve mobilize etme çabasındayız. Bu alanda yerleşik güçlerimiz de bir dağılma süreci yaşadı, bunda yerleşik kadrolarımızın ve sorumlu gelenlerin büyük eksiklik ve zaaflarının yanı sıra bizim de payımız büyük. Senin alanda olmaman da bizi çok etkiledi. Sen de bunları geldiğinde gördün ve yaşadın.

Yeni gelen yoldaşlarla birlikte burayı kısa sürede toparlayıp güçlendirerek, yine önceki durumu yakalayıp, hatta çok daha ileriye taşıyabileceğimize inanıyoruz. Sen de inanmalısın!

– İnanıyorum ama...

– Aması yok! Şimdi birer çay daha içelim. Bu konular daha geniş konuşulacak, zemin yaratarak tartışacağız. Cumaya kadar gideceklerini, göreceklerini gör, konuşacaklarını konuş. Örgütsel faaliyete hemen başlaman gerekiyor. Seninle cuma günü saat birde buluşalım.

Cuma günü Kenan'la Zeytinlik'te buluşup Kartal merkezine indik. Şehir bana kalabalık geldi. İnsanların içinde yürürken zorlanıyordum. Kenan'ın koluna girerek yürüyor, bir taraftan da bu halime kızıyordum. Bir yıl cezaevinde kalmanın bir insanı bu kadar etkilemesinin nedenlerini yol boyunca düşündüm. Kartal'da Ayşegül'le karşılaştık. Evlenmiş, eşinin kolunda, karnı burnunda hamile, zor yürüyordu. Göz göze geldik, gülümsedi. Durumum gördüğün gibi dercesine sıcak duygular içinde birbirimize bakarak, konuşmadan yolumuza devam ettik. Kenan bu tablonun farkına bile varmadı. Yolda ona bahsettim, tebessüm ederek "Bu tablolarla sık sık karşılaşacaksın," dedi. Bunlara hazır olmalısın, sende büyük hayal kırıklılıkları yaratmasın.

Kenan çok rahattı, bırakan, geri duran, uzaklaşanlara alışmış gibi bir hali vardı.

– Nasıl hayal kırıklığı yaratmasın, yıllardır birlikte koşturmuşuz, eğitip örgütlemişiz, zaman harcamışız, büyük emek vermişiz. En güzel iki üç yılı hem de devrimciliğimizin ilk heyecanını, sevincini, hazzını, sıkıntı ve uykusuz gecelerini birlikte yaşadık. İnsan ister istemez üzülüyor hayal kırklığını yaşıyor, dedim. Ama Kenan haklıydı, ben de zamanla bazı olaylara alışacak, gidenler için üzülsem de yanıp yıkılmayacaktım.

Kartal istasyonundan trene bindik. Haydarpaşa Garı'na gelene kadar her durakta, her ilçede unutulmaz yaşanılmış anılarım üstüme hücum ettiler. Trende giderken gözüm sık sık duvar yazılarına takılıyor. Bu yazılardan yola çıkarak hangi örgütün nerelerde yoğun olduğunu saptamaya çalışıyordum.

Haydarpaşa'dan vapurla Karaköy'e geçtik. Vapur yolcularla tık-

lım tıklım doluydu. Güverteye çıkıp oturduk. Deniz tüm güzelliğiyle önümdeydi. Ona bir cezaevinin tel örgülü penceresinden bakmıyordum. Hava güneşli ve hafif rüzgârlı, deniz ise dalgalıydı. Burnumda iyotlu deniz kokusu, kulaklarımın içinde martı cıvıltıları vardı. Güvertede garson çay satmak için dolaşıyordu. İsteyenlere çay servisi yapıyor, simitçi çıtır çıtır diye bağırıyordu. Denizin dalgalarını izlerken dalıp gidiyordum. İstanbul'u özlediğimin ve çok sevdiğimin farkına varıyordum. İstanbul'u, Boğaz'ı seyre dalarken, İstanbul'dan kopup cezaevlerinde yaşadıklarıma, firar girişimlerime, sürgünlere, hücre cezalarına, içeride bıraktığım arkadaşlara gitti aklım. O bana ölçülmez değer veren, destek ve yardımlarını hiç esirgemeyen, yemek yerken köfteyi bir kendi ağzına alırken, çatalla bir de bana uzatan, mide ağrılarından kıvranan, içeride çürütülmeye çalışılan Yılmaz Ağabey! Sen ne zaman benim gibi elini kolunu sallayarak, İstanbul'un sokaklarında dolaşacaksın. Şimdi İmralı adasında kim bilir hangi projene kafa yoruyorsun? Meyve tadında, sebze lezzetinde hayallere dalarken, denizin uçsuz bucaksız sonsuzluğunda kim bilir hangi başarılı projenin altına imza atıyorsun. Ağabey vurmak zorunda mıydın şu hâkimi, dediğimde, "Ah.. Ağabeyciğim, namussuz laf attı, duymazlıktan geldim. Şahsıma hakaret etti sustum. Fakat inancıma küfür edince dayanamadım, küçük burjuva gururuma yenik düştüm.Yeşilçam kabadayılığının küçücük lekelerinden henüz arınamadım," deyişini yeniden duyuyorum, gülen yüzünü denizin masmavi yüzünde görüyordum.

Vapur Karaköy iskelesine dayanmıştı, yolcular inmeye hazırlanıyordu. Kenan'ın "İniyoruz," uyarısıyla denizin derinliklerine dalar gibi daldığım düşüncelerden kopup, kendime geldim. Kalabalığın arasında sürüklenircesine vapurdan indik. Karaköy'den Eminönü'ne, Galata Köprüsü'ne doğru yürüdük. Kalabalığın arasından Saraçhane'ye, oradan da sohbet ederek Fatih'e kadar gittik. Halkımız kendi günlük işlerinin ardından koşturuyor. Kimsenin ötekine aldırdığı yoktu. Birbirlerine omuz atarak, derin düşünceler içinde, suratları asık ilerliyorlardı. "Fazla kalmadı geldik, biraz uzun yürüdük ama senin için de spor olur. Uzun süre kapalı yerde kaldın, açılırsın," dedi Kenan. Düşüncelerimden uzaklaştım.

Karagümrük'e doğru dönüp, yüz metre sonra Kenan önde ben peşinde bir apartmanın en üst katına çıktık. Kapı açıldı, tanıdık birçok yoldaş büyük bir masanın etrafında toplanmışlardı. Odanın birisinin de kapısı açıktı. Teksir makinesi çalışıyor, bir şeyler basılıyordu. Masanın üzeri büyük küçük silah doluydu. *İhtilalci Komünist*'in dördüncü sayısının tartışması yapılıyordu. Masada İsmail Cüneyt, Mehmet Fatih Öktülmüş, Yaşar Ayaşlı, Coşkun Efendioğlu, Osman Yaşar Yoldaşcan, Hüseyin Ertürk, Tahsin Alpşar ve Adem Kepeneklioğlu hepsiyle tek tek sarıldık, kucaklaşıp öpüştük. İstanbul'un göbeği ve bir apartman katında her şey alemi, büroya tekstil trikotaj atölyesi görünümü verilmişti. Ama silahlar masada, herkes rahat, sanki biz iktidardayız gibi davranıyordu. Ben şaşkınlık içindeydim. Bu tarz bir karşılaşma beklemiyordum. Nereye, ne için, kimlerin yanına gittiğimi de bilmiyordum. Kenan tek kelime bilgilendirmeden beni buraya getirmişti. Olanca şaşkınlığım üstümdeydi ama yine de tanıdığım yoldaşlarla geçmiş ve olan bitenlerle ilgili sohbet ediyorduk. Yoldaşlar toplantıya ara verdiler. Bu arada Fatih yoldaşla sohbet ettik. Konu cezaevlerinden açılınca söz Yılmaz Güney'e geldi. "Nasıl, Yılmaz Güney'i örgütleyemedin mi?" diye şaka yaptı Fatih. "Seni Mürfit Bayram'dan, yaşadığınız olayı, onun anlatımlarından çok dinledim," dedim ona. Başka konulara geçemeden toplantı yeniden başladı.

Herkes masanın çevresinde oturdu, ben de Fatih'in yanına yerleştim. İsmail Cüneyt (Stalin Mehmet) faşizm meselesiyle ilgili *İhtilalci Komünist*'in dördüncü sayısında yayımlanan yazıyı anlatıyordu. Bazen tartışma çıkıyor, bazen eksik ve geliştirilmesi gereken bölümler üzerine notlar düşülüyordu. O toplantıyı sessizce sonuna kadar dinledim. Oradan çıktığımda gerçekten şaşkındım. Oraya neden götürülmüştüm, orayı neden tanımıştım, orada olup bitenlere neden tanık olmuştum, kestiremiyordum. İllegal çalışan bir örgüt için bu davranış bana hiç de normal gelmiyordu.

Akşam Hüseyin Ertürk ve Tahsin Alpşar (Komando) ile Ümraniye 1 Mayıs Mahallesi'nde ağabeylerimin kaldığı gecekonduya gidiyorduk. Yolda Komando, "Balık alalım, evde yapar ev ahalisiyle birlikte yeriz. İl komitesi üyeleri olarak kendimize bir ziyafet çekelim," dedi. İstanbul il komitesine getirildiğimi bu cümle ile öğ-

renmiştim. Tuhaf bir atanmaydı bu. Cezaevinden yeni çıkmıştım, ne olup bittiğinin ayırdında değildim, kafamda yığınla soru vardı, kimse bana böyle bir komitede çalışıp çalışamayacağımı sormamıştı. Her şey tepeden ayarlanmıştı. O dönem İstanbul iki il komitesi biçiminde örgütlenmişti. Anadolu ve Rumeli yakası olarak iki ayrı il biçiminde faaliyet yürütülüyordu.

Akşam evdeki balık sefasından sonra il komitesi üyesi olarak ilk eylemime çıktım. *Orak-Çekiç* dağıtımı yapılıyordu. Hüseyin ve Tahsin silahlarla güvenliği sağlıyorlardı. Oturduğumuz semtte, evlerin kapılarının altına dergileri sokuşturuyor, halkımızın onları bulup okuyarak bilinçleneceklerini düşünüyorduk. Dağıtım sonrası eve geri döndük. Sanki bir film stüdyosundaydım. Tahsin, soyunmadan botlarıyla yatağa uzanıyor, diğeri evin çatısında otomatik silahla nöbet tutuyordu, biz de evde uyumaya çalışıyorduk. Sonra Hüseyin ve Tahsin nöbet değiştiriyorlardı. İnsanlar dağda yaşayan gerillalar gibi davranıyorlardı. Her an bir saldırı olacakmış havasındaydılar. Her şey bana abartılı geliyordu.

Kartal, Soğanlık, Yakacık, Bostancı, Küçükyalı, Maltepe, Gülsuyu vb. yerlere geceleri *Orak-Çekiç* dağıtımları yaptık. İl komitesi değil *Orak-Çekiç* dağıtım komitesi gibi çalışıyorduk. Binlerce yayını evlerin kapılarının altlarından içeriye atarak okuyucuya ulaştırıyorduk. Ekstra geceleri duvar yazılamaları, pullamalar, afişler, bildiri dağıtımları yapıyorduk. Geriye kalan zamanda yayınları okuyor, komite toplantılarına gidiyor, alt organları eğitiyor ve onların önlerine pratik faaliyet ve iş koyuyorduk. Ajitasyon, propaganda ve örgütleme çalışması sürdürüyorduk. İstihbarat topluyor, önemli günlerde anmalar, korsan gösteriler düzenliyorduk. Hemen her işe koşuyorduk, bir dakika boş zamanımız kalmıyordu. Yoğun bir koşturmanın içine dalmıştık, yarın devrim yapacakmışız gibi bir duygu ve düşüncenin içindeydik. Faaliyet içinde zamanla yarışıyorduk. Halkın küçük bir kesiminin de olsa yakın ilgisi ve desteği de bizi cesaretlendirip şevklendiriyordu. Bize göre, toplumun her kesimi politikleşmiş, herkes saflarını çizmiş, taraflar belli olmuştu. Sıkıyönetim mücadelenin engellenmesine değil tam tersine çelişkilerin keskinleşmesine, toplumsal çatışmaların daha da yükselmesine neden olmuştu. Süreç keskinleşiyor, mücadelenin ivmesi

yükseliyordu. Değerlendirmemiz böyleydi. Öte yandan ayrıldığımız örgüt, saldırılarını artırıyordu.

20 Kasım 1979'da, Bakırköy Bahçelievler Siyavuşpaşa'da Ali Algül Halkın Kurtuluşçuları (HK) tarafından pusuya düşürülerek öldürüldü. Ali Algül Kayseri'ye bağlı Sarız'ın Çağşak köyünde doğmuş, yoksul Kürt ve Alevi emekçi bir ailenin çocuğuydu. HK ayrışması sürecinde 1977'de muhalefetten yana tutum alıp ideolojik ve siyasi olarak kendini geliştirerek Devrimci Proletarya'nın düşünceleri doğrultusunda bitmez tükenmez bir enerji ile çalışmıştı. Gözünü budaktan esirgemeden, işçi sınıfının öncülerinin, yoksul köylülük ve gençliğin örgütlenmelerinde çaba harcamıştı. Fabrika ve semt çalışmasında, yayın faaliyetinde, afiş, duvar yazılamaları, bildiri dağıtımı, protesto, miting ve sokak gösterilerinde hep en öndeydi. Her türlü faaliyetin yürütücüsü on dokuz yaşında genç bir devrimciydi. Daha önce de otuz kırk kişilik HK'lı bir grup tarafından iki yoldaşı ile birlikte linç edilircesine dövülmüşlerdi.

HK ile aramızdaki gerginlik TİKB toparlandıkça artarak devam ediyordu. Onlara göre bizler onlardan ayrıldığımız için öldürülmesi gereken karşı-devrimcilerdik. Birçok bildiride geçen bu düşüncelerini daha sonra yayımlayacakları *Kongre Belgeleri* isimli kitabın 61. sayfasında aynen şöyle dile getireceklerdi: "(...) Geri kalan küçük bir grup ise, karşı-devrimin bir saldırı aleti haline geldi. Bunlar 'TİKB' adlı bir karşı-devrim çetesi kurdular. Provokasyonlarını uluslararası planda sürdürmeye çalıştılar. Bu da yetmedi, onlar komünist hareketimize saldıran kiralık katiller çetesi olarak, yoldaşlarımıza ve taraftarlarımıza silahlı saldırılar düzenlemeye giriştiler. İki parti taraftarını katlettiler."

İki örgüt arasında hiç de hoş olmayan çatışmaların yer yer yaşandığı doğruydu. Ama bunu başlatanlar onlar olmuşlardı. Sonra da önü alınamaz bir hale gelmişti. Karşılıklı yanlışlar sürdürüldü. TİKB'ye ait Marx-Engels-Lenin ve Stalin'in resimlerinin olduğu 1 Mayıs afişlerimizi, İsmail Gökhan Edge'nin ölüm yıldönümü afişleri, mayıs ayında katledilen devrimcilerin, Denizlerin, Sinanların, Kaypakkayaların resimlerinin olduğu afişler, 15-16 Haziran işçi direnişi ile ilgili hazırlanan afişler yırtıldı, bütün bölgelerdeki duvar yazılarının imzaları kapatıldı. Bostancı, Kartal, Bahçelievler,

Zeytinburnu'nda bazı yoldaşlarımıza saldırıldı. İTÜ'de Hasan Akdoğan yoldaşımız okulun bahçesinde birçok devrimcinin gözleri önünde kıyasıya dövüldü. Bütün bunlar bardağı taşıran son damlalar olmuştu. Fakat bu olanlara karşı biz HK'nın afiş ve duvar yazılarına elimizi sürmeyip, belli ilkeler temelinde HY, HB, Partizan, Dev-Yol gibi HK ile de eylem birliği yapabileceğimizi ve bu saldırılarına son vermeleri gerektiğini açıklayarak devrimci kamuoyunu bilgilendiriyorduk.

Bütün bu olanlarla birlikte bir de Ali'nin öldürülmesi, Ali'nin cenazesi işlemleri için koştururken ağabeyi Musa Algül'ün de trafik kazasında ölümü, bir aileden aynı anda peş peşe iki cenazenin kaldırılmasının acısı ve üzüntüsünün ağırlığı omuzlarımıza çökmüş, kızgınlık ve öfkemiz zirveye çıkmıştı. Bölgelerde toplanıp Bahçelievler'e gittik. Ali'nin cenazesini alıp bir otobüs, birkaç araba dolusu insanla Bursa'ya, buradan Musa Algül'ün cenazesini de alarak geç saatte Kayseri'ye devam ettik. Arananların dışında birçok yoldaş oradaydı.

Ertesi akşam Ali'nin doğduğu Çağşak köyüne geldik. Dağın eteğine kurulmuş, kıraç, yeşili olmayan yoksul mu yoksul bir köydü. Fakat genelde hepsi sol eğilimliydiler. Ama daha biz gitmeden HK'cılar köyde Ali'yi kendilerinin değil de yoldaşlarının vurduğu dedikodusunu yayarak köyde bize karşı tepki örgütlemeye çalışmışlardı. Köyden başka yoldaşlarımız da olduğu için bu dedikodu tutmadı. Bu sefer de sorun yaratmaya hır gür çıkarmaya çalıştılar. Köy halkı müdahale ederek bize sahip çıkınca cenazelerin kaldırılmasına seyirci kaldılar. Cenazelerin kaldırılmasından sonra, İstanbul dönüşü olayın çok yoğun teşhirine girişildi. Faaliyetimizin olduğu her kentte olay teşhir edilerek devrimciler arsında kan dökülmesi olaylarına seyirci kalınmaması yönünde çağrılar yayımlandı, aktif afişleme, yazılamalar, kahve konuşmaları yapılarak herkes yaşanan bu olay karşısında HK'ya karşı tavır almaya çağrıldı. Arkasından İstanbul çapında bütün güçlerimizin katıldığı Siyavuşpaşa'da, silahlar açıktan taşınarak büyük bir gösteri düzenlendi. Sonra da Ali'nin katili olarak bilinen Musa ve Cüneyt bulunup, sorgulanıp, cezalandırılmıştı. Bu cezalandırma eyleminin ne kadar yanlış olduğu açıktı, sadece intikam duygusuyla

yapılan bir eylemdi. Ama sonuçta öldürülenler de devrimci insanlardı, onlar da başka bir devrimciyi öldürmüşlerdi. Kararları verenler değil, tetiği çekenler canlarından oluyordu. Bu anlaşılmaz tutumlardan dolayı birçok devrimcinin canı yandı, kanı döküldü. O günlerde sol örgütler arasında yaratılan suni düşmanlık yüzünden yüzlerce yiğit devrimci başka devrimcilerin hedefi oldu, onların öldürülmeleri için emir verenler ise olayları unutup, başka kararların ardına düştüler.

17 Nisan 1979 Azmi Akan'ın anmasını yapacaktık. Komando Tahsin, Hüseyin ve ben oturup il komitesinde tartışarak karar aldık. Ali Algül'ün cenazesinde sonra yapılan silahlı sokak gösterisinden halkın etkilendiğini de görerek Anadolu yakasındaki güçlerimizle Malatyalıların kahvesinin önünde yolları kesip kısa bir yürüyüş, konuşma, saygı duruşuyla eylemi bitirecektik. İlgili yoldaşların onayını da aldık. Bir haftalık zamanımız vardı. Hemen her tarafa haber iletilerek katabildiğimiz tüm güçlerin eylemde yer alması sağlanacaktı. Konuşmayı Nurten yapacaktı. Nasıl bir konuşma yapacağını, neredeyse cümle cümle konuşmuştuk.

Anadolu yakasındaki eyleme katılmayı göze alabilen güçlerimizle, Zeytinlik'te arka taraflarda belli yerlerde toplanılacak, saat beşte de başlanılacaktı. Dışarıdan gelenler yerli güçlerimizin evlerine grup grup yerleştirilmişti. Su deposu yönünden aşağıya futbol sahasına doğru, tam saatinde yürüyüşe geçtik. Yolun birleşme yerinde üçyol ağzından kahvenin olduğu alana kadar slogan atarak pankartımızı açıp yürüdük. Alt yolun güvenliğini ben, diğer iki yolun denetim ve güvenliğini de Hüseyin ve Komando aldılar. Kahvenin önünde toplandık. Bütün semt halkı bizi tanıdığından herkes merak ve endişe içinde bizi izliyordu. Silahların gizlenmeye gerek duymadan açıktan taşınması halkta ve çevrede merakı artırmıştı. Topluca kahvenin önünde Nurten'in çıkıp konuşma yapmasını, sloganlar eşliğinde bekliyorduk. Nurten bir türlü çıkmıyor. "Ben heyecanlandım yapamam," demesi üzerine ikna çabalarım da sonuç vermeyince bölgenin eski ve yerleşik insanı olarak ben konuşma yapmak zorunda kaldım. Kahvenin önünde üçyol ağzında toplanan iki yüz elli kişi kadar bir gruba konuşma yapacaktım. Fazla enine boyuna düşünmeden elimdeki silahla ma-

sanın üzerine çıkıp konuşmaya başladım. Kısa bir konuşma yaptım ve hızla dağıldık.

Ertesi gün mahallede sokağa çıktığımızda halkın bize bakışının değiştiğini görüyordum. Yoldaşlara bir canlılık gelmiş, yürüyüşleri değişmiş, dinamik bir ruh hali içindeydiler. Halktan karşılaştığımız insanlar "Biz sizi ciddiye almıyorduk, gençler işte bir şeyler yapıyorlar diye düşünüyorduk. Ciddi ciddi silahlı külahlı bir örgütmüşsünüz," diye anmayı değerlendiriyorlardı. Bana yönelik mahalle sakinlerinin eleştirileri de vardı. "Seni burada yediden yetmişe herkes tanıyor. Zamanının büyük bölümü buralarda geçiyor, neden eline silah aldın? Başkası alsa olmaz mıydı? Senin birilerine hava atma ya da mahalle halkına kendini gösterme gibi bir derdin mi var? Akşama kadar oturduğun kahvenin önünde silah elde konuşma yapıyorsun, olacak iş mi bu? Aklını başına al! Kimse seni ihbar etmez ama yine de kendini sağlama al evlat! Yanlış, bir daha da böyle çocukluk yapma," diyorlardı. MK'dan bir yoldaşın da katıldığı bir durum değerlendirmesi toplantısı yaptık. Olanları, mahalle sakinlerinden gelen olumlu, olumsuz eleştirileri aktardık. Yoldaşlar eylemimizi eleştirmediler, kutladılar.

1979 Nisan sonu, örgüt 1. Konferans'ını yapacaktı. Bizim organla konuşmaya da Kenan geldi. Konferansta tartışılacak konuları sıraladı, düşüncelerimizi aldı. Katılımcı delege olarak Anadolu yakası İstanbul komitesinden Hüseyin ve Tahsin gideceklerdi. Ben cezaevinden yeni çıkmıştım, çalışmalara uyum sağlamaya çalışıyordum. Zaten konferans, kongre nasıl yapılır, kimler katılır, katılımcıları kimler seçer, seçilmek için kıstaslar nelerdir, bunları yeterlice bilince çıkarmış değildim, yapılanlar da bildiklerimle örtüşmüyordu. Bir şeylerin eksik ya da yanlış olduğu şeklinde karmaşık düşünceler içindeydim. Ama bunları tam olarak açıklayabilecek durumda da değildim. Amcamın oğluna birkaç günlüğüne iki silah vermiştim. O da kendi yakınlarından, kalacak yeri olmayan bir genci kalması için evine götürmüş. Birkaç gün evde birlikte kalınca güven duymuş, onu örgütleme çabası içine girmiş. Hatta beraber duvar yazılamaları yapmaya çıkmışlar. Yazılama dönüşü o gün silahları onun kaldığı odaya bırakmış. Birkaç gün sonra genç, silahların ikisini de gizlice evden alıp memlekete kaçmış. Konfe-

rans nedeniyle bütün yerel çalışmalar durmuştu. Ben de bu ara nasıl olsa boştum, bu boşluktan yararlanıp silahları çalan gencin peşinden memlekete gidecektim. Bulabilirsem silahları elinden alıp, ailemi ziyaret edip dönecektim. Otobüse atlayıp Malatya'ya gittim.

İstanbul'dan memlekete her döndüğümde annem evin kapısından telaşla dışarı koşar, akasya ağacının altında beni karşılar, babam diye sarılırken; yüzümü, alnımı, gözlerimi öpücüklere boğar, sarılıp boynumu koklar, bırakmaz, sevinç gözyaşlarına boğulur, ağlardı. Sevindiğinde de üzüldüğünde de ağlardı. Geleceğimi önceden biliyorsa çok sevdiğim içli köfteyi hazırlayıp bekletirdi. Son kez İstanbul'a dönerken biraz hastaydı. "Oğul gitmesen, bir ay daha kalsan, hiç değilse ağabeyinin düğününe kadar kalsan," demişti. "İşlerim var," diyerek kalmamıştım. Annemse derin üzüntülere boğulmuş, beni yine gözyaşları ile uğurlamıştı. Ağlayarak karşılar, ağlayarak uğurlardı. Evde onun yokluğu öylesine belliydi ki. Her geldiğimde annemin benim için yaptığı içli köfte de yoktu. Evde babam ve yeni eşi "cicianne" olmasına rağmen ev bana içi boş, terk edilmiş bir virane gibi gelmişti. Annemin yokluğu içimi çok acıtmıştı. Son sözü kulaklarımda çınlıyordu: "Oğul gözümüzü yolda bırakma, sık sık mektup yaz," demişti. Koşuşturmaktan mektup da yazamamıştım. Devrimciliğimizde ilk ihmal ettiklerimiz hep kendi ailemiz olmuştu maalesef.

Annemin ölümünden sonra babam tekrar evlenmişti. "Cicianne"yi de ilk kez tanıyacaktım. Babam ve eşi de beni oldukça sıcak karşılamışlardı. Yıllar sonra özlem gidermiştik. Cicianne tedirgin ve kaygılıydı. Akraba, eş dost ve komşular annemi çok sevdikleri için babamın evlenmesine karşı çıkmışlardı. Cicianneyi de korkutmuşlardı. Cicianne yeni gelin gibi hep ayakta bana hizmet ediyor, sofraya bir türlü oturmuyordu. Onu rahatlatıp bizimle birlikte yemek yemesini sağladım. Kadıncağız sofradan ayağa kalktı, ağlayarak boynuma sarıldı. "Oğlum, oğlum seni bana öyle anlattılar ki; gece korkular içinde yatıyor, uykularım kaçıyordu. Bütün yakınlarınız bana 'onların anarşist ve terörist oğulları var,' diyorlardı ve sizin bir gün gelip benim boğazımı keseceğinizi söyleyip durdular. Ben de bu korkularla yaşıyordum. Ama senin öyle bir insan olmadığını daha kapıdan içeriye ilk adımını attığında anladım," de-

di. Bütün tedirginliğinden, korku ve kaygılarından arınmıştı. Böylelikle eve de daha sıcak bir atmosfer hâkim olmuştu.

Köyde ailemin yanında bir gün kaldım. O genç silahları Konaktepe köyünde Mansur Amca'ya satıp, parasını da alıp gitmişti. Mansur Amca, "Yeğenim, silahın senin ya da örgütün olduğunu bilseydim elinden alır, parasını da vermez, size de bildirirdim. Ama bilmediğim için silahı satın aldım, parasını da verdim. Eğer vicdanın, adalet duyguların rahat edecekse silahı al götür," dedi. Söylenecek söz bulamayıp, biraz sohbet edip oradan ayrıldım. Genç, silahların parasını alıp Ankara'ya dönmüş. Oradan da birkaç ay sonra Suriye sınırında ölü olarak bulunduğunu öğrendim. Ölüm biçimi hakkında bir bilgiye sahip olamadım. Problemli bir ailenin sorunlu bir çocuğu idi.

Köyde gençlerle politik konularda görüşmeler yaptık. Daha sonra birkaç gençle birlikte komşu köye de örgütsel propaganda içeren duvar yazılamaları ve pullamalar yapıp fazla kalmadan İstanbul'a geri döndüm. Örgüt konferansını tamamlamış, katılımcı yoldaşlar alanlarına dönmüşlerdi. Katılan kadroların moral ve motivasyonları oldukça yüksekti. Belli etmiyordum ama benim neden katılmadığım konusunda içimde bir burukluk vardı. Bir dizi kararlar alınmış, yeni görev ve işbölümü yapılmıştı. Alana MK adına da Sarı Remzi (Orhan) gelmişti.

Komando, Adana'dan gelen Remzi'ye faaliyet raporunu gezdirerek vermişti. Ben de bir yandan var olan semt, gençlik ve kadın gruplarıyla çeşitli yerlerde açık havalarda toplantılar yapıyor, MK'dan Remzi'ye çalışma gruplarını, eğitim birimlerini tanıştırıyor, alanla ilgili bilgilendirmeler yapıyordum. Bölgedeki gençlik grubuna konferansla ilgili bilgilendirme toplantısı yapacaktık. Maltepe'de dağ eteklerine kurulmuş sanatoryumun bahçesinde buluşmayı kararlaştırmıştık. Burada hasta ziyaretçileri gibi gençlikten kızlar grubu toplanmış, bizi bekliyorlardı. Başlarında Songül Kayabaşı bulunuyordu. Songül, Cevriye, Makbule, Sevim ve isimlerini hatırlayamadığım birkaç genç kız heyecanla ve telaş içinde bizi bekliyorlardı. Hastane ormanın içinde, dağın yamacına, yemyeşil çam ağaçlarının içine kurulmuştu. Hastane çevresinden biraz uzaklaşarak ormana doğru yürüyüp uygun bir yer bulup

oturduk. Hepsi çok genç ortaokul ve lise öğrencileriydiler. Remzi iri yarı, sarı saçlı, yeşil gözlü, dev gibi bir adamdı. Kızlar onun yanında küçücük çocuk gibi kalıyorlardı. Kısa bir tanıştırma konuşmamdan sonra gençler kendilerini tanıtarak düşüncelerini anlattılar. Remzi, konferans kararlarını anlatı. Sonra bölgenin durumunu bir de onlardan dinledikten sonra gençlerin grup olarak birlikte çalışmak istediklerini söylemeleri üzerine Remzi, "Örgütle pazarlık mı yapıyorsunuz?" diye çıkıştı. "Ahbap çavuş, kafadar mısınız? Yoksa siz kantin arkadaşı mısınız? Hâlâ mahallede çocukluk arkadaşlığı mı yapıyorsunuz? Yaptığınız işin ciddiyetini, önemini kavramamışsınız. TİKB ile çalışma içindesiniz. küçük burjuva özlemlerinizden, pembe hayallerinizden vazgeçmemişsiniz siz kızım!"

Derin bir sessizlik çökmüştü. Genç kızların yüzlerinde şaşkınlık vardı. Remzi bu sözlerle de yetinmedi. Açtı ağzını yumdu gözünü, verdi veriştirdi, saydı sıraladı. Uyarıyor, ayağına dokunuyordum. Onlar çok genç, örgütle bağları yeni, biraz dikkatli ol anlamında kaş göz işareti yapıyordum ama nafile. Kızlar ağlamaya başladılar. Kimisi kızardı bozardı, bazılarının renkleri değişti, bir kısmının beti benzi attı, neye uğradıklarını şaşırdılar. Nereye geldik, neye uğradık, kim bu adam, neden böyle konuşuyor sorularını gözleriyle bana iletmeye çalışıyorlardı. Müdahale et dercesine gözlerime bakıyorlardı. Araya girdim, gitmek zorundayız bir başka randevumuz var, diyerek toplantıyı bitirdim. Oradan ayrılıp Remzi ile birlikte ormanda yürüyerek bir durum değerlendirmesi yapacaktık: "Nasıl ezdim ama," dedi Remzi. Elleriyle bildiğimiz o terbiyesiz hareketi yapıp, "Nasıl geçirdim ama," dedi.

Şaşkınlık ve şok içindeydim. Bu ne biçim yönetici kadro? Lümpen mi, kabadayı mı, yoksa bir küfürbaz mı? Bu nasıl MK üyesi? TİKB gibi komünist bir örgütün merkezine kadar nasıl gelebilmişti? Kim bilir gençler nasıl bir ruh hali içindeydiler? Remzi'ye dönerek,

– Yoldaş sen ne biçim konuşuyorsun, dedim. Neden gencecik insanlarımıza eleştiri adına söylenmeyecek sözler sarf ediyorsun. Sen onları tanıyarak daha verimli bir hale getireceğine, sarıp sarmalayarak, moral vererek, motive edip, önlerine perspektif sunacağına, o gencecik insanları acı, kaba ve ağır sözlerinle incittin.

Görmedin mi gözlerini yüzlerini? Hiç mi dikkat etmiyorsun eğitmek için konuştuğun yoldaşlarının yüz ifadelerine?

– Ben ağır, kaba ve kırıcı konuşmadım, kimseyi de incitmedim, dedi.

– Adana'da böyle mi yapıyordun yoldaş? dedim. Burası Adana değil, insanların aldıkları eğitim, aile yapısı, yetişme koşulları, kültürü dikkate almadan konuşuyorsun? Bir örgütün Adana'sı İstanbul'u olmaz. Ben senin gibi bir yoldaşı ilk kez görüyorum. Böyle kaba, küfürbaz ve eleştiri altında yoldaşlarına hakaret etmek sana yakışıyor mu? Seninle böyle giderse anlaşamayacağız. Kötü başladık, umarım arkası gelmez!

Hayır, umduğum olmadı, arkası kötü geldi. Örgüt içinde orada başlayan tartışmalarımız daha sonraları süreklilik kazandı.

Konferans yapılmıştı, onun etkisini de arkamıza alarak çalışmalara hız kazandırmaya başlamıştık. Bir gün Kartal'da afiş asarken arkadaşlarımızdan birine başka birileri silah dayayıp belindeki ve elindeki silahları almak istemişler. Korumadaki yoldaş "Biz devrimciyiz," diye bağırmış. Ama ötekiler aldırmamışlar. Arkadaşlar da bunların polis ya da faşist olabileceklerini düşünmüşler. Arbede çıkmış, silahlar konuşmuş, bizden biri yaralanmış, ötekilerden de biri ölmüş. İkinci gün duvarlara yapılan yazılama ve afişlere cenaze hazırlıkları yansıyınca öldürülenin HY'den Hüseyin isminde devrimci bir insan olduğunu öğrendik. Gencecik bir devrimci yaşamını yitirmişti. Üzüldük, neden böyle bir yola başvurduğuna da bir türlü anlam veremedik. Çıkan afiş ve yazılamalarda HY, Hüseyin'in faşistler tarafından katledildiği açıklamasını yapmıştı. Biz olayın gerçek yüzünü Tekel işçisi Veysel üzerinden onlara aktardık. Karşılıklı yanlışlıkla olan bir çatışmaydı, üzüntü vericiydi.

İl komitesi olarak haftalık toplantılar yapıyor, günlük ve haftalık çalışmaları değerlendiriyor, olası gelişmeler karşısında alınacak tutum ve tavırları belirliyor, pratik çalışmaları organize ediyorduk. Ankara Yolunun üzerinde Yakacık sapağının üst kısmında yeni yapılmış bir ev kiraladık. Toplantıları orada yapıyorduk. Evde günlük yaşayan ve kalan yoktu. İstanbul'daki iki il komitesi birleştirilmişti. Bu komiteye Metin Aydın ve Yusuf getirilerek genişletildi. Daha sonra Metin Aydın Adana'ya gönderildi. Metin Özcan'la Hü-

seyin Ertürk Mecidiyeköy'de buluşma yerine giderken yolda yakalandılar. Metin, Malatya doğumlu bir kimlik taşıyordu. O günlerde bizde herkes sahte kimlik taşıyordu. Birçok insan değişik nedenlerle aranır duruma düşmüştü. Polis sorguda Metin'e,

– Malatyalı mısın oğlum? diye sormuş. Malatya'nın merkezinde bir heykel var, o heykel kimin? Bilirsen seni bırakacağız, eğer bilemezsen o zaman sen sahte kimlik kullanan bir teröristsin! Metin o heykeli tanımıyor, kendinden emin bir şekilde, Atatürk'ün heykeli diyor doğal olarak. "Sıçtı Cafer bez getir," diye bağırıyor polis, "Bu adam terörist. Aslanım adam Malatyalıyım diyor, Malatya'nın merkezindeki heykelin İnönü heykeli olduğunu bilmiyor. Bu adam kimlikteki bu şahıs olamaz. Araştırın, iyi inceleyin, soruşturmayı derinleştirin, gerçek kimliğini bulun!"

Birkaç gün sonra Metin Özcan olduğu açığa çıkartılıyor. Metin ve Hüseyin tutuklanıp cezaevine gönderiliyorlar. İl komitesinden iki kişi yakalanmıştı. Arkadaşlar bilinçli, bilinçsiz, tesadüf veya şüphe üzerine tek tek yakalanıyorlardı. Kadro kaybına tahammülümüz kalmamıştı. Zaten dar ve küçük bir örgüttük. Daha titiz, daha emin, hedefli ve bilinçli, bir o kadar da dikkatli faaliyet örgütlemeliydik.

Kartal-Yakacık'taki evde toplantı yapmıştık, yoldaşlar gitmişlerdi. Biz Tahsin'le birlikte Kartal'a gidecektik. Tahsin biraz yürümek istiyordu. Elimde bir poşetin içinde gazeteye sarılmış Sana yağı ve ekmek paketi bulunuyordu. Tahsin'in ceketinin ceplerinde yapışkanlı pullar vardı. Sohbet ederek birlikte Kartal yol kavşağına doğru yürüyorduk. Tahsin yol boyu yürürken pul yapıştırmakta ısrar ediyordu.

– Olmaz! Üzerimizde bir savunma malzememiz yok! Bir terslik olur, yakalanma olur veya tatsız bir şeyler yaşayabiliriz, dedim.

– Yok ya, ne olacak!

– Ne olacak, bir şey olmaz diye hareket edemeyiz, ben güvenlikli bulmuyorum, yapmayalım. Zaten iki yoldaş da yakalandı. Yeni adam kaybetme, yakalanma bizim için kötü olur. Kadro sorunu yaşıyoruz. Bir dizi yoldaş pisipisine hiç olmayacak yerlerde yakalandılar.

– Ya sen yine oportünistlik yapıyorsun. Ne olacak yol boyu ör-

gütün propaganda pullarını yapıştırarak gitsek? Bu bölgeyi de aradan çıkarmış oluruz. Bu İstanbul'un kadroları da resmen sağcı, oportünist ve de sağlamcı.

– Oportünist, sağcı ne dersen de, ben güvenlikli bulmadığımdan uygun görmüyorum. Senin de pul yapıştırmanı istemiyorum.

– O zaman ben yapıyorum anasını satayım ne olacak!

– Senin yapmanı zorla engelleyecek değilim, sen bilirsin, demek zorunda kaldım. Madem sen yapıyorsun ben ancak üç yüz beş yüz metre ileriden resmî polis ve askerî araçlara karşı gözcülük yapabilirim.

Ayrıldık. Önden yol boyu sade bir vatandaş gibi kendi halinde yürüyerek yoldan geçen arabaları kontrol edecek, anormal bir durumda el kol hareketleriyle haber verecektim. Ankara Yolu Yakacık sapağından Kartal Simko Fabrikası'na doğru beş yüz metre önde ben, arkada Tahsin uygun yerlere pul yapıştırarak ilerliyorduk. Adana delikanlısına söz dinletememiştim. Simko Fabrikası'na yaklaşmıştım. Saat beş sıraları Kartal-Yakacık trafiği yoğundu. Tahsin arkadaki trafoya yöneldi. Mavi bir Reno yavaşladı, içinden silahlı polisler fırladılar. Tahsin'in ellerini havaya kaldırttılar. Ellerini kelepçeleyip polis otosuna bindirdikten sonra, diğer iki polis bana doğru koşmaya, peşimden silahla ateş etmeye başladılar. Elimde poşetin içinde gazete kâğıdına sarılı Sana yağ paketini bombaymış gibi polislere doğru fırlattım. Yol boyu benim peşimden koşan polisler tereddüt edip peşimden gelmekten vazgeçip duraksadılar. Tam bu arada yüzlerce işçi fabrikadan çıkarak duraklara ve servis arabalarına yönelmişlerdi. Polisler ateş etmeyi durdurmak zorunda kaldılar. Hızla işçilerin arasına karıştım, zeytinliğe doğru koşarak tepeyi aştım. Peşimde polis görmeyince yavaşlayıp sokak aralarına daldım. Tehlikeyi atlatıp yorgun argın ter içinde Kartal Zeytinlik mahallesine geldim. Arkadaşlara haber vermem gerekiyordu. Tahsin yakalanmıştı. Evinde de Sarı Remzi kalıyordu, evin boşaltılması zorunluydu..

Tahsin'in yeni evini bilmiyorduk, ama bölgesini ve evin perdesini tanıyorduk. Nereye gitse o perdeler de kendisiyle birlikte gider, pencerelere çekilirdi. Perdeleri tanımamız bundandı. Evinde kalan yoldaşla randevumuz bir hafta sonraydı. Bu çok geç olacaktı! Böl-

geyi sokak sokak dolaşarak perdelerinden evi tanıyıp eşine ve evdekilere ulaşmaktan başka bir seçeneğimiz yoktu. Evdekilere mutlaka ulaşılmalı ve ev acil olarak boşaltılmalıydı. Bu her arkadaşımız yakalandığında başvurduğumuz bir prensip kararımızdı. Yakalanan kaldığı, bildiği yerler acil olarak boşaltılarak ev temizlenirdi. Güler'le birlikte konuşup karar verdik. Akşam hava kararınca Rahmanlar bölgesine gidip, koca bir bölgeyi, evin bulunduğu mahalleyi sokak sokak dolaşıp perdelerden evi bulmaya çalışacaktık.

Evlerin perdelerinin çekilip, ışıkların yakılma saatine kadar tahmin ettiğimiz mahallede bölgeleri ve sokakları belirledik. Bu evlerin perdelerini dışarıdan görüp, benzetmiş olduklarımızın kapı zilini çalıp ev sahiplerini görmek için birilerini soracaktık. Farklı birileri çıkınca da aradığımız birilerini sorarak özür dileyip bir başka evin penceresine, sonra da kapısına yönelecektik. Yaptığımız iğneyle kuyu kazmaktı, ama başka çaremiz de yoktu. En azından denemiş olacaktık.

Hava kararmış, perdeler kapatılıp ışıklar yakılmıştı. Yanan ışıklarla pencerelerden perdelerin kumaşları, renkleri ve desenleri ayrıntılı olarak belli oluyordu. Sarı, kırmızı, gül desenli perdeler her evin penceresinde Anadolu çiçekleri gibi karşımıza çıkıyordu. Belirlediğimiz sokak ve evlerin pencerelerinin yakınına giderek perdeyi tanımaya çalışıyorduk. Evden gelen seslere de kulak misafiri oluyorduk. Biz Rahmanlar'da bir alt mahallede Güler'le birlikte bacı-kardeş olarak ev kiralayıp bu mahalleye yerleşmiştik. Dolayısıyle çevrenin genel toplumsal yapısını biliyorduk. O gece geç saatlere kadar dolaşıp, birçok kapının zilini çaldık. Tanımadık simalar çıkınca "Halam buralarda oturuyordu biz Ankara'dan geliyoruz," hikâyesini uyduruyorduk. Özür dileyip, rahatsız ettiğimizi söyleyip, iyi akşamlar dileyerek uzaklaşıyorduk. Sonunda perdesinden tanıdığımız bir evin kapısına yanaşmadan önce, çevresini kontrol ederek kapı zillerindeki isimlere dikkatlice bakıp emin olduktan sonra, cama vurarak seslendik. Camın tıkırtısı ve sesimiz duyulduğunda perde sağa sola çekildi. Pencereden görünen esmer, şişman olan evin kadını tanıdıktı. Bulmuştuk nihayet aradığımız evi. Pencereyi açıp o da bizi görünce rahatladı. Evin kapısında telaş ve heyecan içinde bizi karşıladı.

– Ne oldu? Kötü bir şey mi oldu, neden geldiniz? Evi biliyor muydunuz? Nasıl buldunuz?

Kapıdan içeri girip koridordan iç kapıya geldiğimizde Remzi sıkıntılı olarak odanın kapısında karşıladı bizi.

– Tahsin yakalandı, dedim.

– Nasıl oldu, nerede yakalandı? diye sordu şaşkınlıkla .

Olayı kısaca özetledim. Söylenebilecek çok şey yoktu zaten. Önemli olan şimdi evin boşaltılması, ötekilerin güvenliğinin sağlanmasıydı. Tahsin'e güveniyorduk, kesin çözülmezdi. Fakat direnir düşüncesinden de hareket edemezdik. Her zaman çözülme olasılığından yola çıkarak tedbirlerimizi almalıydık. Prensip olarak kim olursa olsun bir yoldaş yakalandığında kesinlikle evi ve bildiği yerler boşaltılır, gereken bütün önlemler alınırdı. Yakalanan kişi cezaevine götürülene, gerekli bilgiler alınana kadar ev sahibine "Babam veya annem ölmüş, memlekete gidiyoruz. İşleri bitirip geleceğiz," diyerek ev terk edilirdi. O akşam Tahsin'in eşini, oğlu Enver'i Güler'in annesine götürdük. Remzi'yi de çeşitli belgelerle bizim kaldığımız eve getirdik.

Tahsin çözülmedi, uzun sorgulamalardan sonra tutuklandı ve bir yıl Davutpaşa Askerî Kışlası'ndaki tutukevinde yatıp çıktıktan sonra, Göztepe'de bir evde yaptığımız il komitesi toplantısına tekrar katıldı. Hıdır Kargın sahte kimliğinde yatıp çıkmıştı. Tahsin, Ataman, İsmail Cüneyt diğer arkadaşlarla birlikte kucaklaşıp özlem giderip, cezaevi sohbetini bitirdikten sonra aramızda kısa bir konuşma geçti:

– Ne oldu Tahsin benim yaptığım oportünistlik miydi? dedim. Yoksa senin yaptığın sol oportünistlik mi?

– Bir yanlışlık yaptım, Davutpaşa askerî kışlasında bir yıl konuk olup geldim. Bundan sonra daha dikkatli, uyanık ve akıllı olmam gerektiğini içeride çok düşündüm. Küçük bir yanlış bir seneme mal oldu. Bu çok uzun bir süre de olabilir, uzun yıllar cezaevinde de kalabilirdim. Yapılan hatayı düzeltme şansın da olmuyor. Çok pişmanlık duyuyorsun ama fayda etmiyor, düzeltemiyorsun. Günler, aylar ah eşek kafam, yoldaşın sözünü niye dinlemedim, diye kafama çok vurdum. Ama iş işten geçmişti. Önce polis otosunda, sonra Gayrettepe'de günlerce ağır işkencelerde, ardından Davutpa-

şa kışlasında yaşanan insanlık dışı uygulamaların içinde buldum kendimi. Yine ucuz atlattım, hiç değilse kimliğim açığa çıkmadı da aslanlar gibi direnerek yatıp çıktım. Acı bir tecrübe edindim.

Örgütsel faaliyete hız kazandırmak şöyle dursun, güncel gelişmelere yetişmek oldukça zorlaşmıştı. Toplumun hemen her kesimde sağ-sol kutuplaşması yaşanıyordu. Fabrikalar, semtler, kahveler, okullar, toplumsal katmanlar, mesleki ve devlet kurumları bile kendi içinde ikiye bölünmüştü. Her yer kendi içinde paylaşılmıştı. Sol ülke çapında olanca ağırlığını hissettiriyordu.

Kartal, Soğanlık, Çamlı Köşkler mevkiinde büyük top çamların bulunduğu yerde, Güler ve Camcı (Serdar) ile buluşacaktık. Camcı ile Kartal Lisesi'nde birlikte okuyorduk. O politik çalışmaları Soğanlık ve Yakacık'ta sürdürüyordu. Okuldan çok, işçi ve emekçiler arasındaydı. Hem okuyor hem de ağabeyi ile birlikte camcılık yapıyordu. O nedenle ona Camcı derdik. Yağmurlu bir gündü, buluşma saatimiz yaklaştığında şimşekler çakıyor, gök gürlemeleri korku yaratıyordu. Gökten kova ile boşalırcasına yoğun bir yağmur yağıyordu. Camcı her zamanki gibi randevusuna zamanından önce gelmiş, oralarda oyalanıyordu. Güler de hızla çamlığa yetişmeye, buluşma yerine koşar adım gidiyordu. Yoğun bir yağmur bastırmıştı. Tarla çamur deryasına dönüştüğünden rahat yürünemiyordu. Çimenler üzerinden dolanarak top çama bir an önce varıp, yağmur ve çamur deryasından kurtulmak istiyorduk. Gök gürlemesinin olanca gürültüsü, şimşeklerin gökyüzündeki ışık çizgileri gözlerimizi kamaştırıyordu. İkimiz de farklı yönlerden buluşma yerimiz çamlığa, Camcı'ya doğru hızla yürüyorduk. Ben daha uzaktaydım. Camcı çam ağaçlarının altına sığınmış, çabuk olun, buraya yetişin, diye hareketler yapıyordu. Tekrar korkunç bir gök gürlemesi duyduk, hava birdenbire karardı, çakan şimşeklerin ardı arkası kesilmiyordu. Ansızın bir gürültü koptu. Bir alev yumağı Camcı'nın altına sığındığı en yüksek çam ağacının üstünden yere doğru süzüldü. Şimşekler yerde geziniyor, çam ağacını alev çizgileri sarıp sarmalıyor, dallar gövdesinden kopup bir tufana uğramış gibi yere iniyordu. Birdenbire çevresini bulut gibi duman kaplamıştı. Bir çığlık, ardından duman ve ölü sessizliği sarıp sarmalamıştı çevreyi. Dumanlar çekilince gördüğümüz manzara korkunç-

tu. Camcı uzanmış, yerde simsiyah yatıyordu. Elli metre ileride gözlerimizin önünde, yanı başımızda yıldırım çarpmasıyla yaşamı son bulmuştu.

Camcı doğanın bir eyleminde can verdi. Üzüldük, peşinden gözyaşı döktük, doğanın azizliğine kahrettik. Çam ağacının dibine uzun oturucasına yığılmış ayağındaki ayakkabıları yanmıştı. Çenesini sıkmış, dişleri kenetli, aralarından kan sızıyordu. Simsiyah kesilmiş, elbiselerinin bazı kısımları yanmıştı. Görevi başında bir ölümdü. Ölüm adın kalleş olsun sözü tam da böylesi ölümler için söylenmiş olmalı. Ne büyük şanssızlıktı. Okul ve dava arkadaşımız, yanı başımızda ölüvermişti. Fedakâr, enerjik, örgütçü, mütevazı, emekçi yoldaşım Camcı! Yüzünden tebessümü eksik olmayan, güler yüzlü arkadaşım, bizi hüzne boğarak aramızdan ayrıldı. Binleri bulan dostları, akraba ve arkadaşları olarak onu Kartal Mezarlığı'na uğurladık. Cenazesine giderken iki yıldır göremediğim okul arkadaşım Aytekin'le karşılaştım. Sarı bir Mercedes içinde Alman eşiyle Kartal sahiline iniyordu:

– Bektaş nerelerdesin yıllardır görüşemedik, diye bağırdı otomobilin penceresinden.

– Evet, öyle oldu Aytekin! Arayıp sormadın, telefon ve adres de bırakmadın. Fakat annen ve kardeşin Ayfer'le bazen görüşüyoruz, dedim. Nereye böyle?

– Köpeğe tasma almaya gidiyorum. Oradan da dayıma ve çocuklara uğrayacağım.

– Ya sen ne yapıyorsun? akşama gel de özlem giderelim, sohbetleyelim!

– Aytekin, bir arkadaşın cenazesine gidiyorum. Sen de tanırsın, Camcı Serdar. Okuldan bilirsin. Soğanlık'ta oturuyordu. Dün Zeytinlik'te üzerine yıldırım düştü. Bugün cenazesi kaldırılıyor. Kartal Mezarlığı'na götürülecek, mutlaka orada olmak istiyorum.

– Yapma. Lan yazık olmuş Serdar'a!

Hepsi bu kadar. Ben mezarlığa doğru yürürken, Aytekin de arabasıyla köpeğine tasma almaya gitti. Bir an kendi içimde iki sınıf iki tavır diye düşündüm. İçimden Aytekin'e bir an kızgınlık ve öfke duydum. İçimden kopup giden arkadaşlığımız ve dostluğumuzdu. Sıcak dostluğumuzu ve mektuplarını düşündüm. Son-

ra kendi kendime ben de gitseydim Aytekin gibi mi olurdum diye bir an düşünmekten kendimi alıkoyamadım. Sanıyorum içten içe onu kıskanmaya başlamıştım. Yanlış mı yaptım acaba? İsviçre dönüşü okul bitince tekrar Aytekin gibi bende mi gitseydim diye düşünüyordum. Sonra kendi kendime ne oluyor dedim, küçük burjuva özlemlerim mi kabarıyordu? Yoksa yeterlice öldüremediğim küçük burjuva yanlarım mı hortluyordu? Kendi içimde bir çatışma yaşamaya başladım ve derince kurduğum devrim hayallerim, nümayişe çıkan milyonlar, İstanbul sokaklarını doldururken ağlama ve slogan sesleri beni bu düşüncelerimden çekip çıkardı. Çünkü cenazeye katılan kalabalıkla yüz yüze gelmiştim.

Ülkenin on üç ilinde sıkıyönetim vardı. Yürüyüş ve gösteriler gibi gazete ve dergi büroları da henüz sıkıyönetimin olmadığı şehirlere taşınıyordu. Yasal ve meşru zeminlerde demokratik haklar sıkıyönetimin olmadığı kentlerde kullanılıyordu. Biz ise bunun tam tersine illegal zeminde faaliyetleri sürdürüyor, çalışmalarımızı gizlilik temelinde sürdürerek sağlam bir illegal yapının geliştirilmesi için uğraşıyorduk. Bursa ve İzmir gibi şehirlerde 15-16 Haziran işçi direnişinin yıldönümü nedeniyle gösteri, miting ve yürüyüşler yapılıyordu. İstanbul'dan Bursa'ya gösteri ve miting için gidilirken, örgüt bu yıldönümü kutlamasını temel faaliyet alanlarımızda 15-16 Haziran büyük işçi direnişini anma, gösteri ve direniş, iş bırakma eylemlerini yapma kararını almıştı. Ankara ve İstanbul'da silahlı sokak gösterileri, Adana'da iş bırakma eylemi gerçekleştirilecekti.

İstanbul'da yapılacak gösterinin hazırlıklarına başlayıp yoğun bir ajitasyon ve propaganda faaliyetine giriştik. Bütün yapılar İstanbul'dan Bursa'ya giderlerken biz sıkıyönetimin göbeğinde kalıp alanımızda kutlayacaktık. Birkaç gün önceden Osman Yaşar Yoldaşcan ve Remzi Küçükertan da bölgeye geldiler, alanı birlikte gezdik.

Eylemin güvenlik sorunu tartışılırken daha önce halktan gelen eleştirileri de dikkate alarak bana bu alanda güvenlikte görev vermeyin, diye düşüncemi belirtim. Osman, birçok yoldaş çeşitli alanlarda aynı gün, aynı saatlerde eylem içinde olacaklar. Sana da birçok yoldaşın yanı sıra güvenlikte görev düşecek. Bu biraz da zo-

runlu, dedi. Israrla bana bu alanda, bu bölgede, bu eylemde güvenlikte görev vermeyin demem üzerine. Osman yarı şaka ile gülerek, Seni meşhur edeceğim, dedi ve konuyu kapattı.

Osman benim ve bizim için tartışılmazdı. Hepimizin ona özel bir saygısı, sevgisi vardı. Bir yerde bir şey söylüyorsa mutlaka onun bir bildiği var, diye düşünüyorduk. Çünkü Osman ölmeden önce örgüt içinde efsaneleşmiş, tartışmasız her eylemin galibi olmuştu. İnanılmaz eylemler içinden tereyağından kıl çeker gibi sıyrılıp çıkan ve başaran bir yoldaştı. O günkü koşullarda Osman'a eleştirel bakmak olası değildi. Birçok semtten, okuldan ve fabrikadan insanlar, eylemden çok eylem içinde Osman'ı görmek için geleceklerdi.

Bütün hazırlıklar tamamlanmış, silahlı sokak gösterisinin saati gelmişti. Gelenler sağda solda Zeytinlik, Çamlık mevkiilerinde, kahve ve evlerde konumlanmışlardı. Başlama saatinde su deposu yakınından pankartlar açılıp yol kapatılarak futbol sahası istikametine doğru yürüyüşe geçildi. Alt yoldan dört yol ve paralel bütün yollar güvenlikten sorumlu yoldaşlarca kapatılmıştı. Örgütün olanca silah ve malzemeleri uygun yoldaşlara dağıtılmıştı. Silahlar açıktan taşınıyordu. Mahalle halkı oldukça şaşkın merak ve endişe içinde camlara, pencere ve balkonlara yığılmıştı. 350-400 kişi civarında katılım olmuştu. Sloganlar, marşlar, ajite konuşmalarla devlet teşhir ediliyordu. Faşizme karşı halk eyleme çağrılıyordu. Üçyol ağzında Soğanlık Çamlı Köşkler mevkiinde kahve önünde konuşmalar yapılıyordu. Ben aşağı yolda gözcüydüm. Yukarı yolda Osman ve birkaç yoldaş bulunuyordu. Fazla geçmedi beş on dakika içinde yukarıdan asker dolu bir araç hızla gösteri alanına yöneldi. Bir iki dakika içinde çatışma çıkmış, asker dolu bir Reno etkisizleştirilmiş, yaralananlar ve ölenler olmuştu. Çatışma alanına doğru geldiğimde dağılma başlamıştı, herkes geri çekiliyordu. Halktan balkonda yaralananlar olmuştu. Askerler sağa sola rastgele ateş ediyordu.

Eylemden sonra bütün bölgedeki asker, polis harekete geçirilmiş, bölge tam savaş alanı gibi kuşatma altına alınmıştı. Kim bulunursa, yakalanırsa askerî cemselere doldurulup Maltepe Tugayı'na götürülüyordu. Yüzlerce insan, bölgede yaşlı genç, kadın kız her-

kes gözaltına alınarak yoğun işkencelerden geçirildi. Mahalle halkı ispiyonculuğa ve işbirlikçiliğe zorlanarak ağır ithamlarla karşılaştı.

Bu eylemden sonra Songül Kayabaşı, babası tarafından emniyete teslim edildi, yoğun işkencelerden geçirildi. Songül ve Partizan sempatizanı Aziz Aras, Tugay Komutanı Ata Burcu'nun talimatıyla işkencede katledildiler. Bölgede tam bir terör estirildi. Bilinen, tanınan arkadaşlar bu bölgede bu eylemden dolayı aranır duruma düştü.

Olup bitenleri gözaltına alınıp bırakılanlardan öğreniyor, ona göre de tedbirlerimizi alıyorduk. Bazı arkadaşlar da Rumeli yakasına çekilmişti. Bir hafta sonra İstanbul-Aksaray'da cami yakınındaki çimenlik bir alanda Osman'la buluştuk. O günlerde TDKP, *Özgürlük* diye yeni bir yasal dergi çıkarıyordu. Gazete bayisinden o dergiyi almıştım. Olayla ilgili bir haber ve yorum yazısına yer verilmişti. Yazının başlığı "Hizipçi hainlerin provokatif eyleminin sonucunda, iki devrimci işkencede katledildi," şeklindeydi. Yazının içinde ilginç bir ihbar vardı. Yazıldığına göre işkenceciler gençlere ve halka işkence yaparlarken "Biz askerlere ateş edenlerin içinde Bektaş Karakaya'nın olduğunu biliyoruz. Buna rağmen size devrimci ve demokrat olduğunuz için işkence yapıyoruz," demişler. *Özgürlük* dergisi işkence görenlerin ağzından Ata Burcu'nun sözlerini aktarıyormuş gibi yaparak devlete beni hedef gösterip ihbarcılık yapıyordu (*Aydınlık*'ın çizgisinde). Osman'la sohbet edip, gelişmeleri karşılıklı olarak aktarıp değerlendirdik. Osman, *Özgürlük* dergisini açıp bu haber ve yorum yazısını okuyunca yüzü gerildi, kaşları çatıldı, soğuk görünümü adeta buza kesmişti. Dergiyi ortasından tutarak avuçlayıp buruştururken hiçbir şey söylemeden, birkaç adım atıp dergiyi yere fırlatıp uzaklaştı. Bana bir şey söylemeden, arkasına bakmadan yürüyüp gitti. Osman'ın bu denli kızgın ve öfkeli halini ilk kez görüyordum.

Çalışmalarımı ve örgütsel faaliyetimi Avrupa yakasında sürdürmeye başladım. Bölgeyi tanıyıp, alanın özgüllüğünü dikkate alarak ona uygun bir ilişki kurmaya çalışıyordum. Bölgedeki asli güçlerimizle bir toplantı yaparak tanıştırılacaktım. Osman, Bakırköy Akıl Hastanesi'nin bahçesinde randevu vermişti. Buluşma yerinde karşılaştığım bazı yoldaşları önceden tanıyordum. Mürüvvet, Kar-

tal Lisesi'nde örgütlediğim yoldaşlardandı. Esma ve Hasan'la yıllar önce Ataman İnce ile birlikte Taksim'de afiş asarken yakalanmıştık. Osman ise TDKP'liler tarafından öldürülen Hamit Tekin yoldaşın oğluydu. Osman Yaşar Yoldaşcan beni yoldaşlara İbo diye tanıtınca artık adım İbo kalmıştı.

Toplantı uzun sürmüştü. Zamanın nasıl geçtiğinin farkına bile varmamıştık. Başımızda gölge gibi iki bekçi dikiliverdi.

– Ne yapıyorsunuz burada?

Kadın ağırlıklı bir toplantıydı. Bekçiler siyasal yönden çok aşk meşk ilişkisine yorumluyorlardı.

– Bize zorluk çıkarmadan karakola kadar gelin, dediler. Birçoğumuz aranıyorduk. Diğer yoldaşların aranıp aranmadıklarını bilmiyorum ama Osman'la benim çok ciddi şekilde arandığımızı biliyordum. Bütün yoldaşların gözleri Osman'a çevrilmişti. Vereceği direktife bağlı olarak harekete geçecektik. Üzerimizde silah da yoktu. Ancak onları etkisizleştirme gücümüz ve niyetimiz vardı. Osman yerinden doğruldu, ayağa kalktı. Bekçilerin aralarına girip, kollarını omuzlarına attı,

– Bekçi babalar gelin şöyle biraz konuşalım, diyerek onları bizden uzaklaştırdı. Bekçi baba, görüyorsun bir şey yaptığımız yok. Kızlı erkekli oturup konuşuyoruz. Genciz, siz de genç oldunuz, gençlerin halinden anlarsınız. Gençlik hali sohbete daldık, zamanın nasıl geçtiğinin, havanın karardığının farkına bile varamadık. Sizin de çocuklarınız vardır, onlar da gençliklerini yaşıyorlardır. Şimdi karakola gideceğiz bir de ailemizden azar işiteceğiz. Alın şu biner lirayı siz yolunuza biz evimize gidelim. Bu işi de tatlıya bağlayalım, dedi.

Bekçiler paraları alınca sorun tatlıya bağlanmıştı. Onlar bizim yanımızdan uzaklaşırken biz de akıl hastanesinin bahçesinden sıkıntı ve sorun yaşamadan uzaklaştık.

Ertesi gün Anadolu yakasında Ankara Yolu üzerinde Remzi ile buluştuk. Kartal'daki gösteri ile ilgili yapılan operasyonun boyutunu konuştuk. Bakırköy Akıl Hastanesi'nde yaşadıklarımızı ve Osman'ın becerisini anlattım. Osman'ın bu tarz özelliklerinin olduğunu bilmiyordum. Remzi de ilk fırsatta kim bilir nasıl aktardı. Osman'la tekrar ilk karşılaşmamızda,

– Ağzında bakla ıslanmıyor, olanları hemen Sarı Remzi'ye anlatmışsın. Bu tür yaşanmışlıkları kimseyle paylaşmamalısın, diye beni ikaz etti.

– Kötü bir şey söylemedim ben, dedim.

– Söylenen şeyin içeriği değil önemli olan. Gereksiz bir bilginin paylaşılmasının yanlışlığını söylüyorum dedi.

– Bir daha olmaz dedim, konuyu kapattım.

Anadolu yakasında çalışma bölgelerinde faaliyeti hızla toparlamaya çalışıyorduk. Çevre güçlerimiz ise gözaltı ve işkencelerden geçirilerek salıverilmişlerdi. Fakat bölgede diğer siyasetler olayla ilgili bize karşı olumsuz propaganda faaliyeti yürütüyorlardı. Bölgeden çekilmiş olmamızın yarattığı boşluktan kaynaklı, halk üzerindeki etkimizi kırmak için, "Burası demokratların yeri, eylem burada yapılmamalıydı. Ölen asker ve subay ilerici ve devrimciydiler. Askerler de halk çocuğudur. Bölgede halkı baskılarla baş başa bırakıp gittiler," şeklinde sözler ürettiler. Bu düşünceler halkta yer yer yankısını buldu. Sürdürülen olumsuz propaganda faaliyetlerinin önünü almak için yakalanmaları, çatışmaları göze alarak yazılama, afiş, bildiri ve *Orak-Çekiç* dağıtımlarını bu bölgelerde sürdürdük. Geceleri bölgeyi tam bir silahlı kuşatma altına alarak faaliyet yapıyorduk. Osman Yaşar da çoğu zaman bu faaliyetlere katılarak güvenlik sağlıyordu. Bir defasında ona, bu tür faaliyetlere katılman gerekmiyor yoldaş, dedim.

– Hayır hayır tam da böylesi günlerde, zorlu ve kritik günlerde biz kadroların, sizlerin yanınızda olması gerekir dedi.

Bir hafta boyunca yoğun bir faaliyet sürdürüldü. Son gün Remzi güvenlik almak için geldi. Duvar yazılamaları yapıyorduk, birkaç yere daha yazıp geri çekilecektik. Bölgede minibüslerle polisler devriye geziyorlardı. Sivil bir polis minibüsü karanlıkta ışıklarını da kapatarak bize iyice yaklaşmış. Teslim olun çağrısıyla silahlar çekildi, herkes karşılıklı sipere yattı. Gece karanlığında silahlar patlıyordu, amansız bir çatışma çıkmıştı. Silah ve bomba sesleri gece karanlığında süren sessizliği bozuyordu. Bölgeyi Güler'le ikimiz iyi biliyorduk. Ben biraz daha uzaktaydım. Araba yakın bir bölgeye bırakılmıştı. Bölgede yapılacaklar bittiğinde bir başka mahalleye gidilecekti. Güler, Remzi ve Mehmet Ali Doğan arabaya doğru

çekildiler. Onların duyacağı şekilde tek tek dağılın, arabaya gitmeyin uyarısını yaptım. Sokak aralarına kaçıp gizlenmeyi değil, polisleri püskürtüp arabayla uzaklaşmayı tercih ettiler.

Ben yaya olarak sokak aralarına kaçtım. Rahmanlar'a doğru evlerin ve arazilerin içinde izimi kaybettirmeye çalışıyordum. Biri peşime takılmış ısrarla arkamdan geliyordu. Polis mi, bölgede oturan sivillerden veya işbirlikçi birisi mi bilmiyordum. "Gel seni saklayayım, kaçma yakalanırsın," diye peşimden seslenerek koşuyordu. Gecenin bu karanlığında bu saatte beni düşünmesi, peşimden koşarak gelmesi, beni saklama gayreti hayra alamet değildi. Onu atlatmak zor olmayacaktı benim için, çünkü bölgeyi çok iyi biliyordum. Fakat adam inatçı davranıyor, peşimden gelmeye devam ediyordu. Elimde küçük bir silah vardı. Bütün uyarılarıma rağmen peşimden gelmeyi sürdürüyordu. Artık günah benden gitti, vebali kendisine! Adam ya sivil polis ya da işgüzar akılsız bir işbirlikçi budala. Bundan emindim. Gece karanlığında silahı çekip korkutmak için bir iki el ateş ettim. Silah sesini duyunca adam gelmekten vazgeçip olduğu yere çakılıp kaldı. Ben de rahatça sokak aralarında izimi kaybettirerek Rahmanlar'daki kaldığımız evin yolunu tuttum.

Arabayla kaçan arkadaşlar Gülsuyu kavşağında yolları kesilince tekrar çatışmaya girmişler. Çatışma anında arabanın camları kırılmış, tekerleri patlamış araba kontrolden çıkarak devrilmiş. Remzi hafif, Güler ağır yaralanmış, Mehmet Ali de küçük sıyrıklarla atlatmış. Fakat üçü de yakalanmıştı. Güler hastaneye kaldırılmış, tedavisi yapılıyordu. Aşırı kan kaybından dolayı, kana ihtiyacı vardı ve verilecek kan bulunamıyordu. Bahçelievler'de bütün çevre çeper ilişkilerimizi doktora taşıyıp kan gruplarını öğreniyorduk. Yine de Güler'in kan grubundan kan bulamadığımızdan kan bankasından alınmıştı. Mehmet Ali ve Güler düzmece bir ifadeyle daha sonra serbest kalmışlardı. Remzi yoğun işkencelerden geçirilerek tutuklanıp, Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildi.

Birkaç ay sonra Güler çıktığında güvenlikli bir biçimde buluştuk. Güler'le yakalanmalar, polis sorgusundan sonra alınacak tedbirler üzerine konuştuk. Son derece az ve öz konuşan, sakin ve rahat biriydi Güler. Ama o olaydan sonra çok konuşan neredey-

se ağzı kapanmayan, geveze, heyecanlı, yerinde duramayan biri olup çıkmıştı. Çok değişmişti, ondaki değişim bariz bir şekilde göze çarpıyordu.

– Yoldaş sanırım bana çok geveze ve hareketli birinin kanını verdiler. Ondan dolayı benim de çenem düştü. Galiba geveze biri oldum, diyerek güldürdü beni. Tıpta bu mümkün mü bilmiyorum ama Güler kendi değişimine böyle açıklık getirmişti.

Yükselen mücadeleyi sınıf içinde de yükseltebilmenin taktiği olarak "Genel grev genel direniş!" sloganını atıyorduk. Tüm ilerici güçleri direnişe çekmenin taktiğini hayata geçirmek için olanca gücümüzle yoğun bir ajitasyon ve propaganda faaliyeti yürütüyorduk. Otuz bin *Orak-Çekiç*, elli bin bildiri basılmış, sokak sokak, ev ev, fabrika önlerinde, fabrika servislerine, işçi duraklarına varıncaya kadar bütün güçlerimizi harekete geçirerek gece gündüz dağıtıyorduk. Devlet Demir Yolları, Cevizli Tekel Fabrikası ve Tekstil dalına yükleniyor, işçiler arasında gücümüzün çok üstünde azımsanmayacak bir etki yaratıyorduk. DYF-İş'te sendika seçimlerinde yirmi iki delege, Gıda-İş'te de küçümsenemeyecek ilişkiler yakalamıştık. Cevizli Tekel'de etkimiz artmıştı, Gıda-İş, Tekstil, Maden-İş kollarında DSB bültenleri çıkarılıyordu. Bu süreçte birçok yönetici, kadro ve taraftarımız sorgu ve işkencelerden geçirilerek cezaevlerine konuldular.

O dönem sigara karaborsaya düşmüştü. Aysel'le birlikte Cevizli Tekel Fabrikası'nda Gıda-İş kolunda çalışma sürdürüyorduk. Aysel, Tekel Fabrikası'nın kantininde yeni işe girmişti. İşçiler kendileri için paket içinde on tane tek sigara bulunan "rulolar" yaparak dışarı çıkarabiliyorlardı. Bizler de bunları biriktirip yoldaşlara gönderiyorduk. Çoğu zaman da bunları satıp örgüte bağış olarak veriyorduk. Bir gün Osman,

– Haydar birikmiş sigara yok mu? diye sordu. Sigara olduğu halde, şaka olsun diye olmadığını söyledim.

– Elçiye zeval olmaz, Stalin Mehmet sigara istiyor, dedi. Osman. Sigara gelmezse *Orak-Çekiç*'teki bazı sayfalar boş çıkacakmış, sigarasızlıktan yazıları yazamıyormuş, benden söylemesi.

– Anlaşıldı sigarasızlık kriz safhasında. *Orak-Çekiç*'in sayfalarının boş çıkmaması için biriktirdiğim sigaraları göndereyim bari!

Okuyucularımıza Stalin Mehmet sigarasızlıktan yazılarını yazamamış diye bir açıklama yapamayız herhalde.

Bütün arkadaşlar sigara içiyordu ama İsmail Cüneyt daha fazla, günde iki üç paket sigara içiyordu. Saatlerce süren toplantılarda evin odası sigara dumanıyla doluyordu. "Pencereyi biraz açıp odayı havalandırsam nasıl olur?" dediğimde İsmail, "Aman duman boşa gitmesin. Biz bu dumanı parayla alıyoruz. Ama senin adına üzülüyorum. Bunca sigara içenlerin içinde bize iyi katlanıyorsun," diyerek pencerenin açılıp odanın havalandırmasına karşı çıkmıştı.

Maltepe tren istasyonunda saat üçte İsmail Cüneyt'le randevumuz vardı. MK adına o geliyordu. Aysel'le birlikte gidecek, Cevizli Tekel Fabrikası'ndaki çalışmalarımızı değerlendirecektik. O gün Maltepe'de olağanüstü bir durum vardı. Çevremize bir göz atınca bu hemen anlaşılıyordu. Herkes askerler tarafından yaşlı, genç, kadın, çocuk demeden kontrol ve aramalardan geçiriliyordu. Yoğun kontroller nedeniyle giyim kuşam ve kıyafetlerimize dikkat ediyorduk. O gün arama bir yana kimlik dahi sormadan Aysel'le ikimizin trene binmesine izin verdiler. Bölgede bir şeylerin yaşanmış olduğu çevredeki hareketlilikten belliydi. Görüşmeyi bir başka güne erteleyip hızla bu bölgeden uzaklaştık. Akşam televizyonda haberleri izliyordum. MLSPB'lilerin Maltepe'de bir evi basılmış, çatışma çıkmış, evde bulunan devrimciler öldürülmüşlerdi. Ertesi gün İsmail Cüneyt'le buluştuğumuzda ilginç bir rastlantıyı anlattı:

– O gün sizden ayrıldıktan sonra minibüs yolundan arabayla Kadıköy'e doğru giderken iki kişi işaret verince durdum. Acelemiz var, bizi Kadıköy'e atar mısın? dediler. Olabilir, ben de o tarafa gidiyorum, geçerken bırakırım dedim. Arabaya aldım. Yol boyu kendi aralarında sohbet ediyorlardı. Maltepe'de bir gün önce yaşanan çatışmadan söz ediyorlardı. Ben bazen aynadan onları izliyordum. Sessiz sedasız gitmek olmuyordu, ben de bir şeyler söyleme, söze katılma ihtiyacı duydum. Nasıl bulup yakalıyorsunuz korkusuzca bu teröristleri, vallahi size bravo, dedim.

– Nasıl bulacağız adam daha polise bile gelmeden bekçide iken yediği bir iki tokatla ötmeye başlamış. Evi, adresi, isimleri verince, biz de elimizle koymuş gibi bulduk. Bir de adam örgüt yöneticisi, cezaevinden kaçırılmış, Şemsi Özkan!

– Vallahi ne söyleyeyim ağabey helal olsun, dedim.

Polislerden birisi,

– Sen ne iş yapıyorsun? Altında lüks araba, senin tipin de öyle pek sağlam pabuca benzemiyor, dedi.

– Yok ağabey, Allah göstermesin, teröristlik benden uzak dursun! Biz baba parası yiyor, kız arkadaşlarla ora senin bura benim, günümüzü gün ediyoruz. Anlayacağın, ailemizin soyunu sürdürmeye uğraşıyoruz, dedim.

– Hadi öyle olsun ama senin bıyığın normal adam bıyığı değil, tam bir terörist bıyığı oğlum.

– Nasıl yani ağabey, bıyığım teröristlerin bıyığına mı benziyor? Olamaz.

– Oğlum biz onların ruhunu biliriz. Giyimlerinden, yürüyüşlerinden, el kol hareketlerinden, giydikleri ayakkabılarından, seninki gibi bıyıklarından, tespihi çekişlerinden, bakışlarından, küfürsüz konuşmalarından şak diye tanırız. Enayiler bir de kendilerini çok akıllı sanıyorlar. Yolda yürürken her şeyleri "Ben solcuyum, ben komünistim," diye bas bas bağırıyor. Senin bıyığın da öyle oğlum, dediler. Altıyol'a geldiğimizde biz burada inelim dediler. İnerken de,

– Sen de bıyığına adam gibi biçim ver. Ayhan Işık gibi kaytan bıyık bırak, kızlardan yana şansın daha çok açılır oğlum. Hadi rastgele! diyerek inip hızla uzaklaştılar.

O günlerde insanlar böyle bıyık belasına da gidebiliyorlardı. O günden sonra da İsmail Cüneyt, Stalin'in bıyığına benzeyen pos bıyığını kaytan bıyık yapmadı ama biraz pos yanlarına biçim verdi.

Bakırköy-Bahçelievler'de Hasan Akdoğan'ın evinde kalıyordum. Hasan'ın ilginç özellikleri vardı. Son derece fedakâr, özverili bir yoldaştı. İlk, orta ve liseyi dışarıdan bitirmiş, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne girmiş zeki bir insandı. Bir o kadar da inatçıydı. Bütün özellikleriyle tam bir köylü çocuğuydu. Giyimini, yemesini, içmesini pek önemsemezdi. Onunla yolda kim yürüse birlikte gözaltına alınıyordu. Rıza Doğan'la birlikte yolda yürürken gözaltına alınmışlar yoğun işkenceler görmüşlerdi. Çıktığında Kadıköy'de buluştuk. Gördüğü yoğun işkencelerden dolayı daha da za-

yıflamış bir deri bir kemik kalmıştı. Sohbetimizin sonunda sağlığına dikkat etmesi, iyi beslenmesi için bir miktar para verdim. Et, süt, tereyağı, bal, sebze ve meyve yemesini, kendine iyi bakmasını, dinlenmesini söyledim. Bir hafta sonra yine aynı yerde buluşmayı kararlaştırdık. Kucaklaşıp ayrıldık. O akrabasına gitti, ben de Bahçelievler'e döndüm.

Bir hafta sonra Hasan'la Kadıköy'de aynı yerde tekrar buluştuk. Yine öyle zayıf, bakımsız ve yorgundu. O haliyle inşaata çalışmaya gitmişti. Verdiğim paranın da üstüne çalışarak kazandığı parayı ekleyip örgüte bağış olarak vermek istiyordu. O kafasına koyduğunu, inandığını, doğru bulduğunu mutlaka yapardı. Hasan'ın zayıf olduğunu gören bilen çevre güçlerimiz onu lokantaya götürür, yemek yemesini isterlerdi. Fakat Hasan kebap ve besleyici, pahalı yemekler yemez, çorba içer, aradaki parayı örgüte bağış olarak vermek isterdi. Bir gün yine çevre güçlerimizden birisi Hasan'la beni lokantaya yemeğe götürdü. Yemekleri söylerken Hasan kebap yemeyip çorba içmekte ısrarlı davranıyor,

– Ben çorba içeyim aradaki farkı örgüte bağış olarak ver, diyordu. Adamcağız bağış hikâyesini sabırla dinledi, sonra,

– Al lan sana örgüt için bağış. Bu da et yemekleri ve kebap yemen için. Şimdi kendine kebap veya et yemeği söyleyeceksin! diye bağırdı.

Hasan bağışı almış yine de çorba söylemekten vazgeçmemişti. Benim uyarı ve ısrarımın da etkisi olmamıştı, çorba içmek isteyince arkadaşımız dayanamadı kızdı.

– Sana bir daha ne bağış parası, ne de kebap parası vereceğim. Hatta çorba parası bile yok sana. Selam, sabah da yok! Ben de bu adama örgüt bakmıyor, aç susuz, bakımsız kalıyor diye yoldaşlarına kızıp, onların günahını alıyordum. Sen aç susuz, bakımsız kalmayı büyük devrimcilik hatta erdem sanıyorsun. Bu tavrından vazgeçmelisin. Kendine, yemene, içmene, giymene, sağlıklı olmaya dikkat etmelisin. Hayata bir daha gelmeyeceksin. Bir daha da seninle bu konuyu konuşmayacağım. Neyzen'den bir fıkra anlatayım da dinle:

– Neyzen Tevfik, Abdülhamit'in mabeyincisi Ragıp Paşa'yı sık sık ziyaret edermiş. Bazı dostları Neyzen'e takılmış:

– İşin iş artık Neyzen. Paşa herhalde eline bir şey tutuşturuyordur...

Neyzen de onlara paşayı tanıtmış.

– Paşa öyle bir adamdır ki bokuna konan sineği yakalarsa dört ayağını yalar da öyle serbest bırakır. Arife tarif gerekmez Hasan kıssadan hisse sana ne diyeyim. Ragıp Paşa gibi davranmana hiç gerek yok. Bana eyvallah!

Hasan'ın cimriliğinin yanında bir de inatçılığı çok meşhurdu. Bir gün Kadıköy iskelesinde vapura binerken girişteki kitapçıdan *Komünist Manifesto* kitabını almış. Vapura geçiş kontrol noktasında askerler kitaptan dolayı onu karakola götürmek isteyince askerlerle tartışmış. Askerler sonunda kitabı alıp Hasan'ı salıvermişler. Hasan tutturmuş "Kitabı almadan ben gitmem. Bu kitap yasaksa neden burada satılıyor? Yasak değilse neden elimden alıyorsunuz? Ben kitabı almadan vapura binip gitmem," diyor. Askerler kitabı elinden alıp kendisine kızarak Kadıköy Karakolu'na götürmüşler. Orada da polislerle aynı gerekçelerle tartışınca, karakolda kitabı alıp Hasan'ı serbest bırakmışlar. Hasan inatçı, kitabı almadan yine gitmek istemiyor. Bunun üzerine karakolda tutanak tutup Hasan'ı Gayrettepe'ye siyasi şubeye yolluyorlar. Birkaç gün burada tutup, işkence yapıp, iyice hırpaladıktan sonra, *Komünist Manifesto*'yu vermeden Hasan'ı tekrar serbest bırakmışlar. Bu kez Hasan, Gayrettepe'nin önünde beklemeye başlamış. Kitabı almadan gitmemekte ısrarlıydı. Olanca hakaret, tartaklama, kovmalara rağmen emniyetin önünde oturmayı sürdürmüş. Sonunda Gayrettepe'den *Komünist Manifesto* kitabını almadan eve dönmemiş. Hasan'ın inatçılığı aramızda espri konusu oluyordu. O kafasına koyunca bir milim gerilemez, esnemezdi. Örgüt içinde eleştirir ama asla özeleştiri vermezdi. Bütün yalın çıplaklığıyla yanlışı ortada olsa bile, kesinlikle kabul etmezdi. Ancak onun bir gülüşü vardı, onu yüzünde yakalayınca bilirdik ki Hasan eleştirileri yerinde ve haklı buluyor ve hatasını da kabul ediyordu.

Bölgede çalışmalarımız her gün biraz daha zorlaşıyordu. Aramalar, sokak ve kimlik kontrolleri her gün biraz daha artıyordu. Bilinen sokak denetimlerinin birisinde yeni örgütlenen yoldaşlardan Ecmen Şişman yakalanmıştı. Kenan Güngör'le randevusu olduğu-

nu biliyordum. Fakat Kenan'a ulaşma olanağım olmadığından buluşma yerine gitmesini önleyemedim. Ecmen çözülür de randevuyu verirse Kenan kesin yakalanacaktı. Çabalarım sonuç vermedi, Kenan'ın randevu yerine gitmesini engelleyemediğim için randevuda yakalandı. Kenan'ın yakalanmasına çok üzülmüştüm. Yönetici, kadro ve militanlarımız tek tek yakalanıyordu. Sürekli yönetici ve kadro kaybı yaşıyorduk. Bu gidişat nereye varacaktı kestirmem mümkün değildi. Böyle giderse yerinin doldurulmasının zor olduğu bu kayıpları nasıl telafi edecektik? Bir yöntem bulmalı, yakalanmalara karşı önlem alınmalıydı. Kafamı meşgul eden bu sorunun cevabını arıyordum.

Karaköy Perşembe Pazarı'nı Saraçhane yoluna bağlayan köşede Galatasaraylılar kahvesinde Selim'le buluştuk. Bana moral verici sözler söylüyordu. Örgütün genel durumuyla ilgili iyimser bir tablo çizse de görünen köy kılavuz istemiyordu. Bu konuda düşüncem açık ve netti. Ortada yapılan bir hata vardı. Düpedüz bir ilkesizlikti. Bunu hem de örgütün en tepesindeki insan yapıyordu. Bizleri, ara kadroları atlayarak daha alt ilişkilerle doğrudan kontak kurması, onlarla bazı eylemleri örgütlemeye çalışması anlaşılır gibi değildi. Yılların deneyimi ve tecrübesine rağmen bunu yapıyorsa biz daha alttan yoldaşlara nasıl dert anlatabilecektik? Böyle yaparsa yakalanmasını engelleyemezdik de, dedim. Eleştirilerimi susup geçiştirerek beni yatıştırmaya çalıştı. Moral bozukluğuyla ayrıldım onun yanından.

Darbe söylentileri yaygınlaşmıştı, toplumun her kesiminde can güvenliği sorunu tartışılıyordu. Sıkıyönetim de, sivil faşist güçlerin saldırıları da halkın karşı koyuşunu engelleyemiyordu. Her gün toplumsal muhalefet güçlerinin öne çıkan öncü güçlerine ve ileri çıkan öncülerine yönelik saldırılar ve öldürme eylemleri sürüyordu. Buna uygun olarak biz de olanca dikkatle hazırlıklarımızı sürdürüyorduk. O günlerde İstanbul-Bağcılar bölgesinde Parseller arasında İnönü mahallesinde Şuto Rıza ile Mürüvvet Çakırerk karı-koca rolünde Yeşilçam filmlerinde üçüncü sırada rol almış bir sinema emekçisinin evini kiralamışlardı. Ben de çevreye Mürüvvet'in Şişli'de bürosu olan mühendis ağabeyi olarak tanıştırıldım. İstanbul'a yeni gelmiş bir mühendis olarak ev arıyor rolünü oynu-

yordum. Fakat bir türlü ev bulamadığım için taşınamayıp zorunlu olarak kız kardeşimin yanında kalıyor görünümündeydim. Tabii benim için iyi bir tanıtım değildi. Emekçi bir semt, "bekâr bir mühendis" olduğumdan mahallede eve giriş çıkışım ve bakkal alışverişlerimde bekâr genç kızların yoğun ilgisiyle yüz yüze kalıyordum. Bu konuda Mürüvvet'i eleştiriyordum, Mürüvvet de "İşte nasibin açılır, evin kızının ilgisinden dolayı da kira vermekten kurtuluruz, sorunu da daha rahat çözeriz yoldaş," diye bana takılıyordu. Ev sahibinin kızı her gelişimde elinde süpürge evin merdivenlerini süpürme bahanesiyle yolumu bekliyordu. O nedenle evden erken çıkıp geç gelmek zorunda kalıyordum.

Ne aşka, ne sevdaya, ne eğlenceye, ne kendimiz için ayırabilecek bir zaman dilimine hak görmüyorduk kendimizde. Her şey devrim içindi. Sadece onun için yaşıyor, onun için koşturuyorduk. Devrimle nişanlı, ölümle evliydik. Yaşamın, doğanın bütün güzelliklerini halkımız yaşamadıkça bize de haramdı. Bir devrimci olarak hayatın güzelliklerini yaşamak, insanca ihtiyaçlarımızı gidermek, iyi yemek yemek, temiz giyinmek, sağlıklı bir evde oturmak, denize, güneşe, gezmeye gitmek, eş dost, akraba ve arkadaşlar arasında çok sınırlı zaman geçirmek bile küçük burjuva yaşam özlemleri olarak görülüyor, yanlış bulunuyordu. Yaşamın içinde yaşama yabancılaşmadan yaşamın güzelliklerini yaşayarak, yaşatarak devrimcilik yapsaydık keşke.

Osman Yaşar da bazen bu eve gelip kalıyordu. Osman 19-21 Şubat 1979 tarihlerinde "İleri Militanlar Toplantısı" ile kurulan TİKB'nin kurucularındandı. Merkez Komitesi üyesiydi, askerî, teknik ve mali işlerden sorumluydu. TİKB'nin küçük burjuva devrimci bir gruptan Marksist ihtilalci öğretinin ilke ve normlarını savunan bir örgüte dönüşmesinde önemli bir rolü olmuştur.

1980'de TİKB "1. Konferans"ını toplayarak, yeni dönemin görevlerini belirledi, zor dönemin hazırlıklarına girişti. 12 Eylül faşist gericilik yılları TİKB'nin siyasal mücadele geleneklerini geliştirdiği, zorlu sınavlardan geçtiği bir okul oldu. 1985'te son bir operasyonla da merkezî yapısı tasfiye oldu. Yönetici ve kadrolarının birçoğu öldü, sağ kalanlar da yakalanarak cezaevine atıldı.

Osman yoğun bir koşuşturmaca içindeydi, ama biz ne yapar

neyle uğraşır bilmezdik. Sadece bize verdiği yan görevlerden sezinlerdik. 11 Eylül akşamı geç saatlerde kaldığımız bu eve gelmişti. Evde sıcak su sistemi yoktu. Banyo ve duşu su ısıtarak yapıyorduk. Büyük naylon bidonların içine rezistans sarkıtarak suyu ısıtıp banyo yapıyorduk. Bu yöntem mahkûmların cezaevlerinde yarattıkları bir yöntemdi. Oralarda birçok şakanın da kaynağını oluşturuyordu bu su ısıtma biçimi.

Ben o gün eve yorgun gelmiş, duş yapmak için suyun ısınmasını beklerken koltukta uyuyakalmıştım. Su ısınmıştı. Osman beni uykudan uyandırarak suyun ısınıp ısınmadığını kontrol etmemi istedi. Yarı uykulu ayağa kalktım, su bidonuna yaklaşıp rezistansı çekmeden elimi su bidonun içine sokarak suyun ısınıp ısınmadığını kontrol edecektim, tam o an Osman elimden yakaladı. "Ne yapıyorsun? Bir şaka yapalım dedik, canından olacaktın," diyerek güldü. Uykulu halde o aletin suya elektrik verdiğini nereden bilecektim?

12 Eylül ve Cuntanın Gelişi

11 Eylül akşamı, Rıza, ağabeyinde kalmak için gitmişti. Mürüvvet, ben ve Osman Yaşar evdeydik. Osman oldukça yorgundu, koltuğa uzandı, sandalyeyi çekip yüzünü buruşturarak ayağını uzattı. Çektiği acıları ve yorgunluğunu yansıtmamanın çabası içindeydi. Her sabah erken kalkar, radyodan haberleri dinler, sokağa öyle çıkardı.

O gün de sabah saat beşte kalkmış, her günkü gibi radyoyu açmış haberleri dinliyordu. Sokağa çıkma yasağı olduğunu, ordunun yönetime el koyduğunu duyunca ilk işi bizi uyandırmak olmuştu.

– Kalkın kalkın! Devrim oldu, diye seslendi Osman.

– Devrim mi olmuş kim yapmış? diye sordum uykulu bir sesle.

– Kim yapacak ordu ihtilal yapmış. Biz İhtilalcı Komünistler devrim yapamayınca ordu gerici faşist darbe yaptı!

Uyku mahmurluğunu atıp, oturma odasında radyoyu birlikte dinlemeye başladık. İşin niteliğini, boyutunu anlamak için her söze kulak kesildik. Radyodan saat başı: "Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmetleri Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde, emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine el koymuştur," deniliyor, ardından marşlar çalınıyordu. Kenan Evren'in Orgeneral, Devlet Başkanı, Genelkurmay ve Milli Güvenlik

Konseyi Başkanı olarak 12 Eylül 1980 için yaptığı açıklamayı tekrar tekrar dinliyorduk radyodan.

Hava biraz aydınlanınca çalıştığım bölgeye gitmek için harekete geçtim. Her köşenin panzer ve askerlerle kuşatılmış olacağını biliyordum. Ama yine de ara sokaklardan mahalleye ulaşabileceğimi düşünüyordum. Evden çıkarken Osman'a ne yapacağız, diye sorduğumda,

– Ben gidiyorum, siz de silahı alır sokağa çıkarsınız, diye yanıtladı ve yumruğunu sıktı, kolunu havaya kaldırdı, hücum diyerek kapıya yöneldi.

Şaşırmıştım, öylece bakıyordum, gülerek döndü, şaka yaptığını söyledi ve merdivenlerden aşağıya inip sokağa çıktı. Biraz oyalanıp İnönü mahallesinin, Siyavuşpaşa'nın ara sokaklarından yürüyerek Bahçelievler'e doğru ilerledim. Hamit Tekinler'in evlerine, oradan da bir kısım güçlerimize ulaşmaya çalışacaktım. Yolda herhangi bir olay gelmedi başıma. İnsanlara ulaştım, ama yeni bir sayfa açılmış, yaşam tam anlamıyla bambaşka bir yola girmişti. Artık eskisi gibi hata yapma lüksümüz yoktu. Cuntaya karşı "Örs olmak istemiyorsan çekiç olalım," şiarıyla karşı tavır belirlenmiş, saldırı taktiği ile yürüneceği belirtilen bir bildiriyle örgütün tutumu açıklanarak kitlelere askerî faşist cuntaya karşı direnme çağrısı yapılmıştı.

Bu bildirinin dağıtımı, sokak yazılamaları, pul ve afişler, geceleri kapıaltı *Orak-Çekiç* dağıtımlarıyla kitlelere politik tutumumuzu açıklıyor, cuntaya karşı kıran kırana militan bir tavır sergiliyorduk. Her faaliyetimiz titiz askerî bir eylem hazırlığında geçiyordu. Silahlı tedbirler, çatışmalar göze alınarak yürütülüyordu. Gece faaliyetlerimizde aldığımız güvenliklerden dolayı pencere ve balkonlardan bizleri gören halk "Ne o şimdi de siz mi iktidara geldiniz?" benzetmesini yapıyorlardı. Bir sokağa bildiri ve gazete dağıtımı ve yazılamalar yapılacağı zaman sokağın iki başı silahlı militanlarımız tarafından kapatılıyordu. Bir blok ve apartmana yayın ve bildirimiz kapıaltından ulaştırılacağında, apartmanın çevresi tamamen, silahlı militanlarımız tarafından denetim altına alınıyordu.

Bu söylediklerim kentin varoşlarında, gecekondu semtlerinde gerçekleşirdi. Merkezî yerler yoğun denetim altındaydı. Gü-

cümüz alabildiğine sınırlıydı, ama cuntaya karşı bir tek silah bile bizler için ordu anlamına geliyordu. Birçok örgüt akıllı olalım, her on yılda bir cunta devrimci hareketi biçmek için geliyor, o nedenle güçleri toplayıp koruyalım, geri çekilelim, diye karar almışlardı. Derin bir suskunluk kısa sürede ülkeyi kucaklamış, geri çekilen örgütlerden bazıları kendilerini dağıtmışlardı. Tutuklamalar yıldırım hızıyla sürüyordu. Cezaevleri, gözaltı merkezleri insanları almıyordu artık, yer yoktu. Okullar ve kışlalar insanlarla doldurulduk. Ülkenin her yanı işkence merkeziydi artık. TİKB yurtdışına çıkmayı kadro ve örgütsel güçlerimize yasaklayan bir anlayışla, örgütün bağlayıcı güçlerinin yurtdışına çıkışlarını tüzük gereği yasaklayarak, cuntaya karşı saldırı taktiğini savunup uyguladı.

Osman'ın şakayla söylediği sözler bir bakıma gerçek olmuştu. O, 12 Eylül gelmesine rağmen gece gündüz yollarda ve hep hareket halindeydi. Ciddi olarak aranmasına karşın, görevden göreve koşuyor, her gün biraz daha fazla yoğunluk içine giriyordu. Bu durum beni ciddi olarak kaygılandırmaya başlamıştı. Ona bir şey olacak diye korkuyordum. Çünkü o hepimize örnek bir insandı. Ölmeden önce ölümsüzleşmişti. Bu kaygılarımı Osman Yoldaş'a ciddi bir biçimde anlatmış, gerekli tedbir ve önlemlerin alınmasını istemiştim.

– Tehlike göstere göstere geliyor Osman yoldaş. Siz biraz geri çekilmelisiniz. Yapılacakları biz yapalım. Bizim üstesinden gelemeyeceğimiz şeyler olduğunda sizler el atarsınız. Yoksa hâlâ ortalıktan çekilmeyip tam tersine daha fazla gündelik işlerin içine dalarak, devlet güçleriyle daha sık yüz yüze gelebilirsiniz, dediğimde yanıtı yine şaka doluydu.

– Onlar sizlerle uğraşıyor, henüz sıra daha bize gelmedi, diyerek güldü.

– Yoldaş öyle diyorsun ama taş kuşa çarpmasa da kuş taşa çarpar gibi bir durumla karşı karşıya kalabilirsin. Kötü bir tesadüfle, korkunç bir acıyı yaşayabiliriz, korkum, kaygım bunun için, dedim.

– Sen merak etme, olanca titizliği ve dikkati gösteriyorum, dedi. Sesi kararlıydı.

Bizler onu korumak için geride durmasını isterken o saldırı taktiğinin bir parçası olarak her saat askerî eylem içindeydi. On yedi gün sonra evdeki silahı da almış sabah erkenden çıkmaya hazırla-

nırken beni uyandırdı. Öğleden sonra saat üçte, Parseller'le İnönü mahallesi arasında, mezarlık bölgesinde yol boyu yürüyerek buluşalım. Mutlaka erken gel, dedi.

29 Eylül saat 15.00'e verdiği randevuya, onun isteği üzerine erken gittim. Yol boyunca mezarlık kenarındaki yolda, ileri-geri dikkati çekmemeye çalışarak yürüyordum. Birilerini bekliyor izlenimi vermeden yer yer saate bakıyordum. Yoldan geçen taşıtları ve yayaları dikkatli bir gözle kontrol ediyor, çevreyi gözlerimle projektör gibi tarıyordum. Heyecan, merak, endişe, korku ve kaygı içinde Osman'ı bekliyordum. Osman ortalıklarda gözükmedi. Oysa o randevularına gecikmez, zamanından önce gelir, çevreyi kontrol eder, sağlam olduğu kanaati oluşunca randevu yerine gelirdi. En küçük kaygı ve olağan olmayan bir durum hissedince buluşma yerini terk ederdi. Orada o anda olağanüstü bir durum da gözükmüyordu. Peki, Osman neden gelmemişti? Ne olmuştu acaba?

Kaygılanmaya başlamıştım. Epeyce zaman geçmişti. Artık gelmeyeceği kesindi. Bahçelievler-Siyavuşpaşa bölgesine gidip durumu anlamaya, buralardaki çevre güçlerimizden bir şeyler olup olmadığını öğrenmeye çalıştım. Kimse net bir şey bilmiyor, herkes tahminde bulunuyordu. Sokakta halkın konuşmalarından bir çatışmanın olduğunu duydum. Hızla Hamit Tekin'in (Hamido) evine gittim. Gördüklerimle şaşkınlık içine girdim. Fatih çatışmada yaralanmış, evde kolu sargılı yatıyordu. Osman'dan ise haber alınamamıştı. Evin herkes tarafından biliniyor olması nedeniyle, Fatih'in acilen daha güvenlikli bir eve aktarılması gerekiyordu. Onu hemen Haznedar'da oturan, Kartal Mensucat Fabrikası'nda çalışan bir işçi arkadaşımızın evine götürdük. İşçi arkadaşımız o günkü koşullarda tereddütsüz kabul edip evini Fatih'e açtı. Fatih'i sağlam bir eve aktarınca biraz rahatlayıp gerekenleri yapmalarını ev sahibi arkadaşa söyledik. Sonra Hamido'nun oğlu Osman'la bölgeyi taramaya başladık. Daha sonra Ataman ve İsmail Cüneyt geldiler. Sokakları dolaşıyor, çevreden duyumları almaya çalışıyorduk. Sonunda söylentilerden Osman'ın çatışarak uzaklaştığını öğrendik. İnanmasak da seviniyor, öyle olmasını diliyorduk. Osman keskin zekasıyla bir çözüm üretir, binlerce kez sıyrılıp çıktığı gibi yine kazasız belasız çıkıp gelecektir diye umudumuzu koruyorduk.

İsmail Cüneyt ve Ataman İnce'yle birlikte bir kahvede her saat başı buluşuyor, öğrendiklerimizi birbirimize aktarıyorduk. Kahveye son gelişimde İsmail Cüneyt bir gazetenin akşam baskısını okuyor ve ağlıyordu. Baş sayfada "Bağcılar'da çıkan çatışmada öldürülen kişinin TİKB yöneticisi, MK üyesi Osman Yaşar Yoldaşcan olduğu belirlendi," yazılıydı. Verilen haberin başına Osman'ın kimlikteki gözlüklü fotoğrafı basılmıştı. Çatışmada bir başkomiserin öldüğünü, bir polis ve bir bekçinin de ağır yaralandığını, kimliği tespit edilemeyen bir kişinin de yaralı olarak kaçtığını, aramaların devam ettiğini yazıyordu gazete. İsmail ve Ataman'la birlikte üçümüz de ağlayarak birbirimizden uzaklaştık. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum, bir süre sonra bir araya gelip olay üzerine hiç konuşmadan ertesi gün için randevulaşarak ayrıldık.

Fatih'i daha güvenlikli bir yerde barındırmalıydık, aranan oydu. İşçi arkadaş işe gittiğinde evde kimse olmadığından Fatih'in yalnız kalması uygun değildi. Pek güvenlikli olmadığı halde ertesi gün Fatih'i Ecmen Şişman'ın evine götürdük. Fatih'e o gün Osman'ın öldüğü söylenmemişti. Ertesi gün Fatih'in yanına gidecektim. Onun Güllüoğlu baklavalarını sevdiğini biliyordum. Bakırköy'e inip, bir kilo baklava alarak yanına gittim. Osman'ın ölümünü öğrenmişti. Ben içeri girip yatağına doğru yaklaştığımda "Topal öldü, ben yaşıyorum," diye ağlayarak boynuma sarıldı. Bir süre konuşamadan birbirimize sarılarak ağladık. Fatih, eylemi anlatmaya başladı. Osman, bilinçli olarak polis ve askerleri kendi üzerine çekerek Fatih'in kaçmasını sağlamıştı. Fatih'in, çemberi çatışarak yarıp, birlikte geri çekilip kaçma önerisini Osman reddetmişti. Fatih kolundan yaralı, silah tutamaz haldeydi. Asker ve polisleri Osman sığındığı inşaata çekmiş ve Fatih'in yaralı olarak oradan uzaklaşmasını sağlamıştı. Fatih biraz sakinleşince,

– Çok kan kaybettim ama çabuk toparlarım. Benim baklavayı sevdiğimi nereden biliyordun? Hem de Güllüoğlu'ndan! Kim söyledi bunu sana, diye sordu.

– Hatırlamıyorum ama bir yerlerde sohbeti geçmişti, aklımda kalmış, dedim. Yüzünde sıcak bir gülümseme dolaştı. Birkaç gün sonra Kenan bir arabayla gelip Fatih'i güvenlikli bir biçimde Anadolu yakasına götürdü.

Ölümler böyleydi o günlerde, geldikleri hızla acıları dağılıyordu. Elbette üzülüyor, kahroluyorduk, ama bu duygularla vakit geçiremezdik, devrimci görevler bizleri bekliyordu. Yine de bir süre gittiğimiz her yerde gözyaşlarımız sel gibi aktı.

Hamit Tekin'in eşi Fatma Ana'nın evindeydik. Ana bir tarafta, oğlu Osman bir tarafta ben başka bir odada ağlıyorduk. Fatma Ana artık biraz daha gerilerde kalan Ali ve Musa Algül'ün, onların ardından eşi Hamido'nun da öldürülmesinin acısını unutmuş daha büyük acılar içindeydi, yine de bizleri teselli etmeye çalışıyordu.

Osman'la geçmişte buluştuğumuz İstanbul sokaklarında gözlerim, her yerde onu arıyordu. Gözlerimin önünden onun görüntüleri hiç kaybolmuyordu. Kalabalığın içinde bana doğru yürüyenlerin içinde birini Osman'a benzetiyor, aksayan yürüyüşüyle yüzünü saklayıp değiştiren gözlüğünün üstünden bana bakarak yürüdüğünü görüyordum. Aylarca bu duygudan kurtulamadım. Veli Ala'nın öyküsünü Aytekin'den dinlemiştim, yani Osman'ın öyküsünü: "Yaralıydı, tedavisi yapılmıyordu, o kendi kendini tedavi ediyordu, doktoru kendisiydi. Oldukça bilgili, aydın. Gözlerinden adeta zeka pırıltıları yansıyordu. İnce ve keskin bir zekaya sahipti. Ama onu gizlemeye çalışan, vasat ve sıradan birisi gibi görünme gayreti içindeydi. Bu nasıl bir hırsızdı, hiç onlara benzemiyordu. Bu zeki ve bilgili hırsıza bir türlü akıl erdirememiştim." Aytekin'in bu anlattıklarının üzerinden fazla bir zaman geçmemişti ki beni bir sürpriz bekliyordu. Zayıf ve uzun boylu, beyaz tenli, aksayarak yürüyen, sessiz ve sakin, tane tane ve özlü konuşan Veli Ala karşımdaydı. Yıllar sonra *Aydınlık* gazetesinin ispiyoncu haberlerinden Veli Ala'nın Osman Yaşar Yoldaşcan olduğunu öğrenmiştim.

Osman'ın ölümünden sonra dağıtılan bildiride, onunla ilgili olarak özetle şunlar yazılmıştı:

> "Osman karşısındaki insanı içten kavrar, onun ruhunun derinliklerine hükmetmesini iyi bilirdi. O bütün işlerini yaparken kıvrak zekasını kullanır, riskini sıfıra indirirdi. Osman bir planlamacı, tasarımcı ve uygulamacıydı. Bir işin içinde o varsa, o işin başarısı kesindir. Osman engel tanımaz, en zorundan en kolayına kadar hemen her işi önemser, ciddiye alır, ona kafa yorar, istediği gi-

bi başarırdı. Başarının adıydı Osman. Üniversite seçme sınavlarında Türkiye birincisi olduğu gibi devrimcilikte de birinciydi o."

"Nasıl bir zeka meşalesi söndü
Nasıl bir yürek durdu!"

Osman'ı anlatmak kolay değil. Her gözaltına alındığında üzerindeki kimlikle direnerek kurtulmayı başarmıştı. Polislerin onun Osman Yoldaşcan olduğunu öğrenmesi, ancak Gazi İpek'in gözaltında konuşmasıyla mümkün oldu.

Osman Yoldaşcan devrimci faaliyeti sırasında iki kez hapse düştü. 12 Mart döneminde bir yıl yattı. İkincisinde ise on bir ay yattıktan sonra yoldaşlar tarafından hapishaneden kaçırıldı. Yakalandığı sırada polisle giriştiği silahlı çatışmada ayağından yaralanmıştı. TİKB'nin gizli baskı mekanizmasını kuran, halen uygulanan baskı tekniğini geliştirip, yetkinleştiren odur. Başta kimlik olmak üzere gizli çalışmanın gerektirdiği her türlü sahte belgeyi kusursuzca düzenleyebilen bir sanatkârdı. Bu alanda da birçok yoldaşı sabırla eğitti, yetiştirdi. Silah bakımından tamirine, kaçak yoldaşların yara ve hastalıklarının acil tedavisine kadar önemsiz gibi görünen ama gizli devrimci çalışmada çoğu durumda hayati önem taşıyan birçok konuda ancak konunun uzmanlarında bulunabilecek bilgi ve beceriye sahipti. Bir görevi Osman'ın üstlenmesi çevresindeki yoldaşlarının o işe mutlaka başarılacaktır diye bakmaları için yeterliydi. Bu, olağanüstü bir neden olmadıkça Osman'ın üstüne aldığı bir işi yarım bıraktığının, rastlantılara terk ettiğinin bugüne kadar hiç mi hiç görülmemesinin verdiği bir iç rahatlığıydı. Dostluğu sıcak, sağlam ve içtendi. Ardında kolay kolay doldurulamayacak olan bir boşluğu, yürekleri kor gibi yakan bir acıyı bırakarak gitti.

İki jandarma ile bir hastane görevlisi vuruldu

5 anarşist, hastaneyi basıp, tedavi edilen arkadaşlarını kaçırdı

- Kaçırılan Fatih Öktülmüş 6 ay önce Bakırköy'de karısı ile birlikte bombe sanığı olarak yakalanıp tutuklanmış, dün Sağmalcılar Cezaevi'nden kolunun tedavisi için Cerrahpaşa Hastanesi'ne getirilmişti.
- Silahlı beş gencin hastaneye yaptıkları baskın sırasında yaralanan iki jandarma ile bir hastane personelinin durumları ağır. (Yazısı 10. sayfada)

Mehmet Fatih Öktülmüş

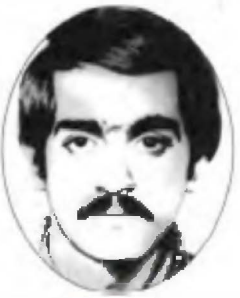
Osman Yaşar Yoldaşeşen

İsmail Cüneyt

Sezai Ekinci

Ataman İnce

Metin Aydın

Cunta Altında

Operasyonlar ülke bazında mezra, köy, ilçe, kent demeden her yerde başlatılmıştı. Semtler, fabrikalar, okullar, şehir merkezleri askerî kışlalara çevrilerek toplumun muhalif, ilerici, devrimci demokrat ve komünist güçlerine yönelik saldırılar yoğunlaştırılmış, yüz binlerce insan gözaltı, tutuklama ve işkencelerden geçirilerek askerî cezaevlerine kapatılmıştı. İnsanlar sokak ortasında öldürülüyorlardı. Tüm ülke işkencehanelere ve hapishanelere çevrilmişti. Sokaklar asker postallarının, silah ve panzerlerin gölgesinde kan gölüne çevrilerek, toplum korkutulup sindirilmişti. Gözaltına alınanlar çeşitli silah ve gereçlerle televizyonlarda gösteriliyor, bazı itirafçılar konuşturuluyor, toplum yılgınlığa itilmek isteniyordu. Bunda başarılı oldukları bir gerçekti. Bir avuç insanın dışında aktif direniş gösteren yoktu.

Polis merkezlerinde, askerî kışla ve cezaevlerinde sorgu ve işkence süreklileştirilerek ceza evlerinde askerî kışla disiplini ve eğitimi dayatılmaya başlanmıştı. Dışarısı teslim olunca, zindanlara kapattıkları ilerici, devrimci güçler ve komünistlere karşı imha ve teslim alma uygulamaları başlatılmıştı. Mamak ve Diyarbakır cezaevleri teslim alınmıştı, İstanbul cezaevleri de teslim alınmak isteniyordu. Dışarıda, içeride süren vahşete karşı var olan güçlerimizle teşhir faaliyetlerimizi sürdürüyorduk. Faşist cuntaya

karşı mücadelenin örgütlenmesi için gecemizi gündüzümüze katıyorduk. Ama dilediğimiz, beklediğimiz ve özlediğimiz halk desteğine bir türlü kavuşamıyorduk. Toplum sindirilmişti, devrimci güçlerle ilişki kurmaktan çekiniyorlardı. TİKB kadroları ve taraftarları genelde işkenceye karşı direnme konusunda yeterli eğitimden geçirilmişti. Olumsuz örnekler yok denecek kadar azdı. Fakat genel korku bizim çevre güçlerimizi de etkiliyordu. Halıcıoğlu'nda bir taraftarımızın evine gidecektik. Benim giyim kuşamım, saç şeklim, sakalsız ve bıyıksız oluşum arkadaşta nedense güvensizlik yaratmıştı. Fizik olarak güçlü ve kuvvetli olmamam nedeniyle, bu adam yakalanırsa bizi de ele verir diyerek bizi evine götürmüyordu. Ona göre bedeni kuvvetli olmayan insanlar poliste direnemezlerdi.

Yıllar sonra bu arkadaş polisteki direnişimi öğrenince Alemdağ Askerî Cezaevi'ne ziyaretime geldi. Soyisim tutmadığı için DHB davasından yargılanan Ali Şanlı arkadaşın görüşüne gelerek benimle görüştü. Görüşe gelirken kokoreç yapıp getirmişti. "Yoldaş senin işkence altındaki tavrını duyup öğrendikten sonra seni bütün ısrarına rağmen eve götürmememin rahatsızlığını duydum. Bu nedenle çok acı çektim, üzüntü duydum. İçimde yaşadığım bu iç huzursuzluktan kurtulmak için senden özür dilemeye ve seni görmeye geldim. Hangi duygu ve düşüncelerden dolayı seni evime götürmediğimi sana anlatmadan, sana özeleştiri vermeden iç huzuruma ulaşamayacağımı biliyorum. Şimdi senin karşında senden özür diliyorum. Biliyorsun o günlerde çözülmeler yaygındı. Ev baskınları, toplu tutuklamalar artmıştı. Çözülmeler televizyonlarda her akşam haber programlarında gösteriliyordu. Bende de korku ve kaygılar başladı. Ya bizimkilerden de çözülen olur da beni de ele verirse düşüncesi korkularımı derinleştirdi. Benim ölçülerime uymayan devrimci tiplere yeterlice güven duyamıyordum. Direnmeyi fiziki yapıya bağlıyordum. Senin fiziki yapın da bana direnebilir kanaatini vermiyordu. Ne pos bıyığın, ne sakalın, ne de Deniz Gezmiş gibi bir tipin vardı. Yaparım, ederim türünden kendini öven bir tutum ve davranış da sergilemiyordun. Bende güven duygusu yaratamamıştın. Oysa direnmek için illa da Deniz gibi heybetli olmak gerekmiyormuş, yeni öğrendim. Bu nedenle sana kar-

şı yanlış tutumumdan dolayı özür dileyerek bu yükten kurtulmak istiyorum. Özrümü kabul edip beni affedecek misin yoldaş?" dedi. Onun sözlerine çok gülmüş, güzel sözler söyleyerek onu rahatlatmıştım. Ayrılırken huzurluydu.

Toplantıları akşamları evlerde yapıyorduk. Hava kararıktan sonra sokağa çıkmıyor, erkenden evlere çekiliyorduk. Arama ve çevirme olan merkezî yerlere gitmiyorduk. Günlerce, saatlerce dolaşıp uygun, uzaktan görünebilecek, polis tuzaklarını fark edecek randevu yerleri belirliyor, giyim kuşam, saç ve sakal tıraşına dikkat ediyor, ütüsüz elbise, pantolon giymiyor, göze batmayacak tarzda giyinmeye önem veriyorduk. Televizyon haber saatinde mutlaka kalacağımız evlerde oluyorduk. Evinde bulunduğumuz çevre güçler televizyon haberlerinde poliste konuşanları, çözülenleri yer göstermeleri, yakalanan silah ve yatakçıları korkuyla izliyorlardı. Onlara işkencelerde çözülmeyenleri anlatıyor, yığınla örnek gösteriyor, çözülenlere ağzıma geleni sayıyordum. Çözülme o kadar yaygındı ki hemen her gün bu konuyu işlemek zorunda kalıyordum. Çözülmelerin yarattığı ikinci bir tepki daha vardı. Neredeyse bütün örgüt kadrolarında ve yakın güçlerimizde içeriye düşme eğilimleri gelişmişti. Yakalanalım da nasıl direnilirmiş gösterelim dosta da düşmana da, diyorlardı. Benzer düşünceler bende de gelişmişti. Bir yakalansam da görsünler direnmek nasıl oluyor, diye düşünüyordum.

Göztepe-Pembe Köşk'te bir örgüt evimiz vardı. İl komitesi toplantılarını burada yapıyorduk. Bu toplantıların birine Fatih de gelmişti. Toplantıya Tahsin, Ataman, İsmail Cüneyt katılmışlardı. Türkiye'de genel siyasal, örgütsel durumumuz ve cezaevleri üzerine sohbet ediyorduk. O günlerde *Milliyet* gazetesi "Mamak'taki askerî uygulamaları ve devrimci tutsakların o kurallara uymasını, boyun eğişi ve vahşeti anlatıyordu. Fatih bu yazıyı okumuş, oldukça huzursuz olmuştu. Devrimcilerin boyun eğişini içine sindiremiyordu. Mamak Cezaevi'nde direnişi örgütlemek için hangimiz içeri düşelim yoldaşlar?" dedi. "Bu tutum ve davranış devrimci ve komünistlere hiç yakışmıyor. Bu utanç duyulacak resim kareleri bütün devrimcilerin ayıbıdır. Emir komuta zinciri altındaki erler gibi askerî kışla disiplinine itaat ediyorlar."

– Benim bu konuda tecrübem yok, içeride ne uyguluyorlar, tutuklanmayı göze alabilirim ama içeriyi değiştirmeyi becerebilir miyim bilmiyorum, dedim.

Fatih kızdı,

– Bu nasıl konuşma, bir TİKB'li nasıl böyle düşünür, dedi. Espri yapıyorum yoldaş. İçeriye düşme diye bir politika olmaz. Bir devrimci bir gün mutlaka benzer mücadele koşullarıyla yüz yüze gelir. O zaman gerekeni yapmakla yükümlüdür.

Ağır illegalite koşullarında sahte kimlikle Rıza ve Mürüvvet Kanarya mahallesinde bir ev tuttular. Daha yeni yerleşmeye başlamıştık. Kıştı, ev kalorifersiz olduğu için kömürle ısınacaktık. Mürüvvet ve Rıza ile birlikte yine Mürüvvet'in ağabeyi olarak kalıyordum evde. Ev sahibi ile de hiç muhatap olmuyordum. İlişkileri Rıza ve Mürüvvet sürdürüyorlardı. *Orak-Çekiç* ve silah aktarmalarını Mürüvvet'le yapıyorduk. Mürüvvet hamile elbisesini giyiyor, dergileri beline sarıp, otobüs veya dolmuşa biniyor, gideceği yere ulaşıyordu.

Bir gün birlikte gidiyorduk. Otobüs doluydu, oturacak yer yoktu. Önde oturan bir genç hemen ayağa kalkarak "Buyur yenge sen otur, hamile halinle ayakta kalıp sarsılma," diyerek yerini verdi. Mürüvvet teşekkür edip oturdu. Minibüsten inince, "Bu yöntem tuttu yoldaş," dedi. "Hoşuma gitti, her koşulda yer sorununu çözüyor. Polis de hamile görünümümden dolayı ne kimlik soruyor ne de üstümü başımı, çantamı arıyor." Mürüvvet bir gün eve gelirken Aksaray Camii durağından kalkan dolmuşlara binmiş. Daha önce sivil bir polisin arabasının gaspı eylemine katılmıştı. Minibüse bineceği durakta arabanın sahibi tarafından tanınmış. Orada yolcuların müdahalesine rağmen kaçmaya çalışmış, çevreden gelen polis desteğiyle yakalanıp gözaltına alınmıştı. Yeni tutulan evimizin akıbeti de Mürüvvet'in tutumuna bağlıydı. Rıza ile buluşup hızla Kanarya'daki evi boşaltacaktık. Ev sahibiyle Rıza görüşecekti. Öncelikle de önemli doküman, belgeler ve malzemeleri bir başka yere aktaracaktık. Eşyaları ikinci planda alacaktık. Yeni ev kurmak için eşyaları nice zorluklarla buluyorduk. O günlerde para en önemli sorunlardan birini oluşturuyordu. Üstelik bu eve kış için üç ton da kömür almıştık. Öncelikle belgeleri ve alınması gereken

önemli eşyaları almıştık. Ama kömür aklımızdan hiç çıkmıyordu. Onu da mutlaka taşımalıydık.

Her gün yeni yakalanma ve ölüm haberleri geliyordu. Adana'da Adana il komitesi üyesi Metin Aydın girdiği çatışma sonucunda yaşamını yitirmişti. Yanında kadın yoldaş Hüsne Davran ise çatışmada yaralı olarak çöp arabasını gasp ederek kaçmayı başarmıştı. Ancak daha sonra yapılan bir ihbar sonrası o da yakalanmıştı. Metin'le İstanbul'da birlikte çalışmıştık. Ölmeden önce "Adana'nın Topal'ı da ben olacağım," düşüncesiyle 12 Eylül'ün en karanlık günlerinde korku ve kaygıdan uzak, tüm enerjisini faşist cuntaya karşı mücadeleye sundu.

Mürüvvet önemli eylemlerden arandığı için yoğun işkenceler görmüştü. İşkencede direnemeyip zayıflık göstererek kaldığımız evi ve Bahçelievler'deki Nuri'nin evini vermişti. Çözülme olasılığına karşı Nuri başka yerlerde kalıyordu. Fakat çocuklarını ve eşini sık sık görmek istiyordu. Bu istek ve arzusuna boyun eğdiği için ara ara eve uğramalarının birisinde polisler tarafından yakalandı. İşkenceden geçirildikten sonra tutuklanıp Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildi.

Bağcılar son durağına yakın geniş bir arazinin üzerine yapılmış yeni yerleşim bölgesinde küçük bir evimiz vardı. Buket Öktülmüş ve Lütfü Çınar tekstil ve dokuma fabrikalarında çalışıyorlardı. Bu evde de birlikte kalıyorduk. Sobalı bir evdi. Odaları sobanın borularını ev içinde dolaştırarak ısıtıyorduk. Zaman zaman Fatih'te geliyor, bizimle birlikte kalıyordu. Ev çok soğuk olduğundan hepimizin yatağını sıcak odaya yan yana açar yatardık. Fatih'le Buket yıllardır evliydiler. Ama onunla yan yana otursan, yaşasan bile yoldaşı olmanın ötesinde eşi olduğuna dair hiçbir şey ne hissettirir ne de düşündürtecek bir davranış sergilerdi. Son derece sade, titiz, ölçülü ve saygılıydı. Yoldaşlarına nasıl davranıyorsa ona da öyle davranırdı. Buket onu çok seviyordu. Fatih'in isminin geçtiği yerde siyah zeytin gözlerinin içi parlar, giderek nemlenir ve dudağında bir tebessüm belirirdi. Peşinden sigarasını yakıp derin düşüncelere dalar, bulunduğu yerden kopar, uzaklaşır sessizliğe gömülürdü. Fatih'in yanında yüzü gibi gözleri de güler, çok mutlu olurdu. Eşi ile aynı odada kalmaz bizim yanımızda uyurlardı.

Sonraları bu evde zorunlu olarak İsmail Karatepe de kalmaya başladı. Bazen bu evde dört beş kişi kalıyorduk. Bir akşam Lütfü Çınar eve gelmedi. Sahte kimlikle çalışıyordu. Adana'da öldürülen iki askerin, İlbey ve Gülbey'in ölümünde kullanılmış silahlar bir ihbar üzerine onun evinin bahçesinde gömülü bulunduğu için aranır duruma düşmüştü. Lütfü zamanında eve gelmeyince yakalanmış olacağını düşünerek evi terk ettik. Yollarda dolaşarak gecenin geç saatlerine kadar Buket'in eve gelmesini önlemeye çalıştım. Buket ise olayı öğrenmiş ve eve gitmemişti. Bundan habersiz ben Buket'in yakalanmaması için bildiği, gidebileceği evlere yoğun bir koşturmaca ile uğrayıp sağa sola haber bırakıyordum. Birkaç gün sonra yakın örgüt güçlerinin de bildiği evlere uğrayarak kendisine ulaşmaya çalıştım. Onun da Lütfü ile yakalanmış olabileceğini, Lütfü'nün işyerini bildiğinden onu da vermiş olabileceğini düşünerek Buket'in bildiği örgüt evlerini boşaltmaya, bir yandan da nerede olduğunu öğrenmeye çalışıyordum. En son Halıcıoğlu'nda bir yoldaşın evine gittiğimde onu orada buldum. Sıcak odada, ev sahibi yoldaşımızla sütlü kahvenin yanında sigarasını içiyordu. Onu orada o halde görünce öfke ve kızgınlıkla yakalanmadığına sevinemedim bile. "Neden haber vermiyorsun? Ben kapı kapı seni arıyor, yakalanmış olabileceğini düşünerek bildiğin evleri boşaltıyorum. Deli dana gibi oradan oraya koşturuyorum. Sen ise rahat rahat üç gündür kimseye haber vermeden gelmiş keyif çatıyorsun," diye kızdım. Buket hiç sesini çıkarmadı, mahcup mahcup susarak yüzüme baktı. Şirin ise şen şakrak esprileri ve olanca sıcaklığıyla beni yatıştırmaya çalışıyor, oğlu Taylan'la ilgilenmem için uğraşıyordu.

İsmail Karatepe'nin de eve gidişini önlemeliydim. Hızla ona ulaştım, eve gitmemesini, evde polisin karakol kurmuş olabileceğini söyledim. İsmail üç beş gün eve gitmeyip başka yerlerde kaldı. Fakat elbiseleri evde kalmıştı. Bu arkadaşımız iyi giyinmeyi çok seviyor, bu konuda oldukça da titiz davranıyordu. Elbiselerini almak için eve uğramak istiyordu. Kesinlikle gitmemesini söyledim. Uyarmama karşın bir hafta sonra elbiselerini almak için eve gittiğinde polisin evde kurduğu karakola düştü. Yakalanıp işkenceden geçirildikten sonra Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildi.

Kısa bir süre sonra Adana, da Dev-Yol'a düzenlenen bir ope-

rasyonda bir randevusu aynı bölgeye denk gelince Fatih, polisin DY'ciler için kurduğu tuzağa düştü. Yakalandığını *Milliyet* gazetesinden öğrendik. Haber baş sayfadan "Ünlü firari terörist Mehmet Fatih Öktülmüş kendisinin Dilaver Yanar olduğunu iddia ediyor," şeklindeydi. Haberin üstüne Fatih'in küçük bir fotoğrafını koymuşlardı.

İnsanlar yakalanıyor, öldürülüyorlardı. Dışarıda kalanlar içinse yaşam tüm ağırlığıyla sürüyordu. Soğuktan donacak hale gelmiştik. Oysa daha önce terk ettiğimiz evin bodrumunda üç ton kömür vardı. Kararlaştırdık, Rıza ile gidecek Mürüvvet'in poliste adresini açıkladığını sonradan öğrendiğimiz evden, kömürleri alıp getirecektik. Eve önce Rıza gitti. Ortalığı kolaçan ederken ev sahibi gelmiş "Komşu nasılsın, nerelerdesin, görüşemiyoruz, Mürüvvet Bacı nerelerde? Bir haftadır görünmüyor," diye sormuş.

Rıza eskiden hiç de böyle samimi olmayan adamın davranışlarından kuşkulanmış. Ev sahibi, "Komşu gel yukarıya bir çay içelim," deyince bu davetin altında yatan sinsi tuzağı anlamış ve "Bakkala gidip geleceğim amca," diyerek uzaklaşmış. Dolmuş durağında endişe içinde onun getireceği haberi bekliyordum. Nefes nefese, ter içinde koşarak geldi Rıza.

– Buradan hızla uzaklaşalım yoldaş, dedi. Ev sahibi kesin polise haber vermiştir şimdi. Rıza haklıydı. Biz hızla oradan uzaklaşırken, çevre polislerce kuşatıldı, kimlik kontrolü yapmaya başladılar. Polisin eline düşmeden uzaklaştık. Az kalsın üç ton kömür için Rıza'yı polise elimizle teslim edercesine yakalatacaktık.

Daha sonra Rıza ile Oya, Pazariçi'nde küçük bir ev tuttular. Ben de yine orada yarı legal olarak kalıyordum. Sonra bazı sorunlardan dolayı küçük kardeşim Selman da bu evde kalmaya başladı. Sağlıksız, küçük bir evdi. Oya, Rıza'nın karısı rolünde, tutulan evin meşru görünümünü sağlıyordu. Eve pek gelip gittiği de yoktu. Evli ve çalışan bir kadın görünümü veremiyordu. Ev sahibi ve çevrenin dikkatini çekiyordu. Biz çamaşırları yıkasak bile dışarıya asamıyor, evin içerisinde kurutuyorduk. Mahallede evin kadınının değil, erkeğinin çamaşır sermesinin dedikodusu yapılıyordu. Komşularımızın dedikodularını biz de evde dinliyorduk. Çünkü o gün evden çıkmamıştık, evde yoklar izlenimi vererek sessizce kitap oku-

yorduk. Ev sahibi kadın "Anam bu ne biçim kadın? Ne alışveriş ne temizlik yapıyor, ne çamaşır yıkayıp asıyor. Pis mi pis bir kiracı, bunlardan kurtulmak istiyorum ama bilmem ki," diyordu. Bunu Oya'ya anlatıp durum değerlendirmesi yaptık. Evi değiştirmekten başka yol bulamadık.

Kardeşimle birbirimize ikiz denecek kadar benziyorduk. Bir sabah erkenden kardeşimle birlikte evden çıktık. Belediye otobüsünde yan yana oturduk. Ben onun taşıdığı kimliği o da benim taşıdığım kimliği bilmiyordu. Sadece kullandığımız isimlerimizi biliyorduk. Boş bulunduk, düşünmeden yan yana oturduk. Ortak bir ifade de ayarlayamadık. Bir yere çıkıp yan yana yürüyünce mutlaka ortak bir hikâye, senaryo oluşturur onu anlatırdık. Daha otobüs kalkmadan silahlı askerler otobüse dalıp kimlik kontrolü yapmaya başladılar. Sıra bize gelmişti, fırsat bulup dikkat çekmemek için başka bir koltuğa da geçemedim. Kimlikleri verdik, kontrol ettiler. Asker bir benim yüzüme bir kardeşimin yüzüne bakıp kafasını salladı. Kendi kendine mırıldandı. Sonra bana ve Selman'a nereli olduğumuzu sordu. İkimiz de birbirimizi tanımadan kimlikte yazan memleketlerimizi söyledik.

– Tanışıyor musunuz, diye sordu asker.

– Hayır!

– Allah Allah, bu nasıl bir tesadüf anlayabilmiş değilim, dedi asker. Aynı kentte, aynı ilçede, aynı otobüste, aynı koltukta yan yana oturan, birbirini tanımayan ama birbirine bu kadar benzeyen iki kişi...

Asker kafasını sallayarak yanımızdan ayrıldı. O günden sonra kardeşimle ikimiz bir daha evden birlikte çıkmadık. Yan yana birlikte yürümüyor, sadece evde görüşüyorduk. Selman daha sonra bir başka alana gitti.

Rıza ile birlikte sabah erkenden kalkıp şehir merkezlerine propaganda pulları yapıştırıyorduk. Sokakta birileri varken asla yapıştırmama kararımıza karşın Rıza buna aldırış etmiyor, birileri varken de yapıştırıyordu. Eleştirince de kızıyordu. Sık sık tartışıyorduk. Kömür alma işinde de beni eleştiriyor, "Seni anlamıyorum, bazen en riskli işlerde çok rahatsın, bazen de en küçük bir gece faaliyetinde de çok titizsin," diyordu. Bazı günler ben poliste tavır

konusunda direnen yoldaşların tavrını anlatıp ifade vermemek gerektiğini dillendirdikçe bıyık altından tebessüm ederek alaycı bir eda ile bıyığını çekiştirerek gülüyor,

– Yoldaş, bu oturarak konuşup ajitasyon çekmeye benzemez. Yoğun vahşi işkenceler karşısında ah çekmeyip direnmek daha farklı, diyordu.

– İnanmalısın, diyordum, bunu hayata geçirmek için direnmeliyiz. Fatih'in işkencedeki tavrını göstermeliyiz, onun gibi direnmeliyiz. Her birimiz onun yürüdüğü yoldan yürümeliyiz.

– O Fatih. Sen Fatih misin? Öyle yüksek sesle meydan okurcasına dillendiriyorsun ki sanki sen de öyle bir direniş sergileyecekmişsin gibi konuşuyorsun.

– Bu sözlerin beni çok öfkelendiriyor. Eğer direneceğine inanır ve kendini buna ikna edersen sen de başarırsın. Sen bu anlayışta olduğun sürece poliste direnişçi bir tavır sergileyemezsin, dedim. Birbirimizi seviyor, değer veriyor, güveniyorduk. Fakat kafamızda karşılıklı bir dizi soru işaretleri vardı.

Rıza ile Oya, Karadeniz Mahallesi'nde yeni yapılmış küçük bahçeli bir ev kiraladılar. Ben de burada yine illegal kalıyordum. Ev sahibi de İstanbul'un başka bir bölgesinde oturuyordu. Genelde bu mahalle yeni kurulmuş bir inşaat şantiyesi gibiydi. Göç eden Karadenizliler çoğunluktaydı. Çoğunun da kendi eviydi. Bu evden sabah erken çıkar, hava kararınca da dönerdim. Evin penceresine haberleşmek için parola yerine geçen, dikkat çekmeyen çeşitli biblolar koyardık. Eve girmeden önce o biblolara bakar, çeşitlerine göre durumu değerlendirirdik. Eve erken gelen o bibloların yerini değiştirir, böylece biz de eve rahat girerdik. Bütün evlerde kendimize özgün bir güvenlik sistemi kurmuştuk.

Evden çıkmadığım günler çamaşırları yıkar, ütüler, evi düzenleyip temizlik yapar, yemekleri hazırlardım. Fakat dışarıya erken çıkınca eve hava kararmadan dönemediğimden bunların hiçbirisini yapamazdım. Bu durumdan Rıza ve Oya rahatsızlık duyuyorlardı. Siyasal çalışmalarda aksattıkları, yanlış yaptıkları, baştan savma işleri yoldaşça, kırıp dökmeden, incitmeden eleştiriyordum. Oya ve Rıza dinamik ve yaratıcı birer örgütçü değildiler. Bana karşı birbirlerini de örgütlemişlerdi. Rıza genel olarak sağ bir anlayışa sahipti.

HK'nın anlayış ve yaklaşımlarına çok daha yakındı, hatta bazı konularda HK'cılarla tıpa tıp aynı düşünüyordu. Oya ise kendini sadece örgüt evlerinin legal görünümünü sağlayan biri olarak görüyordu. Sorumlu olduğu alanlarda örgütsel çalışmaları geliştirme, ileriye taşıma iddia ve çabasından yoksundu. İkisine de bu konularda eleştirilerim vardı. Akşamları evde olduklarında çalışmaları ve günlük gelişmeleri değerlendirerek eleştirilerimi dillendirdiğimde günlük yaşama eşit katılamamamı öne sürüp karşı eleştiri getiriyorlardı. Tartışmalarımıza çözüm getirememe durumlarında MK'dan İsmail Cüneyt gelirdi, sorunu tartışır değerlendirirdik. Benim söylediklerimin benzerini çoğu zaman İsmail de söyleyince ikna olurlardı.

Rıza'nın bana yönelik eleştirilerinde ilginç gelişmeler olmuştu. Bana "hava basıcı" demeye başlamıştı. O günlerde örgüt içi poliste eğitim ve dönemsel taktiklerimizi güçlendiren bir kısım kitap, roman, doküman ve belgeleri birçok bölgeden yoldaşlara ulaştırmam gerekiyordu. Anadolu yakasında tanındığım için randevularımı Aksaray, Topkapı civarlarında çeşitli yerlere ayarlamıştım. Seri bir şekilde yoldaşlara bu dokümanları ulaştıracaktım. Bizde o dönem genel olarak örgütlü güçlerimiz içinde kadınlar daha ağırlıklı idi. İl organı olarak genç kadro adayları yoldaşları, polis, cezaevi konularında hazırlama çabası içindeydik. Çeşitli bölgelerden gelen genç kadın yoldaşlarla birbirini görmeyecek ve karşılaşmayacak tarzda kurduğum randevuların zaman dilimi içinde Rıza da onunla olan bir randevumuza bağlı olarak tesadüfen oradan geçmişti. O, bu tesadüfü benim kadın yoldaşlarla randevularımı onunkiyle çakıştırarak hava atma eğilimi içinde olduğum şeklinde değerlendiriyordu. Toplantıda İsmail Cüneyt, Oya ve Rıza'ya sert çıktı.

– Şuto, sen yoldaşını tanımıyor musun? Çalıştığı alanda kız yoldaşların birçoğunu o örgütlemiştir. Hiçbirisiyle ne duygusal ne de ahlaki olarak bir şey yaşanmamıştır. Bu işte hava atacak bir durum yok. Öyle eleştirmek için eften püften kendinize malzeme aramaya kalkışmayın. Devrimci görevlerinize sarılın, dedi. Oya'ya gelince; nedenini bilmiyorum ama İsmail Cüneyt ona çok eleştirel bakıyordu.

12 Eylül'ün üstünden yaklaşık sekiz dokuz ay geçmişti. Toplum iyice sinmiş, sessizliğe gömülmüştü. Mücadele sınırlı güçlerin ça-

hasını aşmıyordu. Artık saldırı taktiğini değerlendirip geri çekilme konusunu İsmail ve Ataman'la birlikte tartıştık. Örgüt geri çekilme taktiğini savunuyordu. Genel olarak devrim ve karşı-devrim güçlerinin durumunu değerlendirip geri çekilmenin daha doğru olacağı düşüncesi kafama yatmıştı. Ataman yoldaş ise saldırı taktiğinin sürdürülmesini, hatta koşullarını yaratarak çeşitli saldırı eylemlerinin yapılmasını savunuyordu. Ama tartışmamızın sonunda Ataman da ikna olmuştu.

Sınıf hareketinde, toplumun hemen hemen hiçbir kesiminde ses seda yok, direniş, grev, boykot gösteri bir yana, yaprak kıpırdamıyordu. Böylesi dönemlerde güç toparlama, örgütlenme, mücadelenin yükseliş sürecine hazırlanma taktiğine başvurulmalıydı. Gıda-İş kolunda DSB çalışmasını Anadolu yakasında Aysel'in üzerinden sürdürüyordum. Bir gün İsmail Cüneyt'le Tahsin birlikte geldiler. Fatih-Atikali'de buluşup bir pastaneye gittik. Orada tatlı yiyerek sohbet etmeye başladık. Stalin Mehmet,

– Yoldaş, sana önemli bir konu açıklayacağım, dedi. Örgütümüzün artık sana İstanbul'dan çok Adana'da ihtiyacı var. Çalışmalarını orada sürdüreceksin. Örgütün kararlarını saygıyla karşılayıp, gerekeni yerine getireceğini biliyorum.

– Başka alternatif yok mu yoldaş? Gıda-İş kolundaki çalışmalarımızı belli bir düzene yeni koymuştuk. Ayrıca Adana'nın iklimi sıcaktır. Biliyorsun benim sağlık sorunum var. Orada iklim sıcaklığından dolayı da zorlanacağım, dedim.

– Kalacağın ev hazır. Büyük bir klima var. Yayla gibi ev, içi püfür püfür esiyor. Sebze meyve dolu ve ucuz. Yoldaşlar da militandır. Tam sana göre bir alan. Lem cüm yapma gidiyorsun, diyerek güldü ve ekledi: Örgüt tayinini çıkardı. Fazla da laf etme, tıpış tıpış gideceksin. Bir daha da İstanbul'u unut. Ancak konferans veya kongre ya da önemli bir toplantı olacak ki gelebilesin. Tahsin şaka-mavra karışımı ifadelerle İsmail'i destekledi.

Tamam, yapacak bir şey yoksa Adana yolcusuyuz. En kısa zamanda hazırlıklarımı tamamlayıp Adana'ya giderim. İlişkileri İsmail Cüneyt'e, bazılarını Komando'ya, daha alt ilişkileri de Aysel'e devrederek Adana'ya gidecektim.

Yeni Görev Alanım Adana

Adil Özbek Adana'daki görevinden alınarak İstanbul'a getirilmişti. Fazla sürmeden Nevin de Adana'dan gelmiş, Karadeniz mahallesinde benim kaldığım eve yerleşmişti.

Otobüsle yola çıktım. On sekiz saat süren otobüs yolculuğundan sonra Adana'ya vardığımda beni Yaşar Ayaşlı ve Mahmut Gürselkuş karşıladılar. Önce oturup hal hatır sorup sohbet ettikten sonra bir lokantada yemek yedik. Akşamüstü de beni bir eve götürdüler. Evde Feride ve Ayhan kalıyordu. Benimle birlikte evde üç kişi vardı. Daha sonra benim için başka bir ev bulunacaktı. Bir yandan da çalışma alanlarını ve arkadaşları tanıyacaktım.

Adana sıcak mı sıcaktı. Şehirde bir yerden bir yere giderken camiden camiye, çeşmeden çeşmeye yürüyor, elimi yüzümü yıkıyor, mendilimi ıslatıp, başıma koyarak yürüyordum. Kuruyunca en yakın çeşmeye kadar gidip tekrar mendili ıslatıp başıma koyarak gideceğim yere devam ediyordum. Hava sıcak, nem derecesi yüzde seksen beş. Ciğerlerim kavruluyordu. Beyazsinekler kum gibi kaynıyordu. Akşam Adana'da cibinliksiz yatılmıyordu. Daha sonra Cemalpaşa'da bir demir yolu işçisinin evinde kaldım. Eşi ve çocukları yaylaya gittiklerinden evde ikimiz kalıyorduk. Akşamları çardakta yatıyorduk.

Sonra kanal yakınlarında Zeynep Erdoğan'la küçük bir ev tut-

tuk. Yeni evli bir çift olarak biliniyorduk. Sınırlı eşyalarla ev yerleştik. Evin küçük bir odası ve salonu vardı, tuvaleti banyosu da dışarıdaydı. Hasan Akdoğan bu alanda, İskenderun bölgesindeki çalışmaları yürütüyordu. Adana'da çalışmaları yürüten yoldaşları daha önce İstanbul'da birlikte çalışma yürüttüğümüzden tanıyordum. Örgütsel çalışmalarımızın olduğu kent sayısı yaygın olmadığından Adana'da aranan yoldaşlar İstanbul'a, İstanbul'da aranır durumda olanlar –bölgenin ihtiyacı varsa– Adana'ya geliyorlardı. Bölgedeki örgüte yakın güçlerin dışındaki tüm çalışmaları sürdüren yoldaşlar İstanbul'dan gelmişlerdi. Alana yabancılığımı devam ediyordu. Adana ve İstanbul arasındaki fark oldukça belirgindi. İstanbul'dan sonra Adana bana adeta bir köy gibi geliyordu. Gecekondu mahallelerinde örgütsel güçlerimiz vardı. Onlar da örgüt ve örgüt bilincinin çok uzağındaydılar. Çevre güçlerimiz gibi halk da sıcakkanlıydı, insan ilişkileri İstanbul'daki gibi değildi.

Toplumun giyim kuşamı, yemek alışkanlıkları ve çevre ilişkileri oldukça değişikti. İnsanlar oldukça küfürlü konuşuyorlardı. Kadını, erkeği hemen herkes konuşmasının içinde mutlaka belden aşağı küfürler savuruyordu. Benim dilimde küfür ve kaba kelimelere yer yoktu. Düzgün ve akıcı bir Türkçe konuşmamdan dolayı kibar bulunup güçlerimiz arasında mavra konusu oluyordum. İstanbul'dan değil İzmir'den geldiğimi, İzmirli olduğumu söylüyordum. Halk giyimine pek önem vermeyip yemesine çok dikkat ediyordu. Korkunç derecede boğazlarına düşkündüler. Yağlı, acılı, etli, salçalı yemekleri, kebapları meşhurdu. Sohbetlerin çoğu yemek içmek üzerineydi. Sokak mutfağı da çok gelişkindi. Yiyecekler hijyenik olmasa da oldukça çeşitliydi. İçecekler bölgeye has özellikler taşıyordu. Şalgamından, turşu suyuna, şerbetinden garsambacına, bicibicisinden daha nice içecek ve yiyeceğine varıncaya kadar gelişkin bir köy mutfağı havası vardı. Şehir merkezlerinin dışına çıkınca yabancı olduğum anında anlaşılıyordu. Bu nedenle pek fazla dolaşmıyor, işimi bitirince hemen eve dönüyordum.

Profesyonel ve illegal yaşayan tüm devrimcilerin ortak bir özelliği vardı. Ev bul, toplantılara katıl, kendini eğit, eve erken dön, erken çık, paranı idareli harca. Sinemaya, tiyatroya, eğlenceye git-

mek kimsenin aklının ucundan bile geçmezdi. Koca kentlerde bile dar alanlarda geçerdi zaman. Eğer o gün çok sayıda randevu ve toplantı yoksa göze batmayacak yerlerde aylak aylak gezilir, salt zaman geçirmek için çay bahçelerine girilirdi. Giyim kuşam sorunları durumları biraz iyi olan yoldaşlar aracılığıyla çözümlenir, mağazalardan alışveriş yapmak lüks sayılırdı.

Maddi sıkıntılar içindeydik. Her sıkıştığımda aklıma Almanya'da bulunan ağabeyim geliyordu. Ona bir mektup yazarak döviz istemek kolaydı. Onun maddi durumu iyi mi kötü mü bilmiyordum, ama ondan da bir örgüt adamından beklediğim tavırları bekliyordum. Bir adres bulup yazışmaları sağlayarak ondan hızlı bir biçimde destek isteyecektim. İki kardeş profesyonel devrimciydik. Örgütsel görevlere koştururken ailenin üçüncü ferdi olan ağabeyimin de destek sunması sanki bir zorunlulukmuş gibi düşünüyordum. Mektuplarımda "Merhaba Memo," diye başlayıp iyi dileklerimi iletip, yapması gereken devrimci görevlerini sayar, neler yapması gerektiğini bir bir sıralar, sonra da acil paraya ihtiyacımızın olduğunu sözlerin arasına sıkıştırır, yollayacağı adresi yazar, mektubu bitirirdim. Yıllar sonra cezaevinden kaçıp, yurtdışına çıkınca yazdığım bu mektupları okudukça insanların maddi koşullarını dikkate almadan istekte bulunmamın büyük rahatsızlığını ve huzursuzluğunu duydum.

Ağabeyim iki kez gözaltına alındı. Hakkında hiçbir iddia ve suçlama olmadığı halde günlerce işkence yapılarak gözaltında tutuldu. Tek suçu benim ağabeyim olmasıydı. Polisler onların evlerine geldiklerinde bütün eşyaları kırıp döküyor, yengemin Almanya'ya götüremediği çeyizlerini her yere saçıyorlardı. Gözaltına alındığı günlerde direnmişti. Yurtdışına çıkmadan önceki son görüşmemizde, "Kardeşim iki kez direndim, ne kendimi ne de seni zor durumda bırakacak ifadeler vermedim. Fakat bir dahaki sefere aynı tavrı gösterebilir miyim bilmiyorum. Bundan emin olamam. Bu nedenle yurtdışına çıkmak istiyorum. Zaten yengen de Almanya'da, nasıl olsa gidecektim. Bu planımı öne almış oldum," dedi. Edirnekapı yakınlarında bir lokantada yemek yedik, sohbet ettikten sonra kucaklaşıp öpüşerek üzülerek birbirimizden ayrıldık.

Sonraları İstanbul Halıcıoğlu'nda bir ilişkimizin adresini vererek yazışmamızı sürdürdük. O koşullarda bizim örgütsel gelişmelerimizden kopmasın diye çıkan bülten, kitap, dergi ne olursa yolluyordum. İllegal olarak çıkan *Orak-Çekiç*'in ve İhtilalcı Komünistlerin magazin dergisi olan *Gong*'un içine zulalayarak başka bir yayın görünümünde postaya veriyordum. Postanelerde kontroller sıkıydı. Hemen her şey sıkı denetimden geçiriliyordu. 12 Eylül'ün askerî faşist şiddeti, korkunç bir korku atmosferi yaratmıştı. Buna rağmen kontrol edilmeden göndermenin bir yolunu bulmuştum. Gönderdiklerim bir nevi yurtdışındaki arşiv işlevini de görecekti. Zaman zaman sık olmasa da mektuplaşıyorduk. Aile fertleriyle de Almanya'daki ağabeyim üzerinden haberleşiyorduk.

Bir mektubumda ona şunları yazmıştım:

> "Selam Memo, gidişinden beri senden haber alamamak beni merak ve endişe içinde bıraktı. Biliyorsun babaınlarla, yengemlerle de haberleşemiyoruz. Özgür ve Taylan'ın durumlarını merak ediyorum. Yazışmamızın, görüşmemizin olanağı yok. Olsa da hem onlar hem de bizim için güvenlik sorunu var. Sadece senin üzerinden haber alıyoruz. Ben de Selman da şu ana kadar iyiyiz. Sağ ve sıhhatteyiz. Akraba ve dostlara selam. Sana zorluklar karşısında boyun eğmemeni tavsiye ediyorum. Bundan böyle yer yer yazışırsak iyi olur. İstanbul'un, Türkiye'nin durumunu az çok tahmin edebilirsin. Sonsuz sevgiler selamlar.
>
> Kardeşin."

Bir başka mektubumda da şöyle söylemişim:

> "Sık sık gereksiz yere yazışmamıza lüzum yok. Güvenlik ve tedbir açısından böyle olması gerekiyor. Yapabileceklerini esirgemeyip yapacağını bildirmene sevindim. Buraların durumunu izliyorsundur. Faaliyetlerimiz sürüyor. OÇ ve İK çıkıyor. Durumlar sıkı. Yeni yeni tedbirler getiriyorlar, faaliyet sürdürmenin şartları gün geçtikçe ağırlaşıyor. Faaliyetleri iyice geriye çektik, yaşamı yakalanmadan sürdürmek bile giderek neredeyse imkânsızlaşacak gibi. Ama sonuçta zor da olsa mücadeleyi ezilenler kazanacak. Yeğenimin doğuşuna sevindim. Yengeye selam. Babamdan, yengemden

haber alamıyoruz, Sarı'yla beraberiz biz, sağlığı da yerinde. Yapabileceklerin konusunda kafanın açık olmasına sevindim. Selam ve sevgilerimle gözlerinizden öpüyorum. Belgin'e, Enver'e selam.

Kardeşin..."

Ağabeyime yazdığım mektuplar o günkü koşullarımızı çok iyi açıklıyor. Yine de yığınla konuyu ondan gizliyordum.

"(...) Mutlu geleceğin özlemi ile gelecek günlere doğru iyimserlik umuduyla sana daha önce İstanbul'dan yazdım. Bu kez sana Adana'dan merhaba diyorum. Mektubun elime çok geç geldi. Gönderdiğin parayı aldım sağol Memo! Buraları tahmin edebiliyorsundur. Mücadele sürüyor ama devrim yenildi. Ancak tekrar derlenip toparlanmanın çabası içindeyiz. OÇ de İK da yayın hayatını sürdürüyor. Sana da ulaşıyordur. Sana şunları yap demeyeceğim yapabileceklerinin bilincindesin. Bizim yayınları Arnavut, İspanyol, Alman, Portekizlilere ulaştırabilirsin, onlarınkini de bize ulaştırma olanağın var. Mutlaka o çevrelere girmeliyiz. *T. (TİKB)* hep ileri gidiyor. Her gün prestiji artarak yayılıyor. Dostun da düşmanın da saygısını kazanıyor. Hayatın her alanında olumlu sınav veriyor. İşkencede, mahkemede, poliste örnek bir tutum sergileyerek karşı-devrimin bile hayranlığını kazanıyor. Artık *T.* vardır var olacak ve bizim çizgimiz yaşayacaktır. Alınan yaralar onarılarak yoluna devam ediyor. Bu yolda şehit olmak da var hainlik de, devrimin yol arkadaşlığını terk etmek de var. Ancak benim yolum bu uğurda en şerefli olanı seçmektir. Buna yıllar önce kararımı verdim. Bu uğurda kan vermeye de, can vermeye de hazırım. Küçük kardeşin de öyle. Her an bizleri kaybetmeye hazır olmalısın. Olası ölümlerimizde metin olup bu kavgaya katkıda bulunmalısın. Büyük saygı da bağlılık da budur. Yeni adrese yazarsan elimize hızlı ulaşır. Sarı'yla beraberiz, iki kardeş olarak gelecek güzel günlerde buluşma dileğiyle seni sımsıkı kucaklıyor öpüyoruz. İzine geleceğini duydum, öyle bir yanlış yapayım deme.

Kardeşin, 17 Eylül 1981"

Bir ağabeye ölümden söz etmek, ölüme nasıl seve seve gidebileceğimizi anlatmak o günlerde bizlere çok doğal geliyordu. Ölecek-

tik evet. Devrim için canımızı esirgemeyecektik. Arkada kalanları boynu bükük bırakmamak için de yakalandığımızda aslanlar gibi direnecektik. Bizlere yakışan buydu.

Henüz Adana'ya alışıp, şehri kanıksamadan, çevreyi ve güçlerimizi yeterlice tanımadan, örgütsel güçlerimizi derleyip toparlamadan buradan İstanbul'a alınan Adil Özbek orada yakalanıp polis te çözülerek bildiği ev, işyeri ve ilişkileri vermişti. İstanbul'da yeni olması nedeniyle verdiği zararlar sınırlı kalmıştı ama asıl Adana'daki ilişkileri, evleri vermişti. Biz de hızla evleri boşaltıp Mersin bölgesine çekildik. Çekildikçe sayıca küçüldüğümüzün farkında değildik. Burada ilişkilerimiz yok denecek kadar azdı. Hatta hepsi bir arkadaşımızın yakın aile çevresiydi. Olan ilişkiler de korkudan bizleri evlerinde barındırmaya çekiniyorlardı. Bu arada Adil'in ev ve ilişki vermesi sonrasında Selma Aybal yolda yaralı olarak yakalanmış, sonra da işkencede öldürülmüştü. Selma'nın ölümü bizleri hem üzüntüye boğmuş hem de öfkelendirmişti.

Yaşar Ayaşlı'yla Adil'in bildiği evleri boşaltıyorduk, valizlere silah ve belgeleri koymuş, trenle Adana'dan Mersin'e gitmek için yola çıkmıştık. Trende aynı kompartımana yerleştik. Olası bir çatışmaya karşı silahın birini belime almıştım. Herhangi bir durum olursa tereddütsüz çatışacaktık. Yaşar ısrarla belimdeki silahı istedi. Ben vermemekte direnince bana kızarak "Yeter lan beni koruduğunuz, ver şunu," diye elini belime atarak on dörtlüyü almak istedi. Benim fazla ısrar etmem üzerine "Ben sana karşı da sorumluyum, emrediyorum vereceksin," deyince çıkarıp verdim. Trende bir süre hiç konuşmadık, karşılıklı susarak pencereden dışarıyı ve çevreyi izleyerek yolculuk yaptık. Yaşar öfkesinden kıpkırmızı kesilmişti. Homurdanıp duruyordu. O politik olarak gelişkin, kristal gibi, çok iyi ve net özellikleri olan örgütün birinci derecede yöneticisiydi. Onu koruma düşüncemden dolayı tartışmıştık. Zaman zaman kaleminden kan damlayan, sol sekter yanları vardı. Mersin'de trenden inip yakın bir bölgede Selamet adlı otele yerleştik. Birbirimizle hiç ilişki kurmadan otelin terasında yatıp sabah erkenden kalkıp çantayı bir arkadaşla yakın bir ilçedeki bir ilişkiye gönderdik. Sonra Mersin'de biraz zaman öldürüp operasyonun boyutunu değerlendirmeye çalıştık. Adana'da güçlerimiz ve ilişkilerimiz Adil

tarafından bilindiğinden orada barınmamız çok zordu. Sonuçta polisin bilgisine sahip olduğu ilişki ve çevrelerden uzak durarak örgütü yeniden toparlamaya girişecektik.

İskenderun'daki ilişkileri yakından tanımaya çalışıp, örgüt ve devrimle olan bağlarına göre bilinç ve tecrübelerini, bir şeyler yapma istek ve arzularını da dikkate alarak çalışma grupları, eğitim birimleri, bölge ve işyeri komiteleri oluşturduk. Eğitim programı çıkarıp çalışmalara start verdik. Demir-çelik fabrikasındaki çalışmaları da Hasan'la birlikte düzene koymuştuk. Fakat Hasan daha sonra erken diye bütün organ, birim ve komiteleri dağıtarak tekil ilişkiler biçimine dönüştürmüş, bunun bilgisini de Yaşar'a sözlü rapor olarak aktarmıştı. Yaşar bu duruma oldukça öfkelenmişti.

– Yoldaş, Hasan İskenderun'a son gittiğinde oluşturulan organların hepsini dağıtmış. Sen de onunla birlikte git, güçlerimizi tekrar eski örgütlü hale getirin. Yoksa var olan güçlerimiz de dağılacak, dedi. Bunun üzerine hızla hazırlıklarımızı yaparak İskenderun'a gitmek için yola koyulduk. Önce Adana'ya uğradık. 12 Eylül'ün birinci yıldönümüydü. Radyo ve televizyonlarda 12 Eylül'le ilgili programlar yapılıyordu.

Eve geldiğimde, birlikte kaldığımız kız arkadaş evde değildi. Bir yakınına gittiğine dair bir not bırakmıştı. O akşam ben de Malatyalı, hoş, sıcak yürekli bir ailede kaldım. Parasal sıkıntılarımız ise her zamanki gibi sürüyordu. Almanya'da işçi olan ağabeyimin para göndermesi için bir adres vermem gerekiyordu. Çeşitli kaygılarına rağmen adreslerini ağabeyime verebileceğimi, ama çok dikkatli olmam gerektiğini söylediler. İsim ve adreslerini ağabeyime yazdığım mektupla iletecektim. Mektubu postaya hazırlarken kadın arkadaş kadın duyarlılığı ve hassasiyetinin titizliğiyle "aman dikkat yoldaş başımıza bir şey gelmesin" diye tekrar tekrar uyardı. Bunun üzerine gereken titizliği göstereceğimin" sözünü verdim. Kafasındaki kaygıları gidermeye çalıştım. Mektubu sabahın erken saatlerinde cebime koyarak Adana tren istasyonunda Hasan'la buluştum. Trenin kalkış saati yakın olduğu için mektubu postaya veremedim. İskenderun'da ilk işim mektubu postaya vermek olacaktı. Tren biletlerimizi alıp kompartımana yerleştikten on dakika sonra tren hareket etti. Yolda yapacağımız işler üzerine

Hasan'la düşünce alışverişinde bulunuyorduk. Bir ara Hasan yakalanmaktan söz açarak "Yakalanırsak direnmeli, Fatih gibi ifade vermemeliyiz," diyorduk. Bu konuda da gereken direnişçi tutumu sergileyebilecek birikim, inanç ve tecrübeye sahip olduğumuzu belirttikten sonra, birlikte sessizce trenin camından çevreyi izlemeye başladık.

Daha önce de Payas'a gitmiştik. O zaman Payas'ta buluşmamız gereken arkadaşla buluşamamış, deniz kenarında, portakal bahçelerinin içinde dolaşarak zamanı geçirmiştik. Her taraf turunçgiller, palmiye ve iğde ağaçlarıyla bezenmişti, yemyeşildi. Doğa her gün, her saat kendi devrimini yapıyor, tüm güzellikleri insanlığa sunuyordu, ama bizlerin ondan yararlanması o günlerde pek söz konusu değildi. İstanbul'da da deniz ayağımızın dibinde olduğu halde içine girememiş, bir kez olsun sandal sefası yapamamıştık. Denizin yüzeyinde taş sektirme yarışı yaptık. Taşlarımızı birkaç kez yüzdürebildiğimizde çocuklar gibi seviniyorduk. O gece kalacak yer bulamamıştık, bir tanıdığın demir deposunda betonun üstünde yattık. Sineklerin saldırısından gece boyunca hiç uyumayıp havanın aydınlanmasını beklemiştik. Saat 13.00'te İskenderun Payas (Yakacık) Demir Çelik'te çalışan işçi temsilcisi olan Kazım Çimendur ile buluşacaktık. Kazım'la tesadüfen birkaç gün önce Adana'da bir şehir içi halk otobüsünde yolculuk yaparken randevuyu saptamıştık. Önce Kazım'la görüşecektik. Daha sonra da onun bildiği bir evde HK'lılar tarafından yaralanan, sonra da işkencede öldürülen Hacı Köse yoldaş kalmıştı. Evden ona ait kitapları alacaktık. Sonra da Payas'taki eski ilişkileri dolaşıp, örgüte yakın olanları tekrar organlaştıracaktık.

Payas'a geldiğimizde Hasan'la birlikte saat on birde trenden indik. İner inmez ona üzerimdeki mektubu mutlaka postaya vermem gerektiğini söyledim. Hasan genelde bu konularda oldukça titizdi, fakat bu kez ipe un serercesine mektubu postaya vermemi ertelemek istiyordu. Önce çorbamızı içelim sonra postaneye gideriz, dedi. Çorbamızı lokantada içtikten sonra Hasan'ın erteleme eğilimlerine rağmen birlikte postanenin yolunu tuttuk.

Sabah buluştuğumuz andan itibaren bir mektup hikâyesi tutturdun, postaya verelim de kurtulalım, dedi Hasan. Tersliği yine

üstündeydi. Nedense mektubu postaya verme konusundaki ısrarım onu rahatsız etmişti. Oysa Hasan bu konularda oldukça titizdi.

Sonuçta mektubu postaya verdik. Payas'ın içine tekrar döndüğümüzde içi dolu bir polis minibüsü ile karşılaştık. Köprünün üstünde yanımızdan geçerken polislerin birer avcı gözüyle bize bakmalarından şüphelendik ama polis minibüsü bizi geçip gitmişti. Eğer her karşılaştığımız polisin bizi rahatsız eden bakışları karşısında huzursuz olsaydık yolda yürüyemez hale gelirdik. Çünkü sokaklarda insan avcıları gibi fır fır dolaşıp duruyorlardı.

Üçüncü Kez Gözaltı ve Polis Sorgusu

Çevre sessiz ve hareketsizdi. Arkadaşların çalıştığı fırın kapalıydı, çalışan arkadaşlar ise ortalıkta gözükmüyorlardı. Buluşma saatimize bir saatten fazla zaman vardı. Çay bahçesinde dama oynayarak, üzüm yiyerek zaman doldurmaya başladık. Günün rahatlığı üzerimizdeydi. Mektubu postaya vererek üzerimdeki gerilimden de kurtulmuştum. Çevreyi kaçamak bakışlarla kontrol ediyordum. Demir-çelik fabrikası yönünden, deniz tarafından sakallı iki kişi çay bahçesine yaklaşıyorlardı. Çay bahçesine girdiler, gelip yakınımızdaki bir masaya oturdular. Onların ardından tipi bozuk iki kişi daha gelip bir başka masaya oturdular. Üzerimizde silah adına hiçbir şey yok. Ters giden bir şeyler vardı, hissetmiştik, hesabı ödeyip kalkmaya hazırlanırken, buluşacağımız işçi yanında iki kişi ile tepemize dikildi, selam verdi. Kazım Çimendur hafif sakallıydı, hali uykusuz ve perişan görünüyordu.

– Ne o, moralin mi bozuk? Bir şey mi var? Otur üzüm ye, dedim.

– İşyerindeki sorunlar nedeniyle moralim bozuk, dedi.

O sırada sağımızda ve solumuzda oturanlar polis kimliklerini göstererek bizi çembere alıp, kimliklerimizi göstermemizi istediler. Bir polis kimliklerimizi cebine indirirken diğer polisler silahlarını çekip üzerimizi aradılar, sonra da zorla yere yatırarak kollarımızı arkadan kelepçelediler.

Her şey kısa bir sürede olup bitmişti. Ellerindeydik artık. Minibüse bindirerek yakındaki Payas Karakolu'na götürüldük. Yakalanıp karşı-devrimin eline düşünce çok kötü bir durum oluyordu gerçekten. İşkenceci zebanilerin yüzlerindeki, gözlerindeki, dillerindeki o keyifli ifadeleri gördükçe kahroluyordum. Büyük şeyler başarmış gibi zafer naraları atıyorlardı. Ah eşek kafam, keşke ilk şüphelendiğimizde oradan uzaklaşsaydık! Müthiş bir pişmanlık duyuyordum ama son pişmanlık fayda etmiyor, yaşananı değiştirmiyordu. Av alanında, avcı değil, bir av gibiydik. Sürekli kovalanıp, saklanıyorduk, sonunda da avcının ağına düşmüştük. Bundan sonra olabilecekler üç aşağı beş yukarı belliydi ve ne olursa olsun direnmeliydim.

Yaşam ve zaman benim için durmuştu. Uykuda mıydım, hayal mi kuruyordum yoksa rüya mı görüyordum? Bu olanlar gerçek miydi? Tam bir şok ve şaşkınlık içindeydim. Nabzım hızlanmış, nefes alışverişlerimin doğal akışı değişerek bütün vücudum gerilmişti. Bir yandan yapacaklarımız, yarım kalan işler, yeni yükseliş sürecine yönelik yapacağımız hazırlıklar, devrim ve sosyalizm davasının görevleri ve yoldaşlarla olan randevularım geliyordu aklıma, öte yandan yaşamın bütün özlemleri, ayrılıkları, hasret ve bizi bekleyen nice badireler.

Polis telsizinin anonsları kendime gelmemi sağladı. Yakalanmıştım ve poliste gözaltındaydım. Kendime gelmeliydim. İçimde mektubu atmış olmanın rahatlığı ve huzuru var. Hasan'a uyup mektubu postaya vermemiş olsaydım, ne olacaktı o insanların hali! Düşünebiliyor musunuz? Ya benim içine düşeceğim durum? Ne kadar direnirsem direneyim o ailenin açık adresi ve isimleri polisin eline geçecek, ben de poliste çözülmüş duruma düşecektim. O masum insanlar işkence görecek, gözaltı ve cezaevleri sürecini yaşayacaklardı. En azından böyle bir sorumluluktan kurtulmuş olmanın rahatlığını yaşıyordum. Zaman kazanmalıydım. Yoldaşlarla olan randevumun saati de geçince daha da rahatlayacaktım. Artık olanları bir yana bırakarak, olacak olanların önlemini almalıydım. Bu tek kişilik savaşta, nasıl bir direniş hattı oluşturacağıma kafa yormalıydım. 17 Eylül 1981 tarihinde benim için farklı bir yaşam ve çetin bir mücadele süreci başlıyordu.

Dışarıda iken nedense kışın soğuk günlerinde değil de yazın yakalanmak istiyordum. Kışın dondurucu soğuğunda yakalanmayı ve işkence görmeyi düşündükçe içimi ürperti basıyordu. Bu duygu ve düşünce bende neden ve nasıl hasıl oldu bilemiyorum. Belki de okuduğum kitaplardan bilinçaltıma yerleşivermişti soğuk. O isteğim olmuştu işte. Çukurova'nın Eylül sıcağında yakalanmıştım. Akdeniz sahilinin yakıcı sıcaklığını serinliğe bıraktığı bir sonbahar gününde yakalanmış olmanın rahatlığı vardı içimde.

Üzerim sıkıca aranıp, Payas Karakolu'nda yalnız olarak bir odaya kapatıldım, su borularına zincirle kelepçelendim. Üzerimde ince pelür kâğıda yazılmış küçük şifreli bir not, pantolonumun kemerinin altında küçük gizli cebimde zulalıydı. Belimi büküp, kalçamı iyice göbeğime çekerek, elimi belime yaklaştırıp zorlukla pantolonumun kemerini yakaladım. Kelepçenin bileğimi iyice sıkmasına, büyük bir acı vermesine karşın, kafamı eğerek notu çıkardım. Parmaklarımın ucu ile notu ağzıma atıp çiğnemeye başladım. Ağzımda çiğneyerek iyice hamur haline getirdikten sonra rahatça yuttum. Üzerimdeki nottan da kurtulduktan sonra daha bir rahatladım. Birilerinin gözaltına alınıp işkence görmesine neden olmayacaktım. Mektuptan sonra nottan da kurtulunca artık her şey benim irademe bağlıydı. İradem dışındaki gelişmeler nedeniyle kimseye zarar vermeyecektim. Bunun verdiği rahatlıkla dişimi sıkıp, dilimi tutup direnecektim.

Yakalandığımda üzerimde başkasının adına düzenlenmiş bir reçete bulunmuştu. Ama o sırada reçete aklımın ucuna bile gelmiyordu.

"Eğik bir baş bir boyunduruktan daha ağır gelir boynuma," diyordu Tevfik Fikret. Benim yaşantımda boyun bükmeye, baş eğmeye yer yoktu. İşkence karşısında eğilip bükülemezdim. Onurlu bir insana, idealleri olan bir devrimciye asla yakışmazdı.

Karakolda kapatıldığım odada o güzelim güneşi, sıcak havayı, Payas'da deniz kenarındaki zaman doldururkenki dolaşmalarımızı, denizde sektirdiğimiz taşları, sevinçle kimin daha fazla sektirdiğinin tartışmasını yaptığımız anları, portakal bahçesinde gezdiğimiz, geceleyin yatacak yer bulmadığımızda demir atölyesinde yere uzanarak yatığımız geceyi düşünüyordum. Sonra İstanbul, çalışma

sürdürdüğümüz bölge ve alanlar, fabrikalar, işçi, öğrenci, memur, işsiz, ev kadını ve güzelim ilerici demokrat semt sakini dostlar bir bir aklımdan geçiyordu. Ve onların şu an bizim içinde olduğumuz durumdan habersiz, sakin, mütevazı yaşamlarını sürdürüşlerini düşündükçe içimi müthiş bir yalnızlık ve hüzün kaplıyordu. Sonra yakalanan, direnen, tutsak düşen, işkencede ve çatışmada ölen can yoldaşlarım geliyordu aklıma. Umut, iyimserlik, direnç ve coşku doluyordu yüreğime. Dışarıda yakalanmamızdan doğan boşluğu doldurmak, örgütümüzü toparlamak için görevden göreve koşan, gecesini gündüzüne katan Yaşar'ı, İsmail'i, Mahmut'u ve diğer yoldaşları bekleyen zorlu görevleri düşündükçe bizim işkencede direnmemizin daha kolay olduğunu düşünüyordum.

Yoldaşlarım adına kaygılar içindeyken kapı gürültü ile açıldı, kin ve öfke içinde polisler odaya daldırlar. Tekme tokat, ite kaka kolumu bağladıkları su borusundan çözerek iki polis iki yanımdan koluma girdiler. Çevremde polis koridoru oluşturularak aşağıya indirilip minibüse bindirildim. Hasan benden önce minibüse getirilmişti. Onu arka koltuklara oturtmuşlardı. Ben de orta koltuğa oturtuldum. Aramıza polisler yerleşti. İskenderun Emniyeti'ne götürülüyorduk. Polislerin neşesine, keyfine diyecek yoktu. Başarı sarhoşluğu içinde birbirlerini, amirleri de kendilerinin başarılarını telsiz konuşmalarında kutluyorlardı. Emniyete götürülürken yol boyu kaçamak bakışlarla çevreye göz gezdiriyorum. Gözlerim sürekli denize ve palmiye ağaçlarına takılıyordu. Başkomiser Mehmet Özbek telsiz konuşmasında "Operasyon başarıyla tamamlandı, yoldayız geliyoruz komutanım," diyordu. Karşılıklı olarak telsizden tebrikler, kutlamalar ve başarı temennileri, gözlerinizden öpüyorum sesleri yükseliyordu.

Bu arada deniz kıyısında yol alırken festival kutlamalarının olduğunu asılan pankartlardan okudum. Hemen kafamda ona uygun bir ifade kurgusu şekillendi. Fazla sürmeden beni İskenderun Emniyeti'nde küçük, dar, tek kişinin ancak ayakta durabileceği, dizlerinin üstüne çömelebileceği bir hücreye koydular. Ne yana dönsem pis bir duvar. Burası bir hücre değil, beton tabut. Çömelince dizlerim karşıdaki duvara yapışıyor. Çömelerek uyumak gerekecek burada. İnsanın direncini kırabilmek için ilk saldırı böy-

le başlıyormuş demek ki. Önümde benim için tarihsel bir sınav duruyordu. Onurlu bir kavganın başlangıcıydı bu. Bu sınavı başarmaya kararlıydım. Öyle söylüyordum kendi kendime. Dönem cunta öncesi dönem değildi. Daha hücremi tam keşfetmeden kollarıma giren bir bekçi ve bir polis beni sıra sıra hücrelerin önünden geçirerek genişçe, pis bir odaya götürdüler. Bu odanın sorgu ve işkence odası olduğu açıktı. Odaya adımımı atınca yetkili olduğu duruşundan belli olan biri,

– Kararını verdin mi konuşacak mısın? diye sordu.

Sesimi gücüm yettiği ölçüde titretmeden,

– Benim konuşacak bir şeyim yok! Söyledim size İskenderun'a festivale gezmeye geldim, dedim.

– Anlaşıldı, anlaşıldı, bizden günah gitti, dedi adam. Bunun üzerine polis ve bekçiler gözlerimi bağlayıp kenara çekildiler. O sırada bitişik odadan bir ses anladığı dilden konuşun, diye talimat verdi.

O an coplar, yumruklar, tekme ve tokatlar yağmur gibi vücuduma yağmaya başladı. Beş on kişi üzerime çullandılar. Vahşi hayvanların avını parçaladığı gibi öldüresiye saldırıyorlardı. Kendimi savunamıyordum. Çünkü darbe her yönden geliyordu. Yere yığıldım. Bu kez dayak yerde devam etti. Tekme, tokat, yumruk... Yerden ayağa kaldırarak dövmeye çalışıyorlardı ama bu mümkün değildi, ayakta duramıyordum. Tekrar yerlerdeyim. Kendimden geçmiş bir vaziyette cansız bir nesne gibi, pelte gibi yerde yatıyordum. Bu bir iki saatlik ilk fasıldı. Ben konuşmadıkça bunun arkası gelecek, günler, haftalar, belki aylarca devam edecekti. Olanca telaş ve aceleyle ilk panik halinde irademi kırıp, beni teslim alıp, çözmek istiyorlardı. Henüz örgüt tedbir alamadan erken sonuç alma isteklerinin aceleciliğinin saldırganlığıydı bu.

Koluma girip sürükleyerek tuvalete götürdüler, üzerime tazyikli su sıktılar. Kollarım tutmuyordu, ağzım burnum kan içindeydi. Gözlerim şiş, dudaklarım patlamıştı. Yaklaşık iki saat süren dayakla tanınmaz bir hale getirilmiştim. İşkencecilerin inanılmaz başarısıydı bu. Yüzümü yıkarken gözlerim aynaya takıldı. Bu ben miydim? Kendimi tanıyamadım. Sonra yeniden işkence, kaba dayak başladı. Bunlar teknik işkenceyi henüz öğrenememişler, diye düşünüyordum. Kaba dayağın ardından yeniden aynı sorular:

– Silahların yerini, evini ve adresini vereceksin. Örgütü, randevularını ve buluşma yerlerini tek tek söyleyeceksin! Kurtuluşun yok elimizde öleceksin! Karar senin oğlum. Benim adım Yunus, elimden kurtuluşun yok. Buradan çözülmeyip de sağ çıkan olmadı. Direnenlerin ölüsü çıkar buradan, aklını başına al oğlum. Bizi de yorma!

Yunus sarı saçlı, mavi gözlü, sportif yapılı, lümpen, küfürbaz bir psikopattı. Hayvan gibi birisiydi, öldüresiye saldırıyordu. İşkenceciler arasında en saldırgan olan oydu. Komiser Mehmet,

– Yunus dur daha zamanımız var, ona fırsat tanı, beş on dakika daha fırsat ver konuşacaktır, diyordu.

Duvara yaslanmış, ağrılar içinde susmayı sürdürüyorum. Falaka sopasını getirin sesiyle kendimi bir anda yerde buldum. Falaka sopası anında ayağıma geçirilip bağlanmıştı. Ayakların havada, lastik coplar ritmik bir şekilde iki ayağıma birden iniyordu. Copun ayağımın altına her inişi kızgın yağ dökülmüş gibi yakıyordu etlerimi. Dişlerimi sıkıyor, bağırmamaya çalışıyordum. Gayri ihtiyari sık sık, ah, ıh sesleri çıkıyordu ağzımdan. Ama bağırmıyordum işte. "Bağırmayacağım ulan, deli edeceğim sizi, göreceksiniz," diyordum sürekli kendi kendime. Falakayı durdurup, ayağa kaldırıp yürütüyorlardı. Sonra aynı işlem: Tekrar tekrar falaka çekiyorlardı. Ayaklarımın altı şişmiş, kan toplamıştı, yere basamıyordum. Gözlerim bağlıydı, copla vurarak zorla yürütmeye çalışıyorlardı. Yere tuz dökmüşler, ite kaka tuz üzerinde ileri geri yürütüyorlardı. Tuz parçacıklarına bastıkça vücudum dipten doruğa acıya kesiyordu.

İşkenceciler de yoruluyorlardı. Akşam yemeği için ara verdiler, beni de Hasan'ı da hücrelerimize götürdüler. Ben giriş sırasındaki hücredeydim. Bu hücre tabutluğa nazaran biraz daha büyük, biraz daha hücreye benziyordu. Hasan benim hücremin karşı çapraz sırasındaki hücrelerin birinde kalıyordu. Yemek saatinde öteki tutsakları polis ve bekçi denetiminde yemekhaneye çıkarıyorlar, bize yiyecek vermiyorlardı.

İşkenceciler yemek molasından sonra beni tekrar hücreden çıkarıp işkence odasına götürdüler. Hasan'a falaka çekmişler, tuz üzerinde yürütüyorlardı. Yine falaka faslı başladı. İşkence ekibi, el-

lerindeki plastik coplarla olanca güçleriyle ayaklarıma vuruyorlardı. Acılar içinde kıvranıyor ama bağırmıyordum. Onlarsa bağırtmak için copları daha sert indiriyorlardı. Yemek yemişlerdi, güç topladıkları belliydi. Durumum kötüleşince biraz ara verip, ayağa kaldırıp tuz üzerinde ıslak yerde yürütüyorlardı yine. Biraz kendime gelince falaka faslı tekrar başlıyordu. Bana falaka çekerken diğer tarafta Hasan'a elektrik işkencesi yapıyorlardı. Sabah saat dokuz veya onda başlıyorlardı, yemek molalarının dışında gecenin biri veya ikisine kadar falaka faslı devam ediyordu.

Bu falaka temposu bu şekliyle yaklaşık bir hafta devam etti. Ayaklarım var mı yok mu unutmuştum. Kütük gibi iki parçaydılar, kan içinde, lime lime. Hücreye konulduğumuz sürede de psikolojik işkence yapıyorlardı. Uyutmuyor, bol bol işkence çığlıkları dinletiyorlardı. Falaka atılacak durumum kalmayınca falaka çekmeye ara verip iki manyeto ile elektrik vermeye başladılar. Vücudumun çeşitli yerlerinden, dilimden, kulak ve ayak başparmaklarımdan, ellerimden, cinsel organımdan elektrik vermeyi sürdürdüler. Elektrik akımı verildikçe bütün vücudum gerilip kasılarak dokularını acı içinde adeta yanıyordu. Organlarım, her tarafım kızgın yağda yanarcasına acı veriyordu. Kemiklerimi rendeliyorlarmış gibi ıstırap veriyordu. Buna rağmen bağırmamak için dişlerimi sıkıyordum. Biliyordum ki bağırmak acımı dindirmeyip işkencecilere zevk verecekti. Onlar bu zevki aldıkça da daha dayanılmaz acılar vermek için azgınlaşacaklardı. Bana işkence yaparak zevk alan bu işkencecilerin bu zevkini ellerinden alarak onlara karşı eziyete, bir nevi işkenceye dönüştürmeliydim. Bağırmamaya çalışsam da elimde olmadan gayri ihtiyari ah ıh gibi garip sesler çıkıyordu ağzımdan zaman zaman.

Elektrik şokunda ayak parmaklarımda, alnımda, cinsel organımda, kulak memelerimde ve vücudumda kablolar gezdiriliyordu. İç organlarım parçalanıyordu. Manyeto her çevrildiğinde acı ve ızdırabım kat kat artıyordu. Nefes nefese yerde debelenen vücudum gerilip kasılıyordu. Biraz dinlendirmek için ara veriyorlardı, kendime gelince tekrar yeni fasıl başlıyordu. Böylece günler, kimi zaman geceler boyunca işkence devam etti. Korkunç acılar içinde kıvranarak bayıltana kadar işkenceyi sürdürüyorlardı. Elektrik

verilince gözlerim dışarıya fırlayacakmış gibi basınç ve ağrı veriyor, çıngı çıngı alev halkaları yanıyordu gözlerimde. Alev halkaları, ateş yumakları arasında dişlerimi kenetleyip nefes alışlarımı tutarak bağırmamak için kendimi zorluyordum.

Yenilgiyi ben değil onlar yaşamalıydı. Devrimci onurumu ve gururumu ayaklar altına almalarına asla izin vermeyecektim. Bu sınavdan başım dik, alnım açık, yüzüm ak olarak çıkacaktım. Çünkü bu sınav ezilen ve ezenlerin iradesinin şahsımda somutlaşan bir sınıf savaşıydı. Puşkin'in dediği gibi, "Onuru genç, elbiseyi yeniyken korumalıydık." Nefesimi tutup, dişlerimi sıkarak ölüm pahasına da olsa irademi, bilincimi onlara teslim etmeyecektim. Elektriğin, falakanın, dayağın, her türlü işkencenin acısı geçer ama irademin kırılmasının, onurumun ayaklar altına alınmasının, değerlerimin inkârına düşmenin acısı bir ömür boyu sürerdi. Bunun utancını bir kambur gibi ölene kadar sırtımda taşıyamazdım. Bütün acılara karşı işkencede direneceğime inanıyor bu konuda da kendime güveniyordum.

Bu ana kadar ölmediysem artık kolay kolay ölmezdim. Aynı şeyler yineleniyordu, acı giderek artıyordu, ama alışıyordum. İnsan söylendiği gibi o kadar kolay da ölmüyordu işte. Bazen hücreye atıyorlar, üç beş saat sonra tekrar işkenceye alıyorlardı. İki üç gün içinde dayak atılacak halim kalmadığından biraz iyileştirerek yeniden işkence yapacak hale getirip, tekrar işkenceye başlıyorlardı. Sık sık, "Düşünme zamanı tanıyalım," diye hücrelere götürüyorlardı. Bu arada kendilerine de dinlenecek zaman yaratıyorlardı. Yorulduklarını biliyordum, yorgunlukları arttıkça bıkkınlığa dönüşecekti, bu da onların yenilgisini hazırlayacaktı. Dayanmalıydım. Her gün her saat polis ve bekçiler hücreme gelerek adımı soruyorlardı.

– Adın ne?

– Ertuğrul Teke.

– Bursa-İnegöl'ün Dömez köyündenim. Anamın adı Pembe, babamın adı Hasan. İskenderun'a festivale geldim. Sizin işkence ve insanlık dışı uygulamalarınızı yaşıyorum. Hiçbir örgütle ilişkim yoktur, demokrat bir insanım.

Her seferinde bu bilgileri tekrarladığımda işkenceciler çaresizleşiyorlardı. Bu ifademi her seferinde tekrarlıyor, aile yakınlarımı

karıştırmamak için kendi akrabalarımı taşıdığım kimliğin memleketi olan Bursa'ya uyarlıyordum. Çünkü onları iyi tanıyordum, kekelemeden anlatabilirdim hepsini. Soyadımız aynıydı: Teke! Bursalıydık hepimiz. Kalabalık bir ailem vardı. Kendi köyümün muhtarının ismini, kendi aile fertlerimin ve akrabalarımı olduğu gibi isimlerinde değişiklik yapmadan sorduklarında tekrar tekrar teklemeden anlatmış olmamdan dolayı inandırıcı olmuştum. Her seferinde aynı bilgileri anlattığımdan karışıklık olmuyordu. Onları da inandırmayı başarmıştım. Hissediyordum bunu. Hasan'ın kendi kimliği olduğu halde onunkinin sahte kimlik olacağından şüphelendiler. Benimkinin ise gerçek olduğuna kanaat getirmiş, salıvermeyi düşünüyorlardı. Aralarındaki konuşmalardan bu yargıya varmıştım.

İkimiz de direniyorduk. Onlar, "Oğlum bugüne kadar burada kimse direnemedi. Sizi de direnmiş olarak gönderemeyiz. Direnenler buradan sağ çıkmaz, sadece cesetleri çıkar," dedikçe Hasan işkencecilerle alay ediyordu. "Bunlar ne ki, bana İstanbul'da nice işkence yöntemlerini denediler de başarılı olamadılar. Onlar boylarının ölçüsünü aldılar bir de siz alın. Size mi çözüleceğim?" diyor, İstanbul'da kullanılan işkence yöntemlerini anlatıyordu. İşkenceciler onu zevkle dinliyorlardı. Fakat sonra Hasan'ın anlattığı işkence yöntemlerinin aynısını benim üzerimde deniyorlardı.

Hasan'a bu olanları bir ara fırsatını bulup anlattım.

– Hasan İstanbul'da sana yapılan işkence yöntemlerini polislere anlatma, dedim. Sen anlatıyorsun onlar aynı yöntemleri benim üzerimde deniyorlar. Bizim işkencecileri eğitme gibi bir görevimiz yok. Bir dizi yeni işkence yöntemleriyle karşı karşıya kalıyorum. İşkencecileri eğitmek sana mı kaldı?

Hasan anlattıklarıma kulak vermiyordu.

– Boş ver denesinler, diyordu. Kötü mü, seni sağlamlaştırmış olurlar.

Elektrik, falaka, meydan dayağından sonra Filistin askısına başladılar. Kollarımı arkadan bağlayıp sopayı koltuk altlarımdan, sonra da duvarlara takılmış halkalardan geçirip İsa'nın çarmıha gerildiği gibi asıyorlardı. Bütün vücudumun ağırlığı kollarıma, omuzlarıma biniyor, boğazımı öne doğru eğmek zorunda kaldığımdan

nefes alıp vermekte zorlanıyordum. Belim, sırtım, omuzlarım acı içindeydi. Havada asılı kıvranıyordum. Tekrar elektrik şoklarını vermeye başlıyorlardı. Kaslarım tel tel koparılıyor gibi acı veriyordu. Bütün vücudumdaki sinirler jiletle kesiliyormuş gibi müthiş bir acı duyuyordum. Kollarımın, sinirlerimin, et ve damarlarımın parçalandığını hissediyorum. Sanki mengeneyle bütün vücudum sıkılarak eziliyordu. O haldeyken vücuduma cop, tekme, tokat, yumrukla vuruyorlardı. Bir süre sonra kendimden geçince biraz indirip tekrar geri asıyorlardı.

– Konuş lan konuş, ibne! Adresi, silahları, randevularını, evini vereceksin. Filistin askısındayken bütün vücudumda kablolar gezdiriliyor, şok acıları beni havada kuş gibi çırpındırıyordu. Bağır lan bağır! Bağır lan ibne! Konuşacaksın! Ya bülbül gibi öteceksin ya da öleceksin. Bak oğlum boşuna direnme. Boku bokuna kendini ezdirme. Ver kurtul. Bu işkence bir saat, iki saat, iki hafta, iki ay değil. Seni istediğimiz kadar tutarız. Giriş tutanağına zaten tarih atmadık, boş bıraktık. Elimizde dayanamazsın, konuş. Sen kim oluyorsun da direniyorsun puşt! Bursa'nın yarma şeftalisi, direneceğini sanıyorsan boşuna ezdiriyorsun kendini, seni öttüreceğiz. Öteceksin oğlum öteceksin. Hem de bülbül gibi.

Filistin askısını da saatlerce, defalarca kez, her gün denediler. Koltuk altlarım ve el bileklerim soyulup yaralar açıldı, her tarafımdan kan akıyordu. Soyulan, yara açılan el bileklerimi kalın bezlerle sararak askıya devam ediyorlardı. Bu yöntemle de amaçlarına ulaşamadılar. Bu kez ters askıya almaya başladılar. Kollarımı arkadan bağlayıp ayaklarımdan havaya astılar. Başım yere doğru sallanıp duruyordum. Başıma ağrılar giriyor, gözlerime basınç biniyor, gözlerim dışarıya fırlayacakmış gibi acı veriyordu. Ne kadar zaman geçiyordu bilmiyordum ama durumum kötüleşince indiriyorlardı. Yerde tekme tokat su dökme hırpalamaları sürüyor, tekrar başlıyordu. Belli bir ritimde şoklar devam ediyordu. Giderek daha çok acı çekiyordum. Acı azalmayıp artarak devam ediyor, işkenceciler, ismimi, evimi, randevularımı istiyorlardı. Elektrik şoklarının acısı dayanılacak gibi değildi. Kollarım, bacaklarım, iç organlarım, cinsel organım ve bedenim parçalanıyordu. Ölen arkadaşlarım geliyordu gözlerimin önüne. Göz göze bakışıyorduk, samimi,

sevecen, müşfik, sevgi dolu gözleriyle tebessüm ederek göz kırpıyorlardı. Doğru yolda ve direniş rotasındasın, böyle devam et diyorlardı. İnançlarımıza, değerlerimize leke sürme, Fatih'in işkence tavrında, onun izinden yürümeye devam et, diyordu. Bayılıyor muydum yoksa rüya mı görüyordum? Fatih gülümseyen yüzüyle, parlayan gözleriyle karşımda. "Bayıldı galiba indirelim," diyorlardı işkenceciler. Askıdan indirdiklerinde, kollarım, sırtım, boynum her yerim acı içindeydi. Cansız bir nesne gibi yere yığılıp kalıyordum. Acı içinde başım zonkluyordu, bitkin bir haldeydim. Sarhoş gibi başım dönüyordu. Bıraksalar oracıkta sızacak, öyle kalacaktım. Koluma girip sürükleyerek hücreye götürdüler.

– Konuş oğlum konuş. Elimizde kalacaksın. Öleceksin ibne. Şu haline bak! Geberip gideceksin. Hücrende düşün, kararını ver. Konuşacağın zaman beni çağır!

Hücreye götürüldüğüm anlarda direndiğim için mutlu bir şekilde getirilen ne varsa yemeye çalışıyor, gücümü korumak için uğraşıyor, becerebildiğim, acıların izin verdiği kadarıyla uyumaya çalışıyordum. Sonraki günlerde düz askı yapmaya başladılar. El bileklerimden ayak başparmaklarımın ucu yere teğet değecek tarzda havada asılı tutuyorlardı. Ayak parmaklarımın ucuna yüklenince el bileklerim rahatlıyordu. Ama ayak parmaklarımın üstünde duramıyordum, çok acı veriyordu. Ayak parmaklarımın ucuna basınca, kollarım da acıyordu. Acıya katlanıp kollarıma yüklensem kollarım soyulup yara açılıyordu. Bu durumda saatlerce havada gerili bir vaziyette kaldım. Adamlar yeni metotlar bulamadıkları için aynı işkenceyi günlerce sürdürebiliyorlardı. Ama bu işkence yöntemlerinden de sonuç alamayınca yeniden en başa dönüyorduk.

Hasan'ın kimliğinden şüphelendikleri için Erzincan'dan babasını getirdiler. Babası oğlunu tanıyınca Hasan'ın kendi kimliği olduğuna inandılar. Fakat kendi ismini ve kimliğini kullanması, kod isim kullanmaması karşısında tam bir şaşkınlık içindeydiler. Hasan'dan dolayı benim de gerçek kimliğim olduğu kanaati uyanmıştı. Giyim kuşamım, hal ve hareketimle festivali gezmek için gelen bir Bursalı profili çiziyordum. İşkenceye almadıkları zamanlarda hücreden çıkarıyor, sözde sohbet ediyormuş gibi yaparak ağzım-

dan söz almaya çalışıyorlardı. Salak gibi durmadan aynı soruları soruyor, kendilerince tuzaklar kuruyorlardı.

Bir gün beni hücreden alıp işkence odasında bir masaya, çıplak olarak yatırdılar. Elimi ayağımı bağladılar. Üstüme bir naylon gerdiler. Kibrit çöplerini yakıp naylonun üstüne atıyorlardı. Yanan kibrit naylonu eritiyor, eriyen naylon korkunç bir ısıyla vücuduma yapışıyordu. Yapışan damlalar düştüğü yeri yakıyor, deliyordu. Çabuk soğuyan naylon damlalar bedenimde donuyordu. Bu yöntemi de defalarca denediler ama bekledikleri sonucu yine alamadılar.

Gözaltına alınanlardan anladığım kadarıyla İskenderun'da bizim dışımızda tüm devrimci demokrat ve ilerici insanlara yönelik yapılan bir başka operasyon sürüyordu. Sular idaresi müdüründen, zabıta amiri Ergün'e, demir çelik işçisine kadar tüm ilerici, devrimci, demokrat insanlar gözaltındaydı. Bu kişilerin içinde aktif direnenler olmadığından bizim direnişimiz işkence görenler ve yapanlar arasında büyük yankı uyandırmıştı. TKEP, HB ve daha birçok örgüt ve çevrelerden gözaltında olan insanlar vardı ama bizim gibi cepheden bir direniş gösteren yoktu. Gözaltına alınanlardan bir kısmı, bir süre direniş göstermiş olsalar da sonuçta çözülmüş, ifadeleri imzalamışlardı. Bu davranışı gönüllü yapmadıklarını biliyordum. Şimdi burada onların isimlerini anmak ve onları yeniden üzüntülerin içine sokmak istemiyorum.

Devrimci bir örgüte üyelikten getirilen bir başka arkadaş daha vardı. Başlangıçta her gün bir iki seans falaka işkencesine götürüp getiriyorlardı, o da direniyordu. Benim hücremin önünden götürüp getiriyorlardı. Hasan'la benim direndiğimi biliyordu. Hücremin önünden gidip gelirken dilini çıkarıp eliyle kesme işareti yaparak, dilini de kesseler konuşmayacağının mesajını veriyordu. Kara kaşlı, iri yarı, heybetli, sert görünümlü birisiydi, direneceğini söylüyordu. Gidip gelirken "Kaypakkaya olacağım," diye sağa sola moral da veriyordu. Bir gün yine hücremin önünden geçiyordu, tuvalete götürülüp getirilirken boynu düşmüş, beli bükülmüş, utangaç ve mahcup bakıyordu. Hücremin mazgalından ona:

– Ne oldu, diye sordum. Kendini kapıp koyuvermişsin böyle?

– Daha ne olacak, dedi. Olacak oldu işte! İbrahim Kaypakkaya olalım dedik, götveren olup geldik. Ben bu ayıpla nasıl yaşarım?

Üzüldüm elbette, ama onu yadırgamadım.

Adana'dan getirilen birisi anlatıyordu. Olay Adana'da yaşanmış. 12 Eylül öncesi Adana'nın en hareketli, yaygın çatışmaların olduğu dönem. Sokakta sol içi bir çatışma yaşanıyor. Sokaklar siper edinilmiş karşılıklı ateş açılıyor. Bu çatışmada sokaktan geçen masum bir kadın serseri bir kurşunla yaralanıyor, sonra da ölüyor. Bu olayın sanığı diye gözaltına alınan kişiye işkence yapılıyor. Adam bir iki falaka direniyor, ama arkası gelmiyor. İşkenceciler yükleniyor, bir dizi suçu buna kabul ettiriyorlar. Ama bir türlü bu kadını öldürdüğünü kabul etmiyor. İşkenceciler hangi suçu ileri sürseler kabul edip üstleniyor, bir tek bu kadının öldürülmesini kesinlikle kabul etmiyor. İşkenceci polisler merak ediyorlar, acaba bunu niye kabul etmiyor diye.

– Oğlum biz biliyoruz, bu eylemlerin pek çoğunu sen yapmadın ama biz sana faali meçhulleri bile yıktık, sana kabul ettirdik. Ondan fazla suç üstlendin, ha bir eksik ha bir fazla ne fark edecek bunu da üstlensen? diyorlar.

İşkenceye karşı direnmek elbette sadece devrimcilere özgü bir davranış değildi. Bazı adli suçlular da ölümüne direniyor, arkadaşlarını ele vermemek için her eziyete katlanıyorlardı. Onları buna yönelten de feodal değer yargılarıydı.

Bir gün hücreden çıkardılar, gözlerimi bağlayıp bir minibüse bindirerek, gecenin geç saatlerinde dağlık bir yere götürdüler. Yollar sakin ve ıssızdı. İn cin top oynuyordu. Böcek ve kurbağa sesinden başka bir ses duyamıyordum. Minibüsten indirildim, gözlerim açıldı. Temiz havayı içime çekiyor, karanlıkta görebildiğim her şeye hasretle bakıyordum.

– Hadi koş, kaç, diye bağırdı bir polis. Önün açık, dağa doğru koş! Ormana kaçıp kurtulabilirsin. Eğer kurşunlar isabet etmez ise kaçarsın, yakalayan şerefsizdir!

Polisler silahları çekip, mermileri silahların ağzına verdiler. Elime küçük bir kazma tutuşturdular. "Şimdi mezarını kazacaksın," dedi biri. "İyi kaz, çabuk kaz, seni bu kazdığın yere gömeceğiz. Mezarını da kendi ellerinle sana kazdırmış olacağız. Ölünü diri-

ni kimse bulamayacak. Kendi mezarını kendin kazıyorsun oğlum. Ölmeye değmez, vereceğin birkaç silah, üç beş adam, ver kurtul. Kimliğin de bilinmiyor, seni kim arar kim sorar?"

Kazma elimde sessizce duruyordum. Bir başkasının öldürülmesini seyre dalar gibi kendi ölümümü düşünüyordum. Çok gençtim, ama ölüm bana ürkütücü gelmiyordu. Çözülmeyi değil idealim ve yoldaşlarım için ölümü kabul ediyordum. Örgütü, geleceği, insanlığı, ailemi ve yoldaşları düşünüyor, hüzünleniyordum. Birazdan üzerime kurşun yağacak, ölüp gidecektim. Anlık bir ölüm. Saatlerce sürmeyecek ya! Ülkemizde ve dünyanın dört bir yanında yiğitçe ölen devrimcileri düşünüyordum. Bir devrimci nasıl ölmesi gerekiyorsa ben de öyle ölmeliydim. Bütün bunlar hızlı çekim film gibi beynimden ve gözlerimin önünden net görüntüler halinde geçiyordu. Tuhaf bir film izler gibiydim.

– Öldürecekseniz öldürün, dedim. Söyleyecek hiçbir şeyim yok!

Ölümle aramda saniyeler vardı. Korku değil ama yalnızlık yaşıyorum. Ölüm senden korkmuyorum, diye bağırmak istiyordum. Yaşamak ve kokuşmuş, çürümüş bu sömürü ve zulüm düzenine karşı mücadele edebilme isteğim büyüyordu. Bir taraftan da ölüm geleceksen artık gel, canımı sıkıyorsun, diye düşünüyordum. Silahlar patlıyor. Bir, iki, üç, dört kez ateş ediliyor, kızgın mermiler vücuduma yakarak girince belki haykıracağım, ama vurulup ölmüyorum. "Yaşasın devrim ve sosyalizm!" diye slogan atmak isterken ya korkutuyorlarsa diye düşünüp, "Benim politik olaylarla ilişkim yok," diye bağırıyorum. Adamlar neşelerini buluyorlar kendilerince, sağıma soluma karanlıkta bir iki el daha ateş ediyorlar. Korkmayıp, blöflerini yutmayınca o ıssız dağ yamaçlarının koynunda kurbağa böcek sesleri arasında orada bulunan bütün polisler üzerime çullandılar. Öldüresiye bir meydan dayağı atarak beni yerlerde sürüklediler. Geç saatte tekrar geri getirip hücreye attılar. Bir iki gün hiç yanıma uğramadılar. Sadece yemek saatlerinde bekçiler yiyecek bir şeyler verip gittiler.

Haftalar geçmiş, bütün araştırma ve yazışmalara rağmen benle ilgili bilgi edinememişlerdi. Bayram nedeniyle tugay komutanı gelecekmiş. Bayram görüşmesi için odayı düzenlemişler, yemekleri hazırlamışlardı, yemekler ve içecekler mükemmel görünüyor-

du. Gözaltında bulunanlar için tam bir ziyafet masası kurulmuştu. Hasan'la bana neredeyse özel olarak güzel bir masa hazırlanmıştı. Kaymaktan bala kadar hemen her şey vardı. Tugay komutanı gelmemiş, onun yerine bir yüzbaşı gelmişti. Gözaltında işkence görenlerle tokalaşarak bayramlarını kutluyordu. Sıra bize geldiğinde,

– Ben sizin elinizi sıkarak bayramınızı kutlamam, dedim. Çünkü bana ve buradakilere haftalardır işkence yapılıyor, işkence yapan ve yaptırtanların eli sıkılmaz, bayramlaşmadan önce burada işkence yapılmasını durdurun.

Yüzbaşı çok bozuldu, ne diyeceğini şaşırdı. Hiç böyle bir tepki beklemiyordu. Gözaltında bulunanlar şaşkınlık ve hayranlık içinde bana bakıyorlardı.

– Arkadaşlar ben size işkence ve kötü muamele yapmadım, dedi yüzbaşı. Yapılanlar benim bilgimin dışındadır. Bilgimin dahilinde yapılıyorsa sorumluyum. Bilgim dışında yapılıyorsa da size asker sözü veriyorum, araştıracağım. Komutanlarıma da gerekli bilgilendirmeleri yapacağım, bundan kuşkunuz olmasın.

Bayram görüşmesinden sonra işkence biraz yavaşlamış ama durmamıştı. Bizi çözme umutlarının tükendiğini fark edebiliyordum. Yine de zaman zaman umutsuz girişimlerini sürdürüyorlardı. Kaç gün geçmişti, ne kadar zamandır oradaydım, kesin saptayamıyordum. Bir gün beni çağırıp sorgu odasında bir sandalyeye oturttular. Karşıma da bir bekçi oturuldu. Sonraki günlerde bazen bir polis de eklenecekti buna. Adamlar ellerindeki copu düzenli aralıklarla saatlerce başıma vuruyorlardı. Sürekli kafama inen coplar kafamı şişirmiş, saç diplerim iltihaplanmıştı. Saatlerce kafama belli bir tempodan vurulan copla iyiden iyiye sersemlemiştim, başımı bir türlü dik tutamıyordum. Sarhoş gibi sallanıyor, yürümekte zorluk çekiyordum. Gözlerim kararıyor, başım dönüyor, sandalyeden aşağı yuvarlanıp düşüyordum. Bu işkence günde iki parti halinde günlerce sürdü. Hücreme götürdüklerinde başım dönüyor, kusuyordum. Uyuyamıyor, hücrede sarhoş gibi yarı baygın yatıyordum.

Bu işkencenin soğuk su damlalarıyla yapıldığını da biliyordum. Başın tepe noktasında saçlar kazınıyor, kafa bir kıskaçla sabitleştiriliyor ve tıraşlı noktaya belirli aralıklarla soğuk su damlası düşme-

si sağlanıyordu. Başlangıçta hiçbir ağırlığı olmayan damlalar süre içinde aynı noktaya vurduklarından kilolarca ağırlıktaymış gibi etki yaratıyorlardı. İyi ki polisler bu yöntemi bilmiyorlardı. Bir süre sonra kafaya cop işkencesine de son verdiler. Yaptıklarından sonuç elde edememişlerdi. Ertuğrul Teke olarak ifadem alınacaktı. Bir ay boyunca süren işkencelerin sonunda artık arada bir çağırıp rastgele sorular sormakla yetiniyorlardı. Bir gün Adana Emniyeti'nden gelen polis ve emniyet amiri, yanlarında Mustafa adında birisini getirmişlerdi. Bu adamı benimle yüzleştiriyorlardı. Adam "Silahları büyük bir valiz içinde bu şahsa verdim," şeklinde ifade veriyordu. Oysa bu şahısı hiç görmemiştim. Adana'da birkaç ay kalmıştım ama bu kişiyle bir kez olsun karşılaşmamıştım. Kimseden de valiz içinde silah almamıştım. Kendilerince iyi bir senaryo bulmuş, uyguluyorlardı, belki o adam da bir polisti. Birkaç gün İskenderun Emniyeti ve Adana'dan gelenler sorgulamayı ve işkenceyi birlikte sürdürdüler. Onların umutsuz çırpınışları da birkaç gün sürdü.

Yine bir gün çağırdıklarında iş olsun diye bana Bursa'nın plaka numarasını sordular. Plaka numarasını hemen anımsayamadım. Düşünerek cevap vermem üzerine tekrar kimliğim hakkında şüpheye düştüler. Bursalı biriydim, nasıl kendi kentimin plaka numarasını bilemezdim? Gözaltına alındığım zaman üzerimden çıkan Yavuz Senlibenli adına düzenlenmiş reçeteyi de o zaman önüme koydular. O güne kadar onların da fazla dikkatini çekmemişti demek. Reçeteyi yolda bulduğumu, aynı ilaçları ben de kullandığım için işime yarayabileceğini düşünerek sakladığımı söyledim.

Adamlar her yolu denemişlerdi. Bayram sırasında Bursa'dan taşıdığım kimliğin asıl sahibi Ertuğrul Teke'yi getirmişlerdi. Benim elime üzerimden çıkan kimliği verdiler, karşıma da Bursa'dan getirilen Ertuğrul Teke'yi koydular. Onun elinde de kendi kimliği vardı. Tam anlamıyla bir komedi başladı.

Adam bana soruyor:

– Adın ne?

– Ertuğrul Teke.

Ben onun adını soruyorum.

– Senin adın ne?

– Ertuğrul Teke.

Karşılıklı sorguluyoruz birbirimizi.

– Ananın adı?

– Pembe,

– Babanın adı?

– Hasan.

İlçelerimiz, köylerimiz aynı. İki tane Ertuğrul Teke karşı karşıya duruyor. Kimliklerde sadece fotoğraflar farklı. Hangimiz gerçek Ertuğrul'duk? Şüpheler benim üstümde yoğunlaşmıştı.

– Asıl Ertuğrul Teke benim! dedi adam.

– Seni tanımıyorum, dedim.

Polisler kimliğin asıl sahibi Ertuğrul Teke'ye işkence yapmaya başladılar. Adam ağlıyor, bana yalvarıp yakarıyor.

– Kardeşim sen kimsin? Neden benim kimliğimi kullanıyorsun? Eline nasıl geçti?

Adam mühendismiş, tam bir küçük burjuva süt kuzusu. Oturup zırıl zırıl ağlıyor. Bir yandan da bana yalvarıyordu.

– Kardeşim neden beni zor duruma sokuyorsun? Bu eziyeti bana neden reva görüyorsun. Benim kimliğimi nereden eline geçirdin? Adını söylesen de ben bu işkenceyi görmesem olmaz mı? Kardeşim ne olur yalvarıyorum sana. İşimden olacağım, eşim ve çocuklarım perişan, üzüntü içindeler. Ben sağ sol, anarşi işlerinden anlamam. İsmini söylesen de beni de kendini de bu eziyetten kurtarsan olmaz mı?

Ertuğrul Teke'nin gelişiyle asıl Ertuğrul Teke'nin ben olmadığım ortaya çıktı. İşkenceciler tam bir çaresizlik içindeydiler. Kendilerince yeni bir yol buldular. Benim resimlerimi çekip gazetelere kim olduğumu resimli bir ilan vererek bulmaya çalışacaklardı. *Hürriyet*'ten bir gazeteci gelmiş, fotoğrafımı çekmişti. Yani beni resimlerde tanıyanlar gerçek kimliğimle ilgili bilgi vereceklerdi. Böylece kim olduğum açığa çıkacaktı. Hasan'ı Ataman İnce olarak sorgulamışlardı, ama babası tarafından teşhis edilince Hasan Akdoğan olduğu kanıtlanmıştı. Beni de MLSBP'li Mustafa Hilmi Beğücan olarak sorguluyorlardı. Resimler gazetede yayımlanınca elbette bir tanıyan çıkacaktı. Böylece sorunu çözmüş olacaklardı.

– Git düşün, sana son kez düşünme fırsatı veriyoruz, dediler. Artık sen bilirsin ismini ister söyle ister söyleme. Hafta sonu olma-

sı nedeniyle yirmi dört saat düşünme zamanın var. Resmin gazetede çıktığında kim olduğunla ilgili bütün bilgiler yağmur gibi yağacak nasıl olsa. Telefonlar kilitlenecek, yanlış doğru senin kim olduğuna dair ayrıntılı bilgiler gelecektir. O zaman saklın gizlin kalmayacak, direnmene rağmen bütün eylemlerin ve faaliyetlerin açığa çıkacak. Onlarca insan seni teşhis edecek, yapmadığın eylemlerden bile ağır cezalar alacak, belki de idama gideceksin. En iyisi gel şimdi açıkla kimliğini, bizi de yorma.

Daha önce de bu işten yararlanmak isteyen uyanıklar çıkmıştı. Bazı polis ve bekçiler yanıma gelip ismimi kendilerine söylememem için yalvarıp yakarıyorlardı. Eğer kendilerine ismimi söylersem ödül alabileceklerini, hatta terfi bile edebileceklerini düşünüyorlardı.

Bu yeni durumu kendi içimde değerlendirmek zorundaydım. Gazetelerde resmim çıkınca beni tanıyan işgüzar bazı vatandaşlar, muhbirler mutlaka harekete geçeceklerdi, belki kendi yakınlarım bana yardımcı olabilecekleri umuduyla karakolun kapısına dayanacaklardı. Bazı pislikler üzerime suç yığmaya kalkışabilecek, bilmediğim duymadığım yerlerde işlenmiş suçlardan yargılanacaktım. Uzunca düşündükten sonra beni savcıya çıkarmaları durumunda kim olduğumu açıklayarak savcılıkta ifade verebileceğimi söyledim.

Sevinç içindeydiler. Beni işkence odasının bitişiğindeki bekleme odasına aldılar. İşkenceci polisler, amirleri bu dayalı döşeli odada keyif çatıyorlardı. Ayranlar, kolalar, lahmacunlar söylenmiş, kendileri ile birlikte bana da ziyafet veriyorlardı. Bayram yeri gibiydi odanın içi. Götür getir yapmamak için tugay komutanı ve savcının emniyete gelmelerini sağlayacaklardı. Bir saat kadar sonra birileri çıkıp geldi. Savcı kimliğini çıkarıp gösterdi. Tugay komutanı da gelmişti. Sohbet ve tartışma başladı.

– İsmini söylemene, kendini daha fazla ezdirmemene sevindik, dedi tugay komutanı. Ne gereği vardı bunca eziyeti yaşamana? Bu ülkenin gencecik evlatları kandırılıyor, yabancı ideolojilerin peşine sürükleniyor. Bizim ideolojimiz Kemalizm, Atatürkçülük. Atatürkçülerin sizin gibi kafası çalışan, gözü kara, mert ve dirençli, inançlı gençlere ihtiyacı var. Dış mihraklara karşı mücadele etmek için siz bu vatana lazımsınız.

– Ben ülkemin aleyhine çalışmıyorum, dedim. Onlara keskin sözler söylemeye hazırlanıyordum, ama bunun yanlışlığını düşünerek sustum.

– Şimdi biz bunları biliyoruz, sonra bunları seninle çok tartışırız. İsmini söyle de şu işi tatlıya bağlayalım, dedi tugay komutanı.

– Tamam söyleyeceğim. Suçsuz bir vatandaşa zarar gelmemesi için şu andan itibaren sahte kimlikte direnmeyi gereksiz görüyorum. Sizin zorunuz ve işkenceniz karşısında ismimi söylediğimi düşünmeyin. Savcının ve tugay komutanının burada bulunmasını da bunun için istedim. Bana şu andan itibaren işkence yapılmaması koşuluyla ismimi açıklayacağım.

– Tamam anlaştık, asker sözü.

Savcı da hemen hukuk adına söz verdi.

– Adım Bektaş Karakaya. Ertuğrul Teke, taşıdığım sahte kimliğimdir. Asker kaçağı olduğum için bu kimliği taşıyorum. Sokakta bulduğum bu kimliğe kendi resmimi yapıştırarak taşımaya başladım. Bana yapılan işkenceleri protesto etmek için de kendi gerçek ismimi beyan etmedim.

Bunun üzerine lahmacunlar, ayranlar, çaylar söylendi, kutlama başladı. İşkenceciler böylelikle büyük bir engeli aşmış oldular. Bu fasıldan sonra savcı, tugay komutanı ve emniyet amiri tokalaşıp çıkıp gittiler. Arkasından işkenceci Yunus bir tomar kâğıt ve kalemi oturduğum sandalyenin önünde duran masanın üzerine bıraktı.

– Yazacaksın, her şeyi anlatacaksın, dedi. En küçük bir ayrıntının bile üstünden atlamadan yazıya geçireceksin. Çocukluğundan bugüne kadar geçen sürede neler yaptıysan hepsini yazacaksın! Yok öyle, burada polise bir şey vermeden çıkıp elini kolunu sallayarak gitmek! Buradan ifade vermeden ancak ölün gider. Ölmek istemiyorsan konuşacaksın. Buradan Necdet Erdoğan Bozkurt'un[1] ölüsü çıktı, Ali Aktaş[2] ise idama gitti. Sen de ikisinden birisini tercih edeceksin!

– Ben sizin işkence, baskı, tehditleriniz karşısında boyun eğerek ismimi açıklamadım, dedim. Artık gereksiz ve anlamsız buldu-

1 Necdet Erdoğan Bozkurt, Dev-Yol, 12 Eylül sonrası İskenderun'da işkencede öldürüldü.

2 Ali Aktaş, TKP/ML Hareketi, 12 Eylül sonrası idam edildi.

ğum için kendi isteğimle söyledim. Fakat siz, en yetkilileriniz ve işkenceci şahsiyetler olarak sözlerinizi unuttuysanız ben de ismimi unuttum. Hani asker ve hukukçu sözleri verilmişti? Sizin sözünüz buraya kadarmış! Tam da çıkarlarını savunduğunuz egemenlerin tavrı. Komünist bir direnişçi olarak ben de sözümden vazgeçiyorum. Adım Ertuğrul Teke! Bana Bektaş Karakaya olduğumu buyurun işkencenizle kabul ettirin. Şu andan itibaren ben Bektaş Karakaya değil yine Ertuğrul Teke'yim. Susuyorum. Konuşmuyorum. Konuşturabiliyorsanız konuşturun!

Tuhaf bir durum oluşmuştu. İsmim ortadaydı, üstelik komünistliği de kabul etmiştim bu sözlerle. Ama direnmek siyasi düşünceleri kabul etmemek değildi. Örgütü, yoldaşları ele vermemek, eylemleri kabul etmemekti. Tekrar direniş bayrağını çekince birkaç saat falaka, Filistin askısı, elektrik işkencesini umutsuzca sürdürdüler. Sonra işkenceyi durdurdular. Banyo yaptırıp bekleme odasına getirdiler. Yaralarıma sürmek için merhem verdiler. Önüme yiyecek getirdiler.

– Şimdilik bununla idare et, akşama sana dışarıdan kebap söyleyeceğiz, dediler.

Kendi aralarında, "Niye uğraşıyoruz sanki uğraşmayıp tutalım tutanakları, sevk edelim. Zaten İstanbul alacak bunu. Biraz da onlar uğraşsın. Bunca zaman uğraştık bir şey çıkmıyor orospu çocuklarından. Atılan dayağa, yapılan işkenceye rağmen bana mısın demiyorlar," diye konuşuyorlardı. İsmim ortaya çıkınca elbette işin içine İstanbul girecekti. Artık onların sorgusu başlayacaktı. Bunlar da beni onlara diri teslim etmekle görevliydiler.

İşkence yapmayı durdurdular. Yemek saatlerinde düzenli olarak yemeklerimizi veriyorlardı. Bazen çay verdikleri de oluyordu. Yaralarımızın düzelmesi için bekletiliyorduk. Yakalanma ve gözaltı tutanağını ve ismimi kabul ettiğim tutanağı imzaladıktan bir hafta sonra gözaltı bölümüne götürüldük. Burası deniz kenarında büyük bir koğuştu. Yüzü aşkın devrimci demokrat tutuklu bulunuyordu. Bunlarla poliste aynı dönem sorguda bulunmamızdan dolayı, yakalanma hikâyelerini ve adlarını biliyordum. Onlar da beni şubede Ertuğrul Teke olarak tanıyor, direnişime saygı duyuyor, değer veriyorlardı. Bektaş Karakaya olarak gözaltı bölümüne geldiğimde şaşkınlık için-

de karşıladılar. Bana saygı, sevgi, sahiplenme ve büyük ilgi gösterdiler. Hatta bazı Antakyalı Arap Alevileri, "Biz biliyorduk senin Alevi olduğunu. Çünkü ancak Alevi olanlar, bizimkiler böyle direnebilirdi," diyerek işkence altındaki direnişimi devrimci düşünce ve ideallerime değil Alevi olmama bağlıyorlardı. Ama kendileri de Alevi oldukları halde neden direnemediklerini düşünemiyorlardı. Bu işin dinle imanla alakası olmadığını onlara anlatmaya kalkışmadım. Kaldı ki ailevi kökenim Alevi olsa da ben bir ateisttim.

On gün kadar burada kaldıktan sonra, bizi götürmek için İstanbul'dan iki polis geldi. İşkence merkezi Gayrettepe'ye götürüleceğimiz oldukça gizli tutuluyordu. Sanki burada sorgulayıp ifademizi alıp gideceklermiş izlenimi vermeye çalışıyorlardı. Ama biz biliyorduk, götürüleceğimiz kesin ve netti. Belki zayıf bir olasılık da olsa Adana'ya da götürülebilirdik. İskenderun Emniyeti'nden bizi sorgulayan işkenceci polisler, oğlum burada direndiniz çözülmediniz, onlara da çözülmeyin direnin, dediler. Siz İstanbul'da da direnirseniz biz de başarısız sayılmayız. İşkenceci caniler bize direnmemiz için arsızca öğüt vermeye kalkıyorlardı. Zavallıların içine düştükleri duruma bakın! Bir aydır bizi çözmek için başvurmadıkları işkence yöntemi bırakmayanlar, öteki polisler kendileriyle dalga geçmesinler diye şimdi de direnmemiz için bize öğüt veriyorlardı. "Biz ne yapacağımıza kendimiz karar veririz. Siz istediğiniz için değil, bir devrimci için direnmek ilkedir," yanıtını alınca kızgınlık ve öfkelerini belli etmeden uzaklaşıp, bizi götürecek polislerin yanlarına doğru giderek, onlara bir şeyler anlatmaya başladılar.

Kollarımız kelepçeli, bir minibüsün içinde, ana yol üzerinde İstanbul'a gidecek otobüsü bekliyorduk. Otobüs geldiğinde yerlerimiz önceden ayrıldığından otobüsün arka kapısından içeriye alınarak cam kenarına oturtularak kollarımızdan koltuklara kelepçelendik. Sağımıza da polisler oturdu. Kendi aramızda konuşmamız yasaklandı. Tuvalet vb. ihtiyaç molalarında kelepçeler koltuklardan çözülüyor, kollarımız önden kelepçeleniyordu. Kelepçelerin üzeri de kazaklarımızla kapatılıp, tutuklu olduğumuz diğer yolculardan gizleniyordu.

İskenderun'dan İstanbul'a götürülürken yol boyu otobüste uyumaya çalıştım. Çünkü İstanbul'da işkencelerin karşısına daha zin-

de, daha dinç çıkmak istiyordum. Fakat gözlerime bir türlü uyku girmedi. Sanki gözlerim tutsak edilişimize isyan ettiğinden yolculuk süresince dışarıyı izledim. Ölüme gidiyormuşum gibi korkunç bir hüzün kapladı içimi. Yaşantımda derin iz bırakan o üzüntülü ve sevinçli günlerim aklıma geliyordu. Faaliyet içinde karşılaştığım güzellikleri, güzel insanları, bazen korkusundan bizi evine almayanları, dışarıda güvenlikli kalacak bir yer bulamadığımızda, yaptığımız şehirlerarası otobüs yolculuklarını tek tek anımsıyordum. Yaşamını yitiren, arkasında ölümleriyle derin acı ve üzüntü bırakan yoldaşlar geliyordu aklıma. Belki bizler de onlar gibi bu dünyada dost hafızalarında derin izler bırakarak yaşama elveda diyecektik. Ama yoldaşları, evlerini, silahları sempatizan ve çevre güçlerimizi polise teslim etmeyecektik. İradenin kırılmasına, eğilip bükülmesine asla izin vermeyeceğim. O insanlar bize inandılar, güvendiler, evlerini açtılar. Bizi barındırıp ihtiyaçlarımızı karşıladılar. Omuz verdiler, sahiplendiler, her şeylerini bizimle paylaştılar. Seslerini sesimize, güçlerini gücümüze kattılar. Bizimle ağlayıp bizimle güldüler. Şimdi ben de bize inanan, güvenen bu güzel insanların umutlarını, özlemlerini boşa çıkaracak küçüklüğe düşmemeliydim. Umudu, inancı yüksek tutarak hayal kırıklığı yaşamadan, yaşatmadan, alnımız açık, başımız dik çıkmalıyız işkencehanelerden diyordum kendi kendime. Bütün değerlerimizi gözbebeğimiz gibi koruyarak, destansı bir direnişle sonu ölüm de olsa asla teslim olmamalıydım. Bu sınavı iyi vermeliydim. Hem de en mükemmelinden.

İskenderun Emniyeti'ndeki Polis İfadem

SANIK: Bektaş Karakaya (kod adı ERTUĞRUL TEKE sahte kimlikli).

Malatya ili Darende ilçesi Kuluncak nahiyesi nüfusuna kayıtlı olup, ailesi halen ayrı yerde ikâmet eder. Kendisi Haydar oğlu 1957 yılında Zeynep'ten olma sanık olarak alınan ifadesinde;

SORULDU: Ben 1957 yılında Kuluncak nahiyesinde dünyaya geldim. Babam köyde çiftçilik yapar, annem öldü babam yeniden evlendi. Dört kardeşiz [en büyük ağabeyim öldüğü için ve tutanakta da öyle yazdığından üze-

rinde düzeltme yapmak istemedim.) Ablam en büyüğü, küçüğü Mehmet Ali Karakaya Almanya'da işçi, onun küçüğü benim, benim küçüğüm Selman öğrenicidir. Ben de garsonluk yaparım.

Ben ilkokulu Kuluncak nahiyesinde okudum. İlkokulu bitirdikten sonra ailecek Adana ilinin Ceyhan ilçesine taşındık. Ortaokulu burada okudum, Malatya Sümer ortaokulundan mezun oldum. Daha sonra İstanbul iline taşındık. İstanbul Kartal ilçesinde lokanta işletiyorduk. Ben de Kartal lisesine başladım. Çalışmak için İsviçre'ye gittim. 5-6 ay çalıştıktan sonra tekrar döndüm. Okula devam ettim, 1978-1979 öğretim yılında bitirdim.

Ben siyasi görüş olarak sol görüşü benimserim. Bir siyaset ve fraksiyona gitmedim, mevcut sol içerikli yayınları okurum. *Devrimci Proletarya* isminde bir dergi çıktı, bu dergiyi kitapçılardan alıp okuyordum. Giderek bu siyasete sempati duymaya başladım. Bu dergi devrim ve sosyalizmden bahsediyor, Arnavutluk'un lideri Enver Hoca'nın fikirlerini benimsiyor, devrimi aynı şekilde ülkede de benimseterek gerçekleştirmek istiyordu. Devrimin Türkiye'de gerçekleşmesi için ilk önce kitleler bilinçlendirilerek devrimci proletaryanın önderliğinde silahlı halk ayaklanması yoluyla mevcut yönetim devrilerek yerine işçi köylü iktidarı kurularak giderek proletarya önderliğinde proletarya diktatörlüğü kurulacak, daha sonra da tüm dünya sosyalizme geçtikten sonra aşamalar halinde sınıfsız topluma gidilecek. Yönetenin ve yönetilenin olmadığı sınıfsız komünist topluma geçilecek. Yaptığım eğitsel çalışmalardan edindiğim görüşlerim bu doğrultudadır.

Türkiye'de devrim gerçekleştirildikten sonra mevcut kadrolar tasfiye edilerek ekonomide kolektif sisteme geçilecek. Eski sistemden etkilenmemiş kadrolar eğitilerek elverişli duruma getirilecek. Kurulan Marksist-Leninist sistem düzene en iyi şekilde hizmet edilecektir. Kitleler ajitasyon ve propagandayla etkilenip eğitilerek silahlı halk ayaklanmasına hazırlanacak, devrim aşamasına geldiğinde harekete geçilecekti. Devrimci Proletarya Yayınları'nın nerede çıktığını bilmiyorum. Devrimci Proletarya'nın nasıl bir örgütlenme yaptığını bilmiyorum. Halkın Kurtuluşu'ndan ayrıldıklarını biliyorum, Aktancılar diye bir örgüt tanımıyorum. Devrimci Proletarya'nın ne zaman TİKB olduğunu bilmiyorum.

1977-1978 yılında İstanbul Kartal ilçesinde bir yaralama olayına adım karıştığı için iki ay Toptaşı cezaevinde yattım.

SORULDU: İskenderun ilçesinde yapılan bir operasyonda TİKB mensubu Kazım Çimendur isimli şahıs yakalandı ve yapılan sorgusunda aynı örgüt sorumlularından Yılmaz kod isimli şahıs ile Payas bucağında Kasım Komat'a ait kahvehanede örgütsel ilişkiler kurmak ve görüşmek üzere randevusu olduğunu söylemesi üzerine adı geçen yere gidildiğinde sizin de yanınızda Yılmaz kod isimli şahısla dama oynarken yakalandınız. Yakalandığınızda üstünüzde Ertuğrul Teke isimine düzenlenmiş hüviyet çıktı. Yanınızdaki şahısın üzerinde Hasan Akdoğan adına düzenlenmiş hüviyet çık-

tı. Payas bucağına niçin geldiniz? Beraber dama oynadığınız Hasan Akdoğan ile ilişkileriniz nedir, Ertuğrul Teke adına düzenlenmiş kimliği nasıl temin ettiniz? Kimden aldınız? Bu hüviyeti kullanmaya niçin gerek duydunuz? Daha sonra Kazım Çimendur'a sizin kim olduğunuz sorulduğunda Yılmaz kod isimli şahıs bundan önceki randevunun birinde sizi de beraberinde getirmiş ve TİKB sorumlularından olarak tanıştırmış ve teşhis ettiler. 15 gün müddetçe konuşmadınız. Daha sonra kullandığınız hüviyet sahibi Bursa ilinden getirildikten sonra gerçek hüviyetiniz olan Bektaş Karakaya olduğunuzu söylediniz, niçin?

CEVABEN: Ben Payas bucağını gezmek için geldim. Hasan Akdoğan isimli şahısla yakalandığımız kahvede tanıştık. Bana dama oynar mısın? dedi ben de oynarım dedim ve oynuyorduk siz yakaladınız. Yakalandığımda üstümde çıkan Ertuğrul Teke ismine düzenlenmiş hüviyeti İstanbul İli Fatih semtinde yerde buldum. Ve üzerinde şu an bana gösterdiğiniz Ertuğrul Teke'ye ait fotoğraf vardı. Ben bu fotoğrafı çıkartarak kendi fotoğrafımı yapıştırdım. Fotoğrafın üzerinde bulunan soğuk damgayı ben kendim balmumu ve muşamba yardımı ile yaptım. Bu sahte kimliği taşımamdaki gaye ise İstanbul ilinde siyasi bir suçtan arandığımı oturmakta olduğum semt halkından duydum. Bu nedenle sahte kimlik taşımaya başladım. Bu kimliği tarihten yaklaşık olarak yukarıda bahsetmiş olduğum bir suçtan dolayı cezaevine girip çıktıktan sonra bu kimliği bulmuştum, aranmakta olduğum dolayı taşıyordum. O zamanlar polisler sık sık evimize gelip beni arıyorlarmış, ben de o devrede çalışmakta olduğum Avşa adasında bulunan Yarar OTELİNDE yatıp kalkıyordum. Bu nedenle polisler beni bulamıyorlardı. Bir müddet burada çalıştıktan sonra kendi köyüm olan Malatya ili Kuluncak nahiyesinde bulunan evimize gittim. Ben daha önce İskenderun'a ve Payas'a hiç gelmedim. Kazım Çimendur ve Mehmet Ceyrancı isimli şahısları tanımıyorum. Daha önce bu şahıslarla görüşmeleri hususunu bilmiyorum. Mehmet Ceyrancı'nın ifade ettiği gibi kendine herhangi bir not vermedim ve evlerine gitmedim. Yakalandıktan sonra Ertuğrul Teke olduğumu iddia ettim. Çünkü yukarıda bahsettiğim gibi İstanbul İli Sıkıyönetim Komutanlığınca arandığımdan dolayı gerçek hüviyetimi saklıyordum. Ben hüviyetimi yine de söylemeyecektim ancak yakalanmıştım ve tutuklanacaktım. Ayrıca esas hüviyet sahibi Ertuğrul Teke de Bursa ilinden getirilip ifadesinde ve aile kütüğü resmî kanallarca belirlendiği için gerçek hüviyetimi saklamamda bir fayda olmayacağını düşünerek söyledim.

SORULDU: Adana ilinde yakalanan ve TÜRKİYE İHTİLALCİ KOMÜNİSTLER BİRLİĞİ TİKB örgütünün matbaasını çalıştıran Mustafa UĞURLU isimli şahıs İskenderun'a getirilip size yüzleştirildiğinde, sizi Adana ilinde iki defa gördüğünü ve TİKB'nin sorumlularından olduğunuzu son görüştüğünüzde size örgüte ait bir adet KALEŞİNKOF bir adet ŞİMALİZER ve üç adet küçük çapta tabanca verdiğini silahları verdiği zaman yanınızda iki kişi daha olduğunu

ve sizi teşhis ettiğini söyledi. Bu silahları size verdiğinin sebebi ise İstanbul ilinde yakalanan Eski Adana ili sorumlusu yakalandığı için sizin istemeniz üzerine bu silahları size verdiğini beyan etti. Yine Payas bucağında sizinle birlikte yakalanan HASAN AKDOĞAN ile gezerken gördüğünü yüzünüze karşı söyledi ve teşhis yaptı, bu hususta ifadeniz?

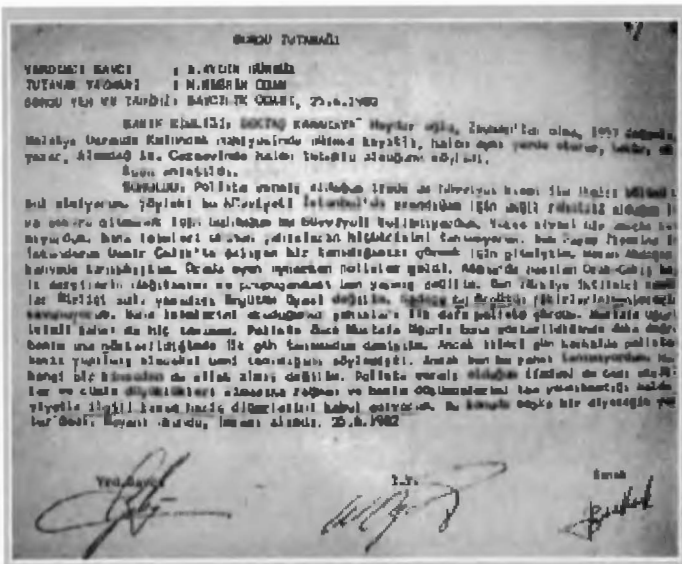
CEVABEN: Ben Mustafa Uğurlu ismindeki şahısı tanımıyorum. Ve ilk olarak burada gördüm. Adana iline hiç gitmedim. Bu şahıs beni niçin teşhis ettiğini ve silah verdiğini ve Hasan Akdoğan'la Adana'da beraber gezdiğimizi, beni örgüt sorumlularından olduğumu söylediğini bilmiyorum. Benim Mustafa Uğurlu ile bir ilişkim yoktur. Ve ben kendisinden silah almadım. Bana iftira atıyor. Belirtildiği gibi ben örgüt sorumlusu değilim.

Bu hususta vereceğim ifade bundan ibarettir. Bunun haricinde herhangi bir şey bilmiyorum. Fikirlerimden dolayı kesinlikle pişmanlık duymuyorum ve yine hayatımı kaybedeceğimi bilsem dahi bunun haricinde hiçbir şey bilmiyorum. Ve fikirlerimden de vazgeçmiyorum, dedi. Alınan ifadesi hiçbir cebir ve şiddet kullanılmadan tamamen samimi bir şekilde anlattı ve doğruluğunu ifadesiyle tasdik etti.

12.10.1981

Mehmet ÖZBEK	Enver ŞAHİN	Sanık
Emniyet Mua.	Polis Memuru	BEKTAŞ KARAKAYA
		(Ertuğrul TEKE Sahte Kimlikli)

SORGU TUTANAĞI

YARDIMCI SAVCI : A.AYDIN GÜRKAN
TUTANAK YAZMANI : N.HİKMETİN ÇELİK
SORGU YER VE TARİHİ: SAVCILIK ÖDASI, 25.6.1982

SANIK Kemalettin AKKAYA Haydar oğlu, Zeynebiye'de olma, 1957 doğumlu, Malatya Darende Kalinkaya köyünde nüfusa kayıtlı, halen aynı yerde oturur, bekar, ilkokul mezunu, Almanya'da Cezaevinde halen tutuklu olduğunu söyledi.

Suçu anlatıldı.

SORGUDA: Polise verdiği ifadeyi da doğrulayarak kendisi ile ilgili bilgileri bul ettiğimizi söyledi ve bu ifadeyi kabul ettiğini beyan etti. Yalnız ateşli silahla ilgili olarak ise; Ben silah kullanmasını bilmiyorum. Yalnız bir defa Malatya'da arkadaşlarımın yanında bir tabancayı ateşlemiştim. Bana tabancayı onlar getirmişlerdi. Bu tabancayı nereden getirdiklerini bilmiyorum. Ben Ankara'ya Ülkücülerin Ülkücü Çalip'in öldürülmesi olayından sonra gittim. Ankara'da bulunduğum sırada Ülkücülerle Sosyalistlerin karşılaşmaları olmadı. Ankara'da

İstanbul-Gayrettepe'de Polis Sorgusundayım

Nasıl olsa yoğun bir işkence eğitiminden geçirilmiş, bütün korkulardan arınmış, epeyce deneyim kazanmıştım. Şimdi direnmek benim için daha kolay olacaktı.

On yedi saat süren yolculuk benim için ikinci kez kendimle yüzleşme ve aynı zamanda bir hesaplaşma süreci oldu. Ben İstanbul'da da işkenceler başlamadan kararımı vermiştim. Evet, tek kelime konuşmayacak, ifade vermeyecek, imza atmayacak, ifade ve imzadan imtina edecektim.

Boğaz Köprüsü'nün üzerindeydik. Boğaz'ın o doyulmaz güzelliğine, denizin maviliğine daldı gözlerim. Emirgan'da Boğaz manzarasını izleyerek çay içiyor, Sarıyer sahilinde yürüyerek haşlanmış mısır yiyor, Beykoz'da ızgarada balıkla iki kadeh rakı içiyordum. Bunların hayalini kurmak bile güzeldi. Polisler kendileri için uygun bir yerde otobüsü durdurdular. Otobüsün koltuğuna kelepçelenen kollarımızı çözüp, Hasan'la bizi kollarımızdan birbirimize kelepçelediler. Sabahın erken saatlerinde indiğimiz yerde bir polis otosu bizi bekliyordu. Az sonra Gayrettepe'deki polis merkezindeydik. Başımızı öne eğdirerek, üstümüzdeki eşyaları arayıp, alt kattaki o ünlü hücrelere konulduk. Konulduğum hücrede iki genç vardı. Birisi şişman ve kısa saçlıydı. İGD davasından gözaltına alınmıştı. Diğeri hatırlamadığım ama önemsiz bir suçlama-

dan getirilmişti. Nereden, hangi davadan geldiğimi ve ismimi söyledim. Konuşmama dikkat etmeliydim, polis, işbirlikçi veya çözülen birisi olabilirdi.

Hücrede hangi davadan olduğumu söyleyince daha ilgili davrandılar. İGD'li olan, sizin arkadaşlarınız var yukarıda, dedi. Sezai Ekinci ve Tahsin Alpşar aylardır zincire vurulmuşlar, isimlerini dahi kabul etmiyorlarmış. Sezai kendisinin Yakup Bıyık olduğunu iddia ediyormuş. Başka direnen birkaç kişi daha varmış. Şube tıklım tıklım doluydu. Gürültü, patırtı, işkence çığlıkları, inleme, ağlama sesleri kulaklarımın içinde çınlıyordu. TİKKO'cu birisinin işkencede öldürüldüğü söyleniyordu. Galiba örgütün sekreteriymiş. Adı Süleyman Cihan'mış. Bir kadın onu randevusunda yakalatmış. Yukarıda o konuşuluyor, dedi.

Merak ve kaygı giderici bilgi almaya yönelik konuşmalar sürerken zaman akıp geçmişti. Hücrelerin giriş kapısı açılmıştı, ihtiyaçlarımız için tuvalete çıkarılıyorduk. Sıra bize geldiğinde ben de çıktım, elimi yüzümü yıkadım. Gidiş gelişlerde bir tanıdığa rastlar mıyım veya çağrılanlar arasında tanıdık bir isim duyabilir miyim diye sağa sola bakındım. Tanıdık bir isim duymadığım gibi, tanıdık birisini de görmedim. Hücremde sorguya alınmayı bekliyordum.

Yakalandığım günden bu yana yaklaşık iki ay geçmiş, İstanbul'da havalar soğumuştu. Önce Hasan'ı çağırdılar, hücreden çıkarıp sorguya götürdüler. Hasan'ı önceden de tanıyorlardı. Fazla geçmeden polisin sesi hücre koridorunda yankılandı. "Bektaş Karakaya! Amirim görüşecek yukarı çıkıyorsun hazırlan!"

Hangi hücrede olduğumu bildikleri halde böyle bağırmaları anlamlıydı. Öteki insanlara "Bakın biz kimleri yakaladık," izlenimini vermeye çalışıyorlardı. Sorguya, işkenceye götürecekleri insanları, hücre kapıları açılmadan dışarıya çıkamayacaklarını bildikleri halde hep böyle bağırarak çağırıyorlardı.

Hücreler bölümünün merdiven girişinde gözlerim bağlandı. Koluma giren iki polis beni bir sürü merdivenden yukarı çıkardılar, sağa dön, sola dön, yukarı çık, ileri yürü komutlarıyla bir dizi merdiven ve koridordan yürüterek bir odaya götürdüler. Odada duvara yaslanmadan durmam söylendi. Beş on dakika gözlerim bağ-

lı söylenen tarzda durdum. Sonra koluma girilerek başka bir odaya götürüldüm. Burada işkence çığlıkları, ağlamalar, tekme, tokat sesleri, bağırma ve kızgınlıkla yapılan küfürler, emir ve talimatlar, telsiz anonsları duyuluyordu. Ayrıca bütün bu olanları bastırmaya yönelik yüksek sesle müzik çalınıyordu. Kulaklarımda bir uğultu başladı. Kapı kapandı ortalıkta ses seda yoktu. Bütün sesler ansızın kayboldu. Sonra gür bir ses, "Oğlum İskenderun'da konuşmamışsın, burası İstanbul Emniyeti, burada konuşmadan çıkamazsın. Ancak ölün çıkar," dedi. Yine aynı hikâyeler diye düşünüyordum, neredeyse gülecektim.

– Ataman İnce gibi ser verip sır vermeyen, halk kahramanı mı olmak istiyorsun, yoksa Adil Özbek gibi hain mi olmak istersin? Ataman İnce gibi direnerek halk kahramanı olmak istiyorsan soyunmaya başla! Yaşamı seviyorum, ölmek istemiyorum, Adil Özbek gibi hain olacağım diyorsan, otur çayımızı ve kahvemizi iç! Bizden insanca muamele görürsün. Hangisini tercih edeceksin? Ataman İnce mi olmak istiyorsun yoksa Adil Özbek mi? Adil olmak istiyorsan otur, yanı başında sandalye var. Oturup konuşalım her şeyi bize insanca anlat!

Susuyordum. Ataman'ın yakalandığını biliyordum, üzgün ve kızgın bir ifadeyle Yaşar söylemişti. Ataman'ın öldürüldüğü blöf müydü acaba? Tek tek yakalanıyorlar, Sezai, Tahsin, Ataman üçü de yakalandılar demişti. Beni moral olarak çöküntüye sokmak için düzenlenmiş sahte ölüm evrakları olabilirdi. Sezailer için de öldürüldüklerine dair evrak düzenleyip yüksek sesle bana okumuşlardı. Tahsin'i, Sezai'yi gördüm, direnişleri herkesin dilindeydi. Ama Ataman'ın sorgu odalarında, hücrelerde ismi geçmiyor, hakkında konuşulmuyordu. Kimse bilmiyor, bir şey söylemiyordu. Gerçek miydi acaba? İçimi yakan bir kor düştü.

– Evet, ne diyorsun? Kararını ver. İstersen biraz düşün!

Susuyordum, cevap olarak üzerimdeki elbiseleri çıkarmaya başladım. İçlerinden biri "Anlaşıldı sen de Ataman İnce gibi halk kahramanı olacaksın ibne!" diye bağırdı. "Halk kahramanı olmak istiyor. Şunu götürün, üzerinde iz bırakmadan halk kahramanı mertebesine yükseltin!"

Anında üzerimdeki elbiseler yırtılıp parçalandı. Bilmiyorum kaç

kişiydiler. İşkenceciler hep birlikte üzerime çullandılar. Sağanak yağmur gibi her yerime yumruk, tekme, cop, tokat yağıyordu. Her tarafımdan çekiştiren, vuran, bağırtmaya çalışan, küfür eden işkenceci polisler, gırtlağımı ve cinsel organımı tutup sıkıyorlardı. Meydan dayağından geçiriliyordum. Bir süre sonra yerde uzanmış ağrılar içinde kıvranarak yatıyordum.

Ayaklarıma falaka sopası geçirildi yine, bunları geride bırakmamış mıydım ben? Hayır, her şey yeniden başlıyordu. Copların inişlerinde dişlerimi sıkarak bağırmamaya çalışıyorum. Ayağımın altına inen sopalar birbirinden daha fazla acı veriyordu, ağrı ayağımın altına değil beynime işliyordu sanki. Bağırmıyordum fakat istemeden ağzımdan ah ıh sesleri çıkıyordu. Ayakların şişti, altları parça parça olmuştu. Gözlerim bağlıydı, falaka çekmeye devam ediyorlardı. Yer yer elektrik veriyorlar, ara verip ayağa kaldırıp yürütüyorlardı. Yere bastığımda ağırlığımı ayaklarıma vermemeye çalışıyordum ama bu mümkün değildi!

Ben de Hasan da direniyorduk. Üstelik Ataman da konuşturulamayınca işkencede katledilmişti. Tahsin Alpşar da Sezai Ekinci de doksan altı gündür sergiledikleri direnişle efsaneleşmişlerdi. Bizden önce Süleyman Cihan, bizim dönemimizde Niyazi Aydın ve Mehmet Güneş'in de direnmesiyle şubede en güçlü ve parlak direniş örneklerinin sergilendiği bir dönemdi.

Hasan'la bizi ayırdılar, Sezai ve Tahsin'le de karşılaştırmadan beni yukarıda tutuyorlardı. Sezai'nin öldürüldüğüne, Yaşar Ayaşlı'nın yakalandığına, İsmail Cüneyt'in kendisini operasyonda pencereden aşağıya attığına dair yakalanma tutanaklarını bana okuyarak örgütün bittiğini, hiçbir şeyi saklamanın gereğinin kalmadığını söylüyorlardı.

Bizi de öldürebilirlerdi. İşkenceciler kendi aralarında fısıltılarla öldürme planları yapıyorlardı. "Ah ulan ah ibne. Seni neden sağ yakalamışlar, gebertmeleri lazımdı yakaladıklarında. İskenderun polisi bunu yapmış olsaydı biz boşuna seninle uğraşmayacaktık. Zaten faili belli olmayan eylemleri gözaltına alınanlara paylaştırıp üzerlerine yıkıyorduk. İskenderun'da direnmişsin bakalım burada da direnebilecek misin? Falaka, elektrik, askı, Filistin askısına nasıl dayanacaksın göreceğiz!" Yer yer düzmece evraklarla öl-

dürülen, yakalanan yoldaşların isimlerini sayarak örgütün çökertildiğine beni inandırmaya çalıştılar. Psikolojik baskılardan sonuç alamadıklarını gördüklerinde, yeni işkence yöntemlerine başvuruyorlardı.

Falaka sopasını ayağıma geçirdiklerinde yine sil baştan, başa dönmüştük. Çevremde işkence yapmaktan zevk alan bir sürü polis vardı. Birileri copla ayağımın altına olanca güçleriyle vururken ayağımın altında duyduğum acı, beynime, vücudumun her yerine yayılıyordu. Belim, ayaklarım, kol ve bacaklarım, sırtım cop, tekme ve yumruk darbeleriyle ağrı ve acı yumağına dönmüştü. Birileri ayaklarıyla boğazıma basıyordu. Nefes alamıyordum, gözlerim basınçla dışarı fırlayacakmış gibi acı veriyordu. Gözlerimden yaşlar geliyordu istemesem de. Bağırmamak için dişlerimi sıkıyor, nefesimi tutuyordum. Fakat dudaklarım açık kaldığında işkencecinin birisi üzerime işiyordu. Anında dudaklarımı kapatıyordum ama copla açmaya çalışıyorlardı. Ağzıma lastik copu sokarak açıyorlardı. Sidikten kaçmak için başımı, çeviriyor sağ sola kaçırarak, o iğrenç tuzlu sidiğin ağzıma gitmesini canhıraş engellemeye çalışıyordum. Ağzıma, genzime, burnuma kaçan sidikten sonra aksırmaya, öksürmeye başlıyordum. Arkasından da kusmam geliyor, midem dışarı çıkacakmış gibi öğürerek kusuyordum. Acımazsızca işkenceyi saatlerce sürdürdüler. Ağrılar içinde yerde betona yığılıp kalmıştım. Kıpırdamak bile istemiyor, oracıkta öylece kalmak istiyordum. Fakat rahat bırakmayıp tekmeliyorlardı. Kollarımdan tutup yürüterek tuvalete götürüyorlar, üzerime hortumla su sıkıyorlar, yüzüme, başıma suyu sıkarak kendime gelmemi sağlıyorlardı. Yürüyemiyordum. iki polis kollarımda, diğeri copla belimden dürtüklüyor, tekme vuruyordu. Tekrar geri getiriyorlardı.

İşkence böylece sürüp gidiyordu. İşkenceciler yoruluyorlar, sinirleniyorlar, kızgınlıkla, küfür ediyorlardı. Falakadan sonra Filistin askısına alıyorlar, İsa'nın çarmıha gerildiği gibi kollarım havada asılı kalıyordum. Kol ve omuzlarımın kasları kopacakmış gibi acı veriyordu. Sırt kaslarım acıdan yanıyor, boynum öne doğru eğildikçe nefes almam zorlaşıyor, faza tutamayıp geriye doğru kayıyordu. Asılı kalan vücuduma copla, sırtıma, böbreklerime yumrukla vuruyorlardı. Ayak parmaklarıma, ayak bileklerimin kemik-

lerine coplarla vurdukça bütün vücudum acıya kesiliyordu. Kötüleşince indiriyorlar, biraz bekletip tekrar tekrar askıya alıyorlardı. Vücuduma elektrik şokları veriyorlar. Havada asılı, sağa sola kıvranamıyor, hareket de edemiyordum. Kabloyu ayak başparmağıma bağladılar. Diğerini cinsel organıma, hayama, kulak mememe, ağzıma sokuyor her tarafımda gezdiriyorlardı. Acı, ağrı bütün dokularımı, hücrelerimi adeta canlı canlı yakıyordu. Gözlerimden alevler fırlıyordu sanki. Apış aramda, kıçımda dolaşan kablonun acısını sanki kemiklerim kesiliyormuş gibi hissediyordum.

– Konuşmayacak! Konuşmasın bakalım bu işkenceye kaç gün, kaç hafta, kaç ay dayanacak. Askerlere ateş ettiğini kabullen, bir de örgüt yöneticisi olduğunu söyle yeterli. Ya geberip gideceksin ya da konuşacaksın. Olmayan örgütünü ne saklıyorsun lan? Kimse kalmadı hepsi yakalandı, diğerleri de vuruldular. Sadece bir Yaşar Ayaşlı kaldı. O da tek başına ne yapabilir? Onu da fazla sürmez ya yakalar ya da vururuz. Bu işkencelere, uykusuzluğa açlığa dayanamazsın oğlum daha fazla zorluk çıkarma, konuş canını almayalım.

On gün boyunca falakayı, askıyı, Filistin askısını, psikolojik baskıyı sürdürdüler. Bunlardan bir sonuç alamayacaklarını anlayınca, soğuk su işkencesine başladılar. Tam üç hafta, sabah dokuzda alıp, akşam saat altıya kadar bu devam etti. Vücudum kurudukça sık sık tazyikli soğuk suya tutup, pencerenin önünde duvara yaslayarak sabahtan akşama kadar beklettiler. Bu işkence türü doğrudan ciğerlerime yönelikti. Ciğerlerim zaten hastaydı, tüm acılara karşın titrememeye çalışıyor, it gibi titremekten de kendimi alıkoyamıyordum.

Soğuk su işkencesi altında Ataman'ı düşünüyordum. Daha ilk tanışmamızdı, Kartal'a sorumlu olarak gelmişti. Ben yeni yeni örgütsel çalışmalara giriyordum. Ataman bulunduğumuz alandan sorumluydu. Benden teorik olarak ileri ve tecrübeliydi. Ona imreniyor, benimle daha önce neden ilişki kurmadıklarına kızıyordum. Oysa Ataman küçük yaşında 12 Mart 1970 darbesinde işkenceden geçirilip, cezaevinin en küçük mahkûmu olarak Mamak Cezaevi'ne atılmıştı. Sonraları birlikte aynı organda çalıştık. Benim hem yoldaşım, çalışma arkadaşım hem de eğitmenimdi. Sevecen, hoşsohbet, insanları kırıp dökmeyen, çekip çeviren, örgütçü bir yol-

daştı. Yoğun pratik işlerde beraberdik. Pendik'ten Taksim'e varan yol güzergâhında on gün hiç yatağa girmeden birkaç saatlik uyku ile afiş işlerini birlikte yapmış, son gün de Taksim'de birlikte afiş yaparken yakalanmıştık.

Bölgeye gönül ilişkisi olduğu kız arkadaşla gelmişti. "Sen ne zaman aşkını açıklayacaksın," diye takılmıştı bana. "Bir aşk yaşıyorsun ama bir türlü ne adım atıyor ne de kopuyorsun." Kadın erkek ilişkisi üzerine uzunca bir sohbetimiz olmuştu. Benim bu soruna bilimsel değil ahlakçı yaklaştığımı söylüyordu. Bir gün Aktan'la görüşecekti, benim gelmemi de istedi. Aktan'ın o dönem örgütle ilişkisi biraz limoniydi. "Önemli bir görüşme değil sadece ağabey-kardeş görüşmesi olacak," dedi. Kadıköy'e birlikte gittik. Söğütlüçeşme civarında yol boyu birlikte yürüyüp sohbet ettik. Aktan'ı ilk kez orada görmüştüm. Samimi, düzeyli, net ve duyarlı bir insandı. Ama THKO ayrılığından sonra birlikte ayrıldığı arkadaşlarıyla anlaşamamış, yeni bir ayrılığın içine düşmüştü. Ataman ise daha sonra çalışmalarını Adana'da sürdürmüştü. Cezaevine düşüp, firar ettikten sonra İstanbul'a geldiğinde tekrar il organında, o en zor günlerde birlikte yıllarca çalışmıştık.

Ağabeyim yurtdışından giyecek göndermişti. "Montu da, sıcak sıcak giy kimseye verme, senin için gönderiyorum," diye özel bir notla iletmişti. Ataman da bu montu istemişti. Üzerimden çıkarıp vereceğim anda ağabeyimin notu aklıma geldi. Vazgeçtim. "Yoldaş, birkaç hafta sonra," dedim. Biraz alınır gibi oldu ama ağabeyimin hatırası dedim, üstelemedi. Sonra kaldığımız ev düşünce, eşyalarla birlikte bu mont da gitti. "Bana verseydin o evde kalmayacaktı," dedi. Sonradan çok üzüldüm.

İşkencede soğuk suyun altında dondukça, Ataman'ın ölümü gözümün önüne geliyordu. Bir an onu, o montu giymiş olarak hayal edip, gizli gizli, sessizce ağladım. İşkenceciler "Ataman İnce gibi halk kahramanı olacaksın," diye beni ölümle tehdit ederlerken o sözcükler bana korku değil direnç veriyordu. Ama onlar bunun farkında bile değillerdi. Ben kararımı çoktan vermiştim. İçimde ölüme karşı zerre korku duymuyordum. Ataman ölümü nasıl onurluca başı dik karşıladıysa ben de onun yolunda yürüyecektim. Ölüm bana ürkütücü ve korkutucu gelmiyordu. Ölüm iyice

gözümde küçülmüştü. Öldürürlerse öldürsünler diyordum. İhanet edecek değilim ya! Yaşamım buraya kadardır deyip ölümü kabullenecektim. İçimde ölümü kabullenmenin bir rahatlığını yaşıyordum. Sevinç ve huzur içindeydim. Hiçbir şey söylemiyor, susuyor, dişlerimi sıkıyor, nefesimi tutuyor, ses çıkarmamaya çalışıyordum. İşkence altında halsiz ve bitkindim, üstelik de uykusuzdum. Pelte gibi kendimi bırakıyordum yere. Bıraksalar orada anında işkence altında bile uyuyabilirdim.

İşkence çığlıkları dinletiyorlardı. Kadın çığlıkları. Yapmayın yapmayın ne olur! Ah ıh sesleri... Tiz.. Canhıraş... Avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı. "Yapmayın, bilmiyorum, tanımıyorum," çığlıkları beynimi yüreğimi tırmalıyordu. Kulaklarımda çınlıyordu. Kollarımı bağlamışlardı, kapatamıyordum kulaklarımı. Omuzlarımla kafamı boynuma doğru eğerek kulağımın birini kapatmaya çalışıyordum. Birini kapatsam da diğer kulağımın içinde tiz çığlıklar yankılanıyordu.

Tazyikli soğuk su vücuduma tutuldukça sanki ağır büyük bir kalasın ucuyla vücuduma vuruluyormuş gibi acı duyarak sarsılıyordum. Üşüyordum, dişlerim sürekli birbirine vuruyor, it gibi titriyordum. Dişlerimin ses çıkarmaması için, bir şeyleri ısırıyormuş gibi sıkıyordum. Uykum geliyor, sık sık esnemeye başlayınca, tekrar genişçe bir odaya götürüp yine üzerime su sıkıyorlardı. Pencerenin önünde bacaklarım bir metre açık, kollarım havada ve duvara yapışık, gözlerim kapalı, soğuk havada bekletiliyordum. Saatler, günler, haftalar geçmiyordu.

Sürekli beni öldüreceklerini söylüyorlardı. Öldüreceklerse öldürsünler, ben yine arkadaşlarımı, evimi ve yoldaşlarımı asla vermeyeceğim. Ben yakalandım, benim gördüğüm işkenceleri neden canım gibi sevdiğim insanların yaşamalarına sebep olayım! Benim çektiğim işkenceyi onlar neden yaşasın! Kendimi kurtarmak için yoldaşlarımı nasıl satabilirim! Bunu yapmam mümkün değil! Yoldaşlarımı, dostlarımı, bizi yediren, içiren, yatıran insanları işkencecilerin eline vermek yerine, ölümü seçerim, bin kez ölümü tercih ederim. Yine sır verme onursuzluğunu yaşamam! diyordum hep kendi kendime.

Bütün bunların dışında gelip giden polislerin tekme, tokat,

yumruk küfür ve her türlü saldırılarından da nasibimi alıyordum. Zaman zaman çeşitli yüzleştirmeler yapılıyor, üzerime verilmiş bütün ifadeleri yüzüme okuyorlardı. Zor ve işkence altında aleyhimde ifade verenleri tanımadığımı, zorla bu ifadeleri imzalatmış olduklarını söyleyince; amcamın oğlu Ali, onun liseden arkadaşları ve bazı gençleri karşıma getirildiler. Bu gençler bildiklerinin dışında tahmin ettiklerini dahi söylüyorlardı. Müthiş bir korku içindeydiler. Ağlayarak benim de kendileri gibi yapılan suçlamaları kabul ederek işkenceden kurtulmamı öneriyorlardı. Bir yüzleştirme esnasında Maltepe Tugay Komutanı Ata Burcu geldi. Sorgu sırasında beni bir başka odaya götürdüler, gözümü açmadan onunla karşılaştırdılar.

– Askerleri sen öldürdün değil mi? diye sordu. Yanıma sokulup boğazımı sıkarak, suratıma şiddetli bir tokat attı. Bu adam asker katili, sağ göndermenizi istemiyorum, dedi. O sırada işkencecinin birisi elinde dergi sayfalarını çevirerek okumaya başladı. Bak oğlum, *Özgürlük* dergisi de senin askerleri öldürdüğünü yazıyor. Sen hâlâ kabul etmemekte direniyorsun. Manyaksınız siz aslanım.

Daha önceki bölümlerde o derginin hakkımda yaptığı ihbarı anlatmıştım. Adamlar şimdi onu bana karşı bir belge olarak kullanıyorlardı. O yazının yazarları sevinmeliydiler. Devlete karşı görevlerini yerine getirmişlerdi. Devrimcileri polise ihbar eden o kişilerin, şimdi hâlâ devrimci pozlarda gezmelerine hiçbir anlam yüklemek istemiyorum. Buna kendileri karar vermeli, isimlerini kendileri tespit etmeliler.

İşkenceciler işkence yapmaktan bitkin ve yorgun düşmüşlerdi. Kan ter içinde bir şey elde edememenin acizliği içindeydiler. Kızgınlıktan köpürüyorlardı. Silahı ağzımın içine, şakağıma dayıyorlar, "Konuş lan! Konuş yoksa öleceksin," diyorlardı. Kabzayla, yumrukla ve tekmeyle yere düşürünceye kadar dövüyorlardı. Külçe gibi, cansız bir nesne gibi yere yığılıyordum. Yerde öylece kalıyordum. Biraz bekletiyorlar sonra ayaklarımı havaya kaldırıp copla falaka çekiyorlardı. Acı, ağrı, bitkinlik, uykusuzluk ve yorgunlukla iyice yıpranmıştım. Ayağa kaldırmaya çalışıyorlardı bu kez de. Saatlerce süren falakadan sonra ayağa kalkmam mümkün değildi! Ayakta durmam imkânsızdı. Ayaklarımın altı kızgın yağ dö-

külmüş gibi yanıyordu. Bütün vücudum ağrı ve acı içinde yanıyordu, kafam kazan gibiydi.

Üç hafta boyunca, hafta sonraları hariç, soğuk su işkencesine devam ettiler. Bütün vücudum kaskatı kesiliyordu, donuyordum. Donma belirtileri görüldüğünde tekrar soğuk suyun altına tutuyorlardı. Bunca soğuk ve kışta, pencere önünde cereyana tutulmama rağmen ne gariptir ki, grip dahi olmadım.

Askıya aldılar, elektrik şoku uyguluyorlardı yine. Kablonun biri ayak başparmağımda diğeri alnımda, bir başka kablo kulak memelerimde, diğeri seyyar gezici, apış aramda, cinsel organımda, anüsümde gezdiriliyordu. Kablonun değdiği yerler delip geçiyor, parçalıyordu. Çığlık atmıyor, bağırmıyordum. Ama sessiz çığlık yüreğimde, beynimde yankılanıyordu. "Ibne taş kesildi yine de gıkı çıkmıyor. Bu puştlar özel eğitimden geçmişler. Lan aslanım örgüt sizi işkence yaparak mı eğitiyor? Antıramanlısınız oğlum siz. Hanginiz gelseniz bağırmıyor, ifade vermiyor, direniyorsunuz. Oğlum siz robot musunuz?"

Bir gün yine soğuk su işkencesine devam ediyorlardı. Beş on dakika tazyikli suya tuttuktan sonra bacaklarım açık, yüzüm duvara dönük, kollarım havada, vücudum duvara yapışık bekletiliyordum. Pencereler açık, cereyan yapıyor, rüzgâr ıslık çalarak esiyor, üstelik bir de karla karışık yağmur yağıyordu. Gözlerimin bağını burnumun üstünden alnıma doğru kaydırarak, aşağıdan başımı da yukarı kaldırıp dışarıya ve çevreye göz gezdiriyordum.

Bizi sorgulayan timin şefi olsa gerek, arkamdan yanıma gelerek, sırtıma olanca gücüyle bir yumruk indirdi. Çıplak, suda donmuş bedenime, tekmeler indirmeye başladı. Adam keyfince dövdükten sonra hiçbir şey söylemeden uzaklaştı gitti. Bir süre sonra yine rutin seans başlamıştı. Ne kadar zaman geçmişti bilmiyorum, tekrar uyku bastırmıştı. Enseme inen ani bir tokatla, kıçıma inen bir tekmeyle kendime gelir gibi oldum. "Lan bu pisliği götürün artık, on sekiz gündür bana mısın demiyor puşt," dedi. "Şu soğuk su ve havaya rağmen gebermedi. Tükettiğiniz suya yazık. Bu adam eksi sıfırın altında kaç derece olursa olsun direnir. Bu Pirelli lastikleri gibi çok çalışıp az aşınan ibnelerden."

Tekmelerle ayak bilek kemiklerime ve diz kapaklarıma, tokat ve

yumruklarla enseme seri bir şekilde vurarak beni hücreye geri indirdiler. Hücrede bulunanlar vücuduma Lasonil sürdüler, vücudumu ovarak kan hareketini hızlandırıp ısınmamı sağladılar. Battaniyeye sarınarak biraz kendime geldim.

İskenderun ve İstanbul Emniyeti'nde toplam yetmiş dört gün kaldım. Bu sürede falaka, elektrik, vücudumda sigara söndürme, kollarım arkadan bağlanarak asılma, Filistin askısı, el ve ayaklarımdan, ayaklarımın ve ellerimin ucu yere değecek tarzda asma, tazyikli soğuk suda ve soğukta tutma, kafamı soğuk suya sokarak boğma, cinsel organımı sıkma, copla tecavüze kalkışma, onurumu kırmak için soyundurarak cinsel organlarını popoma sürtme gibi bir dizi fiziki ve psikolojik işkence yöntemleriyle beni çözmeye, boyun eğdirerek, irademi kırıp değer yargılarımdan, düşüncelerimden vazgeçirmeye çalıştılar. Bu yapılanlara karşın isteklerinde başarılı olamadılar. Ben kazandım!

Devrimci irade ve bilincimin karşısında İşkenceciler geri adım atmak zorunda kaldılar. Çözemedikleri için yüzüme dahi bakamıyor, göz göze gelmekten kaçınıyorlardı. İşkenceli günlerin sonuna gelmiştik. İşkencecilerin benden beklenti ve umutları kalmamıştı. Yaklaşık üç aydır Sezai Ekinci'ye ve Tahsin Alpşar'a insan aklının alamayacağı işkenceler yapılmış, adlarını dahi kabul ettirememişlerdi. Ataman İnce ise işkencede öldürülmüş, adını dahi söyletememişlerdi. Bunların ardından biz de onlar gibi direnişçi bir tavır sergileyince bize yönelik beklenti ve umutları da tükenmişti.

Hücremden çıkarıp yukarı sorgu odasına götürdüler. Yüzüme bakmadan kemer ve cüzdanımı geri verdiler. Tayyar Sever bir tutanakla İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na sevk yazısı hazırlamıştı. Bana okumaya başladı:

> "Örgüt militanları Bektaş Karakaya ve Hasan Akdoğan isimli sanıklar örgütlerinin yayın organı *Orak-Çekiç* adlı illegal dergilerinde seri olarak yayımlanan Direnme Savaşı başlığı altında 'poliste ve savcılıkta konuşmama, mahkemeleri faşizmin yargılandığı, devrimin kürsüleri haline getirme, poliste, mahkemede ve zindanlarda devrimci direniş bayrağını yükseltme' gibi telkinlerin ve örgütlerinden aldıkları illegal talimatların etkisinde kalarak ke-

sinlikle konuşmaktan, ifade vermekten imza etmekten imtina etmişlerdir."

Son bölümü okuyup imzalamamı istediler. Tutanak şöyle devam ediyordu: "Kendisine bugüne kadar sorulan sorulara cevap vermediğinden, aynı zamanda bilinen eylemleri ve mensubu bulunduğu TİKB adlı örgüt hakkında ifade vermediğinden konu hakkında tanzim edilen iş bu ifade vermeme ve imzadan imtina tutanağı birlikte imza edildi." Benden de ifade vermediğime dair tutanağı imzalamamı istediler. Fakat ben bunu da imzalamadım. Bunun üzerine son küfürlerini edip tehditlerini savurdular. Son tekme, tokat, yumruk darbelerinden sonra elimi yüzümü yıkatıp aşağıya indirerek birçok insanla birlikte Selimiye'ye götürüldüm.

Herkes tanıktır, o dönemde işkencede direnenlerin başında ağırlıklı TİKB militanları geliyorlardı. Ben şimdi o örgütün içinde yer almıyor olsam da gerçek buydu.

İstanbul 1. Şube Müdürü Tayyar Sever'in Hakkımda Düzenlediği Polis Fezlekesinin Okunulan Bölümü

İSTANBUL İLİ
EMNİYET VE MERKEZ KOMUTANLIĞI GAYRETTEPE

Aralık / 1981

18 Eylül 1981 günü Hatay İlinde yürütülen "TÜRKİYE İHTİLALCİ KOMÜNİSTLER BİRLİĞİ" yasa dışı örgüt operasyonu ile ilgili olarak yapılan çalışmalar neticesi Hatay İli Payas nahiyesinde örgütsel bir ??? sırasında ERTUĞRUL TEKE sahte hüviyetli Haydar Zeynep oğlu, 1957 Malatya-Darende doğumlu BEKTAŞ KARAKAYA ve Musa Elif oğlu 1954 Erzincan doğumlu HASAN AKDOĞAN isimli TİKB Militanlarının yakalandıkları ??? da kayıtlı 'tel' yazı ile bildirilmiş olup, yukarıda açık kimlikleri belirtilen, BEKTAŞ KARAKAYA ve HASAN AKDOĞAN isimli örgüt militanlarının örgüt içerisinde İlimiz dahilinde örgütsel faaliyetlerinden ve terör eylemlerinden dolayı ilimizce arandıklarından adı geçen sanıklar ilgi (b) de kayıtlı mesai emir gereği ilimize getirilmişler. İlgi. (c) de kayıtlı gözetim emir gereği 1.12.1981 gününe kadar gözetim altında bulundurulmaları uygun görülmüştür.

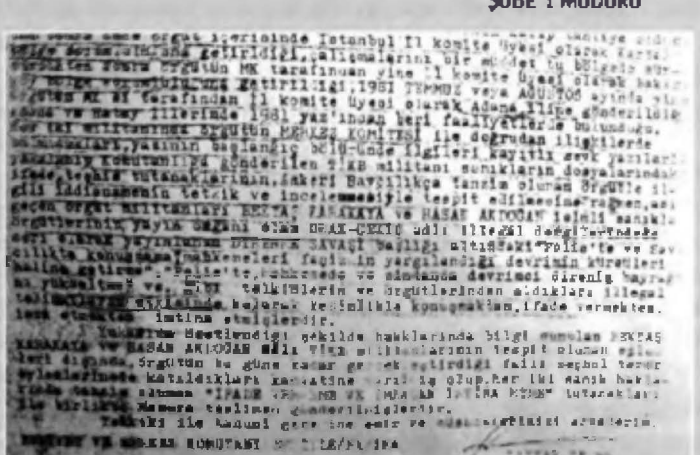
(...) Örgüt içerisinde İstanbul İl komite üyesi olarak Kartal bölge sorumluluğuna getirildiği, çalışmalarını bir müddet bu bölgede sürdürdüğü, sonra

örgütün MK tarafından yine II komite üyesi olarak Bakırköy bölge sorumluluğuna getirildiği, 1981 TEMMUZ veya AĞUSTOS ayında yine örgütün MK'sı tarafından II komite üyesi olarak Adana İline gönderildiği, Adana ve HATAY İllerinde 1981 yazından beri faaliyetlerde bulunduğu, her iki militanın da örgütün MERKEZ KOMİTESİ ile doğrudan ilişkilerde bulundukları, yazının başlangıç bölümünde ilgileri kayıtlı sevk yazılarla tutuklanıp Komutanlığa gönderilen TİKB militanı sanıkların dosyalarındaki ifade, teşhis tutanaklarının, Askeri Savcılıkça tanzim olunan örgütle ilgili iddianamenin tetkik ve incelenmesiyle tespit edilmesine rağmen adı geçen örgüt militanları Bektaş Karakaya ve Hasan Akdoğan isimli sanıklar örgütlerinin yayın organı Orak-Çekiç adlı illegal dergilerinde seri olarak yayınlanan Direnme Savaşı başlığı altında "poliste ve savcılıkta konuşmama, mahkemeleri faşizmin yargılandığı, devrimin kürsüleri haline getirme, polis'te, mahkemede ve zindanlarda devrimci direniş bayrağını yükseltme" gibi telkinlerin ve örgütlerinden aldıkları illegal talimatların etkisinde kalarak kesinlikle konuşmaktan, ifade vermekten imza etmekten imtina etmişlerdir.

Yukarıda özetlendiği şekilde haklarında bilgi sunulan Bektaş Karakaya ve Hasan Akdoğan adlı TİKB militanlarının tespit olunan eylemleri dışında, örgütün bu güne kadar gerçekleştirdiği faili meçhul terör eylemlerine katıldıkları kanaatine varılmış olup, her iki sanık haklarında tanzim olunan "İFADE VERMEME VE İMZADAN İMTİNA ETME" tutanakları ile birlikte Memura teslimen gönderilmişlerdir.

Tetkiki ile Kanuni gereğine emir ve müsadelerinizi arzederim.
EMNİYET VE MERKEZ KOMUTANI EMRİYLE / NAMINA

TAYYAR SEVER
ŞUBE 1 MÜDÜRÜ

Selimiye Kışlası

Emniyet işkenceleri sona ermişti. Bizleri artık cezaevlerinde yaşayacağımız işkenceler bekliyordu. Ama bunun için önce savcılığa çıkarılmamız, tutuklanmamız gerekiyordu. Selimiye Kışlası'nın koridorunda bekletildik. Sıram geldiğinde sıkıyönetim savcısına çıkarıldım. Savcı daha ilk girişte, neden poliste ifade vermediğimi sordu. Poliste ifade vermemenin ayrı bir cezası olduğunu düşünüyordum. Bu cezayı almamak için savcıya, "Ben ifade verdim polisler almadılar," dedim. Savcı anlamsız anlamsız yüzüme baktı,

– Nasıl olur oğlum? Aylardır senden ifade almaya çalıştılar, haftalarca da seni zorladılar. Ama buna rağmen sen yine ifade vermemişsin, dedi.

– Benim vermek istediğim ifadeyi onlar almadılar, onların istediği ifadeyi de ben vermedim, dedim. Ayrıca bana çok yoğun işkence yaptılar, bunu protesto etmek için ifade vermedim, tutanakları imzalamadım, imzadan imtina ettim. İşkence altında olmadan kendi iradem ve isteğim doğrultusunda sizlere şimdi ifade vereceğim. Sadece asker kaçağı olduğum için sahte kimlik taşıyordum. Başka herhangi bir suç işlemedim.

Savcı sorgu hâkimliğine göndererek gıyabımda olan tutuklama kararını vicahiye çevirdi, kısaca ifademi aldıktan sonra tutuklanıp Selimiye Askerî Kışlası'na gönderildim. Selimiye'de bizden önce-

ki sırada, birçok insan vardı. Askerler teslim alma işlemlerini tamamlayıp başlarındaki subayın direktifleri doğrultusunda içeriye girmeden kapıaltında hoşgeldin dayağı atıyorlardı. Bu öyle basit bir hoşgeldin karşılaması değildi. Oldukça acımazsızdı, şubeyi de hiç aratmıyordu. Götürdükleri tutukluların bağırtısı, ağlama ve cop sesleri bulunduğumuz yere kadar geliyordu. Askerler herkese tekme tokat girişiyorlardı. Bu dayak bilgi almak için değil, insanların cezaevi kurallarına uymalarına yönelik korkutma ve sindirme amaçlı atılıyordu. Gelen giden bütün subaylar sadece ismimi sorup gidiyorlardı. Herkese meydan dayağı atılıp kötü muamele yapılırken, bana isim sorup kafalarını sallayarak gitmeleri beni iyice tedirgin etmeye başlamıştı. Bana özel bir muamele yapacaklar diye düşünüyordum. Hiçbir alakam olmadığı halde öldürdüğüm ya da yaraladığım iddia edilen kişiler, asker ve subay olduğu için daha ağır bir işkence yapabilirlerdi. Selimiye karşılaması benim için çok çetin ve ağır geçeceğe benziyordu. Herkesi döverek koğuşlara yolladılar. Hasan'la ikimiz yalnız kalmıştık. Hasan'ı da epeyce hırpalamışlardı. En son sıra bana gelmişti. İçimden kendi kendime ajitasyon çekiyordum. Sıkı dur oğlum. Şimdi asker ve subaylar senden intikam alacaklar. Belki de polistekinden daha da beter işkence göreceksin. Kendini ona göre hazırla!

İşkence ne olursa olsun her zamanki tavrımı sürdürecektim. Bir subay "Bizimle gel!" dedi. Önde subay arkada ben çevremdeki bir dizi asker arasında subayı takip ediyordum. Selimiye koridorlarında yürüdük. Nereye götürülüyordum? Belki öldürmeye götürüyorlardı. Kafamın içinde binlerce soru vardı. Bir an bağırsam, slogan mı atsam diye düşünüyordum. Kendimi tuttum, dur acele etme bakalım ne olacak? Birkaç dakika sonra Selimiye hücrelerinin birisinin önündeydik. Demir kapı açıldı, Hasan orada gözüktü. İçeri girmem söylendi. İçeri girdim, kapı üzerimize kilitlendi. Şaşkınlık içindeydim. Hâlâ dayak ve işkence bekliyordum. Herhalde iyi bir hazırlık yaptıktan sonra gelecekler diye düşünmeye başladım.

Koskoca hücrede iki kişiydik. Hasan'a sordum, onu epeyce hırpalamışlardı, fakat bana hiç dokunmamışlardı. Durumu Hasan'a anlattım. O da bana özel olarak hazırlanmış "hoşgeldin" dayağının en ağırının atılacağının kanaati içindeydi.

Hücre o güne kadar gördüğüm hücrelerin en temizi, en genişiydi. Üst kısmı bir tünelin üst kısmını andırıyordu. Penceresi yoktu, ama kapı demir ızgaralı olduğu için yeterince hava girebiliyordu. Eskiden buralara atları koyuyorlarmış. Yatak yerine birbirine çakılmış tahtalardan oluşan ve hücreyi tümden kaplayan bir sedir vardı. Yataklar yan yana dizilmişti. Taht gibi görünüyordu. Tertemiz koridorda askerler geziniyorlardı. Tuvalet bölümüne girince şaşkınlığım iyice arttı. Son model bir tuvaletti, üstelik duş kısmı bile vardı. Suyu açtım, inanamayacaksınız ama sıcak su akıyordu. Hücre değil otel odasıydı mübarek. Ama beni neden dövmediler diye hâlâ tedirgindim. Bunların hepsi bir oyunun parçaları olabilir miydi? Ne yapmak istiyorlardı acaba?

Karavana gelince şaşkınlığımız daha da arttı. Et yemeği, pilav, tatlı. Ardına çay. Eh bunlardan sonra dövseler de bir şey olmazdı artık.

Kimse gelmeyince duşa girdim. Yaklaşık üç aydır İskenderun ve İstanbul şubelerinde bitlenip, uyuz olmuştuk. Sıcak suyla bir güzel yıkandım. Duş almayı sonraki günlerde de sürdürdük. Buhar banyosu yapıyorduk resmen. Üstümüzdeki çamaşırları sıcak kaynar su ile yıkıyorduk. Uyuz hastalığından kurtulmak için doktora çıkıp ilaç aldık. Her gün ilaç kullanıyor, elbiselerimizi yıkıyor, günde birçok kez buhar banyosu yapıyorduk.

Bu beylik çok sürmedi, on gün sonra bizleri de koğuşa verdiler. Ama aynı olanaklar koğuşta da vardı. Değişen şey daha fazla insanla ve daha geniş bir yerde kalacak olmamızdı. İnsanların birçoğunu şubeden, polis sorgusundan tanıyorduk. Onlar da bizleri şubedeki direnişimizden tanıyorlardı. Niyazi Aydın, Mehmet Güneş ve ismini hatırlayamadığım bir dizi devrimciyle burada birlikte kaldık. Niyazi de Mehmet de direnmişlerdi. Direnişini şubede duyduğum ve tanık olduğum sınırlı sayıda insan vardı. Sezai, Tahsin, Niyazi, Mehmet, iki kişi de bizdik. O dönem açıktan direnişçi tutum sergileyenler bu kadardık. Ancak Selimiye'ye geldiğimizde kimle konuştuysak, herkes direnmişti. Direnmiş olmak bir yana, polise tekme atanlar mı dersin, yumruk savuranlar mı dersin, kıran kırana direniş sergileyenler mi, destansı kahramanlık gösterenler mi, hepsi oradaydı. Analar ne yiğitler doğurmuş ama biz görmemiş,

duymamıştık. Bunların çoğu şubede doğruyu söyleyip mahkemede şaşanlardandı. Kimsenin polis ifadeleri ve tutanakları elinde değildi. Yalancının mumu iddianame ve polis ifadelerinin avukatların eline geçmesinden sonra sönecekti.

Selimiye'de kısmen yaptırımlar vardı. Sayım verilirken "Burada!" demek, sıraya geçip bir iki üç diye sayarak sayım vermek gibi, inceltilmiş uygulamalara herkes gibi biz de uyduk. Cezaevi iç uygulamaları konusunda yeterli bir kafa açıklığına, net bir mücadele anlayışına ve bilince sahip değildik. Süreci yeterince kavrayamadığımızdan dışarı çıkabileceğimizi, hatta sahte kimlik cezasını yatıp çıkacağımızı da düşünmedik değil. Savcı idamla davayı açana kadar, işin önemini tam kavrayamamıştık. Direnmiştik, kabul etmemiştik, bize nasıl ceza verebileceklerdi?

Alemdağ Askerî Cezaevi ve Mahkemeler Süreci

Selimiye bir bakıma sağaltım ve askerî cezaevlerine hazırlama merkeziydi. Tutuklanıp Selimiye'ye konulanlar normalde birkaç hafta içinde başka bir cezaevine gönderiliyorlardı. Bu süreçte her zamankinden fazla kalmıştık. Neden fazla kaldığımıza kafa yoruyorduk. Birçok tutuklu gitmiş bir grup insanla biz kalmıştık. Yılbaşı yaklaşıyordu, biz de her an gidebiliriz ruh hali içindeydik. Gideceğimiz cezaevlerinde yoldaşlarımızın yanlarına hatta aynı koğuşlara düşmenin hayallerini kuruyorduk.

Bir sabah kahvaltıdan sonra hücre kapısına gelerek isimlerimizi okudular, "Hazırlanın gidiyorsunuz," dediler. Yanımızda pek fazla eşyamız yoktu, olan da havlu, diş fırçası, diş macunu ve iç çamaşırıydı. Bunları bir poşet içinde yanımıza aldık. Askerler tarafından Selimiye'den çıkış işlemleri yapıldı. Ellerimiz kelepçelendi, askerî bir araca bindirildik. Aracın penceresi demir çubuklarla kapatılarak küçük küçük hava delikleri bırakılmıştı. Bu deliklere gözlerimizi dayayarak İstanbul'u izliyorduk. Bölgeyi bilenlerimiz geçtiğimiz sokaklardan götürüldüğümüz cezaevini çıkarmaya çalışıyorlardı, tahminlerde bulunuyorduk. Yolculuğumuz iki saate yaklaşmıştı. Boğaz'dan geçmemiştik, Anadolu yakasındaki 23. Piyade Tümeni'nde bulunan Alemdağ Askerî Cezaevi'ne götürülüyorduk. Askerî kışlanın içinde üç katlı bir binanın önünde indirildik. Giriş

işlemleri yapıldıktan sonra bizleri koğuşlara dağıttılar. Herkes yargılandığı davanın sanıklarının bulunduğu koğuşlara gitti. Bizi de büyük koğuşa verdiler. Toplam üç koğuş vardı. Ayrıca ikinci katta da hastalar koğuşu bulunuyordu. Üçüncü koğuş küçüktü. Orada sadece Dev-Sol davasından yargılananlar kalıyordu. İkinci koğuşta ise TİKKO, TKP/ML Hareketi, Kawa ve TDKP'liler kalıyorlardı. Bizim kaldığımız koğuşlarda ise Dev-Yol, Kurtuluş, TEKP, TDY, MLSPB, bağımsız ve diğer örgütlerden yargılanan birçok devrimci bulunuyordu. Her yapı kendine yakın olanlarla kendi içinde komün oluşturmuştu.

Cezaevlerinde doğru yanlış bir dizi olay anlatılır. Biz gelmeden önce A. Haydar Kanlı bu koğuşta kalıyormuş. Cezası onaylanınca Toptaşı Cezaevi'ne sevke gönderilmiş. Onunla ilgili birçok şey anlattılar. Uyumsuzluğundan, bildiğini okuduğundan, polemikçi ve sivri dilliliğinden söz ettiler. Bir keresinde, görüş günü ziyaret yerinde eşini öptüğü gerekçesiyle koğuşta bulunan diğer tutuklular tarafından topluca dövülerek cezalandırılmış. Bunu bana anlatırken yaptıklarının doğruluğu konusunda beni de ikna etmeye çalışmışlardı.Yıllar sonra A. Haydar Kanlı'dan bu olayı dinlediğimde, tıpkı kapıaltında gardiyanların saldırdıkları gibi koğuşta bütün mahkümların ona linç edercesine saldırdıklarını, "Eşimi öpmem kadar doğal bir şey olamaz. Bu hareketlerini hiçbir etik değerle bağdaştıramam. Aslında görüş yerinde, küçücük mazgal deliğinden bunun mümkün olmadığını onlar da benim kadar biliyorlardı. Bir bahane yaratarak bana saldırılarını gerçekleştirdiler," demişti.

Kurtuluş davasından tanıdığım ağabeyimin arkadaşı Galip'in kardeşi olan Ali Osman, içeriye girdiğimiz andan itibaren bizi komünlerinde misafir etti. Durumu öğrenip hangi koğuşta kalacağımıza karar verene kadar onlarla birlikte on gün kadar kaldık. Yılbaşını bu koğuşta geçirdik. Koğuş çok büyük ve kalabalıktı, kozmopolit bir yapısı vardı. Politik olmayıp da çeşitli nedenlerle tutuklananlar da bu koğuşta kalıyorlardı.

Koğuşlara girdiğimiz andan itibaren ilk anda bir gerginlik göze çarpıyordu. Pis bir koku ve havasızlık hissediliyordu. İki hafta önce gaz bombası atılarak yüzlerce devrimci zehirlenmiş, Hakan Mermeroluk ve Şerif Yazar isimli devrimciler yaşamlarını yi-

tirmişlerdi. Ataman İnce'nin yakalanmasıyla gözaltına alınan kardeşi Ayten Dumanlı ve eniştesi Bahadır Dumanlı da Ankara'da gözaltına alınıp İstanbul'a getirilmişti. Gayrettepe'de sorgulanmış, yoğun işkencelerden geçirilmişlerdi. Tek suçları Ataman İnce'nin kız kardeşi ve eniştesi olmaktı. Ayten bankada çalışıyordu, Bahadır da yüksek okulda öğretim görevlisiydi. Politik faaliyetleri olmadığı halde yoğun işkencelerden geçiriliyorlardı. Binbaşı Hüseyin Babacan, tutukluların cezaevinden tekrar poliste sorgulanmak için alınmalara karşı başlattıkları koğuştan dışarı çıkmama tepkisine gaz bombalarıyla yanıt vermişti. Bu zehirli gaz kullanılmasında Bahadır Dumanlı da zehirlenerek hastaneye kaldırılmış, Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde 3 Ocak 1982'de yaşamını yitirmişti. Ayten Dumanlı hem kardeşini işkencede, hem de eşini cezaevinde kaybetmenin yarattığı büyük acıyla tahliye oldu.

Gaz bombasının zehri koğuşlara iyice sinmiş, aylar geçmesine rağmen insanlar yaşadıkları zehirlenmenin etkisinden hâlâ kurtulamamışlardı. Günde ancak bir saat havalandırmada kalınıyordu. Yemek sonrası yakılan sigaralardan bile havasızlık çekiyorduk. Yemekler ise askerî karavanaydı. Fakat dışarıdan ziyaretçiler tarafından getirilen yiyecekler içeriye veriliyordu. İdare çayı tutuklulara parayla satıyordu. Yıkanmak için ancak haftada bir gün askerlerin hamamına kollarımız ikili, üçlü sıralar halinde kelepçelenerek götürülüyorduk.

1981'in son günü. Yılbaşı nedeniyle bir eğlence düzenlendi. Karavananın dışında bu gece için özel yemekler hazırlanmıştı. Yemekler yendi çaylar içildi, sohbetler derinleşti, trajikomik anılar anlatıldı, skeçler yapıldı, sazlar çalınıp şarkı ve türküler söylendi. Programın sonunda herkes televizyondaki özel yılbaşı kutlamasını izlemeye koyuldu. Bizim için bunca eziyet ve işkenceden sonra, uzun süren polis sorgusunun etkisinden uzaklaşıp televizyon izlemek, eğlence programına bakmak, şarkılar, türküler söylemek devrimciler arasında olmak güzel bir duygu idi. Televizyonda yılın son dakikalarında olanca zerafeti ve kıvraklığıyla oryantal dansçı Nesrin Topkapı'yı izlemek, koğuşu derin bir sessizliğe boğmuştu. Bir arkadaşın, yeni yıla dansöz oynatarak girdik esprisiyle kahkahalar yükselince sessizlik bozulmuştu.

Birçok siyasetin yöneticisi, kadro ve taraftarlarıyla tanıştık, sıcak ilişkiler, güzel dostluklar kurduk. Poliste tavizsiz bir direniş sergilediğimiz için tutuklulardan yoğun ilgi ve saygı görüyorduk. Anlattıklarımız can kulağı ile dinleniyordu. Daha çok polis, cezaevleri ve mahkemeler üzerine nasıl bir tutum almalıyız sorusunun cevabını kendi içimizde netleştirmeye çalışıyorduk. Olumlu olumsuz tecrübeleri dinliyor, günlük gazetelerden gelişmeleri izliyorduk. Mahkemelere çıkanlar üzerinden, diğer cezaevlerindeki yoldaşlarla haberleşmeye de başladık. Sultanahmet, Metris, Kabakoz, Hastal, Davutpaşa cezaevlerindeki bütün yoldaşlarla iletişim sorunumuzu çözmüştük. İnce pelür kâğıtlara olanca küçüklüğü ile yazdığımız notları, filtreli sigaraların içine yerleştirerek yoldaşlara ulaştırıyorduk. Bu yöntem elbette bir süre sonra anlaşılacaktı. Ama içeride her zaman bir biçimde başka haberleşme yolları bulmakta gecikmiyorduk.

Mahkememiz açılmış, iddianame hazırlanmış, yargılama süreci başlamıştı. Ek bir iddianame ile Hasan'la benim dosyalarımız ana dava ile birleştirilmişti. Yılbaşından sonra örgüt temsilcileriyle konuşup, ikinci koğuşa geçtik. Burada Partizan, Kawa Merkez ve Muhalefet Kanadı, Halkın Birliği ve Halkın Kurtuluşu'ndan tutuklular kalıyorlardı. Örgüt temsilcileriyle tanışıp konuştuktan sonra Kawacı arkadaşlarla birlikte komün olmaya karar verdik. Koğuşta uyumlu bir yaşam vardı. Belirli kurallar çerçevesinde istenilen bir düzen kurulmuştu. Zorluk çekmeden uyum sağladık.

Koğuşta Partizan'dan Erhan Gencer, Aydın, Nadir Demirçivi, Çingene Naci, Veli Balaban, Hakkı ve Hayk Çakmakçı, Kawa'dan Fatin Kanat, Hasan Askargürgöz, Sait, Apo, Cemil, Muhalefet grubundan Mete Tekin, Ali Asker Özsaltık, Halkın Birliği'nden Hasan Tosun, Hüseyin Yurtsever, Hasan Çal, Temur ve Aziz, Rızgari'den Recep Maraşlı, Tekoşin davasından Hüseyin Aydın sanatçı Hakkı Bulut ve ismini hatırlayamadığım birçok tutuklu bulunuyordu. Hüseyin Aydın idamla yargılanıyordu. Karar kesinleştiğinde Selimiye Kışlası'nda hücrede alıkonulmuştu. O dönem idam cezası alanlar Selimiye'de hücrelerde tutuluyorlardı. Hüseyin'in uzun süredir midesinde ülser vardı. Tedavisi yapılmadığından ülser kansere çevirmişti. Hüseyin cezaevinde ölmesin diye tahliye edildi. Tahı-

liye edilmesinden kısa bir süre sonra da öldü. Yaşam sevinci dolu, güler yüzlü, güzel bir insandı.

Her cezaevinde olduğu gibi bilinen nöbet sistemi, görevliler ve temizlik sırası listeye göre yapılıyordu. Her komünün bir sorumlusu ve işleri yürüten bir arkadaş oluyordu. İdareyle yürütülen işleri ve koğuş temsilciliğini Fatin Kanat yapıyordu. Her siyasetin temsilcisinin katıldığı, tüm tutukluların iradesini temsil eden cezaevi konsey örgütlenmesi vardı. Cezaevini ilgilendiren bütün kararları bu konsey veriyor, koğuş başkanları da idareye bildiriyorlardı. Böylesine bir işleyiş oturtulmuştu.

Bizim yakalanmamızın ardından birlikte çalıştığımız küçük kardeşim Selman da yakalanmış ve soruşturmalardan sonra Hastal Cezaevi'ne gönderilmişti. 15 Aralık 1981 tarihli, ağabeyime yazdığı mektupta, yakalanışını şöyle anlatıyordu:

> "Bir iki günlüğüne köye gitmiştim, yengemi ve çocukları görüp, babamı ziyaret edip, sizin adresinizi alıp dönecektim. Bir gün kaldım, geriye dönüşe hazırlanıyordum, ihbar sonucunda yakalandım. Bir gün köyde, on gün ilçede, sınava (*işkenceye*) tabi tutuldum. Bu süre zarfında herhangi bir suç isnat edemedikleri için bıraktılar. Tekrar birkaç gün köyde kaldıktan sonra, kimlik çıkarmak için gittiğimde tekrar sormuşlar. Niçin sorduklarını öğrenip oradan ayrılacaktım, ikinci kez ihbar etmişler. Kimin ihbar ettiğine gelince, beni görenler çok sınırlıydı. Amcam ve karısı, babam ve Cici Ana, halam ve ablam. Başka kimse beni görmedi. Büyük ihtimalle, ihbarın amcamın karısından gittiğini düşünüyorum. Önceki ve sonraki davranışları bu ihtimalleri daha da güçlendiriyor. Hatta kesin gibi. Şimdiki bocalamaları boşuna değil. Size kadar yazmasının, Cici Ana'nın üstüne atmasının başka nedeni olabilir mi? Ananın hiçbir ilişkisi yok. Ne bahsedilen para meselesi, ne düğün, bunların hepsi asılsız. Neyse olan oldu, bunlardan gerekli dersi çıkarmak gerekir. Riskli ve ağır da olsa bir tecrübe edindik. Benim ailemle (*örgütle*) sorun yaşadım, anlaşmazlıklar giderilene kadar ailemden ayrı yaşayacağım..."

Mahkeme tarihi belli olmuştu. TİKB toplu davasında yargılanacaktık. Savcı iddianamede Hasan Akdoğan ve benim için TCK'nın

141-146 maddelerini ihlal etmek, yasadışı örgüt mensubu olmak, izinsiz yazı yazmak, sıkıyönetim komutanlığının emirlerine muhalefet etmek, ideolojik nedenle adam öldürme ve öldürmeye teşebbüs etmek, sahte hüviyet kullanmak, silah ve patlayıcı madde taşımak vb. suçlamalara yer vermişti. Fakat suçlamaları doğrulayacak bir belge ve kabul yoktu. Savcı "Emniyette hüviyeti dışında hiçbir beyanda bulunmamıştır," ifadesini iddianamede kullanarak tutukluluğumun sürmesini istiyordu. Selimiye'de Hasan'la birlikte bir numaralı askerî sıkıyönetim mahkemesinde ifademiz alındı. İfademde,

– Ben bir komünistim, dedim. Savcının iddia ettiği suçları işlemedim. Sadece asker kaçağı olduğum için, suçsa eğer sahte kimlik taşıma suçunu işledim, dedim.

– Peki, poliste neden ifade vermedin? diye sordu hâkim.

– İrademi ve bilincimi hiçe sayarak işkenceyle ilgimin ve alakamın olmadığı suçlamaları bana kabul ettirmek istemelerini protesto etmek, boyun eğmemek, işkencenin insan iradesinin karşısında güçlü olmadığını göstermek için ifade vermedim, imzadan imtina ettim, dedim.

– Savcının sana isnat ettiği suçlar karşısında ne söyleyeceksin? diye sordu hâkim.

– Bütün bu iddialar poliste zor ve işkence altında alınan bazı sanıkların ifadesine dayanıyor. Bunların hiçbiri gerçeği yansıtmıyor. Hakkımda ifade veren bazı sanıklar gibi yoğun işkenceler altında bana da birçok suçları kabul etmem dayatıldı. Ataman İnce'nin işkencede konuşmadığı için öldürüldüğünü bizzat bizi sorgulayan polisler söyledi. Tahsin Alpşar ve Sezai Ekinci yüz gündür şubede işkence altındaydılar. Yazılı olarak da dilekçelerimizle de suç duyurusunda bulunuyoruz, dedim.

– Suçsuz ve masum musun?

– Hayatım boyunca hiç suç işlemedim. Bir devrimci olarak işçi sınıfı ve halkımızın gören gözü, işiten kulağı, konuşan dili olmaya çalıştım.

Mahkeme bitti. Dosyamız ana dava ile birleştirildiğinden 13 Nisan'da diğer yoldaşlarla birlikte duruşmaya çıkacaktık. Bu duruşmadan günler öncesi içimi merak ve heyecan kapladı. O günleri

dört gözle beklemeye başladım. Yoldaşları özlemiştim. Nihayet o gün gelip çattı. Bir gün sonra duruşmaya çıkacaktık. O akşam gözüme uyku girmedi. Fatih'i ve öteki cezaevlerinden gelen bütün yoldaşları görüp özlemlerimizi beş on dakika da olsa giderecektik.

Sabah erkenden kalkıp duşumuzu alıp, tıraş olarak her zamanki gibi temiz ve yeni kıyafetlerimizi giyindik. Düğüne, bayrama gider gibiydik. Kahvaltımızı yaparak askerlerin kapıaltına çağırmasını bekliyorduk. Duruşmaya gidecekler çağrılarak çıkış işlemleri yapıldı, ellerimiz kelepçelenip ringe doldurulduk. Selimiye'ye gidinceye kadar ringin içinde geçtiğimiz yerleri ve çevreyi doya doya seyrettim. Selimiye'de diğer yoldaşlardan uzakta oturtulduk. Konuşmak yasaktı. Çeşitli cezaevlerinden getirilen yoldaşlarla el kol hareketleriyle selamlaşıyoruz. Duruşmaya gelen aileleri gördükçe heyecanımız, sevincimiz artıyordu. Bir an her şeyi unutarak yoldaşlarla ve ailelerimizle paylaştığımız güzellikleri düşündüm.

Mahkemenin başlama saati gelince bütün yoldaşlar mahkeme salonuna çağrılarak içeri alındık. Selamlar, hal hatır sormalar birbirini izledi, mahkemeye gelmeyenleri ve ayrı yargılanan yoldaşları sorduk birbirimize. Söylenecek, iletilecek haberler ve notları ilettik. Fatih'le eşi Buket yan yana oturmuşlardı. Ertesi gün *Hürriyet* gazetesi sanki yazacağı hiç başka bir şey yokmuş, evli iki kişinin yan yana oturması suçmuş gibi ikisinin yan yana resmini basıp, terörist karı koca duruşmada yan yana oturabilmek için özel çaba harcadılar, diye yazdı.

Remzi Küçükertan'la yan yana oturuyorduk. Adil Özbek ise Davutpaşa Cezaevi'nden Adem Kepenekliоğlu'nun yanından geliyordu. Adil kötü bir biçimde çözülmüştü. Selma'nın Adana'da işkencede öldürülmesine bazı örgüt evlerinin düşmesine sebep olmuş, bildiği birçok şeyi polise anlatmıştı. Pek kimse yüz vermiyordu. Ben de örgüt tarafından hain ilan edildiğini ve hangi düzeyde ilişki içinde olunduğunu bilmiyordum. Böyle bir haber de gelmemişti. Adem'le Davutpaşa'da komün düzeyinde birlikte kalıyorlardı. Adem'in selamını bana söyleyince ben de ona selamımı ilettim. Remzi bana seslendi hemen.

– Bektaş onunla konuşma!

– Neden konuşmayayım? Sebep ne? diye sordum.

O günlerde devlet, itirafçılığı yaygınlaştırılarak, örgütlere ağır darbeler indirmek istiyordu. Devlet pekâlâ onu daha kötü bir biçimde kullanmaya kalkışabilirdi.

– Ona biraz daha esnek davranmalıyız. Fazla itici olmayalım, sonra düşmanın kucağına gider, daha beter itirafçı olur, yeni zararlar verir, dedim.

– Yapamaz, o benden köpek gibi korkar, dedi Remzi.

– Faraza öyle olsun, senin dediğin gibi, senden köpek gibi korktuğunu düşünelim; o halde bunu senden korktuğu için yapar. Bundan örgüt daha da zararlı çıkar. Gönüllü olarak devletin safına geçer. Kıyıda, köşede kalan bütün bilgi kırıntılarına kadar devlete verir, gönüllü olarak düşmanlaşır. Devlet örgüte her türlü zararı vermek için onu kullanır, dedim.

– Şimdi bunun yeri değil, kapatalım, daha sonra ayrıntılı tartışırız, diyerek konuşmayı kesti Remzi.

Adil'in olayı örgüt içi ve devrimci tutsaklar arasında teşhiri sürdürülen bir olay olduğundan bir daha da bunun tartışmasını yapamadık. Bizim bilmediğimiz şeyler vardır. Yoldaşların da bir bildiği vardır diye bir daha da gündeme getirmedim. Fakat düşündüklerim, korktuklarım, kaygı duyduklarım, bir süre sonra başımıza geldi. Adil giderek gönüllü itirafçılığa başladı. Anlattığı bilgiler ışığında Sefaköy'deki ev baskınında çıkan çatışmada Aslan Tel ve Mehmet Ali Doğan katledildiler. Bu çatışmada üç polis de öldürüldü.

Avukatlar, sanıklar, savcı ve mahkeme heyeti yerini aldı, duruşma başladı. Oturup kalkma faslından sonra tanıklar çağrılıyor, yazışmalar yapılıyor, normal prosedür işliyordu. Duruşmada Bozkurt Nuhoğlu, Ahmet Kadıoğlu, İbrahim Açan, Hüsnü Öndül, Kazım Bayraktar, Ahmet Bozkurt Çağlar ve daha başka birçok avukat bulunuyordu.

11 Mayıs 1982'de üçüncü kez mahkemeye çıktık. Mahkemenin o bilinen rutin işleyişi sürüyordu. Mahkememiz hızla sonuçlandırılmak isteniyordu. Hiçbir şey hukuk kurallarına göre işlemiyor, sanki formaliteler yerine getirilerek daha önceden kararlaştırılmış cezaların verilebilmesi için acele ediliyordu. Çünkü iddialar oldukça ciddiydi ama hiçbir hukuksal dayanağı yoktu. Delil,

tanık, belge, teşhis ve suç aleti yoktu. Benim için somut olarak ellerinde sahte nüfus kâğıdının dışında, bazı sanıkların yalan yanlış olarak zor karşısında dayanamayıp verdikleri ifadeler vardı. Ama bu ifadeleri savcılıkta geri almışlardı. Bütün bunlara karşın ağır ceza alma durumum kesin gibiydi. Hatta idam kararı dahi çıkabilirdi. Ağır ceza vermeleri için sıkıyönetim mahkemesinin sadece kanaatinin oluşması bile yeterliydi.

Mahkemelere yeni elbiselerimi giyerek çıkıyordum. Hasan ise önemsemezdi, rastgele günlük kıyafetleriyle geliyordu. Bu durumu aileler dışarıda İsmail Cüneyt yoldaşa aktarmışlar. İsmail Cüneyt bana zehir zemberek bir not yazmıştı. "Sen giyinip kuşanıp mahkemeye gelirken titiz davranıyorsun, Hasan'ın mahkemeye paspal gelmesine neden göz yumuyorsun?" diye yazmıştı yoldaş. Oysa bana ne gelse getirilenin aynısını Hasan'a da getiriyorlardı. Onu benden ayırmıyorlardı. Düzgün giyinmesi için Hasan'ı zorluyordum, fakat laf dinletemiyordum. Bunun üzerine İsmail Cüneyt bir çanta dolusu iç çamaşırı ve çoraba varıncaya dek alıp avukatlarla göndermişti. Hasan çantayı açtı, havalandırmaya çıkarken bir saatliğine giyindi, tekrar çıkarıp valizine yerleştirdi. Mahkeme günü gelip çattığında Hasan yine yeni elbiselerini giymiyordu. Örgüt direktifi, mutlaka giyeceksin, mahkemeye yeni elbiselerle çıkacaksın, diyerek zorladım, ancak o zaman giydi ama yeni elbiselerin içinde huzursuzdu. Mahkeme salonuna girdiğimizde savcı "Ooo... Hasan, bugün çok şıksın," diye takılmadan duramadı. O da, "Savcı bey her zamanki halim," diyerek güldü.

O gün mahkeme dönüşü elbiselerini çıkarıp, katlayıp valizine yerleştirdi. Bir daha da onları giymedi. Hasan bir şeyi yırtılana kadar giyer, o giyilmez olunca bir başkasını yırtılıncaya kadar giymeye başlardı. Böyle bir alışkanlığı vardı.

Savcı, temmuz ayında yapılan duruşmada mütaalasını okudu. Duruşmalar boyunca otuz beş tanık gelmiş hiçbirisi de beni teşhis etmemişlerdi. Hiçbir yan delil ve kabul olmadığı halde savcı mütaalasında bütün suçları düşürerek 146/1. maddeden ceza verilmesini istedi.

"Sanık Bektaş Karakaya:
22.12.1983 tarihli esasa ilişkin görüşümüzde sanığın TCY'nin 146/1. maddesi uyarınca cezalandırılmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

Esasa ilişkin görüşümüzün bildirilmesinden sonra sanığın İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Nolu Askerî Mahkemesi'nde derdest bulunan dava dosyası getirtilerek mahkememizde dosyası ile birleştirilmiştir.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Nolu Askerî Mahkemesi'nden getirilen dosyadaki delillerden sanığın Türkiye İhtilalcı Komünistler Birliği örgütünün ileri gelen elemanlarından birisi olduğu ve örgütün İstanbul-Kartal'da 15.6.1980 tarihinde düzenlediği korsan mitinge katılıp olay yerine gelen güvenlik kuvvetlerine ateş eden sanıklardan birisi olduğu anlaşılmaktadır.

Anayasayı ilgaya cebren teşebbüs etmiş olan bu örgütün ileri gelen elamanlarından birisi olan ve 15.6.1980 tarihindeki Kartal'daki korsan gösteride güvenlik kuvvetlerine ateş açan sanığın eylemlerine uyan TCY'nin 146/1. maddesi uyarınca CEZALANDIRILMASINA, tutukluluk halinin devamına karar verilmesine..."

Kendi hukuksal ve örgütsel statümü de dikkate alarak buna denk düşen bir siyasal savunma yapacaktım. Çünkü devrimci düşünce ve kanaatlerimden dolayı yargılanıyordum. Mahkemelerin de polis ve cezaevinde olduğu gibi Dimitrovcu bir gelenekle devrimin kürsüsü haline getirilmesi gerektiğini düşünüyordum. Bu tarihe, işçi sınıfına, emekçi kitlelere ve örgütümüze, yaşamını yitiren yoldaşlara tüm insanlığın kurtuluşu için devrimci bir görevim olduğuna inanıyordum. Bu çerçevede hem hukuksal hem de politik düşüncelerimizi savunmamın hazırlıklarına başlamıştım. Amcamın tanıdığı ve oğlunun avukatlığını yapan avukat beni de savunacaktı. Fakat bu avukat politik savunma yapmamı istemiyordu. Onun üzerine, ilk önce bu avukatımı azlettim. Diğer yoldaşları dava boyunca bazı avukatlarla beraber asıl olarak İbrahim Açan, Hüsnü Öndül, Kazım Bayraktar ve Ahmet Bozkurt Çağlar savunacaklardı. Yargılanmamız boyunca bu avukatlarımız savunman-müvekkil ilişkisini aşarak sıcak dostluk, arkadaşlık, ağabey, kar-

deş ilişkileri şeklinde sürdürmüşlerdi. Bu nedenle her türlü sorunlarımla da ilgilenerek büyük emek verdiler.

Tüm yoldaşlarımızın hukuksal cezai durumlarına uygun savunmalarının çerçevesini Sultanahmet'teki yoldaşlar belirleyip bize de bildirmişlerdi. Hasan daha geri bir savunma yapacaktı. Benim de merkezî ortak savunmaya imza atmam istenmişti. Bu durum Hasan'ın kafasına yatmamıştı, kendisi de ana savunmaya katılmak istiyordu.

Hasan için belirlenmiş savunma çerçevesi bence uygundu. Fakat benim de merkezî ana savunmanın gerisinde bir savunma yapmamın daha uygun ve doğru olacağını düşünüyordum. Bu düşüncemi Fatih, Kenan ve Remzi'ye bir notla ilettim. Fakat bu düşünceme katılmayıp ortak savunma yapmamızın gerekliliğini, hatta zorunluluğun da ötesinde tarihsel bir görev olduğu düşüncesini yazdılar. Bu konuda aynı düşünmüyorduk. Geniş geniş konuşma fırsatımız ve olanağımız da yoktu. Yoldaşlara tekrar bir not yazdım:

> "Yoldaşlar,
> Savunma konusunda düşüncelerimi biliyorsunuz. Ben bu tarihsel görevi onurlu devrimci bir görev olarak görüyorum. Ancak kendimi bu tarihsel göreve ne yeterlice hazır hissediyorum ne de yeterlice hak ettiğimi düşünüyorum. Örgütün kuruluş öncesinden bugüne dek devrimci görevlerimi alnım açık, başım dik olarak yerine getirdim. Fakat örgütsel yetki ve siyasal düzeyim gelecekte beni aşan bu tarihsel görevlerin yükümlülüğünün ve altına atacağım imzanın altında ezilmek istemiyorum. Kendimi Fatih yoldaşla bu tarihsel görevi yerine getirme yetkinliğinde görmediğimi bilmenizi istiyorum. Bu düşüncelerim sakın bana getireceği cezai yükümlülüklerinden kaçındığım, hatta korktuğum, kaygı duyduğum şeklinde anlaşılmasın."

Not gitti ama düşüncede değişen bir şey olmadı. Fazla gecikmeden bana elbiselerin içine yerleştirilerek, ince selpaklara yazılmış bir not ulaştırıldı. Dışarıda o dönem Yaşar Ayaşlı, İsmail Cüneyt ve Selim Açan bulunuyordu. Çıkan notu örgüt adına İsmail Cüneyt kaleme almıştı. O beni daha iyi tanıyordu. Uzun yıllar birlikte çalışmıştık. Yazılan not son derece yoldaş sıcaklığında fakat tatlı bir

sertlikte kaleme alınarak beni de onore edercesine içeriklendirilmişti. Mektup şöyleydi:

> "Yoldaş, gönderdiğin notu alınca ağırlıklı olarak üzüldüm, sonra kızdım, arkasından da kendi kendime güldüm. Üzüldüm; çünkü bu mücadelede oynadığın rolün, düşman karşısında dışarıda, işkence ve cezaevinde tavizsiz tutumunun bir devrimci için ne denli büyük bir anlam ifade ettiğinin bilincinde değilsin! Hatta 12 Eylül'ün en karanlık günlerinde birçok devrimci örgütün kadro ve önderlerinin yapamadığını senin yapmış olmandan kaynaklı daha da büyük bir önem kazandığını idrak edememişsin. Bunu sen hak ettiğin için bu onurlu ve bir o kadar da şerefli görev sana verildi, bu devrimci görevi üstlenmenin ne anlama geldiğini kavrayamamana da üzüldüm. Canınla kanınla yaşamınla kazandığın bu görevi üstlenmekten uzak duruşuna ise kızdım. Bu konudaki cehaletine, dolayısiyle kadrolarımızı yeterlice eğitemediğimizden dolayı önce kendimize, sonra da sana kızdım. İçerideki yoldaşlar da bu çerçevede düşünüyorlar. Biz onlarla, onlar da bizle aynı düşünüyorlar. Bu tarihsel görevi Fatih ve Remzi'nin yanında sen hak ettin. Bunun için bu onurlu görev sana verildi. Diğer sınavlarda olduğu gibi bu tarihsel görevi de layıkıyla yerine getireceğini biliyor ve inanıyoruz. Örgütümüzün bu son kararıdır. Bu konuya burada son noktayı koyarak kapatıyoruz. İtiraz da istemiyoruz."

Hukuksal savunmalarımızı avukatlar, ana siyasi savunmamızı da Sultanahmet Cezaevi'nde Fatih, Kenan ve Remzi hazırlıyorlardı. Ben de hazırlanan savunmaya imza atarak siyasal yükümlülüğümü ve örgütümüze karşı sorumluluklarımı yerine getirecektim. Diğer yoldaşlar ise kendi hukuksal durumlarına uygun bir içerik ve biçimde savunma yapacaklardı.

İbrahim Açan ve diğer avukatlar ortak savunma hazırladılar. İbrahim Açan savunmayı yaparken mahkeme heyeti ve savcı oldukça huzursuz oluyordu.

"Avukatlık mesleğimde çok müvekkilim oldu. Nice mahkeme heyetine karşı savunmalar yaptım. Fakat avukatlık yaşamımda ne böyle bir mahkemeyle karşılaştım ne böylesine oldukça net müvekkillerim oldu. Poliste, savcıda ve mahkemede verdikleri ifade-

lerini bir bütün olarak savunan müvekkillerim suçsuzdur. Kendilerini suçlayacak en küçük bir delilin dosyada bulunmadığını da dikkate alarak müvekkillerimin beraatlarına, tutukluluk hallerinin kaldırılarak salıverilmelerine karar verilmesini..." istiyordu Avukat İbrahim Açan.

Diğer dava arkadaşlarımız savunmalarını okuyarak tahliye edilmelerini isteyen yazılı savunmalarını mahkeme heyetine verdiler. Hukuksal savunmaları da değişik avukatlar yaptı. Bizim ortak savunmamız ise en sona kalmıştı. Fatih bazen okuyarak yer yer de anlatarak savunmamızı yaptı, hukuksal olarak mahkemenin kendi hukuklarına uymadıklarını vurguladı. Faşizmin ülkemizde yaptığı katliamları, işkenceleri ve idam kararlarını eleştirdi. Örgütümüzün propagandasını yaparak mahkemeyi ve sistemi teşhir etmeyi sürdürdü. Heyet konuşmasına müdahale ederek yarıda kesmeye çalışınca yaşanan arbedeye toplu müdahale edilince hâkim panik içinde savunmayı alıp dosyaya koydu. Ortalık gerilince hepimiz askerlerin arasından mahkeme heyetinin üzerine yürüdük. Mahkeme heyeti duruşmamızı apar topar bayram gününe erteleyerek telaş içinde duruşmayı bitirdi. Avukatların mahkeme heyetinin soyunma odasına giderek duruşmanın bayram gününe denk geldiğini söylemeleri üzerine heyet, karar duruşmasının tarihini değiştirdi.

Küçük kardeşim Selman, Kabakoz Askerî Cezaevi'ne gönderilmişti. Ağabey-kardeş dışarıda faaliyet sürdürmüştük, şimdiyse değişik cezaevlerinde kalıyorduk. Ekonomik sıkıntılar içindeydik, iki mahkûmla ilgilenmek zordu. Babam köyde yaşıyordu, yaşlıydı ve yol yöntem bilmiyordu. Her şey İstanbul'da ölen ağabeyimin eşi yengemin koşuşturmasına kalmıştı. Ağabeyim tüberkülozdu, önce Otosan Fabrikası'nda sonra da Demir Yolları'nda çalışmaya başlamıştı. 1 Mayıs Mahallesi'nde gecekondu yıkımı sırasında direnişe katılmış, dipçiklenmiş, iç kanama geçirmişti. Demir Yolları'nda iş bulmuştu, ama uzun süre çalışamadı. En son Demir Yolu Hastanesi'nde yatıyordu, orada da yaşamını yitirdi.

Yengem iki çocukla birlikte bizler için de uğraşıyordu. Ama onun da yığınla sorunu vardı. Genç yaşında iki çocukla dul kalmıştı. 1 Mayıs Mahallesi'nde, gecekonduda maddi sıkıntılar için-

de yaşıyordu. Almanya'da bulunan ağabeyimin gecekondusunda oturuyor, kendi gecekondusunu kiraya vermiş, zengin ailelere temizlik işlerine gidiyor ve Almanya'daki ağabeyimin yaptığı destekle yaşamını sürdürüyordu.Yeğenlerim Taylan ve Özgür küçüktü. Ağabeyimin Almanya'dan toplu miktarda gönderdiği parayı faize yatırıp, sıkıştığında bu parayı kullanarak, biz içeride onlar dışarıda birlikte idare ettik. Avukat paralarını da Almanya'dan ağabeyim gönderiyordu. Selman cezaevinden çıkana kadar yengem iki çocukla, iki cezaevi arasında mekik dokuyarak görüş günlerine koşturup durdu. Selman'ı Alemdağ Askerî Cezaevi'ne yanıma aldırmak için çeşitli başvurularım reddedildi. Bir süre sonra o tahliye olunca kendisi benimle ilgilenmeye başladı.

Yengem bir gün görüşe geldi. Her zamanki görüşe geldiği günlerden çok farklıydı. Üzüntü içinde konuşmakta zorlanıyordu. "Ne oldu, üzülecek bir şey mi oldu?" diye sorduğumda konuşamadı, ağlamaya başladı. Israrla sordum, söylememek için adeta direndi. Fakat ısrarlı sorularım karşısında ağlayarak Esin'in evlendiğini söyledi. Benim de üzülüp kahrolacağımı düşünüyordu. Benden daha çok üzülmüş, gözyaşı döküyordu. Merak edip kiminle evlendiğini sordum. Mahalleden arkadaşım Esat'la evlenmişti. Yengeme Esin'in evlenmesinin son derece doğal ve normal olduğunu söyledim. Yıllardır benim yolumu beklemişti. On yıldır resmî olarak sözlüm, nişanlım veya eşim olmadığı halde, vefa gösterip beklemişti.

Aslında gene dürüstlüğünü, bağlılığını göstermiş, yargılanma sürecimizde Aynur Teyze ile haber göndermiş ve benim ilişkimizin geleceğine ilişkin somut düşüncemi öğrenmek istemişti. Aslında daha ne kadar bekleyeceğini soruyordu. Daha fazla beklemesini isteyemezdim. Ben idamla yargılanıyordum. Yıllarca cezaevinde kalacağım kesindi. Bu durumda yıllardır bekliyordu, benim durumumun ne olacağı kesinleşmeden, beni beklemesini istemek büyük bir haksızlık olacaktı. O nedenle de beni beklememesini Aynur Teyze ile ona ilettim. O, bana karşı sevgisini, saygısını, vefasını fazlasıyla göstermişti. Ben ona karşı yapmam gerekenleri, politik faaliyetlerimden dolayı yapamamıştım. Bu durumumda yapmam da mümkün değildi.

Mahalle halkı ilişkimizi biliyor, bizi sevip sayıyordu. Esin'le evlenen kişi benim arkadaşımdı. Ben de cezaevindeydim. Bu nedenlerle mahalle halkı Esin'le Esat'ın düğününe gitmeyerek, protesto etmişlerdi. Bu anlamlı görünebilir. Ama burada üzerine düşeni yapamayan bendim. Esin kendi payına düşenleri bana ve sevgimize karşı yapacaklarını fazlasıyla yapmıştı. O nedenle ona karşı herhangi bir kırgınlığım, küskünlüğüm, öfkem yoktu, tepki duymuyordum. Onun mutlu olması beni de mutlu edecekti. Çünkü güzel duygular beslediğim bu güzel insanın mutluluğu beni yalın bir biçimde sevindirirdi.

Mahkemede duruşmamız karara kalmıştı, hızla sonuçlandırılacaktı. Büyük olasılıkla Fatih, Remzi ve bana idam kararı çıkacaktı. Kendimizi idam kararına hazırlıyorduk. O dönem mahkemeden karar idam çıkınca, idam alanlar bulundukları cezaevine götürülmüyor, Selimiye Askerî Kışlası'nda tek kişilik hücrelerde tutuluyorlardı. Üçümüz kendi aramızda konuştuk, eğer idam kararı çıkarsa Selimiye'ye gittiğimiz andan itibaren aynı hücreye verilmek için açlık grevine başlayacaktık.

Cezaevine geldiğimizde kendimi, arkadaşları, aile yakınlarımı mektupla idam cezasına hazırlamaya giriştim. Karar duruşmasının günü yaklaştığında, eşyalarımı yıkayıp düzenli bir hale getirerek bir çantaya yerleştirdim. İki gün sonra "son sözlerimiz" için tekrar mahkemenin karşısına çıktık. Kısa ve özlü olarak herkes ne söylemeyi uygun görüyorsa siyasal içerikteki düşüncelerini ifade ediyordu. Bütün arkadaşlar devrimcilikleriyle gurur duyduklarını ifade ederek beraatlarını istiyorlardı. Fatih, "Biz yaşasak da ölsek de davamız sürecektir," diye haykırıyordu. Heyet şaşkın, kızgın ve öfkeliydi.

Sıra bana gelmişti. Son sözlerimi günlerce kafa yorarak hazırlamıştım. Özgürlük, bağımsızlık, demokrasi ve sınıfsız komünist toplum yolunda yaşamını yitiren yoldaşlar gibi bu uğurda kendimi bir milim esirgemeyeceğimi vurgularken, mahkeme heyeti okumamı kesti. Mahkeme başkanı "Okuma, ver biz dosyaya koyalım," diye bağırdı. "Okumana gerek yok!" Mahkeme heyeti bütün yoldaşların son sözlerinden dolayı huzursuz olmuş, hırçınlaşmıştı. Ortam birdenbire elektriklendi.

– Son sözlerimi söyleyeceğim, müdahale etmeyin! diye bağırıyordum.

– Ver onu bize!

– Vermem!

Köprüler atılıyordu artık. Bütün yoldaşlar patlamaya hazırdılar. Avukatlar da mahkemeyi protesto ediyor, salondakilerin sesleri yükseliyordu. Mahkeme başkanı askere,

– Oğlum al şunun elindeki yazıyı getir bize, diye bağırıyordu.

Askerler hışımla üstüme yürüdüler. Son sözlerimin yazılı olduğu kâğıdı arkama gizlemeye çalışıyordum. Öfke ve tepkiden elim ayağım titriyordu. Bütün arkadaşlar ayaktaydı, askerlerle yaka paça itişiyorduk. Öfkem slogana dönüşüyordu. "Kahrolsun faşizm!" sloganını atıyordum. Mahkeme salonu birdenbire korsan gösteri alanına dönüşmüştü. Askerler saldırıyor, bizi zorla dışarı atıyorlardı. Fatih yoldaşla yan yana dışarı çıkarıldık. Selimiye koridorunda göz göze geldik. Benim tutumumu onaylarcasına gülerek "Hadi bakalım yine Bektaşlığını yaptın," diyordu. Askerler aramıza girerek birbirimizi görmemizi engellemeye çalışıyorlardı. Aileler, avukatlar şaşkın bakışlarla homurdanıyorlar: "Son sözlerini bile söyletmek istemiyorlar, bu nasıl mahkeme, bu nasıl adalet!" Bütün sanıklar dışarı çıkarıldık. Mahkemenin tutumunu salonda protesto ettiğimizden koridorda daha fazla zorluk çıkarmadık.

Cezaevine dönünce gelişmeleri koğuşta bulunan arkadaşlara anlattık. Bu olanlardan sonra idam kararı çıkma olasılığı daha da artmıştı. İdam kararı çıkarsa slogan atma kararımız vardı. Bu senaryoyu tekrar tekrar kafamda canlandırıyordum. Mahkeme idam verecekti, Yargıtay'ın da kararı onaylayacağını düşünüyordum.

Ağustos ayındaki karar duruşmasının günü gelmişti. Mahkemeye çıkacağımızın bir gün öncesi, koğuşta arkadaşlarımızla özel yemekler, çay fasılları, veda konuşmaları yapıyordum. Bütün hazırlıklarımız tamamlanmıştı. Kendimi idam cezasına iyice hazırlamıştım. Sabah koğuştaki diğer yapılardan arkadaşlarla vedalaşıp çıktım. İki saat sonra Selimiye'nin koridorlarındaydık. Bir kısım arkadaşları askerî aracın içinde bekletiyorlardı. Bu da yeni bir uygulamaydı. Mahkeme saati geçmişti, gecikmeli olarak başlıyordu. Koridorda oturuyorduk. Avukatlar, aileler, heyecan ve sessiz-

lik içindeydiler. Herkes çıkacak kararları düşünüyordu. Karşılaştığımız yoldaşlarla selamlaşıyorduk. Asker ve subaylar da telaş içindeydi. Remzi bağırıyor: "İdam çıkarsa slogan atıyoruz, unutma! Selimiye'deki hücrelerde birlikte kalmak için açlık grevine başlayacağız! Bir araya gelene kadar da açlık grevini bırakmayacağız."

Mahkeme kapısı açılıyor, mübaşir kapı önünde bekliyordu. Bütün yoldaşların çevresi askerlerce kapatılıyor, içeriye topluca alınmayıp tek tek çağrılıyorduk. Anlaşılan bir önceki duruşmadan ders çıkarmışlar, farklı bir uygulama deniyorlardı. Mehmet Fatih'in koluna askerler girmiş, duruşma salonuna tek götürülüyordu. Fazla sürmedi askerlerin arasında gülerek çıktı. Otuz dört yıl vermişlerdi. Peşinden Remzi götürüldü. Remzi şaşkınlık içinde dönüyor, "Yirmi iki yıl verdiler," diyor. Sıra bana gelmişti. İçeriye çağrıldım, karar yüzüme okunacaktı. İki kolumda iki askerle içeriye girip bekledim. Hâkim kararı okurken bir dizi gerekçeler sayarak "yirmi yıl" dedi, güldüm. Heyet de aileler de şaşkınlık içindeydiler. Kendimi idama hazırladığım için sanki daha az ceza almamı kabullenip içime sindirememiştim. Diğer arkadaşlara on iki ile dört yıl arasında değişen hapis cezaları verilmişti. Hasan Akdoğan'a da dört yıl ceza verilmişti. Onun çıkma olasılığı yüksek olduğundan siyasi savunma yapmasını istemiyordum. Ancak daha sonra yaptığı savunmadan dolayı da altı yıl ceza almıştı. Cezası bitmesine karşın savunmadan aldığı cezadan dolayı tahliye olamadı.

Bana verilen bu cezanın en küçük bir hukuksal dayanağı yoktu. Bu yetmiyor gibi ortak savunmamızdan ve son sözlerimden dolayı da yeni davalar açılmıştı. Savunmanın sorgusu, onun savunması, son sözlerimin sorgusu, savunması derken, yeni açılan davaların savunması, zincirleme savunmalar ve sorgulamaların getirdiği yeni davalar sürüp gidiyordu. Ne onlar yeni dava açmaktan, ne de biz yeni savunmalar yapmaktan vazgeçtik. Dolayısıyle günlerimiz mahkeme koridorlarında yeni açılan davaların duruşmalarına gidip gelmekle geçmeye başladı.

Mahkememiz sonuçlanmış, idam kararı çıkmamıştı. Yeni savunma, sorgu davaları peş peşe açılıyordu. Aldığım veya alacağım yeni cezaların yılları benim için anlamını yitirmişti. On sene fazla veya az olması bir anlam ifade etmiyordu. Çünkü bunlar yatılarak bi-

tirilecek cezalar değildi. Kaldı ki cunta koşullarında cezaevlerinde yaşam çok şeylere gebeydi. Ölümler, yaralanmalar, açlık grevleri, ölüm oruçları, tekrar polise alınarak sorgulanmalar, sonunda kimsenin can güvenliği yoktu. Dosya Yargıtay'a gidecekti, Yargıtay'da bozulma durumunda yeniden yargılanma süreci de başlayabilirdi.

Olayı yıllar sonra değerlendirdiğimde siyasi savunma yapma anlayışındaki eksiklikleri daha iyi görebiliyorum. Böyle bir savunma yapmamış olsaydım, büyük bir olasılıkla cezaevinden erken çıkacak, dışarıdaki mücadeleye katılabilecektim. Bu sadece benim için geçerli değildi elbette. Poliste direnmiştik, örgüt üyeliğini, komünistliği bile reddetmiştik, bilgi vermemiştik, mahkeme sürecine doğru ağır ağır komünistliği, sonra örgüt üyeliğini gönüllü, hem de örgütün yöneticilerinin isteğiyle kabul etmiştik, burada bir çelişki olduğunu görmüyorduk. Çünkü her birimiz kendimizi bir Dimitrov sanıyorduk, onun koşullarıyla kendi koşullarımızı özdeşleştiriyorduk.

Yargılanma sürecim sonuçlandı, uzun yıllar cezaevinde yatma ihtimalim yüksekti. Dolayısıyla içeride zamanı iyi değerlendirmeliydim. Burada diğer cezaevlerine göre yaşam koşullarımız daha iyiydi. Koğuşlar kalabalıktı, fakat dayak ve işkence yoktu. Tel örgülerin arkasından dördüncü derece akrabalara kadar görüştürülüyorduk. Yiyecekler sınırlı da olsa içeri alınıyordu. En önemlisi de eskiden kalma Marksist klasikler ve her türlü kitap vardı. Koğuşlarda oluşturulan kütüphanemiz zengindi. Dışarıdan yeni kitap alınmıyordu ama eskiden kalanları da elimizden almıyorlardı. Diğer cezaevlerinde bu kitaplar yasaktı. Yüze yakın önemli kitabın, önemli bölümlerini ince pelür kâğıdına, aralarına karbon kâğıdı koyup yazarak üç dört nüsha çoğaltıp diğer cezaevindeki yoldaşlara mahkemelere çıkan tutuklular üzerinden ulaştırıyordum. Kitap ve makalelerin bu şekilde yazılması aylarca sürüyordu. *Strateji ve Taktik*, Parti tarihleri, *Ne Yapmalı*, *Devlet ve İhtilal* gibi bizce önemli kitapları usanmadan, sıkılıp yorulmadan, parmaklarım nasır tutana kadar yazmayı sürdürdüm. Fazla nüsha çıkması için karbon kâğıdı koyarak yazdığımdan iyice bastırarak yazıyordum. Sağ elimin işaret ve orta parmağında nasırlar oluşmuştu. Aradan yıllar geçmesine rağmen nasır izleri cezaevi hatırası olarak parmağımdaki kalıcılığını hâlâ sür-

dürüyor. Yazarken belim, omzum, parmaklarım ağrıyordu. Mahkeme günlerine yetiştirmek için aralıksız gece gündüz yazdığım günlerde yorulduğumda Kawacı arkadaşlardan yardım istiyordum. Zaman zaman Hasan'dan da yazmasını istiyordum. Hasan eğer iyi gününde ise, kendi programını hiç aksatmadan birkaç saat yazıyordu. Gece yazıyorsa yatma saati geldiğinde devam etmez, dişlerini fırçalayıp yatardı. Ertesi gün mahkemeye yetişsin, yoldaşların eline önce veya sonra geçsin pek önemsemezdi. Ya da İngilizce çalışma saati geldiyse onu da aksatmaz, yazmayı yarıda keserdi. Bir makale de az okusunlar, bir şey olmaz, derdi.

Bazı ince yöntemlerle kolaylıkla her türlü yayını içeri alabiliyorduk. Cuntadan sonra birçok devrimci askere gittiğinden Alemdağ Askerî Cezaevi'nde görevli askerler arasında bulunan devrimci askerlerden de destek ve yardımlar görüyorduk. Çoğu zaman diğer cezaevlerindeki yoldaşlar dışarıda örgütle bağı bizim üzerimizden kuruyorlardı. Dışarıdan bize getirilen, ince ipek kâğıda özel olarak cezaevleri için basılan *Orak-Çekiç* gazetesini diğer cezaevlerine içeriden biz gönderiyorduk. Normal kâğıda el yazısı ile çoğaltıp, bir bez üstüne toplu iğne ile asarak, duvar gazetesi haline getiriyor, diğer siyasetten bütün tutsakların okumasını sağlıyorduk. Bu durum bize son derece moral veriyordu. Dışarıdaki örgütsel faaliyetimizin sürdüğünün, çalışmalarımızın devam ettiğinin açık bir göstergesi olarak genel anlamda bütün devrimcilere moral oluyordu. Bundan esinlenerek bazı örgütler kendileri koğuşta duvar gazetesi çıkarmaya başladılar. Koğuşun genel olarak siyasi atmosferinin yükseltilmesi için anmalar, seminerler, önemli günlerde tartışma toplantıları düzenliyorduk.

Örgütsel yayınlarda abartmalar olduğunu yadsımayacağım. Özellikle bu abartmalar sınıfla ilgili haberlerde yapılıyordu. Bir fabrikada bir işçi sloganımızı atsa yayınlarda fabrikayı ele geçirmişiz gibi bir haber yer alabiliyordu. Her örgüt kendi gücünü daha fazla göstermenin çabasındaydı, ama dışarıda rüzgâr esmiyor, yaprak kıpırdamıyordu.

Orak-Çekiç'teki, "Tasfiyeciliğin Takvimi" başlıklı makaleyi duvar gazetesinde yayımlayınca, koğuşta biraz soğuk bir hava esti. Bu makalede örgütlerin tasfiyeciliği şöyle değerlendiriyordu:

"Bir öncekine kıyasla ani bir değişme ve tehlikeli bir döneme geçmek demek olan 12 Eylül darbesi, Türkiye 'sol'unda üç kampın biçimlenişine yol açtı. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1) Faşist darbeyle birlikte örgütsel varlığını ve bütün faaliyetlerini tamamen tasfiye eden, ondan bu yana hiçbir faaliyeti görülmeyen TKP, TİP, TSİP, TİKP, Kurtuluş vb. akımların oluşturduğu karşı-devrimci tasfiyeciler kampı. 12 Eylül öncesinde bunların büyük çoğunluğu legal parti ve hareketlerdi; darbe sonrasında kendi istekleriyle yeraltına geçmediler. Revizyonist tasfiyeciliğin aşırı sağı ve öncü kuvveti bunlardır.

Bu kampa küçük burjuva demokrat kesimden birkaç ay gecikmeyle de olsa Dev-Yol katılmış, tasfiyecilikte yukarıdakilerle arasındaki fark kaybolmuştur.

2) TDKP, Partizan; Kawa, DHB gibi sağ oportünistlerin, MLSPB, Dev-Sol gibi maceracıların oluşturduğu ortadaki istikrarsızlardan kurulu tasfiyeciler kampı. Bu kampın özellikle maceracı kesimi çok çabuk pes edip Dev-Yol'vari bir tutum takındı. Diğerleri ise yunus balığı misali bir görünüp bir kayboldular; ya da kimi ilk bir yıl boyunca (DHB), kimi de son bir yıldır (TDKP) 'sıfır kilometre'de seyretti.

3) Tek başına TİKB'nin temsil ettiği anti-tasfiyeci devrimci proletarya kampı. Örgütümüz, aldığı darbelere ve önündeki tüm zorluklara rağmen bugüne dek varlığını korumuş, örgütlenme, ajitasyon, propaganda faaliyetini aralıksız ve kararlı bir tutumla sürdürmüştür. TİKB doğru, kesin ve tutarlı devrimci taktikler izlemekle de diğerlerinden ayrılır.

(...)

Tasfiyeci taktiğin yazılı olarak değilse bile sözlü olarak en açık, en özlü savunucusu Dev-Yol'dur. Çünkü o lafı fazla uzatmadan şöyle diyor: 'Bu dönemde bir şey yapılamaz. Beklemek gerekir. Biz önümüzdeki iki yıl için örgütsel ilişkilerimizi ve faaliyetimizi dondurduk.' Bu, devrim hayalinin ve sınıf mücadelesinin açık açık kafadan silinmesi, mücadeleden büsbütün vazgeçilmesi demektir. Aynı görüş 12 Eylül'den beri Kurtuluş'un, bir senedir TDKP'nin çizgisiydi."[1]

1 *Orak-Çekiç*, sayı 36, 1982.

Ama devrimci ilişkilerimiz sürdü. Diğer cezaevlerinde ise bütün örgütler TİKB'ye tavır almışlardı. TİKB'liler komünlerden çıkarıldılar, cezaevi konseylerinden dışlandılar, haberleşmelerimiz engellendi. "TİKB devrimci hareketi karşı-devrimci olarak nitelendiriliyor," diye bir dışlama ve teşhir faaliyeti yapılarak bu düşüncelerimizden geri adım atmamıza yönelik özeleştirel bir tutum almamız dayatıldı. Arkasından *Orak-Çekiç*'in Eylül 1983 tarihli 50. sayısında "Tasfiyeciliğin Takvimi Makalesinden Kimler Alındı" yazısıyla örgütlerin TİKB'ye karşı geliştirdikleri tutum eleştirildi. Bulunduğumuz cezaevinde bize karşı bir yaptırım uygulanmadı. Benim yapıcı, esnek tutumumun bunda etkisi olduğu gibi, asıl cezaevinde müşterek tünel çalışmamızın olması ilişkilerimizin etkilenmemesinde belirleyici etken oldu.

Daha sonra "İşkencede Tutum, Çözülenlere Karşı Tavır" yazısını yayımladık. Herkes sus pus olmuştu. Çünkü çözülmeler oldukça yaygındı. Direnenler adeta parmakla sayılıyor, yok denecek kadar azınlıkta kalıyorlardı. Koğuşlarda büyük bir prestijimiz vardı. İçten içe hem bir saygı hem de anlaşılması güç bir kızgınlık ve öfke vardı. Diğer örgütler kendi iddianamelerini, gerekçeli kararlarını, mahkeme dosyalarını saklarken bizimki açıktı. Okumak isteyene veriyor, üzerinde konuşuyorduk. Okunması hoşumuza gidiyordu. Nasıl direndiğimiz bir bütün olarak ayan beyan ortaya çıkıyordu, biz de bundan gurur duyuyorduk. Bu konularda ben olağan ve son derece mütevazı davranıyordum. Çünkü biz direnmiştik, o insanlarsa eziktiler. Ezik insanların üstüne kaba ve ilkel bir biçimde gitmek, onları aşağılamak, tartışmalarda küçük düşürmek biz komünistlere yakışmazdı. Tam tersine onları anlayıp hangi ruh hali içinde bu zafiyeti gösterdiklerini açığa çıkararak bu insanları yeniden ayağa kaldırmak, devrimci bir davranış olacaktı. Onlara sıcak, esnek, yapıcı ve kavratıcı davranarak eğitmek bir devrimcinin yapması gerekendi. Hasan ise buldozer gibi insanları ezip geçiyor, yağıp gürlüyordu. Giderek koğuşta Hasan'la kimse tartışmamaya başladı. Konuşulacak, tartışılacak bir durum olursa bana geliyorlardı. Hemen herkesle kaynaşmış sevgi ve saygı içinde bir ilişki yakalamıştım. Söylediğim her şeye değer veriyorlardı. Önemseyip geleceğe yönelik düşüncelerini açıklıyorlardı. Hatta "Ben po-

liste kısmen çözüldüm, size gelsem örgütünüze alır mısınız?" diyenlerin sayısı artıyordu. Cezaevlerinde geçişleri pek sağlıklı bulmadığımızdan, içeride oku araştır, dışarı çıktığında düşünür, netleşir, kararını verirsin, diyordum.

Bu sempati, saygı ve güven oldukça yaygınlaşıp belirgin bir hal alınca, bazı örgütler sempatizan ve kadrolarını uyarma yoluna gittiler. Bizimle görüşmelerini yasakladıklarından çoğu örgütlerinden gizlice görüşüyorlardı. Bu tabloyu onur kırıcı bulduğumuzu sohbetlerde dillendirince bir iki örgüt temsilcisi bizimle konuşarak "Bizim arkadaşlarımız sizden etkileniyorlar. Bu nedenle yasakladık," dediler. "Evet, biz de etkilemek istiyoruz, devrimci düşüncelerimizi saklayacak değiliz," dedik.

Alemdağ Askerî Cezaevi'nde Tünel Çalışması

Birinci koğuşta sadece Dev-Sol, ikinci koğuşta TKP/ML, TDKP, TKP/ML Hareketi, Kawa Merkez ve Muhalefet, Rızgari'den Recep Maraşlı ve tek tek demokrat insanlar, üçüncü koğuşta ise DY, Kurtuluş, TKEP, TDY, birçok grup ve bağımsızlar kalıyordu. Bir şarkısından dolayı tutuklanan koğuşun renkli siması Hakkı Bulut da bizim koğuşta Kawacı arkadaşlarla birlikteydi. Birkaç kez saz çalıp türkü söyledi. Zaten fazla kalmadı, beş altı ay sonra tahliye oldu.

Ziyaretçilerden cezaevinin dış kısmına ilişkin aldığımız bilgiler ve hamama giderken çevrenin durumunu görerek çizdiğimiz bir planla tünel kazacaktık. Kışlanın içinde ise askerler dışarı çıkmamıza yardımcı olacaklardı. 12 Eylül öncesi, dışarıda devrimci faaliyet sürdüren kadro, taraftar ve yöneticiler cuntanın gelişiyle, örgütsel yapılar dağılınca askere gitmek zorunda kalmışlardı. Birçoğu da askerî cezaevlerinde görev yapıyorlardı. Cezaevlerinde devrimci tutuklulara yapılan işkenceler karşısında içerideki tutuklular için bir şeyler yapmanın gerekliliğini hissediyorlardı. Bizim kaçış planımıza da dahil olanlar oldu. DS'li arkadaşların koğuşundan açmayı düşündüğümüz tünel çalışması daha kısa olacaktı. Dışarı çıktığımızda ise askerler tarafından kaçacak olan tutuklulara, askerî elbise tedarik edilecek, hatta bazıları da askerden kaçarak bizimle gelecekti. Tünel çalışması açığa çıkınca firar eylemine yar-

dım edecek askerlerin tespit edilememesi üzerine askerlerle ilgili açılan mahkemeler takipsizlikle sonuçlandı. Bu işi Partizancı arkadaşlarla birlikte organize edecektik. Koğuşta herkes battaniyelerle yatağını ikili üçlü küçük kulübeler gibi çevirmişti. Dışarıdan kimse göremezdi. Oturmaya gitmek için önceden diğer yapılara haber verilerek gidiliyordu. Koğuşun ortasında uzunlamasına yemek masaları ve oturaklar vardı. Tutsaklar oturaklarda oturup masalarda konuşuyor, satranç oynuyor, gazete okuyorlardı. Çayı ise her komün parasıyla idareden kendisi alıyordu. Yemek saatlerinden sonra çay molasının ardından sessizlik saati başlıyordu. Herkes grup veya tekil çalışmasını sürdürüyordu. Sabah ve öğleden sonraları topluca birer saat havalandırmaya çıkarılıyorduk. Havalandırma ise yüksek duvarla çevrilmiş üç yüz metrekare bir alandı.

Koğuşumuz binanın tam giriş merdivenlerinin altında, ortadaydı. Binanın ön tarafında sağına soluna doğru uzunca bir beton kaldırım vardı. Giriş merdivenlerinin yanında biraz büyükçe bir şeftali ağacı vardı. Bizim koğuş alt katta, pencere seviyesinde toprakla eşit düzeydeydi. Buradan gideni geleni, konuşulanları, ziyaretçileri görüyorduk.

Tünel kazma kararını aldıktan sonra kimse bu konuda konuşmaz olmuştu. Artık sadece çalışılacaktı. Her şeyin gizli kalması gerekiyordu. Ranzalardan çıkardığımız demir parçaları, teneke metelikler duvarı delmek için kullanacağımız ilk araçlar olacaktı.

Koğuşun küçük bir mutfağı vardı. Girişten itibaren sağlı sollu Partizancı arkadaşlar kalıyorlardı. Ön cephedeki girişte bulunan sağdaki ranzalar battaniyelerle çevrilerek neredeyse bir oda haline getirilmişti. Burada Hakkı ve Çingene Naci'nin ranzalarının olduğu yerden, önce duvar delinerek kaldırımın altına geçildi. Duvardan dışarıya geçilip tekrar aşağı iniliyor, duvarın dibindeki beton kaldırımın altından devam ediliyordu. Duvar bir insanın geçeceği kadar genişlikte delinerek kapak açılmıştı. Açılan genişlikte bir tahta parçasının üzerine beton döküp onu da duvar renginde boyamıştık. Kapak kutu gibi oturuyordu. Sadece kenarında ince bir çizgi izi kalıyordu. Onu da her seferinde boya kireç vurup rezistansla hızla kurutuyorduk. Bütün bu işlemleri mimar olan Partizan davasından Erhan Gencer yapıyordu. Çalışan ekip dar tutulu-

yordu. Erhan, Naci, Hayk, Nadir Demirçivi, ben ve bir iki kişi daha vardı. Asıl çalışmanın ağırlığı bizlerin sırtındaydı.

Çıkan toprakları gece tuvalette eritiyorduk. Çıkan taşları kazılan tünelde özel çukurlar açıp oralara gömüyorduk. Taşlar çoğalmıştı. Yol alamıyorduk, taşlara yer açmak ve eritilen toprağın boşluklarını doldurmak çok zaman alıyordu. Çözüm üzerine sohbet edip beyin jimnastiği yapıyorduk. Bir ara fikir kimden çıktı bilmiyorum, bu taşlardan kurtulmak için idareden biraz kum ve çakıl isteyip, bulaşık yıkama yeri yapma düşüncesi idareye iletildi. İdare de bu teklifimize olumlu yanıt verdi. Kumlar, çakıl ve çimento geldi. İçeride arkadaşlarımız bulaşık yıkama yerini yaparken tünelden çıkan taş ve kayaları buranın yapımında kullanarak bu beladan da kurtulmuş olduk. Devlet farkına varmadan resmen tünel çalışmamıza katılmıştı.

Tünelde kanalizasyonu delerek içinden geçme şansımızın olup olmadığını denemek için koca künk delinip içine girildi. Kanalizasyon, içinde çalışmaya uygun değildi, üstelik bir de o delikten tüneli lağım bastı. Lağım kokusundan koğuşta durulmuyordu. Tuvalet çukuru da eritilen toprakla dolmuştu. Tehlike çanları çalıyordu. Elimizi çabuk tutup dışarıya da haber verip hazırlıklarımızı ve kaçma planımızı hızlandıracaktık. Fosseptik kanalizasyonundan lağım suyu tünele akmaya başladı. Pislikler ağzımıza, yüzümüze her yanımıza bulaşıyordu. Başımızı tünelde mümkün olduğunca yukarıda tutmaya çalışıyorduk. Dudaklarımızı sımsıkı kapalı tutuyorduk. Çingene Naci ile nefes alamıyor, ağzımızı açmadan kendimizi tünelin dışına atıyorduk. Oluşan gaz genzimizi yakıyordu, yayılan koku katlanılacak gibi değildi. Midemiz bulanıyor, kusuyor, aksırmaktan tıksırmaktan, baş ağrısından duramıyor, gazdan zehirleniyorduk. Kanalizasyon deliğini kapattık. Binanın önündeki kaldırımın altından tünel kazmayı sürdürüyorduk.

Çökme tehlikesi de yoktu, bina dibindeki kaldırım çevresi tellerle çevrilmişti. Merdivenlerin altına gelmiştik, artık biraz sağa kayarak yol almamız, kazının rotasını çevirmemiz gerekiyordu. O zaman da karşımıza çıkan şeftali ağacının kökü tüneli kazmamıza engel oldu. Ağaç köklerinin, yerin altında nasıl zorlu bir düşman olabileceğini o gün öğrendim. Önümüze çıkan şeftali ağacı-

nın köklerini keserek ilerledik. Bu engeli aştık. Ama fazla sürmeden şeftali ağacı kurudu. Cezaevi güvenlik komutanı bu ağacın kurumasına bir anlam veremiyordu. Bir ziraat mühendisi getirterek ağacı kontrol ettirdi. Bütün bu konuşmaları koğuşun içinde, pencerenin önüne oturmuş dinliyorduk. Ziraat mühendisi, "Bu ağacın kökü hava almış olmalı," dedi. "Yoksa herhangi bir yerinde yarası yok." Yüzbaşı, "Olamaz! Kök yerin altında yıllarca hava almadı da, şimdi mi hava almaya başladı?" diye karşı çıktı. Uzunca bir süre tartıştılar. Bu tartışmaları dinlerken, tünelin açığa çıkmasından kaygılanıyorduk. Birkaç kök kesmekle bir ağaç nasıl kurudu diye bizler de hayret içindeydik.

Askerî kışlanın herhangi bir yerinden dışarı çıkabilseydik tümende askerlik yapan devrimci askerler bize yardımcı olacaklardı. Bizim için asker elbisesi ayarlayacaklardı. Asker elbisesi giyerek, yardımcı olacak askerlerle birlikte kışladan çıkacaktık. Dışarıdan yoldaşlar gelip bizi arabalarla alacaklardı. Partizancı arkadaşlar üzerinden Sütlüce'deki ortak bir tanıdıkla dışarıya haber gönderdim: "Çıkmaya hazırlanıyoruz." Yoldaşlar Partizancı arkadaşlarla görüşerek firarın dışarı cephesini ortak organize edeceklerdi. Kaçmanın havasına girmiştik. Her siyaset kaçacak kişileri belirlemeye çalışıyordu. Hasan tutturdu ben de kaçacağım diyor. Cezası az, çıkma olasılığı da yüksekti. Aldığı cezanın büyük bölümünü yatmıştı. Kimlikler yapılmış, hazırdı. Son hazırlıklar yapılıyordu. Mahirlerin Maltepe Askerî Cezaevi'nden kaçtığı gibi biz de Alemdağ Askerî Cezaevi'nden kaçacaktık. Kaçacaktık kaçmasına da başaramazsak ölümle sonuçlanabilirdi. Hastal Askerî Hapishanesi'nden kaçarken DK davasından Talip Yılmaz[1] gibi biz de vurularak öldürülebilirdik. Bunu göze almıştık. Erzincan cezaevinde gerçekleştirilen firardan sonra cunta koşullarında ikinci firar eylemi bomba gibi patlayacaktı.

Firar heyecanını hem pratik hem de teorik olarak yaşamak için Henri Charriere'nin *Kelebek* romanını okuyordum. Başaracağımıza inanıyorduk. Firarın havasına girmiştik, sohbetler çay gibi demleniyordu. Geceleri çalışıp, uykusuz kaldığımız için gündüz uyu-

1 Talip Yılmaz, MLSPB, 12 Eylül sonrası Hastal Cezaevi'nde firar girişimi esnasında askerler tarafından vurularak öldürüldü.

yor, cezaevi konsey toplantılarına zamanında katılamıyorduk. Bu durum, olayı bilmeyen diğer koğuşlardaki siyasetlerin hoşuna gitmiyordu. Uykulu gözlerle cezaevinin sorunlarına çözüm getirme çabaları bize anlamsız geliyordu. Zaten fazla sürmeyecekti, birkaç hafta sonra kaçacaktık. Bu durumdan habersiz olan siyasi temsilciler "Oportünistler gece gündüz miskin miskin yatıyorlar," diye eleştiriyorlardı. "Poliste direnmiş ama cezaevinde gününü yatarak geçiriyor," diye beni alttan alta teşhir ediyorlardı. Böylelikle cezaevindeki tutuklular arasındaki itibarımı sarsmanın fırsatını ellerine geçirdiklerini düşünüyorlardı.

Dışarıyla ilişkinin kurulması, işlerin organize edilmesi için binbir türlü ayrıntıya kafa yoruyorduk. Fakat dışarıyla bağ kuramıyorduk. Kafamda bir dizi soru oluşuyordu. Çünkü İsmail Cüneyt "Dışarıda gereken her şey hazır, biz hazırız, siz de uzatmayın, elinizi çabuk tutun," diyordu. Son anda ise bir türlü yanıt gelmiyordu.

Hastal Cezaevi kapatılmış, bir kısım yeni mahkûm bizim kaldığımız Alemdağ Cezaevi'ne sevk edilmişti. DS'den yeni arkadaşlar gelmişlerdi. Aralarında Haydar Başbağ da vardı. DS'nin koğuşuyla ilişkilerimiz son derece resmîydi, tam bir protokol işleyişi vardı. Sosyal ve insani ilişki, dayanışma ve paylaşım yoktu. Haydar gelince aradaki buzlar eridi, oldukça sıcak, samimi dostluklar içinde sosyal ilişkiler gelişti. Paylaşım ve dayanışma, çay sohbetleri ve politik konuşmalar yapılmaya başlandı. Tüneli Haydar'a da söyledik. Onlardan da gitmesi gerekenleri belirleyeceklerdi. Artık onlar da bu işin içindeydiler.

Haydar Başbağ hoşsohbet ve şakacı, sıcakkanlı, çok sosyal bir insandı. Sevecen, esprili bir yapısı vardı. Gittiği yerde kahkahalar yükselirdi. Hiçbir şey bulamazsa aralarındaki çok genç çocuklara "Aç lan bakalım sen sünnetli misin," diye takılırdı. Koğuşlarında çok genç bir çocuk vardı. Ona polis tavrını anlattırıyordu. Çocuk başlıyordu anlatmaya: "Ağabey bizi yakaladılar, şubeye götürdüler 'yin mi yimen mi' sopa. Cop, falaka, tekme, tokat, yumruk biz buna nasıl dayanalım? Ne söyledilerse hepsini kabul ettim. Bildiri, afiş, yazılama, adam dövme ne dersen var ağabey. Papa'yı da mı sen öldürdün lan? diyorlar. He lan ben öldürdüm. Canım sıkıldı öldürdüm diyordum. Haydar Ağabey ben her şeyi kabul ettim ama

bir şeyi kabul etmedim. Öldürseler de kabul etmezdim. Adamlar ayağıma falaka çekerlerken 'Lan bu ibne düztaban,' diye bana işkence yaptılar. Düztabanlığı kabul etmedim ağabey! Ben ibne miyim ki düztaban olayım. Saatlerce dövdüler gene de düztabanlığı kabul etmedim ağabey. İyi yapmış mıyım? Düztabanlık kabul edilir mi be ağabey!" Çocukcağız düztabanlığın ne olduğunu bilmediğinden bir türlü işkencede kabul etmemiş. Düztabanlığı eşcinsellik olarak biliyormuş. Trajikomik, Aziz Nesin'lik bir durum!

Bir sabah sayımdan önce yüzbaşı ve askerler ellerinde çekiç ve demir çubuklarla içeri daldılar. Eyvah iş patladı diye korku ve kaygı içindeydik. Diğer arkadaşlar da benim gibiydi. Nadir Demirçivi şaşkın şaşkın uzaktan bana bakışlar fırlatıyor, ben de yatağıma uzanmış *Kelebek* romanını okuyor gibi yapıyordum. Yüzbaşı ne okuyorsun diye elimdeki kitabı görünce alaylı alaylı tebessümle gülerek "Ne okuyacağını iyi biliyorsun?" diye laf attı. Herkes havalandırmaya dışarıya çıkarıldı. İçeride sadece koğuş başkanı, bir iki arkadaş ve ben kaldık. Duvarlar, yerler demir çubuklarla ve çekiçlerle kontrol edildi. Zemini aradılar, herhangi bir delik veya kırık bir yer bulamadılar. Tünelin girişi zeminden yarım metre yukarıda ön duvardan açılmıştı. Zemin katın duvarının, yaklaşık iki metre yerin altında olduğunu hesaba katamıyorlardı. Bir şey bulamayınca tedirgin bir ruh hali içinde tekrar geleceklermiş gibi yapıp çekip gittiler. Diğer koğuşları ise bizimki gibi sıkı aramayıp üstünkörü geçtiler.

Bu arama biçimi de kaygı vericiydi. Ertesi gün tekrar hem kalabalık hem de biraz tatlı sert olarak koğuşa yine daldılar. Bu kez içeride koğuş temsilcisinin dışında hiç kimseyi bırakmadılar. Elleriyle koymuş gibi direk tünelin kapağının olduğu köşeye varıp, duvarı çekiçle vurarak kontrol etmişler. Tünelin kapağına çekicin değdiği an kenarlarındaki ince sıva dökülmüş, böylece giriş kapağını bulmuşlar. Asker "Komutanım buldum! Buldum! Delik burada. Uzunca, karanlık, içerisi de gözükmüyor," diye bağırmıştı. İşin henüz nereden nasıl patladığını bilmiyorduk ama öğrenmekte gecikmeyecektik. Havalandırmada o gün üç saatten fazla kaldık. İdare tüneli kapatmıştı. Kaçacak olanların listesi sanki ellerindeymiş gibi malum dokuz kişiyi de koğuştaki arkadaşlardan ayırarak üst

katta bir odaya aldılar. Firar umudumuz suya düşmüş, moralimiz bozulmuş, özgürlük hayallerimiz yıkılmıştı.

Birkaç gün sonra Partizancı arkadaşlar, Erhan Gencer'in eşi üzerinden her ayrıntıyı öğrenmişlerdi. İstanbul'da TİKKO operasyonu yapılmış, yakalananların evinde Alemdağ Askerî Cezaevi'nin ve tünelin krokileri ve içeriden kaçacak olanlara düzenlenmiş sahte kimlik belgeleri çıkmıştı. İş buradan patlamıştı. TKP/ML'nin genel sekreteri Ali Haydar Akgün çözülmüş, bütün ayrıntılarına kadar bilgileri vermişti. Hatta bununla da yetinmeyip, bizim yoldaşlarla Sütlüce'deki buluşma yerine, polisleri götürerek yakalanmaları için tuzak kurdurtmuştu. Yoldaşlar bölgede TİKKO'ya yönelik operasyon olduğunu öğrendikleri için, İsmail Cüneyt tedbirli davranıp, uzaktan tuzağı sezinlediğinden buluşma yerine gitmemişti.

Metris Askerî Cezaevi'ne Sürgün

O kadar emek, lağım içinde bok kokusuna katlanarak çalışmak, uykusuzluk, yorgunluk, heyecan ve stres içinde hayallerimiz tuz buz olmuştu. Bunlara bir de sürgün eklenmişti elbette. Alemdağ Cezaevi'ndeki tutuklular İstanbul'daki çeşitli cezaevlerine sevk edildiler. Tünel çalışmasından dolayı üst katta tecride alınan dokuz arkadaştık. Kollarımız sıkıca zincirlenerek askerî araca konulduk. Zincir, el bileklerimizi iyice sıkmıştı. Acı içinde kıvranıyorduk. Subay ve askerlere kollarımızın ağrıdığını, kelepçenin kollarımızı çok sıktığını söylüyorduk ama aldırış eden yoktu! Beş altı saatlik sıkıntılı bir yolculuktan sonra kendimizi Metris Askerî Cezaevi'nin önünde bulduk. Burada kollarımız sıkılı halde saatlerce bekletilerek tek tek sıra ile giriş işlemlerimiz yapıldı. Hava kararmak üzereydi. Önde bir çavuş, arkada kalabalık asker grubu kollarımı çözmeden bir odaya aldılar. Birkaç asker ve subay daha geldi. Başlarındaki teğmen, "Metris Askerî Cezaevi'ne hoşgeldin," dedi. "Burası Alemdağ Askerî Tutukevi değil. Buranın namını duymuşsundur. Ya da yoldaşların gizli notlarla nasıl bir işkence yuvası olduğunu size anlatmıştır. Sana cezaevi yönetmeliğimizi ve iç tüzüğümüzü okuyacağız. Yapman gerekenleri bilmen lazım. Bu kurallara uyacaksan, vereceğimiz bölümü ona göre belirleyeceğiz." Uyulması gereken maddeler ve yapılmaması gerekenleri peş peşe okudular.

Bu yaptırımlara ne pahası olursa olsun uymayacağımı, hiçbir zorlama ve işkence karşısında boyun eğmeyeceğimi söyledim. "Oğlum, bunu misafirhaneye götürün önce," dedi teğmen. Bileğimdeki kelepçe zincir çözülmeden başka bir odaya götürüldüm. Ona yakın asker, kollarımdan, bacaklarımdan tutarak bir plastik sandalyeye zorla oturttular. Bir asker ise kollarıyla boğazımı sıkıp nefes aldırmazken, askerin bir diğeri makine ile saçlarımı kesmeye başladı. Ne kıpırdayabiliyor, ne de bağırabiliyordum. Slogan atmaya çalışıyordum ama hırıltıdan başka bir ses çıkmıyordu. Saçlarım kesilmişti, nefes alamadığımdan gözlerimden yaşlar geliyordu. Yanımdaki eşyalar aranmıştı, soyunmayınca ite kaka beni başka bir odaya sürüklediler. Zincirli kelepçe kolumdan çözüldü. Yaklaşık on kadar asker lastik copları kendi ellerine şap şap vuruyorlardı. Başlarında teğmen vardı. Askerler cop, tekme, tokat, yumruk eşliğinde bir meydan dayağıyla beni yere uzatıncaya kadar dövdüler. "Daha dur, bu ilk fasıl," diyordu teğmen. Askerler bacaklarımdan ve kollarımdan yüzüm yere bakacak tarzda tutarak havaya kaldırdılar. Diğer dört asker iki yandan sırtıma, kalçalarıma ve bacaklarıma copla kıyasıya vurmaya başladılar. Cop değdiği yerleri kızgın yağ dökülmüş gibi yakıyordu. Bu işkence biçimine kıç falakası diyorlardı. Kıçıma, sırtıma ve bacaklarıma inen copların ardından ses çıkarmamaya çalışsam da yer yer irademin dışında ağzımdan anlamsız sesler çıkıyordu. İşkenceler bir saat, belki de daha fazla sürdü. Nasıl geldiğimi, nereye, hangi bloğa ve kaçıncı koğuşa getirildiğimi bilmiyordum. Koğuş kapısından içeriye sürüklendim, birkaç parça eşyam içeriye atıldı. Daha sonra kendime geldiğimde sırtımdaki ağrılardan, kalça ve popomun üstündeki şiş ve yaraların verdiği acılardan dolayı karın üstü yatmaya çalışıyordum. Ama her yanım ağrı içindeydi, kıpırdayamıyordum. Sırtım çizgi çizgi simsiyah kan toplamış, şişmiş, bazı yerler patlamış ve çeşitli yaralar açılmıştı. Bunu aynı durumda olan arkadaşlar sırtıma bakarak anlatmışlardı. Her içeri gelen de benim gibiydi. Herkesi yara bere içinde yerlerde sürüyerek getirip içeriye atıyorlardı. Koğuşta bulunan tutuklularca yerden kaldırılıp bir ranzaya yatırıldım. Hareketsizce bir süre karın üstü kıpırdamadan uzandım.

Biz emniyetlerden geçmiş, bu işkence aşamasını arkamızda bı-

rakmamış mıydık? Her şey yeniden mi başlayacaktı? Peki ama o zaman hükümlü olmanın hükmü nerede kalıyordu?

Birkaç saat geçtikten sonra koğuşta ve karşı koğuşta bulunanlarla konuşarak cezaevi hakkında bilgi almaya başladım. Elbise giyenlerin içine atılmıştım. Neden elbise giyenlerin, kurallara uyanların içine atıldığıma anlam verememiştim. İdarenin bu tutumunu koğuştakilerle ve karşı koğuşlardakilerle konuşarak anlamaya çalışıyordum. Yeni gelenlere her zaman benzer uygulamalar yapılıyormuş. Akşam karavanasından sonra ağrı ve acılarıyla, yara beresiyle mavra yaparak, bütün ağrıları espri içinde unutarak, yapılanlarla alay ederek birbirimize anlatıp gülüyorduk.

Alemdağ Askerî Cezaevi'nden gelenler olarak artık bir işkence merkezi olan Metris'teydik. Direnen bütün tutsaklar sakallıydı. Bende sakal olmadığından "Neden karara uymuyorsun, sakallarını kesiyorsun?" diye birçok tutuklu benimle kafa buluyor, şaka yapıyordu. Metris, Alemdağ gibi değildi, oldukça büyüktü. Birbirine paralel bloklardan oluşuyordu. İdare bölümünü saymazsak beş bloktu. Geniş bir koridor blokları birbirine bağlıyordu. Bloklar üç katlıydı. A blokta idare, B blokta kadınlar, C bloğun B'ye bakan tarafına itirafçılar ve onlara yakın olanlar kalıyorlardı. C, D, E bloklarda direnen siyasiler kalıyordu. E bloğun arka yüzü duvara baktığından tutuklular buraya kendi içlerinde Sibirya ismini vermişlerdi.

Cezaevi komutanına bağlı her katın kendi yetkilisi olan teğmenler vardı. Her kata bir subay hükmediyordu. Kat komutanlarının emrinde bloklara bakan astsubaylar, çavuşlar ve emirlerindeki askerlerle birlikte sürekli koşuşturma içindeydiler. Cezaevi yaşamı tam bir askerî disiplin içinde kurgulanarak yürütülüyordu. Yemekler saatinde, düzenli bir şekilde, arabalarla koğuş kapılarına getiriliyordu. Tutukluların cinsel isteklerini köreltmek için bol şaplı yemekler, karavana içinde koğuş kapıları açılarak içeri veriliyordu. Sayımlar ise sabah akşam olmak üzere her kattaki koğuşlarda ayrı ayrı alınıyordu. Koğuş kapısı açılıp "Sayıma hazırdır komutanım!" tekmilini veren askerin yüksek sesinden sonra sayım ekibi içeri girip sayıyor, ardından, isteklerimiz koğuş temsilcilerince subaya iletiliyordu. Bu saçma tören, demir kapıların gürül-

tülü sesleri arasında, askerlerin koridordaki "rap rap" resmî geçit yürüyüşleriyle diğer koğuşlarda da tek tek aynı uygulama tekrarlanarak son buluyordu.

Koğuşlarımız üç bölümden oluşuyordu: banyo-tuvalet, yemek odası ve yatakhane. Yemek odasına gazino deniyordu. Burada iki masa, on on beş sandalye ve bir çelik dolap bulunuyordu. Yemekler burada yeniliyor, çaylar burada içiliyor, sayımlar burada veriliyordu her türlü uğraşılarımızı burada yapıyorduk. Voltalar da koğuş kapısıyla yatakhanenin kapısı arasında atılıyordu. Yatakhane, yemekhane, tuvalet ve banyonun pencereleri havalandırmaya bakıyordu. Giriş kapısında, yemekhane ve yatakhanede dışarıdan, koridordan açılıp kapanan birer mazgal bulunuyordu. Küçük posta paketleri, ilaç vb. buradan alınıp veriliyordu. Ayrıca koridordan asker ve subaylar bu mazgallardan içeriyi izleyerek, dinleyerek denetimi sağlıyorlardı.

Cezaevinde, polis emniyetinde tekrar sorguya alınmalara ve zorla mahkemelere götürülmelere karşı topluca direniliyordu. Fakat kısa bir süre sonra diğer yapılar bu tutumdan vazgeçtiler. DS, TİKB ve Kurtuluş alınmış olan kararı devam ettiriyorduk. Polise alınmalar pek sık olmasa da zaman zaman tutsaklar işkence için tekrar alınıyorlardı. Bizim bu konuda örgütsel bir tavrımız vardı. Koğuştan alınırken direnilecek, o andan itibaren açlık grevine başlanılacaktı. Poliste ifade verilmeyecek, imzadan imtina edilerek tekrar cezaevine getirilene kadar açlık grevi sürdürülerek, cezaevinde bırakılacaktı. Cezaevinden alınmalara karşı bu tavrımızı Kurtuluş'un ve DS'nin vazgeçmesinden sonra da tek başımıza sürdürdük. Dev-Sol'un mahkemeleri başlamıştı, haftanın iki üç günü duruşmalara zorla götürülüyorlardı. Her koğuşta bir iki DS'li arkadaş mutlaka bulunuyordu. Dolayısıyla haftada iki üç kez koğuşlara sabah erken saatlerde baskın yapılıyordu. Bizler de direnenler olarak kol kola girip sloganlarla yanıt veriyorduk. Dövülerek, coplanarak işkence altında kol kola girilerek oluşturulan zincirden, mahkemeye götürülecek sanık, coplanıp dövülerek zorla koparılıp, sürüklenerek götürülüyordu. Fakat alınan devrimci tavır dışarıda da sürdürülecek, direnerek soyunulmayacaktı. Dışarıda da işkence altında soyundurularak eller kelepçelenip cezaevi arabası-

na sürüklenerek götürülüyorduk. Dönüşte de sırt, kalça, kıç falakası çekilerek, koğuşlara getirilerek atılıyorduk. Bu uygulama yıllarca sürdü.

1983 yılı baharında İstanbul cezaevlerinde saldırılar oldukça yoğunlaşmıştı. Kalem yasağı konularak savunma ve düşüncelerimizin yazılı olarak ifade edilmesi, mahkemelere yansıtılması engellendi. Permatik ve kantin satışları yasağı da konularak doğal zorunlu ihtiyaçlarımız karşılanmadı. Avukat ve görüş yasağı, mektup ve doktora çıkarılmama ayrı uygulamalardı. Yaptırımlara uymamız isteniyordu. Devrimci tutsaklar buna boyun eğmediklerinden bütün haklarımız gasp edilmişti. Tüm saldırılar yeni boyutlar kazanarak devam ediyordu.

8 Temmuz Süresiz Açlık Grevi

Fazla sürmeden Özel L Tipi Sağmalcılar Cezaevi'ne yapılan sevklerin ardından, 8 Temmuz günü, merkezî olarak bütün İstanbul cezaevlerindeki tutukluların katıldığı açlık grevine başladık. Açlık grevine rağmen saldırılar devam ediyor, işkence altında arama bahanesiyle sık sık koğuş değişiklikleri yapılıyordu. Açlık grevi, işkenceler, hak gaspları tutuklularda bir dökülme yaratmıştı. Metris'te tutuklular, ihanetçiler, bağımsızlar ve bir de direnenler diye üç bölüme ayrılmıştı.

Sağmalcılar Hücre Tipi Cezaevi, askerî cezaevi statüsünde açıldı. Bütün örgütlerin ileri kadro ve yöneticileri, öncelikle Sultanahmet ve Metris cezaevlerinde bulunanlar buraya gönderildiler. Metris'te ileri kadro ve yöneticiler, cezaevi mücadelesinde tecrübeli, yetkili ve fonksiyonel olanlar önce tecride alınıyor, bir süre burada tutulduktan sonra Sağmalcılar'a sevk ediliyordu.

AG sürüyor, direnişe katılanların moralini yüksek tutmak için herkes rolünü oynamaya çalışıyordu. O güne kadar İstanbul cezaevlerinde 17 günü aşan bir açlık grevi yaşanmamıştı. Fazla deneyim ve tecrübe yoktu. İki bine yakın siyasi tutuklu açlık grevindeydi. 21. günü geçtiğinde, açlıktan ölümlerin olacağı, hatta çok büyük oranda sakat kalınacağı düşünülüyor, tutuklular bundan ciddi ciddi kaygılanıyorlardı. Metris koridorlarında açlık grevinin

onuncu gününden sonra, yeni bir işkence yöntemine başvuruldu. Et pişiriliyor, üçtekerli bir arabayla bu pişirilen et koridorlarda dolaştırılıyordu. Koğuş mazgalları da açılarak tutuklulara et kokusu koklatılıyordu. Mazgallardan mangalda pişen etin kokusu burnumuza eriştikçe midelerimiz kazınmaya başlıyordu.

Merkezî sistemden sürekli, hoparlörle İstanbul sıkıyönetim komutanı Haydar Saltık'ın "Devlet taviz vermeyecek, Açlık grevini bırakın," talimatları dinletiliyordu. Açlık grevi boyunca yine anonslarda açlık grevinin insan bedeninde yaratacağı tahribatlar sıralanarak kimi organik rahatsızlıkların yanı sıra "cinsel iktidarsızlığa" yol açacağının önemle üzerinde durularak saat başı anons tekrar ediliyordu. Müşerref (Tezcan) Akay'ın "Türkiyem" parçası işkencelerin duyulmaması için, yüksek sesle tutuklulara dinletiliyordu. Bir yandan taviz verilmeyeceğinin kararlılığının talimatları, diğer yandan koridorlarda pişirilen etin kokusu içeri yayılıyordu. Kokular aç kalmış tutukluların zayıflıklarına yöneliyordu. Açlık grevinin insan bedeninde yarattığı sakatlıklar duyurularak sağlık ve can korkusu işleniyordu. İdeolojik saldırıların bir parçası olan poliste çözülmüş örgüt önderlerinin polis ifadeleri, çoğaltılıp koğuş mazgallarından içeriye atılarak örgüt içi güven yok edilerek güvensizlik derinleştirilmek isteniyordu.

Açlık grevinin kamuoyundaki etkisini kırmak için *Güneş* ve *Tercüman* gazetelerinde hapishanedeki hainlerle yapılan röportajlar yayımlanıyordu. İtirafçı hainler "Siyasiler içeriye önceden yiyecek stoklayarak gizli gizli yiyorlar. Sonra da açlık grevi yaptıklarını söylüyorlar," diyorlardı. Oysa cezaevi görevlileri biliyorlardı. Önceden var olan yiyecekler açlık grevi başlangıcında koğuşlardan çıkarılmış, koridorlara bırakılmıştı. Kararın hemen ardından yöneticiler yoğun bir arama yaptırmış, şekere, tuza varıncaya kadar her şeye el koymuşlardı.

Eylemde ilk çözülenler TİP, TSİP, TKP'li mahkûmlar oldu. Daha açlık grevinin 7. gününde eylemi bıraktılar. Fakat onların bu davranışı açlık grevinde olan diğer direnişçiler üzerinde moral bozukluğu yaratmamıştı. Çünkü tutuklular onların direnişi sonuna kadar götürmeyeceklerini biliyorlardı. Onlar hiçbir zaman direniş içinde yer almamışlardı.

Bu benim ilk uzun sürecek açlık grevim olacaktı. O güne kadar bulunduğum cezaevinde bir haftadan fazla süren açlık grevleri yapılmamıştı. Üç beş günlük veya en fazla bir haftalık protesto ve destek eylemleri yapılmıştı. En ağır işkenceler karşısında taviz vermeyip bir komüniste yakışırcasına nasıl direndiysem, uzun süreli açlık grevlerinde de üzerime düşeni en iyi biçimde sürdüreceğime inanıyordum.

Sağmalcılar 2. Özel Askerî Ceza ve Tutukevi'nin açılmasıyla sevklere gidenler de birkaç gün gecikmeyle açlık grevine başlamışlardı.

Açlık grevi bedenimizde etkisini göstermeye başlamıştı. Gün geçtikçe eriyen, iyiden, iyiye zayıflayan bedenimize yabancılaşıyorduk. Kemiklerimiz çıkmış, yüzlerimiz çökmüş, gözlerimiz çukurlarına kaymıştı. Diş etlerimiz çekildiğinden dişlerimiz dışarıya fırlamıştı. Ağzımızdan, koltukaltlarımızdan korkunç kokular geliyordu. Adım atmalarımız, oturup kalkmalarımız hareketlerimiz oldukça ağırlaşmıştı. Gün geçtikçe de iyice ağırlaşacaktı. Bir kısım arkadaşlar sarsılıp yere düşüyor, birçokları duvarlara tutunarak yürüyorlardı. Eriyen yağ ve et dokularımız bedenlerimizde ağır bir koku oluşturuyordu. Sanki koğuşlarımıza hâkim olan ölüm kokusuydu. Baş döndüren, mide bulandıran, kusma hali yaratan bu kokuya dayanmak açlığa dayanmaktan daha zordu.

Hiçbir şey yemiyor, sadece su içiyorduk. Su ile açlık hissini bastırmaya çalışıyorduk. Ama bu mümkün değildi. Yemediğimiz halde aç günlerimizi, saatlerimizi dolduran sohbet konusu da yine yemek oluyordu. Gece geç saatlere kadar süren yemek söyleşileri tutsakların bıkıp usanmadan anlatıp dinledikleri, en sevdikleri yemeklerin tarifleriydi. Televizyondaki yemek tarifi programlarını aratmıyordu. En güzel, en sevilen yöresel memleket yemekleri yapılıyor, özenle hazırlanıp masalara getirilerek "Hadi afiyet olsun," deniliyordu. Ama önümüze gelen açlığın kendisiydi. Midelerimiz anlatılanlardan dolayı asitler salgıladığından acı acı kazınma başlıyordu. Bu tablo aslında birçok zayıf unsurun açlık grevini bırakmasına da sebep oluyordu.

Açlık grevinin 15. gününe geldiğimizde, idarenin tavizsiz görünen tutumu ve saldırıları bir kısım tutuklunun ve bazı örgütlerin

kadro ve yöneticilerinin kararlılığını kırmıştı. 20. günden sonra "Ölüm orucu olur," tartışmaları kitlenin ruh halini etkilemiş, açlık grevini bırakmalar başlamıştı. Bu tartışmalar, bırakanlar ve bağımsızlara gidenler üzerinden idareye yansımıştı. Açlık grevinin 16. gününde HK idareyle görüşme talebinde bulunma önerisiyle geldi. DY de destekledi. DK ise karşı çıkmıştı. Bırakmaların yoğun olması nedeniyle 18. gün de TKP/ML ve DY idare ile görüşme önerisinde bulunanların düşüncesine katıldılar. DK da bu öneriyi destekledi. DS, TİKB ve bazı yapıların karşı çıkması nedeniyle dilekçe vermekten ve idare ile görüşme isteğinden vazgeçildi.

Bu tartışmalardan haberdar olan idare, hoparlörden anons yapmayı artırarak açlık grevinin sürdürülmesi halinde insan vücudunda yaratacağı tahribatları ve etkileri sıralayan doktor raporlarını okumayı sürdürdü. 1. Ordu Komutanı Haydar Saltık'ın "Taviz verilmeyecektir," bildirisinin okunması kitle içinde etkili oldu. Dökülmelerin arttığını gören idare, eylemi kırma çabalarına hız verdi. Cephe Yolu davasından açlık grevini bırakan, sonrasında ihanetçi olan Halil Kaya'nın açlık grevini sürdüren tutuklulara, "Siyasi baskıdan, örgüt baskısından kurtulun, açlık grevini bırakın, sağlığınızdan olmayın," şeklindeki konuşmalarının hoparlörden verilmesi üzerine, tutuklular hep bir ağızdan "Kahrolsun faşizm!" ve "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek!" sloganları ile yanıt verdiler.

AG'nin 22. gününde HK, DY, DK, TKP/ML kendi aralarında karar alarak idareyle görüşmek için 25. günden itibaren, her gün sırayla bir siyasetin dilekçe vermesini kararlaştırdılar. Verilen dilekçelere karşın idare görüşme isteklerine yanıt vermedi. İdare nasıl olsa bırakacaklar diye düşünüyordu. 25. gün DY ile DK temsilcileri idareye dilekçe ile başvururken Eylem Birliği davasından yargılanan tutuklular dilekçe vererek açlık grevini bıraktıklarını açıkladılar. TKP/ML, DY, DK, HK 27. gün geceyarısı mazgallara vurarak direnişi bıraktıklarını açıkladılar. Direnişte çözülme başlamıştı. Cezaevi yöneticileri bunun farkındaydı. Nasıl olsa bırakacaklar diye direnişi umursamaz görünmeye çalışıyorlardı. Kadınlar ve Subaylar davasındakilerin de bıraktıkları haberinin gelmesi üzerine ertesi gün TİKB, DS, K, DHB, PY kendi iç tartışmalarımızın sonunda bizler de açlık grevini bırakmak zorunda kaldık.

Ziyaretçilerimiz bile bu eylemde, "Bir iki gün daha sürdüremediniz mi? İdare geri adım atma noktasına gelmişti," diyerek yanlış yaptığımızı açıkça dillendirdiler. Eylemi bitirmemizden bir gün sonra, bana Sultanahmet'ten acil bir tel geldi, Ezop diliyle, "Tekrar başlayın," diyorlardı. Fakat bunun koşulları ve zemini mevcut değildi. Direniş kırılmış, yenilgiyle sonuçlanmıştı. Kafalarda otuzlu günlere direnişi taşımanın imkânı yoktu. Ölümler, sakat kalmalar olur kaygısı ağır basmıştı. Otuzlu günlerde ölümlerin ve sakat kalmaların olmayacağını yaşayarak öğrenmiştik. 17. günlerden 27. günlere taşınmıştı direniş. Fakat bırakmalar, dökülmeler artmıştı. DS, TİKB, DHB, K, PY davası tutukluları olarak açlık grevini bırakma tavrına karşı çıkmamıza rağmen, direniş bırakılınca, direnişin kırıldığı noktada eylemi kendi başımıza sürdürmemizin başarı olasılığının zayıfladığını düşünmüş, bir gün sonra biz de bitirmiştik. Direniş yenilgiyle sonuçlanmıştı.

Direnişin kırılmasıyla idare kantin satışını da durdurarak açlık grevinden çıkanları karavana yemeğine talim ettirdi. Oysa günlerce aç kalan bedenin yeniden ağızdan beslenmeye geçmesi öyle kolay değildi. Başlangıçta sindirimi kolay olan besinlerin ölçülü bir biçimde azar azar ve sık sık alınması gerekiyordu. Fakat cezaevi yönetimi baharatlı bulguru, nohut, fasulye ve mercimeği önümüze dayadı. Birçok tutuklu dayanamayıp yiyerek büyük acılar çektiler. Koğuşlar tuvalete çıkan tutukluların ortalığı inleten çığlıklarıyla kulaklarda çınlıyordu. Birçok tutuklu mide bağırsak kanamaları geçirdi. Yüzlerce açlık grevcisinde hemoroid oluştu. İdarenin bu tutumu saldırıların süreceğinin sinyallerini veriyordu.

İdare o güne kadar hiç görülmemiş psikolojik savaş yöntemlerine başvuruyordu. Açlık grevinin sonunda teğmen koğuşlara gelerek revire çıktığında süt içen, bisküvi yiyerek zayıflık göstermiş bazı insanların isimlerini ve kantin borçlarını açıkladı. Kantin borçları olan bu kişilerin adları ve borç miktarları açıklanırken koğuşlarda buz gibi bir ortam oluştu. Tutuklular şaşkınlık içinde kuşkulu gözlerle birbirinin yüzüne bakmaya başladılar. Duyduklarımız cezaevi yönetiminin oyunu muydu, yoksa doğru olabilir miydi? Bu tutum bizde bile kuşku ve kaygıyı iyice derinleştirdi. Bu tavra düşülmesinin önünü almak için bundan sonraki dire-

nişlerde revire çıkılmaması düşüncesini bir önlem olarak düşünmeye başladık.

14 Ağustos 1983 sabahı erkenden büyük bir talan operasyonu başladı. Metris Cezaevi yönetimi direnişten yeni çıkmış, henüz kendini toparlayamamış, direnişin yenilgisini üstünden atamamış tutukluları sindirmek için tam bir fırsat kollamıştı. Talan operasyonu çok yönlüydü, tam bir saldırı paketini içeriyordu. Koğuşlarda ne var ne yok alarak, kırıp dökerek, yatakların içini bile boşaltarak, her yer tam bir çöp yığınına dönüştürülmüştü. Not, doküman, yazı, kalem, gizlenen bir şey bulmak için ranzalar bile söküldü. Tuvalet fayansları kırıldı. Koğuşlarda aranmadık, kırılmadık bir şey bırakılmadı. Eşyalar, yiyecekler, sigara, sabun, deterjan yatağın üstüne döküldü. Kitap, defter, ders kitapları toplandı. Televizyon, radyolar, tüm ilaçlar, cam bardaklar, piller, tutukluların yetiştirdiği çiçekler kırılıp döküldü. Pelür ve kopya kâğıtlarına, beyaz mektup kâğıtlarına, tükenmez ve dolma kalemlere, kitaplara el konuldu. Masa ve sandalyeler boyanacak diye alındı. Teksir kâğıdı ve kurşun kalemin dışında bir şey bırakılmadı. Sonraları bazı koğuşlara lüzumsuz kitap ve dergilerin arasına porno resimleri konarak mazgaldan içeriye atıldı. Kitaplarımızın arasına çıplak kadın resimleri konulmuştu. Arkasından siz cinsi sapıksınız diye anti-propaganda yapıldı. Her şeyi yasakladılar. Baskı uygulamak, dayak atmak, şiddetin boyutunu artırmak için onur kırıcı aramaları dayattılar. Aramalar sırasında tutuklular sekiz on saat tüm ihtiyaçlarından mahrum bırakıldılar. Açlık grevinden çıkan tutuklular aç susuz havalandırmada bekletildiler. Tuvalet ihtiyaçlarımız bile karşılanmadı. Birçok tutuklu havalandırmanın köşelerine tuvaletlerini yapmak zorunda bırakıldılar. Havalandırmadan içeriye alınırken mahkûmlar çırılçıplak soyundurularak aranmak istendi. Binbaşı Muzaffer Akkaya, Üsteğmen Yalçın Demirel, Üsteğmen Beşler Güzel, Üsteğmen Zafer Güder yenik güçler karşısında muzaffer komutan edasıyla tutukluların görebileceği koridorda gezinmeye başladılar. Artık hangi nedenle koğuş dışına çıkarılırsak çıkarılalım dönüşte kapıda donumuza kadar soyunacaktık. Bu da yeterli olmayıp donlarımızın içine kadar kontrolden geçirilecekti. Bu dayatmaya öncekiler gibi direndik. Direnenler olarak, sekiz yüz

tutuklu hepimiz tek tek dövülerek işkenceden geçirildik. Giysilerimiz yırtılıp parçalandı.

Soyunmayan kişiler ziyarete, avukata, revire, hastaneye ve mahkemeye götürülmüyorlardı. Eylem Birliği davasından yargılanan tutukluların dışındakiler kendi istekleriyle soyunmama kararı aldılar. Koğuştan kendi isteğiyle dışarı çıkmak onur kırıcı bir aratmayı kabul etmek demekti. Eylül ayının ortasına kadar soyunmayı kabul etmeyenler mahkeme, ziyaret, avukat, revir, hiçbir yere çıkarmıyorlardı. Mahkemeler tıkandığından çıkışta fermuar açtırma vb. küçük çaplı yoklamalarla geçiştiriliyor, dönüşte tutuklular zorla soyundurularak kış falakası çekiliyordu. Mahkemeye çıkacak tutuklulara mazgaldan soyunup soyunmayacağı soruluyordu. Kendiliğinden çıkmayan tutuklular koğuştan zorla alınıyordu. Koridorda ahlak dışı aramalara maruz kalıp dayak altında mahkemeye götürülüyorlardı. Dönüşte kaba dayak ve kış falakası çekiliyordu. Bir süre sonra bu işkenceye zorla saç kesme ve bıyık yolma uygulaması eklendi. Zorla soyarak arama, saç kesme ve dövme faslını diğer tutukluların slogan seslerini duymayacağı, işkencelerin görülmeyeceği, cezaevinin kuytu bir yerinde gerçekleştiriyorlardı. İdarenin ıssız yerlerini tercih ediyorlardı. Amaç bireysel karşı koyuşu kırmak, direnme iradesini aşındırmak, kişileri sindirmekti.

1983 açlık grevinin yarattığı yenilgi psikolojisinin ortadan kaldırılması, yeniden mücadele ve direnme ruhunun geliştirilmesi, bireysel direnişin kitlesel direnişe dönüştürülmesi için direnişin koğuşlara çekilmesini uygun görüyorduk. Bu düşünceye HK, DY, DK, TKP/ML katılmadılar. Tek tip elbise tutukluları olarak direnişi koğuşlarda başlatarak sürdürdük. Bir süre sonra Kawa ve DHB koğuşlarda direniş tavrından vazgeçtiler. DS-K-TİKB üçlü yapı olarak direnişi koğuşlarda sürdürmeye devam ettik. Bizler koğuşlarda kol kola girip direnerek sloganlarımızı haykırırken diğer siyasetten arkadaşlar koğuşun bir köşesine çekilip seyrediyorlardı. Bazı arkadaşlar koğuş içindeki direnişi doğru bulmasına karşın örgüt kararı diyerek uymak zorunda kalıyordu. Bizler onların yanında direnerek dayak yerken, seyirci kalmak bazılarının zoruna gidiyordu. Bu duruma içlerinde tahammül edemeyip ağlayanlar oluyordu. Örgüt olarak koğuş direnişine katılmamalarının nedenini

"Kitle koğuş direnişini göğüsleyecek durumda değil," diye açıklıyorlardı. Oysa devrimci tutsaklar koğuşlarda direnmedikleri için üzüntü ve sıkıntı duyuyorlardı. Direniş cephesinin zayıflamaması için kol kola girişlerde bazı arkadaşlar sıraların başlarında duruyordu. Dayağın çoğunu yiyerek bir kısım zayıf unsurların dökülmesini önlemeye çalışıyorduk.

Askerler mahkemeye çıkacakların isimlerini mazgaldan okuduklarında, koğuş direnişlerine katılmayanlar ön girişteki gazino dediğimiz yemekhane bölümünde toplanıyorlardı. Direnenler ve mahkemelere götürülecek olanlar kol kola girerek işkence ile alınacak tutukluyu askerlere vermiyorduk. Tutuklu cop, tekme, yumruk saldırıları arasında zorla koparılıp aramızdan alınıyordu. Koridora çıkarılınca ismi tekrar soruluyor, direnişçi ismini söylemeyerek askerlere zorluk çıkartıyordu. İdare mahkemeye çıkarılacak kişinin resmine bakarak götürmek istedikleri kişi olup olmadığını saptamak zorunda kalıyordu. Bazen yanlış kişiyi götürdükleri de oluyordu. Bu nedenle defalarca koğuşlardan yanlış tutukluyu aldıklarından, tekrar tekrar aynı koğuşa operasyon düzenlenerek dayaktan geçiriliyordu. Direnişin ilk günlerinde yoğun saldırılar karşısında diğer tutuklular da slogan atarak destekte bulundular. İdare caydırıcı olmak için saldırının şiddetini artırınca, diğer yapılar slogan atmaktan ve destek sunmaktan da vazgeçtiler. Koğuş direnişimiz idarenin her türlü insanlık dışı saldırılarına kış, baldır, sırt, ayak falakası ve saç, bıyık kesme uygulamalarına karşın aylarca devam etti.

Tek Tip Elbise Süreci

İnsan yaşadığı anda olayları pek fazla değerlendiremiyor. Aradan yıllar geçtikten sonra geriye baktığımda acıyla gülerim. O alçakça, iğrenççe uygulamaların bir tekine bile dış yaşamda katlanmak olanaksızken, o kadar işkenceye karşın, hem de işkencenin hemen arkasından koğuşlarda halay çekmek, gülmek, fıkra anlatmak, hatta yediğimiz dayağı ballandıra ballandıra öyküleştirmek bana şimdi alabildiğine komik geliyor. Oysa bu yaşananların hiç de komik bir yanı yoktu. Hayır, anlatırken gülüyorduk. Başkalarına bakıyordum, onlar da anlatırken gülüyorlardı. Neden mi? Yaşanılanların hiçbiri normal değildi de ondan.

Cezaevleri, isimlerinden de anlaşılacağı gibi insanlara verilen cezaların çektirildiği evlerdi. Ama cunta döneminde insanlar kendilerine mahkemeler tarafından verilmemiş onlarca cezayı da göğüslemek zorunda kaldılar. Uygulamalar birbiri ardına geliyordu. Bizleri deney tavşanları gibi görüyor, üzerimizde her yöntemi uyguluyorlardı. Ne acıdır ki uğruna ölümlere gittiğimiz halkımız nedense dışarıda bunları duymak bile istemiyordu.

Dışarıdakiler dedim. Sadece onlar mı? Yanı başımızda, aynı koğuşlarda olan, hem de kendilerini devrimci ilan eden insanlar da susuyorlardı. Bunun adını da devrimci taktik koyuyor, savunuyorlardı. O insanlardan önemli bir kesimi, şimdi yine değişik örgütle-

rin yöneticisi konumundalar ve yine işkencenin insanlık suçu olduğunu söylüyorlar. Ama tek farkla, şimdi dışarıdalar, yasalar biraz değişti, böyle bağırmak artık tutuklanma gerekçesi olmuyor ve onlar yürüyüşlerden, mitinglerden sonra rahat evlerine gidip, televizyonlarını seyrediyorlar.

İdare yeni saldırılar için değişik bir gerekçe bulmakta gecikmedi. Cezaevlerinden kaçışları önleyeceğiz diyerek mavi renkli adi bir bezden oluşan tek tip elbiseyi yarattılar. 1984'ün ocak ayı içinde tek tip elbise giydirileceği, tüm sivil elbiselerin toplanacağı, sadece eşofmanların kalacağı anonsu yapıldı. Yoğun bir saldırı altında operasyon yapılarak tüm elbiselerimiz toplandı. Mahkemeye gidenlere zorla tek tip elbise giydirildi. Mahkemeye giderken ellerimiz zincirlenmesine karşın dişlerimizle elbiseleri yırtarak çıkarmaya çalıştık. Mahkeme salonlarında kelepçeler açılır açılmaz üzerimizdeki elbiseleri yırtarak çıkardık, çıplak kaldık, mahkemelerde suç duyurusunda bulunarak faşist idarenin ve cuntanın teşhirini yaparak kamuoyu yaratılmaya çalışıldı.

Savunma, savunmanın sorgusu, onun sorgusu ve savunması biçiminde sıkıyönetim mahkemelerinde Fatih ve Remzi ile ortak yargılandığımız duruşmalarımız sürüyordu. Sabah erken saatlerde operasyonla alıyorlardı, kışın soğuğunda mutfağın arka yüzündeki havalandırmaya çıkarıyorlardı. Metris'te sadece slip don giyebiliyorduk. Biraz uzun don giyenler olduğunda dayak ve işkence altında zorla çıkarttırıyorlardı. Bir sabah yine bilinen duruşmalarımdan birine götürülecektim. Sabahın erken saatlerinde operasyonla koğuşa saldırarak beni aldılar. Cop, tekme, tokat, yumrukla döve döve kollarımı kelepçeleyerek havalandırmaya attılar. Karla karışık yağan yoğun yağmur altında havalandırmada bekletilmeye başladık. On kadar tutsak havalandırmada donmamak için koşarcasına volta atıyorduk. Muzaffer Yüzbaşı yanındaki çömez subayları ile birlikte koridorun camlı kısmında bizi izliyor, biz kar ve yağmur altında it gibi titrerken, onlar kahkahalarla çaylarını yudumluyorlardı. Sonra kapıyı açıp bize laf atıyordu yüzbaşı: "Oğlum Hitler'in ordusunu Kızıl Ordu yenmedi. Onu kara kış, dondurucu soğuk ve kar yendi. Biz de sizi bu kışın soğuğunda çıplak olarak havalandırmada bekletip dondurarak direnişinizi kıra-

cak, sizleri teslim alacağım. Daha nereye kadar direneceksiniz göreceğiz bakalım."

Ona yanıtımız açıktı, birimizin söylemesi yetiyordu: "Coplanmaya, kıçlarımıza çekilen falakaya ve her türlü vahşetinize karşı direndik. Soğuk hava, kara kışa ve yağmura da direneceğiz. Size teslim olmayacağız," dedim.

Soğukta donmamak için sırt sırta veriyor, birlikte eğilip kalkarak, birbirimize sokularak ısınmaya çalışıyorduk. Koşarcasına yürüyerek mahkemeye götürülmeyi bekliyorduk. Onlarca asker ellerinde coplarla havalandırmaya daldılar. Tek tek bizi döverek koridora alıp, orada kalça, kıç, sırt, ayak falakası çekerek tekrar soğuk havalandırmaya bıraktılar. Havalandırmada göl halini almış, kirli mutfak sularının içine yatırıldık. Islatıp tekrar tekrar kıç ve ayak falakaları çektiler. Öğlene doğru ringlere doldurularak Selimiye'ye götürüldük. Yolda donma tehlikesi atlattık. Dişlerimiz çatır çatır sesler çıkarıyordu, vücudumuz kaskatı kesilmişti, ağaç gibiydi, hareket etme özeliklerini yitirmişti. Ringin içinde arkadaşlarla sırt sırta oturup kalkarak, birbirimize vücudumuzu sürterek hareket edip ısınmaya çalışıyorduk. Don atletle olduğumuzdan mahkeme "Duruşmaya uygun olmayan kıyafetle geldiklerinden dışarı çıkarılmıştır," diye tutanak tutup, bizleri mahkeme salonundan dışarı atıyordu. Dönüşte yine saatlerce havalandırmada don atlet bekletildik. Tek tip elbise giymemiz için kaba dayak, saç, bıyık kesme saldırıları altında koğuşlara götürüldük.

Koğuşta bir sabah kahvaltı sonrası asker ve subay "İdarede görüşmen var," diye beni kapıya çağırdılar. Ben de boş bulunarak koğuşta neden niçin tartışmasını yapmadan asker ve subayın peşine takılıp çıktım. Subay önde ben ortada askerler arkada yürüyorduk. Subay nereye dönerse ben de onu takip ediyordum. İdareye yaklaşınca farklı bir yöne döndüler. İçimden işkence yapmak için bir başka yere götürüyorlar diye düşünmeye başlamıştım ki, bir kapı açıldı. Beni içeriye sokup kapıyı kilitlediler. İçeride her örgütün yöneticilerinden kırka yakın tutuklu vardı. Bazılarını tanıyor, bazılarını da isim olarak biliyordum. Burası tecrit koğuşuydu, ben de kendimi tecritte B-2 koğuşunda bulmuştum. B-2 koğuşu B bloğun orta katında müzik odasının yanında, A bloktaki yemekhane-

nin karşı sırasındaydı. Diğer tutukluların kaldıkları yerlerden tamamıyla yalıtılmıştı. Koğuşun yan ve arka tarafında kadın tutuklular bulunuyordu. Kalorifer boruları üzerinden belirli seslerle rahatça haberleşebiliyorduk. Karşılıklı olarak attığımız sloganlar kolayca duyuluyordu.

Tecrit Koğuşu

Küçücük bir koğuşta benimle birlikte otuz üç kişi bulunuyordu. Koğuşta on yedi yatak vardı. Bunlara tıkış tıkış, sıra sıra diziliyor, nöbetleşe yatıp kalkıyorduk. İki grup halinde gece ve gündüz olarak uyuyorduk. İdare bizleri teslim almak için insan aklının almayacağı saldırıları deniyordu. Bizler de bu saldırılara karşı kendi içimizde tartışarak savunma taktikleri geliştiriyorduk. Metris yönetimi yakalanan tutuklulara ait notlardan, belgelerden ve direniş saflarını terk edenlerden direniş üzerine düşüncelerimizi öğreniyordu. Bu bilgilerle yetinmeyip tutuklular içinde bir kısım zaaflı insanlardan işbirlikçi ajanlar örgütlemişlerdi. Otonom davası tutuklularının hapishanedeki temsilcilerinden olan Bahtiyar Aytekin, aramızdaki tartışmalardan, alınan kararlardan haberdardı. Bütün bilgileri de idareye ilettiğinden, idare gelişmelere karşı önceden tedbirlerini alıyordu. Bu muhbirin idareye çalıştığı, tecritte ortaya çıkarılınca rahatsızlığı nedeniyle revire çıkma bahanesiyle gidip idareye sığındı. Bahtiyar, oldukça ileri çıkmış, birçok örgütün ileri kadro ve yöneticileriyle sıcak, dostça ilişkileri olan birisiydi. Kendini sevdiriyordu. Astım ve kalp rahatsızlığı nedeniyle her gün bakım için revire çıkıyordu. Üzerindeki kuşkuları dağıtmak için idareye karşı tutumlarında ılımlı olan bir başka tutuklu hakkında şaibe yaratarak kendisini perdelemeyi de başarmıştı.

Çok renkli bir kişilikti. Koğuş ve havalandırma eğlencelerinde türküler söyler, fıkralar anlatır, şiirler okur, hoş sohbetleriyle de sıcak dostluklar kurardı. Ama idareyle sadece onun ilişkisi vardı, bu durumda haberleri de o götürüyordu. Bahtiyar'ın direnişçi tavırları, tiyatrocu gibi davranışları, sloganlara katılışı, kapılara vuruşu, olur olmaz keskin çıkışları, şüpheleri üzerinde toplamıştı. Onun revire gidiş gelişleri yakın markaja alınarak idareyle olan ilişkileri açığa çıkarılmıştı.

Tecrit, renkli simalardan yana oldukça zengindi. Şakir Bilgin'in dingin, ağırbaşlı sakin bir kişiliği vardı, İhsan Bakış uyumlu bir devrimciydi. Tahsin Demir sıcak, samimi ve hoşsohbetti. N. Kürüm, şarkıları, türküleriyle, şaka ve esprileriyle koğuşu neşeye boğuyordu. Sedat, kahkahalarıyla meşhurdu. Mehmet Kemal Yılmaz,[1] soğuk esprileri ve felaket tellalı anlatımlarıyla atmosfere kara bulutlar çağırıyordu. Özelliklerini hatırlayamadığım Hasan, Çetin, Yavuz, Derviş, tatlı sesiyle okuduğu şiirleriyle Ertan İldan tecride gürül gürül yaşam veriyorlardı. Kendine has özelikleriyle de Yasin, Hasan, Timur, Niyazi Aras renklilik katıyorlardı. DİSK Yeraltı Maden-İş'ten Çetin Uygur, Semih Orcan ve ismini hatırlayamadığım birçok devrimci tutuklu vardı. Genel olarak tecritte dostane, sıcak, samimi, devrimci bir ilişki egemendi. Koşullar bizi birbirimize yakınlaştırıp kaynaştırmıştı.

Sayımda biz, tek sıra yana yana duruyorduk. Askerler ise bizim arkamıza tek sıra diziliyorlardı. Biz kaç tutukluysak bir o kadar da asker sayım için içeri girer, her tutuklunun ardında bir asker yer alırdı. Bizler de buna karşı çıktığımızdan sürekli sürtüşme çıkıyordu. İdare yemek ve ekmeğimizi sürekli kısıyordu. Birkaç kaşık çorba, bir dilim ekmek bile düşmüyordu kişi başına. Sürekli açlık çekiyorduk. Ekmekleri dilim dilim keserek kalorifer'in üstünde kurutarak peksimet haline getirip ağzımıza alıp kemirerek açlık duygusunu yenmeye çalışıyorduk. Yemek ve ekmek yetmeyince herkes birer lokma alıp geri çekiliyordu. Birazcık daha yese birileri aç kalacaktı. Birçok kez de askerler karavana içine işiyor ya da içine tiksineceğimiz maddeler atarak verilen yemeğin yenilmesini engelliyorlardı.

1 Mehmet Kemal Yılmaz, TİKKO, cezaevinden çıktıktan sonra Tunceli'de öldürüldü.

Koğuşta yatarken cetvel gibi dümdüz uzanarak yan yana uyumaya çalışıyorduk. Birimiz döndüğünde hemen hepimiz ona uygun dönüş yapmak zorunda kalıyorduk. Tavşan uykusu halinde uyumaya çalışıyorduk. Böyle bir ortamda bile bizleri kahkahalara boğan olaylar yaşayabiliyorduk. Evli arkadaşların çeşitli alışkanlıkları vardı. Uyku halinde bacaklarını üstümüze atan, sarılanlar oluyordu. Mehmet Kemal Yılmaz'la yan yana yatıyorduk. Uzun boylu, güçlü kuvvetli, şen şakrak, espri dolu, çok hoş bir arkadaştı. Gece uyku halinde sık sık bacağını üzerime atardı. Zaman zaman sarılıyordu. Bir sabah erkenden uyandığında evli olup olmadığını sordum. Güldü, "Ne oldu seni rahatsız mı ettim?" diye kahkahayı bastı. Özür diledi ama her gün benim gibi, evli arkadaşlarla yan yana düşen birçok arkadaş aynı dertten muzdaripti. Ben koğuşta bu sorunu şakayla gündemleştirerek evlilerin evlilerle, bekârların da bekârlarla yan yana yatmalarını önerdim. Tartışmazsız kabul edildi. Gece ve gündüz yatan iki ekipten bekârlar ve evli arkadaşlar belirlendi. Artık öyle yatmaya başlandı. Mehmet Kemal "Artık bekâr arkadaşlarımızı rahatsız etmeyiz, biz kaşarlanmışlar olarak birbirimize sarılarak yatarız. Ne olacak," diyerek dalgasını geçmekte gecikmedi.

Artık ne ayak atmalardan ne sarılmalardan rahatsız oluyorduk ama tecritte bize sürekli işkence görenlerin ses ve bağırtıları dinletiliyordu. Mehmet Kemal'in sohbeti çoğu zaman "Aha geliyorlar, bizi şöyle dövecekler, böyle falaka çekecekler," biçimine dönüşüyordu. Bu içimizden bazılarını tedirgin ediyordu. Kendine göre şakayla birçok tutukluyla kafa buluyordu. Kemal'e bunu yapmamasını, moral verecek espri ve şakalar yapmasının daha iyi olacağını, moral bozucu şeylerin koğuşun atmosferini olumsuz etkilediğini göz önünde bulundurmasının yerinde olacağını söyledim.

– Olur mu arkadaşım, nasıl gülüp eğleneceğiz? Öyle kolay mı koca koca örgütlerin yöneticileri olmak. Buna da katlanamıyorlarsa, moralleri bozuluyorsa neden örgüt yöneticisi olmuşlar? Kim onlara örgütün sorumluları olsunlar dedi?

Tecritte sigara, çay, kantin, gazete, avukat ve aile görüşleri, kâğıt kalem, içeride ihtiyaç olan, akla ne gelirse hepsi yasaktı. Fakat bunların hiçbirisi sigara yasağı kadar tutukluları etkilemiyordu.

İşkence görelim ama sigarasız kalmayalım diyenler bile oluyordu. DİSK davasından Çetin Uygur'a işkence yapmıyorlardı, ama ona işkence olsun diye bizim yanımıza vermişlerdi. Çetin Uygur'un mahkeme günlerini, tecritte sigara içen arkadaşlar büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu. Çünkü ona sigara veriliyor, bu vesile ile de tecride sigara giriyordu. Belki de dolaylı yoldan sigaranın bu biçimde koğuşa girişine göz yumuyorlardı. Sigara içen tüm arkadaşlar Çetin Ağabey'in geliş saatini iple çekiyorlardı. Geliş saati yaklaştığında kulaklar mazgal, kapı ve koridorlarda yürünen ayak seslerine kilitleniyordu. Kapı açıldığında bayram havası esiyor, onu merasimle karşılıyorlardı. Usulen mahkemedeki gidişat soruluyordu. Ama gözler onun çıkaracağı sigara paketlerindeydi. Sigaraları paltosunun cebinden ya da koynundan çıkarıp ortaya koyduğunda, örgütlerin koca koca yöneticileri olan devrimcilerin halleri görülmeye değerdi. Çocuklar gibi sevinir, yüzleri, gözlerinin içi gülerdi. Tam bir bayram havası eser, herkes birer sigara yakıp derin derin dumanını çekmeye başlayınca o bayram havasının ardından koğuşu derin bir sessizlik kaplardı. Özlem ve hasretleri büyür, kimisi eşini, kimisi çocuklarını, kimi yoldaş sevgililerini, kimisi özgürlüğü ve dışarıdaki yaşamı düşünmeye dalarlardı. Sanki onları daha iyi düşünmek için birer sigara yakmaları zorunlu gibiydi. Dumanını ciğerlerine çekerek, üfledikleri dumanı havaya savururken dumanın yarattığı şekillerde kendi yazgılarını düşünüyorlardı. Daha sigaralarından son nefeslerini çekmeden kendi içinde baş başa kalmanın sessizliğini yaşarken Mehmet Kemal yine soğuk korku ve ürküntü yaratan esprileriyle bu sessizliği bozmakta gecikmezdi.

Binbaşı Muzaffer Akkaya bir gün sivil giyimli iki kişi ile tecridin kapısına gelip beni kapıya çağırdı. Keyifli görünüyordu. "TİKB'nin son bir operasyonla çökertildiğini biliyor musun? dedi. Stalin Mehmet yani İsmail Cüneyt öldürüldü, duydun mu? Örgütün olmayan MK'sı henüz bunu sana bildirememiş. Gecikme olmasın diye ben haber vermek istedim. İyi yapmış mıyım?" dedi.

Bu acı haberi bana vererek beni sarsmaya ve üzüntüye boğarak ruhsal bir çöküntüye düşürmeye çalışıyordu. Oysa ben İsmail'in öldürülmesine inanmamıştım. Ama kadın yoldaşlardan gelen haberle de doğrulanınca yüreğime korkunç bir acı çöktü. Bütün vü-

cudumu kin ve öfke kapladı. Gözlerim dolu dolu oldu. Ağlayamıyordum. Gazete, radyo hiçbir şey verilmediğinden dünya ile ilişkimiz kesilmişti. Mücadelenin, kavganın içindeyken, savaşırken bir arkadaşının kurşuna dizilmesi, işkencede öldürülmesi çok koymuyor insana, ama eylemin dışında devrimci bir yoldaşının ölümü çok derin üzüntü veriyordu. İsmail'in ölümünü Yüzbaşı Muzaffer söylediğinde yüreğimi kin kapladı. Tecritte kalorifer peteklerine tutunup öylece kaldım. Ağlayamadım, bir ağaç gibi kurudum, tepki veremedim. Konuşamadım. Gözlerimi bir noktaya dikmiş, geçmiş yılları, yoldaşça yaşadıklarımızı, çalışmalarımızı, tartışmalarımızı ve birlikte göğüs gerdiğimiz zorlukları, birlikte sevindiğimiz, birlikte ağladığımız ve birlikte düşlediğimiz günleri düşünmeye başladım. 12 Eylül'den sonra çıkan her türlü yayın ve belgeyi kendisi de biz de yüzer adet halinde toprağa gömüyorduk. "Bir gün bizler ölebiliriz, bizlerden birileri de sağ kalmayabilir, o zaman bu belgeler tarihimize geleceğe ışık tutar," demişti. Bu söz kulağımda, beynimde uğultu halinde günlerce çınlarken dostun da düşmanın da saygısının kazanıldığı bir tarih ileri doğru yazılıyordu.

İsmail Cüneyt 12 Mart sonrası mücadelenin tekrar yükseliş sürecine evrildiği yıllarda gençlik mücadelesinde yerini almıştı. 1975'e kadar gençliğin mücadelesinde kendini eğitmiş ve tecrübe edinmişti. Daha sonra sınıf mücadelesinde rolünü oynamak için İstanbul'a gelmişti. İşçi sınıfı içinde çalışmalar yürütmüştü. İlk kez İstanbul-Kartal'da çıraklar içinde yürütülen işçi gençlik çalışması sürecinde onu Mehmet olarak tanımıştım. Sade, basit giyimli olgun ve bilinçliydi. O yaşta bizim gibi deli dolu bir tip değildi. Son derece ağırbaşlı, karşısındakini bilgisiyle etkileyen, yoksul görünümlü bir halk çocuğu profili çiziyordu. Sonraları ayrılık ve üç dünya teorisi gibi konularda bizi ayrıntılı olarak bilgilendirmeye başladı. Giderek örgütlü mücadelenin bir parçası oldukça onun yapı içindeki fonksiyonunu da görmeye başladım. İstanbul'da yıllarca birlikte çalıştık. MK adına il komitelerinin toplantılarına Mehmet ismiyle o geliyordu. Bizzat çalışmaları o yönlendiriyordu.

12 Eylül'den sonra daha sık görüşüyor, çalışmalar içinde daha çok zaman geçirip birlikte sorunlara kafa yoruyor, tartışıyorduk. Yakalanma ve tutuklanmalardan dolayı örgütün her türlü pratik

ve teknik askerî işleri onun omuzlarındaydı. Son derece sabırlı, çalışkan, umut doluydu. Siyasi olarak da oldukça gelişkindi. Teoriye sürekli kafa yoruyordu. Hemen her konuyu tartışır, düşünce alışverişinde bulunurduk. Çok sever, değer verirdim. Oldukça da iyi anlaşıyorduk. Örgütçülükten gelen halkla iç içeliği ve teorik bilgisiyle, soyut laf yapan bazı yöneticilere hiç benzemiyordu. Sade, basit ve yalın yaşardı. Midesinden rahatsızdı. Sanırım ülseri vardı. İlaç kullanır, bir de sarı leblebiyi ilaç gibi yanında bulundururdu. Midesi kazındığında leblebi yerdi. Çok sigara içiyordu, tek anlaşamadığımız konu onun sigarası ve bir de giyimine pek dikkat etmemesiydi. Ne bulsa giyer, giydikleri günlerce üzerinde kalırdı. Ağabeyim yurtdışından kıyafetler göndermişti. Gelen elbiselerle önce onu giydirirdim. Giyiniğinde "Beni damat gibi yaptın İbo," diye gülerdi. Gülünce horoz sesini çağrıştıran bir ses çıkarıyordu.

Bir buluşmamızda İsmail çok gülmeye başladı. "Ne oldu komik bir şey mi yaşadın?" diye sordum. "Anlatmayacağım," dediyse de seni ilgilendiren bir yanı da var dolaylı da olsa dedi, anlatmaya başladı:

– İbo, senin öğrencilerinden birisiyle bizim Metin'e ev tutturduk. Zaman zaman ben de gidip kalıyordum. Gece yer sorunundan dolayı kız arkadaş ayrı odada kalıyor, biz de Metin'le aynı yatakta kanepede yatıyorduk. Dün gece en derin uyku anımda bizim Metin iki de bir bana sarılıyor. İtiyorum biraz sonra yine aynı sarılma faslı başlıyordu. İşi uykuda bacaklarımı okşamaya kadar vardırdı. Bu sefer bunu uyandırdım. Kalktı, elini yüzünü yıkattım, kendine geldi. Zaten sabah olmuştu. Kız arkadaşla formaliteden karı-koca gibi ev tutturmuştuk. Bunlar işi pişirmişler, bir hayli de yol almışlar. Aslanım aranızda bir şey var mı? dedim. Ih mıh etti ama sonunda kabul etti. Aralarında gönül ilişkileri başlamıştı. Ama örgütün haberi yoktu. Anlayacağın İbo senin öğrencilerinden birisini daha baş göz ettik.

Bu güzel insanlar, insanlığın yüz akı pırıl pırıl beyinler ve yürekler bir bir aramızdan koparılıp alındılar. Oysa ne güzel hayalleri ve parlak fikirleri vardı.

İsmail Cüneyt, çok fazla Birinci veya Bafra sigarası içiyordu. Ka-

zım Yıldırım ise filtreli ama az içiyordu. Parasız sıkıntılı günlerde bu konuda Kazım'la tartışmışlardı. Filtresiz içmesini söylemişti ona. Bu sohbetlerinin üzerinden daha bir hafta geçmeden Kazım yakalanmıştı. Buluştuğumuzda çok üzgün ve gergindi. Sigara konusu kendisini çok üzmüş olmalı ki, "Yoldaş, keşke Kazım yakalanmasaydı da Malbora sigarası içseydi," diye hayıflanıyordu. Şimdi işkencede diye gözleri nemlendi, bir sigara çıkarıp yaktı. "Bu olaydan sonra bir daha yoldaşların sigarasına karışmamaya karar verdim," dedi.

Ölüm de olsa acılar geçiyordu. Çünkü yeni acılar zaman geçirmeden eskilerin yerini dolduruyordu. Biz tecrittekilere sadece karavana veriliyordu. Üzerimizdeki bütün kıyafetler de alınmıştı. Don atletle bırakılmıştık. Yatak çarşaflarından uzun donlar yaptık. Bizi yıldırmaya, irademizi kırmaya çalışıyor, teslim alarak direnişimizi bitirmeyi deniyorlardı. Bir sabah erkenden asker ve subaylar ellerinde coplarla içeriye dalıp zorla bileklerimize kelepçe vurup, döverek itirafçıların havalandırmasına bakan küçük hücrelere, sekizer kişilik gruplar halinde kapattılar. Hücre ortadan tahtalarla asma kat haline getirilmişti. Altlı üstlü kalıyorduk ama üstte pencere olduğu için hepimiz yukarıda oturuyorduk, sadece yatarken dört arkadaş aşağıya iniyordu. İçeride tuvalet yoktu. Tecrit koğuşunda aylarca açlık çekmiştik. Doyasıya yemek yiyeceğimiz günleri hayal ediyorduk. Tuvalete normal olarak çıkarılacağımızı düşünüyorduk. Öğlen karavanasına bol bol ve güzel yemekler verildi. Hepimiz şaşırmıştık. İyi şeyler mi oluyordu acaba, bu değişiklik nedendi? Aylar sonra karnımızın doymasından memnunduk. Çay söyledik, tuhaf ama o da geldi. Tadını çıkararak şen şakrak şaka mavra arasında çaylarımızı da içtik. Yemeğimizi yemiş, çaylarımızı yudumlamış, dinlenme fırsatı da bulmuş bir şekilde hücremizde uzanıyorduk. Kadınlar koğuşuyla mors yöntemiyle kalorifer borularının üzerinden haberleşme yapıyor, sağımızda, solumuzda karşı ve yan koğuşlarda kimlerin olduğunu öğreniyorduk. Üç çeşit halinde gelen akşam yemeğimizi de yedik. Kompostomuzu da doyasıya kaşıkladık. Doğrusu keyfimize diyecek yoktu. Bizi isterlerse artık keyiflerince dövebilirlerdi. Ama bu değişiklik nereden kaynaklanıyordu, asıl merak ettiğimiz buydu. Mehmet Kemal

vücudunu sallayarak, "Midemdekilerin iyice yerleşmesini sağlıyorum, biraz daha yiyeceğim," diye espri yapıyordu.

Birkaç saat sonra herkesin tuvalet ihtiyacı gelmişti. "Tuvalet ihtiyacımız var," diye askerlere seslendik. Yanıt alamıyorduk, hücre kapılarına vuruyorduk. "Tuvalete çıkacağız," diye bağırıyorduk. Ne gelen vardı ne giden. Saatler geçiyor, kapılara vurmayı sürdürüyorduk. İşi tırmandırıp slogan atıyorduk. Meğer verilen yemekler bize kurulan tuzağın bir parçasıymış, bunu sonradan anladık. Tuvalete çıkarılmıyorduk. Aşağılık adamlar en insani ihtiyacı bile işkencenin bir aracı haline getirmişlerdi.

Askerler, "Bize talimat verildi, ikinci bir emre kadar tuvalete çıkarılmayacaksınız," diyorlardı. Ama tuvalete çıkmak zorundaydık. İhtiyacımızı gidermek için farklı şeyler düşünmeye başladık. Büyük tuvaletimizi yapmamız mümkün değildi. Pencereden havalandırmaya işemeyi denemiştik, ama yataklar ıslanıyordu. Cin fikirli Nedim Kürüm, "Buldum, üzülmeyin sıkı durun," diye bağırdı. Şarkı okuyarak hareketlendi. Yattığımız yatakların serildiği tahtanın üzerinde masa örtüsü gibi bir naylon seriyorduk. Kürüm naylondan bir hortum yaptı. İşemek isteyen hortumu önüne takıyor, bir ucunu pencereden çıkarıyor, havalandırmaya işiyordu.

Burası itirafçıların koğuşunun havalandırmasıydı. Bizim bu hareketimiz itirafçıları kızdırıyordu. İtirafçı mahkûmlar bunu keyfî olarak onlara gıcık vermek için yaptığımızı düşünüyorlardı. Oysa biz bunu zorunluluktan yapıyorduk. Keşke onları kızdırmak için yapmış olsaydık. Sidik tutma sıkıntısını yaşamıyor olurduk. Bundan dolayı bize ağza alınmayacak ağır küfürler savuruyorlardı. Bizler de terbiyemizin izin verdiği ölçüde kendimize yakıştırdığımız küfürleri onlara iade etmesini biliyorduk.

İşeme sorunumuzu böyle çözmüştük ya büyük tuvalet ihtiyacımızı nasıl giderecektik? Sıkışarak, zorlanarak, karın ağrıları çekerek tutuyorduk. O gece askerler bizi tuvalete çıkarmadılar. Sabaha kadar kıvranıp durduk. Ertesi gün sabah sayımından sonra kapının kilitlenmesine karşı çıkarak engelleyecektik. Biz birinci hücredeydik, sayımdan sonra içeriye girmeyecektik. Subay sayım sonrası çıkacaksınız, diye söz verince kapının kapanmasına göz yumduk. Sabah tuvalete gidenlere askerlerce meydan dayağı atıldı, tek-

me tokat ve kıç falakası çekilmeye başlandı. Koridorlarda bağırtı sesleri yükselmeye başlayınca peşinden slogan sesleri geldi. Askerlerin başlarındaki subay anlamlı anlamlı yüzüme bakıyordu. Tuvalet sırası bana gelmişti. Hücreden dışarı çıkınca asker ve subayın sözlü hakaretlerine maruz kaldım. Tuvalet ihtiyacımı gidermek için bütün küfür ve hakaretlere katlanarak sesimi çıkarmadım. Onların amacı tuvalete götürmeden işkenceye almak, belki de işkencede altıma kaçırmamı sağlayıp beni rencide etmekti. Bunu bildiğim için söylenen her türlü sataşma sözlerini geçici olarak yutuyor ve susuyordum. Ancak tuvaletten çıkınca onlara hak ettikleri cevabı vermeye hazırlanıyordum. İhtiyacımı giderdim, güzelce bir rahatladım. Elimi yüzümü yıkadım. Askerler "Çabuk ol lan orospu çocuğu," diye bağırdılar. Arkasından "pislikler, vatan hainleri, pis komünistler, Ermeni dölleri, Moskof uşakları," sözleri geldi. Subay, askerlerin sataşmasının önünü açıyordu. Sabrım taştı, başladım kendi dilimle, kültürümle konuşmaya:

– İşçi ve emekçi çocukları! Bizler Rum, Ermeni veya Kürt çocukları olabiliriz. Ama Moskof uşakları değiliz. Biz de sizler gibi bu ülkenin insanları, işçi, emekçi ve memur çocuklarıyız. Halkımızın en seçkin, en değerli, en onurlu, vatansever evlatlarıyız. Bizler özgürlük, bağımsızlık, demokrasi, devrim ve sosyalizm mücadelesi verdiğimiz için buradayız. Ülkemizi çok sevdiğimiz için buralardayız. Siz işçi ve emekçi çocuklarına, bizlere olmadık işkenceler yaptırıyorlar. Bizim sizlerle bir sorunumuz yok! Asıl sorunumuz sermayenin işbirlikçi burjuvazi ve toprak ağalarının uşaklığını yapan bu faşist devletle. Faşist cuntayla! Sizler bize işkence yaparak bu faşist devlete hizmet ediyorsunuz.

Ben konuşmaya başlayınca şaşırmışlardı, hemen bir şeyler yapmaya girişmemiş, bir süre dinlemişlerdi. Az sonra başlarındaki subay "Konuşturmayın, susturun şu pisliği, alçak komünisti," diye bağırdı. Askerler başıma çöreklendi. Anında bana nefes aldırmaz oldular. "İşkencecilerden hesap soracağız, insanlık onuru işkenceyi yenecektir!" diyemeden soluğum kesildi. Onlarca asker üzerime çullandı. Tekme, tokat, yumruk ve copla kıyasıya dövüyorlardı. Uzun sürmedi, yerde yarı baygın uzatılmış ölü gibi sürükleyerek hücreme götürüyorlardı. Subay çıldırmış gibi yırtınıyordu.

– Askerlerime komünizm propagandası yaparsın ha! Yap bakalım bir daha, yapabiliyorsan göreyim seni! Yap ki senin buradan cesedin çıksın! Bırakın konuşsun şimdi konuşabiliyorsa. Sesi soluğu çıkabiliyorsa konuşsun. Konuş, konuş! Konuş da göreyim senin yiğitliğini, diye bana meydan okumaya başladı. Hücrenin önünde diğer arkadaşlar askerleri ve subayı uyarıyorlar. Slogan atmaya başladılar. Onları da hücreye kapatıp kapıyı kilitlediler. Beni kollarımdan tutup sistemli işkence yapmak için başka bir yere götürüyorlardı. Yüzbaşı geldi, orada onun denetiminde birkaç parti kıç falakası çektiler. Sürükleyerek tekrar hücreme götürüp bıraktılar. "Bir daha da Türk askerine propaganda yapmaya kalkışma! Aklını başına al! Neyle karşılaşacağını gördün, daha beterini yaşarsın," demeyi de unutmadılar.

Kurallara uymamakta kararlıydık. Sakallarımızın, bıyıklarımızın gün aşırı sıfır numarayla kesilmesine karşı çıkıyor, görevlilere "komutanım" demiyor, görevlilerle konuşurken hazır ola geçmiyor, havalandırmaya, revire, mahkemeye çıkarken ceketlerimizin önünü iliklemiyor, istedikleri biçimde düzgün adım, tek sıra yürümüyor, gerici faşist marşlar söylemiyor, tek tip elbise giymiyor, yakamıza asılmasını istedikleri suçlu kimliğini taşımayı kabul etmiyor, bu dayatmalara karşı direniyorduk. Bu da onları çıldırtmaya yetiyordu.

Adamlar gece gündüz daha nasıl işkence yapabiliriz, daha yeni neler bulabiliriz diye düşünüyor ve her defasında da bir şeyler bulmakta gecikmiyorlardı. Cezaevi idaresi 1983 Ağustosu'nda biz tutuklulara kendi paramızla çöp torbası almamızı dayattı. Çöp kutularını geri vermedi. İstanbul Belediyesi'nin sattığı poşetleri idareden satın alarak çöpümüzü verebileceğimizi, idarenin ancak bu koşullarda çöpleri alabileceğini açıkladılar. Her gün poşet almak zorunda kalacaktık. Hasta arkadaşlarımıza süt almak için para bulamazken, çöp için parayı nereden bulacaktık? Bunu kabul etmeyince koğuşlardan çöplerimiz alınmamaya başlandı. Günlerce çöpler mutfakta birikti, yığıldı. Mutfak olarak kullandığımız gazino bölümünde dağ gibi çöp yığınları oluştu. Tutuklularda hastalıklar başladı. Çöp kokusundan koğuşlarda durulamaz oldu. Sonunda sağlığımızı iyice tehdit eden bu çöpleri yakarak ortadan kal-

dırmaya karar verdik. Saat 11 ve 14 arası ziyaret saatlerinde çöpler bütün koğuşlarda toplu olarak yakılacaktı. Saptadığımız saatte çöpleri yakmaya başladık. Yanan çöplerden yükselen dumanlar cezaevinin üstünde gökyüzünü kapladı. Cezaevinin her koğuşundan dumanlar yükseldi. İdare panik halinde yakılmamış çöpleri apar topar almaya başladı. Fakat koğuşlara plastik çöp bidonu satmayı geciktirerek, bu sefer de çöpü kâğıtlarla paketlemeyi dayattı. Bu konuda idareye geri adım attırmamız tüm tutuklulara moral kaynağı olmuştu.

Bu kez havalar soğuduğunda koğuş camlarını takmayıp, kaloriferleri yakmayarak tutukluları soğukla baş başa bıraktılar. Tutuklular sık sık uzun ve kısa süreli, protesto, destek ve hak alma direnişi maksadıyla açlık grevleri yapmak zorunda bırakıldılar. İdamları, baskı ve işkenceleri protesto etmek, diğer cezaevlerindeki direnişleri desteklemek amacıyla uluslararası dayanışma ve önemli anma günlerinde etkinlikler örgütleyip çeşitli sürelerde açlık grevine giderek aç kalıyorlardı. Açlık grevi sonrasında Metris'te yapılan sağlık taramasında sekiz yüz tutukludan yüzü aşkın tutuklunun ileri düzeyde tüberküloz oldukları saptandı. Yüzlercesi çeşitli hastalıklara yakalanmış, tedavileri bilinçli bir şekilde engelleniyordu. Hastalar koğuşu açılsa da hastalara özel beslenme ve tedavi uygulanmıyor, bizim gibi karavana yemeğine devam ediyorlardı.

Doğruyu söylemek gerekirse böyle sık sık üç beş günlük yapılan açlık grevleri bir işe yaramıyordu. Ülkede, dünyada ve cezaevlerinde önemli bir olay olduğunda hemen protesto veya destek açlık grevi yapılıyordu. Bu da açlık grevi eyleminin gerçek etkisini zayıflatıyordu. İdarede yemezlerse yemesinler mantığı gelişmişti. Zaten kaç gün açlık grevi yapılacağı önceden bildiriliyordu. Bir yerde kendi kendimizi zayıflatıyorduk. Metris Cezaevi Konseyi'ne bütün örgütler katılıyordu. Yürütme ise DS, DK, P, HK'dan oluşuyordu. 1983 Temmuz-Ağustos açlık grevi direnişine DY de ilave edilerek yürütmede yer alan grupların sayısı beşe çıkarıldı. Fakat açlık grevinin kırılması konusunda DK, P ve DY'nin olumsuz tavrından sonra konsey örgütlülüğü iki başlı olmaya başladı. En az direnme çizgisinde ayak direyen HK, P, DY, DK davası tutukluları, ayrılıkçı tutum alıyorlar diye DS ve TİKB dava tutsaklarının konseyle ilişkisini dondurdular.

İşkence ve saldırıların yoğunlaşmasıyla Metris Cezaevi teslimiyete doğru gidiyordu. Adım adım teslim olmanın şartları yaratılıyordu. Teslim alman hapishanelerden edinilen deneyle egemenler İstanbul hapishanelerini de baskı, dayak, işkence altında onur kırıcı arama ve tek tip elbise saldırısıyla teslim almaya çalışıyordu. Mahkemelere giderken çırılçıplak soyundurularak yerlerde süründürülmemiz, kadın tutuklulara yapılan sarkıntılıklarla işkenceler doruğa çıkarıldı. Metris'te işkencelerin olanca hız ve tempoyla devam etmesi nedeniyle TİKB, DS ve Kurtuluş, açlık grevine gidilmesi konusunda ortak düşünceye varmışlardı. Diğer yapılar bunun gerekliliğini düşünüp tartışsalar da kesin bir karar haline getiremediler. Kararlı, kitlesel, uzun süreli bir açlık grevi bu sorunları çözebilirdi. Açlık grevi tartışmaları alevlenince idare, şeker biriktirmeyelim diye çayın içine şekerleri atarak vermeye başladı. Metris'te yapılan her şeye karşı bir tavır geliştiriliyordu. Bir adım da olsa geri adım atılmaması gerekiyordu. Ortak karar aldık, bundan sonra çay alınmayacaktı. Fakat DK davası tutukluları bu tavra katılmayıp çay almayı sürdürdüler. Onların bu tutumu çay protesto eyleminin etkisini kırdı. "Devletin elbisesini giymiyorsanız yemeğini de yemeyin," diyerek yemekler iyice azaltıldı. Üç çeşit yemek iki çeşide indirildi. Açlık grevine gidilmesin diye kantinde satılan bal, şeker, reçel gibi tatlı yiyeceklerin satışları yasaklandı.

Tecrit uygulamalarından iyice bunalmıştık. Etrafta sevk söylentileri duyuluyordu. Sağmalcılar'a sevk edilebileceğimizi düşünüyorduk. Orası elbette buradan daha beter olamazdı. Bir sabah sayım sonrası apar topar askerler tarafından çıkarılarak zorla aranıp, kol kemiklerimizi ezilircesine kelepçelendik. Yanımızda eşya adına hiçbir şey yoktu, neyimiz varsa üstümüzdeydi. Birkaç saatlik yolculuktan sonra büyük bir binanın önüne getirildik. Bizi neyin beklediği, nasıl bir uygulamayla karşı karşıya kalacağımız konusunda yorum ve tahminlerde bulunuyorduk. Ama kimse kesin bir şey bilmiyordu. İşkence dolu sürprizlere alışmıştık artık.

Mahkemelerde aldığımız bilgilere dayanarak neler yapacağımızı biliyorduk. Cezaevi büyük bir alan üzerine kurulmuş bloklar biçimindeydi. A'dan M'ye varana kadar harflerle adlandırılmıştı. Girişten itibaren idare, görüş, mutfak, kantin, revir şeklinde düzenlen-

mişti. G ve M hücreler bloğuydu, bunların dışında kalanlar altışar kişilik koğuşlardı. Hücrelerde idamlıklar ve idamla yargılananlar bulunuyordu. Yüzlerce hücre, yüz ellinin üstünde koğuş bulunmaktaydı. Korkunç ürkütücü bir mimari yapısı vardı. Ben de birçok arkadaşla birlikte koğuşlara verileceğimi düşünüyordum. Birçok yönetici ve ağır suçlardan yargılananlar koğuşlara verilirken kendimi tek kişilik M bloktaki 34 nolu hücrenin içinde buldum.

Sağmalcılar Özel Tip Cezaevi

Girişte işkence, sorgu, gözdağı beklerken, umutsuz olmalılar ki usulen doktor kontrolleri yapılarak giriş işlemleri ve formaliteler yerine getirilip tek kişilik hücreye götürüldüm. Küçük bir hücreydi. Köşesinde tuvaleti bulunuyordu. Klozetin yanında lavabo ve musluk vardı. Havalandırmaya bakan pencere demir parmaklıklarla kapanmıştı. Yerden tavana kadar uzanan demirle monte edilmiş ranza ve üstünde taş gibi, top top sert cisimlerle doldurulmuş, yatılıp oturulamayacak durumda bir döşek, üstüne de bir askerî battaniye bırakılmıştı. Kapalı kapının ortasında küçük bir el veya kolun çıkabileceği genişlikte, su bardağının sığdığı küçük bir mazgal, kapının alt kısmında yemek tabağının girip çıkacağı kadar yemeklerin verildiği bir de yemek mazgalı vardı. Eğer klozetin üstüne basıp, pencerenin önüne uzanılırsa camdan havalandırma görülebiliyordu. Ama havalandırmanın üstü çelik kalın demirlerle kapalıydı. Genişçe bir aslan kafesini andırıyordu. Zavallı bir baykuş bu kafesin içine nasıl girmişse dışarı bir türlü çıkamıyordu.

Yatağımın üstüne oturarak yeni mekânımı kavramaya ve kabullenmeye çalışıyordum. Yan hücrelerden sesler yükseldi:

– Arkadaş kimsin? Nereden geldin? Hangi davadan yargılanıyorsun?

Kendimi tanıttım.

– Metris Cezaevi'nden tecritten getirildim. Adım Bektaş Karakaya, TİKB davasından yargılanıyorum.

Hücrelerin büyük bir kısmı doluydu. Bizim davadan yargılanan Kazım Yıldırım girişte iki hücre geride solda, Sermet Pak bitişiğimde solda kalıyordu. Sağ taraftaki bir iki hücre boştu. En sonda Dursun Karataş, karşımdaki hücrede ise Yusuf Köse kalıyorlardı. Üstte sağlı sollu DS davasından idamla yargılanan arkadaşlar bulunuyorlardı. Üst hücrelerin birinden Haydar Başbağ ve Abdullah Meral'in sesi geliyordu. Mehmet Fatih Öktülmüş ise G bloktaki teklilerde kalıyormuş.

Cezaevine bizden önce gelen tutuklular idareyle dengeli bir ilişki içindeydiler. Sanki zımni bir anlaşma yapılmıştı. Biz de bu işleyişe uyacaktık. Kazım buraya benden önce geldiği için yapmam gerekenleri bir notla bana ayrıntılarına kadar yazdı. Havalandırmaya çıkarılmıyorduk. Mahkemelere spor şortu, kazak ve ayakta plastik terlikle çıkarılıyorduk. Sayımı ise askerler kapı mazgalını açıp bakarak yapıyorlardı. Dayak ve işkence yoktu. Metris ve tecritten sonra burası bana oldukça rahat gelmişti. Buradaki rahatlığı görünce Metris'teki arkadaşlar adına kaygı duymaya başladım.

Gözümüz kulağımız diğer cezaevlerine çevrilmişti. Diyarbakır Cezaevi'nde süren açlık grevi ve ölüm haberleri bizlerde "Direnişe başlamak için daha fazla gecikmemeliyiz," düşüncesini geliştirdi. Kürdistan yurtseverlerinin direniş ve ölüm haberinin akabinde Mamak Askerî Cezaevi'nde başlayan açlık grevi ise "Bir an önce direnişe başlamalıyız," fikrini iyice olgunlaştırdı. İstanbul cezaevlerinde ise tek tip elbise ve askerî uygulamalara karşı nasıl bir direniş ve eylemin örgütleneceği tartışması sürdürülüyordu. Bir türlü birleşik bir yol alınamıyor, zaman uzadıkça bir yol ayrımına doğru gidiliyordu.

Tekli hücrelere alışmaya ve yaşamımı kurmaya çalışıyordum. Metris'te kaldığım iki yıl boyunca ne avukat ne aile görüşü yapabilmiş, ne de yazışma olanağı bulabilmiştim. Aile ve yakınlarımla kontağım kalmamıştı. Yıllarca görüştürülmemiştik. Şimdi ise mektup yazabiliyordum. İlk işim Almanya'daki ağabeyime bir mektup yazmak olacaktı, onun üzerinden İstanbul'daki kardeşimle haberleşme imkânı bulabilecektim.

Tutuklu arkadaşlarla birbirimizi görmeden seslerimizi ve isimlerimizi tanıyorduk. Sesin incelik ve kalınlığına, memleketine bakarak kafamızda birer tip canlandırıyorduk. Bu yöntem elbette bire bir tutmuyordu. Sesinden iri yarı olduğunu düşündüğümüz biri kısa boylu, cılız; güçsüz diye düşündüğümüz bir başkası dev gibi olabiliyordu. Bunları ancak karşılaştığımızda anlıyor, şakalaşıp gülüyorduk. M blokta 34 nolu tekli hücremden üç hafta sonra 32 ve 33 nolu hücrelerde bulunan tutuklularla birlikte banyo yapmak için çıkarıldık. Diğer iki arkadaş tanışmak için banyonun girişinde beni bekliyorlardı. Bir süredir sohbet edip dostluklar kurarak paylaşım ve dayanışma içinde olmamıza karşın birbirimizin yüzünü görmemiş, yüz yüze tanışamamıştık. Sıcak dost, arkadaş, siper yoldaşı olmuştuk. Fakat ikisi de konuşmuyor, yan yana duruyorlardı. Ses de vermediklerinden kim olduklarını çıkaramıyordum. İki arkadaş kendi aralarında anlaşmışlardı, beni işleteceklerdi. Ben de oyunlarına düşmemek için ortaya, ikisine birden konuşuyordum. Sonra içlerinden Sermet Pak fazla dayanamadı.

"Bektaş, ben senin Malatyalı olmandan, aramızdaki konuşmalardan, hakkında duyduklarımızı da düşünerek 1.80 boyunda, iri yarı, sportmen, güçlü kuvvetli, kalın karakaşlı, gür bıyıklı olduğunu sanıyordum. Karşıma tipik bir Malatyalının çıkmasını bekliyordum. Oysa sen Malatyalılardan çok Trakyalılara benziyorsun. Sakal yok, bıyık yok! Tüysüz, açık tenli, üstelikte Kürtçe bilmeyen bir Malatyalı olarak çıktın karşıma" deyince üçümüz birlikte bir süre güldük. Sermet'le banyo karşılaşmamız ve sohbetimiz kısa sürdü. Konuşarak birbirimizin yüzünü görmeden dostluk kurmuş, birbirimizin şakalarına katlanmış ve esprilerimize kahkahalar atmıştık. Fakat yüz yüze geldiğimizde birbirimizi tanıyan kişiler olmaktan çıkmış, yeni tanışan kişiler durumuna düşmüştük.

Uzun süreli açlık grevi düşüncesi tartışılıyordu. Açlık grevi sorunlarımızı çözecek bir anlaşma ve uzlaşma zeminini yaratamaz ise, gerekirse kırklı günlerden sonra ölüm orucuna dönüştürülecekti. İçinde ölümleri barındıran bir açlık grevi düşüncesi şekilleniyordu. Kış yerini bahara bırakıyordu. Güneş ve havanın sızarak zorla girmeye çalıştığı hücrelerimizden havalandırmaya çıkarılmıyorduk. Küçücük pencerenin demir parmaklıklarının arasından

sızan güneşi görmek ve ondan yararlanmak, tuvalet klozetinin üstünde ayakta durmak oldukça zor olsa da hoş bir duyguydu. Güneşin pırıltısı insanın içini aydınlatarak müthiş bir rahatlık veriyordu. Yan, alt ve üst hücrelerdeki tutuklularla sesli sohbet ederek hücrelerimizle ilgili fikir yürütüyorduk. Kışın soğuk, yazın sıcak olacak olan hücrelerimizde havalandırmaya çıkmayı, volta atmayı, baykuşun huzurunu kaçırmayı ve güneşe çıkmayı arzuluyorduk. Çıkarsak ilk işimiz bizim gibi tutuklu kalan baykuşu kurtarmak olacaktı. Kendimize bu tür görevler koymaktan da geri durmuyorduk. Üst kattaki hücrede kalan teklerin, neşe ve sevinç kaynağı Haydar Başbağ oluyordu. Esprileriyle "r"leri söyleyemeyen peltek Elazığ konuşmalarıyla bizi kahkahalara boğuyordu.

– Arkadaşlar bu baykuşu bizim havalandırmaya hücrelerimize uğursuzluk getirsin diye koymuşlar. O da kuşlarla eylem örgütledikleri için, onu da bizim gibi kafese kapatmışlar. Ama tek farkla. O hücreye değil havalandırmaya kapatılmış.

Haydar'ın şen şakrak, hayat dolu, yüzünden gülmeyi eksik etmediği cıvıl cıvıl sevecenliğine "r" harfini "y" gibi yutarak söylemesi de eklenince iyice sevimli bir insan olup çıkıyordu. Türküler ve şiirler okur, fıkra ve esprilerine yaşadığı komik şeyleri katar, kendine has anlatımıyla bütün hücrelere neşe saçar, renk katardı. Kendi aralarındaki yoldaşlık ilişkileri de sıcak ve dostça idi. DS'den Dursun Karataş ve DK'dan Yusuf Ziya, Süleyman Biber gibi idamlıklar da bu blokta tekli hücrelerde kalıyorlardı. Devrimci Sol tutsakları Dursun Karataş'a "Dayı" diye hitap ediyorlardı. Bu Dayı sözü genç bir askerin dikkatini çekmişti. Asker, hücreye Dursun'un alışverişlerini verirken "Sana niye herkes Dayı diyor, gerçekten dayı mısın?" diye sordu. Dursun "Git işine!" diye askeri azarladı. Sonra sorduğu sorunun yanıtını alamayınca "Sen biliyor musun neden ona Dayı dediklerini?" diye bana sordu. "Bilmiyorum," yanıtını verdiğimde asker üzgün üzgün, sorduğu sorunun yanıtını alamamanın burukluğuyla hücremin önünden ayrıldı.

1984 Ölüm Orucu

Kış yerini bahara bırakmış, sağanak yağmurlar bir türlü dinmek bilmiyordu. Cezaevi koşulları ise giderek ağırlaşıyordu. İhtiyaçlarımız karşılanmıyordu. Sağmalcılar'da bazı uygulamalar ve yasaklar olmasına karşın, yoğun işkence yoktu. Fakat Metris'te olanlar düşündürücüydü. Diyarbakır ve Mamak'ta süren direnişin üstüne, İstanbul cezaevlerinin de direnişe başlaması yerinde ve zamanında bir tutum olacaktı. Ardı arkası kesilmeyen, ipe un seren tartışmalara bir son verilerek direnişe başlama startı verilmeliydi.

Ve nihayet 11 Nisan'da Metris tecridinde, 12 Nisan'da bütün cezaevlerinde, 13 Nisan'da da kadınlar bölümünde, aynı gün Sağmalcılar Askerî Ceza ve Tutukevi'nde kalan TİKB ve DS tutsakları ve tek tek diğer devrimci ve yurtseverler havalandırmalara bağırarak "süresiz açlık grevinin" başladığını duyurdular. ÇS, Kawa, DHB tutsakları bizimle birlikte bu eyleme katıldılar. Yapılan duyurulardan ve verilen dilekçelerden sonra cezaevinde derin bir sessizlik hâkim oldu. Süresiz açlık grevine katılmayan örgütler, bir şey olmamış gibi davransalar ve bu görünümü vermeye çalışsalar da olağan olmayan tavırlar sürüyordu. Direniş başlamıştı. Bir yandan da günde iki kez sloganlar atılıyordu. Askerler her gün sabah, öğle, akşam yemek saatlerinde hücre kapımıza gelerek "Yemek alıyor musun?" diye soruyorlardı. Biz tekli hücrede direnişte olanlar

"SAG deyiz" yanıtını veriyorduk. Direnişe katılmayanlar her öğün yemeklerini alıp yiyorlardı.

Bizler tekli hücrede olanlar nispeten daha rahattık. İçeriye yemek almıyorduk, direnişte olmayanlarla birlikte kalmıyorduk. Koğuşlarda birlikte kalanların bir kısmı yiyordu, bir kısmı ise direnişteydi. Koğuşlarda oldukça soğuk bir hava esmeye başlamıştı. Yıllarca ortak direnişlerde birlikte direnen, idarenin saldırılarını birlikte omuzlayan devrimciler bu sefer ikiye bölünmüşlerdi. Direniş cephesi ikiye ayrılmıştı, saldırılar karşısında en az direnme çizgisinde tutunmaya çalışarak saldırıları geçiştirmeye çalışıyorlardı.

Açlık grevi yapmış olanlar bilirler. İlk gün mide sessizce uyarılarda bulunur, ikinci gün şaşırır, üçüncü gün bağırır, baş ağrır, beden sersemleşir, sonra ağır ağır bir suskunluk başlar. Sonra insan bedeninde alışkanlık oluşur, giderek güç yitirildiği için hareketler yavaşlar, gözde fer azalır, vücut kokmaya başlar. Açlık grevlerinde günde birkaç kez şekerli su içmek, tuz yalamak gerçekte normaldir. Bu maddeler bedeni beslemez. Bu davranış sadece beynin hareketliliğini sağlamak için yapılır. Ama cezaevi yöneticileri şeker ve tuzları topladıkları için açlık grevi kendiliğinden bir ölüm orucuna dönüşmüş gibiydi doğal olarak.

Günler bir bir geçiyor, akşam sabaha, sabah akşama evriliyor, günler haftalara devriliyordu. Açlığın ilk günleri baş ağrılarımız depreşiyordu. Tansiyon sorunları, baş dönmesi ve mide kazınması devam ediyordu. Biz direnişçiler günlük yaşamı kurup okuyacaklarımızı okuyor, yazacaklarımızı yazıyorduk. Bir yandan da 45'li günlerden sonra haklarımız verilmez, anlaşma sağlanamaz ise eylemimizi ölüm orucuna dönüştürmeyi tartışıyorduk. DS'li arkadaşlar, 30'lu günlerden sonra, TİKB ise 45. günden sonra eylemi ölüm orucuna dönüştürmeyi savunuyorduk. İçte de Ölüm orucu gönüllüleri belirleniyordu. Bizde bütün örgüt üyelerine Ölüm Orucu gönüllüsü olmaları çağrısı yapılmıştı. Örgüt üyeleri bu çağrıya Hüseyin Ertürk'ün dışında gönüllü olarak "evet" yanıtını vermişlerdi.

Mayıs ortalarında idare, kantinden sebze meyve almak isteyenlerin liste hazırlamaları gerektiğini bildiren bir anons yaptı. Açlık grevi de olmayan bütün yapılar sebze ve meyve siparişlerini hazırlayarak kantinci askerlere verdiler. Bir yanda direniş sürerken ida-

renin sebze meyve siparişlerini almasını neye yorumlamalıydık? O güne kadar dışarıdan böyle şeyler getirilmiyordu. Direnişe katılmayanların olası katılma düşünceleri varsa alıkoymak ve katılanlarla katılmayanların arasında devrimci dayanışma duygu ve düşüncelerini bitirmeye yönelik sinsi bir tuzak olarak görmeliydik bunu.

Yargıtay davamızı bozmuş, yeniden yargılamalar başlamıştı. Bizse süresiz açlık grevi direnişindeydik. Mahkemelere kazak, spor şortu ve lastik terliklerle çıkıyorduk. Açlık bedenimizi zayıf düşürmüştü, fakat moral gücümüz yüksekti. Açlık grevinin 36. günüydü. Sağmalcılar'dan ben, Fatih ve Remzi Selimiye Kışlası'na duruşmaya götürülecektik. Sabah asker, hücre kapımı açıp beni dışarı çıkardı. Açlık grevinde olduğumuz için askerler iteleme, hırpalama ve zorlama yapmıyorlardı. Normal aramalarını yaparak, kelepçeyi normal sıkılıkta bağlayıp, askerî araç olan ringe binmemize yardım ediyorlardı. Ringin kapısı açıldığında Mehmet Fatih Öktülmüş ve Remzi Küçükertan'ın içeride olduklarını gördüm. Remzi en dipte oturuyordu, Fatih ise kapı girişindeydi. Fatih'in yanına oturdum. Yıllar sonra Fatih'le yan yana oturma ve konuşma fırsatını bulmanın sevincini yaşıyordum. Fatih bütün yoldaşların olduğu gibi benim de çok sevdiğim, değer verdiğim, önder olarak gördüğüm bir yoldaştı. Onunla yan yana olmanın sevinci ve coşkusuyla öpüşerek sohbete başladık.

Cezaevleri süreci, Mamak, Diyarbakır, İstanbul cezaevlerinin durumu ve bizi bekleyen tarihsel görevlerimiz üzerine düşüncelerini anlatmaya başladı. Anlattıklarını dikkatle dinliyordum. Remzi köşeden kalkarak Fatih'le aramıza oturdu. Fatih'in konuşmasını keserek kendisi konuşmaya başladı. Yalan yok, Remzi'nin bu tür tavırlarını ve kabalıklarını oldum olası sevmemiştim. Kartal'da gencecik kızlara söylediği o ağır sözler hâlâ belleğimdeydi. Neden Fatih'in sözünü kesip kendisi anlatmaya başlamıştı ki şimdi? Kafamda bir dizi soru işaretleri oluştu. Onun bu tarzını ve nezaketsizliğini yönetici bir yoldaşa yakıştıramıyordum. Remzi'nin bu hareketine bozulup kızıyor Fatih'e karşı yapmış olduğu saygısızlığı hiç affedemiyordum. Onun küçük burjuva, övünmeci, benmerkezci, havacı ve patavatsız tutumları, beni Remzi hakkında sürek-

li eleştirel kılmıştı. Remzi'nin konuşmalarını dinliyormuş gibi yaparak Fatih'in gözüne bakıyor, doğru bulmadığımı anlatmaya çalışıyordum. Fatih ise her zamanki mütevazılığı, sevecenliği ve müşfikliği, yoldaş sıcaklığı ve samimiyeti içinde gülen yüzü ve gözleriyle görmezlikten geliyordu.

– Bektaş, ölüm orucuna gidecek yoldaşlar arasında sen de olabilirsin. Kadınlardan Aysel ve büyük olasılıkla MK'dan da ben olacağım, dedi Fatih. Bunun üzerine Aysel ve kendim için hiç düşünmeye, sorgulamaya ve irdelemeye girmeden, "Fatih yoldaş, senin katılmanı istemiyorum bu doğru olmaz," dedim. "Senin örgütümüz için yaratacağın boşluğun doldurulmasının çok güç olacağını düşünüyorum. Hatta imkânsız. Osman Yaşar Yoldaşcan'ın ölümünün arkasından oluşan boşluk daha da büyüyecek. Örgütümüzün geleceğini tehlikeye düşürecektir. Sen kesinlikle ölüm orucuna katılmamalısın. Bunun örgütümüz açısından büyük, tarihsel bir hata olacağı kanısındayım," dedim. Bu gün örgütün içinde bulunduğu durumu gördükçe, Fatih'in ölüm orucuna katılmasının büyük bir hata olduğuna daha da çok inanıyorum. Olanca mütevazılığıyla beni ikna etmeye çalıştı, ama düşüncem net ve kesindi. Remzi tartışmalara katılarak, "Daha belli değil, henüz kesinleşmedi," dedi. MK'dakileri bilmiyorum fakat birçok yoldaş Fatih konusunda benzer düşünceler içindeydi. Fatih'in ölüm orucuna katılmasına karşı çıkıyorlardı. Fakat tabanın bütün eleştirileri ve uyarıları her zamanki gibi dikkate alınmayarak Fatih'e ölüm orucu eyleminin birinci ekibinin başında görev verildi.

Ringden inince beraberce Selimiye koridorlarında yürüdük. Fatih şakayla bana, "Oo, ne bu hal? Bacaklar çöp gibi olmuş, kas ve adaleler erimiş. Bir de sporcuyum, judocuyum diyorsun. Ben sana on veya yirmi gün fark atarım bu halimle," dedi. Açlık grevine aynı zamanda başlamış olmamıza karşın gerçekten de öyle görünüyordu. Dik, canlı ve enerjikti. Diğer cezaevinden gelen yoldaşlarla selamlaştık, haberleştik, hal hatır sorduk. Mahkeme salonuna alınmayıp tekrar ringe götürülürken, yoldaşlarla birbirimize "Başaracağız ve kazanacağız," mesajımızı vererek birbirimizden ayrıldık.

SAG'ın 30. gününde CS, DHB ve Kawa eylemlerini sonlandırdı. Diğer örgütler de kısa süreli destek direnişi yapmayı tartışıyor-

lardı. Direniş sürüyor, ülke ve uluslararası alanda yankı uyandırmaya başlıyordu. Diyarbakır ve Mamak cezaevlerindeki direnişlerin de sürmesi duyarlı kamuoyunun gözünü cezaevlerine çevirmesini sağlamıştı.

Ben 36. günde yoldaşları ve Fatih'i görünce mahkeme yorgunluğunu unutmuştum. Fakat Fatih'in ölüm orucuna katılmasını bir türlü aklım almadığından uygun görmüyordum. Örgüt adına ciddi ciddi kaygılanıyordum. Giderek bu kaygım büyüyordu. Hem örgüte ve yoldaşlara, hem de aileme bırakacağım mektupları yazarken uyarı ve önerilerim arasında –hatta son isteklerim arasında da– Fatih yoldaşın kesinlikle ölüm orucuna yatırılmaması gerektiğini vurguluyordum. Örgüte bırakacağım mektubu yazarken yorulduğumda cezaevleri direnişini anlatan romanlar (*Fırtına, Haydari Kampı* gibi) okuyordum. Komşu ülke Yunanistan'ın zindanlarındaki vahşeti anlatan bu kitapları okudukça bizim yaşadıklarımızın, onların yaşadıklarının yanında çok hafif kaldığını görerek daha zorlu ve çetin direnişlere hazır olmamız gerektiğini düşünüyordum.

Direnişimiz 40. gününe gelmişti. Diğer yapılar direnişin 35. gününde süresiz destek açlık grevine başlamışlardı. DS'li yönetici arkadaşların programları gereği, kendi kitlelerine açlık grevini bıraktırmaları üzerine süresiz destek vermek için başlayan diğer örgütler de, aradıkları bahaneyi bulmuşlar gibi "Direniş kitleselliğini yitirdi," diyerek destek eylemini bitirdiler. Oysa direniş kitlesel desteğini yitirmesin diye destek eylemine başlamışlardı.

Gözlerim görüyor, elim kalem tutuyorken örgüte ve aileme yazacağım mektupları bir an önce bitirmek istiyordum. Yorucu olduğundan enerjimi bitirmeden yavaş yavaş yazmak zorunda kalıyordum. Direnişte 45. günü geride bırakmıştık. Artık sadece ölüm orucunda olanlar direnişi sürdüreceklerdi. Ölüm orucu ekibi de netleşmişti. Açlık grevi bitirildiği kitlesel anonsla duyurularak ölüm orucu ekibinde bulunan arkadaşların isimleri topluca yüksek sesle açıklandı. Sağmalcılar Cezaevi'nden, TİKB'den Mehmet Fatih Öktülmüş, Bektaş Karakaya, Aysel Zehir (Metris); DS'den Dursun Karataş, İbrahim Erdoğan, Mürsel Göreli, Haydar Başbağ, Aslan Şener Yıldırım, Halil Çaylı, Tayfun Özkök, Hasan Balcı, Ser-

vet Parkın, Abdullah Meral; Metris Cezaevi'nden Zeynel Polat, Avni Turan, Nigar Gülşat Aygen isimleri yüksek sesle havalandırmaya açıklandı. Sabah sayımda da birer dilekçeyle ölüm orucunda olduğumuzu idareye bildirdik. Havalandırmada ölüm orucuna katılanların isimleri yankılandıkça içimi heyecan kapladı. Sevinç, onur ve gurur duydum. Bu tarihsel görevi üstlenenler arasında Fatih'le birlikte yer almama bir taraftan sevinirken bir yandan da Fatih için üzülüyordum. Anlatılması güç müthiş bir duygu içindeydim. 34 nolu küçücük hücremin içinde yavaş yavaş volta atarak, örgütü, mücadeleyi ve devrimi bu konuda yaşamını vermiş yoldaşları ve devrimcileri düşünüyordum.

Bir tabloda devrim anını yaşıyordum. Diğerinde yürüyen, sokakları zapt etmiş yüz binlerin içinde işçi ve emekçilerin taleplerini içeren sloganlarını haykırıyordum. Bir an nümayiş halinde ayağa kalkmış yüz binlerin arasında vurulup düşenleri ve kendi ölümümü görüyordum. Ölüme giden yolun üstündeydim, aramızda hiç de fazla bir mesafe kalmamıştı. Bedenimin kaç gün daha dayanabileceğini bilmiyordum, beynim de, yüreğim de dayanıyordu. Duygusallaşıyordum. Boğazım düğümleniyor, gözlerimden yaşlar akıyordu. Cenazemin kaldırılışını, dostları, arkadaşları gözyaşı içinde yakınlarımı görüyordum. Ölüm gelip kapıma dayanmamış ben kendim davet etmiştim. Böylesi bir mücadeleye girmiştim ve yapabileceğim her şeyi yapmış, koyabileceğim her şeyi ortaya koymuşum gibi bir duygu içine giriyordum. Tuhaf ama ölüm ürkütücü gelmiyordu, mutluluk veriyordu bana. Ölüm bana olağan, gündelik mücadelemizin bir parçası gibi geliyordu. Ölümün karşısında bu yürekliliği bana devrim ve sosyalizme duyduğum inancım ve Marksist-Leninist bilincim veriyordu. Devrim aşkı öyle bir sarıyordu ki beni, sanki insanlıktan çıkıp insanüstü bir varlığa dönüşmüştüm. Öyle sanıyorum ki ölüm karşısında duyduğum bu duygu ve düşünceleri benim gibi ölüm orucuna yatmış bütün arkadaşlarım ve dünyanın her tarafında mücadele eden gerçek devrimciler de yaşıyor, hissediyorlardı. Ama yine de içimde ölüme karşı buruk bir duygu vardı. Mezar taşımın üstüne yazılmasını istediğim sözcükler bile beynimden süzülerek kalemimin yazdığı kelimelere dökülüyordu.

Ölüm
Ölen biz değiliz
Ölüm bizim için değil,
Ölüm hemen bitiverenler için!

İnsanın ölüme, mezarına, mezar taşına ve ona yazılacak sözcüklere bile kafa yorması ne tuhaf bir duygu: Mezar ziyaretleri ve Silivrikapı'ya gömülme isteğimiz, ölümsüzlüğe inanan insanlar gibiyiz. Ölümsüz insanlar arkasında, ölümsüz eser bırakan insanlardır. Biz de ölüm şeklimizi tarihe eser bırakacaktık. Direnişimizle insanlığa iz bırakmak istiyorduk. Ruhumuz mezardan çıkıp başucumuza gelenlerle konuşacakmış veya Osman'la buluşacakmış gibi bir ruh hali içindeydim. Oysa dinsiz olduğumdan camiye gitmeyi, cenaze namazının kılınmasını istemiyordum. Ölümü saniye saniye, dakika dakika yaşamak, yaşarken bütün dünyanın güzelliklerini bir solukta solumak, bütün dokumda bunu hissetmek ve bundan büyük haz almak! Duygusallığın sanki doruğunda ya da sonsuz sınırındaydım. Hücremde bu duyguları doruklarda yaşarken, beton duvarların gri ve soğuk yüzü, bir başka insan yüzüne, soluğuna ve sıcaklığına hasret kalmam, bir an derin bir yalnızlık duygusunu yaşatıyordu bana. Yanımda bir yoldaşım olsaydı, söyleşebilseydik, ölümü birlikte karşılasaydık... Ama hücremde yalnızdım, ölüm ise beni kapıda bekliyordu. O an bütün sevdiklerimle, can yoldaşlarımla kucaklaşmak, sohbet etmek istiyordum. Dünden bugüne, çocukluğumdan gençliğime köprü kuran anılarım gözlerimin önüne film şeridi gibi serilirken, yüreğim ve beynim Fatih'e yolculuk yapıyordu. Onu merak ediyordum. Ölüm yürüyüşümüzde adımlarımızın onunla bir ahenk içinde olmasını, ondan geri kalmamayı, aynı ritmik adımlarla yol almayı arzuluyordum.

Bazı arkadaşların ağırlaştığı haberleri geliyordu. Hastaneye götürülenler oluyor, kimi ölüm orucu direnişçilerinin mide kanaması geçirdiği söyleniyordu. Buna rağmen hâlâ inatla ölümle dövüşerek yaşama sıkı sıkıya sarılıyorlardı. Abdullah Meral üst kattaki hücresinde aralıksız spor yapmayı sürdürüyordu. Benim durumum da fena sayılmazdı. Haydar, ölüm orucunda yer almak için, hücresinden diğer yoldaşlarını ikna etmeye çalışıyordu: "Hayır,

yer alacağım, ben bu düşüncemde kararlıyım, bana birinci ölüm orucu ekibinde yer vereceksiniz!" sesi hücreme kadar geliyordu. Oysa o çoktan ölüm orucundaydı, önceden söylediği sözleri yeni söylüyormuş gibi duyuyordum.

G bloktan cezaevinin içinde acı ve hüzün dolu bir ses yankılandı: "Mehmet Fatih Öktülmüş hastaneye kaldırılıyor!" Tuvaletin üstüne çıkarak pencereden yoldaşlarla konuşurken, başı döndüğünden düşmüş, kafasını duvara çarpmıştı. "Umarın Fatih'imize bir şey olmaz," diye düşünüyordum. Açlık grevinin 33. günde şekerli su almayı bırakmamız, ölümümüzü hızlandırıyordu. 50. günlere gelmiştik, midelerimiz artık suyu kabul etmiyordu. Yine de o ılık suyu içmeye çalışıyorduk. Dudaklarımızı ıslatıyor, ağızlarımızı, o iğrenç kokular saçan, artık bizim olmayan ağızlarımızı yıkıyorduk.

Direnişimizi, Fatih hastanede, ben M blokta tek kişilik hücremde, Aysel Metris'te kadınlar bölümünde sürdürüyorduk. Haydar ve Şener de hastaneye götürüldüler. İçimde hastaneye gitme arzusu vardı. Belki Fatih'le aynı yerde kalma şansını yakalarım. Belki yan yana kalacak, görüşme yapabilecek, serbestçe sohbet edebilme koşullarını yakalayacaktım. Bunlara kafa yorarken örgüte bırakacağım mektubumu da bitirdim, Sermet'le, yan hücredeki Kazım Yıldırım'a gönderdim. Peşinden yazdığım iki şiiri de, hücremde birkaç kez kendi kendime mırıldandıktan sonra katlayıp onu da Kazım'a gönderdim.

YOLDAŞLAR

Vaktim geliyor
Bu can bu tenden ayrılmak üzere
Son kez çarpıyor yüreğim
Öylesine kızgın ve ateşli
Haykırmak geliyor içimden
Duyurmak için sesimi evrene
Dalga dalga çılgı çılgı
Yaymak için sesimizi
Haykırmak geliyor içimden
Haykırıyorum!

Yükseltmek için sesimizi
Bir kırmızı karanfil gibi
Kanlarımızla tutuşturacağız meşaleyi
İşte! Bak bu meşale sizlerin
Karanlığı aydınlatmak
Pırıl pırıl kıpkızıl
Bir güneşin doğuşunu
Karşılamak için
Bir meşale yanıyor
Alev alev
Alevlerinde duman yok
Kalaceref..
Bir meşale yanıyor
Yanan bir yürek
Yakan bir devrim

Bektaş Karakaya, Mayıs 1984[1]

KAVGA İÇİN

El kavganın içinde
Savaşın içinde
Sallanan bir bayrak gibi
Sizi dinleyeceğim
Çalışan çarkın başında
Biçen orağın sapında
Kızgın güneşin altında
Bir gölge gibi
Sizi izleyeceğim
Toprağın altında
Mermer sütunlar içinde
Savaşan bir asker gibi sizi izleyeceğim.

Bektaş Karakaya, Mayıs 1984[2]

Yazdıklarımı Kazım hızla okumuş, kendi duygu ve düşüncelerini kısa bir notla bana bildirdi. Yoldaşça, temiz ve samimi duygu-

1 *Direniş Şiirleri*, Haziran Yayınevi, 1988, s. 50.

2 *A.g.e.*, s. 51.

larıyla eylemin dışında kalmanın kendisine daha zor geldiğini, benim yerimde olmayı çok istediğini yazıyordu. Bu duygusal yoğunlaşma sağlığımı olumsuz yönde etkiledi. Midemde ağrılar başladı. Yatağa uzanmış yatıyordum. Hücrelerden gelen kontrol seslerine yeterlice net yanıtlar veremiyordum. Revire götürdüler. Askerler beni götürürken hücresinden Abdullah Meral bağırıyor: "Bektaş daha çok erken. Öyle kolay ölmek yok! 65. günlere kadar hayatta kalacağız, ölmeyeceğiz!"

Doktor revirde yanı başımda oturarak beni izliyor. Midemde bugüne kadar olmayan bir ağrı var. Jiletle midemi doğruyorlar gibi acıdan kıvranıyorum. İncecik, bir deri bir kemik kalmış bedenim ter içinde. Doktorun verdiği sıcak suyu yudumlamaya çalışıyorum.

Doktor Mustafa iyi bir insana benziyordu. Belki de bana öyle gelmişti. Çünkü yıllarca dayak, işkence, kötü muamele altında hiçbir insani davranışla, insanca bir güler yüzle karşılaşmamıştık. Bu nedenle insani bir davranışı, insanca bir tebessümü, gülümseyen bir yüzü unutmuştuk. İnsanın normal bir hareketi, hatta insanca bir merhaba ve selamı bile insanı çabuk etkiliyordu. Ne yalan söyleyeyim, doktorun tavrı bende olumlu izler bırakmıştı. Etrafımda dolanıp duruyor, sürekli bir şeyler yapıyor, kolonya ile yüzümü siliyor, bir yandan da, "Şimdi biraz daha iyi misin?" diye soruyordu. "İyiyim!" Doktor: "Siz ölürken de iyiyim diyerek öleceksiniz. O nedenle şimdi iyisin ama sorumluluk alamam. Seni hastaneye sevk ediyorum," dedi ve beni hastaneye sevk etti. O haldeyken bile ellerim kelepçelendi. Kollarıma giren iki asker ve bir astsubayın denetiminde cezaevi arabasına bindirildim. Araba hareket ettiğinde başım dönmeye, midem bulanmaya başladı. Arabanın içine uzanarak sırtımı arabanın demirlerine dayadım. Bedensel bitişimin sınırlarında olduğumdan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum. Haydarpaşa Askerî Hastanesi'ne geldiğimizde askerler kapıyı açıp koluma girerek beni aşağıya indirdiler. Subay önde, askerin birisi arkadaydı, diğeri koluma girmişti. Meraklı bakışlar eşliğinde koridorlarda yürüyoruz. Uzun ışıklı, pırıl pırıl, bembeyaz bir koridorun sonunda, sağda bir odanın önünde beklemeye başladık. İçeriye aldılar. Uzman rütbeli iki üç askerî doktor, içeride beni

sedye gibi bir şeyin üzerine yatırdılar. Ellerimi çözdüler, askerler dışarı çıktı. Subay içeride kaldı. Doktorlar bütün vücudumu muayene ettiler. Aletlerle ağzımın içine, kulaklarıma, gözlerime baktılar. Neden yemek yemediğimi soruyorlardı. Taleplerimizi sıralayıp yoğun işkence altında olduğumuzu söyledim. Daha kıdemli olan doktor bana bağırdı ve dışarı çıktı. Diğer iki doktor kendi aralarında konuşarak beni diğerlerinin yanına götürmelerinin direktifini verdiler. Odanın dışında tekrar bileklerimden kelepçeleyip bir asker ve bir subayın eşliğinde, askerin birisi kolumda bahçe içinden yürüyerek ayrı bir bölüme getirildim. Bahçe yemyeşil, bakımlı ve güllerle dolu, oldukça güzel düzenlenmişti. Bir iki demir kilitli kapıdan geçtikten sonra kelepçeyi çözdüler. Başka bir subay ve askerlere devrettiler. Farklı bir yere getirilmiştim.

Haydarpaşa Askerî Hastanesi

Hastanede Metris'ten gelen arkadaşlar vardı. Eylemi bitirmişler fakat henüz iyileşememişlerdi. Bir hafta olmasına rağmen hâlâ ağızdan beslenemiyorlardı, serum veriliyordu. Fakat durumları iyiydi. Onların yardımıyla birçok işimizi yapabiliyorduk.Ölüm orucuna katılanların koğuşunda her yeni gelenle, ölüme daha fazla yaklaştığımız halde bayram sevinci yaşıyorduk. Fatih koğuşun girişinde birinci ranzada yatıyordu. Ben de onun yanındaki bitişik ranzaya yerleştim. Fatih'i iyi buldum. Beni gördüğünde ayağa kalktı, sarıldık, öpüştük. Diğer arkadaşlarla da tokalaşıp merhabalaştık. Fatih ve Hüseyin Ertürk'le sohbet ediyorduk.

Ölümün eşiğindeydik ve her geleni de bayram sevinciyle karşılıyorduk. Apo, Hasan Telci ve Dursun Karataş da geldiler. İçimizde en canlı gözüken Apo'ydu! Koğuş girişinde, koridor tarafındaki ilk sırada Fatih, yanında ben, Hasan Telci, Mürsel Göleli,[1] Abdullah Meral, orta sırada Şaban Şen,[2] Aslan Tayfun, karşı sırada Aslan Şener, Dursun Karataş, Haydar Başbağ, ortada İbrahim Bingöl yatıyorduk. Koğuşumuz havadar olmasına karşın içeride koku çok yoğundu. Ağız kokusu tahammül edilecek gibi değildi! Bağırsaklarımızdan gelen koku bir hayvan leşinin kokusunu andırıyordu. İçin

1 Mürsel Göleli, Dev-Sol, Tunceli'de çatışmada öldürüldü.

2 Şaban Şen, Dev-Sol, Belçika'da trafik kazasında yaşamını yitirdi.

için çürüyorduk. İnsanın kendi bedeninin çürümesine tanık olması ne acı! Ziyaretçilerimiz kucak kucak karanfil ve gül gönderiyorlardı. Koğuşumuz adeta bir gül bahçesine dönüştü. Tayfun bütün gül ve karanfilleri özene bezene kavanozlara yerleştiriyordu. Kolonya, esans, çeşitli losyonlar, gül ve karanfil kokularına rağmen koğuşa girenlerin kokumuzdan rahatsız oldukları hemen anlaşılıyordu. Koğuşumuzun ortasında uzunca bir masa vardı. Üzerinde kırmızı bir örtü, üstümüze giydiğimiz kırmızı tişörtlerimiz, kırmızı gül ve karanfillerimizle koğuşa kırmızı beyaz renkler hâkimdi.

Ölüm orucuna giden kadın arkadaşların ayrı kullanacakları tuvaletleri olmadığından erkeklerle ortak bir tuvalet kullanıyorlardı. Asker ve hastabakıcı denetiminde tuvalete gidip gelirken el kol işaretleriyle karşılıklı anlaşmaya çalışıyorduk.

Doktor ve hemşireler her sabah bizleri kontrole geliyorlardı. Ama biz sağlık kontrolünü yaptırmıyorduk. Arada bir rütbeli bir doktor geliyor, kontrol yaptırmayınca kızarak öfkelenip hızla çıkıp gidiyordu. Bizimle daha çok hemşire Handan, Türkan Hanım ve hastabakıcılar ilgileniyorlardı. Yanımızda kalan Yadigar ve bir psikiyatri hastası olan Horoz bütün ihtiyaçlarımız için koşturuyorlardı. Handan hemşire "Herkesin insanca yaşaması için mücadele eden insanların ölüme aldırış etmeden yavaş yavaş ölüme gitmelerine bir anlam veremiyorum," diyordu. Hemşirenin söylediği sözleri elbette ince bir alayla gülümseyerek dinliyorduk. Bizi anlayamıyordu. Ölerek halkımıza, devrime büyük bir katkıda bulunacağımızı düşünüyorduk. Ölmek müthiş bir olaydı. Herkes bunu göze alamazdı. Bu ölümün intiharla bir ilgisi yoktu. Devrim uğruna seve seve ölebileceğimizi, bizi yıldıramayacaklarını onlara gösteriyorduk.

Görme ve işitme duyularımız iyice bozulmuştu. Işık gözlerimizi rahatsız ediyordu. Her birimiz yürüyen bir iskelet gibiydik. Tuvalete gittiğimde aynaya bakmamaya çalışıyordum. Midemiz suyu kabul etmiyordu. Ihlamur kaynatarak hafif soğutup yudumlayarak sıvı almaya çalışıyorduk. Arada bir mide ağrılarımız olmasa, yaşadığımızın ayrımına varamayacaktık. Ziyaretçilerimiz eksik olmuyordu, sürekli hastane çevresinde dolaşıyorlardı. Kimisi daha şimdiden cenazelerimizin hazırlıklarına başlamıştı. Ellerinde çiçekler, kolonya ve iç çamaşırlarıyla, gözlerinde eksik etmedikleri gözyaş-

larıyla ailelerimiz çığlıklarını içlerine atarak suskun ve umutsuzca gelip gidiyorlardı. Yalvaran bakışlarıyla, bizleri süzerek sessizce gizliden ağlayarak gelip giden ziyaretçilerimiz, hastane çevresinde gün boyu üzüntü ve acı içinde bir çıkış umudunun peşindeydiler. Bir askerden, bazen bir hastabakıcıdan, bazen bir doktordan umut ışığı olabilecek birkaç sözcük duymanın çabasındaydılar. "Ne olur yiyin," diyen, el kol işaretleriyle yalvaran birçok ana, ellerinden eksik etmedikleri mendilleriyle gözyaşlarını silerek acılarını içlerine akıtıyorlardı.

Her gün biraz daha yaklaşan ölüm, içimize bağdaş kurmuş oturuyordu. Bedenimiz her gün, saat saat, damla damla güneş görmüş kar gibi eriyordu. Her saat, her dakika açlığımıza açlık, acımıza acı eklense de direnişimiz sürüyordu. Her an ölümü istiyor ve bekliyorduk. Açlığın o inanılmaz bitkinliği içinde, bir deri bir kemik yığını olarak ölümü iple çekiyorduk. Yatağım sanki taş yığını gibi vücuduma batıyordu. Vücudumda, sırt ve kalçamda yaralar açılmış, çürümeler başlamıştı. Vücudumun derisi, kemiklerimi sarmaz olmuş, derilerimin altından kemikler dışarı fırlamıştı. Deri kırış kırış sarkıyordu. Ağzımdan gelen koku beni derin uykumdan bile uyandırıyordu. Midem suyu kabul etmiyor, sırtımda acı bir yanma, göğsümde korkunç bir sıkışma, beynimde müthiş bir ağırlık vardı, nesneleri seçemiyordum.

Aysel'in annesi Fatma Ana, askerlerden gizli bahçe penceresine yaklaşmış, el kol işaretleriyle "Yiyin!" diyordu. Askerler ise onu uzaklaştırmaya çalışıyordu. O gözlerini pencereden kaçırmayıp ağlaya ağlaya uzaklaştırılıyordu. O gün Kadıköy'den bir mektup yazıp postaya vermiş:

> "Oğlum Fatih,
> Biliyorum oğul, yıllardır suçsuz yere yatıyorsunuz. Ama sizin yaşamanız gerekli. Ne olur yalvarıyorum size, yemek yiyin, bırakın. Siz yiyin ki Aysel'im de yesin. Siz yemeden o yemez. Ne olur bana Aysel'imi bağışlayın. Birkaç gün sonra geriye dönüş de olmazmış. Her gün eriyip gidiyorsunuz. Sizler kararlı ve yiğit insanlarsınız. Ölürseniz mücadelenizi kimler sürdürecek? Yaşayın ki mücadele edesiniz."

Mektup sürüp gidiyordu. Fatih mektubu okuyunca çok duygulandı. Fakat cezaevinde insanca ne kadar yaşanabilirse, biz de insanca hakkımızı istedik. Bütün isteklerimize "Pazarlık yapmayız," dediler. Haydarpaşa Askerî Hastanesi'nin mahkûm koğuşunda kalan ölüm orucu direnişçileri olarak hepimiz kırmızı tişörtler giymiştik. Masanın örtüsünün de kırmızı olması görevli asteğmeni kızdırmıştı. Masa örtümüzü almak istediler, eriyen bedenlerimizi siper ederek direndik, masa örtümüzü vermedik. Koğuş kapısını da kilitlemeye başladılar. İsteyince tuvalete çıkma olanağımız da yoktu. Bütün ihtiyaçlarımızı askerler karşılıyorlardı. Ölümüne an kalmış insanların durumu onları da tedirgin ediyordu. Bazı askerler bu duruma katlanamadıklarından görev yerlerinin değiştirilmesini istemişler o dönemde. Bir kısım askerlerin psikolojileri bozulduğundan hava değişimine gönderiliyorlardı.

Eylemin 55. günü cezaevlerinde ikinci ölüm orucu ekibi de başladı: DS'den Bedri Yağan,[3] Sabri Temel, Mehmet Kılıç, Ali Osman Köse, Suavi Ürkmezer, Mustafa Yükseler, A.F. Ercüment Özdemir, Bülent Pak, Güneş Arduç, TİKB'den Hasan Akdoğan, Kazım Yıldırım ve Mürüvvet Çakırerk.

Gücümü, enerjimi zihnimi toplayıp görüş gününden sonra son mektup olacağını düşündüğüm bir mektup yazdım:

> "Canım kardeşim,
> Bugün ziyaretime geldin sağlık durumumu gördün. Söylenecek her şeyi artık zaman söyleyecek. Ölüm orucunun 55. günündeyiz. Gönderdiğin kırmızı tişörtleri aldık. Birini Fatih diğerini de ben giydim. Aslında ben üç tane istemiştim, biri de Aysel içindi, sanırım yanlışlık oldu. Belki de paran yoktu. Sana ayrıntılı bir mektup yazdım, umarım eline geçer. Bu sana yazdığım son mektubum olabilir ama üzülme. Ölüm orucunda ölmemi belki şu an anlayamazsın. Ama içinde bulunduğumuz koşullar üzerine düşündüğünde anlayacağını umuyorum. Ölümümü metanetle karşılamalısın.
>
> İki yıl aradan sonra bu on dakikalık görüşümüz büyük olasılık son görüşmemiz olacak. Böyle tarihsel bir eylemin gerektiğini düşündüğüm için ölüme yattığımdan emin ol! Bundan asla kuşku

3 Bedri Yağan, Dev-Sol, İstanbul'da ev baskınında öldürüldü.

duyma! Yıllardır ağabeyini tanıyorsun, kardeşlik bağıyla düşünerek üzülüp kendini yıpratma. Benim gibi daha severek ölümü kucaklayacak 20 arkadaş daha var. Ölenler ve ölecek olanların hepsi senin ağabeyin sayılır. 55 günlük açlık nasıldır tahmin edebilir misin? Eğilmez bükülmez bir iradeyle ölüme gidiyoruz. Taylan ve Özgür'e iyi bak. Ağabeyim bana emanet etti. Ama ben gerekeni yapamadım. Bu sorumluluk da sana düştü.

Memo'ya durumu anlatırsın. O da üzüntüden kahrolacak. Görüşemeyeceğimiz için üzülmesinler. O'nu ve sizleri çok sevdiğimi söyle. Babamla yaklaşık üç yıldır görüşemiyoruz. Acı ve üzüntü duyacaktır. Ama zamanla yara kabuk bağlayacak, ağabeyimin ve annemin ölümü gibi kabullenecektir. Ağabeyimin ölümünde, cenazesinde bulundum ama annemin ölümünde ve son günlerde çok istememe rağmen cezaevinde olmam nedeniyle bulunamadım. Bugün de, ağabeyim benim cenazemde bulunamayacak. Ablam iyice yıkılacak. Onu teselli etmek sana düşecek. Tüm akrabalar, eş dost ve arkadaşlara sevgi ve selamlarımı ilet. Mektubum dağınık oldu. Ama ne yapayım artık gözlerim görmüyor. Duyguları anlatmak, düşünceleri toplayarak düzgünce ifade etmek kolay olmuyor. Zaten Fatih'in gözleri de görmez, kulakları duymaz oldu. Aysel'in durumu da öyle. Tuvalete gidip gelemediği için pencereden de olsa göremiyoruz. Ben nispeten daha iyiyim. Sana bu satırları yazacak gücü ve bilinç açıklığını hâlâ koruyorum. Gelecek güzel günlerin özlemi ve umudu içinde sımsıkı kucaklayıp öpüyorum. Hoşçakal can kardeşim...

6 Haziran 1984, Haydarpaşa Askerî Hastanesi."

Gözlerimiz bulanık görüyor, ışık gözlerimizi rahatsız ediyor, kulaklarımız ise az işitiyor. Biz bitkin düştükçe idare içeriye, komutanların emriyle yemek getirmeye başladı. Adamlar hâlâ iğrenç yöntemlerle bizleri ele geçirme çabasındalar. Askerler yemekleri yataklarımızın başında bulunan etajerlerin üzerine bırakıp gidiyorlar. Yemek kokusu çok ağır, dayanılacak gibi değil. Bayılacak gibi oluyorum, müthiş rahatsız ediyor. Yemeklerin kokusu tam bir işkenceye dönüştü. Midemizi bulandırıyor, kusma hali geliyor. Midemiz dışarı çıkacakmış gibi sanki. Kalkıp inerken hıçkırık tu-

tuyor. Birçoğumuz fenalaşmıştı, sürekli kusma hali yaşıyorduk. Daha yemekler masaya konmadan koğuşta yemek kokusuna dayanılmıyordu. Bir iki gün bu şekilde yemekleri getirip, bırakıp gittiler. Birkaç saat sonra gelip götürüyorlardı geri. Bir keresinde Dursun Karataş kızdı, yemeği, getirenin üzerine dökerek tepki verdi. Altmış gündür yemek yemeyen insanlara, önlerine bol kokulu yemekleri koyarak işkence ediyorlardı. Sonra bu uygulamaya da son verdiler. Galiba kokuların bizleri kötüleştirdiğini fark edince bu uygulamadan vazgeçtiler.

Gözlerimiz açık olunca başımız dönüyor, midemiz bulanıyordu. Bu nedenle sürekli gözlerimizi göz bandıyla kapalı tutmaya özen gösteriyorduk. Apo duvara ve yatak ranzalarına tutunarak, yavaş yavaş tuvalete giderken Fatih'in ranzasının başında durup hal hatır sordu o gün: "Kusura bakma Fatih çabuk düştüm yanına gelip sohbet edemedik. Fatih, herhalde ölümle ilk ben kucaklaşacağım. İlk sıra benim olacak." Fatih yatağından doğruldu, "Hayır Apo, ilk sıra benim," dedi. Kendi aramızda ölümü ilk kucaklamanın kavgasını yapıyorduk. Bunu kazanabileceğimiz bir onur sayıyorduk. Geriye dönüşün asla olmayacağını da biliyorduk. Olsa bile sakat kalabilirdik. Ölümün çabuk gelip açlığımızın sofrasında bağdaş kurmasını bekliyorduk.

Bir sabah kontrol ve bakım için Türkan Hemşire gelmişti. Bazı arkadaşların tek gözünü kapatarak baş dönmesini ve kusmayı önlemeye çalışıyorduk. Fatih'in de tek gözü bantla kapalıydı. Türkan Hemşire ağlamaklı bir sesle, "Fatih, uğrunda ölüme gittiğin dünyaya çift gözle bakmak sana fazla geliyor. Tek gözle bakman yeter de artar bile. Bu dünyaya çift gözle bakmak fazla gelir. Çünkü bütün kötülükleri gördüğünüz için ölüme gidiyorsunuz. Biz çift gözle baktığımız halde bütün kötülükleri, çirkinlikleri, ahlaksızlıkları, haksızlıkları ve uğrunda ölünecek bir dünyayı göremiyoruz. Ya da görenlerin halini gördükçe korkuyor, gözümüzü, kulağımızı kapatıyoruz," demişti.

Vücutlarımız birer deri ve kemik yığını halini aldı. Sırt ve kalçalarımızda çürük ve yaralar açıldı. Kemiklerimiz dışarı fırlamış, gözlerimiz iyice çukura kaçmış, diş etlerimiz çekildiği için dişlerimiz neredeyse dökülecek bir hal almıştı. Koku ve çürüme çok da-

ha fazla yoğunlaşmıştı. Açlık neyse ama bu kokuya katlanmak çok zordu.

Kadın arkadaşların kaldığı bölümde ölüm orucuna katılan DS'li bir kadın arkadaşın eylemi bırakması üzerine, Aysel tek kalmıştı. Durumu pek iyi gözükmüyor, giderek ağırlaşıyordu. Asteğmene son kez Aysel ile görüşme isteğimizi bildirdik. On beş dakika da olsa görüşmemizi sağladı. Aysel geldiğinde ona yazdığımız yazıları okuyamadığını öğrendik, karşılıklı olarak yazışmalarımızı kesmek zorunda kaldık. Yeniden görüşmek istesek de Aysel yataktan kalkamadığından artık onu göremiyorduk. Üzüntü içindeydik, ölüme yatmıştık, ama o ölecek diye kaygılarımız iyice büyüyordu, onun için endişeleniyorduk. Karmakarışık bir duyguydu bu. İsteklerimizin kabul edilmesini bekliyorduk. İsteklerimiz kabul edilsin, yoldaşlarımız ölmesin, Aysel ölmesin!

Sürekli hemşireye soruyorduk. "İyi, ama kendinde değil," diyordu. Şuursuzca sayıkladığını, altını ıslattığını, kendinde olmadığını, baygın bir halde yattığını, serum verildiğini öğrendik. Görüş günüydü. Hiçbirimizin durumu iyi olmadığından görüşe çıkmayarak görüşçüleri içeriye aldırmaya çalışacaktık. Bu konuda ortak karar aldık: "Görüşe çıkmayacağız." Fatih bu karara karşın görüşe çıkarak, Aysel'i görmek istiyordu. Görüş yerinden Aysel'in kaldığı yer de görülüyordu. Fatih tekerlekli sandalye ile görüşe çıkınca, Dursun, "Çıkmama kararımız vardı Fatih neden görüşe çıktı?" diye sordu. "Fatih ailesiyle görüşmek için ziyarete çıkmadı. Aysel'in durumunu merak etti. Ziyaret yerinden Aysel'i görmek istiyor," dedim. Biz konuşmamızı bitirmeden Fatih'in sesi koridorda çınladı. "Aysel kendinde isen serumu çıkarıp at! Ölüm orucundayız, serum kabul etmiyoruz!" Fatih'in sözleri Dursun Karataş'a verilen bir cevap olmuştu.

Apo'nun durumu ağırlaştı. Su içemiyor, kulakları duymuyor, gözleri görmüyor, irade dışı sayıklıyordu. Bilinç kaybı başladı, ziyaretçilerini ve yoldaşlarını, hiç kimseyi tanımıyordu.

Ziyaret yerinde yankılanarak içeriye gelen sesinden birkaç dakika sonra Fatih dönüp koğuşa geri geldi. Yataklarımız yan yana olduğundan yatağına uzanıp bana dönerek "Galiba Aysel gitti. Ölür, ölmese de sakat kalır. Aysel'imiz yok artık," dedi. Gözleri yaşlan-

dı, dudakları ve sesi titredi. Sessizce gözlerinden yaşlar gelmeye başladı. Fatih'le, eylemi ve başarısını, cezaevinde bu direnişe katılmayan örgütleri, cezaevlerindeki direnişleri, Diyarbakır ve Mamak cezaevlerini konuşuyorduk. "İstanbul cezaevleri pahası ne olursa olsun asla Mamaklaşmamalı," diyordu. Fatih'in durumu da giderek ağırlaşıyordu. Fatih tuvalete gidecekti, yardım etmek istedim, kabul etmedi. "Ben giderim," dedi. Zorluyordu kendini, bedenini. Ama eriyip biten bedeni iradesine uyum gösteremiyordu. İşlerimize yardımcı olan Yadigar arkadaş koluna girdi, birlikte gidip geldiler. Yorulmuştu, yatağına uzanarak konuşmaya başladı. Ben konuşarak yorulmasını istemiyordum. "Bak dinle, bu önemli," dedi, konuşmak istiyordu. Birbirimize anlatacaklarımızı mutlaka anlatmak, aktarmak istiyorduk. Ölmeden bilinmesini istediğimiz şeyleri karşılıklı olarak anlatıyorduk. Önce kendimizin öleceğini düşündüğümüz için sağ kalanlara anlatabilecekleri şeyleri aktarmak istiyorduk.

Buket, Fatih'e cezaevinden bir mektup yazmıştı. Mektubu açıp okumak istedi. Buket'in o küçücük karınca duası gibi güzel yazısını gözleri görmediğinden okuyamadı. Buket'in yazısını normalde de okumakta zorlanıyorduk. Ölüm orucunda olan birisinin görme durumunu dikkate alarak yazılan bir mektup değildi. Hiç kuşkusuz bunu düşünememişti. Yoksa Buket bunu dikkate alarak büyük ve okunaklı yazardı. Okuyamamasına üzülerek benden mektubu okumamı istedi. "Mektubu oku," diye bana uzatırken tutuşundan, mektuba dokunuşundan, yüzündeki, gözlerindeki ifadesinden eşi Buketi çok sevdiği anlaşılıyordu. Ben de mektubu okumayı yeni öğrenen ilkokul çocukları gibi okumaya başlayınca, "Anlaşıldı sen de zorlanacaksın," dedi. Mektubu yavaş yavaş okudum, Fatih dinledi. Çok güzel bir mektuptu. Fatih'e olanca duygusunu, hislerini ve özlemlerini, başaracağımızı ve yeniden buluşacaklarını, birlikte bugüne kadar yapamadıklarını bir bir gerçekleştireceklerinin sözünü veriyordu. Çok duygulandı Fatih. Ben onu duygusallıktan biraz uzaklaştırmak için, "Fatih senin 'Zeytin Gözlüm' şarkısını çok sevdiğini duydum. Doğru mu?" diye sordum. Gülerek, "hayır" dedi. Sorumun Buket'le özel ilişkilerine önem verdikleri, anlamlı ve derin bir iz bırakan anılarını çağrıştırdığını duyumsadım.

Mektuptan sonra sohbetimiz, giderek Buket'in durumunun değerlendirilmesine kaydı.

"Benim ölümümden sonra Buket zor anlar yaşayacak. Ölümüm onda mücadeleye kendini sunması konusunda duygusal ve düşünsel bir sıçrama yaparak kendini mücadelenin ve örgütün ihtiyacına göre konumlandırır. Ya da tamamen kopup giderek, geçmişi kendi içinde saklayarak uzaklaşır. Büyük ihtimalle kopup, uzaklaşacaktır. Benim ölümüm ona çok ağır gelecek, göğüsleyemeyecektir." Sonuç tam da Fatih'in söylediği gibi gelişti. Buket, Fatih'in ölümünden sonra örgütten uzaklaştı.

Sonra kendisi ile ilgili değerlendirme yapmaya başladı: "Yıllardır mücadelenin her aşamasında görev ve sorumluluklar aldım. Üstlendiğim her şeyi bütün beceri ve yetilerimle eksiksiz yapmaya çalıştım. Pratik görevlerimi istenilen düzeyde yerine getirdiysem de siyasal-teorik sıçramamı istediğim düzeyde gerçekleştiremedim. Bunu gerçekleştirmek için belli bir düzen, zamanlama yapıp birikim sağlayıp tam bir sıçramanın eşiğine geldiğim zaman her seferinde kendimi cezaevinde buldum," dedi. Sonra kendisinin TİKB tarihinde en beğendiği, hoşuna giden, çeşitlilik ve zenginlik taşıyan Çankırı eylemini anlattı: Bu eylemin, kır ve şehir gerilla eyleminin iç içe geçtiği, kendi içinde bir dizi eylem taktiğinin denendiği, kadrosal özelliklerimizin öne çıktığı, örgütsel refleks ve kadro inisiyatifinin geliştirildiği TİKB'nin en güzel eylemi olduğunu söyledi ve anlatmaya başladı: "Bir kamulaştırma eylemi için Sezai ile birlikte ekip olarak Çankırı'ya gitmiştik. Çankırı çok küçük bir kent olduğu için ya dikkat çekmiş ya da ihbar edilmiştik. Bu durumda eylemi gerçekleştirmeden Ankara'ya dönmek zorundaydık. Yolda bir polis arabası yolu kapatmış, içindeki polisler de yolun sağına, soluna sipere yatmışlardı. Çankırı'yı Ankara'ya bağlayan tek bir yol vardı, başka geçiş ve çıkış yolu da yoktu. Biz de arabayı durdurup inerek yol kenarında çukura siperlendik. Polisler telsizlerden teslim olun çağrısı yapıyor, bir yandan da destek istiyorlardı. Sezai ile konuştuk, karşı saldırıya geçecektik. Korkutarak kaçmalarını sağlayıp boş olan polis arabasını alıp onunla uzaklaşacaktık. Ben silahla polislerin üzerine yürüyecektim, Sezai beni koruyacaktı, diğer yoldaşlar da polisin çalışır vaziyette duran arabasını alacak

oradan birlikte uzaklaşacaktık. Kendi arabamızla da diğer bir arkadaş bizi takip edecekti.

Bu anlık kararı verip harekete geçtik. Ben elimde Mat silahıyla koşarak hızla polislerin üzerlerine "Sizi geberteceğim!" diye bağırarak ateş ederken, Sezai beni koruyordu. Fakat benim hızla siperden fırlayıp üzerlerine yürümemden korkan polisler panik halinde, arabalarını da bırakıp siperlerinden fırlayıp derelere doğru kaçmaya başladılar. Onlar kaçmaya başlayınca, ben korkutmak ve uzaklaşmalarını sağlamak için havaya yaylım ateşi açtım. Polisler kaçtı, biz polis arabasını aldık. Diğer arkadaşlar da peşimizden Ankara'ya doğru yola devam ettiler. Polisler orada kalmışlardı, yaşananları telsizle aktarıyor, acil yardım istiyorlardı. Bir yerden sonra bir helikopter bizi izlemeye başladı. Dağlık tepelik ara köy yollarından izimizi kaybettirerek bir an önce kendimizi Ankara'ya atmak istedik. Sonra uygun bir yere geldiğimizde tekerlerini patlattığımız polis arabasını bir köprü altında terk ettik. Kendi arabamızla köy yollarını kullanarak oradan uzaklaştık. Daha sonra takipteki helikoptere yakalanmamak için kendi arabamızı da köhne, görünmez bir yere, çalıların arasına bırakarak, yoldan geçen kamyonlara otostop çektik. Bütün yolların kontrol altına alınmış olabileceğini düşünerek Ankara'ya yaklaşmadan indik. Yaya olarak iki gruba ayrıldık. Çevre köylerden birisine gidiyormuş gibi yürüyerek, zaman zaman saklanarak dağlarda, bağ, bahçe ve ekin aralarında iki gün saklandık. Üçüncü gün Ankara'ya yakalanmadan ulaştığımızda Osman kaygı içinde bizi bekliyordu."

Fatih bir an durdu sonra tekrar konuşmaya başladı:

"Osman Yaşar Yoldaşcan'dan sonra benim ölümümü görmek istemediğini, sana ağır geleceğini söyledin. Bu nedenle sana söz vermiştim, beni yaşarken kendince ölümsüzleştirdiğin için ölümümü görmen halinde bu duygunun değişmesini istemiyorsun. İlk sırayı bundan dolayı sana bırakmanın sözünü vermiştim. Şimdi yoldaş, sana verdiğim bu sözde duramayacağım. Ne kendimi ne de seni aldatmak istemiyorum. Sonra Fatih Öktülmüş yoldaş söz verdi sözünde durmadı deme. Ben sözümü geri alıyorum. Sadece irade ve bilinç yetmiyor, bünyenin de sağlam olması gerekiyor. Bu beden çok badire atlattı. Bu sefer irademi ve bilincimi bedenim din-

lemiyor, senden önce gideceğe benziyor. Anlayacağın ilk sıra benim olacak yoldaşım!"

Fatih'in bu sözlerine karşılık veremiyordum. Sözler boğazıma düğümleniyor, gözlerimden yaşlar geliyor, ağlıyordum. Ölümsüz bir önder, eşsiz bir komünist, insanlığın zirvesi olan bir kişilik bu sözleri söylerken, bir an onun ölmüş hali gözlerimin önünde canlanınca dayanamayıp hıçkırarak ağlamaya başlıyordum. "Ağlayacaksan gel göğsümde ağla," dedi. Yatağıma yanaştı, göğsüne kapanarak ağlamayı sürdürünce sesimin diğer direnişçilerce duyulmaması için nevresimle üstümü kapattı. Onun bu tavrı beni daha da duygusallaştırdı. Çocuklar gibi ağlamam birkaç dakika devam etti. İkimiz de yan yana Osman'ın yanına Silivrikapı Mezarlığı'na gömülmek istiyorduk. Bu ikimizin de son arzusuydu.

Her dakika, her saniye yeni bir değişiklik oluyor, ölüm sessiz adımlarla daha da yaklaşıyordu. Fatih'te hıçkırık başladı. Ne yaptıysak hıçkırığı kesemedik. Gözleri ışıktan çok rahatsız olduğu için gözlerini bantla ışığı kesecek tarzda kapattım. Kulakları da ağır işittiğinden yüksek sesle konuşmaya başlamıştı. Apo'nun durumu da ağırdı. Bazen irade dışı konuşuyor, sayıklıyordu. Kulakları ağır işittiğinden yatağında odanın diğer başındaki Fatih'e yüksek sesle "Fatih nasılsın? İlk sıra benim ha," diye bağırıyordu. Apo da bilinç yitimi hali var. Hasan yüksek sesle Apo'ya gazete okuyor. O bağırmaya devam ediyor: "İpi ilk ben göğüsleyeceğim Fatih!" "Hayır ben göğüsleyeceğim. İlk sıra benim Apo!" diyordu Fatih de. Bu duyguları anlatabilecek söz bulamıyorum.

Bütün işlerimize kalp hastası Yadigar Adıgüzel ve yeşilkolik psikiyatri hastası Horoz yardımcı oluyordu. Kendi rahatsızlıklarını unutmuşlardı, bizim için koşturup duruyorlardı. Yeşili seviyordu Horoz. Her kıyafeti yeşil renkliydi. Bazen hastane odasında, koridorda horoz gibi ötüyordu. Aklı başında gözüküyordu aslında ve bana deli numarası yapıyormuş izlenimi veriyordu. Lazımlıklara işiyorduk. Hastabakıcı olmadığı anlarda bu insanlar lazımlıklarımızı götürüp boşaltıyorlar, her türlü temizlik ve bakımımızı onlar yapıyorlardı.

Görüş günü, birçok direnişçi görüşe çıkamayacak durumdaydı. Açık görüş istiyorduk, idare de buna yanaşmıyordu. Sonun-

da biraz geri adım attılar. Tekerlekli sandalyeye oturamayacak durumda olanlar yatağında görüş yapacaklardı. Fatih'in babası geldi. Emekli Yargıtay üyesiydi. Onu ilk kez görüp tanıyacaktım. Oldukça yaşlı ve sakin bir insandı. Kısa bir konuşma yaptı, herkese geçmiş olsun dileklerinde bulundu. "Oğlum yemeğinizi de yiyin mücadelenizi de yapın! Çok zayıfsınız," diyerek bir yanlışa işaret etmek istedi kendince, ama daha fazla da konuşamadı.

Onun sözlerinin anlamını kavrayamıyorduk. Çok yaşlı olduğu için olayı pek idrak edemediğini düşünüyorduk. Apo'ya da kalabalık bir grup görüşçü gelmişti. Görüşçüler arasında bir kız yeğeni vardı. Hemşirelikte okuyormuş. Gençliğin coşkusunu, heyecanını koğuşumuza taşıdı. Apo'ya sarılarak "Nasılsın?" diye seslendiğinde yanıt alamayınca gözlerinden yaşlar akarken, kolu havada zafer işareti yapıyordu. Yıllar sonra bu güzel insan, örgüt evinde polislerce vurularak öldürüldü.

İbrahim Erdoğan'a gelen ziyaretçi topluluğunun içinde yaşlı olanlar ağlıyorlardı. Kızı suskun, şaşkınlık içinde olayı algılamaya çalışıyordu. Eşi Sevgi Erdoğan ise metin olmaya çalışıyor, kendini tutarak ağlamamak için büyük bir savaş veriyordu. Sevgi de yaşamını 2000 yılında F Tipi cezaevlerine karşı dışarıda sürdürülen ölüm orucu eyleminde yitirdi.

Koğuş, ziyaretçilerin getirdikleri çiçeklerle, karanfil ve gül bahçesine dönmüştü. Koğuşun ortasında büyük masa, üzerinde kırmızı masa örtüsü ve üzerinde kucak kucak çiçekler, üzüntüyü, kırgınlığı, öfkeyi, sevgiyi, barışı, kardeşliği, insanlığı ve özlemi temsil ediyordu. Sonsuzluğu, acıyı, ölümü anlatıyordu bu güller ve karanfiller. Coşkuyu, umudu, tepeden tırnağa direnişi, Apo'yu, Haydar'ı, Hasan'ı, Fatih'i, bizleri anlatıyordu. Direnç çiçekleriydik hepimiz.

Aysel, Fatih ve ben üstümüze eylemin simgesi olan kırmızı tişörtler giydik. DS'li arkadaşlar da kırmızı tişörtleri kesip alın bantları dikerek alınlarına bağladılar. Bütün alın bantlarını Hasan Telci gözünün iyi görememesine rağmen özene bezene dikti. Arkadaşlar alın bantlarını direnişin simgesi olarak taktılar. Dursun Karataş bantların iyi dikilmediğini ifade ettiğinde Hasan buna çok üzülmüştü. Eylemin 50. günlerinden sonra bunu yapabilecek güç bu-

labilmek, o gözle görüp, dikebilmek saygı duyulması gereken büyük bir çabaydı.

Direnişin 61. günü. Görüşüme kardeşim Selman, amcaoğlu Turan, halakızı Cennet gelmişlerdi. Tekerlekli sandalyede otururak tel örgünün arkasında görüş yapıyorduk. Ben zorlanarak kafamı toparlayıp yavaş yavaş da olsa konuşmaya çalışıyordum. Ziyaretçiler tekerlekli sandalyede oturan iskeletin konuşmasına şaşırmaktan çok halimi görünce suskunluğa gömülmüşlerdi. Cennet ilk şaşkınlıktan sonra "Ağabey nasılsın?" diyemeden çığlık atarak görüş yerinde bayılıp yere düştü. Sesimin tüm gücüyle, "Bize onursuzca bir yaşam dayatıldı, bu nedenle onurluca ölmeyi tercih ediyoruz. İnsanca yaşam koşulları istiyoruz," dedim. Beni dinleyecek durumda değildiler. Selman gözyaşı dökmemek için direnirken, dudakları titriyor, sesi çatallaşıyor, konuşmak için kendini zorluyor, başaramayıp gözlerinden yaşlar akmaya başlıyordu. Bazı ziyaretçiler bayılan Cennet'le ilgileniyorlardı. Amcaoğlu Turan ise iri yarı şişman gövdesiyle, kuru bir çınar ağacı gibi karşımda kıpırdamadan dikildi kaldı. Ziyaret yeri çığlık, gözyaşı ve ağıt seslerine boğuldu. Görüş yeri tam bir cenaze evine dönmüştü. Herkes vasiyetini sözlü olarak gelen yakınlarına söyledikçe, aileler idareye, düzene, yöneticilere lanetler yağdırıp beddua ediyorlardı.

Direnişin 62. Günü. Sabah kontroller için başhekim geldi. Birinci yatakta Fatih yatıyordu. Başhekim "Bir şikâyetin var mı?" diye sordu. Ben, Fatih'in bilincinin yerinde olmadığını söyledim. "O zaman bıraksın! Müdahale etmeyin tedavi edelim. Siz arkadaşlarınızın katili oluyorsunuz." "Siz insanların neden ölüme yattıklarına değil, sadece eylemi bırakmasına kafa yoruyorsunuz," diyerek tepkimi gösterdim. Apo'nun yanına geldiğinde ondan da tepki almayınca, "Bu da mı bilincini yitirdi?" diye sordu. "Evet." "Gebersin serseri!" Her birimiz yataklarımızda kızıp öfkelendik. Saldırmak istiyorduk. Doktor ne yapacağını şaşırmıştı.

Apo kendinde değildi artık ve her soruya "İyiyim," yanıtını veriyordu. Fatih'in ve Haydar'ın inlemeleri ise her saat sıklaşarak artıyordu. Başhekim çıkıp gitmişti. Kızgın mı üzgün mü tam anlayamamıştım ama o söz beynime çakılıp kalmıştı: "Siz arkadaşlarınızın katili oluyorsunuz!"

14 Haziran, 63. Gün. Cezaevine götürüleceğimiz söyleniyordu. Cezaevine götürülmeden duygu ve düşüncelerimi anlatan bir mektupla yargılandığım davada beni savunan avukatlarıma, ölmeden önce bir mektup yazmayı gerekli gördüm. 63. günde yazacak durumda olmadığımdan, ben söylüyordum, Hüseyin Ertürk kaleme alıyordu.

"Değerli Hüsnü Öndül, İbrahim Açan, Kazım Bayraktar, Ahmet Bozkurt Çağlar,

Yargılandığımız dava nedeniyle tanışmamız, kısa süre sonra müvekkil avukat ilişkisinden öte dost, ağabey kardeş ilişkisine dönüştü. Davada beni savunmak için çok yoğun çaba ve gayretler gösterdiniz. Bir hayli koşturdunuz. Her türlü hukuksal haklarınızı kullanarak takdir ettiğim bir savunma ve mahkemedeki saygın tutumunuzla üzerinize düşeni yaptığınız için teşekkürler.

Sizlerin de bildiği gibi yaklaşık 4 yıldır İstanbul'un çeşitli cezaevlerinde işkence ve bir dizi baskı, yasak ve uygulamalarla siyasal kimliğime yönelik saldırılarla karşı karşıya kaldım. İnsanca yaşam koşullarımızın sağlanması, tüm baskı, yasak ve keyfi uygulamaların kaldırılması ve tek tip elbise uygulamasının sona erdirilmesi için, beni ben yapan düşünce inanç ve kanaatlerim doğrultusunda gönüllü olarak diğer arkadaşlarım Fatih ve Aysel'le birlikte ölüm orucuna yattık. İsterdim ki sizlere düşünce ve duygularımı anlatan ayrıntılı mektuplar yazabileyim. Fakat ölüm orucunun 63 gününe rastladığı için ne düşüncelerimi derli toplu ifade edebiliyorum ne gözlerim görüyor ne de kendim yazabiliyorum. Ben ifade edebildiğim kadarıyla söylüyorum Hüseyin yazıyor. Bu mektubumda sizlerden yerine getirilmesi gereken bazı arzularım olacak.

Daha önce aileme de belirttiğim gibi cenazemin memleketime değil İstanbul Silivrikapı Mezarlığı'na gömülmesini istiyorum. Çeşitli engeller çıkarsa, geçici olarak daha sonra Silivrikapı Mezarlığı'na yoldaşlarımın yanına nakledilmek üzere Kartal Mezarlığı olabilir.

Özel eşyalarımın aileme verilmesini ve onların muhafaza edilmesini istiyorum. Çeşitli nedenlerden dolayı görüşemediğimiz diğer avukatlara en içten sevgi ve selamlarımı iletiyorum.

Şu an neden devrimci olduğumu, siyasal düşünce ve kanaatlerime yönelik saldırılara karşı neden ölüm orucuna yattığımı uzunca anlatmayı çok isterdim. Ama buna ne sağlık durumum elveriyor, ne de bürokratik engeller fırsat veriyor. Hüsnü Bey geçen görüşte benim ve bizlerin ölmesini istemediğini, bundan insani olarak çok üzüntü duyduğunu ve yıprandığını söyledi. Doğru, yaşamak güzel, bizler de yaşamayı çok seviyoruz. Yaşamayı öylesine çok seviyoruz ki uğrunda hiç tereddüt etmeden damla damla hatta parça parça ölebiliyoruz. Bu da yaşamı ne çok sevdiğimizin gerçekçi bir ifadesi değil mi?

Bu bir kavgadır, ezenlerle ezilenlerin kavgası. Kavgada kaybetmek de var kazanmak da. Bu günlerde cesetlerimiz peş peşe birbirini izleyebilir. Bu cesetlerimizle haklarımızı kazanacağız. Bizler birinci ölüm orucu ekibi hepimiz ölebiliriz. Geriden gelen ikinci ölüm orucu ekibi eylemimize süreklilik kazandıracaktır. Son nefesime kadar direneceğimden asla kuşkum olmayacak. Belki ben değerli arkadaşlarımdan önce, belki de çok değerli arkadaşlarım benden önce ölecekler. Ama ölümü gülerek seve seve karşılayacağız. Her iki durumda da ne ben ne de diğer arkadaşlarım sarsılmayacağız. Bundan hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

İstemeyerek de olsa mektubumu burada bitirmek durumundayım. Her an ölümle pençeleşen ruhun, her an durması beklenen yüreğin, her an işlevsizleşen bir beynin sevgi ve coşkusuyla dördünüze de sevgi ve selamlarımı iletiyorum. Hoşçakalın."

Müvekkiliniz Bektaş Karakaya, 14 Haziran 1984

Kısa bir mektup da kardeşim için. Ben söyledim, Hüseyin yazdı:

"Kardeşim,

Yaklaşık 4 yıllık cezaevi yaşantımın sonunda bugün ölüm orucu direnişimizin 63. günündeyim. Birçok arkadaşımız bitkisel hayata girdi. Ben de bütün gücümü toplayarak ileteceklerimi avukatım aracılığıyla iletmeye çalışacağım. Umarım eline ulaşır. Çeşitli istek ve arzularımı avukatlarıma yazdım. Benzer şeyleri tekrar sana yazmam anlamsız olacak. Cenazemin Silivrikapı Mezarlığı'na Osman Yaşar Yoldaşcan'ın yanına gömülmesini istiyorum. Mümkün olmazsa geçici olarak Kartal Mezarlığı da olabilir. Sonra tekrar Siliv-

rikapı'ya nakledilmesi koşuluyla. Bu son isteğimi yerine getirmeyi benden esirgemeyin. Asıl söyleyeceklerimi size geçen görüşte söyledim. Bütün ailenin yükünü taşıyan Memo ve Hatice'yi son kez görmek isterdim. Yücel ve Azmi'yi de göremeden gideceğiz. Yengeme de selam ve sevgilerimi ilet, bir anne kadar emeği geçti bize. Toptaşı Cezaevi'nin önünü yol etti. Evde pişirdiği sarmaları ve dolmaları bana taşımaktan bıkmadı. Ablama, enişteye de sevgi ve özlemlerimi söyle. Tüm tanıyan eş dost ve arkadaşlara sıcak sevgi ve selamlarımı ilet.

Canım kardeşim belki de beni en iyi sen anlayacaksın. En içten duygularımla seni sımsıkı kucaklarken doyasıya sohbet edememenin üzüntüsünü duyuyorum. Üzülüp kendini yıpratma. Kendini onurlu ölümümle teselli etmelisin. Mezar taşıma ise şu mısraların yazılmasını istiyorum. Ölüm... Ölüm bizim için değil... Ölen biz değiliz... Ölüm... Hemen bitivereniler için... Hoşçakal."

Süresiz açlık grevinden kalanları ve ikinci ekipten ölüm orucunda olup da durumu iyi olanları ayırıp Hüseyin de dahil cezaevine götürdüler. Biz Hüseyin'in gitmesini istemiyorduk. Sonuçta bir tek Horoz ve Yadigar kaldılar.

Genel olarak hepimizin durumu kötüydü. Her an ölümler olabilirdi. Halil Çaylı bir tarafının tutmadığını, felç geldiğini söylüyordu. Biz ölüme yatmış, geriye dönüşü olmayan bir aşamaya da girmiştik. Ha cezaevinde ölmek ha hastanede ölmek, fark etmezdi artık. Doğrusu cezaevinde ölmeyi yeğlerdim. Diğer direnişçilerin çoğu tekli hücrelerde kalıyorlardı, idare bu durumu göğüsleyemezdi. Büyük olasılıkla bize cezaevinde bir koğuş düzenleyeceklerdi. Zeynel Polat ve Avni Ünal[4] daha geriden başladıklarından daha iyiydiler. Onları Metris Cezaevi'ne geri sevk ettiler. Her an cezaevine götürüleceğimiz düşüncesi içindeydik. Fakat idarede bir tedirginlik vardı, hareket yoktu. Tam bir sessizlik hâkimdi. Akşam oldu, hastabakıcı, hemşire ve askerlerin nöbet değişikliği yapıldı. Henüz götürülmemiz yönünde bir hareket yok, galiba vazgeçtiler. Bu gece götürmeyecekler. Saat gecenin onu. Apo'da hırıltı ve inleme hızlandı. Arkadaşlar çevresinde kümelendiler. Direnişçiler olarak sus-

4 Avni Ünal, Devrimci Sol, Ege'de bir çatışmada yaşamını yitirdi.

kunluk, üzüntü, heyecan, gerilim, duygu yoğunluğu, sevinç ve tuhaf bir duygu içindeyiz. İlk şehidimiz Apo olacak, bu kesin gibi görünüyor. Saat 00.30'da yanı başında yatan Mürsel Göleli "Apo şehit oldu Dayı," diye seslendi. Evet, ipi ilk göğüsleyen Apo oldu. Ölümü önce kucaklayan ölüm orucu direnişçisi Apo. Baştan beri bunu kafasına koymuştu. Fatih'le ilk sırayı kimin alacağının tartışmasını yürütüyordu. İstediği gibi de oldu, ilk sırayı Fatih'e bırakmadı. Sessiz sedasız usulca severek, maraton koşusunu yüz metre gibi koşarak ölüme erişti, isteyerek ve gülerek ölümü kucakladı.

Apo'nun ölümünü, evrenin efendisi gibi davranan, ortalıkta dolanan yetkililere –ona tören yapmadan elimizden alırlar diye– haber vermedik. Horoz ve durumu iyi olan arkadaşlar Apo'yu tören için hazırladılar. Tayfun, üzerindeki çamaşırları değiştirerek, ellerini, bedenini, ayak parmaklarını ve çenesini bağlıyordu. Ben de haber vermek için Apo'nun başından ayrılıp Fatih'in yanına geldim. Dokunarak, saçlarını okşayarak elinden tutup, "İlk şehidimizi verdik Fatih. Apo şehit düştü, "dedim. Fatih yatağında zorlanarak beline kadar doğruldu. Heyecanlı ve üzüntülü bir sesle, gözleri yaşlı, kolunu havaya kaldırarak, "Apolar ölmez! Yaşasın ölüm orucu direnişimiz!" diye bağırmaya çalıştı. Sonra yorgun ve güçsüz eriyip biten bedenini usulca yatağa bırakıverdi. Haydar kendinde değildi. Apo'nun başında sıra ile saygı duruşunda bulunuyorduk. Bir yoldaşı kısa bir konuşma yaptı. Türküler ve şiirler okundu. Sloganlar haykırıldı. Sanki ölüm orucunda bitkin ve yorgun olan bizler değilmişiz gibi sloganları haykırırken sesimiz gür çıkıyordu. Olayı öğrenen hastabakıcı, hemşire ve doktorlar da baş sağlığı dileyerek gittiler.

Tören bitince herkes kendi ölümünü beklemek için yatağına uzandı. Ölüm artık bir gerçekti ve yoldaşımız olarak yanımızda yatıyordu. Aylardır devletin "Gizli gizli yiyorlar, onlar ölmez," diye yürüttüğü anti-propagandanın etkisi bizde de baskılanma yaratmıştı. "Niye ölmüyoruz, bir an önce ölsek de şu ölü sevici baykuş yöneticilerin demagojilerini ters yüz etsek," diyerek ölümü iple çekiyor, arzuluyorduk. Bu tok ve acı cevabı Apo, ölümü hepimizden önce yakalayarak vermişti. O direnişimizin ilk kaybı ve sembolü oldu.

Sabah Apo'nun ölümü cezaevine, dışarıya, ailelere ve avukatlarına telgraf çekilerek bildirildi.Yürekler acı ve hüzünle karışık tuhaf bir sevinç yüklüydü. Bu sevinç, ölümü yenmenin, onu alt etmenin hüzün ve acı karışımı, buruk bir o kadar da kederli bir sevinciydi. Ölüme sevinilir mi? Sevinç değildi aslında, sevinçle ambalajlanmış acı ve üzüntüydü. İçimizin kan ağladığı, yüreğimizi yakan bir acıydı. O duyguyu tam anlamıyla anlatabilecek bir yazarın, şairin çıkabileceğine hiç inanmıyorum.

İdare Apo'yu aldı. Resmi bir çerçeveye yerleştirilerek yatağının başına konuldu. Yatağı gül ve karanfillerle süslendi, o şimdi bizimle yaşıyordu. BBC ve Almanya'nın Sesi radyosundan akşam haberlerini dinliyorduk. Ölüm orucu haberini veriyordu. Ölüm orucunda olanların tek tek isimleri okundu. Direnişçi olarak hepimizin isimlerinin okunmasının gururu içinde yataklarımıza uzanmış direnişimizin geleceğini düşünüyorduk.

Hava çok güzel, pırıl pırıl haziran güneşi. Hastanenin çevresi inanılmaz güzellikte yeşillik. Yeşillik içinde kırmızının çeşitli tonlarında açmış güller ve tomurcuklar. Sabah güneşi bahçeye nasıl da bir güzellik katıyordu. Bitmiş tükenmiş bedenlerimizle her şeyi unutup ayağa fırlayıp koşmak geliyordu içimden. Ziyaretçiler gelecek, yeni haberler getirecekler, biraz daha heyecanlıydık.

Fatih pencerenin önüne çıkıp bahçeyi izlemek istiyordu. Koluna girip yavaşça karşı pencerelerin birisinin önüne götürdüm. Bir yastığın üzerine oturdu. Sırtını duvara dayayıp, yönünü dışarıya, bahçeye çevirdi. Ben de duvara yaslandım, dışarıyı birlikte izlemeye başladık. Nasıl da güzel bir güneş. Ne güneşler doğacak biz göremeyeceğiz. Ne şarkılar türküler söylenecek biz dinleyemeyeceğiz. Ne yağmurlar yağacak bizim üstümüzü ıslatmayacak. Tablo gibi çok güzel bir bahçeydi. Yemyeşil ağaçlar, pırıl pırıl güneş altında kırmızı güllerle bezenmiş, bu güzel kokuları koklayamayacağız. Gözümüzün önündeki manzara, inanılmaz bir zevk veriyordu insana. Gerçekten bu bahçe bu kadar yeşil miydi? Güller bu kadar kırmızı mı? Yoksa renkleri bize mi bu kadar güzel görünüyordu? Doğa bu kadar güzeldi de biz mi farkına varamamıştık? Güller bu kadar kırmızıydı da biz mi bu güzelliği keşfedememiştik? Doğaya hasret oluşumuzdan mı bu kadar güzel görünüyordu bize? Yıllarca

gülü resimlerde gördüğümüzden mi güller bize bu denli çekici ve güzel geliyordu? Bütün bunlara erişemediğimizden, hasret ve özlemini çektiğimizden mi dayanılmaz bir güzellikteydiler? Yoksa açlıktan ölüme her gün biraz daha yaklaştığımızdan mı bize bu denli güzel ve çekici geliyorlardı? Nice güzellikleri görmeyip, dokunmayıp, öpüp okşamayıp, içimizi yakan aşkları yaşayamayıp, haylaz ve haşarı çocukları sevip, gül yanaklı sevgiliyle sevip sevilip, deniz kıyılarında uzunca geziler yaparak dalgaların hırçınlığını izleyip martı çığlıklarını dinleyemeyecektik. Gökyüzünün masmavi derinliklerinde kaybolup, kahkahalarla gülüp sevinemeyecek, hıçkırıklara boğularak ağlayıp üzülemeyecektik. Ölüm biraz uzaklaşıyor yaşamın zaferi öne çıkıyordu. Ölümle yaşamın mücadelesinde, güzel olan yaşamı yeni mi keşfediyorduk? Ölüme yaklaştığımız için toprak mı çekiyordu bizi? Çayırlar, çimenler, ağaçlar, güller mi yeşerecekti üstümüzde? Bu çekim niye bu denli güçlüydü?

Cezaevine düşmeden önce dışarıda bu güzellikler elbette yine vardı. Ama onların farkına varamıyorduk. Oradan oraya koşuyor, toplantılara katılıyor, afişler asıyor, bildiriler, yayınlar dağıtıyor, yürüyüşlere, mitinglere katılıyor, içine sıkıştığımız küçücük semtlerde bir kişiyi kazandığımızda mutluluktan havalara uçuyorduk. Denizin yanındaydık, yüzmeye, bir sandala binip kürek çekmeye gitmiyorduk. Sinemalara zaman geçirmek için giriyor, geceleri yatacak yerimiz olmadığında otobüslerin içinde uzun yolculuklara çıkıyor, otobüslerde uyuyorduk. Ama kitleleri örgütlediğimizi, sınıfın ardımızdan geldiğini düşünüyorduk. Karşımıza yüzlerce insan çıkıyordu, yüzlerce evimizin olmamasının nedenini birbirimize sormuyorduk. Kendimize karşı, yaşama karşı aşırı sekter ve acımasızca davranmadığımızı kim söyleyebilir? Günlük yaşamı düşünmek, güzel giyinmek, iyi şeyler yemek küçük burjuvalığa özen olarak isimlendiriliyordu ve bunları söyleyenlerden biri de bendim. Dışarıdaki güzellik içimizi dolduruyor ama neden ölüyoruz sorusunu aklımıza getirmiyorduk, sadece bir hüzne neden oluyordu.

Haydar şen şakrak görüşe çıktı, moral ve coşku dolu döndü. Görüş sonrası aniden ağırlaştı. Hırlaması ve inlemesi çoğaldı. Ağzına köpük birikiyordu. Sürekli ağzına biriken köpüğü rastgele tükürü-

yordu. Dursun ile yatakları yan yanaydı. Haydar onu çok sevdiğini her konuşmasına her hareketine yansıtıyordu. Dayı deyince sanki ağzından onlarca dayı kelimesi sular seller gibi akıyordu. Bilinçsizce tükürdüğü köpükler hep Dursun'dan yana gidiyordu. Kafasını çevirseler bile bilinçdışı bir hareketle yine yönünü ondan yana çeviriyordu. Dursun gerilimli ve oldukça sinirliydi. Haydar'ın bilinçsizce yaptığı bu harekete kızıyordu.

Fatih'in de bilinçdışı konuşmaları başlamıştı. Yer yer sayıklıyordu. Yeğeni Ebru'dan bahsediyordu. "Yoldaşımı (*Yaşar Ayaşlı*'yı) görmek istiyorum. Haber gönder yakına gelsin. Onu pencereden, uzaktan da olsa ölmeden önce onu son bir kez daha göreyim. Yaşar'ı görmek ve konuşmak istiyorum," diye sayıklıyordu. Fatih duyularını iyice yitiriyor, bilinci de zaman zaman kayboluyordu. Kulakları duymuyor, ölüm orucunda olduğunu hatırlamıyordu. Bana "Niye hiçbir şey yemiyoruz?" diye soruyordu. "Fatih, ölüm orucundayız," diyordum.

– Ah! Nasıl da unuttum ben! diyordu. Bilinçdışı sayıklamaları devam ediyordu. Son okuduğu romanlardan, etkisi altında kaldığı eylemlerden söz ediyordu. Bir ara İkinci Dünya Savaşı'nda savaşan müttefikleri överek savaşı anlatmaya başladı. Yatağına uzanmıştı, sol eli elimdeydi, nabız atışlarını kontrol ediyordum. Anti-faşist savaştan, Balkanlar'daki partizan ve gerilla mücadelesinden, Kızıl Ordu komutanlarından ve askerî dehalardan söz ediyordu. Zaman zaman bir titremeyle silkinerek,

– Getirin silahımı günlerdir on tane hergelenin hakkından gelemediniz, diye çıkışıyordu. Uzun bir suskunluktan sonra başını bana doğru çevirerek,

– Kızıl Ordu komutanı kim? diye sordu.

– Stalin, dedim.

– Hayır, o Sovyetler Birliği'ndeki Kızıl Ordu'nun komutanı, dedi. Bizimki kim?

– Osman Yaşar Yoldaşcan, dedim.

– Ama o öldü, şimdi kim?

– Sensin, diyorum. Hafifçe gülümseyerek el kol hareketleri yapıyor. Kurtarılmış bölgelerden, düzenli ordudan söz ediyor. Kafasında bir devrim arifesini canlandırıyor, onu yaşıyordu.

Haydar'ın kurumuş bedeninden gelen hıçkırık ve horlama sesleri yavaşlıyordu. Başındaysa kalp hastası Yadigar duruyordu. Bizlere yardım edilmeden ayağa kalkacak, yürüyecek durumda değildik. Haziranın parlak güneşi odamızı aydınlatırken, sabah güneşinin pırıltıları yaşam sevinci ve umudun sıcaklığını akıtıyordu içimize. Saat 06.20, tarih 17 Haziran 1984, Haydar'ın derin derin nefes alıp verişi ve son kalp ve nabız atışları. Sonra derin derin sessizlik, kalp ve nabız atışları duruyor. Haydar sessizce yatağına uzanmış dünyaya sonsuz bir tebessümle elveda diyordu.

Haydar'a da Apo gibi temiz çamaşırları ve eşofmanı giydirilerek, eli ve ayakları, çenesi bağlanarak alın bandı takıldı. Yatağı gül ve karanfillerle süslendi. İdare üzerinden aile ve yoldaşlarına telgraf çekilerek haber verildi. Anma ve saygı duruşunu yapıp sloganlarla Haydar'ın cenazesini verdik. Yatağı güller ve karanfillerle süslenerek ortasına çerçevelenmiş bir resim yerleştirildi. Topluca "Alnı kızıl yıldızlı baş secdeye durmaz," marşını söyledik hep birlikte, sloganlar attık. Öfkemizi, isyanımızı, kinimizi yüreklerimize hapsederek yiğitleri peş peşe yolculuyorduk. Sırada kim var, hangimiz daha önce gideceğiz, artık düşündüğümüz şeyler değildi bunlar. Ölüm geldi oturdu koğuşumuza. Bize sırıtıyordu.

Haydar'ın ölümünden on yedi dakika sonra Fatih'in kalp ve nabız atışları yavaşlıyordu. Elleri ellerimde. Ellerimle hissedebiliyorum ölümün bütün vücudunu sardığını, ağır ağır yüreğine doğru yayıldığını. Saat 07.47. Güneş çoktan doğmuştu. Haydar'ın töreni sürüyordu. Fatih'in yüzünü nevresimle kapatıyorum. İçeriye giren subay kaygılı bakışlarla "O da mı öldü?" diye soruyor. Hemen alır götürürler kaygısıyla, "Hayır rahat bırakın uyuyor!" dedim.

Fatih'i de Haydar'ın hemen ardından yaklaşık yirmi dakika sonra yitirmiştik. Çok sevdiği Eyüp Sabri Tuncer kolonyası ile vücudunu sildik. Remzi Küçükertan'ın verdiği iç çamaşırları ve kardeşimin gönderdiği, avukatların içeriye getirdiği kırmızı tişörtü giydirdik. Kırmızı karanfil ve güllerle yatağını süsleyerek anmaya hazır hale getirdik. Bir günde on yedi dakika ara ile peş peşe iki yiğit devrimcinin acısı ile sarsılıyordum. Bütün direnişçiler ayakta başında saygı duruşunda bulunuyorduk. Sloganlar atıyor, marşlar söylüyorduk. Fatih için kısa bir konuşma yaptım.

Fatih için ne anlatılır ne söylenir? O ölmeden önce hayatın ve mücadelenin içinde yaşamıyla söyledi söylenecekleri. Bütün mücadele alanlarında söylenecek söze ihtiyaç bırakmadan örnek ve önder oldu. Onu tanıyan her devrimci önderlik boşluğunun olduğu ülkemizde Türkiye devrimci hareketinin Fatih gibi önderlere ihtiyacı olduğunu düşündü. Yaşarken efsaneleşerek ölümsüzleşen önder, "Ölebiliriz ama biz kazanacağız," sözünle seni son yolculuğuna uğurluyorduk. Bu kısa konuşma aslında içimdeki isyanla bütünleşmişti ama onu dile getiremiyordum. Onun ölüm orucuna katılmasını istememiş, karşı çıkmıştım. Ama örgüt öyle karar vermişti. Şimdi örgüt en değerli yöneticilerinden birini yitirmişti, yerini nasıl dolduracaklardı, merak ediyordum.

Fatih, Yargıtay üyeliğine kadar yükselmiş bir bürokrat ailenin çocuğu olmasına karşın, yüreği yoksul ve mazlumdan yana çarpan inanılmaz insancıl birisiydi. Onu emekçi semtlerinde, yoksul işçi mahallelerinde yetişenlerden ayıramazdınız. Son derece hassas ve duyarlıydı. Müşfik ve sevecen, duygulu, yapıcı ve geliştiriciydi. Mütevazılığı inanılmaz düzeydeydi. Fedakârlık ve özveri onun karakteri olmuştu. Karşısındakini onurlandırır, eleştiri bahanesiyle muhatabını asla ezmez, onun zaaflarını kötüye kullanmazdı. Karşısındakini güçlü kılar, onun eksik ve yanlış yönlerini ortaya koyar, kendi zaaflarıyla alay edercesine benimsetirdi. İlkçi ve yenilikçiydi Fatih. Karşısındakiyle müthiş bir empati kuruyordu. Bir sorunu konuşmak için gittiğinde, sorun yaşanan kişi ile zıtlaşmaz, yapı ile arasındaki buzları empatiyle eritir, sorun ve sıkıntıyı irdeler, her şeyi yoluna koyardı. Empati kuran özelliğinden dolayı ona Yunus denirdi. Fatih geliyor denince bütün sorunlar ve huzursuzluklar unutulur, buzlar erir, kendiliğinden sımsıcak bir atmosfer oluşurdu. Bir insanda insani olarak ne kadar güzel özellikler olabilirse Fatih'te o mevcuttu. O benim için bir idoldü. Sevilip, sayılacak, değer verilecek, anısına saygı beslenecek, kristal gibi net bir insandı. Yeri zor doldurulacak büyük bir erdemdi. Bizim için, Türkiye devrimci hareketi için yeri zor doldurulacak bir komünistti. Geleceği düşünüp onu koruyamayanlar onun yokluğunu hâlâ anlayabilmiş değiller. O büyük bir kayıptı. Hem de çok erken bir kayıptı. Onu anlatmak başlı başına ayrı bir

çalışma konusu olduğundan okuyucunun anlayışına sığınıp özür dileyerek bitiriyorum.

Fatih gitti. Yatak boştu ama onun sıcaklığı hissediliyordu hâlâ. Boynuna sarılıp, göğsünde ağladığım yatağı, eşyaları yanımdaydı şimdi. Boğazım, ağzım, gözüm kurudu. Yaş yok gözümde, yüreğim burkuldu, göğüs kafesim sıkıştı. Cansız bir nesne gibiydim. Duvara tutunarak tuvalete gidip elimi yüzümü soğuk su ile yıkadım. Bütün vücudum suya kesti, göz pınarlarım çağladı, göğsüm inip kalkarak, derin nefes aldıkça hıçkırarak ağlıyordum. Ağladıkça gözlerimden yaşlar boşalıyor, yaşlar geldikçe rahatlıyordum o durumda ne kadar rahatlanılırsa. Gelip yatağıma uzandım diğer arkadaşlar da yataklarında dinleniyorlardı. Belli ki anmalar onları da bir hayli yormuştu. Koğuşta derin bir sessizlik vardı. Birkaç kişiyi karşı koğuşa almak istiyorlardı. Durumu ağır olduğu sanılanlara serum takacaklardı. "Gerekirse deli gömleği giydirir yine serum takarız," tehdidini savuruyorlardı. Kimse gitmiyordu. Ranzalarda hareket yoktu!

Az sonra H.Ç. yatağından inip, aksayarak subayla birlikte karşı koğuşa gitti ve direnişi bıraktı. Giderken konuşulanlar, yoldaşlarının seslenmesi ve uyarıları onu etkilememişti. Bir fire vermiştik. Daha önce de kadınlar bölümünden Ö.'nün bırakması üzerine S. de bırakmıştı. Radyo 19.00 haber bülteninde üç tutuklunun açlık grevi sonucu öldüğü açıklandı. Doktorların tüm uyarıları ve çabalarına rağmen, tedavi kabul etmediklerini, ölüm cezalarının kaldırılmasını, siyasi tutukluluk hakkının tanınmasını ve af istedikleri yönünde açıklamada bulundular.

Hasan, ölüm uykusunda sayıklıyordu. Daha önce ölen arkadaşların ölürken sergiledikleri belirtileri göz önünde bulundurarak kendi ölüm sıramı belirlemeye çalışıyordum. Ölüm sırası Hasan'da mı bende mi? Benim durumum Hasan'dan iyi, Mürsel'in durumu da benden iyi görünüyordu. Hasan'dan önce mi ölürüm yoksa sonrasına mı kalırım? Geriye dönüş olur diye bir düşünce taşımıyordum. Artık dönüşü olmayan bir aşamaya gelmiştik. Sarsılmadan ölümün üzerine yürümeliydik. Kendimce sıralamayı yapmıştım. Apo, Haydar ve Fatih'ten sonra, ikinci üçlü olarak büyük olasılık ölüm sırası Hasan, ben ve Mürsel'de olacaktı. Fazla sürmeyecek,

birkaç gün sonra ölen direnişçilerin sayısı altıya yükselecekti, hatta daha da artacaktı. Devlette ise bir hareketlenme yoktu. Hâlâ bizim bırakmamızı, tedavi olmamızı istiyorlardı. Direnişi kırma manevralarıyla meşguldüler. Ölümlerden sonra duyduğumuz kin ve öfke kararlılığımızı daha da artırdı. Fakat kadınların kaldığı bölümde G.A.'ya serum veriliyordu.

Metris'te ölüm orucunda olan Avni Turan ve Zeynel Polat hastaneye geri getirildiler. Üç şehide rağmen yetkililer uzlaşma ve sorunları çözmekten uzak durarak, direnişi kırmanın sinsi tuzaklarına başvuruyorlardı. Yetkili üsteğmen herkesin ayrı ayrı bölümlere verileceğini söylüyordu. Bizler nerede olursak olalım, direnişimizi sürdürme kararını aldık. Dursun Karataş'ı ayrı bölüme koyacaklarını söylüyorlardı. Vermeyi reddediyorduk. Tayfun "Dursun'u alırsanız suyu da keserek ölümleri hızlandıracağımızı," söyledi. Buna rağmen bir grup asker içeri dalarak Dursun'u zorla alıp başka bir bölüme tek olarak koydu. Peşinden çıkabildiği kadar yüksek sesle slogan attık. Bunu üzerine DS'den arkadaşlar sıkıyönetim alay komutanlığına suyu kestiklerine dair dilekçe verdiler. Ve suyu almamaya başladılar. Geride kalan ölüm orucu direnişçilerinin durumu da iyice ağırlaşmıştı. Çoğumuz suyu içsek bile midemiz kabul etmiyordu, geri çıkarıyorduk. Bu koşularda suyu kesmemizin hiçbir anlamı olmayacaktı. Zaten içemediğimiz suyu tümden kesmenin doğru olmayacağı yönünde düşüncemi belirtim. Ancak arkadaşlar bir gün sürdürdüler. 70. günde herkes doktor kontrolünden geçirilerek cezaevine sevk ediliyordu. Yadigar'ı cezaevine gönderiyorlardı. Gitmeden önce DS'den arkadaşlar eylemin siyasi olarak hedefine ulaştığını, bundan sonraki ölümlerle de devletin pazarlığa yanaşmayacağını, bu nedenle eylemi bitirmeyi düşündüklerini, benim düşüncelerimi de öğrenerek Yadigar'la cezaevine ulaştıracaklarını bildirdiler. "Eylemin geldiği aşamada, devletin uzlaşmaya yanaşmayıp taviz vermeyeceği görülüyor. Ben de eylemin bitirilmesinin daha doğru olacağı düşüncesindeyim. Ama içinde bulunduğum koşulda sağlıklı bir değerlendirme yapamayacağımı, asıl olarak cezaevindeki yoldaşların karar vereceklerini," belirttim. Hatta küçük bir notla da düşüncelerimi kısaca yazdım.

Cezaevine götürüleceğimiz söyleniyordu. Hasan'ın, benim ve

Mürsel'in durumumuz kötüydü. 71. gün hepimizi sedyeye koyarak tek tek yukarı, doktora çıkardılar. Sedyeye yatırıldım. Doktor kontrol etti. Konuşmakta, cevap vermekte zorlanıyordum. Alacakaranlık içinde görüyordum çevreyi. Diş etlerim çekilmiş, dişlerim dökülecek gibi, katlanılamaz bir ağız kokusu içinde ölümü çağırıyorum. Gözlerim çukurunda kaybolmuş göremiyor, zor işitiyorum. Duyularım körelmiş, onlar da fonksiyonlarını yitiriyordu. Uykuya dalar gibi ölüme doğru yol alıyordum. Yarı baygın uykulu rüya hali gibi bahçelerde ağaçların dalında meyveler koparıp yiyordum. Bir vadiden fışkıran kaynak sularından uzanıp doyasıya su içiyordum. Doktorun seslenmesiyle kendime geliyordum. Nevresimin bir parçasını ağzıma almış, onu emiyordum. Doktor çeşitli sorular soruyor, doğru yanıtlar almaya çalışıyordu. Bende zaman-mekân kavramı karışmıştı. Ayı günü karıştırmıştım, doğru yanıtlar veremiyordum. Bilinç yitimi başlamıştı. Sedyede saatlerce yatırıldım. Rüya gibi doktorun derinden gelen konuşmalarını yer yer duyuyor anlıyordum. Doktorun "Bu üç kişi kalsın gerisi gitsin. Bunların zaman-mekân kavramı karışmış, bilinç kaybı yaşıyorlar. Yolculuğu kaldıramayıp yolda ölebilirler," dediğini anımsıyorum hayal meyal. Saatlerce koridorda tutulduktan sonra geri koğuşa getirilip yatağa yatırılıyordum. Bir ara kendime geldiğimde koğuşta Hasan yoktu. Mürsel ve ben iki kişi kalmıştık. Hasan'ı kaldığımız bölüme getirmeyip tedavi olanların koğuşuna götürmüşlerdi. Bir süre sonra Şaban Şen getirilmişti. Şaban hâlâ ayakta ve dinçti. Mürsel ve benim durumum ağırlaşıyordu. O gün hemşireler ve hastabakıcılarının yardım ve destekleriyle su almaya çalışıyorduk. O gece 72. güne dönen geceyi Mürsel, ben ve Şaban koğuşta geçirdik. Sabah kontrol için doktor ve hemşire geldi. Bizi tedavi için ikna etmeye çalıştı. Biz tavrımızı koyduk, reddettik. Doktor kızdı, öfkelendi. "Giydirin bunlara deli gömleğini, takın serumları," diye bağırdı! Biz deli gömleği giymeyeceğimizi, serum da almayacağımızı yineleyince hemşirelere "Yakından incelemeye alın!" talimatını verdi. 72. gün öğleden sonra, belki de akşamüstü Mürsel hastabakıcının kolunda tuvalete çıktı. Giderken Şaban Şen uyarıyordu "İhtiyacını lazımlığa yap!" diye. Fakat Mürsel tuvalete gittikten sonra geri getirilmeyip karşı koğuşa gitti, ya da götürüldü, bil-

Metris ve Sağmalcılar'da bir kısım tutuklular açlık grevi yapıyor

İSTANBUL (a.a.) — İstanbul Metris ve Sağmalcılar Askeri Cezaevi ve Tutukevleri'ndeki tutuklulardan bir kısmının 11 nisan çarşamba akşamından itibaren açlık grevine başladıkları öğrenildi.

Anadolu Ajansı muhabirinin yetkililerden aldığı bilgiye göre, kendilerine verilen yemekleri yemeyen ve açlık grevi başlatan tutukluların sayısı genel mevcudun altıda biri gibi bir bölümü oluşturuyor.

Tutukluların başlattıkları açlık grevinin amaçları arasında cezaevi elbisesi giymemek, genel af sağlamak için ilgililer üzerinde baskı yapmak, işledikleri eylemleri ve suçlamaları siyasal amaçla yaptıklarından kendilerinin siyasi suçlu olduklarının kabul edilmesi ve bu suretle imtiyaz sahibi olmak, hapishane koğuşlarında siyasi temsilcilikler ihdas etmek, cezaevi talimatlarının kendilerine uygulanmamasını sağlamak ve Avrupa Parlamentosu'nun mayıs ayındaki toplantısını etkilemek olduğu belirtildi. Bu arada asıl amaçlarının Genelkurmay Başkanlığı'nın 2 nisan 1984 tarihinde yaptığı açıklamada da belirtildiği gibi öncelikle Türkiye'yi uluslararası ilişkilerde güç durumda bırakmak, dikkatleri kendilerine çekerek kamuoyunu canlı tutmak, dış basın yayın organlarıyla yabancı kamuoyunu etkilemek, uluslararası baskı grupları oluşturmak ve haklarında yürütülen adli işlemleri etki altına almak olduğu kaydedildi. Eylemin hedefleri arasında 25 - 27 nisan 1984 tarihlerinde Türkiye'ye gelmeleri beklenen Avrupa Konseyi Alt Komite üyelerini etkilemek de yer alıyor.

SAĞLIK ÖNLEMLERİ ALINDI

Yetkililer açlık grevi ile ilgili olarak daha öncelerde olduğu gibi gerekli her türlü sağlık önlemlerinin alındığını ve talimatlara aykırı hiçbir isteğin yerine getirilmeyeceğini bildirdiler.

Cezaevindeki faaliyetlerin talimatlara uygun şekilde sürdürüleceği, idari yönden askeri cezaevi ve tutukevlerinin bütün kışlalar gibi askeri bir tesis sayıldığı, tutuklularla hiçbir şekilde bir müzakerenin söz konusu olmayacağı, başvuru ve şikâyetlerin askeri usullere uygun olarak ilgili makamlara yapılabileceği vurgulandı.

Basından.

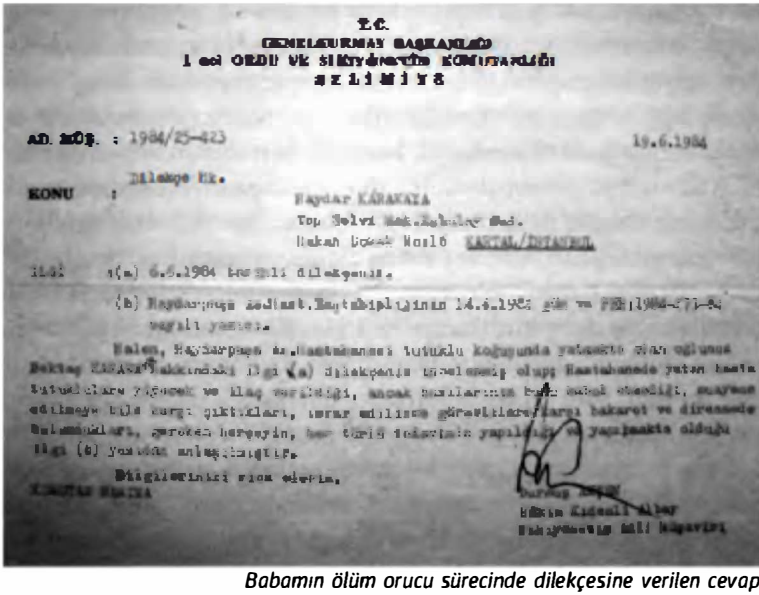
miyorum. Bunun üzerine Şaban Şen peşinden kapıya kadar gidip Mürsel'e, "Mürsel tedavi kabul etmiyoruz," diye seslendi.

Koğuşta Şaban'la ikimiz kalmıştık. Eylemin bitirileceği kesin gibi gözüküyordu. Durumum iyi değildi. Bilinç kaybı yaşıyor gelgitler biçiminde yatakta sızıyordum. Kulaklarım duymuyor, uğuldu-

yor, sessizliğe dalıyordu, gözümü ise hiç açamıyordum. Yüzlerce ton ağırlık altındaymışım gibi bir ağırlık çökmüştü üstüme. Ölüyordum işte, beklediğim o andı, sıram gelmişti. Bu eziyet, bu çile, bu işkence ölümün koynunda bitecekti. Deniyor, gözlerimi açmaya çalışıyor, başaramıyordum. Üzerimdeki nevresimin ağırlığı bile beni eziyordu. Göğsüm sıkışıyor, başım dönüyor ve ölüme yaklaştığımı hissediyordum. Ölüm istense de gelmiyordu. 72 gün geceyi geçirmiş ölü gibi yarı baygın yatağımda yattığımı hatırlıyorum.

Gün ışımış sabah olmuştu, koğuşlardan sesler geliyordu. Gözlerim ortalığı bulanık görüyordu. Bir ara Aslan Şener'in cezaevinden tekrar koğuşa getirildiğini hayal meyal hatırlıyorum. O andan sonra ne gelen ne de gidenleri biliyorum ne de bir şeyler hatırlıyorum. Bundan sonra yaşanılanların benim bilincimle, irademle, kişilik ya da devrimciliğimle hiçbir ilgisi yoktur. Ama birileri bu durumdan kendilerine yararlanacak bir şeyler bulmaya çalışacaklardı, bunu sonradan öğrenecektim.

73. gün kendimden geçip bilinç kaybını yaşadığımdan karşı koğuşa götürülmüşüm ve serum takılmıştı. Kaç gün, kaç saat sürmüş

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
1 ncİ ORDU VE SİKYÖNETİM KOMUTANLIĞI
A Z L İ M İ Y E

AD. NO§. : 1984/25-423 19.6.1984

KONU : Dilekçe Hk.

Haydar KARAKAYA
Top Delvi Mah.Sokaklar Sok.
Hakan Bürak Nosl6 KARTAL/İSTANBUL

İLGİ : a(m) 6.6.1984 tarihli dilekçesine.

(b) Haydarpaşa Sağlık Eğitim Hastanesinin 14.6.1984 gün ve [illegible] sayılı yazısı.

Halen, Haydarpaşa Askeri Hastanesinde tutuklu koğuşunda yatmakta olan oğlunuz Bekir KARAKAYA hakkındaki ilgi (a) dilekçenizle, tansiyonu yüksek olup Hastahanede yatan hasta tutuklulara yiyecek ve ilaç verildiği, ancak bunların hiç bir kontrol edilmediği, muayene edilmeye bile sevk çıkmadıkları, sürekli endişeli görüntüleri karşı bakarak ve direnmede bulunmadıkları, gerekten herşeyin, her türlü tedavinin yapıldığı ve yapılmakta olduğu ilgi (b) yazıdan anlaşılmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Hüsnü Kudsi ALAY
Hükümetin Mili Temsilcisi

Babamın ölüm orucu sürecinde dilekçesine verilen cevap.

bilmiyorum. Daha sonrasında ilk anımsadığım Sinan Kukul'un koğuşa, yatağımın başına geldiği ve "Bektaş, direnişimiz zaferle sonuçlandı. Kazandık, direnişi sonuçlandırdık," dediğiydi. Hasan'ı da kaybettiğimizi söyledi. İkimiz birbirimize sarılıp ağladık. "Başardık, kazandık, eylem bitirildi. Önce ölüme yattınız ama şimdi yaşamak için direnmelisiniz," dedi Sinan Kukul.

Kaç gün geçti bilmiyorum, üç beş gün daha serum almayı sürdürdüm. Cezaevindekiler de hastaneye geri getirilmişlerdi. Sinan'ın geldiği gün, Mürsel Göreli'yi koğuşa aldılar. Bana, "Bektaş, bizim iç işlerimiz var. Birkaç gün kendi aramızda konuşmamız gerekiyor, sonra sen de aynı koğuşa gelirsin," dediler. Biraz kendime geldiğimde o koğuşa geçecektim. Birkaç gün sonra biraz kendime geldiğimde bayram vesilesiyle siper yoldaşlarımla bayramlaşmak ve koğuşa geçmek için gittiğimde bütün sağ kalan arkadaşlarla hal hatır sorarak bayramlaşma vesilesiyle sohbet etmeye gittim. Hepsinin de bana biraz soğuk davrandıklarını sezinledim. Bu tutumlarına başta hiç anlam verememiştim. Eylemin fiziksel ve ruhsal yıpranmışlığı ve açlığın getirdiği bitkinliğe ve kaybettiğimiz yoldaşlarımızın acısına yorumladım. Sanki birlikte direnmemiş, ölüme birlikte yatmamıştık. Hiçbirisi de bana tek kelime söyleyip düşüncelerini ifade etmediler. Dedikodu sonradan kafasını uzattı her köşeden. Söylentilere göre "İradi olarak, bilincim yerindeyken, serum almak için koğuşa yürüyerek kendim gitmişim. Serum alarak direnişi bıraktığımı söylemişim, hatta orada bulunan arkadaşlar beni ikna etmeye çalışmışlar, ama dinlememişim." Bu kadarı yeterli gelmemiş olacak, daha da ileri gitmişlerdi: "Bir de üstelik havlu ve kolonya gibi eşyalarımı da yanıma alarak gitmişim."

"Yolda ölür," denilerek cezaevine gönderilmeyen, son ana kadar direnen, bilincini yitirdikten sonra yaşanılanların hiçbirinden sorumlu olmaması gereken, zaman-mekân kavramını yitirmiş birinin elini kolunu sallayarak, kolonya ve havlusunu da alıp tek başına yürüyerek, serum almak için diğer koğuşa gitmesi fiziken mümkün değildi. Ama siyasi çıkarlar, bu gibi gerçeklerle ilgilenmeyi gerekli bulmuyordu. Eylem bitmişti, şimdi eylemde kimin daha fazla devrimci olduğu ve zaferin kime ait olduğu tartışılıyordu. Bu nedenle bizim örgüte kara çalmak için de ben suçlanıyordum. Oysa küçük

burjuva devrimciliğinin küçük grupsal çıkarlarının ve kendi ellerini güçlendirmek için, eylemde TİKB'nin rolünü geri planlara iterek tamamen kendilerine mal etmenin küçük hesaplarıydı bunlar.

Son kontrolden geçirildiğimizde doktorlar birkaç arkadaşla benim durumumun kritik olduğunu, ciğerlerimde tüberküloz bulunduğunu söyledi. Doktorların açıklamasına rağmen hepimizi apar topar cezaevine getirdiler. Hakkımda ileri sürdükleri iddiaları daha sonra duyacaktım. Eğer bana yönelik böyle iddiaları varsa, neden tek kelime yüzüme söyleme gereği duymadılar? Neden hemşire ve askerlere ya da önceden direnişi bırakmış kendi arkadaşlarına sormadılar? Bir komünist olarak, bu yalan ve iftirayı, bu tarihsel eyleme birlikte katılıp sonuçlandırdığımız arkadaşlara doğrusu hiç yakıştıramadım. Devrimci dürüstlükle de bağdaştıramadım. Orada bir dizi tanığa ve hatta tedavi görenlere, hastabakıcı ve hemşirelere rağmen bu kuyruklu yalanı söyleyen ya da yakıştıran ve buna inanan devrimciyi kendi vicdanıyla baş başa bırakıyorum. Ben kendi yaşamımda her zaman olduğu gibi, ölüm orucundan da, kim ne derse desin bu eylemden de alnım açık, başım dik olarak çıktım. Fatih'in ölümünün ardından neden ölmedim diye kahrolduğum, üzüldüğüm, içimde burukluklar duyduğum anlar oldu. Ama anılarımı ve bu düşüncelerimi yazarken rahatsızlık duymadan iyi ki yaşıyorum, hayatta kalmışım da yaşananları aktarabiliyorum diye düşünmeye de başladım. Keşke yitirdiğimiz o değerli insanlar, Fatih, Apo, Haydar, Hasan ve daha sonraki niceleri de yaşıyor olsaydılar.

Hastanede ölüm orucunun bitiminden sonra tüberküloz teşhisi konulmasına karşın hastanede tutulmayıp birkaç gün sonra cezaevine geri gönderildim. Cezaevinde toplu anonsla hoşgeldin mesajı iletildi. Benimle ilgili iddia hakkında kimse bir şey söylemedi, tartışmadı. İddiayı ben de henüz duymamıştım, Adana'ya gidince öğrenecektim.

Cezaevine getirildikten iki gün sonra, yolda iki saatte bir kontrol edilmek koşuluyla yolculuk yapabilir raporuyla üç yoldaşla birlikte Adana'ya gönderildim. Hakkımdaki iddia ve iftiraları Adana Köprüköyü Cezaevi hücrelerinde Remzi Küçükertan'dan öğrendim. Bu konulardan hücremde öldü mü diye yer yer Remzi ta-

rafından uyandırıldığım koşullarda bahsedildiği için, o günkü sağlık koşullarımda bu sorunu tartışacak durumda değildim. Hatta ne olup bittiğini bile yeterlice algılayamamıştım.

Remzi Küçükertan dalga geçercesine konuşuyordu. Hücrede ona hatırlayabildiklerimi anlattım. Biraz düzelince dışarıya, Yaşar Ayaşlı'ya da uzunca bir notla durumu bildirdim. Cevap olarak "Biz o iddiaları bir iftira olarak görüyoruz, sen sağlığına dikkat et," haberini gönderdi. Örgütsel olarak bu konuyla ilgili düşüncelerime resmî olarak hiç başvurulmadı. Arada iğnelemeler olmadı değil, onları da ben ciddiye almadım. Daha sonra bu iftiraya karşı düşüncelerimi örgüte yazılı ve sözlü olarak defalarca ilettim. Beni tatmin eden net bir cevap alamadım.

Adana Cezaevi'ne sevk edildikten sonra Kenan Güngör'e ve Hasan Selim Açan'a da durumu birkaç kez olanca yalınlıkta ve netlikte yazdığım mektuplarda aktardım. Kenan'dan 16 Aralık 1984 tarihli bir kart aldım. Kartta, "(...) Bektaş, sana bir mektup yazmıştım. Eline geçmediğini öğrenince yazmaya ara verdim. Sorun, yazmak ve öğrenmek istediklerimi yazamamaktır. Yazmaktan vazgeçmiş değilim. Şu anda konuşabilmeyi çok isterdim. Birkaç satırda düşünce ve duyguları, kanaatleri anlatabilmek olası değil. Gün olur bunun olanağını buluruz. Sağlık yönünden kendini iyice toparlayabildin mi? Umarım iyisindir," yazılıydı. Bu sorun mektuplarda yazmanın doğru olmayacağını ifade ederek yüz yüze konuşmaya bırakıldı. Kenan Güngör'ün ve Hasan Selim Açan'ın Aydın Cezaevi'nde kaldıkları dönemde; Kırşehir E Tipi Cezaevi'nden tekrar Selim'e ayrıntılı olarak anlaşılacak bir şekilde uzunca iki mektup yazdım. İki mektubun yanıtı da aşağıda.

"Sevgili kardeşim Bektaş,

Uzun zamandan beri sana yazmayı çok istiyordum. Ama biliyorsun Metris'te uzun süre bunun olanağı yoktu. Yalnız buna rağmen bayram, yılbaşı gibi her özel fırsatta sektirmeden uzun uzun kartlar yazdım. Ama bunlar ya eline geçmedi veya yanıtladın ama ben alamadım...

Sanırım şu son sıralar bizim gibi senin de kafanı meşgul eden şu malum konuya getirmek istiyorum sözü. Önce şunu söyleyeyim

sana: Bu konuyu bütün yönleriyle enine boyuna konuşma olanağını bulamayışımıza öyle bir yanıyor ve hayıflanıyorum ki, sorma gitsin. Anlayışlı olmanı, anlamanı dileyerek dobra dobra konuşacağım seninle. Doğrusunu istersen şahsen kafamda bazı soru işaretleri var. Bunlara en doğru, en dürüst yanıtları da başkalarından değil yine sadece senden alacağıma inanıyorum. Senin cevaplarını almadığım sürece de kesin bir kanaat sahibi olabilmem mümkün değil. Kimse de bunun aksi bir davranışı bizden beklemesin. Benim kendi payıma cevabını aradığım ve önemli bulduğum sorular, güvenilirliğin de ötesinde, mantıki olarak başka türlü de açıklanabilecek nitekim farklı nedenlerden kaynaklandığı bizzat anlatımlardan da çıkartılabilen sözde ayrıntılar değil. Örneğin bayramlaşma niye soğuk olmuş, ayrılırken niye 'allaha ısmarladık' deme cesareti dahi gösterememen, vb. gibi şeyler bana göre fazla bir anlam ifade etmiyor. Bu gibi 'kanıtların' zorlama ve tutarsız niteliğini görmek için, senin yardımın bile gerekmiyor. Ama bazı noktalar var ki, örneğin hemen öncesinde 'Amaca ulaşıldı,' şeklindeki görüşlerin savunulduğu gibi, işte benim için asıl bunların gerçekten olup olmadığı (örneğin dil ucuyla da olsa yukarıdaki görüşün savunulup savunulmadığı) önem taşıyor.

Kazım'a yazdığın mektupta yaşanan gerçekleri genişçe yazdığını belirtiyorsun. Bunu yapman çok iyi olmuş. Hatta keşke daha önce akıl edip yapsaydık bunu. Her neyse, böyle bir konuda tren hiçbir zaman kaçmaz, demirin tavı geçmez. Tarih, ne silahını önce çekenin 'haklı' çıktığı bir düello olur, ne de erken gelenin oturduğu bir belediye otobüsü. Yalnız dilerim her şeye rağmen soğukkanlılığını korumuş, iyice hatırlamadığın veya emin olmadığın şeyleri yazmamış, öfke ve öç alma duygularının farkında olarak veya olmayarak kalemine bulaşmasına izin vermemişsindir. Kılı kırk yararcasına titizlenerek, gerçekleri sadece emin olunan gerçekleri yazmak yerine, gerçeklerle sübjektif kuşku ve yorumların iç içe geçtiği, birbirine karıştığı bir bulamaç ortaya koymak, onların yaptığını tekrarlamak, aynı zemine düşmek olur ki, bu, her şeyden önce bize yakışmaz. Öyle değil mi? Bu yazını içerdiği konuları, başlıklar halinde belirtmişsin. Kim bilir ne kadar ilginç şeyler vardır. Bunları bütün ayrıntılarıyla okumak için öyle sabırsızla-

nıyorum ki. Anladığım kadarıyla hemen hepsi de tahmin edemediğimiz şeyler değil. Ama bunlar bizim için bugüne kadar yine de birer tahmin, bazı belirti ve gelişmelerden hareketle kendi kendimize yaptığımız yorumlar veya kuşkulardı. Ama şimdi ayrıntılarını görmek ve öğrenmek hem zevkli olacak hem de tahmin ve yorumlarımızda ne derece isabet kaydedip kaydetmediğimizi ölçmemizi sağlayacak. Sen olsan merak etmez misin?

Bu konuyu kapatmadan evvel sana şunu da söyleyeyim: Bu konudaki tepkimizi ve tavrımızı hem onlar hem de başkaları anında gördüler, buna tanık oldular. Ayrıca daha bunun şimdilik sadece bir uvertür olduğunun, bütün bataryalarımızın henüz ateşlenmediğinin, zamanı gelince bunun da yapılacağının yine herkes farkında. Onun için sen gönlünü ferah tut ve canını sıkma! 'Yumuşak atın çiftesi sert olur,' derler. Anlaşılan bazıları bizi fazla 'yumuşak' görmeye başlamış, bu arada bu sözü unutmuşlar. Hatırlativeririz kendilerine...

Yahu, neredeyse mektup bitiyor daha ne senin hatrını sorabildim ne de Adem'in Nasılsınız? Ne dersiniz? Şimdilik kaydıyla artık bitireyim mi? Unutmadan yazayım: Şimdi ben yazdığım için Kazım 'Ben artık daha sonra yazarım,' diyor. Siz de bizi mektupsuz bırakmayın! Şimdilik hoşçakalın. İkinizi de sevgi ve özlemle kucaklıyor, öpüyoruz. Soranlara selam ve sevgiler.

Selim, 27 Ocak 1988"

"Sevgili kardeşim,

Her iki mektubunun da ağırlığını 'malum konu' oluşturuyor doğal olarak. Mektupla yazışmanın bütün kısıtlılığına rağmen yazdıkların yararlı oldu benim için. Ama asıl şu uzun mektubunu bulup onu okumak istiyorum. Bu arada bilmem haberin oldu mu, yazarlar aradıkları cevabın ilk taksitini almışlar. Daha doğrusu bu bir açılış. Daha başka yol yöntemle de bunun devamı da gelir artık herhalde. Eee, ne yapalım? Ünlü Çin atasözüdür: Kılıç çeken kılıçla ölür! Kılıç çeken onlar oldu. Sözünü ettiğim 'açılış'ta sorunun bazı yönleri, ortaya konuluş tarzı sende belki bir burukluk ve kırgınlık yaratabilir. Yalnız bunu kesinlikle yanlış anlamamalısın. Bunu ne sana güvensizlik ne de seni savunmakta cesaretsizlik vb.

olarak yorumlamamalısın. Senin sözüne ve anlattıklarına elbette güveniyoruz. Yalnız rahatça oturup konuşamadığımız için kafamızda henüz tam olarak aydınlanmamış bazı noktalar var. Söz konusu cevap yazısında kesin konuşmamak bundan ileri geliyor. Seninle en kısa sürede bu 'henüz tam aydınlanmamış' noktalar üzerine geniş ve doyurucu bir görüş alışverişinde bulunacağımızı umuyorum. Bu eksikliği de giderdikten sonra elbette ki daha kesin ve güvenli konuşabileceğiz. Bu arada benim 'aman öfke ve kızgınlığa kapılıp farkına bile varmadan iyice emin olmadığın şeyleri yazma' yollu uyarımı biraz yanlış anlamışsın.

'Yazdıklarımın eksiği var, fazlası yok' şeklinde sık sık teminat verme gereği duyuyorsun. Yanlış anlama ben bu uyarıyı sana karşı bir güvensizlik ifadesi ve benzeri olarak değil, sadece olur ya hani insanlık halidir, farkına bile varmadan boş bulunabilir insan, sonra bizler de onu alır olumlayacak tarzda yorumlayabiliriz kaygısıyla bir 'hatırlatma' bab'ında yapmıştım. Her neyse bu noktada hem fikiriz.

'Direniş Şiirleri' adlı derlemede senin de iki şiirine yer verilmesine haklı olarak tepki göstermişsin. Kitabı biz de geçen hafta gördük. Aynı yüzsüzlük ve pişkinlik bizim de dikkatimizi çekti. Üstelik kimliğini biraz olsun 'gölgeleyebilmek' için olsa gerek adını da açıkça yazmamışlar. Rezilleşmenin böylesine ne diyeceğini şaşırıyor insan. Işık Ergüder, Ayşe Hülya Özzümrüt vb. gibi hem ne kadar direndikleri bilinen hem de bugüne kadar aleyhlerinde demediklerini koymadıkları tükenmiş unsurların bile isimlerini göbek adlarına varana dek yazarken, senin adın 'B. Karakaya' olarak geçiştirilmeye çalışılıyor. Yalnız, haberin olsun, böyle bir derleme çalışması içinde olunduğunu ve bunda senin şiirlerine de yer vermeyi istediklerini bana geçen nisanda mı ne haber vermişler, senin şiirlerini basıp basamayacaklarını sormuşlardı. 'Direniş, Ölüm ve Yaşam' falan henüz ortada olmadığı için ben de senin adına 'olabilir' demiştim. Ama dediğim gibi ortada o iftiraname yoktu, bu olanlardan ve o kitabı görür görmez kendilerine de ilettiğimiz gibi ilişkilerimizin aldığı yönden sonra o iznin hükmü kendiliğinden ortadan kalkmış olmalıydı. Doğrusu ben artık aklıma bile getirmiyordum. Bu saatten sonra da hâlâ bu kadar yüzsüzce davra-

nabileceklerini düşünmemiştim. Ama faydacılık iliklerine işlemiş adamların iyice, ilke kural tanımamazlık ise faydacı oportünizmin amentüsüdür bilirsin. Ama bir bakıma iyi oldu, bu ilkesiz tutumlarıyla kendilerini teşhir etmiş oldular bir kez daha...

Biz üçümüz siz ikinizi sevgi ve özlemle kucaklıyor, gözlerinizden öpüyoruz. Hoşçakalın, kendinize iyi bakın!..

Selim, 6 Mart 1988"

Selim'in çaktırmadan belirttiği "kuşku"lar hiçbir zaman yüz yüze tartışılamadı. Bu kuşku neydi? 74 günlük ölüm orucunda bir insanın bilincini yitirmesi o kadar mı çok anormaldi acaba? Bilincini, her tür hareket yetisini yitirmiş bir insan, kendisine yapılan tedaviyi nasıl engelleyebilecekti? Ama günah defterine sonradan kullanılmak üzere bir çizik atılmıştı işte. Ölmediğim için suçlanıyordum. Bu konunun üzerinde kendimi savunmak için değil daha açıklayıcı olabilmek için biraz daha duracağım.

Direniş, Ölüm ve Yaşam[5] kitabında "Ayrıca 73. güne kadar siper arkadaşımız olan BK da 73. günün akşamı direnişi bıraktı. Bırakmadan önce kendisinin morali bozuktu. Biz kendisiyle konuşarak uyarıp, ikna etmeye çalıştık. Ancak ikna çabalarımız sonuçsuz kaldı. Ve önceden ortaklaşa kararlaştırılan ilkeleri görmek istemedi. Şimdi yan koğuşta iki gündür serum alıyor. Hemen subayı çağırıp, yoldaşlarına ne olduğunu kesin olarak öğrenmeliler,"[6] deniliyor. Bu iddiayı ileri sürenlerin devrimci samimiyetten ve devrimci dürüstlükten nasiplerini almadıklarını rahatlıkla söyleyebilirim.

Bu konuşmaları benimle kim yapmış? O sırada yanımda kimler varmış? O koğuşta ölümü bekleyen en son üç kişi bizler değilsek kimlermiş? 72. günde sadece Şaban Şen, ben ve Mürsel bulunuyorduk. Mürsel hastabakıcının kolunda tuvalete gittiğinde geri dönmeyince, Şaban'ın kapıya kadar gidip, serum almayıp geri gelmesi için seslendiğini biliyorum. O gün akşama kadar koğuşta yalnızca Şaban'la ikimiz kalmıştık. O gece mi, yoksa 73. gün mü tam olarak bilemiyorum ama Aslan Şener Yıldırım'ın tekrar getirildiği-

5 *Direniş, Ölüm ve Yaşam*, Haziran Yayınevi, 1987.

6 *A.g.e.*, s. 224.

ni hatırlıyorum. Geldiğinde kendisiyle bir iletişim içinde olamadım. Bu benim bilincimdeki gelgitlerden, durumumun kötü olmasından kaynaklanıyordu. Bu koşullarda mı benimle konuşmuşlardı? Şaban mı, Aslan Şener mi konuşmuştu? Şaban böyle bir iddiada bulunmadığını söylüyormuş! Aslan Şener de çıkıp doğruyu söylesin. Bugün yirmi beş yıl sonra da olsa vicdan muhasebesi yapmanın zamanı gelmedi mi daha?

Direniş, Ölüm ve Yaşam kitabını okuyunca Nevin Berktaş Konya Ermenek Cezaevi'nden kadın arkadaşlar adına düşüncelerini 13 Eylül 1987'de şöyle ifade ediyordu:

> "Biz iyiyiz, merak edilecek bir şeyimiz yok. Yalnız iki gündür *Direniş, Ölüm ve Yaşam* kitabı geldi geleli, öfkeden yerimizde duramıyoruz. Onlara söylenecek son söz şu olabilir. Çözüm'deki basın açıklamasını ve bu kitapta söylediklerini tekzip etsinler. Bunu yapmazlarsa ipi inceldiği yerden koparmak gerekir. Elbette onların yöntemleriyle savaşacak değiliz, soğukkanlı davranmak gerekir ama bu tür kara çalmalarda bizim tavrımızın sert olacağını da bilmeliler. O dönemde hastanedeki gelişmelere tanık olmuş aile ve avukatların basın toplantısı yapmaları gerektiğini düşünüyorum. Aydın'a da yazacağız. Fatma Teyze'de o dönem Aysel'le ilgili çeşitli mercilerden gelen dilekçeler duruyormuş. Onların yalanlarını belgelerle açığa çıkarınca bakalım ne durumda olacaklar. İkinizle ilgili söylediklerini geri almazlarsa, o tek mirasları olan 84 Haziran'ını da yıpratmış olurlar. Bektaş, biz Zeynep'e Aysel'e duyurmamaya çalışmasını söyledik."

Bu konu ile ilgili Yaşar Ayaşlı da 8 Şubat 1988'de Aydın Cezaevi'nden yazdığı mektubunda düşüncesini şöyle ifade ediyordu:

> "(...) Selim Metris'te iken diğer adamlarla kitap işini konuşmuşlar, tepki göstermiş. Kitap üzerine ittifak ilişkileri bozulmuş. Senin üzerinde diretiyorlar, Aysel'le ilgili kıvırtıyorlar. Bu 'düzeltme'lerinden de anlaşılıyor. Geç kalmamıza rağmen hak ettikleri yanıtı alacaklar. Belki bu yanıt daha da gecikebilir. Zaten güncelliğini kaybettiği (*pek güncelleşmemişti*) için bu gecikme önemli sayılmaz."

Hüsne Davran ise, Aydın Cezaevi'nden 13 Nisan 1988'de yazdığı mektubunda kitaba ilişkin düşüncelerini şöyle iletiyordu:

> "(...) Bektaş kafasını yormasın! O iğrenç iftiralara kafa yormuyordur eminim. Oportünizm ikiyüzlüdür, iğrençtir oldum olası."

Elbette kafamı bu soruna hep yordum. Yüzüme söylenmemiş, ardımdan üretilmiş sözler beni düşmanın işkencelerinden daha fazla yaraladı. Ama çok değil, kısa bir süre sonra yaşayacaklarım onların hepsine canlı bir yanıt olacaktı. Beni en çok üzen ise, örgütümün yöneticilerinin bu konuda net bir tavır takınmamış olmalarıydı. Sonradan örgütün yayın organında yayımlanan yazıda da konu asıl özünden uzaklaştırılıp, basit bir polemiğe sokuldu. Direnişin önderliğini kim yaptı, kim önce karar verdi, kim başladı, kim direndi düzeyine düşürüldü.

Benim yanımda, kucağımda insanlar öldü. Benim gibi sonuna kadar gidip ölümün son sınırından dönenler oldu. O direnişte hakkında olur olmaz sözler üretilen, direniş sonrasında sakat kalan, yaşamının geri kalan kısmını sakat geçirecek olan, o direnişe başlamadan önce dünya güzeli, yaşam dolu bir kadın olduğu halde, direniş sonrasında sakatlanarak sadece diriliğini sürdürebilen bir insan konumuna düşen Aysel'i biraz anlatmak, tanıtmak istiyorum.

Aysel Zehir

Aysel 12 Eylül 1980'de gencecik yaşında, lise sıralarından alınarak, işkencelerden geçirilerek cezaevine konuldu. Cezaevlerinde yaşanılan tüm direnişlerin ve son olarak da ölüm orucunun içinde yılmadan yer aldı. Aysel de bu direnişin ölümle yitenlerinden değil ama direnişin hepimizden daha ağır izlerini taşıyan bir gazisi olarak, belleğini yitirmiş vaziyette, konuşmayıp, susarak yaşamını sürdürüyor. Sakıncalı olarak görüldüğünden pasaport verilmeyerek yurtdışında yapılacak tedavisi de engelleniyordu.

1978 yılında Aysel ilk defa Kadıköy vapur iskelesi çevresinde bir çay bahçesine Nurten'le buluşmamıza gelmişti. Ortaokul öğrencisi, gencecik bir çiçek, bir fidan, dünya güzeli genç bir kızdı. Haziran sıcağında çay bahçesinde birlikte demli çayımızı yudumlarken, siyasi sohbetimizi sürdürdük. Anlatılanları biraz utangaçça merak ve ilgiyle dinleyerek, anlatılanlardan bir ayıklama yaparak kendi doğrularını oluşturuyordu. Ulusal sorun, Üç dünya teorisi, sosyo-ekonomik yapı, halk savaşı ve İbrahim Kaypakkaya'nın devrim anlayışı vb. üzerine sohbetimizin sonunda ikna olmuştu. Ablası Nurten yoldaşın da etkisi ve çabasıyla birleşince bizimle çalışmayı kabul etmişti. Artık okulun dışında, derslere ayırdığı zamanı da kısarak, geriye kalan olanca zamanını devrimci mücadeleye verecekti. Ve öyle de oldu.

Gencecik bir fidan, öğrenme, hayata geçirme, kitleleri eğitme ve örgütleme çalışmasında çok kararlı ve enerjikti. Okulda arkadaşları arasındaki çalışmayı yeterli bulmayıp, okul dışı zamanında işçi-emekçi semtlerinde çalışmak istiyordu. Örgüt tarafından bu istek olumlu bulunup ikinci bir alan açılmıştı. İstanbul Anadolu yakasında işçi ve emekçilerin oturduğu semt ve mahallelere koşuyordu. Geceleri *Orak-Çekiç* ve bildiri dağıtımından ev gezilerine, afişlemelerden eğitim çalışmalarına bitmeyen bir enerjiyle katılıyordu. Kartal'dan Ümraniye'ye, Üsküdar'dan Bostancı'ya, Gülsuyu'ndan Yakacık'a her alanda her aktivitede yer alıyor, yetişemediği, kaçırdığı toplantı veya eylem olduğunda çok üzülüyordu.

Ümraniye'de bizim evden ayrıldıktan sonra birkaç yoldaşıyla birlikte gözaltına alındığında, bütün yoldaşları gibi o da direndi. Tek kelime söylemedi. Serbest bırakıldı. Okulda faşistleri tokatlayıp, bildirilerini suratlarına çarptığından Üsküdar'da faşistlerin baş hedefi olmuştu. Defalarca gözaltına alındı. Sonuçsuz kalan polis sorgularından sonra hep serbest bırakıldı. İstanbul-Kartal'da 15 Haziran 1980'de 15-16 Haziran büyük işçi direnişinin anması için yapılan TİKB'nin silahlı sokak gösterisinden sonra şüphe üzerine gözaltına alındı. Günlerce yoğun işkence gördü. O gözaltını, gözaltına alınan emekçi Kartal halkı için direnmenin ve sıcak bağlar kurmanın aracı olarak değerlendirdi. Gözaltına alındığında Cevizli Tekel Fabrikası'nın kantinine işçi olarak yeni girmişti. İşçilerin kantininde çalışmaya başladığında nasıl da seviniyordu. Hemen her bölümde çalışan işçilere ulaşmanın sevincini yüreğinin derinliklerinde hissediyordu. Sabırsızdı, kabına sığmıyordu. Kısa sürede ileri işçilerle bağlar kurmuş, onlara DSB çalışmasını anlatmaya başlamıştı bile. Bu gözaltı onu bu çok sevdiği işinden de etmişti.

"Aslında işimden olmam, sınıftan da kopmam anlamına geleceğinden, buna çok üzüldüm, şimdi işçilerden uzak kalıyorum. Hep dışarıda çıkış saatlerini bekliyorum. Tek tek evlerine gitmek çok zamanımı alıyor, yetişemiyorum," diyordu. Kendisini işe almada ön ayak olan işçi önderi sendikacı Hasan Atılgan, Aysel'in poliste olduğunu öğrendiğinde tedirgin olmuştu. "Leyla'ya güveniyorum. Ama daha çok genç. Çözülmesinden değil ona yapacakları işkenceleri düşündükçe kaygılanıyorum," demişti. Bu sorgusunda da

Aysel yapılan nice işkencelere rağmen, örgütü ve yoldaşları hakkında tek kelime dahi söylemedi. Polisin kendisine "Kızım manken gibisin. Neden mankenlik değil de komünistlik yapıyorsun? Biz sana mankenlik işi bulalım. Bırak bu işi," demesine o kaşlarını çatarak alaylı tebessümüyle gülüp geçmişti. Eylül 1981'de yakalandığında İstanbul 1. Şube'de "Evim de var, randevum da var vermiyorum," diye işkencecilere meydan okumuştu. Konulduğu Metris Cezaevi'ndeki direnişlerde de en öndeydi. Tecrit ve hücre uygulamaları, cezaevi işkenceleri de Aysel'i inançlarından, değerlerini savunmaktan bir adım bile geriletememişti. 1984'te Aysel Zehir kadınlar bölümünden ölüm orucu gönüllüsü olarak yine en önde idi.

Aysel ölüm orucunda bizlere göre daha hızlı eridi. Bünyesi hızlı çöküş sürecindeydi. Midesi, suyu da kabul etmiyordu. Sırtında acı bir yanma, göğsünde sızı, beyninde korkunç bir ağırlık olduğunu söylemişti. Gözleri hiçbir nesneyi seçemiyordu. Bitişik koğuşta kalıyordu. Bize yazamıyordu, haber gönderemiyordu. Konuşmakta zorlanıyordu. Zifiri bir karanlık içinde, ürkütücü işkencecileriyle bilinç yitimi içinde olmasına rağmen, mücadele ediyordu. Diş etleri çekilmiş, dişleri sallanır durumda, tahammülü zor bir ağız kokusu içinde, her an ölümün kendisini bulmasını istiyordu. Arıyordu ölümü, "Çile bitsin," istiyordu. Bu ölüm kurşunla, yağlı ilmikle ya da trafik kazasıyla gelen ani ölümlere hiç benzemiyordu. İple çeker gibi ölümü ivedi olarak istiyor, arzuluyordu. Fakat olmuyordu. Bilinçaltı, içgüdüsel istem ve arzularına karşı koyuşu gerçekleştirebilmek için sesli düşünüyor, "Yemeyeceğim, serum almayacağım, istemiyorum, hayır olmaz! Kabul etmiyorum. Dursun şu vahşet! İnsanca yaşamak istiyoruz biz!" diye mırıldanıyordu Aysel. Çektiği açlığı, içinde taşıdığı coşkun ruh haliyle bastırıyordu. Gözlerinin önünde, masaya dizilmiş, tatmayacağı, yemeyeceği yemeklerin kokusu midesini bulandırıyordu. Hıçkırıyor, hıçkırdıkça ağzından kanla karışık sıvı geliyordu. Kemik külçesine dönüşmüş vücuduyla yatağına uzanmış durumda ölümü bekliyordu. Gözleri çukura kaymış, feri kalmamıştı. Göremiyor, işitemiyordu. Saçları dökülmeye başlamıştı. Bütün duyuları körelmişti. Birlikte başladığımız ölüm orucu direnişinde, bünyesi ancak 62 gün

dayanabildi. Gün gün, saat saat, damla damla, hücre hücre eriyiverdi açlıktan. Her saat, her dakika açlığına açlık, acısına bir başka acı ve ıstırap eklenerek açlığını sürdürdü. Bir organının kendisine "ihanet"iyle "infilak" edip yaşamının son bulmasını ve ölmeyi çok istedi. Açlığın o inanılmaz bitkinliği içinde, ölümü bekliyordu. Aysel'e kendi iradesinin dışında serum takıldı. Artık hiçbir şeyin farkında değildi, Bilincini tam anlamıyla yitirmişti. Tedaviden sonra, yaşama döndüğünde de bu durum sürdü. O artık ölüm orucunun canlı ama sakat kalmış, güzelliği işkencelerle soldurulmuş canlı bir belgesiydi.

Adana Köprüköyü Askerî Cezaevi'ne Sevk

Ölüm orucu sonrası Sağmalcılar Cezaevi'nde M bloktaki tek kişilik hücreme konuldum. Bütün mahkûmlar toplu olarak, yüksek sesle slogan atar gibi isimlerimizi bağırarak hoşgeldin mesajıyla karşıladılar. Cevap olarak karşılık verebilecek ne gücüm vardı ne de sesim çıkıyordu. Zar zor oturup kalkıyor, ancak zorunlu ihtiyaçlarımı karşılayabilecek durumda hareket edebiliyorum. Tam karşımdaki tek kişilik hücrede Yusuf Köse kalıyordu. Çay ve ekmek verilirken kapının ortasındaki küçük mazgal delikleri açıldığında sağlık durumumu merak ettiğinden beni görmek istiyordu. O saatlerde ben de mazgalın önüne çıkıyordum böylelikle birbirimizin yüzünün bir kısmını görebiliyorduk. Yetmiş dört gün aç kalmış, ölüme yatıp, ölümden dönmüş birisi olarak beni merak etmesi doğaldı. Yürüyen iskelet gibi bitip tükenmiş bir bedenin içinde, yaşam mücadelesi veren biri olarak iyi olduğumu yansıtmaya çalışıyordum.

Hiç özel bir bakım ya da yiyecek uygulaması yapılmadan normal mahkûmlar gibi karavana yemek zorunda bırakıldım. Kantinden alabildiğim süt ve bisküvi ile idare ediyordum. İdarenin yemeğinin suyundan da yararlanmak istiyordum. Beslenebilmek için bu şarttı. Fakat acı, tuzlu ve yağlı olduğundan yiyemiyordum. Sanki ölüm orucu devam ediyordu, yiyecek olsa bile yiyemiyor, ağızdan beslen-

meye tam olarak geçemiyordum. Hücrede yeterince hareket edemiyor, verilen yiyecekleri alıp bir yere koyacak gücü kendimde bulamıyordum. Ölüm orucunda ölmemiştim ama cezaevinde ağızdan beslenmeye geçemediğimden ölebilirdim. İdare de böyle bir şey istiyordu. Bu halde yalnız kalmam, kendime bakacak durumda olmamam bir nevi ölüme davetiye çıkarıyordu. Bu koşullarda Sağmalcılar'da iki gün kaldıktan sonra, üçüncü gün sabah saatlerinde asker, "Hazırlan gidiyorsun," haberini verdi. Bunun üzerine kazaklarımı, iç çamaşırlarımı, bir kısım özel eşyalarımı, diş fırçası ve macunumu, tıraş malzemelerimi bir çöp torbasına doldurarak hazırlandım. Fazla geçmeden hücre kapısı gürültü ile açıldı. İki asker ve bir çavuş hücreme gelip koluma girdiler, beni hücremden dışarıya çıkardılar.

Yürüyecek durumda değildim. Buna rağmen zorlukla da olsa yürüyordum. Eşyalarımı kendim taşıyamadığımdan dolayı askerin birisi taşıyordu. Yürüyemiyordum, yorulduğumda durarak, biraz dinlenerek askerin kolunda doktorun odasına getirildim. Doktor beni gördüğünde, yolculuğun benim için tehlikeli olacağını söyledi. Buna karşın her iki saatte bir kontrol edilerek yolculuk yapabileceğim raporunu verdi. Askerlerin yardımıyla bizi götürecek olan mahkûm aracı ringe zorlukla bindirildim. Sevk arabasının içinde askerlerin dışında Remzi Küçükertan, Hasan Akdoğan ve Rıza Doğan oturuyorlardı. O halde kelepçeli olarak arkadaşların gösterdikleri yere oturdum. Onlar ölüm orucunun sona ermesinden sonra beni ilk kez görüyorlardı. Şaşkınlıklarını ve hayretlerini, merak ve endişelerini yansıtmak istemeyen bakışlarıyla üçü de beni tepeden tırnağa beni süzdüler. Remzi beni gördüğünde hemen panikleyip subayı çağırdı. "Bu insan bu halde bu yolculuğu yapamaz. Yolda ölür, bir şey olursa bütün olacaklardan siz sorumlu olursunuz," uyarısını yaptı. Fakat subayın ve askerlerin elinde bir şey yoktu, yola çıkacaktık. Yoldaşlara yaslanarak, bazen uzanarak her türlü ihtiyacımın karşılanması konusunda gerekli hassasiyet gösterilerek yola çıktık. Durumum kritikleştiğinde askerlere seslenip mola verilerek, zaman zaman hava almamız sağlanarak yirmi yedi saat süren işkence gibi eziyetli bir yolculuk yaptık.

Yol boyu yeme ve içme ihtiyaçlarımızın karşılandığı dinlenme molalarına rağmen, yolun zorlukları beni iyice hırpalamıştı. He-

nüz ağızdan beslenmeye geçemediğim için sürekli sıvı şeyler yiyor ve içiyordum. Benim durumumdan dolayı arkadaşlar korku ve kaygı içinde yolculuk yapıyorlardı. Çeşitli bekleme ve dinlenme yerlerinde beni görenler "iskelet adam" diyorlardı. Çoğu kez bizi dışarıya çıkartmayıp, askerleri indirip kapıyı açarak mola veriyorlardı. Bir gece ve bir gündüz süren İstanbul-Adana yolculuğumuz ertesi gün son buldu. Benim için bu yolculuk ve temmuzun yaz sıcağı eziyetin ve işkencenin ta kendisiydi.

Adana Köprüköyü Askerî Kışlası'na geldiğimizde tel örgülerle çevrili bir binanın önünde arabadan indirildik. Adana'da o gün inanılmaz bir sıcak vardı. Daha da sık tel örgü ile çevrilmiş bir açık alanda, kurt köpekleriyle, başımızda onlarca asker, temmuz sıcağında açık alanda bekletildik. Adana'nın nemli sıcağı, ölümden dönmüş, üstelik ciğerlerinde tüberküloz olan birisi için tam bir çileydi. Bir saatten fazla beklemek açlık grevinden çıkmış birisi için tam bir işkenceydi. Remzi'nin "Arkadaş hasta, ölümden döndü. Bunun sorumluluğunu taşıyamazsınız," uyarısı üzerine binanın gölgesine geçip oturmamıza izin verdiler. Burası cezaevinin giriş bölümüydü. Bizi ayrı ayrı bölümlere vereceklerini düşünüyorduk. Cezaevi koşullarını ve uygulamaları rütbeli birisi bize izah ediyordu. Anlatılanlardan çıkardığımız sonuç katlanılacak, yaşanılacak gibi değildi. Askerî yaptırımlara uymak ise bizim için ölümdü. İstanbul'da bu kurallara uymayıp ölüm orucuna gitmiştik. Şimdi de burada askerî kışla disiplinine, pahası tekrar ölüm de olsa uymayıp direnecektik. "Bizden bu kurallara uymamızı beklemeyin," dedik. Kendi aramızda konuşarak ne yapacağımız konusunu netleştirdik. Askerî yaptırımlara uymayacaktık.

Bizi küçük bir bölüme kapattılar. Buranın tel örgülerle kapatılmış küçük bir havalandırması vardı. Çevresinde ise askerler kurt köpekleriyle devriye geziyorlardı. Yemeklerimiz ise askerî kışladan geliyordu. Rıza ve Hasan hâlâ ağızdan beslenmeye geçememiş, vücutları şişmişti. Görevliler durumu kavrayamadıklarından onları şişman sanıyorlardı. Bense hâlâ ayakta duramıyor, yürümekte zorlanıyordum. Zayıflığım, kemiklerimin çıkmış olması, ağızdan beslenmeye geçiş dönemim olması nedeniyle idare şaşkınlık içindeydi. Ölüm orucu ve İstanbul cezaevlerindeki tutumumuzla ilgili

bilgiler dosyada sunulmuş olmalı ki asker ve subaylar oldukça tedirgin davranıyorlardı.

O günlerde, ben o durumdayken, benim için endişelenip ölüp ölmediğimi sürekli kontrol eden Remzi, DS'nin ölüm orucu ve bana ilişkin iddialarını, iğneleyici bir tarzda söyleyince, moralim çok bozuldu. Fiziki olarak kendimi toparlamaya çalıştığım bir dönemde bunlar benim tüm huzurumu kaçırmıştı. Hatırlayabildiğim ve kafamı toplayabildiğim oranda Remzi'yle bu iddiaları tartışmaya, kendi yaşadığım boyutuyla anlatmaya çalıştım. Fakat ne beyin, ne ruh, ne de fizik olarak düşüncelerimi derli toplu ifade edecek durumda da değildim. Yıllar sonra taşlar yerine oturduğunda, Remzi'nin ben bu durumdaykenki aramızda geçen tartışmaları örgüte aktardığını, örgütün o konuyla ilgili görüşlerinin böylelikle şekillenmiş olduğunu da düşününce söyleyecek hiçbir şey bulamıyorum.

Bizi burada geçici olarak Köprüköyü Askerî Cezaevi 10/2'ye, küçük bir bölüme yerleştirdiler. Remzi ile ben aynı hücrede, Hasan'la Rıza da başka bir hücrede kalıyorduk. Ölüm orucundan yeni çıktığım için hücre yaşamı bana çok ağır geliyordu. Yatak yoktu, yerde beton üstünde askerî bir battaniyenin üstüne uzanıyorduk. Hücre havasız ve çok sıcaktı. Remzi geceleri beni yarı baygın uzanmış yatarken yaşıyor muyum diye kontrol etmek için sık sık uyandırıyordu. İki üç gün böyle kaldık. Sağlık durumum iyice kötüleşti. İdare bu durumdan kaygılanarak, içinde topluca kalabileceğimiz yatak ve ranzanın olduğu, geçici olarak küçük bir koğuş açtı. Hepimiz burada birlikte kalmaya başladık. Sağlığım konusunda arkadaşlar gerekli titizliği gösteriyorlardı. Beslenmeme de dikkat ediyorlardı. Bilincim gelgitli ve dağınıktı. Gözlerim yeterli netlikte görmediğinden okuyup yazamıyordum. Okuyunca başım dönüyordu. Kulaklarım da yaşlı insanlar gibi çok ağır işitiyordu. Mektuplarımı Rıza yazıyor, gelen mektupları ve gazeteleri yüksek sesle o okuyor, ben de dinliyordum. Geceleri uyurken Remzi beni sık sık uyandırıyordu. Öldüğümü sanıp defalarca ara ara uyandırarak kontrol ediyordu. Neye uyandırdığını algılayamıyor, anlam veremiyordum. Bazen Remzi "Aslanım ölüm orucunda ölmedin sakın şimdi burada yanımda ölme," diyordu.

Cezaevi güvenlik komutanı, askerler ve subaylar gelip sohbet ederek kurallara uyup, içeriye girip girmeyeceğimiz hakkında fikir edinmek istiyorlardı. Avukat ve aile görüşü, gazete, mektup serbestliğimiz vardı. Kâğıt, kalem, ilaç vb. isteklerimiz yerine getiriliyordu. Cezaevindeki arkadaşlara ve ailelerimize telgraf çekip, görüş gününü bildirerek bir kısım ihtiyaçlarımızı istedik. Bir hafta on gün sonra, havalandırmaya çıkarak yürümeye, yavaş yavaş volta atmaya başladım. Hızla kilo alıyordum, sağlığım düzeliyordu. Havalandırma bölümünde ailelerle, tel örgülerin dışında görüş yapabiliyorduk. Kardeşim Selman telgrafı aldığında görüş günü sabahı erken saatlerde cezaevinin önüne dikilmişti. Beni en son Haydarpaşa Askerî Hastanesi'nde tekerlekli sandalye üzerinde, en kritik günlerimde görmüştü. Şimdi yürüyerek görüş yerine geldiğimi görünce adeta şaşırdı. Şok içinde birkaç dakika konuşamadı. Yüzüme alık alık baktı. Hiç tepki veremiyor, susuyor, konuşamıyordu. Üç beş dakika birbirimizin yüzüne bakıp durduk. Remzi mavracı üslubuyla sataşarak suskunluğumuzu bozdu.

Selman, "Seni iyi gördüm ağabeyciğim," dedi. "Hastanede son gördüğüm halinden sonra, seni böyle bulacağım aklımın ucundan geçmezdi. Çok daha kötü bir durumda bulacağımı sanıyordum. Suskunluğum, seni beklediğimden daha iyi bulmamın getirdiği sevinç şaşkınlığı," dedi. Bir an beynim durdu. Elektrik akımı gibi bir sinyalle beynim bomboş donup kalıyor, her şey siliniyor, hiçbir şey canlanmıyordu. Yaşamım bir anlığına donan bir film karesine dönüşüyordu. Bugün bile böylesi anları dönem dönem yaşıyorum. Hafızamdan her şey silinip gidiyor. Konuşacaklarımı ve olanları hatırlayamıyorum. O an gene öyle oldu. Selman'ın gözlerinden yaşlar sessizce aşağıya yanaklarına doğru akıyordu. "Neyse kardeş, ölümü arkama attım. Şimdi yaşamanın mücadelesini veriyorum." Bunun çabasını verdiğimi görmüş olmalı ki Selman da rahatladı. Yaklaşık bir saat süren görüş sonrası gülerek huzur ve gönül rahatlığı içinde el sallayarak yanımdan ayrıldı.

Görüş sonrası, yılların yasaklarını, baskı ve işkenceyi geride bırakıp, aile ve avukatlarımızla görüşmek, gazete ve bazı zorunlu ihtiyaçlarımızın karşılanması bizde bir rahatlama yaratmıştı. Geçici de olsa bundan yararlanarak kendimizi toplamaya çalışıyorduk.

Remzi'nin genel olarak tutum ve yaklaşımları, hal ve hareketleri, Adana'ya yönelik anlatımları pek hoşuma gitmiyordu. Devrimci, direngen, gözü kara olmasına karşın, kendini öven, benmerkezci tutumu, konuşma ve ilişki kuruş biçimi, dili, söylemleri, laubali ve gayri ciddi tutumu beni oldukça rahatsız ediyordu. Adana davasında yargılanan arkadaşlardan gelen mektuplardaki hitap tarzı ve yaklaşımlar bana çok yabancı geliyordu. Ona "Baba" diye hitap ediyorlardı. Bütün kadro ve sempatizanlar onun kızı veya oğullarıydı! O ise hepsinin babası havasındaydı. Gelen mektuplardan bazı bölümleri bana okudukça ona karşı daha fazla eleştirel oluyordum. Önceden de bu içerikte eleştirilerim vardı. Bu alana gelince bana göre devrimci olmayan ilişki tarzlarını görünce daha da derinleşti. Yine de bu eleştiri ve uyarılarımın ilişkilerimizi daha fazla germemesine de dikkat ettim. Üç hafta kadar burada kaldık.

Bir sabah bizleri apar topar ikişer ikişer ayırarak "Sevke gidiyorsunuz hazırlanın," haberini verdiler. Eşyalarımızı hazırlayıp, üzerimizde bulunan paraları eşit miktarlarda paylaştık. Sarılıp vedalaştık. Kapının önünde havalandırmada voltalıyorduk. Yarım saat sonra, üç beş parça eşyamızla birlikte kollarımız kelepçelenerek içinde beş on kişinin bulunduğu askerî bir aracın içine konulduk. Rıza ile yine birlikteydik. Hasan ile Remzi orada kalmışlardı. Onları da başka bir cezaevine göndereceklerdi. Uzun sürmeyen bir yolculuktan sonra, Adana Kapalı Cezaevi'ne götürüldüğümüzü, bölgeyi çok iyi bilen araba içindeki mahkûmlardan öğrendik. Aracın içinde burayla ilgili bilgileri almaya çalıştık. Bilenler hiç de iç açıcı şeyler anlatmıyorlardı. Cezaevinde tek tip elbise giyildiğini, askerî kışla disiplininin ve gerici uygulamaların, baskı ve işkencenin yoğun olduğunu öğrendik. Biz bu kurallara uymayacağımızı söylediğimizde, araçtakiler yüzümüze tuhaf tuhaf baktılar. Yapamayacaksınız anlamına gelen bir baş sallamayla susarak geçiştirdiler. Yanımızdakiler birçok davadan kadro ve sempatizan insanlardı. Askerî ring aracının içinde olup bizimle birlikte Adana Kapalı Cezaevi'ne getirilenlerden, bizimle ortak tutum alacak birilerinin çıkmaması üzerine iş Rıza ile ikimize kalmıştı. Adana'nın yağız delikanlıları kurallara isteyerek kuzu kuzu uyuyorlardı.

Adana Kapalı Cezaevi'ne Sürgün

Fazla sürmedi. Bir iki saat sonra askerî araç, Adana Kapalı Cezaevi'nin önündeydi. Girişte bizim dışımızda herkes kuzu kuzu tek tip elbiseyi giydi. Gardiyanlar ve subaylar cezaevi kurallarını anlattıklarında ses çıkarmayıp, uyacaklarını söylediler. Girişte topluca İstiklal Marşı'nı yüksek sesle okuyup koğuşlarına dağıldılar. Onlar topluca İstiklal Marşı'nı okurken, biz de koroya uymadığımız, eşlik etmediğimiz için asker ve gardiyanların yoğun dayağını yedik. Onların bu talimatlarına uymayacağımızı açık açık söyledik. Gardiyan ve askerler avına saldıran aslanlar gibi ellerindeki coplarla kükrüyorlardı. Burada askerî uygulamalara herhangi bir karşı çıkış yaşanmamıştı. Yaşanan da ancak birkaç saat veya birkaç gün sürmüş, mahkûmlar askerî yaptırımlara uymak, gerici derslere katılmak gibi cezaevinde işleyiş kazanmış bütün kurallara işkence altında zorla boyun eğdirilmişlerdi. Cezaevinin girişinde içeriye ilk girenlerin daha ilk girdikleri anda gözlerine sokarcasına karşı duvara büyükçe "Burada Allah yoktur," yazılmıştı. Gardiyanlar, askerler, başlarındaki subay ve başgardiyanlardan oluşan kalabalık bir grup ısrarla bu yazıyı okumamızı istiyorlardı. İstesek de istemesek de okuma bilen herkes daha ilk girişte okuyordu. Bu yazı ile verilmek istenen mesaj açıktı. Burada görevliler insani değerlerden, duygu ve düşüncelerden tamamen arındırılmışlardı. Bu ya-

zıyla daha ilk andan itibaren bizi vahşi işkencelerin beklediği mesajı veriliyordu. Baskı, dayak, işkence ve insanlık dışı uygulamalar yaşayacağımız gün gibi ayan-beyan ortadaydı. Bu bütün görevlilerin avına saldırmak isteyen akbabalar gibi hazır beklemesinden de anlaşılıyordu.

Bizim dışımızdakiler birer ikişer tekme, tokat ve aşağılamalarla, dayak altında koğuşlarına verildiler. Subay ve başgardiyanların denetiminde işkence ekibinin arasında sadece Rıza ile ikimiz kaldık. Cezaevindeki keyfî kurallara, tek tip elbise uygulamasına, askerî yaptırımlara, gerici ders uygulamasına uyup uymayacağımızı baskı ve tehditler altında tekrar tekrar soruyorlardı. İkimizin yanıtı da net ve kesindi: "Biz İstanbul cezaevlerinde uymadık. Tek tip elbiseyi de giymedik. Köprüköyü Askerî Cezaevi'ndeki bu uygulamalara da katılmadık. Burada da katılmayacağız." Bu cevabımızın üzerine gardiyan ve askerler saldırıya geçtiler. Tekme, tokat, yumruk ve cop yağmurunun altında, kendimizi yerde bulduk. Yerde tekmeler vücuduma indikçe, yüzümü gözümü elimle kapatıyordum. Rıza da ağızdan beslenmeye henüz tam geçememişti. Aldığı gıdalardan dolayı bütün vücudu şişmişti. Ben de daha yeni yürümeye başlamış, bir deri ve kemik yığınıydım. Her vurulan tekme, yumruk ve copla yerlerde yuvarlanıyordum. Rıza'nın ise vücudundaki şişliği şişmanlık zannederek üstüne iyice çullanıyorlardı. Benim işkenceye fazla dayanamayacağımı anlamış olmalılar ki, beni bırakıp asker ve gardiyanların hepsi Rıza'ya öldüresiye meydan dayağı atıyorlardı. Bir süre sonra ikimiz de yerde yarı baygın uzanmış yatıyorduk. Gelen giden tekmeliyordu. Üstümüze tükürüyor, ağza alınmayacak küfürler savuruyorlardı. Bu kapıaltı hoşgeldin dayağının ardından üstümüze zorla tek tip elbiseyi giydirdiler. Gardiyanlar tarafından müdürün odasına götürüldük. İçeri girdiğimizde kırk elli yaşlarında, kır saçlı, kırpık bıyıkla dinci görünümlü müdür, koltuğundan ayağa kalktı, sanki bilmiyormuş gibi:

– Adın ne?

– Bektaş.

– Senin adın ne?

– Rıza.

Hakkımızda bilgileri yokmuş gibi davranıyorlardı.

– İstanbul'dan buraya neden getirildiniz?

– İstanbul 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılandık. Dosyamız Adana SYNT Mahkemesi ile birleştirildi, burada yargılanmak için getirildik.

– Neden bu kadar zayıfsın?

– Biz İstanbul cezaevlerinde uygulanan tek tip elbise uygulaması, askerî yaptırımlar, baskı, dayak ve işkencelere, hak gasplarına karşı ölüm orucuna gittik. Dört arkadaşımız yaşamını yitirdi. Ben ölümden döndüm. Ben ölüm orucundan dolayı bu kadar zayıfım, arkadaşım da açlık grevinden yeni çıktığı için vücudu şiş.

– Ben seninle ilgili olanları sordum. Arkadaşının durumunu neden sen anlatıyorsun? Sen onun avukatı mısın? Kendisi konuşsun. İstanbul'da kurallara uymadınız, açlık grevine gittiniz. Aynı uygulamalar burada da var. Burada ne yapacaksınız?

– Burada da uymayacağız! Kapıdan içeriye girdiğimiz andan itibaren görevli asker ve gardiyanlarınız bize işkence yaptılar.

– Bizim şerefli Türk askeri ve gardiyanlarımız işkence yapmazlar!

– Peki, bizi bu hale kim getirdi? Her yanımız yara bere içinde.

– Bu işkence mi? Daha dur bu sadece size girişte hoşgeldiniz okşamaları. Burası dinlenme tesisleri değil. Adı üstünde cezaevi. Elbette cezalandırılacaksınız. Suç işlemişsiniz, cezalandırılmak için cezaevine kapatılıyorsunuz.

– Yani işkence yapacağınızı veya yaptıracağınızı mı söylemek istiyorsunuz?

– Burada girişte bir yazı var onu okudunuz mu?

– Evet, okudum. Burada Allah yok mu demek istiyorsunuz?

– Allah'ın olmadığı yerde neyle karşılaşacağınızı ben değil siz düşünün! Ona göre kararınızı verin!

– Allah'ın olup olmadığı beni ilgilendirmiyor. Ben ya da biz Allah'a inanmıyoruz. İnanmadığımız bir şeyin olup olmadığı bizi fazla ilgilendirmez. Çünkü biz ateistiz!

– Götürün oğlum bunları odalarına, özel olarak ağırlayın! Cezaevimize yeni gelmiş misafirimiz sayılırlar. Özel ilgilenin. Allah'a inandırın öyle getirin!

İkimizin koluna ikişer asker girdi, gardiyan önde, bir kapıdan geçirilip, merdivenlerden mahzene indirildik. Karanlık, havasız ve

rutubetli dehliz gibi büyük hücreler. Beni sol, Rıza'yı da sağ taraftaki hücreye atıp kapıyı kilitleyip gittiler. Bu hücrelerde kimse kalmıyordu. Mahkûmlar tarafından kapıaltı hücreleri olarak biliniyorlardı. Karşılıklı oda büyüklüğünde toplam altı hücre bulunuyordu. Hepsinin Osmanlı'daki hanların demir kapıları gibi, çürük ve paslı kapıları vardı. Hücrelerin hava almaları için küçük birer mazgalları bile yoktu. Havasız, rutubetli ve nemli, tam bir mahzen gibiydi. Duvarları yosun tutmuştu, her taraftan sular damlıyordu. Sıvası çürümüştü, parmakla veya tırnakla kazındığında çukurlar açılıyordu. Köşesine iki sıra briketle, yükselti halinde çevrilmiş bir tuvalet bulunuyordu. Cezaevi kanalizasyonu bu hücrelerden geçiyordu. Lağım hücrelerdeki tuvaletlerden dışarıya vurmuştu, kokudan, havasızlıktan, durulmuyordu. Kedi büyüklüğündeki cardınlar, lağım fareleri deliklerinden çıkıp içeride rahatça dolaşıyorlardı. İçeriye göz gezdirdikten sonra, Rıza'ya seslendim:

– Rıza nasılsın? Benim hücrenin durumu berbat, seninki nasıl?

– Aynı senin anlattığın gibi, berbat demek söz mü, anlatılacak gibi değil. Havasızlık, rutubet, nem, lağım kokusu, fareler geziniyor. Bunlar biz uyurken kulağımızı burnumuzu yerler vallahi! Bektaş ne düşünüyorsun ne yapacağız? Kafanda nasıl bir eylem hattı oluşturdun? Bunlar yıllarca geleni ezip içeriye göndermişler. İşimiz epey zor, çok hırpalanacağız galiba!

– Bence, bizi önce işkenceyle boyun eğdirmek isteyecekler. Kötü koşullarla, burnumuzu sürtüp, umutsuzluğa düşürüp, kurallara itaat etmemiz dayatılacak. Şiddet ve zordan sonra malum bilinen iyi papaz rollerine başvuracaklar. Sonuç alamayınca müşahadeye çıkarırlar. Veya başka bir cezaevine sürgüne yollayabilirler. Henüz bunlar bizi tanımıyor. Direnip direnemeyeceğimiz konusunda bilgi sahibi değiller. Kafalarındaki bütün yol ve yöntemi deneyecekler. Yoğun bir işkencenin geleceğinin sinyallerini verdi müdür efendi. O nedenle geldiklerinde açlık grevine başladığımızı söyleyelim. Böylece işkencenin önünü belki alabiliriz. İkimizin durumu da ortada!

Kapılar gürültü ile açıldı, konuşmayı kestik. Bir grup asker ve gardiyan içeriye daldılar. Önce Rıza'nın hücresine girdiler. Sopa, kalas, lastik cop, tekme, yumruk Allah ne verdiyse hayvanca saldı-

rıp dövüyorlardı. Rıza'nın bağırtıları geliyordu. Ben hücremde "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek," sloganını atıyorum. Rıza da işkence altında sesimi duyunca o da aynı sloganı atmaya başladı. Asker ve gardiyanlar hücremin önüne yığıldılar. Copları ellerine vurarak "Sıra sana da gelecek. Görüşeceğiz, si... senin ananı avradını," diye sövüyorlar. Rıza'ya falaka çekiyorlar. Cop, tekme, tokat, küfrün bini bir para. Bu tempo yaklaşık iki saate yakın sürdü. Dövülecek hali kalmayınca "Ölür orospu çocuğu elimizde kalır, başımıza bela olur," demeye başladılar.

Rıza'dan ses soluk kesildi. Hücresinde sessizlik var. Sıra bende, birazdan bana gelirler. Az sonra hücremin önüne kalabalık bir asker ve gardiyan grubu yığıldı. Kapı mazgalından birçoğunun yüzünü görüyorum. İşkence yapmaktan yorulmuşlar, ter içindeler. Kapı açıldı, hızla içeri girdiler. Etrafımda bir çember oluşturdular. İçlerinden biri "Hadi şimdi slogan atsana göreyim seni. Diren, erkeksen söyleme bakalım İstiklal Marşı'nı. Kurallara uyma bakalım gör neler oluyor! Burası İstanbul değil Adana ..lan! Anasını si... çocuğu, ölün çıkar senin buradan," diye sövmeye başladılar. İşkence yapmaya geldiler, ama ölüm orucundan yeni çıkmış olduğum için rahat işkence yapamayacaklarını düşünüyorlardı. Sataşmalar başladı. Cop, tekme, tokat; asker ve gardiyanlar üzerime çullanıyorlardı. "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek," sloganını atıyordum. Asker ve gardiyanlar saldırdılar, boğazıma sarılıyorlar. Birbirlerini iterek her biri bir yerime vuruyor, dürtüyor; tekme, tokat, yumruk ve cop yağmur gibi üstüme yağıyordu.

Kendimi yarı baygın yerde yatıyor buldum. "Kalk ulan numara yapma İstanbul piçi," diyerek yerden kaldırıyorlardı. Yerde sırtüstü uzanmış yatıyor, kalkamıyordum. Askerler ayağıma falaka sopasını geçirdiler. İki ucunda iki asker. Yedi sekiz asker ve gardiyan lastik coplarla ritmik bir şekilde ayağımın altına vuruyorlardı. İnen copların acısı ile yerde kıvranıyor, dişlerimi sıkıyor, bağırmamak için dudaklarımı kapatıyordum. Onlar copları olanca şiddetiyle ayağımın altına indirdikçe korkunç acı duyuyordum. Sanki ayağımın altına kızgın yağ dökülüyormuş gibi, yakan bir acı veriyordu. Ama bağırmıyordum. Bağırarak işkencecilere bu zevki tattırmak istemiyordum. Ben bağırmadıkça yorulanlar copu diğerle-

rine veriyor, bir başkası devam ediyordu. Nefes nefese ter içinde kalan işkencecilerin vurdukları copların acısına rağmen, kendime prensip edindim, dayağa değil sanki acı karşısında bağırmamak için direniyor, bağırmıyordum.

En başta da gördüğüm işkenceleri anlatmıştım zaten, işkence göre göre deneyim kazanmıştım, ama acı her defasında bir başka şekilleniyordu. Asker ve gardiyanlardan bazıları; "Bağır lan bağır," diye yırtınıyorlardı. "Ayağının altında teneke mi var İstanbul piçi!" Beni bağırttıramamanın ezikliği içinde falakayı saatlerce sürdürdüler. Biraz ayağa kaldırıp yürütüyor, sonra tekrar devam ediyorlardı. Bağırmayarak onlara yenilgiyi yaşatıyordum. Ama vücudum ve ayaklarım yara bere içindeydi, ağrı ve sızıdan ayakta duracak halim yoktu! Musluğa hortum takarak üzerime su sıkıyorlardı.

"Bu daha ilk parti, bugünlük bu kadar," diyor gardiyanlardan biri. "Yarın daha ne çeşitlerimiz var göreceksiniz. Seni şimdilik bağırtamadık ama yarın gör bak nasıl oluyor, eşekler gibi anıracaksın oğlum!" Hücre kapısını kilitleyip çıktılar. Sessizce uzandığım yerde bir süre öyle kaldım. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Rıza'nın, "Bektaş, Bektaş nasılsın?" diye seslendiğini duydum. Rıza'nın seslenişiyle kendimi zorlayarak oturduğum yerden doğruldum. Ayağa kalkmaya çalışıyordum ama bir anda başaramıyordum.

Oturduğum yerden,

"Kendime geldim, iyiyim Rıza," dedim. "İyi ezdiler, haşat ettiler alçaklar. Senin durumun nasıl? Seni de epeyce hırpaladılar. İşkencede Gayrettepe'den geri kalmıyor, siyasi polisi aratmıyor şerefsizler!" Durum vahim, her yanımız yara bere içinde. Dudaklarım şiş ve patlak. Burnum kanıyor. Dayak ve işkence bir yana, bu hücrelerde uzun süre kalırsak sağlığımız çabuk bozulacaktı. "Bu nedenle, bu işkence ve kötü koşullar karşısında cezaevi idaresini geriletmek için açlık grevine başlayalım. Yoksa çok ezileceğiz ve kötü koşullarda kalacağız. Senin durumun nasıl, sen ne düşünüyorsun?"

– Benim durumum da seninkinden iyi değil, daha da kötü. Ayaklarımı yere basamıyorum. Kafa göz şiş. Her yanım yara içinde. Söylenecek, konuşacak bir durum yok! İlk gelen gardiyan ve askerlere açlık grevine başladığımızı söyleyerek yemekleri içeri al-

mayalım. Yemekleri hücrenin içine koyarlarsa, yemeğe ve ekmeğe dokunmayıp geri gönderelim.

İkimiz de kararımızı vermiştik, açlık grevine başlayacaktık. Akşam yemek saatinde bir gardiyan, iki asker ve yemeği dağıtan mahkûm çocuk, elinde karavana hücre kapısını açtığında "Yemek almıyorum, bu andan itibaren açlık grevine başlıyorum," dedim. "İşkence ve insanlık dışı uygulamalarınızı protesto etmek için ve bu uygulamalarınıza son verene kadar süresiz açlık grevine devam edeceğiz." Bu açıklamalarıma hiç aldırış etmeden bir tabağa menemeni doldurdular. Pasta gibi kızarmış ekmeği, tabağın üzerine bırakarak kapıyı kilitleyip, Rıza'nın hücresine gittiler. O da taleplerimizi açıklayarak açlık grevine başladığını söyledi. Yemeği hücreye koyup çıktılar. Fakat bu açıklamalarımızdan dolayı asker ve gardiyan biraz telaşlandılar. Yemeği dağıtan çocuk mahkûm, acıyan bir yüz ifadesiyle üzüntü içinde yüzüme bakıyordu. "Ağabey niye yemiyorsunuz bu güzel menemeni?"

Hücremde bir tabak menemen ile pasta gibi kızarmış ekmek karşımda duruyordu. Ekmek ve menemen "Beni ye!" dercesine duruyor. Ben ekmek ve menemene bakıyorum, fare bana bakıyor. Yemeğin çevresinde fare koşuşturuyor, yemek istiyordu. Fare benden daha şanslıydı, çünkü ben açlık grevine başladığımı söylemiştim. Yemeğin kokusu burnuma ne hoş geliyordu! Ekmek ise kızarmış pasta gibi. Yıllardır ne böyle menemen, ne de böyle pasta gibi ekmek yememiştim. Aksilik bu ya şimdi de tekrar açlık grevine başlamıştık. Asker tayını kuru fasulye, nohut, mercimek, makarnaya yıllardır talim etmiştik. Bir kez de olsun karnımız yeterlice doymamıştı. Gözüm yemekte ve ekmekte çakılıp kaldı. Gözlerimi onlardan ayıramıyordum. Keşke yemeği yedikten sonra açlık grevine başlasaydık. Kıyısından köşesinden biraz yemek istiyordum. İçim gidiyor, bu gözümün önündeki yemeği yiyememenin sıkıntısını yaşıyordum. Biraz yesem sanki farelerden başka kim görecek? Ama kendime saygım sarsılır, güvenim azalır kaygısı içindeydim. Hayatımda hiçbir yemeği bu kadar yeme isteği duymadım. Hâlâ da ne öyle menemen ne de öyle pasta gibi ekmek gördüm. Belki de uzun süre aç kalmanın getirdiği duygu ve hisler beni böyle yapıyordu.

Yetmiş dört gün süren ölüm orucundan sonra, daha henüz ağızdan beslenmeye yeni başlamışken, yeniden açlık grevine başlamanın zorluğunu yaşıyordum. Akşam Rıza ile biraz sohbet ettik, sonra da işkencenin ağrıları altında hücremizde uzanıp yatmaya çalıştık. Hücre nemli ve havasızdı. Üstelik kedi büyüklüğünde cardın denilen koskoca bir fare ortalıkta koşup dolaşıyor, yemek ve ekmek ise ortalıkta duruyordu. Yemeği farenin yemesine engel olmam lazımdı. Eğer fare yerse, görevliler benim yemiş olduğumu düşünerek spekülasyon yapabilirlerdi. Farenin yemesini engellersem gece uyku halinde benim kulak ve burnum tehlikeye girecekti. Bu farelerin nefesi narkoz gibi uyuşturucu işlevi gördüğünden kulak ve burun gibi kıkırdak kısımları uyuşturarak yiyebiliyorlardı. Ya ekmeği bölüp farenin çıktığı deliğe koyacaktım ya da kendi burnumu ve kulaklarımı tehlikeye atacaktım. Ben ekmeği bölüp farenin çıktığı yere koyarak uyumaya çalıştım. Tavşan uykusuyla yarı uyanık, yarı uykulu sabahı ettim. Sabah da ekmeği farenin çıktığı deliğe koyduğumu gösterecektim.

Sabah erkenden çocuk mahkûm yanında iki askerle koridora geldi. Çuvalın içinde ekmek getirdiler. İkimiz de ekmeği içeriye almadık. Çocuk da koridora koydu. Sabaha kadar ayaklarımızın üzerinde çömelerek uykumuzu almaya çalıştık. Dayağın üstüne bir de üstelik uyumadığımızdan dinlenememiştik. Ayağımın şişmemesi için geceleyin zar zor biraz yürüdüm. Yürüyerek ayağımın şişinin biraz inmesini sağladım. Sabah yine asker, gardiyan ve yemek dağıtıcısı çocuk birlikte geldiler. Kapıda asker "Yemek alıyor musun?" diye seslendi.

– Açlık grevindeyiz, yemek almıyoruz. Sabah ekmeği de koridora koydular. Yalnız dün akşam yemeği içeriye koydular ve sonra da geri almadılar. Bu yemeği ve ekmeği geri alın, dedim. Rıza'nın hücresine gittiklerinde de aynı şeyleri duyunca, sabah bırakılan ekmeği de, akşamki yemeği de almadan, öğle yemeğinde usulen yemek alıp almayacağımızı sorup gittiler.

Akşam sayımından sonra bir subay, birkaç asker ve gardiyan hücrelere on dört on beş yaşlarında iki erkek çocuğu döverek getirdiler. Çocukların ikisine de bağırarak "İndirin lan pantolon ve donlarınızı," talimatını veriyorlardı. "Sırasıyla geçin lan birbirini-

zin arkasına," dedi subay. "Birbirinizi sırasıyla yapacaksınız," diye bağırıyordu. Çocuklar ağlayarak karşı çıkmaya çalışıyorlardı. Tekme, tokat ve copla döverek çocukları bu ahlaksız işe zorluyorlardı. Kaldığım hücrenin mazgalını kapatıp çocukları arka taraftaki hücrelere götürdüler. Mahkûmun ihtiyaçlarını karşılaması, güvenliğinden sorumlu olması gereken görevlilerin yaptıkları ahlaksızlığı düşündükçe, bu insanlıktan çıkmış yaratıklara olan kin, nefret ve kızgınlığım daha da arttı. Bir insanın bu kadar düşkünleşebileceğini düşünmek bile istemiyordum. Ama gözlerimle görmüştüm işte. Bu kadar ahlaksız, sapık, ruh hastası insanlar bizi "Eğitecek, ehlileştirerek, iyi halli mahkûm" olmamızı sağlayacaklardı!

Ertesi gün biz sabah ve öğlen yemeğini de almayınca, yemek sonrası bizi müdüriyete götürdüler. Bu kez cezaevi müdürünün değil güvenlik komutanı Hasan Avşar'ın karşısına çıkardılar. Yanımızda birkaç asker ve gardiyanla birlikte odasına girdik.

– Neden açlık grevine başladın Bektaş? diye sordu.

– Neden açlık grevine başladığımızı siz iyi biliyorsunuz. Cezaevine geldiğimiz andan itibaren dayak ve işkence, kötü muamele, insanlık onuruyla bağdaşmayan uygulamalarla yüz yüze kaldık. Tek tip elbise, askerî yaptırımlar, gerici ders uygulamaları ve kışla eğitimi dayatılıyor. Biz asker değil siyasi tutukluyuz. Devrimci ve sosyalistiz. Siz ise bize inanmadığımız, karşı çıktığımız uygulamaları yapmaya zorluyorsunuz.

– Bektaş, siz siyasi tutuklu değil, sıkıyönetim suçlususunuz. Burada politik suçlu yok. Bütün mahkûmlar cezaevinin kurallarına uyarlar, siz ikiniz cezaevinin kurallarına itaat etmiyorsunuz. Sizin ayrıcalığınız ne? İstiklal Marşı'na neden karşı çıkıyorsunuz? Her ulusun milli marşını, her vatandaş seve seve söyler, siz Türk değil misiniz? Sporu ise sizin, mahkûmların sağlığı için yaptırıyoruz! Buna neden karşı çıkıyorsunuz?

– Cezaevinde tutuklulara boyun eğdirip, iradesini kırmak, teslim alarak tamamen kişiliksizleştirip, politik düşüncelerinden uzaklaştırarak, kendisine olan saygısını yıkmak için bu uygulamaları yaptırıyorsunuz. Amacınız ne İstiklal Marşı söyletmek, ne sağlık nedeniyle spor yaptırmak, ne de onları eğitmek!

– Siz vatan hainisiniz. Ülkenizin marşını söylemeyip onun ek-

meğini yiyor, suyunu içiyorsunuz. Terörist, kızıl komünist, Moskof uşaklarısınız oğlum siz. İstiklal Marşı'nı da söyleyeceksiniz, kurallara da tıpış tıpış uyacaksınız ya da cezaevinin bir köşesinde geberip gideceksiniz. Şu haline bak, bir kemik yığını, bir iskelet gibisin. Ölmüşsün de ağlayanın yok, bir tokatlık canın var onu da ben almak istemiyorum. Sesin soluğun zor çıkıyor. Komünist olsan ne olur, terörist olsan ne yazar? Götürün şunu, anırta anırta hoparlörden İstiklal Marşı'nı okutun, bütün cezaevine dinletin, öyle getirin!

– Biz vatan haini değiliz. Asıl vatansever bizleriz. Bu vatanı satanlar bu ülkenin yöneticileridir. İstanbul'da Şahin Tepesi'ni gerici Arap şeyhlerine dolar karşılığı peşkeş çeken, yabancılara özel mülk edinme yasasını çıkaran başbakanınız. Asıl gerçek yurtsever bizler, vatan haini ise bu ülkenin değerlerini ve zenginliklerini emperyalistlere sunan işbirlikçiler ve onun temsilcileridir. İstiklal Marşı'nı söylemiyorsak bu marş şoven, milliyetçi ve gerici olduğu içindir. Verdiğiniz dersler ise gerici, ilkel ve çağdışıdır. Bilimsel değildir. Sporunuz ise kişiliği ve iradeyi ezmeye yöneliktir. Binbir sorunla boğuşan mahkûmları sabah sabah uykusundan zorla kaldırıp "Yaylalar yaylalar/sen git de baldız gelsin/yatamıyorum yalnız" dizeleriyle hiç de etik olmayan, kendi eşinin kız kardeşini yatağına çağıran bir türkünün sözleriyle güne başlatıyorsunuz.

– Götürün şu pis "Ermeni dölünü" gözüm görmesin!

Hasan Avşar sinirlenip oturduğu yerden ayağa kalktı. Peşimizden koşarcasına koridorda beni kolumdan tutup "Bana bak bana!" diye kendine çevirdi. O iki metre boyunda, güçlü kuvvetli adam koskoca eliyle, olanca gücüyle suratıma sağlı sollu silleler indirmeye başladı. Gözlerimde yüzlerce alev halkası yanıp sönüyordu. Gözlerim görmüyor, kulaklarım uğulduyor, bir şey duymuyordu. Yere düşmemek için duvara yaslanarak ellerimle arkadan duvara tutunuyordum. Peş peşe sağlı sollu iki sille daha attı. Sendeledim, başım döndü, cansız bir nesne gibi yere yığılmamak için olanca gücümle duvara yaslanıp düşmemeye çalışıyordum. Cezaevi deprem olmuş gibi sağa sola sallanıyordu. Halbuki sallanan cezaevi değil bendim. Ben yere düşmeyince, Hasan Avşar öfke içinde çılgına dönüyordu. Kendinden geçmiş ne yaptığını bilmiyordu. Dev gibi cüssesi, iki metre boyu ile goril gibi güçlü kuvvetli bu işken-

ceci, başını eğerek kulaklarımı ağzına alıp ısırdı. Kulaklarım ağrı içinde yanıyordu. Ben ağrı içinde kıvranırken o acımazsızca kulaklarımı dişliyordu. Bağırmayacağım diye düşünemiyordum bile. İradem dışında çığlık atıyorum. Ağrıdan yere çömeldim. Gözlerimden yaş geliyor, kulaklarım çınlıyor, ağrıdan yanıyordu her yerim. Asker ve gardiyanlar, Rıza herkes şaşkınlık içinde teğmene ve bana bakıyorlardı.

Üsteğmen Hasan Avşar kendine gelmiş, biraz sakinleşmişti. "Götürün, ona İstiklal Marşı'nı saat başı hoparlörden okutacaksınız. Bütün cezaevi de dinleyecek," dedi. İki asker koluma girmiş gardiyanlar da arkadan tekme tokat ve copla vurarak ite kaka cezaevinin ilk giriş avlusunun solundaki küçük bir bölmeye, merkezî yayın sisteminin olduğu yere götürdüler. İçeriye sürüklercesine götürüp mikrofonu açtılar, ağzıma tutuyorlardı. "Söyle lan söyle," diye bağırıyorlardı. Bende ses yok! Ağzımı sıkıca kapatıyorum. Boğazıma sarılıyorlar, söyletmeye çalışıyorlar. Sanki normalde söyletebilmişler gibi bir de mikrofondan söyletmek istiyorlardı. İçeride de iyi bir meydan dayağı çektiler. Evire çevire dövdüler.

"Pahası ölüm de olsa söylemeyeceğimi aklınıza koyun. Getirin mikrofonu, verin elime, İstiklal Marşı yerine bakın ne söyleyeceğim siz dinleyin," diye bağırdım. "Marş mı söylerim yoksa slogan mı atarım? Yaptığınız işkenceleri koğuşlardaki mahkûmlara anlatan konuşmalar mı yaparım deneyin görün!" "Bunu düşünemedik," dediler, apar topar küçük odadan çıkardılar. Asker komutana tekmil veriyor: "Komutanım odaya götürdük ama marş yerine slogan atacağını söyleyince geri çıkardık."

– Götürün atın kapıaltı hücrelerine geberip gitsin. Bir köpek de eksik olur bu memleketten, dedi Hasan Avşar. Asker ve gardiyanların dayağı altında sulu hücrelere götürdüler. Ağrılar içinde yere kıvrılıp yattım. Bir süre sonra kendimi toplayıp ayağa kalktım. Rıza'ya seslendim.

– Yerinde misin, Rıza?

– Aynı hücrede değilim. Seninle karşı karşıya olmayalım diye bir sonrakine verdiler, dedi Rıza.

– Nasılsın? Seni çok hırpaladılar. O neydi öyle, teğmenin hareketi. Kuduz köpek gibi senin kulağını ısırdı adam. Şaştım kaldım,

güler misin ağlar mısın arkadaş. Bektaş vallahi onu bunu bilmem kuduz aşısı olman lazım. Adam döverken hırsını alamayıp köpek gibi ısırdı. İlk kez karşılaşıyorum böyle bir tutumla!

Acılar içinde gülmeye başladık. Gerçekten de o güne kadar böylesine kudurmuş biriyle hiç karşılaşmamıştık. Adam herkesi dize getirmişti, askerlerinin önünde diklenmemiz, direnişimiz onu deliye çevirmişti. Bundan sonra daha kötü uygulamalara hazır olmalıydık.

O gün yanımıza gelen olmadı. Ne gardiyan geldi ne de asker. Gelselerdi su isteyecektik. Kapılara ikimiz de vurarak ses çıkarıyorduk ki gelsinler. Nice uğraşlarımızın ve çabalarımızın sonunda birkaç saat sonra gardiyan Kokulu Ahmet geldi. Gelişi sürdüğü kokudan anlaşılıyordu. Kendisinden önce kokusu hücremize kadar yayılıyordu. Adam koku hastası, ne bulsa sürüyor kendine. Nereye gitse kendisinden önce kokusu gidiyor. O nedenle mahkûmlar bu gardiyana Kokulu Ahmet lakabını takmışlar.

"Biz su istiyoruz," dedim.

"Yemek de yiyecek misiniz? Yemek yemiyorsanız, su da içmeyin," dedi çekip gitti. O gün bir daha da dönmedi. Akşam nöbetinde asker ve gardiyanlar sayım için geldiler. Su isteğimizi söyledik, "Amirimize ya da komutana sorarız, verin derlerse veririz," diyerek onlar da gittiler. Dayak ve açlıktan sonra nasıl susadım. Dilim damağım kurudu, yutkunamıyorum susuzluktan. O geceyi de susuz geçirdik. Biz su istediğimiz için bunu zayıflık olarak algılayıp, suyu vermeyip direnişten vazgeçirmek istiyorlar. "Madem siz su vermiyorsunuz, bundan böyle su da içmeyeceğiz!" Artık açlık grevinde su da almıyoruz. İki gün geçti, dayağın, susuzluğun etkisiyle iyice güçten düştük. Baş ağrısı çekiyorum. Açlık ve susuzluğumuzun beşinci günü, başçavuş, asker ve gardiyan akşam sayımında nöbet değişimine geldiler. Gardiyan her şeyden habersizmiş gibi, "Benim bildiğim açlık grevinde su içilir, siz suyu neden içmiyorsunuz?" diye sordu.

– Evet, su içiliyor. Biz de açlık grevinde su içmek istedik. Fakat verilmediği için, biz de içmeme kararı aldık. İçmeyeceğiz.

– Su versek içer misiniz?

– Bunu bize karşı bir yaptırım olarak kullanmadan verirseniz içeriz.

– Yok, herhangi bir baskı aracı olarak kullanmayacağız.

– O zaman bize su gönderin, alırız. Yalnız yemeklerin hücremizin içine bırakılmasını istemiyoruz.

Beşinci günden sonra açlık grevinde su almaya başladık. Beş gün aç ve susuz kalmıştık. Gördüğümüz işkence de cabasıydı. Adana Cezaevi açlık grevlerinin yabancısıydı. Pek tecrübeleri yok! Sadece direnişin beşinci gününden sonra su içmeye başladık. Bu hafta gece mesaisinde askerlerle birlikte başgardiyan Kasım Çakmak ve Kokulu Ahmet geldiler. Her geldiğinde Kokulu Ahmet bizi açlık grevini bırakmaya ikna etmeye çalışıyordu.

– Siz açlık grevini bıraktığınızda bana haber verin, ben ikna ettiğimi söylersem belki beni başgardiyanlığa terfi ettirirler, diyordu.

Arada bir bizi cezaevi müdürüne çıkarıyorlardı. Cezaevi müdürü bizim resimlerimizi çektirerek ölürsek işkenceden değil, açlıktan öldüğümüzü fotoğraflarla belgelemek ve kanıt olarak ellerinde hazır bulundurmak istiyordu. İşkenceci gardiyan Foto, fotoğrafımızı çekmek için bizi idareye götürüp, asker ve gardiyan eşliğinde müdürün odasında resimlerimizi çekti. Nezaketli davranıyordu, yer göstererek oturmamızı istedi. Bir taraftan da bir dizi sorular soruyordu.

– Fatih'i tanıyor musun?

– Evet tanıyorum. Aynı davadan yargılandık, yoldaşız. Ölüm orucunda yaşamını yitirdi.

– Onun yanında kaldın mı?

– Evet kaldım.

– O zaman bu iflah olmaz müdürüm! dedi.

Yavaşça elini masasına uzatarak çekmecesinden bir lastik cop çıkarıp, müdürün yanında beni coplamaya başladı. Dövülerek, tartaklanarak tekrar hücreye götürüldüm. Açlık grevimizin onuncu gününe girmiştik. Cezaevi güvenlik komutanı, müdür ve cezaevi savcısı, gardiyanlar tedirginlik içindeydiler. On günlük açlık grevinden bir şey olmaz ama ölüm orucunun arkasından henüz ağızdan beslenmeye yeterlice geçmeden tekrar açlık grevine başlayınca, sağlık durumum hızla kötüleşti. Bırakmamız için her yolu deniyorlardı. İdare başarısız olunca durum, Adana Cumhuriyet Başsavcısı'na kadar yansıdı.

9 Eylül 1984. Adana'nın boğucu sıcağı, sulu hücrelerdeki nem ve rutubet açlık grevindeki bünyemizi çok yıpratmıştı. Üzerimizdeki elbiseler çürümüş adeta dökülüyordu. Korkunç bir baş ağrısı çekiyordum. Ayağa kalkmakta, yürümekte zorlanıyordum. Adana Cumhuriyet Başsavcısı Ali Galip Dinçer havasız, nem, rutubet ve lağım kokusundan durulamayan, devlet denetleme kurulunun "Ancak sürüngenler yaşar," diye rapor verdiği hücreye lütfedip yanımıza kadar geldi.

– Bak aslanım, bu ülkede üç kişi beş kişi ölmüş kimsenin umurunda değil, dedi. Hiç kimsenin ruhu bile duymaz. Özellikle ölenler terörist ise duysa da duymazlıktan gelinir. Biz bu ülkenin selameti için, elli milyondan beş milyonu gözden çıkartmışız. Bak terörist Yılmaz Güney de öldü. Kimin umurunda? Kimin haberi var? Kim acı duyuyor? Vatan haini olarak gavur memleketinde geberip gitti. Siz de ölseniz kimsenin duyacağı, yapacağı bir şey yok. Aklınızı başınıza alın, direnişi bırakın. Yemeğinizi yiyin, suyunuzu için, cezanızı çekin! Bu devlet sizin cezanızı verecektir.

Hücre kapısını olanca sertliğiyle kapatıp çıkıp gittiler. Savcı efendi niye gelmişti bilmiyorum. Tehditleri bir de başsavcının ağzından duymamızın etkili olacağını düşünmüşlerdi herhalde. Yoksa Yılmaz Güney'in ölümünün acı haberini vermek için mi gelmişti? Egemenlerin temsilcisi nasıl da sevinçliydi. Ağzı kulağına varıyor, ağzından sevinç salyaları akıyordu.

Hücremi, yüreğimi birdenbire üzüntü ve acı kapladı. Bir Yılmaz Güney filmi izler gibi yaşamı, mücadelesi ve birlikte yaşadıklarımız günler gözlerimin önüne kare kare gelmeye başladı. Ayağa kalktım. Yumruğumu sıkarak hücremde onun anısına saygı duruşunda bulunuyordum. Gözlerimin önüne geliyordu, ince uzun boylu, dalgalı kırlaşan siyah saçlarıyla, sessiz sakin, dingin görünüşüyle sanki hücreme konuk olmuştu.

Daha kırk yedisindeydi, ölemezdi o, karşımdaydı. Yaşamalısın diye hücremde haykırmak istiyordum. O özgürlük, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm uğruna can veren bir devrim savaşçısıydı. Hasta yatağında komüncülere battaniye götürüyordu. Şimdiyse komüncülerle yan yana yatıyordu. İçimi korkunç bir acı ve hüzün kapladı. Yılmaz Ağabey artık yaşamıyordu. "Yarım kalmış bir tür-

ku, bitmemiş bir destan, zaferi kutlayamamış bir isyan" olarak ileride insanlığın yüreğinde ve mücadelesinde yaşayacaktı o.

Ölüm orucu sürecinde Strasbourg'da Avrupa Parlamentosu'na yapılan yürüyüş kortejinin en önünde yürüyenlerin arasında görünüyordu. *Hürriyet* gazetesinin resimli olarak verdiği haberde bir deri bir kemik kalmıştı, oldukça zayıf ve bitkin gözüküyordu. Sanki o da dışarıda ölüm orucunda gibiydi. Yıllar önce Toptaşı Cezaevi'ndeyken midesindeki basit bir ülser tedavi edilmediğinden gecikmiş olmalı ki kansere dönüşerek onu fiziki olarak aramızdan almıştı.

İşkencede, poliste direnirken işkencecilerin panik içinde "Kaçmış! Kaçmış!" çığlıklarıyla Yılmaz Güney'in cezaevinden kaçışındaki korkularını gizleyemeden *Hürriyet* gazetesini önüme atmışlardı. Yılmaz Ağabey'in kaçışından duydukları korku ve kini falakada ayaklarımdan çıkarıyorlardı. Ama şiddetle inen her copun acısı Yılmaz Ağabey'in kaçışından duyduğum sevincin içinde eriyordu. Bir gün ben de kaçacağım diye düşünüyordum. Sizin paslı kelepçelerinizin, demir kapılarınızın, beton duvarlarınızın hükmü yok diyeceğimiz günler gelecek!

Şimdi ise; Magosa zindanlarını aratmayan bu hücrelerde, açlık grevi direnişindeydik. Direnişi kırmak için savcı, bizi üzüntüye boğacak olan, Yılmaz Ağabey'in ölüm haberini vermişti. Tehditlerini savurup gitti. Birkaç saat sonra Başgardiyan Mustafa Gezer "Kalkın çıkıyorsunuz," diyerek hücre kapısını açtı. Koridora çıktım. Arkaya baktım, Rıza da geliyordu. Yavaş yavaş yürüyerek kapıaltından çıkarılıp, "orta kapalı" dedikleri hücrelere götürülüyorduk. Burası cezaevi maltasından bir kapı ile ayrılıyordu. İki metrekare genişliğinde küçük hücrelerdiler. Ben girişte birinci hücredeydim. Rıza'yı da en son hücreye koydular. Yüksek sesle konuşabiliyorduk, fakat biz konuşunca maltadaki görevliler de duyuyordu. Hücreye geldikten sonra birer adet askerî battaniye verdiler. Tuvalet bölümünde bir musluk vardı ama su yoktu. İçmek için ihtiyacımız olan suyu temizlikte bile kullanamıyorduk. Kapılar kapalıydı. Ancak kapının üst kısmı demir parmaklıklı olduğundan hava sorunumuz olmuyordu. Bu hücreler ayak altında olduğundan asker ve gardiyanların hemen hepsi sık sık yanımıza uğrayıp, laf atıp, sataşıp, küfür ediyorlardı. Birçoğu da "Aslanım aklını pey-

nir ekmekle mi yedin? Sen burada kurallara uymamak ne demek biliyor musun? Hasan Teğmen seni si.., ananı ağlatır," diyorlardı. Biz de taviz vermeyip açlık grevini sürdürüyorduk.

Her sabah spora ve havalandırmaya çıkan mahkûmlar topluca, askerlerin denetiminde şarkılı-türkülü spor yapıyorlardı. Sayımdan sonra havalandırmaya çıktıklarında da sabah öğle İstiklal Marşı'nı söylüyorlardı. Biz bütün bu olanları hücremizde dinliyorduk. Yemek saatlerinde yemek dağıtan çocuk mahkûmlar ve gardiyanlar hücremizin kapısına gelip yemek isteyip istemediğimizi soruyorlardı. Açlık grevinde olduğumuzu söyleyip, yemekleri almıyor, geri çeviriyorduk. Direnişimizin 13. gününde güvenlik komutanı ve başgardiyan beraberinde asker ve gardiyanlarla birlikte gürültü içinde hücrelerin bulunduğu koridora geldiler. Hücremde oturuyordum. Onlar hücre mazgalından içeriyi izlemeye başlayınca ben ayağa kalktım.

Cezaevi güvenlik komutanı Üsteğmen Hasan Avşar, "Aç kalmaya devam mı?" dedi.

– Bize yaptığınız işkence, baskı, dayak gibi bizim inanç ve değerlerimizi ayaklar altına alan uygulamalar devam ederse sürdüreceğiz, dedim.

– Bak burada dayak, işkence, baskı ve benzer uygulamalar yok. Neden hâlâ açlık grevindesiniz peki?

– Bu koşullarda bizim ihtiyaçlarımızı karşılar, görüş, mektuplaşma, kitap, yatak vererek kantin ihtiyaçlarımızı karşılarsanız, bütün bunların da teminatını verirseniz açlık grevini bitirebiliriz, dedim.

– Tamam. Kitap dışında –cezaevinin kütüphanesi var, onu oradan alın– bu söylediklerinizi yapacağım, bırakın açlık grevini!

– Önce isteklerimizi siz yerine getirin, biz sonra bırakırız.

O an Üsteğmen Hasan Avşar,

– Oğlum asker, bunların avukat ve aile ziyaretçileri geldiğinde görüştüreceksiniz. Mektup yazabilecekler, gelen mektupları verilecek. Kantin ihtiyaçları karşılanacak. Altlarına da yatak ve battaniye verilecek. Gardiyan ve askerler, hepinizin içinde söylüyorum, diye emretti.

Orta kapalı hücrelerde Almanya'dan halamın oğlu Ali Tapan'dan otuz yıl sonra kısa bir mektup, içinde de bir aile fotoğrafı aldım.

Mektupta bana 100 mark para gönderdiğini, ziyarete gelemediği için üzüntülerini yazıyordu. Ali, küçük halam Senem'in oğluydu. Ben henüz beş altı yaşlarındayken halam, eşinin ikinci kez evlenmesi üzerine oğlu Ali'yi de alıp baba ocağı olan bizim eve dönmüştü. O çocukluk yıllarında birbirimize çabuk ısınmış, kardeş gibi olmuştuk. Zaman zaman aramızda kıskançlık yüzünden çıkan münakaşalarımıza da annem "Oğlum o senin bir tek bacının oğlu! Yapma!" derdi. Halama biz "Birtek Bacı" derdik. Çok güzel, alımlı, bakımlı, ipekli elbiseler giyen bir kadındı. Daha sonra halam bir başkasıyla evlenmiş, Ali de çocuk dünyamdan bir süre sonra çıkmış gitmişti. Ta ki bu mektubu alana kadar da ne birbirimizden bir haber alabilmiş ne de karşılaşmıştık. Bu mektup ve resim beni o çocuk yıllarıma geri götürmüştü. Yıllar sonra cezaevinden kaçıp yurtdışına çıkınca Ali ile otuz beş yıl aradan sonra tekrar sarılıp kucaklaşmıştık. Her darda ve zorda kaldığımda onu yanı başımda bulmuşumdur her zaman.

Bir hareketlenme başladı. Önce ikimize yatak yerine birer sünger ve birer battaniye getirdiler. Kâğıt kalem ve kantin ihtiyaçlarımız için liste yazıp verdik. Kısa bir süre içinde verdiğimiz listeden kantinde bulunanları getirdiler. Kantinde bulunmayanları almak için şehre görevli gönderdiler. Süt, bisküvi, helva gelince açlık grevini bırakarak sulu gıda almaya başladık. Artık karavana yemeği hücremize geliyordu. Çorba, sulu yemek ve patates geldiğinde alıyorduk. Yemek yemeye başladık. Kantinden de süt, yoğurt, helva, peynir alarak beslenmemize dikkat etmeye başladık. Almanya'dan ağabeyimin gönderdiği vitamin ilaçlarını avukatım Hüsnü Öndül idareye bıraktı. Bu vitamin haplarını da alarak kullanmaya başladım. Ağabeyimle yasaklar nedeniyle yazışamadığımızdan Hüsnü Bey üzerinden haberleşiyorduk.

Avukat Hüsnü Öndül, Almanya'daki ağabeyime aşağıdaki mektubu göndermişti:

> "Sayın Karakaya,
> Bektaş için gönderdiğiniz vitamin haplarını ve Hüseyin Bey ile gönderdiğiniz 100.000 TL parayı aldım. Vitamin haplarını cezaevi idaresine verdim; doktor kontrolünden sonra Bektaş'a verilecek.

Bir ay önce Adana'ya nakledildiler. Ve biz hemen ertesi gün Adana'ya gittik. 27 saatlik bir yolculuktan sonra Adana'ya gelmişler. Bektaş'ın gözleri çok zor görüyordu. Şimdi gazetelerin büyük harflerini rahat okuyabiliyor; ancak tam düzelmiş sayılmaz. İyileşme yavaş oluyor yani.

Ben, Bektaş'ın 3 yıldır avukatlığını yapıyorum. Ayrıca Adana'daki davasını da takip ettim. Şimdi İstanbul ve Adana davaları birleştirildi.

Bildiğiniz gibi, İstanbul'daki davada, Türk Ceza Kanunu 168/1. maddeye göre 20 yıl ceza verilmişti. Ancak savcı aleyhe temyiz etti, 146/1 olmalı diye. Askerî Yargıtay'da savcının temyizine göre kararı bozdu. Dava İstanbul'da tekrar görüşülürken, Adana'da yargılandığı için Adana davası ile birleştirildi.

Bektaş'ın peşinden Adana'ya gittiğimizi söylemiştim. O gün paraları yokmuş, üzerimizdeki 10 bin lirayı verdik, 15 gün kadar önce Selman bize 50 bin lira verdi. Bu paranın da 20 bin lirasını geçen hafta Bektaş'a verdik. Bunu şu nedenle yazıyorum. Mademki para gönderiyorsunuz, harcamamızı bildirelim. Bu bizim sorumluluğumuzun gereğidir. Hemen belirteyim ki, paradan önce sizinle bağlantı kurmamız önemliydi bizim için. Görüşebildiğimiz için sevinçliyim. Zira 3 yıldan sonra ilk kez babanız ve Selman ile açlık grevi sırasında tanışabildik.

Ben, başka iki avukat arkadaşla birlikte çalışıyorum. O arkadaşlar da Bektaş'ın avukatıdır. Aynı bürodayız. 3 yıl boyunca ayda en az bir kez İstanbul davasına, bir kez de Adana davasına gittik. Ayda en az bir kez de Bektaş'a görüş için gittik. Bu yoğun gidiş-gelişler Bektaş'la dostluğumuzu pekiştirdi, geliştirdi. Olağanüstü yiğit ve dürüst bir kardeşiniz olduğunu bilmenizi isterim. Nisan, Mayıs, Haziran aylarında her ay beş kez görüş için gittim. Sağlık sorunu ön plana çıktı çünkü. Günlerce hastane kapılarında bekledik. Her görüşümüze gülerek yüksek bir moral ile geldi Bektaş. O bize teselli vermeye çalıştı. Bunları yazmamın nedeni, siz para göndermeseniz de Bektaş ile dostluğumuz gereği, ona sahip çıkıyorduk. Ancak, Bektaş Alemdağ Askerî Cezaevi'ndeyken de (1982) sizin para gönderdiğinizi, bize verileceğini söylüyordu. Biz de kafasına fazla takmamasını söylüyorduk. Ben aynı zamanda Mehmet

Fatih Öktülmüş'ün de avukatıyım. Bizim tek endişemiz hem İstanbul davalarına hem Adana davalarına yol ve çeşitli masrafların yükü altında gereği gibi gidememekti. Bugüne kadar başka müvvekillerin aileleri karşıladı bu masrafları. Biz de Bektaş ve birlikte yargılandıkları diğer sanıkları ziyaret ettik, davalarına girdik. Başka ceza evlerinde avukatların sanıklara para vermeleri yasaktır. Eğer Adana da böyle bir uygulama yaparsa gelecekte, size bildiririz; siz de bize Bektaş'a iletilmek üzere para göndermezsiniz. O zaman başka formüller bulunur şimdilik bir sorun yok.

Bektaş hakkında somut herhangi bir delil yok. Ancak ona rağmen –herhangi bir yaralama, öldürme, gasp, gibi eylemleri olmamasına rağmen– idam ile yargılanıyor. Her üç müvekkilim de (Mehmet Fatih Öktülmüş, Remzi Küçükertan, Bektaş Karakaya) ortak siyasi savunma yaptılar, 125 sayfa. Sanırım bu savunma nedeniyle 20 yıl Bektaş'a vermişlerdi. Çünkü 3'ü dc emniyette hiçbir suçu kabul etmeyen, ifade vermeyen insanlardı ve haklarında hiçbir delil yoktu. Yani örgüt yöneticiliğinden ceza almışlardı. Şimdi ise Anayasal düzeni değiştirmeye eylemli teşebbüsten (146/1'den) cezalandırılması isteniyor.

Size daha sonra yine yazarım. Tekrar sizinle görüşebildiğimize sevindiğimi ifade etmeliyim. Gönderdiğiniz para için de ayrıca teşekkür ederim.

Size ve eşinize saygı ve sevgilerimi sunarım,

Av. Hüsnü Öndül, 14 Ağustos 1984, Ankara"

Kantin ihtiyaçlarımız geldikten, açlığı bırakıp süt ve bisküvi yedikten sonra, ağız kokusunu gidermek için haftalardır fırçalayamadığım dişlerimi bol macunla fırçaladım. Verilen yemeklerin suyuna ekmek batırarak yiyorduk. İstanbul'dan tecrübeliydik. Günlerce, aylarca, defalarca açlık grevi yaptığımız için ne yiyeceğimizi ne yemeyeceğimizi iyi biliyorduk. Makarna, nohut, kuru fasulye, bulgurdan uzak duruyorduk. Çorbalar, süt, patates yemeği vb. yumuşak ve sulu yiyeceklerle beslenmemizi sürdürüyorduk. İki haftadır orta kapalı hücrelerde kalıyorduk. Biraz kendimize gelir gibi olduk. Hücremizde hafif jimnastik yapıyor, her gün sabah, öğlen, akşam mahkûmların yüksek sesle okudukları İstiklal Marşı

ve yemek dualarını, sabahları da asker denetiminde yapılan türkülü spor seslerini dinliyorduk. Bir anda bütün havalandırmalardan önce İstiklal Marşı, sonra sporda rahat-hazır ol komutları ve söylenen türkü sesleri geliyordu. Bunları dinlerken bu cezaevinde bütün uygulamalara nasıl son verdirtebileceğimiz üzerine Rıza ile sohbet ediyorduk. Dışarıyla bağ kurmak için ilk işimiz kâğıt ve kalemi de bulunca; tam da sözünü almışken yeni engellere takılmadan durumumuzu ben kardeşime, Rıza da ablasına bildirmek için birer mektup yazmaya başladık.

"Sevgili kardeşim Selman,

Sana daha önce ayrıntılı mektup yazmayı çok istedim fakat istek ve niyet yetmiyor. Yasakların da kalkması gerekiyor.

Bildiğin gibi dosyamız Yargıtay tarafından bozulunca, Adana 1 Nolu SYNT Mahkemesi'nin isteği üzerine TİKB dosyaları birleştirildi.

Hastanede uzun süren açlığın tedavisini sürdürürken, tedavim ve serum almam daha bir süre devam etmesi gerekirken, apar-topar önce cezaevine oradan da iki gece sonra Adana'ya sevk oldum. Hastanede yaşadığım badirenin peşinden 27 saat süren, oldukça eziyetli geçen yolculuktan sonra Köprükköyü Askerî Cezaevi'ne getirildik. Burada 20 gün gibi kısa bir sürede arkadaşlarında çabası ile fiziki olarak biraz iyileştim. Peşinden kapalı cezaevine sevk edildik. Tel örgülerin ardında gelip gördüğün gibi yaşam mücadelesi veriyoruz.

Kardeşim, 74 günlük açlığın verdiği fiziki ve ruhsal yıpranma geçti diyemem. Belki bunun izleri yılları alır. Bazıları da kalıcı olabilir. Görme bozukluğu her gün biraz daha düzeliyor. İşitme bozukluğu ise sürüyor olsa da zamanla geçeceğini sanıyorum. Hızlı düşünme ve hızlı konuşma özelliğimi yitirdiğimi sanıyorum. Hafızamdaki zayıflık, unutkanlık, hatırlayamama, beynimin yeniyi kaydetmemesinin, gün be gün azalıyor olması sevindirici. Sağa, sola dönüşlerde başımı çevirmemde ise baş dönmesi oluyor. Bundan dolayı geçen görüş yerine gelirken düştüm. Biraz kilo aldım ama şişmanlık mı, yoksa şiş mi ben de bilmiyorum. Halsizlik hâlâ sürüyor. Akciğerlerimde ise, ciddi kaygılarım olsa da henüz hiç-

bir belirti yansımıyor. Haydarpaşa Askerî Hastanesi'ndeki doktorların söylediklerine göre röntgende geçmişte geçirdiğim hastalığın izlerine rastlanmış. Bunun için oradan Çamlıca'ya sevk etmişlerdi. Fakat daha sonra buna gerek görülmediği söylendi.

Her gün saat 12.45'te tek kişilik hücreme güneş ışınları vuruyor. Güneşin geldiği saatte buraya uzanarak yüzümü ve gözlerimi, güneş ışınlarına tutarak bu ışınlardan yararlanmaya çalışıyorum. Fakat ne yazık ki sadece on beş dakika sürüyor. 'Bu güneş banyosu seansından' sonra yemek tabaklarını su olmadığından 'selpak bulaşık makinesi' ile yıkayarak tabakları pırıl pırıl yapıyorum. Espri bir yana su olmadığından yemek tabağını selpak mendille silerek temizliyorum.

Çay saatlerinde bir de sigara yakıyorum. Diyeceksin sigaraya mı başladın? Hayır! Ama insanın bazen hücre koşullarında canı çekiyor. Sigaraya da yıllar sonra tekrar başlayacağım diye kaygılanma. Ben başlamam. Bilirsin benim irademi, öyle zayıflık göstermem. Çoğu zaman yaşamıma bilincim yön vermiştir.

Ha bak sana ne anlatacağım. Geçen gün kantinden yüzüme bakmak ve olmayan sakalımı ve bıyığımı kesmek için küçük bir cep aynası aldım. Şimdi diyeceksin sende sakal, bıyık mı var? Ee kardeş, olduğu kadar. Ho Şi Minh'in sakalı ve bıyığından ne de olsa daha fazla. Aylardır yüzüme bakamadım. Aynanın arkasında güle konmuş bir bülbül resmi vardı. Gözüm saatlerce ona takıldı kaldı. Uzun bir düşünce yolculuğuna çıktım. 'Bülbülü altın kafese koymuşlar ah vatanım,' demiş ya! Doğayı, ormanı, ağaçları arzulaması boşuna değil. Bizim kafesimiz altın olmayıp demir kapı, paslı kelepçe ve beton duvarlardan küçücük bir tabut. Anlayacağın kardeş bizi dışarıya bıraksalar bülbülün ormanı aramasının tersine biz galiba cezaevlerini arayacak hale geldik. Vatanımız cezaevi olmuş. Tuhaf değil mi? Görmediğim, yolumun geçmediği, yerini ve adını haritalardan bildiğim şehirlerin en köhne en ucube dehlizleri olan cezaevlerini gördüm ve çilesini çekiyorum.

İstersen biraz da mahkemenin gidişatından bahsedeyim. Aldığım 20 yıl ceza. Fakat davanın topluca bozulmasından dolayı yeniden yargılanacağız. Verilen ceza az bulunmuş anlaşılan. 146/1'den yargılayacaklar. İdam veya ömür boyu ceza vermeye ça-

lışıyorlar. Zaten yasama, yürütme, yargı iç içe geçmiş hepsinin başında da generaller bulunuyor. Yürütme yargının işine müdahale edebilmektedir. Mahkemede tahliye olan bir arkadaş için polis: "Bu tür sanıkları dışarı bırakmak anarşi ve terörü teşvik etmek olur," diye yazılı tebligatla bildirilerek tahliye kararına karşı çıkıp, müdahale edebilmektedir.

Yine benim için gerçek dışı ve asılsız suçları kabul ettiremedikleri ve ayrıca başka sanıklar hakkında suç atfettiremedikleri için İstanbul Birinci Şube Müdürü fezlekesinde şöyle diyor:

'TİKB'nin yayın organı olan *Orak-Çekiç* gazetesinde direnme savaşı başlıklı bir yazı serisi çıkmaktadır. Bu yazıda poliste, savcıda hiçbir şey kabul etmeme, buraları devrimin yargılandığı yerler değil, devrimin kürsüleri haline getirelim telkinlerinin etkisinde kalarak ifade vermemiş, imzadan imtina da bulunmuştu,' diyerek suçlamaları kabul etmediğimden beni suçlu gibi gösterebilmektedir.

Evet kardeşim, mahkeme ve dosya içeriğini bir yana bırakıp hastanede yaşadığım badireden bahsedeyim. Ölüm orucunun 50. günü, midemde aniden başlayan ağrı üzerine hastaneye kaldırıldım. Burada ise kontrol ve tedavi kabul etmiyorduk. Ben de etmedim. Her gün bedenen parça parça, damla damla eriyorduk. Eriyen bedenimiz bir deri ve kemik yığını haline gelmişti. Giderek gözlerim görmemeye, kulaklarım duymamaya başladı. Çevremi sis ve buhar içinde görüyordum. Baş dönmesi, mide bulantısı, kusma, hıçkırık şiddetleniyor, vücudum suyu kabul etmiyordu. Üzerimdeki pijamalar bile ağırlık yapıyordu. Tansiyonum bazen düşüyor, yer yer yükseliyordu. Yemek yeme hissini kaybediyordum. Sürekli sayıklıyor, konuşmak, bağırmak istiyor, zaman-mekân kavramını yitiriyor insan. Kendini kaybederek bitkisel yaşama doğru yol alıyorsun. Daha önce ölen üç arkadaştan sonra durumu kötü olan üç kişiydik. Hasan 75. günde yaşama dönememişti. 74. günde ise saat farkıyla serum takılarak yaşama döndürülmüşüm. Kendime geldiğimde ölüm orucu bitmişti.

Ölümlerin en acı olanı ve en zorlusu ile cebelleşirken, nasıl bir duygu ve düşünce içinde olduğumu yazı ile ifadelendirmem mümkün değil. Bunların bazılarını vasiyetimi içeren mektupta da bahsetmiştim. Ölümü çok arıyorsun ama ölemiyorsun. İçinden 'Ani

bir kanama ve organlardan birisinin fonksiyonu bitse de ölsem,' diye düşündüğün çok oluyor. Ölen arkadaşların geçirdiği ölüm evrelerini göz önünde bulundurarak öleceğin gün yakınlaştıkça 'öleceğim' diye seviniyorsun. Gün be gün, güneş görmüş kar gibi her saniye, her dakika her saat ölüyorsun. Tek tek tüm organlar çalışamaz hale geliyor, organizma artık son işlevlerini görüyor. Ben ölüme son hazırlıklarımı yapıyordum. Vücudumun her yerinde yaralar açılmış, yer yer dökülüyor, kemiklerim dışarı fırlamış, ağzımda iğrenç bir koku, insan kendi kendiden iğreniyor. Fakat eylemin onuru ve gururu ile bunu bastırmayı bir şekilde başarıyor. 74. günde kendimden geçmişim. Alıp karşı koğuşa götürmüş, serum takmışlar. Böbrekler çalışmadığından sidik çıkmayınca cinsel organıma 'sonda' takmışlar. Yapmasalar böbreklerim infilak edecek ölecektim herhalde. Keşke ölseydim de Fatih'in, Osman'ın yanına gömülseydim. Ne çok istiyordum. Olmadı, üzülerek kahrolarak söylüyorum öldürmediler. Bir de siper arkadaşlarım tarafından kendi isteğimle serum aldığım iftirası çok ağrıma gitti. Böyle bir direnişi birlikte sürdürdüğümüz devrimcilere hiç mi hiç yakıştıramadım, devrimci dürüstlükle de hiç bağdaştıramadım. Ama zaman çözücüdür kardeşim. Gerçeklere yalan ve iftiralarla gölge düşse de ben kendimi biliyorum. İçim rahat. Birçok tanıkları da var. İki üç gün geçmiş 20-30 serumla kısmen bilinç açıklığına kavuşmuştum. Yaşama gözlerimi Sinan Kukul'un 'Bektaş, Bektaş eylem zaferle sonuçlandı, başardık, kazandık,' sözleriyle açtım. Yeni doğmuşum gibi, hiçbir şeyden habersiz, yüz yaşında ihtiyarlar gibiydim.

Neyse kardeş fazla uzattım. Son günlerde aile mektuplarının dışında gelen mektup ve telgraflarım verilmiyor. Memo'yu da sağlığımla ilgili bilgilendirirsin. Taylan ve Özgür'e karşı titiz davranın. Hepinizi özlemle kucaklıyor öpüyorum. Ablama, enişteye, eş, dost, akraba ve komşulara sevgi ve selamlarımı ilet.

Hoşçakal, Ağabeyin Bektaş.

Adana Kapalı Cezaevi, 27 Ağustos 1984"

Rıza da ben de orta kapalı hücrelerde kalıyorduk. Burada uzunca bir süre kalacakmışız gibi bir hava sezinliyorduk. O nedenle de burada kısmi olarak yaşamı kurmamız gerekiyordu. İkimizin de

para sorunu yoktu. Rıza'nın Fransa'dan, benim de Almanya'dan ağabeyim gönderiyordu. Sağ olsunlar bize sahip çıkıyorlardı.

Normal hücre yaşamı içindeydik. Ekmek, yemek dağıtıcısından, sayıma ve kantin ihtiyaçlarımızı getirenlere kadar hemen herkesle konuşuyor, sohbet ederek cezaevi ile ilgili bilgi almaya çalışıyorduk. İçlerinde ilerici demokrat olanlar da vardı. Bunlar bize gerekli bazı bilgileri anlatıyorlardı. İlerici demokrat görünümlü gardiyan ve askerlerle konuşunca, onlar da ılımlı davranarak bazı insani davranışlar sergiliyorlardı. Yardımcı olup bir kısım ihtiyaçlarımızı izinsiz de olsa yerine getiriyorlardı. Bazen çay, bazen temizlik malzemesi ve sigara, hatta gazete verip, okunduktan sonra geri alıyorlardı. Emniyetten ve askeriyeden de bir kısım insanlar, "Bunlar nasıl insanlar," diye bize bakmaya geliyorlardı. Gelmişken de hücre kapısından içeri bakıp "Neden yaptırımlara uymuyorsunuz, siz Türk değil misiniz?" gibi sorular sorarak bizimle kontak kurmaya çalışıyorlardı. Bize zorla yaptırılan hiçbir şeyi yapmayacağımızı, zorla Enternasyonal'i söyletseniz dahi onu da söylemeyeceğimizi ifade ettiğimizde, kızıp öfkelenerek, başlarını sallayarak tehdit ve küfürler savurarak gidiyorlardı.

Dış güvenlikten asker ve subaylar, cezaevi içinden gardiyanlar, sayımlarda ve yemek saatlerinde mutlaka uğruyorlardı. Başgardiyan Mustafa Gezer, işkenceci Ali Osman ve öteki gardiyan ve askerler de gelip yoklama çekip, psikolojik baskı yapmayı sürdürüyorlardı. Cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları, dayak, işkence, gerici yobaz dersleri, yemek duası, İstiklal Marşı, topluca kılınan namazlar gibi uygulamaları tartışıyor, kitap, dergi ve bir kısım yayınların yasak olmasının nedenlerini soruyor, devrimci demokrat, sosyalist yayın ismini telaffuz etmenin, politik ya da siyasi suçluyum demenin neden yasak olduğunu soruyorduk. Onlar bizim sıkıyönetim suçlusu olduğumuz konusunda direniyorlardı. Yeni bir suçlu türüydü bu, onlar üretmişlerdi. Birlikte komün yaşamı sürdürmek yasaktı. Üç kişiden fazla bir araya gelmek, politika konuşmak, yorum yapmak, karşı koğuşlarla konuşmak, asker dikkat çekince hazır ola geçmemek, ihtiyaç alışverişinde bulunmak, iki siyasinin yataklarının yan yana serilmesi yasaktı. Yasak, yasak. İnsan olmak, onurlu ve gururlu olmak, ahlaklı ve kişilik sahibi ol-

mak, birine yardım etmek yasaktı. Askere, gardiyana hizmet etmek, gardiyanlara yiyecek vermek ve salata hazırlamak, sigara almak, onlara uşaklık ve ihbarcılık yapmak her mahkûmun göreviydi onlara göre.

Bu baskı, yasak ve zulüm merkezinde mümkün olsa nefes almak bile yasak olacaktı. Her gün topluca asker denetiminde mahkûmların yaptıkları sporun gürültüsünü, onur kırıcı konuşmaları, "Rahat ol, hazır ol!" komutlarını, yavaş söyleniyor diye defalarca söyletilen İstiklal Marşı'nı, "Allah'ıma hamd olsun, vatan millet sağ olsun, afiyet olsun, sağol!" biçiminde yemek duası ve tekmilleri, hatta sayım sonrasındaki yüksek sesle "Allah kurtarsın!", "Sağol!" komutunu biz hücremizde dinlerken bunu yapan adli mahkûmları anlıyorduk. Ama devrimci tutukluların nasıl isyan etmediklerine bir türlü anlam veremiyorduk.

Anlaşılan korku bütün mahkûmların yüreklerine, iliklerine kadar işlemişti. Korku yeniyor, korku içiliyordu. Korkuyla yatıp korkuyla kalkılıyordu. Neden korktuklarını ise tam kestiremiyordum. Dayaktan mı, hücre cezalarından veya öldürülmekten mi korkuyorlardı? Bunu kendi kendimle tartışıyor, açıklamaya çalışıyordum: Bir insan bir şeylerden korkar bu insani bir duygudur. Dayaktan, yalnızlıktan, karanlıktan, köpekten, fareden, yılandan korkabilir. İnsan kendisini korkutan, korku duyduğu şeyleri söylemekten, hatta kendi kendine itiraf etmekten bile korkar. Ama önemli olan bu korkusunun üstüne giderek korkusunu yenebilmesidir. İnsan doğduğunda korkuyu bilmez, tanımaz, sonradan öğrenir. Onu tanımalı, sonra yenmelidir. Çünkü korku bilgisizliğin, inançsızlığın yetersizliğin ürünüdür. Bilinçli ve inançlı insan korkularını yenebilir. Ama burada herkes korkularına yenik düşmüş, boyun eğmiş, tüm siyasi ve gerici kuralları kabullenmişti. Savundukları düşünce ve değerlere her gün her saat küfür ettiriliyor, inkâr ettirilerek, yok sayılarak düşüncelerinden uzaklaştırılıyorlardı. Tüm örgüt temsilcileri ve kadroları hatta önderleri teslim olmuşlar, kayıtsız şartsız kuralları eksiksiz yerine getiriyorlardı. Cezaevinde yaprak kıpırdamıyordu. İşkenceci zebanilerin hükmü sürüyordu. Devrimciler açısından ise koyu bir teslimiyet yaşanıyordu. Kötü olan da yüzlerce devrimcinin bu teslimi-

yeti kabullenmiş, hatta kendi içinde sindirmiş olmasıydı. Kanıksamaktan da öte, boyun eğerek kabullenmiş, giderek bunu içselleştirmişlerdi. Öğrenilmiş çaresizlik içinde neredeyse bu uygulamaları savunur olmuşlardı. Huzursuzluk duymuyorlardı. Bizim için zor ve acı olan da buydu. Devrimcilerin içinde bulunduğu bu utanç verici tablo karşısında üzüntü ve acı duyuyorduk. Fakat bu tablo bizim kin ve nefret duygularımızı besleyip büyütüyordu. Direnme düşüncemizi ve irademizi daha da sağlamlaştırıyordu. Kıytırıktan bir gardiyan, asker ve hatta imtiyazlı bir mahkûmun karşısında bile el pençe divan durmak, el etek öpmek kabul edilebilecek bir durum değildi.

Hal buyken bu işkence merkezinde bizim direnişimiz, tavizsiz tutumumuz idarede şok etkisi yaratmıştı. Mahkûmlar arasında ise kulaktan kulağa yayılarak saygı, sevgi ve güvene dönüşmüştü. Siyasi mahkûmlar arasında direnilebileceği düşüncesini yavaş yavaş filizlendirmiştik. Bu bize olağanüstü saygı, itibar ve güven kazandırmıştı. İdare bizi iflah olmaz teröristler olarak gösterirken, mahkûmlar tarafından hayranlık duyulan devrimci komünistler olarak görülüyorduk. İsmimiz cezaevinde mahkûmlar tarafından kulaktan kulağa yayılıyordu. Cezaevinin kıdemli mahkûmu Deli Aziz'in bile dilinden düşürmediği mahkûmlar olmuştuk.

Bu gelişme faşist gardiyanları rahatsız etmişti, her fırsatta bizimle tartışmaya geliyorlardı. İçlerinden Ali Osman Tosun, "Ah! Benim elime yetki verecekler ki, bakın o zaman size neler yaparım. İstiklal Marşı'nı okumamak, spor yapmamak, yemek duasına katılmamak nasıl olurmuş gösterirdim size," diyordu. Elini silah yapıyor, hücreye doğrultuyor, tetiği çekiyor, "Kafanıza sıkar gebertirim," diyordu. "Merak etmeyin daha elime düşeceksiniz bu cezaevinde. Görün size neler yapacağız daha!"

Kadın arkadaşlarla haberleşmiştik, onlar da tutum alacaklardı. Bütün cezaevinin bizlerden haberi olmuştu. Yaygın bir şekilde mahkûmlar kendi aralarında bizi konuşuyorlardı. Beklenmedik anlarda koğuşlardan yiyecek, içecek, çay gönderilerek küçük çaplı jestler yapılıyordu. İdare bu olanlardan rahatsız olmuştu. Bizi apar topar tekrar kapıaltı sulu hücrelere indirdiler. Biz de hemen, kapıaltı sulu hücrelere indirildiğimiz andan itibaren yemek almayıp

tekrar açlık grevine başladık. Burada kalmak demek gün gün, saat saat sağlığımızı yitirmemiz anlamına geliyordu. Burada idarenin görevlilerinin dışında kimseyle kontağımız kalmıyordu. Direnişimiz mahkûmlardan saklı tutulmak isteniyordu. Bu hücreleri kabullenmemiz ise imkânsızdı. Açlık grevine başlayınca yeniden işkence seansları da başlamıştı. Gardiyan ve askerlerin meydan dayağı, copla dövme, hücrede yerlerde sürüme, aşağılama, horlama, küfür ve gibi hakaretlerle bize boyun eğdirmek için baskı ve dayağın dozajını da artırdılar. Tekrar tekrar başvurdukları işkence yöntemlerinden sonuç alamayınca sinsi tuzaklarını devreye soktular. Koğuşlardan adli ve siyasi mahkûmlar getirilerek bize cezaevinde çok rahat olduklarını, hiç sorunları olmadığını anlattırdılar. Çocuk koğuşundan getirilen bir genç, "Ağabey vallaha biz koğuşlarda çok rahatız. Yemeklerimiz iyi çıkıyor. Gardiyan ve askerler bize iyi davranıyorlar. Ailelerimiz geldiğinde görüş yapabiliyoruz. Getirilen yiyecekler veriliyor," diyerek bizi ikna etmeye çalışmıştı. Oysa daha kısa bir süre önce onlardan ikisini, gözümüzün önünde birbirlerine tecavüze zorlamışlardı.

Siyasilerden DY davasından getirilen Fatih Dolma:

– Bektaş arkadaş, siz direniyorsunuz. Direnişinize saygı duyuyorum. Direnmeyin demiyorum. Ama bu cezaevinde direnen yok! İçeride herkes kurallara ve yaptırımlara uyuyor. Eğer siz tavrınızdan vazgeçerseniz, koğuşa girmeye karar verirseniz bizim koğuşa gelin, dedikten sonra durumumuzu gözlemleyip gitti.

Üsteğmen Hasan Avşar, "Kararınızı verin! Sizi istediğiniz koğuşa vereyim. İstiyorsanız sizi Fatih Dolma'nın kaldığı koğuşa da veririm," dedi.

"İstiklal Marşı, yemek duası, gerici dersler, asker denetiminde müstehcen türküler söyletilerek yapılan sabah sporuna ve diğer uygulamalara pahası ölüm de olsa uymayız," dedim. "Yıllardır İstanbul cezaevlerinde nice işkence ve yasaklara rağmen uymadık. Bu talepler için ölüm orucuna girdik. Dört arkadaşımız bu eylemde yaşamlarını yitirdi. Ben de direnişin 74. gününde ölümden döndüm. Gerekirse burada da ölüme yatarız. Utanç verici, onur kırıcı, bütün devrimci değerleri ayaklar altına alan, devrimciliğimizi reddetmeye götüren bu uygulamalara evet demeyiz. Müşahade bölü-

münde bu uygulama yokmuş, bizi o bölüme verebilirsiniz. Sizin için de bizim için de ara bir çözüm bulunmuş olur."

Üsteğmen konuşmamı dinledi, öfkelenmeden gitti. İkinci açlık grevi direnişimiz birinci haftasını doldurmuştu. Bu konuşmalarımızın arkasından tekrar bizi orta kapalı hücrelerine çıkardılar. Buraya çıktığımızda Rıza ile düşünüp karar verecektik. İkimizin de düşüncesi ortaktı, sözlerimiz aynıydı.

"Daha önceki buradaki koşullarımızı sunarsanız, ihtiyaçlarımızı karşılar, baskı ve dayağı da kaldırırsanız açlık grevine son verebiliriz, eğer tekrar yine sulu hücrelere indirirseniz bu defa ölüm orucuna başlayacağız," dedik. Bu konuda oldukça deneyimliydik. Kaç aydır yarı aç yarı tok yaşıyorduk. İdare ise pek deneyimli sayılmazdı. Biz onları alt edebilecek bilgi ve birikime sahiptik. Benim sağlık durumum iyi olmadığından idare erkenden panikliyordu. Ben de biraz numara yaparak olduğumdan daha kötü görünmeye çalışıyordum. Bundan idare de tedirgin oluyordu. Bizden sonra kadınlar bölümünden Mürüvvet Çakırerk ve Zeynep Erdoğan da yaptırımlara tavır aldıklarından dolayı, onları da bizim kaldığımız aynı yerdeki hücrelere getirdiler. Şimdi direnen dört kişi olmuştuk. Böylelikle direnişe Mürüvvet ve Zeynep de katılmışlardı. Onlarla birlikte orta kapalı hücrelerde açlık grevindeydik.

Mürüvvet'i iyi tanıyordum, İstanbul'da örgütlediğim yoldaşlardandı. Ölüm orucunda ikinci ekiptendi. Zeynep'le, Adana'ya geldiğimde birlikte ev tutmuştuk. Kısa bir süre birlikte kaldık ama kendisini yeterince tanımıyordum. Direnişi göğüsleyebilecek birikim ve tecrübeye sahip değildi. İlk kez açlık grevine gidiyordu. Birkaç gün sonra bu yoldaşları başka yere götürdüler. Açlık grevinin 8. günü idare önceki koşulları bize tanıyınca açlığa son verip yemeği almaya karar verdik. Fakat yaptırımlara asla uymayacaktık. Bizleri adım adım ölüme yaklaştıran açlık grevine başla, bitir, tekrar başla, tekrar son ver tarzında bir tavır izlemeyip, bundan sonra dayağımızı da yemeğimizi de yiyecek, fiilî olarak direnişimizi de sürdürecektik.

Orta kapalı hücrelerinde bir ay kadar tutulduk. İdare bir çözüm üretemediğinden sevk olabileceğimizi düşünüyorduk. Bu kez "Bakanlıktan size üç aylık hücre cezası geldi," diye bizi hamamın ya-

ındaki mahzendeki hücreye götürdüler. Burası sulu hücrelerden daha beterdi. Havasız, nemliydi, dışarıya açılan bir penceresi dahi yoktu. Bir oda büyüklüğünde, fare ve sürüngenlerin yerlerde, duvarlarda gezindiği bir yerdi. Yürüdükçe, volta attıkça alttan su çıkıyor, yerler ıslanıyordu. Konuşunca nefesimizin buharı su damlacıkları olup aşağıya damlıyordu. Mahkûmlarla her türlü ilişkimiz kesilmişti, sadece hamama gidiş gelişteki gürültüleri duyuyorduk. Bir şey yıkayıp asınca kurumuyor, hep ıslak kalıyordu. Cezaevinin mahzeninde ne kadar kuytu, köhne kullanılmayan yerleri varsa bize hücre olarak buraları açtılar. Buradan verdikleri mesaj, "Siz kurallara uymazsanız biz de buralarda sizi çürütürüz," oluyordu.

Yaşam ve direniş artık burada devam edecekti. Eylül ayı, rutubetli, nemli, havasız ve lağım kokusundan duramıyorduk. Kanalizasyon bu odadan açık akıyordu. Çıkan koku ve gazlardan genzimiz yanıyordu. 12 Eylül öncesi Adana Cezaevi'nde yatan Adem Kütük yıllar önce burayı havuz haline getirerek serinlemek için yüzdüklerini Kırşehir Cezaevi'ne sürgüne gittiğimizde anlatmıştı.

Bu hücrelerde kalırken avukatım İbrahim Açan'ın eşi Perihan Ana'dan bir mektup aldım:

> "Bektaşcığım, merhaba oğlum, Seni Remzi'den, Ecmen'den, Hasan'dan ve Necdet'ten çok daha önce tanımama karşın bugüne kadar mektuplaşamadığımızı düşündükçe kendime soruyor neden yazmadın diyorum. Yanıtını yine kendim veriyorum, neden? Neden olacak? Nedenler pek çok olduğu için yazamadığını unuttun mu Perihan Hanım diyorum. Bu konuda senin görüşünü bilemem ama gecikmiş olmamdan bana gücenip darılmışsan, sana yerden göğe kadar haklısın oğul derim.
>
> Evet, Bektaş'ım, ben seni İbrahim Amca'nın müvvekili olarak Alemdağ'da ziyaretine geldiği günlerde tanımıştım. Kadriye Teyze'nin kızı ile Gayrettepe'de geçen günleriniz. İnsan yaşantısında en güzel çağ en güzel mevsim olan ilkbaharlı yılları hapishane-hastane-hapishane arasında mekik dokuyarak, dopdolu geçen saatlerinizi İbrahim Amca'nın anlatımı ile görmüş gibi oluyorum. Radyo, televizyon ve gazetelerden duruşmalarda verilen ifadeleri, tutanaklara geçen suç duyurularını da okuyarak, dinleyerek ben

de yaşamış oluyordum. Gönlümde kurulu tahtınızda bugüne kadar hiç sarsıntı geçirmeden eksilmeyen sevgim, bitmeyen özlemlerimle birlikte geçireceğimiz günleri düşledim hep. Aydınlık yarınlarda beraber olacağımıza, bugünlerin de çok yakın olduğu inancımı hiçbir zaman yitirmedim. Varlığınızla, sağlığınızla, yaşamınızla bana güç verdiniz. Karanlık dünyamın mehtabı ve güneşi olduğunuzu hiçbir zaman unutmayın olur mu evlatlarım?

Oğul ben yazlıktan eylülün sonunda dönüyorum. Bir sonraki mektubuma kadar hoşçakalın der, seni ve yanındaki arkadaşlarını sımsıkı kucaklar öperim. Sağolun varolun evlatlarım!

Not: Cezaevinde bulunduğunuz kötü koşulları Adalet Bakanının eşi Bayan Eldem'e anlattım. İlgileneceğinin sözünü aldım.

Anan Perihan Açan."[1]

Hamamın yanındaki hücrelere, yeni yeni yemek yemeğe, ağızdan beslenmeye başladığımız günlerde üç ay hücre cezası verildiğinden indirilmiştik. İki kişi bir yatakta yatmak zorunda bırakılıyorduk. Çoğu zaman da nöbetleşe yatıyorduk. Havalandırma, ziyaret ve avukat görüşü yasaktı. Fakat İbrahim Açan özel izin alarak geldiği için görüşmüştük. Daha önce görüştürülmemiştik. Duruşmaya da heyet ısrarlı olmazsa götürülmüyorduk. Sadece kantinden ihtiyaçlarımızı alabiliyor ve mektup yazabiliyorduk. Düzenli olmamakla birlikte bazen gazete de veriyorlardı. Nöbetleşe uykunun yanı sıra, bozuk musluğun su şırıltısı, yorgunluğumuzu ve uykusuzluğumuzu artırıyordu. Yatağımızı ne tarafa yerleştirirsek yerleştirelim su alttan akıp geliyordu. Suyun önünü elbiselerimizle keserek yatağımızın ıslanmasını engellemeye çalışıyorduk. Daha önce de, koşullarımızın durumunu bakanlığa bir dilekçe ile bildirmiştik. Bize "Böyle koşullar ve uygulamaların mevcut cezaevinde olmadığı," yanıtını vermişlerdi. Yaşadıklarımıza, yaşıyor olduğumuza mı inanalım yoksa bakanlığın verdiği yanıta mı inanalım, pes doğrusu! Cezanın da bakanlıktan geldiği söyleniyordu. Tam bir keyfî uygulamaydı. İşkenceci zebaniler bizi buralara atarak boyun eğdirtemedikleri için intikam ve öç alıyorlardı.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlarmış. Ne diyelim yaşa-

1 Perihan Açan Ana da yaşamını yitirdi

sın onuncu köy demekten başka bir çaremiz kalmamıştı! Hücre cezasının bakanlıktan geldiğini söylüyorlardı, ama bize uygulanan koşullar farklıydı. Bakanlık vur derse idare öldürüyordu. Bir aydır buradaydık, banyo yapmamıştık. Çamaşırlarımız leş gibi küf ve kir pas içindeydi. Yıkama, temizlik yapma koşullarımızda bunu yapacak güç ve kuvvetimiz de yok. Sanki bu zor ve kötü günler için doğmuşuz gibi bir duygu içindeydim. Savcı ile de görüşmüştüm, durumu anlatmaya ne gerek vardı, sanki kendisi gelmiş ve görmüştü. Bir gün sonra geleceğini görüşeceğini söylese de bir daha uğramadı.

Biliyorum okurlardan bazıları anlatılanlara inanmak istemeyecek, ya da inanamayacak. Kendim yaşamasaydım, başka biri anlatsaydı belki ben de biraz abartılı bulabilirdim. Bu kötü koşular altında baskı, dayak ve işkence uygulamalarına ve yirmi ay içinde iki yüz gün aç kalmamıza karşın bugün hâlâ bedenim teklemiyorsa acı patlıcanı kırağı çalmaz diye kulak arkası etmemden olsa gerek. O koşullarda nasıl diri kalabildiğime bugün hâlâ şaşırıyorum. Bu hücrede tam otuz yedi gün kaldıktan sonra bizi tekrar orta kapalı hücrelerine çıkardılar. Elimizi, yüzümüzü yıkayıp nemli çamaşırları hücrenin sağına soluna sererek nem ve küf kokusundan kurtulmaya çalıştık. Kardeşime kısa bir mektup yazdım:

> "Merhaba,
> Kardeşim bizim durumumuz bildiğin gibi. Tekrar o berbat yerden kısmen daha iyi olan orta kapalı hücrelerine çıkarıldık. Sağlığım da, moralim de iyi. Bilirsin beni, moral küpüyümdür. Şairin dediği gibi; 'Ağız dolusu gülmeyi, son lokmasına kadar yemeyi, hiç mi hiç ihmal etmiyorum.' Onurlu yaşamımdan bir milim sapmadan yaşayıp gidiyorum işte!"

Mektuplar üst düzey yöneticilerce okunuyordu. Bu tarz yazışmalarla çoğu zaman idareye vermek istediğimiz mesajları da verebiliyorduk. Resmen mektuplar üzerinden zımni bir anlaşmayla ve dengeyi bularak eğilimlerimizi yazarak dolaylı yoldan idareye ulaştırmış oluyorduk. Yazdıklarımızdan sonra idare de onları okuyarak bize tutumlarını yansıtıyordu.

Geldiğimiz günden beri üzerimizde her yol ve yöntemi dene-

mişlerdi. Bizleri teslim almayı amaçlamışlar ama başaramamışlardı. Üç aylık uğraşlarından, baskılardan, işkencelerden, insanlık dışı uygulamalardan sonuç alamamışlar, tam tersine direnişimiz duyuldukça, mahkûmlar içinde homurdanmalar başlamış, yaptırımlara uymayarak tavır alıp direnişimize katılanlar olmuştu. DHB davasından Şükrü Çal yaptırımlara tavır aldığından hücrelere getirilmişti. Onu da orta kapalının karşı bloktaki hücrelerinden birine vermişlerdi. Nihayet aylar sonra bir tutsak, direnişimizle bütünleşmişti. Konuşma, sohbet etme koşullarımız vardı. Şükrü'den içerinin durumuyla ilgili bilgileri ve politik tutukluların genel tavırlarını öğrenmiştik. Kendi aramızda strateji ve taktiğimizi belirleyecektik. Tek tek karşı çıkışları mı örgütleyecektik, yoksa bir ara formül bulup yaptırımlara uymadan koğuşlara verilirsek, içeri girip bir direniş mi örgütleyecektik. Biz her koşulda her şart altında, idareyi tamamen geri adım attıramazsak bile kısmen geri adım attırmanın yol ve yöntemlerini deneyecektik. Cezaevinde yaşanan bu teslimiyeti bozmalı, bir başkaldırı örgütlemeliydik. Bunun için de mutlaka boyun eğmemeli, yenilmemeliydik.

Cezaevi Güvenlik Komutanı Hasan Avşar bir gün hücrelerimizin önüne geldi, bizimle konuşmaya, sohbet etmeye başladı: "Hiçbir zaman devlet mahkûmla pazarlık yapmaz, bunun sözünü bile ettirmez. Siz alamazsınız, ancak biz vermek istersek veririz. Bektaş, Rıza siz hâlâ burada kalmaya devam mı edeceksiniz? Kurallara uysanız ne olacak, bir şeyiniz mi eksilecek? Eşek gibi bir ton dayak yediniz, yerlerde süründünüz. O kötü koşullarda bir hayvanın bile yaşayamayacağı yerlerde yattınız kalktınız. İnadınızdan bir türlü vazgeçmediniz. Ulan sen de katır inadı mı var aslanım? Hayvan bile senin yediğin dayağa dayanamaz geberip giderdi. Erinde geçinde sen de ölüp gideceksin, sana acıyorum. Seni olanca kötülüklerle yola getiremedik ama insanlığımla yola getireceğim. Kurallara falan uyma lan, hiçbir şey de yapma! Ne istiyorsan her şeyini de karşılatacağım. Seni insanlığımla yola getireceğim! İstediğin koğuşa git ne yapıyorsan yap!"

Pazarlık değildi bunun adı, siz almadınız biz verdik oluyordu. Bu verişin içinde başka oyunların olmayacağını da kimse ileri süremezdi.

– Sen bizi en iyisi müşahadeye ver, biz orada kalalım, dedim.

– Hayır hayır doğru istediğiniz koğuşa gidin. Müşahadede idam, müebbet ve ağır cezaları kesinleşenler kalıyorlar. Tutukluları veremiyoruz.

– Koğuşta yaptırımlarınız sürüyor, biz bunlara uymayız. Her gün sabah, öğle, akşamüstü havalandırmaya çıkan her koğuş İstiklal Marşı okuyor. Olmadı, sesiniz gür çıkmadı, hadi bir daha! Yok yok, yüksek sesle söylemediniz. Hadi bir kez daha: korkmaz sönmez diye başlıyor herkes. Sizin bu uygulamalarınızla insanlar bu marşı seviyorsa bile nefret etmeye başlar. Okullarda bile pazartesi ve cuma günleri okul açılıp kapanırken okunur. Sizde ise bu her bahçeye çıkışta söyleniyor. Tam bir işkenceye dönüştürülmüş. Biz bu kurallara asla uymayız.

– Tamam, bundan böyle hafta başı ve hafta sonu söylenecek. Haftada iki kez. O zaman sen de söyleyecek misin? dedi Hasan Avşar.

– Hayır, benim için zorla söyletilen hiçbir şeyi söylemem. Poliste zorla ismimi söyletmek istediler, onu bile söylemedim savcıya çıkana kadar. Ben irademi kıran, bilincimi hiçe sayan, düşünce ve kanaatlerimizi reddetmeye zorlayan hiçbir şeye evet demeyeceğim.

– Tamam tamam anlaşıldı bana propaganda yapma. Spor da yapma, marş da söyleme! İstediğin gibi, içinden geldiği gibi davran! Seni ben insanlığımla adam edeceğim, dedi Hasan Avşar ve koğuşa götürülmemiz için asker ve gardiyanlara emir verdi.

Seksen Altı Günlük Koğuş Yaşamı

Rıza ile eşyalarımızı topladık. Gardiyan ve askerlerin eşliğinde siyasilerin çoğunlukta olduğu 10. koğuşa geldik. Büyük, hangar gibi upuzun, genişçe ve yüksek bir koğuştu. Tahtalarla altlı üstlü ikiye ayrılmış, mahkûmların yatakları yan yana serilmişti. Ayrıca büyük, uzunca bir mutfağı vardı. Büyük bir bölmede banyo ve tuvaletler de sıra sıraydı. Üstümüzde de aynı büyüklük ve aynı sistemdeki 11. koğuş vardı. Karşımızda da aynı sistemde altlı üstlü iki koğuş daha vardı. Karşılıklı ikişer koğuş birbirine bakıyor, aralarında büyükçe bir havalandırma bulunuyordu. Altlı üstlü olanlar iki koğuş olarak aynı havalandırmaya çıkıyordu. Ancak açıktan diğer koğuşlarla en küçük bir ilişki ve kontak kurmak yasaktı. Pencereden işaretleşmeye, ihtiyaç alışverişinde bulunmaya kesinlikle izin verilmiyordu. Her şey gardiyan ve askerlerin denetiminde oluyordu. Var olan her türlü kontak idarenin onayı, bilgisi, denetimi altında kuruluyordu. Aksi bir davranış cezalandırılıyordu. Koğuş içinde de kümeleşip gruplaşmak, ortak yaşam, komün oluşturmak, destek, dayanışma ve paylaşım içinde olmak yasaktı. Aynı davadan olanların ortak çalışma, savunma hazırlamaları, ortak komün oluşturmaları, her türlü toplu davranış asker ve gardiyanlarca cezalandırılıyordu. Politik düşünce ve kanaatleri birileriyle paylaşmak, devrimci, sosyalist veya komünist olduğunu ifade etmek,

bu konularda sohbet etmek yasaktı. Görülür, duyulursa dayak ve hücre cezasıyla cezalandırılıyorlardı. İki siyasi mahkûm yatağını yan yana seremiyordu. Bir adli, bir siyasi mahkûm sıralaması yapılıp adeta her siyasi mahkûm, yanına bir denetleyici adli mahkûm yerleştirilerek kontrol altına alınmıştı. Müthiş bir ispiyon ağı kurulmuştu. İtirafçılar, muhbirler, işbirlikçiler, adli suçlular arasında, idareye yakın olanlar hapishane idaresinin söylediklerini harfiyen yerine getiriyorlardı. Hemen her şeyden idarenin haberi oluyor, işkenceci zebaniler ellerinde cop ve sopalarıyla anında ilgili yerde bitiveriyorlardı. Yüz kızartıcı, en pis işlerden yargılanan, kızına, kız kardeşine, erkek çocuklarına tecavüz ederek cinsel arzularını tatmin eden hasta, sapık ve düşkün mahkûmlar koğuş başkanı seçilerek denetimleri sağlamlaştırılmıştı. Geldiğimiz koğuşun başkanı kendi öz kızına tecavüz etmekten yargılanan bir alçaktı ve idare tarafından koğuş başkanı seçilmişti. Örgütlerin yönetici, kadro ve sempatizanlarını bu mahkûm temsil ediyordu. İdareye göre de bu koğuş siyasi sayılıyordu.

Eğri oturup doğru konuşalım, siyasiler sıkıyönetim suçlusu olmuşlardı. Gün boyu geyik muhabbeti, futbol ve boncuktan tespih, kolye vb. gibi el işleriyle uğraşıyorlardı. Hiç kimse siyasi kimliğini dillendiremiyordu. Koğuşlarda siyasi ve adli mahkûm ayrımı kalkmıştı, kim adli, kim siyasi mahkûm ayırt edilemiyordu. Siyasiler adli mahkûmların arasında adeta erimişlerdi. Siyasal kimlik ve yaşam tarzı yok olmuş, silinmişti. Bütün bu olumsuzluklara karşın cehennemden cennete geçiş yapmıştık sanki. Sırtımız yatak, ciğerlerimiz temiz hava görmüştü. İnsanlarla konu ne olursa olsun söyleşme şansını yakalamıştık. Uzun zamandır kalabalığa hasret kalmıştık iyice.

Bizim koğuşa girmemizle birlikte açıktan siyasal davranış göstermemiz ve konuşmalarımız, gardiyan, asker ve subaylar karşısındaki tutumumuz, hem adli hem de siyasi mahkûmlarca yadırganmıştı. Koğuşa gelişimizden birkaç saat sonra, yemekhanede öğle yemeğinde önceden yapılan yemek duasına katılmadık. Dua okunup bittikten sonra yemekhaneye gittik. Herkes bize yadırgayan gözlerle bakıyordu. Anında ispiyon ağı üzerinden idareye haber gitmişti. Biz zaten yemek duası, spor, ders eğitimi, İstiklal Marşı'na

katılmayacağımızı baştan söylemiştik. Bu nedenle de idareden bize hiçbir uygulama gelmiyordu.

Sabah ve öğleden sonra günde ikişer saat havalandırmaya çıkarılıyorduk. Biz de bir kısım siyasilerle birlikte havalandırmaya çıkmıştık. Bu geniş ve uzun havalandırmada topluca sohbet ederek, volta atıyorduk. Güneş güzel, hava güzel, beton bir zeminde birkaç yüz metre de olsa yürüyebilmek güzel, yaşam güzeldi. Bacaklarımız yürümeyi unutmuştu, yürürken adımlarımızın karıştığı oluyordu. Gökyüzüne bakamıyorduk, gözlerimiz kamaşıyor, hemen sulanıyordu. Temiz hava ciğerlerimizi yakıyordu, öksürüyorduk. Ama yine de mutluyduk işte. Buraya kadar gelişimiz başarıydı. Bunun tadını kendimizce çıkarmaya çalışıyorduk.

Yemek duasına katılmayınca fazla zaman geçmeden, koğuşun havalandırma kapısının önünden askerin yüksek sesle dikkat komutu yankılanmıştı. Bu sesi duyan bütün mahkûmlar bulundukları yerde hazır ol vaziyetine geçerek, çivi gibi çakılı kaldılar. Havalandırmada hayat durmuş, bizimle birlikte voltalayan adliler, siyasiler hareketsiz kıpırdamadan oldukları yerde hazır ol vaziyetine geçmişlerdi. Ben ve Rıza hiçbir şey olmamış gibi voltamıza devam ettik. Her an bir saldırı bekliyorduk. Üsteğmen Hasan Avşar havalandırmaya girdi. Rahat komutu verilmeden üsteğmen direkt yanımıza geldi.

– Bektaş, Rıza nasılsınız? Bir isteğiniz, bir arzunuz var mı? Ziyaretçiniz gelirse bana haber verin görüştüreyim sizi. Kantinde bulunmayan bir isteğiniz olursa liste hazırlayın dışarıdan şehirden aldırtayım, dedi. Sonra yanındaki gardiyan ve askerlere seslenerek,

– Oğlum, bunların isteğini geri çevirmeyin, talimatını verdi.

Sonra havalandırmadan çıktı. O çıkmıştı ama mahkûmlar hâlâ hazır olda bekliyorlardı. Askerin rahat komutuyla mahkûmlar tekrar volta atmaya başladılar. Bizim bu davranışımıza, üsteğmenin de bugüne kadar ilk kez böyle bir tutum sergilemesine, asker, gardiyan ve mahkûmlar şaşırmışlardı. Yürüyüşümüzü sürdürürken asker komutuyla hazır ola geçen, rahat komutuyla serbest davranan adli ve siyasi mahkûmlar bizim yanımıza gelmeye dahi cesaret edemiyor, bizden uzak duruyorlardı. Karşı koğuştakilerle de pencereden selamlaşmak, konuşmak yasaktı. İçerideki bazı mah-

kûmlar gizlenerek bizimle konuşmayı deniyorlardı. Bizden de gizli konuşmamız bekleniyordu. Biz bunu kendimize yakıştıramadığımızdan açıktan konuşup, selamlaşmayı sürdürünce birçoğu konuşmaktan, selamlaşmaktan bile uzak durdu. Bizim bu kural dışı davranış ve hareketlerimiz onları da rahatsız ettiğinden bazıları bizi inceden diplomatik bir dille uyarıyorlardı.

Tanıyanlar bilirler, insanlarla alay etmeyi seven biri değilim. Ama gördüklerim karşısında iyice sinirlenmiştim. Biraz da ötekilere duyurmaya çalışarak, "Rıza yoldaş ne olmuş bu Adana'nın kara kartallarına?" diyerek dalgamı geçiyordum. "Kazım yoldaş böyle mi anlatmıştı Adana'nın yağız delikanlılarını? Ellerinde tespih, omuzlarında ceketler, yan yan yengeç gibi yürüyen, ayakkabının topuğuna basan, yumurta topuklu yiğitler neredeler? Ağzını açınca Allah'a küfreden, mangalda kül bırakmayan Adana'nın siyah şalvarlı, mert, sert, kartal bakışlı yavuz delikanlılarına ne olmuş böyle? Hepsi apoletli asker, subay ve resmî elbiseli gardiyanların karşısında söz dinleyen, itaatkâr ve uysal emir kullarına dönmüşler. Süt dökmüş kedi gibiler maşallah! Ne delikanlılıklarından ne de siyasiliklerinden bir eser kalmış. Hasan teğmenin havalandırmaya gelişinde çakı gibiydiler, nefes bile almıyorlardı. Anında hazır ol vaziyette put gibi nasıl dikiliverdiler. Bu ne biçim siyasi mahkûmluk, devrimcilik ve sosyalistlik? Bu nasıl insanlık? Yüreklere işleyen bu ne biçim korku ve yılgınlık Rıza! Kazım'ın sana anlattığı Adana Cezaevi bu muydu?"

– Ne diyebilirim yoldaş, dedi Rıza. Her şey gözler önünde, görüyor, izliyor, yaşıyoruz. Ben de şaşırdım, inan ki şok oldum. Şaşkınlığım hâlâ sürüyor. Kazım yoldaş sohbetlerimizde Adana'nın yiğitlerini anlata anlata bitiremezdi. İdare devrimcilerin elindeymiş neredeyse cezaevini idareyle birlikte yönetiyorlarmış. Gelse de görse şu rezilliği, teslimiyeti, boyun eğişi, devrimci olduklarını söyleyemeyip sıkıyönetim suçlusu olduklarını dillendiren Adana Cezaevi'ndeki devrimci mahkûmların halini!

Konuştuğumuz devrimcilere "Bundan böyle İstiklal Marşı'nın haftada bir kez söyleneceğinin sözünü verdi, üsteğmen," dedik, inanmaz gözlerle baktılar bize. "Anlayacağınız pazartesi sabah havalandırmaya ilk çıkan İstiklal Marşı'nı söyleyecek. Böylelikle on

beş günde bir koğuşunuza sıra gelecek! Gerçi fark eden bir şey yok, baskı ve zorla ha her gün söylenmiş ha on beş günde bir söylenmiş. Zora boyun eğdikten sonra ha bir kez eğmişsin ha her gün eğmişsin özü değişmiyor," diyerek de çuvaldızımızı bir yerlerine batırmaya çalıştık. Ezik, utanç dolu bakışlarını gözlerimizden kaçırdılar, hiçbir şey söyleyemediler.

Biz spora çıkmıyor, yemekhaneye yemek duası okunduktan sonra gidiyorduk. Gerici derslere de katılmıyorduk. Dersler yemekhanede yapılıyordu. Ötekiler ders yaparken biz yatağımızda uzanıyor, bir şeylerle meşgul oluyorduk. İstiklal Marşı söylemiyor göze batmayan bir yerde duruyorduk. Gardiyan ve askerler de bizden uzak duruyorlardı. Koğuş içinde görece serbestlik tanınmış bir statümüz vardı. Bu süreyi iyi değerlendirmeyi, sağlık açısından kendimizi toplamayı, siyasi mahkûmlarla da ilişkiler kurarak, onların kafasını açarak bir direniş örgütlemeyi düşünüyorduk. Siyasi davadan yargılananları tanıyarak direnişe eğilimli olanlarla gerekli bağlantıları kuruyor, ne yapmamız gerektiğini, direniş hazırlıklarına zaman geçirmeksizin başlanılmasının zorunluluğunu ve önemini anlatıyorduk. Korku ve kaygılardan uzak, açık devrimci değerlerin ve direnişin propagandasını yapıyorduk.

Herkes bize sevgi, saygı ve güvenle ama biraz da korkuyla bakıyordu. İsmimiz direnişimizi aşmıştı, cezaevinde herkes bizi tanıyordu, biliyor ve saygı gösteriyordu. Adli mahkûmlar da aşırı saygı gösteriyorlardı. İstanbul cezaevlerindeki direnişlerden dolayı oldukça tecrübeliydik. Burada direniş tecrübelerimizi, polis ve mahkeme deneyimlerimizi anlatıyor, onlarda devrimci değerleri yeniden yeşerterek, yenilgi ve teslimiyet ruh hallerini ve korkuyu yenmeleri için heyecan yaratmaya çalışıyorduk. Birkaç hafta içinde koğuşlardaki davranışımız büyük rahatsızlık yarattı. "Koğuş sakinleri sizden rahatsızlık duyuyorlar," gerekçesiyle ikimizi de bulunduğumuz koğuştan alıp 8. koğuşa verdiler. Adliler, siyasi mahkûmların bir kesimi, personel de boş durmuyoruz diye rahatsız olmuşlardı.

Eski koğuşumuzda da gittiğimiz yeni yerde de siyasi davalardan yargılanan söz sahibi tutuklularla ilişkileri kurmuştuk. Sürekliliğini sağlamak için de haberleşme yol ve yöntemleri belirlemiş, baş-

vuracağımız şifreleri netleştirmiştik. Bu nedenle bizim bir başka bölüme gitmemiz direnişi örgütlememiz için bir avantaj oluşturacaktı. İdare kendi elleriyle bize bu kolaylığı sağlamıştı.

Bu bölümde önceki gibi adli ve siyasi mahkûmlar karışık kalıyorlardı. Koğuş yapısı ve uygulama aynı, fakat koğuşta yaşayan mahkûmlar farklı idi. Fazla siyasi mahkûm yoktu. İki koğuşta yaklaşık sekiz on kişi vardı. PKK davasından yatan hasta ve yaralı olan Akif Özdemir, DY davasından Resto, Taner Ateş, Bircan Biçer ve düğününden alınıp cezaevine getirilen Dinçer bulunuyordu. Hepsi de iyi arkadaşlardı. Fakat iyi birer devrimci değildiler. Tamamen adli mahkûmların içinde erimişlerdi. Herkes örgüt yetkililerinin ağzına, ondan çıkacak söze bakıyordu. Cezaevinde HK, DY, PKK, Rızgari, Partizan, DHB, TKEP, DS, Acil, Kawa, TDY, MLSPB ve hemen her örgüt davasından yargılanan yönetici, kadro ve sempatizan arkadaşlar vardı. Bu koğuşta direnişi örgütlemek için, Rıza ile konuşarak sigara kâğıdının alüminyum kısmını sökerek elde ettiğim ince pelür kâğıdına bir çağrı yazdım:

> "Bütün devrimci örgütlere, yönetici, kadro ve sempatizanlarına çağrımızdır!
>
> Adana Cezaevi'ndeki devrimci tutsakların içinde bulundukları durum tam anlamıyla devrime ihanettir. Bizi biz yapan devrimci değerlere ters düşerek, bu değerler ayaklar altına alınıp, teslimiyetin, ihanetin batağına gırtlağına kadar batırılmıştır. Baskı, dayak, işkence ve çeşitli cezaların korkusu içinde her türlü insani, sosyal, yaşamsal haklardan vazgeçilerek, adeta siyasal kimliklerinizden arınarak birer adli mahkûm statüsüne düşürülmüşsünüz. Kimse kendi devrimci kimliğine sahip çıkamıyor. Herkes devrimci kimliğini ret ederek 'sıkıyönetim suçlusu' olmuş.
>
> Ben devrimciyim diyen, herkese soruyoruz? Bize devrimci kimliğimizi sıkıyönetim görevlileri, asker, gardiyan ve cezaevi idaresi mi verdi? Bize devrimci kimlikleri onlar mı verdiler ki geri alıyorlar? Bu utanç verici durumdan kurtulmalısınız! Denizlerin, İbrahimlerin, Mahirlerin, Kemal Pirlerin takipçisiyiz diyen sizler, onların devrimci isimlerini ağızlarınıza almak için bu utanç verici teslimiyet batağından kurtulmalısınız! Silkinip ayağa kalkarak, korku zincirleri-

nizi kırarak, askerî yaptırımlara, yemek duası ve gerici derslere, her türden devrimci iradenizi kıran uygulamalara karşı başkaldırarak; ancak o zaman onlara layık birer yoldaş olabilirsiniz!

Ne oldu Adana'nın yağız, yanık, mert, sözünün eri küfürbaz delikanlı yiğitlerine? Çukurova'nın o isyankâr boyun eğmez, gözü kara siz gençleri ne hale gelmişsiniz? Kendinize gelin! Devrimci değerleri, uğruna binlercesi yaşamını feda eden can yoldaşlarınızın anılarına böyle mi sahip çıkacaksınız?

Arkadaşlar, cezaevindeki yaşamınızı geriye dönüp, yaptıklarınızı bir bir gözden geçirin! Hangisi bir devrimci olarak size yakışıyor? Devrimciyim, sosyalistim, komünistim diyememek mi? Her gün defalarca yüksek sesle zorla İstiklal Marşı söylemek mi? Cami imamlarının verdiği gerici derslere katılmak mı? Komün yaşayamamak, dayanışma ve paylaşım içinde olamamak mı? Yoksa bir siyasi mahkûmla bir araya gelememek mi? Her öğün inanmadığınız halde yemek duasında bulunmak mı? Asker denetiminde bağıra, çağıra spor yapmak mı? Hangisi size yakışıyor? Zihinsel olarak beslenemeyip idarenin kafa yıkayan kitap ve gazetelerini okumak, boncuk örmek, politik yaşamdan ve değerlerden uzaklaşmayı nasıl kendinizle bağdaştırabiliyorsunuz? Bir düşünün!

Değerli arkadaşlar! Mümkün olan en kısa bir zaman dilimi içinde bütün hazırlıklarımızı yaparak, direniş bayrağını kaldırarak süresiz açlık grevine başlanmalı, bütün haklar verilinceye kadar sürdürülmelidir. Bu utanç verici koşullara bir an önce son verilmelidir. Sizler de bizim gibi direnebilir, bütün bu hakları alabilirsiniz... Zordur ama imkânsız değildir. Yeter ki; birlikte hareket edelim, birlikte direnişe geçelim! Korku ve kaygılardan uzaklaşalım. Kendinize inanın, güvenin! İstanbul cezaevlerinde bunu başardık burada da başaracağız. Mümkün olan en kısa sürede cevaplarınızı bekliyoruz. Bu notun ulaştığı yoldan bize geri ulaşabilirsiniz.

Devrimci selamlar,

TİKB"

Bu yazıyı koğuşta bulunan her siyasi tutukluya okutarak koğuşlardaki örgüt sorumlularına ve kadrolarına iletilmek üzere hazırlıklara başlamıştık. Geldiğimiz koğuşta olduğu gibi yaşamımız bu-

rada da aynı sürüyordu. Örgüt temsilcisi, kadro ve sempatizanlarla haber yolluyorduk. Fakat bu notu nasıl bütün koğuşlara ve müşahadeye ulaştıracaktık? İstanbul cezaevlerinden edindiğimiz tecrübeleri burada işlevli kıldık. İletişim kurmak oldukça kolaydı. Gardiyanlar üzerinden, sigaraya gizlenmiş notu bir başka arkadaşa sigara yollar gibi gönderiyorduk. Buranın gardiyanları işkencede başarılı olsalar da devrimci yöntemler konusunda oldukça bilgisizlerdi. Tabii yanında onlara da bir paket hediye etmek artık usul haline gelmişti. Fakat bu pek sağlam değildi. Gardiyan cimrilik yapıp paketin ikisini de içerse notun ortaya çıkma ve kaybolma ihtimali yüksekti. Karşı koğuşlarla havada parmakla yazı yazarak düşünce alışverişinde bulunuyorduk. Ötekiler başlangıçta biraz zorluk çektiler ama bizim için pek zor olmuyordu.

Kaldığımız 8. koğuşta eskiden bizim sempatizanımız olan bir arkadaş vardı. Sohbetlerimizde bize güven vermişti. Bütün yaşamını, geçmişini anlatmıştı. Yemek işinden de iyi anlıyordu. Mutfağa aşçı olarak girmesi için yönlendirdik. Bu konuda ikna oldu ve gönüllü olarak mutfakta aşçılık yapmak için başvurdu.

Bu arkadaşa sohbetimiz içinde suçunu sordum.

– Suçun ne senin? dedim.

– Arabanın yerini izinsiz değiştirmek.

– Ne yani bundan mı yatıyorsun? Özür dileseydin, park ihtiyacım vardı, izin almadan yerini değiştirdim deseydin.

Güldü.

– Yoldaş böyle suç olur mu, sen de bizim âleme çok yabancısın. Araba hırsızlığı.

– Anlaşıldı. Ziyaretine kim geliyor?

– Nişanlım.

– Kaç yıldır nişanlısınız?

– Sekiz yıldır nişanlıyız, beş yıldır da ziyaretime geliyor.

– Neden evlenmediniz?

– Hiç sorma! 1978'den beri nişanlıyım. Bizim Sarı, Remzi Küçükertan engel oldu, biz ona Orhan Baba derdik. Ben nişanlandığım yıl birkaç ay sonra evlenecektim. Aslanım acelen ne yakında devrim yapacağız, o zaman sana güzel düğün yapar, evini de dayar döşeriz, demişti. O gün bu gün biz hâlâ devrim yapacağız ve

sonra da evleneceğiz. Aradan tam sekiz yıl geçti kızcağız nişanlım olarak hâlâ gidip geliyor. Şimdi devrim falan yapacağımız da yok! Generaller karşı-devrim yaptı bizler de yıllardır içerideyiz. Çıkınca evleneceğiz.

Adana ağzıyla, kendine has abartılı anlatımının sonunda, acı acı güldü. Ben de kendimi tutamadım. Bir gülme krizi tuttu. Vay be Remzi, devrim yapacağız diye adamın evlenmesini erteletmiş. Neyse yaşın genç, tahliye olunca evlenirsin. Rıza kahkahayla gülüyor, hiçbir şey söyleyemiyordu. Bu arkadaş mutfağa aşçı olarak girmek için idareye dilekçe verdi. Aşçıya ihtiyaç olduğundan iki gün içinde çalışmaya başladı. Yemeği almak için sakıncalı olmayan her kişi koğuşlardan sırayla gidiyordu. İyi bir iletişim ağıydı, günde üç kez yemek saatlerinde hızlı bir ulaşım ağını örgütlemiş olduk. Gönderdiğimiz notlar topluca ona ulaşıyor, o her koğuşun yemekçisi üzerinden makarna, pirinç ve bulgur pilavının içinde bütün koğuşlara ulaştırıyordu. Koğuşta bulunan arkadaşlara yemekleri getirecek kişileri kendilerinin belirlemesi gerektiğini ısrarla anlatmıştık. Kadınlar koğuşu hariç bütün koğuşlara sık sık hızlıca ulaşabiliyorduk.

Kadınlar koğuşunu ise hasta olan Akif'le çözebilecektik. Akşamdan hastaneye gidecekler anons ediliyordu. Mürüvvet'in ismi okununca, Akif acil olarak hastalanacak, Mürüvvet'le hastaneye birlikte gideceklerdi. Sadece birkaç söz söylemesi yeterliydi.

İki haftada bir banyo için hamama götürülüyorduk. Orada bir yer belirleyip notu ıslanmayacağı tarzda hazırlayacaktık. İlk veya son bölüme yerleştirilmiş notları alacaklardı. Bu haberi Akif pek zorlanmadan Mürüvvet'e iletmişti. Bu iletişim sorununu da çözmüştük. Haberleşmemizi banyo ve yemekhane üzerinden kuruyorduk.

Yeni koğuşumuza alışmaya çalışırken Akif Özdemir bizi hiç yalnız bırakmadı. Hasta ve yaralı ciğerleriyle zor nefes alıp veriyordu.

"Bundan sonra siz neredeyseniz ben de oradayım," demişti. "İçinde bulunduğumuz bu berbat durumdan, rezillikten, teslimiyet ve boyun eğişten kurtulmamız şart. Bizim önderlerimiz direnişe katılmasa bile ben ve benim gibi olanlar sizin yanınızda olacaklardır. Çünkü onlar da bu olup bitenlerden, katlanılan baskı ve

dayağa, akıl almaz uygulamalara uymaktan sevinç duymayıp büyük üzüntü yaşıyorlardı. Fakat bir çıkış yolu bulamadık. Kimse bize öncülük etmedi. Yöneticilerimiz de bize sürekli akıllı uslu olmayı önerdiler. Yeri ve zamanı geldiğinde hep harekete geçeceklerini söylediler ama bir türlü o yer ve zaman gelmedi. O büyük bilenlerden bekledik bize öncülük yapmalarını. Ama onların direniş diye bir dertlerinin olmadığını geç anladık. Anladığımızda, farkına vardığımızda da iş işten çoktan geçmişti. Biz de yaşananları kanıksamış, bu teslimiyeti benimsemiştik. Ama artık bu teslimiyete son verelim dostlar. Bu örgüt sorunu değil, gerekirse tek tek devrimci tavır alınmalı. Direnişe katılanlar ve katılmayanlar diye safları ayırmalıyız. Bunu başaramazsak bu teslimiyet bataklığından kurtulamayız. Siz bize büyük bir moral ve direnç kaynağı oldunuz. Gözümüzü açtınız. Devrimci, sosyalist ve yurtsever olduğumuzu hatırlattınız. Ben cezaevinde herkesi tanıyorum. Kim direnişe katılır, kimler katılmaz, kimler örgüt yöneticilerinin sözünden çıkamayıp teslimiyet bataklığında kulaç atarlar ben tek tek sana sayayım. Bazıları var ki hiç umut besleme, onların 'Biz de katılırız,' demagojilerine sakın aldanma,"

– Sağol Akif, bunları anlatman iyi oldu, dedim.

– Bektaş, sizden biri vardı, ayağına yaz kış hiç çorap giymezdi. Sana da çok benziyor. Adı Ayhan'dı ya da öyle diyorlardı. Bize gelip kalıyordu. Sizin arkadaşları tanıyorum. Çok da seviyor, değer veriyordum. Destek oluyordum ama ayrı yapılardaydık. Komando Tahsin'i, Kuntakinte Ramazan Özkan'ı ve daha birçoklarını tanırım.

Akif Özdemir yıllar sonra *Yılanlı Cezaevinde Direniş* isimli kitabında buranın durumunu bakın nasıl anlatıyor:

> "TİKB'lileri unutmuştuk. Öyle ya bizce onlar ya öldürülüp ya da geri gönderileceklerdi. Yukarıdaki koğuşa çıkarılanların TİKB'li olduğunu sanmaksa mümkün değildi. Çünkü biz, bu TİKB direnişçilerini hiç görmemiş olsak bile, görmüş gibi tarif edebilirdik. Bir direnişçi hele bu şartların direnişçisi uzun boylu, kalın kaşlı, sert bakışlı olmuştur hep hayallerimizde. Sert bakış? Yahu bu adamlar ne kadar rahat bakıyorlardı. Hem Adana Cezaevi'nde ko-

ğuşa yeni gelsin hem de bu kadar rahat olsun! Gardiyanların, onlarla yürüyüş şekli sanki tutsağa değil saygın bir müşteriye odasını gösteren, otel uşaklarını hatırlatıyordu.

Olurdu olmazdı kuşkularıyla yukarı koğuşa çıktım. Tereddütle onlara yaklaştım ve geçmiş olsun dedim. Teşekkür ettiler. Hafif sarışın daha çocuksu yüzlü olanı dikkatimi çekti bir yerden tanıyormuşum gibime geldi. Evet evet doğruydu bu TİKB'li Ayhan. Ama buradaki TİKB'lilerin hiçbirinin ismi böyle değildi. Öyleyse iki isimden birisi kod ismiydi. Acaba buradaki mi dışarıdaki mi? Ayhan zannettiğim dosta ismini sordum 'Bektaş' dedi. Aylardır tüm cezaevi bu dostların isimlerini konuşurduk. 'Karakaya' deyip tamamladım. 'Evet' dedi.

Aşağıda büyük büyük bir canlılık vardı. Karşı pencerelerde bile korkmadan konuşuluyordu. 'Gerçekten geldiler mi? Gözünüzle gördünüz mü?' Öbürü cevap veriyor. 'Merhaba bile dedim yahu!' Ben de birilerine bir şeyler anlatma ihtiyacı duydum Şükrü'yü buluyorum. Bahçe merdivenlerinin başında, hem konuşuyor hem de TİKB'lilerin aşağıya inmelerini bekliyoruz.

Taner geçiyor yanımızdan, Şükrü Taner'e bir laf dokundurma ihtiyacı hissetmiş ki; 'Nasıl Taner? İstiklal Marşı'nı da kaldırırlarmış gördün mü? Taner hiç utanmadan sertçe, 'haberimiz var, bizimkiler dün konuştu, kaldırmazlarsa tavır alacaktık.' Ben yüzsüzlüğün bu kadarı karşısında aptala döndüm.

Eh neler yaşamadık ki şu TİKB'liler buraya geldikten sonra. Biz bir yıl sonra da olsa, siyasi tutsaklar olduğumuzu hatırladık. Düşman bile devrimcilerin TİKB'lisine saygı duymayı öğrendi ama içimizden bazıları hele Taner gibileri, teslimiyetimiz yetmezmiş gibi samimiyetsizliğin de en berbatını yaptılar.

Dostlarım, buradaki 'samimiyetsizlik' olarak tanımladığım çirkinliğin ismi, daha da kötüdür ya kötüyü, çirkini zorunluluğun dışında, fazla hatırlamak da, isimlendirmek de istemiyorum. Yoksa TİKB'siz cezaevinde düşmana yaranma için neler yapılmadı ki; boncukçuluktan namazcılığa, Kürdistanlılıktan Zaralığa, militanlıktan uşaklığa kadar. TİKB'siz cezaevinde yılanlar vardı görülmedi, farelerle birlikte yatılmadı, İnsan yaşayamaz denilen ölüm hücrelerinde kalınmadı. İdam edilenlerin sayısı öğrenilemedi. İnfaz

günlerinde, bırakın bir slogan ya da ses çıkarmayı, 'Kalanlar sağol sun,' bile denilmedi.

Evet dostlar, işte TİKB'liler direndi, kazandı. Şimdi bugün bir bayram gibi, gibisi fazla, bayram. Ve bayram günü, açılışımızı yapacak iki büyüğümüz voltalarken konuşuyorlar. Derken 'dikkat', korkunun sesi komutan her yerde. Herkes hazır olda. Hele ben, galiba en çok korkan da bendim.

Korkunun 'dikkat'iyle nefesler bile belli bir hızla alınıyor. Sadece ve sadece bir doksanlık insan azmanı, işkenceci Hasan Avşar'ın bot sesleri duyuluyor. Tabii durum sadece, biz korkuya mahkûmlar için böyle. Hani gece mezarlıktan geçerken hortlak gördüğümüzü sanarak, on yıllık ölünün kalktığını varsaydığımızın tam tersi, burada da dikkat denince, işkenceci teğmenden başka yürüyen olmaz inancıyla başka ayak sesi duymuyor gibi olduk. Oysa TİKB'liler yürüyordu.

Kulaklarımız teğmenin ayak seslerinde olduğu gibi, tüm gözler de dikkat komutuyla teğmeni izlemekte, şartlanmasıyla da verilmemiş bir emri almıştık işte. Bu onursuz gözlerle bakıp şartlanmalı davranışımız bu defa bize yaradı. Gördük. Büyük bir gerçeği gözlerimizle gördük. TİKB'liler yürüyordu, hem de en rahat adımlarla.

Evet, TİKB'lilerin rahat yürüyüşü devam ediyor. Sert ve ritmik ayak sesleri bozulmaya başlıyor. İşkenceci onlara vurmaya değil, teslim olmaya gidiyor. Belli, her şey belli. Allahım, bazı duyularımız nasıl da güçlenmiş, yürüyüşler konuşuluyor. Biz de bu yürüyüşlerin dilini anlıyoruz ve kısaca, düşman teslim oluyor. Bir hatır soruyor, bizimkiler de, 'sana ne' dercesine bir şey söylüyorlar.

O, bir doksanlık işkenceci, öküze dönmüş boğalar gibi şalpa şalpa, benim pansumanımı yaptığım pencereye yakın olan kapıdan çıkıp gidiyor. Ve bir daha da hiç 'dikkat' sesi duyulmuyor. Ama TİKB'li dostlar da 'bu yetmez' diyor. Ve değişim başlıyor kötüden, çirkinden iyiye doğru.

Biz onları yalnız bırakmamıza rağmen direndiler, hem de ölümüne ve kazandılar. Yetmedi gözümüzün önünde sergilediler. Zulmün başı Hasan Avşar'ı da ayaklarına getirdiler ve bizi zaferlerine ortak edip daha yeni zaferlerin müjdesini de verdiler.

TİKB'lilerin verildiği sekizinci koğuşta her şey değişmişti. Değişmeyen tek şey camiye gidenlerdi. Demek TİKB'liler, camiye gidenlere sevgi ile bakmışlar, hatta belki 'Zamanımız olsa biz de geleceğiz hele şimdilik siz gidin bakalım,' dercesine bakmış olacaklar ki camiye gidenler azalacağı yerde arttılar ve içlerinden ikisi TİKB'lileri çok seviyordu. 'Şu TİKB'liler hele hele Bektaş var ya, bu bir de komünist olmasaydı vallahi evliya olurdu,' deyip duruyorlardı.

Çok sonraları öğrendik ki Adana Yılanlı Cezaevi'ndekiler teslimiyetten direnişe resmen dönüştüler. Tüm işkencecilere, 'Biz yaptık siz yapmayın,' dedirtip, zulme geri adım attıran, olmaz diyenlere oldu dedirten, 24 Aralık Direnişi'nin notlarının büyük bir kısmını bu camicilere koğuştan koğuşa, ağızdan ağza iletmişler. Yılanlı cezaevinin camisi TİKB'lilerin postahanesi olmuştu."[1]

Akif'in dostça açıklamalarına, "Tamam Akif önemli değil, bugün burada ne yapmamız gerekiyorsa onlara kafa yormalıyız," diye yanıt verdim. "Sen hastalığın nedeniyle her yere rahat girip çıkıyorsun. Bizim düşüncelerimizi bütün arkadaşlara anlat, ulaştır." Rıza'nın derdi o anda başkaydı. "Bu gece sabaha kadar tahtakuruları üzerimde dolanıp durdular. Huylandım uyuyamadım buna bir çözüm bulalım," diyerek güldü. Beni yemiyordu tahtakuruları. Belki de vücudumda kandan çok serum olduğu için tahtakurularına cazip gelmemiş olmalıydım ki çevremde dolaşıp duruyorlardı. Fakat Rıza'nın her yanını yemiş, kan içinde bırakmışlardı, kaşınıp duruyordu. İnsan böyle bir canlıydı işte, hücrede çıplak kalır nezle olmaz, dışarıda bir yağmur damlası yataklara düşürür, hücrede lağım fareleri ve cardınlarla, kemelerle, yılanlarla, çıyanlarla yatar yakınmaz, koğuşta tahtakurusu en büyük düşmanı kesilir. Yaşam rahatladıkça sorunları başkalaşıyor insanın.

Direniş örgütlenmesine girdik, tekrar yasaklar gelmeden yıllardır bir mektup göndermeyi akıl edemediğim babama bir mektup yazmalıyım diye düşünüyordum. Fakat yaşananlardan dolayı bir türlü de yazamadım.

Koğuşa geldiğimde bir gardiyan beni yanına çağırarak bir paket filtreli sigara verdi. Sigara içmediğim halde bir paket sigara-

1 Akif Özdemir, *Adana Yılanlı Cezaevinde Direniş* (Genişletilmiş Baskı), s. 120-132.

nın gelmesi anlamlıydı. Kadınlar bölümünden geliyordu. Tuvalete gidip sigarayı seçip içinden notu bulup çıkardıktan sonra yatağıma uzandım. Bir gazete açıp, notu içerisine yerleştirerek okumaya başladım. Not kısa ve kesin ifadelerle yazılmıştı. Mersin'den haber geldiğini, cezaevindeki gelişmeleri yakından izleyerek, mektuplardan da çıkardıkları sonuçlardan sonra, Adana Cezaevi'ndeki tüm kararları Nevin'in vermesi gerektiği düşüncesinin iletildiği yazılıydı. Altında da Nevin'in imzası vardı.

Aylardır buradaydık, örgüt adına bir tek sözlerini, kararlarını duymamıştık. Nevin'i görevlendiren Mersin Cezaevi'nden Remzi. Direnişi örgütlemeye çalıştığımız günlerde, bizim de boyun eğip içeride yaptırımlara uyduğumuz kanısına kapılarak kendi kafasından kararlar alıyordu. Bu haber bayağı canımı sıkmıştı. Ben bu durumu dışarıda örgüte, hatta direkt Yaşar Ayaşlı'ya yazdım, kısa bir süre sonra hukukçular üzerinden gelen haberle, ikimizin bu cezaevinde karar mekanizması olarak çalışmamız gerektiğini bildirmişti. Kaç kişiydik, kaç kişi kaç kişiyi yönetecekti, direnen kimdi, kararları kim verecekti tartışmasına girmeyi gereksiz gördüm. Nevin bu tür yetki, sorumluluk tarzındaki davranışları pek önemsemezdi. Mütevazı davranırdı. Hatta yazdığı ifadelerde de bu düşüncelerden rahatsızlık duyarak yazdığını hissedebiliyordum.

Bu durumu nasıl algıladılar ve bilgilendiler bilmiyorum ama bir kez daha Mersin Cezaevi'ne Remzi'ye Ezopça durumu anlayabileceği tarzda yazdım. "Bizim direnememe, boyun eğme, yaptırımlara uyma sorunumuzun olmadığını bilmelisin," dedim. Koşullar neyi gerektiriyorsa onu yapacağımızı bilmeni ve anlamanı isterim. Zerre kadar sarsılmayacağız, gerisi yalan, iftira, yanlış duyum ve bilgilenmedir. Önümüzdeki günler, yeni yıl ne çok şeylere gebedir bilemeyiz. Üç ay koğuşta kalmayı, koğuşları ayağa kaldırmayı, bunu yaparken de kurallara da uymadığımızı anlatsam da anlamak istemiyordu. Yanıtları ilginçti. Desteklemek, cesaret vermekten çok hayal kırıklığı yaratmaya yönelikti. "Mamak'a girenler çıkmak isteseler de bir daha belini doğrultamayıp silkinip çıkamadılar, siz mi çıkacaksınız?" diye zılgıt çeken mesajlar gelmeye başlamıştı. Doksan günü bulmadan tufan kopacak dediysem de bir türlü anlatamadığımdan, kendi doğru bildiğimi yapmaktan başka ça

rem kalmamıştı. Onu dinlemek cezaevinde yatan bütün siyasileri gözden çıkarmak demekti. Direnmeye hazır mahkûmları da dikkate almadan ikimizin tekrar hücrelere dönmesi anlamına gelecekti. Doğru bildiğimi yaptım.

Biraz kendime gelmiş, temiz hava bol gıda ve ilaçlarla ayaklanmıştım. Mahkemeye çıkacaktık. Defalarca mahkemenin istemesine karşın ilk kez çıkıyorduk. Rıza ile kapıaltına çağrıldık. Diğer bazı arkadaşlar önceden mahkeme arabasına konulmuşlar, en son Adil, Rıza ve ben kalmıştık. Orada beklerken bir de baktım ki Rıza ile itirafçı Adil Özbek'i aynı kelepçe ile birbirine bağlamışlar. Rıza şaşkın şaşkın bakıyordu. Gardiyana çıkıştım "Derhal bu alçağı çözün yoksa dönüşte ölüsünü size teslim ederiz," dedim. Ben sert çıkışınca teğmeni çağırdılar.

"Siz bizimle alay mı ediyorsunuz, yoksa yeni suç işlememiz için tahrik ve teşvik mi etmek istiyorsunuz? Tahrik etmek istiyorsanız buna gerek yok. Zaten onun kalemi kırıldı, cezası kesildi. Siz sadece bunu öne almış olursunuz," diye bağırdım. Teğmen, "Gene Bektaşlığını yaptın. Çözün, çözün şunu ayrı bağlayın," diye emretti. Rıza'nın kelepçesini Adil Özbek'in kolundan çözerek, ayrı kelepçelediler. Adil'i de ayrı kelepçeledikten sonra ayrı arabalarda mahkemeye getirdiler.

Mahkeme o bilinen kimlik yoklamasından sonra rutin işleyişiyle sürdü. Adil Özbek arka sıralarda askerlerin arasında duruşmaya katıldı. Duruşma İstanbul'dan gelecek yoldaşların getirilmesi için celp yazılması talebinden sonra ileri bir tarihe ertelendi.

Koğuşlarımıza döndüğümüzde bizi sevinçle karşılayan, direnişten yana olan bazı arkadaşlar bir kısım siyasetlerin düşüncelerini öğrenmişlerdi. DY, KUK, HK'nın dışındaki örgütler direnişe evet demişlerdi. Ötekiler değil ama HK'nın böyle tavır alması beni şaşırtmamıştı. Tavırlarını İstanbul'dan biliyordum. İstanbul'da merkez komite üyeleri de başta olmak üzere sürdürülen direnişlerde tam anlamıyla yer almamışlardı. HK'lılar bizleri tasfiyeci, karşıdevrimci ilan etmişlerdi, ama kendileri bir şekilde devletle anlaşma yolunu hep bulmuşlardı.

Yukarıda söylediklerim siyasi bir kinin ürünü değil. Şimdi dışarıdayım, çok fazla deneyim sahibi oldum, siyasetlere, insanlara da-

ha farklı bakabiliyorum. Bu yapımla bu sözleri söylüyorum. Çünkü bizleri gerçekten çok fazla üzdü onlar.

Direnişe katılmak isteyen örgütlerin temsilcileri nasıl bir direniş örgütleneceği konusunda düşüncelerimizi öğrenmek istediklerini iletmişlerdi. Bu habere Rıza da ben de çok sevinmiştik. Fakat henüz yoğun bir sevinç için daha çok erkendi. Bu ihanet ve teslimiyet bataklığından öyle kolay çıkılacağı düşüncesine kapılmamalıydık. Çünkü bütün siyasetler katılmıyorlardı. Katılmayanlar kendi durumlarını güçlendirmek için direnişten yana olanları etkileyerek vazgeçirme yönünde çaba içine gireceklerdi. Bu siyasi hareketlerin kararlarını etkilemese bile direnişe katılacaklar üzerinde etkili olma durumu söz konusu olacaktı. Dolayısıyla direnişe katılım sayısı düşecekti. Bu tür olayların benzerlerini İstanbul cezaevlerinde yeterince yaşamıştık. Bugüne kadar cezaevindeki kurallara itaatkâr tutum ve davranışlar, teslim olmuş, boyun bükmüş, idarenin zapturaptını kabul etmiş mahkûmların idareye başkaldırısı zor ve sancılı olacaktı. İdarenin saldırısının şiddeti de olanca sertliğiyle mahkûmların başına inecekti. Acımazsızca, vahşice saldıracakları kesindi.

O halde İstanbul cezaevlerindeki gibi militan ve tereddütsüz bir direnişçi tutum almamız gerekiyordu. Son ana kadar vazgeçme olasılığına karşı ortak talepler altında direnişe katılacak olanlar sabah sayımda tek bir dilekçe örneğiyle tek tek açlık grevine başladıklarını idareye bildireceklerdi. Sayım sonrası havalandırmaya çıkıp İstiklal Marşı söylendiğinde sıraya girmeyecek, söylemeyeceklerdi. Gardiyan ve askerlerin saldırması durumunda "İnsanlık onuru işkenceyi yenecektir!" ve "Kahrolsun faşizm!" sloganları atılacaktı. İdareyle konuşulup anlaşma sağlanmadan asla açlık grevi bırakılmayacaktı. Yoğun işkence yapılması olasılığına karşı gerekirse su da alınmayacaktı. Hızla çöküşe gidecek bedenlere işkence yapmanın kısmen önü alınmış olacaktı. Bu konulardaki düşüncelerimizi bütün direnişe katılacak siyasetlere ilettik.

Bunun üzerine siyasetlerden TKEP'li Kenan Kalyon'dan gelen düşünce şuydu: Açlık grevine başlayalım fakat bu süresiz değil on beş günlük olmalı. Mahkûmların süresiz açlık grevine gitmeleri

çok zor. Süresizlik kavramı onların gözünü korkutacağından sürenin belirlenmesinin doğru olacağını düşünüyoruz.

Mahkûmları direnişte eğitmek, moral vermek ve motive etmek için ikinci bir yazıyı kaleme alarak ortak imzaya açtık:

> "Örgüt temsilcisi ve direnişe katılacak devrimci tutsaklara öneri ve çağrımızdır!
>
> Arkadaşlar bugüne kadar yapılan açlık grevlerinde genel anlayış şu: Hak kazanmak için başvurulan açlık grevi eylemleri genel olarak süresizliği içerir. Çünkü süre belirtilen eylemlerle haklar elde edilemez. Nasıl olsa eylemin süresi belli. Günü geldiğinde bırakılacağı bilinir. İdare de bugüne kadar beklemeyi tercih eder. Dolayısıyle da istek ve taleplerimiz kabul edilmez. Genellikle destek ve protesto eylemlerinin süresi ve günü baştan bildirilir. Bu nedenlerden dolayı açlık grevi eylemimiz süresiz olmalıdır. Bitirilip veya sonuçlandırılması eylem içinde idarenin tutumu, direnişçilerin genel durumunun değerlendirilmesinin sonucunda çıkacak ortak kararla belirlenir. Bitirilmesi ve sonuçlandırılmasına ortak irade karar verir.
>
> Somut taleplerimiz:
>
> – Askerî yaptırımlara, yemek duasına, zorunlu spor ve gerici eğitime, baskı ve işkenceye, keyfi uygulamalara son verilmesi;
>
> – Mahkeme kararıyla yasaklanmamış dışarıda satılan her türlü kitap, gazete ve dergilerin içeriye alınması;
>
> – Koğuş başkanlarının yüz kızartıcı adli mahkûmlardan seçilmesine son verilmesi;
>
> – Siyasi mahkûmların düşünce ve kanaatlerini terk ve inkara zorlayan her türlü uygulamalara son verilmesi;
>
> – Yukarıda sıraladığımız taleplerin yerine getirilmesi için siyasi tutuklular olarak Süresiz açlık grevine başlıyoruz, biçiminde formüle ettiğimiz dilekçe direniş sabahı görevlilere verilecektir. Diğer örgütlere de son bir çağrıyla direnişin başlama tarihi daha sonra direnişe katılacak devrimci tutsaklara bildirilecektir. Devrimci selamlar."

Bu yazıdan sonra tüm tutsaklara yönelik ortak imzalı bir bildiri ulaştırıldı:

"Bütün devrimci tutsaklara çağrımızdır!
Ben devrimciyim, sosyalistim, komünistim, yurtseverim diyen tutsaklar! Adana Cezaevi'ndeki ihanete, teslimiyete, boyun bükük sıkıyönetim suçlusuyum diyerek devrimciliği inkara zorlanan devrimciler! Boyun bükmeye, diz çökmeye artık yeter diyoruz!

Askerî yaptırımlara, gerici derslere, zorunlu spora dur diyoruz! Ezilmeye, horlanmaya, aşağılanmaya hayır diyoruz! Baskı ve işkenceye son diyoruz! Düşünce, inanç ve değerlerimizi beyinlerde saklamaya son vererek sizleri haykırmaya çağırıyoruz! Önünüzde iki yol var. Ya ihanet batağında yüzeceksiniz, ya da silkinip ayağa kalkarak devrimci kimliğinizi kuşanacaksınız! Ya okuduğunuz marşlarla devrimci değerlerinizi inkar edeceksiniz ya da teslimiyete karşı ayağa kalkıp devrimci sloganları haykıracaksınız. Ya gerici derslere katılarak bilimsel sosyalizme küfredeceksiniz ya da yaşasın devrim ve sosyalizm diye sesinizi yükselteceksiniz. Ya zorunlu spora katılarak iradenizi asker postallarının altında ezdirmeye devam edeceksiniz ya da boyun eğmeyip yeniden devrimci iradeyi kuşanacaksınız. Ya hacı hocalar gibi yemek duası okumayı sürdüreceksiniz ya da materyalizme sarılıp devrimci marş ve sloganlarınızı haykıracaksınız. Ya Hasan Avşarların, Mustafa Gezerlerin, Kasım Çakmakların ayaklarını yalamaya devam edeceksiniz, ya da diz çökerek yaşamaktansa ayakta ölmeyi yeğleyerek onuru ve devrimci iradeyi koruyacaksınız. Önünüzde iki yol var. Bir yanda direniş diğer yanda teslimiyet. Bir yanda onurlu bir yaşam, diğer yanda boyun büküp diz çökmüş sefil bir yaşam! Ya Denizlerin, Mahirlerin, İbrahimlerin, Kemal Pirlerin direnişçi yolundan gideceksiniz ya da bir daha onların isimlerini ağızlarınıza almayacaksınız! Karar sizin! Tercih sizin!

TİKB, PKK, ACİL,TKEP, TKP/ML, DHB, DS
Not: 24 Aralık'ta sabah sayımla birlikte direnişe başlıyoruz."

Notları mutfakta çalışan aşçı arkadaş üzerinden ulaştırıyorduk ama bir süre sonra bu yol açığa çıkmış, aşçı yemekhaneden alınmıştı. Yemekleri dağıtanları da idare seçiyordu. Yeni bir iletişim ağı kurmak zorundaydık. Her gün namaz kılmak için iki kez mescide gidenler vardı. Bizim koğuştan da Bingöllü iki Kürt kardeş sü-

rekli camiye gidiyorlardı. Diğer bölümlerden gelenler de oluyordu. Bu iki Kürt kardeşle havalandırmada volta atarak uzun uzun sohbet ettim. Direnişlerimizden dolayı bize büyük saygı besliyor, değer veriyorlardı. Herhangi bir isteğimiz olduğunda asla geri çevirmiyorlardı. Kürt ulusunun o ezilmiş yanını, saf, temiz ve olanca güzel özeliklerini taşıyorlardı. Tanrıya inanan, dürüst ve son derece saygılı kişilerdi. Yalanları, dolanları yoktu. Onların inançlarına, değerlerine saygılı olmamdan dolayı bazen "Her komünist senin gibi olsa ben de komünist olurdum," diyordu. Büyük kardeş bir keresinde,

– Allah'a inanarak da komünist olunmuyor mu? diye sordu ve düşüncesini açıkladı. Siz haktan, hukuktan, eşitlikten, kardeşlikten, paylaşım ve dayanışmadan yanasınız. Siz baskıya, zulme, işkenceye karşısınız. Siz insanın insanca yaşayacağı bir düzen istiyorsunuz. Siz yalana, dolana, ahlaksızlığa, namussuzluğa da karşısınız. Siz bir de Allah'a karşısınız, o da sizinle Allah'ın arasındaki mesele! Benim ibadetime, Allah'ıma karışmazsanız ben de Allahlı komünist olurum. Ne yapalım siz de Allahsız komünist olun.

İkimiz de komünist olmuştuk, o Allahlı, ben Allahsız! Sonunda, namaza gelenlere gönderdiğimiz notlarımızı ileteceklerdi. İdare hiç şüphelenmiyordu. Bizim yazışmalarımız namazdan namaza hızla gidip geliyordu. İki hoca kardeş notu götürmek için kendi aralarında ben götürüp getireyim diye tartışıyorlardı. Ama büyük ağabey kardeşine kıyamadığı için onu azarlayarak kendisinin götürmesi gerektiğinde, bu görevin kendisine verilmesinde ısrarlı oldu. Ben de kabul ettim. Çünkü söz büyüğündü. Notlar gidip gelmeye başladı. "Namaz sırasında notu nasıl veriyorsun?" diye sorduğumda kendine has özelikleri ve Kürtçe-Türkçe karışımı kırma cümleleriyle zevkle anlatıyordu:

– Allahsız komünist! Ben Allah'a inanan Müslüman bir komünist olarak, Müslüman Kürt kardeşin biraz heyecanlanıyor. Ama çaktırmadan notu vereceğim Müslüman kardeşimle namazda yan yana duruyorum. Başımızda hoca var ama ibadet ederken hiç kimsenin aklında benim böyle bir şey yapacağım, diğer koğuşlara not taşıyacağımdan değil kul, Allah bile şüphelenmez. Boynumu sağa sola çevirirken, duaları okurken gözlerimi çaktırmadan gezdirerek

bakıyorum. Eğilip çömelip kalkarken vereceğim kişiyle yan yana olduğumuzdan bakışarak göz göze geliyoruz. Yere oturup duayı okuyarak, anlımızı yere değdirip kalkarken notu elimin içine alıyorum. Yanımdaki başını yere koyup duayı sürdürürken elimi eline yaklaştırarak notu elinin altına itiyorum. O da eğilip kalkarken elini başına yakınlaştırıp başındaki terliğinin kenarına yerleştiriyor. Çıkarken de "M.'ye selamlarımı söyle," diyerek vereceği sahsı söylemiş oluyorum. Böylelikle o şahıs da kime vereceğini anlıyor. Öğle namazında verdiğimde akşam namazında cevabını alıp geliyorum. Nasıl, iyi yapıyor muyum?

– Harika! Elbette yaptığın iş önemli, dedim gülerek. Müthiş bir buluş. Dayak, işkence, hücre cezalarını göze alarak bir insanlık görevi yapıyorsun. Hocam bu görevin karşılığı mutlaka cennettir.

Cezaevi camisi bizim postahanemiz olmuştu. Abdülkerim ve Abdülmecit notlarımızı camide namaz kılanlar üzerinden götürüp getiren postacılarımız olmuşlardı. Böylelikle direnişin örgütlenmesine bazı devrimci geçinenlerden daha büyük katkı sağladılar. Direnişe katılmayan siyasiler ise ne bize, ne onlara sıcak bakıyorlardı. Onlara hep mesafeli durdular.

Böylelikle hocamız direnişin örgütlenmesinde not taşıyarak desteklerini sundu. Direniş gününe kadar da, bana çoğu zaman "Sen çok aç kalmışsın," diye hazırladığı yemeklerden ya da ailesinin getirdiği yiyeceklerden getiriyordu. "Sen iyi beslen yine aç kalacaksın. Sizin hücrede yemek yemediğiniz günlerde ben de burada yemek yiyemeyeceğim. Yediklerim boğazımdan geçmez. Hep sizi düşüneceğim, sizin için Allah'a dua edeceğim," dedi.

24 Aralık Direnişi

Yarın 24 Aralık 1984. Adana Cezaevi için tarihi bir gün. Koğuşa geleli tam seksen altı gün oldu. Direnişi örgütlemek için önümüze üç aylık bir süre koymuştuk. Bu üç ayı geçirmemek için de 24 Aralık gününü seçmekte ısrarlı oldum. Direnişten yana olan bazı arkadaşlar direnişin yılbaşı sonrasına bırakılmasını istiyorlardı. Ama ben Adana Cezaevi'nde en fazla üç ay içinde direnişi örgütleyeceğimizin sözünü Mersin Cezaevi'nde yatan Remzi'ye vermiştim. Onlar bu direnişi örgütleyebileceğimizden pek umutlu değillerdi. Bu direniş bana büyük haz verecekti. O güne kadar bir bakıma örgüt yöneticilerinin emirleri ve örgütlemeleriyle direnişlere girmiştik, bu kez bir direnişi örgütleyen konumundaydık, elbette başka bir zevki olacaktı bunun. Çünkü direnişin olmadığı, teslimiyetin yaşandığı, her türlü siyasal kimlik ve yaşamın yok edildiği bir ortamda direnişi örgütlemek, teslimiyeti yerle bir etmek, diz çökmüş, boyun bükmüş tutsakları ayağa kaldırmak, başını dik tutacak noktaya getirmek, yeniden yüzlerce devrimcinin bilincini ve iradesini kuşanmasını sağlamayı başarmak elbette devrimci bir görevdi. Bu bana büyük bir heyecan veriyordu. Onlarca, yüzlerce devrimcinin direndiği yerlerde bir direniş örgütlemek, farklı farklı eylem biçimlerine başvurmak çeşitli kazanımlar elde etmek teslim olmuş bir cezaevine göre daha kolay-

dı. Çünkü seninle birlikte direnen, kafa yoran onlarca, yüzlerce devrimci bulunuyordu yanında. Fakat teslim olmuş bir cezaevini ayağa kaldırmak, direniş örgütlemek, onlara önderlik yapmak ve öncü misyonunu kuşanmak çok daha zordu. Zor olan bu görevin başarılı olacağı düşüncesi bile, bana büyük bir heyecan ve haz veriyordu. Cezaevlerinde mücadele içinde en fazla bu direnişten "zevk" aldım, kıvanç duydum. Onlarca devrimcinin silkinip ayağa kalktıklarını görmek ve yaşamak, idareye başkaldıran isyankâr kimliklerini yeniden kuşanmalarını, onların bundan duydukları gururu gördükçe ve bundaki payımı anladıkça büyük bir iş başardığımıza inandım.

Yarın son gün, eylemin heyecanı akşamdan koğuşta direnişe katılacak bütün arkadaşları sardı. 8. koğuşta beş altı kişi vardı. Alt koğuşta da birkaç kişi yemekten sonra sohbet edip, volta atıyordu. Yarınki giyecekleri elbiselere kafa yoruyorlardı. Soğuk ve dayağa karşı kalın elbiselerini giyeceklerdi. Kafalarında olan soruları gidip geldiklerinde bana soruyorlardı. Onları ürkütmeden, moral vererek, direnme yönünde telkinlerde bulunuyordum.

– Bakın bana ölüm orucunda 74. günden sonra ölümden yaşama döndüm. Daha tam iyileşmeden burada da haftalarca açlık grevi yaptık. İnsan öyle kolay ölmüyor. Siz yıllardır açlık grevi yapmamışsınız. Direnecek, bu teslimiyet rüzgârını dağıtabilecek güçte ve bilinçtesiniz. Bunu başaracağız, Adana'nın işkenceci zebanileri belki bize çok yoğun işkence yapacaklar ama sonunda geri adım atacaklar. Siz de onlara yenilgiyi yaşatacaksınız. Yeter ki buna inanın, birbirinize kenetlenin, direnişte birbirinizi yalnız bırakmayarak kitleselliği koruyabilirsek başarımız kesindir.

Herkes kalemi eline alıp kâğıda taleplerimizi sıralayan dilekçelerini yazmaya başladı. Bitirip açlık greviye başladıklarını ifade edip isimlerini yazarak imzalarını attılar. Umarım yarın sabaha kadar caymalar olmaz. Vazgeçmeler olmaması için dilekçeleri topladım. Sabah erkenden koğuş başkanına verdik. O da okumuş, adeta şok olmuştu!

– Ne oluyor, neden böyle bir şeye girişiyorsunuz? Ezilirsiniz, sizi kötü hırpalarlar. Onlar bu taleplerinizi kabul etmezler. Bize de zılgıt çekecekler. Hatta dövüp bağırıp çağıracaklar. Koğuşta neler

oluyor haberin yok diye beni de cezalandıracaklar. Vazgeçseniz olmaz mı? diye sızlanmaya başladı adam.

– Bu işin dönüşü yok! Boşuna kendini yorma. Sizin elinizde olan bir şey değil. Sizin korkmanız, çekinmeniz gereksiz. Sizin dışınızda gelişen şeyler, dedim. Sabah erkenden herkes kalkmıştı tedirgin ve gergin bir şekilde voltalıyorlardı. Asker, subay ve gardiyanlar en başta da başgardiyan, hepsi şok içinde, kaygılı ve sert bakıyorlardı. Bizden önce yapılan sayımlarda verilen dilekçeleri okumuşlardı. Her şeyi biliyorlardı. Sayım yapıldıktan sonra kızgın, öfkeli ve tehditkâr bakışlarla, verilen dilekçeleri katlayıp, alıp gittiler. Koridorlarda olağanüstü bir hareketlilik görünüyordu. Maltada asker, gardiyan koşturması devam ediyor, yan bölümdense "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek!", "Kahrolsun faşizm!", "İşkencecilerden hesap soracağız!" slogan sesleri geliyordu. Asker ve gardiyanlar cop ve kalaslarla koğuşlara operasyon düzenleyerek, açlık grevine başlayanları döverek koğuşlardan alıyorlardı. Gürültü, küfür, slogan ve cop sesleri, bağırtılar, allah allah naraları birbirine karışıyor, slogan seslerinin yerini bağırtılar ve çığlık sesleri alıyordu. Koridorlarda mahkûmlar dövülerek, sürüklenerek hücrelere götürülüyorlardı.

Birkaç saat sonra sıra bizim kaldığımız 8. koğuşa gelmişti. Başlarında astsubay, onlarca asker ve gardiyan hışımla içeriye daldılar. Biz saldırmalarını beklerken onlar "İsyan ediyorsanız bizimle geleceksiniz," dediler. Biz de geliyoruz diyerek öne çıktık. Onlar önümüz süre çıktılar, biz de peşlerinden koridora çıktık. Geride kalanlar, peşimizden bizi acıyan bakışlarla izliyorlardı. Biz idareye doğru maltada yürüyorduk. Malta, ayakkabı tekleri, yırtılmış elbise parçaları, kan izleriyle savaş alanı gibiydi. Biraz ileride Üsteğmen Hasan Avşar'la karşılaştık.

– Neden yaptın bunları, sana yaptıklarımın karşılığı bu mu olmalıydı, Bektaş? dedi. Gözüne dizine dursun, yaptığım insanlığın karşılığı olarak cezaevini ayaklandırdın.

– Bu baskı, dayak, işkence ve zoraki yaptırımların bu insanları bir gün isyan ettireceğini bilmeliydiniz, dedim.

– Kim isyan yaptı, kim başkaldırdı, bunları kimler ayarttı, görüşeceğiz. Götürün bunları götürün, dedi.

Beş altı kişi koridordaydık. En önde ben, bizim önümüzde birkaç asker ve gardiyanlar kapıaltı hücrelerine doğru yürüdük. Alt kapalının kapısı açıldı: "İstikamet doğru sulu hücreler." Direnişe katılanlar oraya toplanmış. Hepsi öldüresiye dövülerek, sürüklenerek, kafası, gözü, kolu kırılarak getirilmişler. Bize ise hiç dokunmadılar, hiç sataşmadılar. Onlar önde biz arkada, hücrelere kadar geldik. Bütün hücreler doluydu. İnsanlar çok hırpalanmıştı fakat hücrelerden gelen slogan seslerinden anlaşılıyordu ki moralleri oldukça yüksekti. Bu güzel işte! Yıllar sonra korku duvarlarını aştılar. Korkunun yenilip, içildiği günler artık geride kalmıştı. Tıpkı Metis koridorlarında olduğu gibi direniş sergileniyordu. Sloganlar atılıyor, marşlar söyleniyordu. Direnişçi bir tutum içindeydiler.

Hücrede, sayımızı merak ediyordum.

– Arkadaşlar direnişçi olarak kaç kişiyiz? Her hücre kaç kişi olduklarını isimleriyle söylesin. Durumu ağır yaralı olan arkadaşlar varsa doktor isteyelim. Toplam sayımız yüz beş kişi. Aramızda ağır yaralı olanlar da vardı.

Bize hiç dokunmamışlardı. Kaba söz dahi söylemeden getirip hücreye koymuşlardı.

– Sizi, hepinizi kötü dövmüşler. Bizi ise üç aydır dinlendirdiler. Sanırım bizimle özel olarak tekrar ilgilenecekler. Durum onu gösteriyor. Zaten bu cezaevine geldik geleli polis işkencesini arar olduk. Adana Cezaevi'nde başımıza gelenler pişmiş tavuğun başına gelmedi! Neyse arkadaşlar zor ve ilk olanı yaptık, bu çıkışın gerisi kolay gelir artık. Bundan sonra onların attığı her adıma karşılık biz de karşı tutum geliştiririz. Bizi çağırdıklarında, ifade almak istediklerinde ifade vermiyoruz. Hiçbir belgeyi de imzalamıyoruz. Tartışmaya girmiyoruz. Bütün isteklerimizin verdiğimiz dilekçede yazılı olduğu açıklayıp, tartışmadan uzak duracağız. Eylem içinde en doğru tavır da bu olacaktır. Dilekçeyi verdiğimiz andan itibaren de açlık grevine başlamış bulunuyoruz. Yalnız dayağın önünü almak için suyu da kesebiliriz. Tek tek tartışmalardan uzak durarak bundan sonra bizle değil temsilcimizle konuşulmasını açıkça belirtmeliyiz. Her kafadan bir ses çıkmamalı, her hücre kendi arasında bir temsilci seçmeli.

Biz direnişin içinde iç hazırlıklarımızı sürdürürken idare de boş durmayıp planlarını belirlemiş olmalı ki kapıaltı hücreleri sessizli-

ği yerini hareketliliğe bıraktı. Müdür, savcı, teğmen, asker ve gardiyanlar gövde gösterisi yapıyor, başgardiyan da hücre kapılarından "Vazgeçen, bırakıp koğuşa gitmek isteyen var mı?" diye bağırıyordu. Bir taraftan da karşı bölümde hummalı bir hareketlenme sürüyordu.

Savcı ve müdürle görüştürülerek, tutanak tutulması için, tek tek isim isim çağırmaya başladılar. İlk çağrılanlardan geri gelen yok! Acaba başka bölümlere mi koyuyorlar diye merak ediyorduk. Gidenlerden geri ilk dönen arkadaş kendisinden önce gidenlerin işkencede direnişi bırakarak koğuşlara gittiğini söyledi. Kendisi savcı ve müdürle görüştükten sonra başka bir bölüme götürüp asker ve gardiyanlar tarafından falakaya çekildiğini, meydan dayağıyla barbarca dövüldüğünü, direnişi bıraktırmak istediklerini, ancak bundan umutları kesilince geri getirdiklerini anlattı.

Bizi hücrelere aldıktan sonra Hasan Avşar, asker ve gardiyanlar ellerinde kalas, cop ve sopalarla tek tek koğuşlara girip içeridekileri tehdit etmişlerdi. "Var mı lan içinizde daha açlık grevine, direnişe katılacak, isyan ederek idareye başkaldıracak? Yüreği atıyorsa hemen şimdi çıksın görelim! Böyle bir niyeti olan varsa onu nelerin beklediğini görsün. Ona göre karar versin," diye koğuşlarda meydan okumuş, tehdit edip, küfürler savurarak geride kalanlara gözdağı vermişlerdi. Hiç kimseden ses seda çıkmamış. Süt dökmüş kedi gibi bulundukları yerde sinip kalmışlardı.

İdarenin niyeti açık ve netti. Direnişi kırmak için yetkililer yoğun işkenceyi başlatmışlardı. Bunda yabana atılmaz bir sonuç da aldılar. İfade için gidenlerden çoğu geri gelmiyordu. Sayımız giderek azalmaya başlamıştı. Hücrelerimizde herkese moral versek de pek fazla etkili olmuyordu. Gidenlerin peşinden moral vererek, "Seni geri bekliyoruz, unutma dayağın acısı geçer ama boyun eğişin, teslim olmanın, yenilginin ve bozguna uğramanın acısı ömür boyu geçmez," diyorduk, ama bu birçok insanda etkili olmuyordu.

Gidenleri dayağa hazırlayarak gönderiyorduk. Her geri dönen için onurlanıyor ve sevinç duyuyorduk. Gelir gelmez hücrelerde yara beresini temizlemeye, yer verip dinlendirerek moral vermeye çalışıyorduk. Akşama kadar işkence seansları aralıksız sürdü. Zaman zaman mahkûmların işkencede bağırtıları geliyordu. Ge-

len bu bağırtılar peşinden işkenceye alınacakları psikolojik olarak etkiliyordu. Bu bağırtılar hücrenin atmosferini de bozuyordu. Bu konuda bir kısım arkadaşlarla konuşarak işkencede mümkünse bağırmamalarını söylüyorduk. Bağırmama kararı alamazdık. Fakat bir öneri ve uyarı olarak göz önünde bulundurmak zorunda olduğumuzu da biliyorduk.

Ne yazık ki, toplam sayımızdan üçte iki fire verdik. Sıra bizim hücremize gelmişti. Aydın Balkır, Akif Özdemir, Rıza Doğan gittiler. Çok yoğun işkencelere, özel işkence yöntemlerine maruz kalmalarına, ayakta duracak halleri kalmamış olmasına karşın, gülerek geri geldiler.

Sıra en son bana gelmişti. Bilinçli olarak beni en sona bırakmışlardı. Bu direnişin mucidi, mahkûmları ayartan, onları örgütleyerek isyan ettiren, açlık grevine sürükleyen elebaşı olarak beni biliyorlardı. Dolayısıyla olanlardan beni sorumlu tutuyorlardı. Hücremden çağrıldığımda kendimden emin bir vaziyette yavaşça gardiyan ve askerlerin peşinden yürüyerek idare bölümüne çıktım. Doğru cezaevi savcısının odasına götürüldüm.

– Gel oğlum! Senin derdin ne? Bu cezaevine geldiğin günden beri ortalığı karıştırıp duruyorsun. Senden sonra bu cezaevinin huzuru bozuldu. Senden önce bu cezaevinde bu tür olaylar yaşanmıyordu. Sen geldin burayı da karıştırdın. Kendi halinde yatanlar bile olaylara karışmaya başladı. Otur, derdin neyse ne yapmak istiyorsan söyle. Biz de ona göre davranalım.

– Bizim taleplerimiz size verdiğimiz dilekçemizde yazılıdır. Bizler cezaevindeki baskı ve işkenceyi, yasakları, zorunlu İstiklal Marşı'nı, sporu, gerici dersleri ve yemek duasını istemiyoruz. Biz bunlara inanmıyor, doğru bulmuyoruz. Biz ateistiz, ama yemek duasına zorlanıyoruz. Gerici derslere, ahlak ve din dersi gibi bilim dışı derslere inanmıyoruz. Bunları çağdışı buluyoruz. Müstehcen türküler eşliğinde spor yaptırılıyor. İrademizi kırmak için her gün defalarca İstiklal Marşı söyletiyorsunuz. İçeriye gazete, kitap, dergi verilmiyor. Koğuş başkanları yüz kızartıcı suçlulardan, ihbarcılardan seçiliyorlar. Siyasi mahkûmlar yan yana kalamıyorlar, komün olarak yaşamak, dayanışma ve paylaşma içinde olmaları her şey yasak.

– Bunlardan sana ne oğlum? Siz ikiniz bunları zaten yapmıyorsunuz. Şimdi de bütün cezaevindeki mahkûmların avukatlığına mı soyundunuz? İyi bari biz bu koltuktan kalkalım sen idare et. Neredeyse cezaevinin kurallarını bu yaptıklarınla sen belirlemeye kalkıyorsun. Sen suçlusun, buraya tatile değil, ceza çekmeye geldin. Hem suçlusun hem isyankârsın. Kurallarımıza uymuyorsun. Sen uymazsan görevliler senin şöyle ya da böyle cezaevi kurallarına uymanı sağlarlar. Götürün oğlum bunu yerine, ilgilenin, rahat ettirin!

Savcı mesajı verdi. Bu işkencenin alasını yapın demekti. Ne pahasına olursa olsun boyun eğdirtin. Hizaya sokun.

Kapıaltında girişte sağ tarafa değil de sol tarafa götürdüler. Solda büyük bir odada işkence yapmaktan yorgun düşmüş asker ve gardiyanlar beni bekliyorlardı. Mustafa Gezer, Kasım Çakmak, Ali Osman Tosun, Kokulu Ahmet, Foto... Hepsi kinini, öfkesini işkence yaparak yatıştıracaklardı. Asker, gardiyan saldırısıyla meydan dayağı, tekme, tokat, yumruk, cop öldüresiye vuruyorlardı. Kendimi yerde buldum. Ayağıma falaka sopasını geçirip ipi çevirip havaya kaldırdılar. İnce gürgen çubuk ve lastik copla vurmaya başladılar. Dişlerimi sıkıyor, bağırmamaya çalışıyordum. Birisi ayağıyla boğazıma basıp nefes almamı engelliyordu. Asker botlarıyla burnuma basıyordu. İçlerinden birisi yüzüme işiyor, "Ağzına ağzına işe," diye bağırıyordu! Ayağıma inen coplarla bağırmayınca, bağırtmaya çalışıyorlardı. Ayağıma inen sopa ve copların yakıcı acısına karşın acıyı değil, onların beni döverken içine girdikleri sadist ruh hallerini izliyordum. Dilleri sağa sola sarkmış, dişleri sıkılı, ter içinde olanca gerilimi kuşanarak vuruyorlardı. Beni bağırtarak diğer mahkûmların moralini bozacaklardı. Başaramayınca kendileri benim yerime bağırmaya başlamışlardı. "Bağır bırakacağız, dövmeyeceğiz, diyerek neredeyse yalvarıyorlardı. Bağırmazsan sabaha kadar döveceğiz. Seni bağırttırana kadar devam edeceğiz. Bağır kalk git! Acımıyor mu lan senin ayağın İstanbul piçi? Senin ayağının altında teneke mi var lan puşt! Her tarafın yara bere, kan revan hâlâ bağırmamakta inat ediyorsun, öleceksin orospu çocuğu, bağır da kurtul!"

En son ben olduğum için, benden sonra dövülecek mahkûm kalmadığından, biraz ara verip üzerime su dökerek yerde yarı baygın yatmaya bıraktılar. İçlerinden birisi "Bırakın ulan şu adi heri-

fi. Dayak atmaktan biz yorulduk. Geldiği günden beri hayvan gibi dayak atıldı bana mısın demiyor! Oğlum bu dayak yemeye alışmış. Bu dayak manyağı. Götürün bunu sonra ölür mölür başımıza bela olur. Dirisiyle uğraşıp durduk, bir de ölüsüyle uğraşmayalım," dedi. Koluma giren iki asker yere basamadığımdan, sürükleyerek getirip hücreye attılar.

Öylece uzanıp kaldım hücrede. Her yanım acılar ve ağrılar içindeydi. Kol ve bacaklarım tutmuyordu. Burnum şişmiş, kan revan içinde, dudaklarım ve ayaklarım patlamış, kulaklarım duymuyordu. Kollarımın üzerine uzandım. Başım dönüyor, midem bulanıyor, kusmam geliyor, kulaklarımdan kahverengi, pis kokulu koyu kahve telvesi gibi bir sıvı, fincandan dökülürcesine akıyordu. Hiç iyi hissetmiyordum. Fakat kendimi zorlamalıydım. Bütün direnişçilerin gözü üstümdeydi. İki arkadaş beni duvarın dibine çekip duvara yaslanmamı sağladılar. Biraz kendime geldikten sonra ayaklarımın şişmemesi için iki arkadaşın koluna girip yürümeye çalıştım. Ama koluma giren insanların durumu benim gibi kötü olduğundan, onlara bu eziyeti yapamazdım. Birlikte duvara yaslanıp durum değerlendirmesi yaptık.

En son bana yapılan işkenceyle bu fasıl da bitmişti. Fakat asker ve gardiyanlar "Yarın devam edeceğiz," diye tehditler savuruyorlardı. Akşam olmuş, nöbet değişmişti. Usulen bir yoklama yapıp çekip gittiler. O akşam herkesin acılarının giderilmesi için bildik yollara başvurduk. Kendi aramızda sohbet ederek işkenceleri ve idarenin olası yapabileceklerini tartıştık. Sayımız yüz beş kişiden otuz beşe düşmüştü. Ağır işkenceler, bizi elek gibi elemiş, sayımızın üçte ikisini fire vermiştik. Müşadiyeden direnişe katılan Hüseyin Gehver, Süleyman Önder, Ali Çelik ve kadın arkadaşlarımızla birlikte toplam kırk kişiydik. Bu arkadaşlarımız başka bölümde tutulduklarından iletişim kuramadık.

Hücrede geçirdiğimiz direnişin ilk günü. Sabah görevliler topluca hücrelere gelip soruyorlardı:

– Devam edecek misiniz? İçinizde bırakıp koğuşa dönmek isteyenler var mı?

Kimseden ses çıkmıyor. Sadece komite adına konuşan arkadaşlar yanıtlıyorlardı.

– Haklarımızı verin, taleplerimizi yerine getirin topluca koğuşlara dönelim!

– Dönersiniz, daha iyi döneceksiniz, bugün henüz dayak faslı başlamadı, tehdidini sürdürdüler.

Yemek saatlerinde yemek istiyor musunuz, sorusunu usulen sorup dönüyorlardı. Bizler hücrede hiçbir şey almıyoruz. Su dahi içmeden direnişi sürdürüyoruz. Hücrelerin nemi, havasızlığı, rutubeti, lağım kokusu... Nefesimiz buharlaşıp su damlacıkları olup yere damlıyor. Bu koşullar sağlığımızı hızla bozuyordu. Suyu da içmediğimizden bedenlerimiz hızla güçten düşüyordu. Havasızlık yüzünden uykudan farklı olarak bir yarı uykulu sızma gibi bir ağırlık çöküyordu üstümüze. Beş altı gün geçmesine rağmen her gün gardiyan ve askerler yemek saatlerinde gelip yiyecek alıp almayacağımızı soruyorlardı. Yemek yemeyeli, su içmeyeli koca bir hafta olmuştu. Açlık neyse ama susuzluk çok kötü etkiliyordu. Direnişçiler arasında gece uyku halindeyken sayıklamalar başlamıştı. Su içmediğimizden idare de çekiniyordu. Uykumuzu kaçırmak, uymamızı engellemek için, hücre koridorlarında gece sabaha kadar teneke çalıyorlardı. Hücre kapılarının mazgalından üstümüze tazyikli su sıkıyorlardı. Üstümüze sıkılan sudan birçok arkadaş, su yüzüne geldiğinde ağzını açıp diliyle yalayarak dudaklarını ıslatıyordu. Sağlık durumumuz kritik aşamaya gelmişti. İşkence yapılacak durumda değildik. Bu nedenle ağırlaşan durumu da dikkate alarak, işkencenin önünün alındığı düşüncesinden hareketle, komite olarak su içme kararı aldık. Bu kararımızı idareye bildirdik. Bu kararımızı idare baştan bir zayıflık ve çözülmenin başlangıcı olarak algıladı. Fakat bu taktiksel tutumumuzun bir parçasıydı. Cezaevi yönetimi baştan su vermeme gibi bir tavır sergiledi.

– Siz yemek yemezseniz biz de su vermeyiz. Madem su içeceksiniz o halde yemek de yiyeceksiniz, dayatmasıyla geldiler.

– Bir hafta su içmeme kararımız vardı. Bu karar gereği bir hafta bitti şimdi su içeceğiz. Açlık grevlerinde su, hatta şekerli su bile alınır. Biz su içmek istiyoruz. Vermezseniz bunun sorumluluğu tamamen size aittir, dedik.

Öğlene doğru plastik şişelere su doldurularak hücrelere verildi. Herkes susuzluğunu gidermek için kana kana su içiyordu. Arka-

daşlara yavaş içmelerini, acele etmemelerini, bundan sonra susuz kalmayacağımızı söyledim.

Hücrede dayak, açlık, susuzluk, havasızlık, rutubet, nem ve kokudan dolayı iyice halsizleştik. Kulaklarımız kapanmış, gözlerimiz kanlanmış, herkesin gözünde iltihap oluşmuştu. Üstümüzdeki elbiseler dayak ve işkencede parçalanmış, çürüme noktasına gelmişti. Bizi bu hücrelerde daha fazla tutamazlardı. Bu süreyi uzatırlarsa fazla sürmeden birçoğumuz hastanelere taşınabilirdi. İdare bu durumun farkına varınca onuncu günde hepimizi orta kapalıdaki hücrelere çıkardılar. Bu sürede de açlık grevini bırakıp koğuşlara gidenler oldu. Sayımız yirmi beşe kadar düştü. Yeni yıla işkence altında, aç ve susuz hücrelerde girdik. Hava soğuk, Çukurova'nın bugüne kadar görülmemiş son yılların en soğuk kışını Adana Cezaevi'nde açlık grevi sırasında yaşıyorduk. Bu yıl kış çok sert geçiyordu. Gerçekten hava mı sert yoksa açlık grevinde olduğumuzdan, vücudumuzun direncinin zayıflamasından kaynaklı mı çok üşüyorduk, bilemiyorum. Battaniyelerimiz yoktu. Ne kadar sıkı da giyinsek, geceleri küçücük hücrelerde çok üşüyorduk. İdareden battaniye istedik. Birer adet battaniye verdiler ama ısınamıyorduk bir türlü. Eylemimiz 15. gününü doldurmasına karşın idare uzlaşmaz bir tutum sergiliyordu. Bizim dışımızdaki direnişçiler ilk kez açlık grevine gidiyorlardı. Tecrübesizdiler ve oldukça acemi tavırlar sergiliyorlardı. Bu konuda hem deney ve tecrübelerimizi hem de ölüm orucu direnişini anlatarak kafalarındaki çekince ve kaygıları gidermeye, onları uzun süreli bir direnişe hazırlamaya çalışıyordum. Birçok arkadaş açlık grevinde günlerin, saatlerin nasıl geçeceğinin hesabını yapmaya başlamıştı. Bırakma eğilimi her gün biraz daha artıyor, ufukta bir bozgun görünüyordu. Müşahadedekiler ve kadın arkadaşlarla hâlâ bağlantımız yoktu. İdare her yemek saati gelip nabız yoklaması yapıyordu. Onlara karşı kararlı bir duruş sergilesek de içte idareyi geriletecek, saldırıları püskürtecek kararlılıkta değildik.

Eylemin 17. günü teğmenle yemek saatindeki görüşme sırasında, doğal bir sohbet içinde eylem üzerine konuşuyorduk. "Biz pazarlık yapmayız, fakat isteklerinizden makul olanları yerine getireceğiz. Keyfî hiçbir uygulama, dayak ve işkence olmayacak. Yasak

olmayan gazete, dergi ve kitaplar içeriye alınacak," diye söz veriyor. Yemek duası, spor ve derslerin için zorunlu tutulmayacağını belirtti. Yalnız pazartesi sabahları havalandırmaya çıkan koğuşların İstiklal Marşı'nı söylemelerinin zorunluluğunda ısrarlı davranıyordu. Bize ayrı bir koğuş açmalarını istediğimde bunun imkânsız olduğunu söyledi.

Cezaevi Güvenlik Komutanı Hasan Avşar'a, kendi aramızda son durumu değerlendireceğimizi, bir iki saat sonra tekrar ortak düşüncemizi kendilerine ileteceğimizi belirttik.

Arkadaşlarla genel bir durum değerlendirmesi yaptık. Direnişte sayımızın iyice azaldığı, bu sayı ile direnişin genel başarısını sağlamanın olanaksız olduğu, koğuşlara dönüp tekrar kitlesel bir direniş örgütlemeyi karar altına alırsak bu koşullarda eylemin biteceği düşüncesi ağırlık kazandı. Bu koşullarda Rıza ile ben tekrar başa dönmüş olacaktık. Direniş ise aslında kırılıyordu. Bozguna dönüşmemesi için geri adım atacaktık. Veya bozgun da olsa biz sürdürebileceklerle devam edip, yeni bir evreye sıçratacaktık. Böylece cezaevinde tam bir bozgun havası esecekti. Bir daha birliktelik adına bir karar alıp ortak kitlesel bir eylem örgütleyemeyecektik. Sonuçta bizden Rıza da onlarla birlikte koğuşlara giderek direnişin tekrar koğuşlarda örgütlenmesine katılacaktı. Ben de yaptırımların hiç olmadığı müşahadeye çıkarak orayı direnişe katmanın çabasını verecektim. Esas ağır suçlular oradaydı. Tüm idam ve ömür boyu hapis cezası alanlar müşahadede kalıyorlardı. Tekli hücreler olduğu için yaptırımlar uygulanamıyordu. Ama azılı faşist katillerle birlikte havalandırmaya çıkılıyordu. Onun dışında gün boyu sürekli müşahade hücrelerinde kapalı kalıyorlardı.

Kadın arkadaşlar için ayrı bir bölüm hazırlandığını, onları oraya vereceklerini, yaptırımların olmayacağını, bunu kendileriyle konuşacaklarını söylediler. Müşahadede açlık grevine başlayanlar zaten hücrelere hiç indirilmemişlerdi. Rıza koğuşlara dönen direnişçilerle giderken, ben de müşahadeye çıktım. Aslında Rıza ile birlikte çıkmayı düşünmüştük fakat arkadaşlar ikimizin birlikte müşahade hücrelerine çıkmasını uygun görmeyip kaygılandılar. Burada direnişi bozgundan kurtarmak veya en azından görünüşü kurtarmak için birçok eksiği olan ehvenişer bir yol izledik. Kadınlar

koğuşu ve müşahadedeki direnişçilerle birlikte tüm direnişe katılanlar bir araya gelerek ortak karar alma koşullarını yaratabilmiş olsaydık belki daha farklı koşullarda yeni bir koğuş açtırma olanağını yakalayabilirdik. Ama açlık grevindekilerin ruh halleri, psikolojik durumlar kötüydü. Artık bırakmak için saatlerin hesabını yapıyorlardı. Ya böyle bir karar alacaktık ya da bırakıp gideceklerdi. Onlara bu bozgun havasını yaşatmayıp, moralli bir dönüş sağlamalıyız diye düşündüm. Diğer yandan benim sağlığım da son derece kötüydü. Düşünce sistemim korkunç derece dağılmıştı. Ayrıntıları ve ne tür taktikler geliştirebileceğimiz konusunda düşünemez bir haldeydim. Ölüm orucundan döndüğümden bu yana yaşadığım işkenceler, tekrar tekrar gitmek zorunda kaldığım açlık grevi, sağlığımı kötü etkilemiş, kritik bir noktaya girmiştim. Düşüncelerimi toplayamıyordum. Çok ileri düzeyde unutkanlık yaşıyordum. Zorunlu ve bedensel dürtülerden gelen yeme, içme, tuvalete gitme ihtiyaçları dışında işlevsizleşmiştim. Kendi ihtiyaçlarımı bile zor karşılayabiliyordum. Çamaşır yıkayıp astığımda unutuyor, ne zaman yıkadığımı, nereye astığımı hatırlayamıyordum.

Teğmen geldiğinde "Konuştuğumuz konularda mutabık olduk. Ancak ben müşahadeyi istiyorum," dedim. "İstiyorsa Rıza da çıksın," diyerek bizim koğuşa gitmememizi öneriyordu. Herkes koğuşa ben de hiçbir yaptırımın olmadığı, idamlıkların ve ömür boyu hapis cezaları almış mahkûmların bulunduğu müşahadeye çıktım. Direnişe katılanlar gittiği andan itibaren yeni bir direnişi örgütlemeye başlayacaktık. Bu genel, bağlayıcı ortak bir karardı. Direnişe katılanlar için geçerliydi. Rıza'nın koğuşa gidişi içime sinmemişti. Ama direnişe katılanlarla ve yeni katılacaklar için koğuşlarda önemli görevler üstlenecekti. Rıza ile ikimiz de müşahadeye birlikte çıksak daha mı doğru olurdu bilmiyorum. Öyle davransaydık tekrar örgütlenen bütün mahkûmların katıldığı açlık grevi direnişini örgütleyebilir miydik? Sanmıyorum. O koğuşlarda müşahade bölümünde direnişi örgütlemenin sorumluluğunu ve yükümlülüğünü omuzlarımızda taşıyorduk. Rıza'ya koğuşlarda önemli görevler düşüyordu.

Beni sol müşahadede bir hücreye verdiler. Tam da mutfağın üstüydü. O nedenle de sıcak oluyordu. İdam ve müebbet cezası alan-

lar ve idamının infazını bekleyenler vardı. Nedim Soylu, Cumali Ayhan, Hüseyin Torun, Kenan Doğan, Ali, İrfan, Hüseyin Gehver, daha birçok arkadaş ve azılı faşist Yunus ve arkadaşı da buradaydı. Cezası onaylananlar ve bir de benim gibi iflah olmaz TKP/ML davasından Ali Çelik ve Süleyman Önder vardı.

Süleyman'la İstanbul-Kartal'dan tanışıyorduk. Ben Kartal Lisesi'ndeydim, o da ortaokul üçüncü sınıfa gidiyordu. Biz okuldan çok mahalledeki politik faaliyetten tanışıyorduk. Yıllarca bölgede anti-faşist mücadele içinde birlikte yer almıştık. Temiz karakterli, uyumlu, güvenilir bir devrimciydi. Hasta koğuşunun havalandırmasına hep beraber çıkıyorduk. Bitişik hücrede Yunus faşisti de kalıyordu. Birçok devrimcinin kanını dökmüş kanlı bir katildi. Daha içeri geldiğimde fark etmiştim, devrimci mahkûmlar bu faşistlerle konuşmuyor, herkes kendi halinde yaşamını sürdürüyordu. Zımni bir anlaşma veya suskun kalma biçiminde bir denge sağlanmıştı. Hücrelerdekilerle tanışırken onun devrimci olmadığını anlamıştım.

– Bu faşist niye sizin aranıza verildi?

Cevap Yunus faşistinden geldi:

– Orospu çocuğu gelir gelmez cezaevini karıştırdın. Şimdi de buraya geldin buranın huzurunu kaçırıyorsun, dedi. Ağza alınmayacak küfürler etmeye başladı.

– Adi şerefsiz küfür et bakalım, ne olacak nasıl olsa yüz yüze geleceğiz, diyerek güçlü kuvvetli birisiymişim gibi ona posta atıyordum. Gücümüz kuvvetimiz yoktu ama Adana Cezaevi'ne yayılmış ismimiz ve namımız vardı. O alçak da bunu biliyordu. Faşist gardiyan ve görevliler cezaevinde bütün olup bitenleri onlara iletiyorlardı. Subaylarla bile dostlukları vardı. Asker ve gardiyanların denetiminde aynı havalandırmaya çıkıyoruz. Ama ya onlar ya da biz sonra çıkarılıyorduk. Havalandırmanın köşesinde volta atıyorlardı. Kapıda ise asker ve gardiyanlar sürekli nöbet tutuyorlardı. İdare onlara yönelik saldırı hazırlığını hissetmiş olmalı ki alıp başka bir bölüme koydular. Daha sonra da Mamak Askerî Cezaevi'ne götürdüler.

Müşahadede bulunan hücreler demir kapı ve parmaklıklı, tuvalet ve duşu olan küçük bir oda şeklindeydi. Tuvaleti duş olarak da kullanılıyordu. Yatak serildikten sonra bir metre genişliğinde ve

iki metre uzunluğunda küçük bir boşluk kalıyordu. Burada hareket ediyor, düzenli volta atıyordum. Günde bir saat kadar kapımız açılarak topluca havalandırmaya çıkarılıyorduk. Kantin, mektup, havalandırma, görüş yasağımız yoktu. Günde üç öğün karavana da geliyordu. Yemek duası, spor, gerici dersler ve İstiklal Marşı gibi hiçbir uygulama yoktu. Direnişten sonra kitap da verilecekti. Yıllar sonra sağlığıma kavuşup, dayaksız, işkencesiz, yaptırımların, insan onuruna yönelik uygulamaların olmadığı ruhen kendimi rahat hissedeceğim bir atmosfer vardı. Yaşamımı buraya kurmuştum, sağlık açısından kendimi toparlamak, beyin jimnastiği yapmak için okuyor, düşünüyor, mektup yazıyor, arkadaşlarla bolca sohbet ediyor, koridora konan televizyonu bazen hücre kapısının mazgalından ayakta durarak izliyordum.

Mersin yakın olduğundan görüşüme teyzemin kızı Mercan geliyor, mektup yazıyor, kart atıyor benimle yakinen ilgileniyordu. Çok duygusal naif ve müşfik, öz kardeşim gibi sıcak ve samimiydi. Çalışma gününe denk gelmezse görüşümü kaçırmıyordu. Bir yandan da evlilik hazırlıkları vardı, onu da aksatmamaya çalışıyordu. Bir de çocukluk arkadaşım, kardeşim gibi sevdiğim Hasan Yalçın zaman zaman kart yazıyordu. Hasan'la birbirimizi çok seviyor, değer veriyorduk. Küçükken Müjgan isminde bir kıza birlikte aşık bile olmuştuk. Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmez derler ya öyle bir dostluğumuz, arkadaşlığımız vardı. Bayram ve yılbaşlarında kart yazardı. Çekiniyor, adresini yazmıyordu ben de bunda ısrarlı olmadım. Uzun sürmedi, genç yaşında yaşamını yitirdi. Gönderdiği bir bayram kartında küçük bir dörtlük yazmıştı:

> "Saygıdeğer kardeşim, bayramını ailecek kutlar hasretle kucaklar, sağlıklı yaşam dilerim. Kendine iyi bak sağlıklı ol gerisi mühim değil. Bir gün mutlaka karşılaşmak, bol bol konuşmak mutluluğuna erişmek isterdim. Hoşçakal.
>
> *Bu günü bir geçsek*
> *Bir de yarını*
> *Bir de o hücrenin*
> *Sıçramış kan izli duvarlarını...*
>
> Kardeşin Hasan Yalçın..."

Her fırsatta benim vefalı kardeşime yazıyor, durumumla ilgili bilgi veriyordum.

"Merhaba!

Sevgili kardeşim, hemen sağlığımı soracaksın. Ziyarette gördüğün gibiyim. Hatta daha da iyi sayılırım. Gün geçtikçe sağlığım düzeliyor. Şimdi müşahadede tek kişilik hücrede kalıyorum. Günümü gazete, kitap okuyarak, volta atarak, akşamları bazen televizyon izleyerek geçiriyorum. Arkadaşlara, dostlara mektuplar yazıyorum. Sohbetler ve dinlenmekle zaman akıp gidiyor işte! Havalandırmaya sabah ve öğle olmak üzere toplam iki saat çıkıyoruz. Voleybol oynuyoruz. Bazen de dostlarla sevinç, coşku, üzüntü ve sıkıntılarımızı mektuplarla paylaşıyoruz. 30 Ocak'ta ziyaretime babam gelmişti, gelirken yatak da getirmiş. Yıllar sonra kendime ait bir yatağım oldu. Aylar yıllar sonra da olsa kuru beton üstünde, bazen de battaniye üzerinde yatmaktan kurtuldum. Sevgili yeğenim Özgür'ün mektubunu da aldım. Okumayı ve yazmayı öğrenince ilk mektubunu bana yazmış ne çok sevindim bir bilsen. Sevinmek de söz mü; çok farklı duygular yaşadım. Yıllar önce elinden tutup parkta gezdirdiğim günler bir film şeridi gibi gözlerimin önünden akıp geçti. Ağabeyim aklıma geldi, ölmeseydi de çocukların bu hallerini görseydi. Yakacık'ta Demiryolu Hastanesi'nde oksijen tüpüne bağlanmış yatağında uzanmış yatıyordu yanına gittiğimde. Öptüm sarıldım düzelirsin çabuk toparlarsın dediğimde gözleri doldu. 'Bu sefer zor gözüküyor kardeşim bu oksijen tüpüne bağlanınca dönüşü çok zor. Keşke senin sözlerini dinleseydim, bütün bunları yaşamazdım. Pişmanım, eşeklik yaptım sağlıksız sigara dumanı altında, pis havasız kahve köşelerinde okey masalarında kendi sağlığımı yitirdim. Çocuklar Taylan ve Özgür size emanet,' dediğinde gözleri doldu. Ben dayanamayıp ağlayınca kendimi hastane odasından dışarıya attım. Gencecik yaşında iki çocuk geride bırakıp yaşamı sonlamak nasıl bir acı veriyordu bize ve kendisine. Onun bu acısı beni de kızgın yağ gibi yaktı. O acı'nın içinde oluşan bir sevinci yaşıyorum yeğenimin mektubunda. Diyor ki; beğenirsen sana devamlı yazarım amca. Beğenmez miyim? Ayrıca yazacağım ona.

Evet, kardeş, hasret, özlem, acı ve ıstırabın bittiği, tutkun olduğumuz inançlarımızın yüceldiği, zincir ve paslı mazgal deliklerinin olmadığı, türkülerimizin kulaktan kulağa yayıldığı, lekesiz anılarımızın soylu bir yaşamı mayaladığı güzel günlerde buluşma dileğiyle, mektubumu burada noktalıyorum. En içten sevgilerimle hepinizi özlemle kucaklayıp gözlerinizden öpüyorum.

Ağabeyin"

Direnişçiler koğuşlarına dağıldılar. Anlaşma ve koşulları tutuklulara anlatılınca koğuşlarda adeta birer bayram havası esmeye başlamıştı. Kendilerine biraz güven gelmişti, gardiyan ve askerler karşısında fazla ezilip büzülmeden daha özgüvenli bir tutum sergiliyorlardı. Adli tutuklular üzerinde de bir saygı ve güven yaratmaya başlamışlardı. Onların nezdinde eski politik mahkûmlar itibarını yeniden kazanmışlardı. Artık hem adli mahkûmlar hem de asker ve gardiyanlar o eski ölçüsüz hoyratça davranışlarını sergileyemiyorlardı. Direnişe katılmayan mahkûmlar üzerinde de bir güven yaratmıştık, içten içe daha bir saygılı ve ölçülü davranıyorlardı. Direnişçileri dinliyorlar, onların anlattıklarını önemsiyor, kendince dersler çıkarıp yeni bir direniş başlatıldığında katılmanın içten hesabını yapıyorlardı. Koğuşlarda direnişçilerin artık hal ve hareketleri, davranış ve konuşmaları, hatta volta atışları, oturup kalkmaları bile değişmişti. Korku ve kaygıları bir yana itip devrimci kimlikleriyle buluşmanın hazzı, sevinci, onuru ve gururuyla yaşamları politikleşmişti. Eylemin getirdiği hazla ve güvenle yeni bir direnişin örgütlenmesi için kolları tekrar sıvadık. Önce eylemin kazanımlarını ve sonuçlarını, eksikliklerimizi ve zayıf yönlerimizin kısa ve özlü bir değerlendirmesini yaparak yeni bir direnişin örgütlenmesinde dikkat edeceğimiz hususları belirledik.

Bütün politik tutsakları hatta demokrat, ilerici ve adli tutukluları da kapsayacak tarzda, somut taleplerimizi içeren, bir direnişe çağrı metnini, direnişe katılan örgütler adına hazırlayıp, onaya sunduktan sonra siyasi tutuklulara dağıttık. Direnişe katılmamış örgütleri karşımıza almadan, yanımıza çekecek bir içerikte kaleme almaya özel bir önem verdim. Bu bildiri tüm siyasi tutuklularca olumlu karşılandı. Kısa sürede tüm örgütleri bağlayan, temsilciler-

den oluşan bir cezaevi konseyi oluşturuldu. Direnişin iç örgütlülüğüne girişildi. Her koğuş ve bölümün sözcüleri üzerinden iç örgütlülük tamamlanınca, iletişim sorunu da kolaylaşmıştı.

Tutsaklar arasında buzlar erimişti, iyimser ve direnişten yana egemen bir hava esiyordu. Paylaşma, dayanışma artarak gelişiyor, devrimci ilişkiler tekrar yeşeriyordu. Bütün örgütler fırsatları değerlendirerek güçleri, aileleri ve avukatları bilgilendiriyor, dış kamuoyunun dikkatini çekecek bilgilendirmeler yapıyorlardı. Olası bir direnişin başlaması durumunda dışarıda neler yapmaları gerektiği konusunda aileler ve avukatlar bilgilendiriliyordu. Yazın sıcağına, tatil dönemine girmeden, baharda direnişe geçmenin tüm hazırlıkları hummalı bir şekilde sürüyordu. Bu kez tutuklular arasında bölünme olmadan, ikili bir tutum çıkmayacak, idarenin karşısına topluca, güçlü bir biçimde kitlesel olarak çıkacaktık. Başarma ve kazanmamızın, idareye geri adım attırmamızın hem koşulları hem de olanağı vardı. Güçlü bir birliktelik içinde çıkışımızı gerçekleştirdiğimiz an kazanmamız, idareye geri adım attırmamız mutlak ve kesin gibi gözüküyordu. 1985 baharını bekliyorduk. Bütün hazırlıklarımız tamamlanmıştı. Tüm güçler direnişe başlamayı bekliyordu. İyice direnişin havasına girildi. Süresiz açlık grevine başlayacak, tüm yaptırım ve insanlık dışı uygulamalara, baskı ve işkencelere, keyfî davranışlara son verilene kadar direnişi sürdürecek, pazarlık yapmadan, sorunları çözmeden, anlaşma sağlanmadan da bitirmeyecektik.

Nihayet startı verdik ve daha kitlesel, daha büyük bir kararlılıkla süresiz açlık grevine başladık. Yaklaşık iki yüzün üstünde devrimci tutuklu ve hükümlünün topluca açlık grevine başlaması idarede müthiş bir panik havası yaratmıştı. Hücreleri bunca mahkûmu almaya yetmeyecekti. Kadınlar koğuşu, müşahede ve diğer koğuşlar sabah sayım saatinde dilekçelerle direnişe başladıklarını açıkladılar. Açlık grevi kitlesel olmasına rağmen daha önce gidilen günlerin aşılması zorunluydu.

Cezaevi güvenlik komutanı da değişmişti. Hasan Avşar gitmiş Hulusi üsteğmen gelmişti. O da kararlılık gösterisi yapıp duruyordu. Dökülenler, kalanlar, ailelerin ve avukatların başvuruları derken, idare 20. günden sonra "Görüşelim, çözüm yollarını bulalım," demeye başladı. Sonunda 23. gün idare ile görüşmemizde

Mersin'de yaptırımların olmadığını, burada da olmayabileceğini ifade edince "Tamam anlaşalım," dendi. Askerî yaptırımların kaldırılmasını, her türlü ihtiyaçlarımızın karşılanmasını, kitap, gazete ve dergilerin verilmesini istedik. İdare sonunda müşahadede yaptırımların olmayacağının, orada bütün insani ihtiyaçlarımızın karşılanacağının, kitap, gazete, dergilerin verileceğinin, isteyenin müşahadeye çıkıp istediği arkadaşıyla birlikte kalabileceğinin sözünü verdiler. Biz de bunları kabul edip açlık grevine 23. günde son verdik. Askerî yaptırımlara uymayan tutuklular müşahadeye çıkıp burada yaşamaya başladılar.

Birçok siyasetin kadro ve yöneticileri müşahadenin yaşam koşullarını ağır bularak koğuşlarda kalmayı tercih edip bazı yaptırımlara gönüllü katıldılar. Biz, "Bir direniş mevzisi kazandık," diye düşünürken müşahadedeki hücre yaşamını ağır bulup, yaptırımlara uyan, siyasi mahkûmları anlamakta zorluk çekiyordum.

Açlık grevinin 15. gününde hastaneye kaldırıldığımda sol müşahadeden sağ tarafa, bir başka hücreye getirilmiştim. Rıza da gelmişti daha sonra. Açlık grevi sonrasında buraya yerleştik, yaşamımızı buraya göre planladık. Sağlığımıza, yememize dikkat ediyor, gelen fazla paramızı da kadın arkadaşlara gönderiyorduk.

Kadın arkadaşların durumunu Nevin şöyle anlatıyordu:

> "Değerli Bektaş, şu anda koğuştayız. Hastanede altımız için doktor raporu verildi, iyileşene kadar koğuşta kalacağız. Doktor gözetiminden sonra tekrar karar verilecekmiş. Sağlığımız iyi değil ama bizi merak etmeyin. Koğuşta olduğumuz sürece size yazarız. Mürüvvet Rıza'nın gönderdiği on bin lirayı aldı çok sağ olun! Bu parasızlıkta iyi imdada yetişti. Sağlığınız düzeliyor mu? Rıza'ya bol bol selamımız olduğunu söyle. Mürüvvet, Güler, Ayhan, Zeynep hep beraber selam ve sevgilerimizi gönderiyoruz. Mektup yazarsanız sevineceğiz. En kısa sürede yanıt bekliyorum. Kendinize iyi bakın.
>
> Nevin, 20 Ağustos 1985."

Müşahadede kitap okuyor, havalandırmada spor yapıyor, beslenmemize dikkat ediyor, diğer cezaevleri ile mektuplaşıyor ve zamanı her fırsatta değerlendirmeye çalışıyorduk. Adana Cezaevi'ne geldiğimiz günden bugüne, yaptıklarımız ve yapamadıklarımız

üzerine konuşuyorduk. Kadın arkadaşlarla bağ kurmanın yol ve yöntemlerini bulmaya çalışıyorduk. Bir süreliğine hamamdaki delikleri not gizleme yeri olarak kullandık, iletişimi böyle sağladık.

Mersin Cezaevi'nden buraya çeşitli davalardan yargılanan, aralarında Garbis Altınoğlu, Rıza Altun, Remzi Küçükertan'ın da bulunduğu yaklaşık yüz kişi sevke gelmişlerdi. Bir gece sulu hücrelerde tutulduktan sonra onlar da müşahadeye verildiler. Mersin'den gelen yoldaşlar ve üç dört farklı yoldaşla yan yana iki hücreye yerleşerek ortak komün oluşturduk. Komün işleriyle de ben ilgileniyordum. Benim dışımda herkes sigara içiyordu. Herkes çay tiryakisiydi. Gelen paraları çay, sigara ve temizlik malzemesine harcadıktan sonra beslenmeye para ayıramıyorduk. Yoldaşlarımız açlık grevinden çıkmıştı, beslenmemiz gerekiyordu. Ben de çay ve sigarayı kısıp gıdaya, beslenmemize ağırlık veriyordum. Sigara ve çay içen yoldaşlar ve başta da Remzi homurdanmaya başladılar, "Mahkûmun sigarası, çayı kısılmaz," diye. Sonunda komün üyeleri çay ve sigarayı kısmamdan dolayı beni görevden alıp komünün maliyesini Remzi'ye verdiler. Olanca para, sigara ve çaya verilerek karavanaya talim ediliyordu. Hasta ve özel bakıma ihtiyacı olan arkadaşların durumu, benim eleştiri, öneri hatta uyarılarım gözardı edildi. Çünkü Remzi merkezdendi, onun dediği daha doğruydu veya kendi zaaflarıyla onun zaafları örtüştüğünden Remzi'nin düşüncesi kabul buluyordu.

Remzi geldikten sonra örgüt işlerinin rengi de değişti. Hiçbir uyarı ve eleştirimi dikkate almıyor, bildiğini okuyor, istediğini yapıyordu. Kadınlar bölümüne, Nevin'e uzun uzun mektuplar ve notlar yazıyordu. İşi bir işkence merkezi olan Adana Cezaevi'nde Nevin ile gönül ilişkileri geliştirmeye kadar vardırdı. Özelde de genelde de her iki yoldaşı uyarmama karşın bu işi işkence merkezinde nişan yapma, yüzük takma, ilişkiye resmiyet kazandırmaya kadar götürdüler.

İnsanların sevda ilişkileri elbette oldu, olacaktı. Ama bunun yeri o işkence merkezi olmamalıydı diye düşünmüştüm. Sekter bir yaklaşım olabilir bu davranış. O günlerde attığımız her adım izleniyor, bize karşı kullanılıyordu, bu nedenle de olmamalıydı.

Bu konuda Ezopça yazdığım uyarılara ise Nevin mektubunda şöyle yanıt verdi:

"Mektubun hücre dönüşü tam bir sürpriz oldu, sevindim Bektaş. Ama bu konudaki anlayışını doğru bulmuyorum. Dostlara arkadaşlara gurur yapmanın yanlış olduğunu düşündüm. Senin de böyle düşünmeni beklerdim. Nedeni ne olursa olsun kırgınlığı sürdürmenin yanlış olduğunu düşünüp hatamı düzeltmek istedim. Ayrıca senin yazdıklarından sonra yalnız ben değil kim olursa olsun kırılırdı ve alınırdı, buna alınmak denirse. Burada içeriğini tartışmak doğru olmayacak. Nasıl olsa bir gün karşılaşacağız. Biz bize konuşmanın yerini hiçbir şey tutmaz değil mi? Alıngan demek doğru olmaz, yalnız niyetim düşünülen gibi olmayınca tepkisel davrandım. Ama Bektaş, Remzi ince ruhuma hükmetmesini biliyor. Düşündüğün (!) gibi bana çektirmez o. Şaka bir yana, Remzi'den çok sık mektup alıyorum.

1 Mart 1987"

Remzi ile yıldızımız bir türlü barışmıyordu. Sıkça yazdığı notlar için uyarıyor, "Bağlantı hatlarımız açığa çıktı, bekleyelim, sağlam bağlantılar kuralım," dememe rağmen açığa çıkmış kanalı kullanmaya devam ediyordu. Örgüt ve kendisinin özel yaşamına varıncaya kadar bilgilerin idarenin eline geçmesine neden oldu. Hamam üzerinden iletilen yolu kullanmıştı. Oysa idare bu yöntemi açığa çıkarmıştı, hamama giden her koğuştan sonra, duşları sıkı sıkıya arıyorlardı. Kadınlar bölümüne iletilmek için hamama konan Remzi'nin yazdığı not yakalanmıştı.

Mahkemelere gidip geliyorduk, bütün formaliteler tamamlanıyordu. İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nden idam kararı çıkmayınca dava buraya bağlanmıştı. İdam kararının çıkışının formaliteleri yerine getiriliyordu. İstanbul'dan Yaşar Ayaşlı ve Adem Kepeneklioğlu'nun da dosyası birleştirildiğinden onlar da İstanbul'dan Adana'ya getirildiler. Gerekli evraklar tamamlandıktan sonra bir iki gidiş geliş yapıldı. Mahkemenin niyeti bozuktu. Deliller ve belgeler, tanık ve teşhisler olmadığı halde savcı idam istemeyi sürdürüyordu. Savunmalar yapıldı, son sözlerimiz soruldu. 16 Mayıs Cuma günü karar duruşmasına çıktık. Duruşmada 147 sanıklı TİKB davası karara bağlandı.

4 idam, 6 müebbet hapis cezası verildi. 74 sanığa 2 ile 18 yıl 4 ay

● TİKB davası karara bağlandı...

4 idam,6 müebbet

Adana, İstanbul ve İskenderun'da 1 Astsubay, 4 er, 1 polis, 1 bekçi, ve 1 yurttaşı öldürmekten yargılanan 147 sanıklı davada 73 sanık'da 2 yıl ile 18 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırıldı

Sıkıyönetim mahkemesi 56 sanığın beraatini kararlaştırdı

Sanıklar mahkeme salonunda sloganlar atmaya çalıştı, jandarma cop kullanmak zorunda kaldı

ADANA (ÖZEL) - 147 sanığın yargılandığı, sıkıyönetim mahkemesi tarafından verilen kararlarla sonuçlanan TİKB davası dün Adana Askeri Mahkemesi'nde karara bağlandı. Tüm güvenlik görevlisi olan 8 kişinin katıl

Devamı 11. Sayfada

Çeşitli hapis cezalarına çarptırıldılar 147 sanıklı TİKB davası dün Adana Askeri Mahkemesi'nde karara bağlandı. Tüm güvenlik görevlisi olan 8 kişinin katıl sanıklar 4'ü idam, 6'sı müebbet hapise mahkum oldu. 73 sanık çeşitli hapis cezalarına çarptırılırken 56 sanık da beraat etti. (Fotoğraf: İsmail Başkan-ADANA)

Basından.

arasında değişen ağır hapis cezaları verildi. Askerî mahkeme Ramazan Ceviz,[1] Remzi Küçükertan, Tahsin Alpşar ve Yaşar Ayaşlı'ya idam cezası, Ali Öztürk, Rıza Doğan, Adem Kepenekli oğlu, İsmet Kaplan, Cumali Çataltepe ve bana ömür boyu hapis cezası verildi. Karar sonrası bütün dava tutukluları olarak mahkemede slogan atıp kararı protesto edip tanımadığımızı mahkeme heyetinin yüzüne haykırdık. Askerler cop kullanarak hepimizi salondan dışarıya çıkardı. Mahkeme salonu tam bir korsan gösteriye dönüştü. Askerlerin bize yönelik saldırılarına kadın tutuklu arkadaşlar müdahale ettiler. İki üç asker ağzımı tutup sürükleyerek beni dışarıya çıkardılar.

Adil Özbek[2] ise pişmanlık yasasından yararlanarak örgüte verdiği zararlardan dolayı ceza almayıp salıverildi.

Yaklaşık bir ay kadar müşahadede yoldaşlarla birlikte komün olarak kaldık. Sıcak ilişkiler içindeydik. Tam rahata kavuştuğu-

1 Ramazan Ceviz, TKP/ML, İstanbul'da çatışmada öldürüldü.

2 Adil Özbek, TİKB tarafından örgüte verdiği zararlardan dolayı cezalandırılarak öldürüldü.

muz bir ortamda bir sabah gardiyan ve askerler "Sevke gidiyorsunuz hazırlanın," diye isimlerimizi okudular.

Yine çadırı sökmüştük. Eşyalarımı hazırlayıp, yoldaşlarla vedalaşıp hücre önüne çıktım. Eşyalar omzumda gardiyanların peşinden maltaya, orta kapalı hücrelere getirildim. İçeri girdiğimde birçok arkadaş hücrelere konulmuştu. Bu bir sevk değil, cezaevi içinde yer değiştirmeydi. Birinci hücrede TKEP'ten Kenan Kalyon'la birlikte kalıyordum. İkinci hücrede TKP/ML hareketinden Garbis Altınoğlu ile PKK'dan Rıza Altun, üçüncü hücrede Remzi Küçükertan ve TDKP'den Hüseyin Yağbasan, DY'den Selman aynı hücrelere konularak örgütlerin kendi içindeki sorunlarını güncelleştirip yeni problemler ve provokasyonlar yaşanmasını bekliyorlardı. Ama yanıldılar. Bütün orta kapalı hücrelerinde kalanlar olarak komün olmuş, devrimci ilişkileri yeşertmiştik. İdarenin oyunu tutmamıştı. İdare ile olan sorunlarda cezaevi temsilcisi olarak görüşmelere ben gidiyordum. Remzi burada şakasından esprisinden vazgeçmeyip herkese sataşıyordu. Garbis Altınoğlu'na "kulak burun boğaz mütehassısı" diye seslenip şaka yapıyor, beni ise "darende çingenesi" diye çağırıyordu. Bir gün dayanamadım, tüm arkadaşların içinde onu uyarmak zorunda kaldım.

– Remzi sen ne biçim konuşuyorsun, dedim. Ben senin yoldaşınım, benim adım var, adımla çağırırsın. Ya da yoldaş diye seslenirsin. Biz sokak lümpenleri ya da kabadayıları değiliz. Komünist bir örgütün yönetici kadrolarıyız. Bundan böyle her devrimci kadro ve yöneticiye her insana hitap ederken saygılı, ölçülü ve diplomatça nezaketli davranmaya azami dikkat göstermelisin. Bu sana, örgütümüze de seslendiğin devrimciye de yakışmaz. Bundan böyle hacıcavcav sohbetlerine sulu şakalarına da bir son ver artık.

Remzi bu uyarıyı pek dikkate almasa da içten içe bana kinlendiğini biliyordum.

Bir gün başgardiyan, "Seni cezaevi güvenlik komutanı çağırıyor," dedi. Beni hücreden çıkarıp idareye götürdüler. İçeriye girdiğimde odada Hulusi teğmen elinde bir tomar pelür kâğıdına sayfalarca yazılmış notları masaya koydu.

– Sen şunları oku ben geliyorum, seninle okudukların üzerine konuşmak istiyorum, dedi.

– Nedir onlar?

– Okuyunca anlarsın, dedi odadan çıktı.

Merak ettim, baktım benimle ilgili bölümlerin üstünü renkli boya kalemiyle çizmişti. Okumak istemiyordum ama ne olduğunu bilmek için göz atıp bakmalıydım. Öyle yaptım. Üstü çizilmiş bölümlere hızla baktım. Remzi, Nevin'e sanki örgütün merkezî kadrosuna rapor verir gibi bir rapor yazmıştı. Hem örgütle hem de kendi özel yaşamıyla ilgili. Nevin'e yazdığı notta benimle ilgili şunları yazmıştı: "Gardiyanlar 'Hadi sevk!' deyince Bektaş'ın beti benzi attı, dili damağı kurudu, resmen korktu," diyordu. Nevin'i örgütün merkezine aday olmaya yönlendirme ve hazırlamaya yönelik yazdıklarının dışında, geçmişte kendisiyle değil de Filiz'le evlenmeyi tercih etmesinin yanlışlığının üzerinde duruyordu. Yakalanan notun içeriği ile ilgili genel bir kanaat oluşturduktan sonra notu okumayı bıraktım.

Bir süre sonra Üsteğmen Hulusi içeri girdi.

– Okudun mu, neden bıraktın okumayı?

– Bu notu okumamı neden bu kadar istiyorsun? Remzi ile ilişkimin gerilip kötüleşmesini, örgüte karşı farklı bir zemine düşmemi mi planlıyorsun? dedim.

– Öyle niyetim yok, bak yoldaşın senin hakkında neler yazmış. "Korktu, dili damağı kurudu, beti benzi attı," gibi şeyler söylüyor. Ne diyorsun?

– Bu Remzi'nin langur langır lungur patavatsızlığı ve densizliğidir, dedim. Ama bu bizim kendi iç sorunumuz, biz kendi içimizde bunun hesabını sorar, eleştirir, gerekeni de yaparız. Bunlar senin ilgi alanın değil, buradan bir yerlere varmak istiyorsan boşuna kendini yorma, uğraşma, dedim.

– Oğlum bu cezaevinin korkağı sen isen yiğidi kim? dedi üsteğmen. Bu cezaevinde sana yapılmayan kalmadığı halde hiçbir kurala uymadın, iki yılın hücrelerde geçti. Yediğin dayağın haddi hesabı yok! Oğlum Remzi senden ne istiyor? Yoksa Nevin'i mi paylaşamıyorsunuz?

Korktuğum buydu, bir aşk ilişkisinin nasıl kullanılacağını iyi biliyorlardı.

– Aramızda öyle bir sorun yok, dedim, Nevin benim sadece yol-

daşımdır. Remzi'nin yazdıklarına gelince onun sübjektif, öznel düşünceleridir.

Subayın yanından ayrılırken yoldaşımın, örgütümün yöneticilerinden birinin nasıl böyle bir densizlik yapabileceğini düşünüyor, sinirden kuduruyordum.

Selman, Rıza Altun, Remzi Küçükertan ve Garbis Altınoğlu'nu orta kapalı hücrelerinden hamamın oradaki hücrelere götürdüler. O arada bir fırsatını bulup Remzi ile bu sorunu yüz yüze konuşamadık. Remzi'ye not yazarak durumu anlatıp, eleştirilerimi en ağır biçimiyle ilettim. Yanıt olarak yazdığı notta. "Teke sen öyle şeyler düşünme, senin direngenliğini ben de bütün devrimciler de biliyor. Kolundaki saat gibi duran işkencenin izleri daha geçmedi. İsmini söyletemediler. Seni farklı zemine çekmeye çalışıyorlar. Bunları kendi aramızda çözeriz," diyordu. Sanki o notları o yazmamış, sanki beni korkak ilan eden o değilmiş gibi. İğrendim! Bir devrimci olarak görevimi yaptım, olayı üst organlara ilettim. Yakalanan notları avukatlara anlatıp açılan davanın bütün belgelerini diğer yoldaşlara götürmelerini istedim. Yazdığım mektup ve notlarla da Remzi'nin bütün görevlerinin dondurulmasını, onun sadece örgüt üyeliğinin sürmesinin gerektiğini yazdım.

Gelişmeler tuhaftı. Hepsi de "Sen kafanı bu tür şeylere yorma, kendini de üzme, yeri ve zamanı gelince gereken yapılacaktır," diye yazdılar. "Bir gün zeminini bulup muhatabıyla ve ilgili yoldaşlarla tartışıp konuşur bu sorunları çözeriz," diye o gelecek, ama bir türlü gelmeyen günlere erteledim. Yıllar geçti o bir gün her nedense bir türlü gelmedi. Kongre, konferans olmadı, olanlara da zaten katılmayı otuz yıl "hak" edemedim! İlgili organlarla da bir gün yüz yüze gelip bu sorunları tartışamadık.

Abdullah Meral.

Haydar Başbağ.

Fatih Öktülmüş.

Hasan Teki.

Aysel Zehir.

Ayhan Soğcan, Nevin Berktaş, Aysel Zehir, Nurten Zehir, Esmehan Ekinci.

Ölüm orucundan sonra Adana Cezaevi.

İstanbul'dan gelen, 24 Aralık direnişini yaratan üç arkadaştan ikisi, Bektaş ile Rıza.

Tutuklu ve hükümlüleri açlık grevine teşvik" suçundan 5 yıla kadar hapis istemiyle yargılanan Bektaş Karakaya.

"Mahkumları açlık grevine teşvik" davası başladı

ADANA, ÖZEL

Adana Cezaevi Kadınlar Koğuşu. Arkada: Ayhan Sağcan, Nevin Berktaş, Zeynep Erdoğan, Mürüvvet Çakmak. Önde: Güler Küçükemre, Zeynep Berktaş.

Adana Cezaevi.

Adana Cezaevi.

Adana Cezaevi'nde babamla.

Adana Cezaevi.
Ziyaretime gelen
yakınlarım.

Akif Özdemir.

Kırşehir Cezaevi'ne Sürgün ve Firar

16 Temmuz 1986. Sabahın erken saatlerinde hücrelerimizden ve koğuşlardan sürgün için tek tek alındık. Sürgüne değil düğüne gider gibi neşe ve coşku içindeydik. Ellerim kelepçeli, birçok işkenceci gardiyan ve asker arasında maltada bekletiliyordum.

Bu cezaevinde hep desteği ve saygısını gördüğüm şişman, göbekli, kırmızı yanaklı, güleryüzlü gardiyan Faho gülümseyen yüzüyle çevreyi kolaçan eden kaygılı bakışlarıyla yanıma geldi. "Güle güle Bektaş Karakaya," dedi. "Adana Cezaevi'nin duvarlarının dili olsa da, yaşadıklarınızı, size yapılanları ve yaptıklarınızı anlatsa. Güle güle yolun açık olsun! Sen üzerine düşenleri fazlasıyla yaptın."

Cezaevi maltasında yönünü dönüp hızla yanımdan uzaklaştı. Duygulandım, tek kelime söyleyemedim, arkasından öyle baka kaldım. Gururla doldum, vücudumun bütün tüyleri diken diken oldu. Yaşadığım kötülükler gibi insani olanlar da bir film gibi gözlerimin önündeydi. Hücremin mazgalından verdiği notlar, yiyecekler, sigara ve çaylar gözlerimin önündeki bir sofrada duruyordu sanki. Tepeden tırnağa duygu yüklüydüm. Boğazım düğümlendi, nefes alamaz oldum, gözlerim önce nemlendi, sonra yaşlar gelmeye başladı, engel olamadım. İnsani olandan, güzel olandan ne kadar çok uzaklaştırılmıştık. Sıcak bir merhabaya, gülen bir yüze,

dostane, insani bir davranışa nasıl da hasret kalmıştık. Yıllardır ne kadar insani olmayan bir davranış varsa hepsiyle her gün her saat yüz yüze gelmiştik.

Koğuştan gelen başka arkadaşlarla birlikte sevk arabasına bindiğimizde Adem'i de karşımda oturuyor buldum. Onu görünce bir an içime sevinç doldu. Umarın aynı yere gideriz. Cezaevi arabasının küçük hava deliklerinden özgürlüğü, dışarıdaki yaşamı, yaşadıklarımızı düşünerek Adana'dan hızla uzaklaşıyorduk.

Hoşçakalın direniş mevzilerimiz! Alemdağ, Metris, Sağmalcılar, Köprüköyü ve Adana Cezaevi hoşçakal! Teslimiyetçi değil, bu direnişçi yüzünle kal! Daha güçlü, daha coşkulu ve daha direngen olarak kal! Ve siz işkenceci zebaniler, yaptıklarınızı unutmayacağız, unutturmayacağız. Güvenlik Komutanı Hasan Avşar, Üsteğmen Hulusi, Başgardiyan Mustafa Gezer, Kasım Çakmak! Sen Ali Osman, sen Emine Talayman bu yaptıklarınızın hesabını bir gün ama mutlaka bir gün vereceksiniz!

Yolculuğumuzun ilerleyen saatlerinde Toroslar'ın eteğinde ring yolda döne dolana akıp gidiyordu. Çukurova'nın o ünlü sıcağı etkisini yitirerek yerini dağların yamaçlarında püfür püfür esen serin bir havaya bırakmıştı. Ringin küçücük hava deliklerinden sızan serinlik yüzümüzü okşuyordu. Niğde'de kısa bir mola verildi. Nereye gittiğimizi bilmiyorduk, ama gidiyorduk işte. Birkaç mahkûm arkadaş Niğde Cezaevi'nde indirildikten sonra, Nevşehir-Hacıbektaş üzerinden yapılan yolculuk geç saatlerde Kırşehir Cezaevi'ne gelene kadar devam etti. Girişte kapıaltında çok sıkı bir aramadan sonra tek tek müşahade hücrelerine yerleştirildik. Tehdit ve gözdağının dışında dayak ve işkence, hatta geleneksel kapıaltı hoşgeldin dayağı ile karşılaşmadık. Böyle bir karşılama, dayağa alışmış olan bizleri elbette şaşırttı.

Yerimiz önceden ayarlanmış. Müşahade hücrelerinde bakanlıktan gelen altı aylık hücre cezalarını yatacağız. Hücreler temiz, havadar ve aydınlık. Eşyalarımızı da yanımıza kitaplarımızla birlikte verdiler. Sabah, öğle, akşam yemeğinin dışında, Adana'nın pis, nemli, havasız, hücrelerinin ortası göl gibi, fosseptik çukurunun açık olduğu, üzerinde sineklerin arı kovanındaki arılar gibi ovul ovul uçuştuğu, içinde koca koca farelerin cirit attıkları, zıpladıkla-

rı göl halini almış lağımlı hücreden sonra burası bana bir saray gibi geldi. Bol bol kitap okuyor, arkadaşlarla hücreden hücreye sohbet ediyorduk. Mektup yazabiliyorduk, gelen mektup ve kartlar da bize ulaştırılıyordu. Yaklaşık beş yıldır Almanya'daki ağabeyimden doğrudan haber alamıyordum. Buraya gelişimizin ikinci haftasında ondan kısaca yazılmış bir mektup geldi.

Bu cezaevinin personeli de Adana'nınki gibi değildi. Nezaketli ve saygılı davranıyorlardı. Kaba ilkel ve küfürlü bir konuşmayla hiç karşılaşmadık. Daha birinci ayımızı doldurunca bizi hücrelerden alıp koğuşa verdiler. Kenan Doğan ve Hacı Demirkaya bizden bir ay önce Adana'dan buraya sürgüne gönderilmişlerdi. Bizim hücre cezalarımız bitince onların kaldığı koğuşa verildik. Kötü bir muamele ile karşılaşmadık, ama bizden önce gelen Hacı ve Kenan'a iyi bir hoşgeldin dayağı atılmış.

Havalandırma gün boyu açıktı, bolca dolaşıp volta atıyorduk. Yıllar sonra işkenceden, baskı ve dayaktan, pis, havasız hücrelerden uzak, temiz havayı solukluyor, güneşe ve havaya hasretimizi, özlemimizi gideriyorduk. Koğuş yaşamına çabuk adapte olmuştuk. Yürüyor, volta atıyor, top oynuyorduk. Sabah erkeden kalkıp düzenli spor yapıyor, havalandırmada güneşleniyor, çiçek dikiyor, kendimize düzenli, canlı, devrimci bir yaşam kuruyorduk. Yıllar sonra özlemini çektiğimiz kitaplarımıza da kavuşunca gece gündüz, kitap, dergi, gazete okuyor politik tartışmalar yürütüyorduk.

Diğer cezaevlerinde bulunan dava arkadaşlarımızla ve içeride, dışarıda yıllarca haberleşemediğimiz, yazışamadığımız eş dost akraba ve arkadaşlarla sık sık mektuplaşmaya başlamıştık. Cezaevlerinden, tanıdık dostlardan mektuplar ve kartlar gelmeye başlamıştı. Sürpriz üç kart gelmişti, birisi Sezai Ekinci'den,[1] öteki Tahsin Yılmaz'dan,[2] diğeri de yurtdışından, ağabeyimden.

Gazeteleri okurken yazar Hasan Kıyafet'in bir ilanını gördüm. Yılmaz Güney ile ilgili bir çalışma yapacağını, onunla cezaevlerinde yatan mahpus arkadaşların yaşadıklarını, anılarını kendisine yazmalarını istiyordu. Bu güzel insana karşı duyulan bir sorumluluğu yerine getirmenin zorunluluğunu vurguluyordu. Bu çağrı-

1 Sezai Ekinci, TİKB, 1992'de, trafik kazasında yaşamını yitirdi.

2 Tahsin Yılmaz, TİKB, 1996'da, ölüm orucu ve süresiz açlık grevinde yaşamını yitirdi.

yı yanıtsız bırakamazdım. Yılmaz Ağabey'e karşı duyduğum sevgi ve saygının gereği, o büyük insana verdiğim değerin bir parçası olarak, iki elim kanda da olsa yazmak boynumun borcuydu. Zaten Türkiyeli aydın, sanatçı, yazar ve sinemacılar onu yeterlice sahiplenememiş, onun eserlerinin korunması konusunda gerekli çaba verilememiş, hâlâ onun üzerinde süren sansürün kaldırılması konusunda duyarlı davranılamamıştı. Yeni kuşaklar onu tanımıyor, onun eserlerini bilmiyorlardı. Onu sahiplenmenin mütevazı bir çabası olarak gördüğüm anılarımı, kısa süre içinde cezaevi yaşamımdaki Yılmaz Ağabey'in yerini ve gözlemlerimi yazarak Hasan Kıyafet'e gönderdim. Ondan da gösterdiğim duyarlılıktan dolayı teşekkürlerini ileten kısa bir kart aldım:

"Bektaş Dost,
Kartınıza ve Yılmaz'a ilginize yürekten teşekkürler.

Cezaevinde 1973-74 arası tanıdığım Güney'in sadece cezaevi yaşamını yazmak istedim. Sineması, edebiyatçılığı, benim ilgi alanımın dışında.

Yeni yılın, özellikle siz özgürlüğü kısıtlı kardeşlerime, özlediğinizi getirmesini diler, gözlerinizden öperim. Hoşçakalınız...

Hasan Kıyafet, 4 Kasım 1987"

Daha sonra ölüm orucu ile ilgili yazar Kürşat İstanbullu'nun bir çalışma yaptığının haberi geldi. Bu konuda yazmam gerekenleri acil olarak yazıp göndermem istendi. Bu konuda da firar çalışmamızın arasında da olsa, derli toplu, uzunca bir yazı kaleme alıp gönderdim. Bu notlar, üzerinde değişiklik yapılmadan, ham biçimiyle çeşitli mektuplarla birleştirilerek *Ölümün Koynunda Biter Açlığımız*[3] adıyla Roza Yayınları'ndan kitap olarak çıktı.

Yine arkadaşlardan poliste işkenceleri ve onlara karşı direnişimizi içeren bir kitap çıkarılacağı haberi geldi. Bizim Adem'le birlikte polisteki direnişimizi yazmamız istendi. Bu konuda da aradan geçen zamana karşın bütün yaşadıklarımızı ve yapılan işkencelere rağmen sergilediğimiz direnişimizi yazıp dışarıdaki arkadaşlara gönderdik.

Kürşat İstanbullu'nun kitabının arkasından DS'den arkadaşlar *Direniş, Ölüm ve Yaşam* isminde, ölüm orucu güncesi niteliğinde

3 Kürşat İstanbullu, *Ölümün Koynunda Biter Açlığımız*, Roza Yayınları, 1987.

bir kitap çıkardılar. Kitabı okuduğumda şaşırıp kaldım. Üzüldüm ve kızdım. Kitapta Aysel'in de benim de ölüm orucunda serum aldığımız yazılıydı.

Daha önceki bölümlerde bu dedikoduyu sözlü olarak duyduğumda tepkimin nasıl olduğunu belirtmiştim. Ama yazılı olarak gözlerimin önünde durunca korkunç bir baş ağrısı tuttu ve devrimcilik adına büyük bir üzüntü duydum. Nasıl da çarpıtma ve kurgular üzerine kuruyorlar argümanlarını. Devrimcilerin yalan ve iftiralara tenezzül etmeyeceklerini düşünüyordum ama yanılmışım.

Bu kitabı okur okumaz ivedi olarak, dışarı ve içerideki bütün ilgili yoldaşlara durumu daha önce yaptığım gibi, tekrar yazarak, kamuoyunun bilgilendirerek, bu çarpıtma, yalan ve iftiralara karşı gerçeklerin açıklanmasını istedim. "Gereken yapılacaktır," derken, kamuoyuna yönelik ben, Aysel Zehir, eylemin gidişatı ve sonuçlandırması ile ilgili *Emeğin Bayrağı*'nda bir yazı yayımlanmıştı. Bu açıklama düşüncelerim alınmadan yayımlanmıştı. Ben de her okuyucu gibi *Emeğin Bayrağı* dergisi elime geçtiğinde okudum. Bu konudaki eleştirilerim ise örgüt içinde eritilerek sessizce geçiştirildi. Kamuoyuna yönelik benim kişisel olarak yapacağım açıklamadan ise ölüm orucu gibi tarihsel bir eylemin oportünizmin önünde yıpratılmasına hizmet edeceği düşüncesiyle kişisel yıpranmamdan çok eyleme gölge düşürmemek gerekçesiyle vazgeçtim. Kendi içimizde çözeceğimiz bir sorun olarak görülüp, kol kırılır yen içinde kalır anlayışıyla yıllarca örgüt içinde tartışmama karşın bu konu hep geçiştirildi. Yazdığım eleştiri ve uyarılara da yazılı olarak cevap verilmedi.

Yine DS'nin yalan ve iftiralarına karşın sonradan yayımladıkları *Direniş Şiirleri* kitabında ölüm orucu sürecinde örgüte yazdığım son mektuplarımın içinde yer alan iki şiire de burada yer vermekten kaçınmadılar. Ben sempatizanken de, örgüt üyesiyken de hep bir görev adamı bilinciyle sarıldım işlerime. Yoldaşlarımın hiçbiri bunu inkâr edemez. Hiçbir yoldaşıma saygısızlık yapmadım, hiç kimsenin kalbini kırmadım. Hedef haline geldiğimde yoldaşlarımdan da aynı davranışları bekleme hakkına sahip olduğumu düşünüyordum, yanılmışım. Bazı kişilerin konumları örgütün çıkarla-

rından daha önemliymiş, bunu da yıllar sonra daha iyi görecektim.

Tartıştığımız birçok konu olmasına karşın firar çalışmamıza yansımaması için üzerimize düşen görevleri aksatmadan çalışıyor, diğer yandan da dışarıdaki görevlerimize kafa yoruyorduk. Kırşehir Cezaevi'nde diğer yapılarla ortak komün olmadık. Bunun nedeni benim sağlık durumumdu. Her zaman aç kalacağım duygusundan bir türlü kurtulamıyordum. Müthiş bir açlık, açgözlülük yaşıyordum. Yedekte yiyecek olmayınca stresli, oldukça gergin ve huzursuz oluyordum. Bu nedenle bir süre benim durumumu dikkate alarak Adem'le kendi aramızda karar aldık. Biz ikimiz diğer yapılardan ayrı kalacaktık. Bu psikolojik durumumu kendimce tedavi etmeliydim. Unutkanlığa, hafıza zayıflığına ve yeniyi kaydetmeyen hafızama kendimce çözüm arayışı içindeydim. Öncelikle her zaman aç kalma hissini aşmak için yemek masama ve tabağıma bol bol yemek koyup yiyebildiğimce bol yemeye çalıştım. Günler, haftalar ve aylarca bu yöntemi sürdürdüm. Dışarıdan doktor raporu nedeniyle gelen yiyecekleri de yedekte tutarak yemeği bol yemekte ısrarlı oldum.

Bu böyle birkaç ay devam etti. Sonra tersini uyguladım. Az yiyerek, içim çekse de yarı aç yarı tok irademi ve bilincimi kullanarak sofradan kalkmayı sürdürdüm. Birkaç ay da böyle devam etti. Zaten damak zevkim tat alma ve lezzet hissim kaybolmuştu. Doyma ve aç olma duyumlarım iyice bozulmuştu. Ne doyduğumu ne acıktığımı hissediyordum. Giderek kendimce yeterlilik hissini ölçü koyarak yiyordum. Bir kepçe veya iki kepçe, ya da bir dilim, iki dilim gibi sınırlar koyuyordum. Zamanla kendiliğinden bir düzey yakaladım. Ama o gün bugündür yeme, lezzet ve tat alma, yemeyi sevme yanım gelişmedi. Beslenme kültürü ve damak zevkim oturmadı. Açlığı gidermek için yemeliyim, sağlıklı yaşamak için beslenmeliyim, sağlığımı düzeltmek için yemeliyim diye düşünerek bir gereklilik olduğu için böyle yaptım, hâlâ da yapıyorum. Bazen zevkle yemek yiyenleri gördükçe, keşke ben de onlar gibi yemek yerken zevk alabilseydim diye imrendiğim çok oldu. Çaktırmadan zevkle yemek yiyenlerin uzaktan karşısına oturup onları zevkle izliyordum. Ben neden böyle hissetmiyorum diye kendi kendime bazen kızıyordum.

Unutkanlık, yeniyi kaydetmeme sorunu ise o gün bugündür devam edip gidiyor. Bir türlü alt edemediğim, doktorlarca da bir çözüm üretilemeyen kalıcı bir sorunum olarak hayatımın bir parçası oldu, her gün yaşadım, yaşıyorum. Ancak görünce, ihtiyaç duyunca yapmam gerekenler aklıma geliyor. Okuduğum konular, ilgili genel temanın dışında hafızamda pek kalmıyor. Okuyarak bunu aşmaya çalışsam da, ortalama bir düzeyi yakalamayabiliyorum. Günlük işleri, her gün tekrarlayıp kafamda defalarca düşündüğüm için unutmadan yapıyorum. Bazen yapmam gerekenler bir anda beynimden silinip gidiyor. Beslenmeme dikkat ediyor, düzenli spor yaparak sürekli okuyor ve diğer cezaevlerindeki arkadaşlarla da sık sık mektuplaşarak beynimi zinde tutmaya çalışıyorum. Bunu yaparak ancak kendi kendime yetecek duruma gelebilirdim. Yıllar sonra, o yıllarda sık sık dışarıya yazdığım mektupların tamamı elime geçti, birçoğu birbirinin tekrarı ve kopyası gibiydi.

Kırşehir Cezaevi'ne getirildikten sonra biraz rahata kavuşmuş, biraz daha sağlıklı yaşamaya başlamıştık. Bu cezaevinde direnmemizi gerektiren bir uygulama yoktu. Çoğumuz ağır cezalıydık. Cezanın yatarak bitirilemeyeceği görüşünde de birleşiyorduk. Böyle hallerde içerideki insanın aklına dışarısı daha fazla düşer. Pekâlâ, kaçmayı deneyebilirdik. İçeride çürümek yerine başarısız olsak da denemeye çalışmak bizlere çok fazla bir şey kaybettirmeyecekti. Olsa olsa yeni bir sürgün, yeni bir cezaevi. Ama başarırsak... Dışarıda yeni bir yaşama katılacak, mücadeleye kaldığımız yerden devam edecektik. İçeride yatarak paslanmanın bir âlemi yoktu. Diyebilirim ki kendiliğinden, sessiz bir anlaşma oluştu. Sonra söze döküldü her şey. İnsanlar olgun, ağırbaşlı bir davranışla giriştiler işe. Tünel kazacak, bu cezaevinden mutlaka kaçacaktık. Bütün arkadaşlar kafa yoruyordu, elimizdeki bilgi kırıntılarını bütünleştirip eksikliklerimizi gidermek için hummalı bir çaba içine girmiştik. Buradan kaçabilirdik! Bu mümkündü! Kararımız kesindi. Mutlaka buradan kaçmalıydık. Evet, zor, zor ama imkânsız değildi. Bunu başarabilirdik.

Devrimci Yol'dan arkadaşlar dışarıdan tünel kazarak kaçmanın planlarını yapmış, gerekli çalışmaları da başlatmışlardı. Cezaevinin yakınında bir arsa alıp, küçük bir kulübe kurup inşaat çalışmasını da başlatmışlardı. Bu konuda yurtdışından destek gelebi-

leceğini de dillendiriyorlardı. Fakat aksilik bu ya İzmir'de yapılan bir kuyumcu soygununda yakalanmalar olmuş, soygunun Kırşehir Cezaevi'ne dışarıdan bir tünel kazılmasının ihtiyaçları için kullanılacağının bilgisi bir biçimde polise gitmişti. Polise ulaşan bu bilgi doğrultusunda dışarıyı gören 13. koğuştan bizi apar topar orta bölüme alarak 12. koğuşa yerleştirdiler.

Cezaevinin orta bölümünde bulunan koğuşa alınmamız tünel işini biraz daha zorlaştırmıştı. Fakat kaçmanın imkânı ortadan kalkmamıştı. Biraz daha zorlu, uzun erimli, sabırlı ve disiplinli bir çalışma ile yine başarma şansımızın olduğunu biliyorduk. Böyle işler hiçbir zaman aceleye gelmezdi. Zaman çoktu, nasıl olsa bir yere yetişecek değildik. Yaklaşık bir yıla yakındır topladığımız bilgileri değerlendirecek, tünel kazarak kaçma şansımızı bu koğuştan da deneyecektik.

Koşullar rahat olmasına karşın dışarıda mücadele yükseldikçe politik bir mahkûm için cezaevinde yatmak zorlaşıyordu. Uykularımız kaçıyor, huzursuz oluyorduk. Firar fikri adeta beynimizi kemiriyordu. Kışın soğuk havası yerini baharın güzelliklerine, doğadaki canlanışa bırakıyordu. Devrimci mücadeledeki uyanış, öğrenci protestoları, tutsak yakınlarının çabaları, her gün yeni bir grev ve direnişin yükselen sesi doğadaki tomurcuklar gibi açılıp gelişiyor ve yaygınlaşıyordu. Bizim örgütsel yapımız ise yok denecek kadar cılızdı. Yükselen seste ve eylemlilikte bizim sesimiz gelmiyor, soluğumuz esmiyordu. Sesimizin soluğumuzun dışarıdaki etkinliklerde ne zaman duyulacağı beklentisi bizi iyice huzursuz kılıyordu. Konuşulan söz bizim sözümüz değildi. Söz söylenecek yerde biz yoktuk. Poliste, işkencede alınan tavır tartışılıyordu ve asıl tartışacak, son sözü söyleyecek kişiler olan bizler, olmamız gereken yerlerde değildik. Cezaevi direnişleri tartışılırken, başka yapılar konuşurken, yazıp çiziyorken yine biz yoktuk. Yüksek sesle konuşan, yazan biz olmamız gerekirken suskunluğa gömülen yine bizdik. Söylenecek sözümüz olmasına karşın konuşacak kürsüden yoksunduk! Bu durum ruhumuzda ve bilincimizde dayanılmaz bir huzursuzluk yaratıyordu. Zaman zaman içerideki yönetici yoldaşlar ne yapıyorlar, ne düşünüyorlar diye mektuplarda sorular soruyor, kendimce de cevaplar arıyordum. Mektuplara da doyurucu ve

ikna edici yanıtlar bir türlü gelmiyordu. Bütün yapılar içeride ve dışarıda tekrar toparlanırken bizde kıpırdama yoktu.

Kafamı kurcalayan bir dizi soru vardı. Cezaevlerinde, mahkemelerde, ölüm oruçlarında, Poliste sergilenen parlak sınavların yeni kuşak devrimcilere aktarılması gerekiyordu. Fakat bizim açımızdan içeriye de dışarıya da tam bir sessizlik hâkimdi. Dostun düşmanın saygısını kazanan, direnişçi, saygın, örgütsel bir yapı, tasfiyeci bir zemindeydi. Oysa bu örgüt tasfiyeciliğe karşı mücadelede kendini var etmişti. Dışarı çıksam tek başıma örgütü örgütleyecekmişim gibi bir ruh hali içindeydim. Yer yer kendimi frenliyordum. Ağır ol aslanım, ateş olsan cürmün kadar yer yakarsın, diyordum. Bu iş bir iki kişinin işi değil. Bir yapı sorunu. Kendine gel, diye kendi kendimi telkin ediyordum.

Adem'le birlikte çıkınca dışarıda neler yapabileceğimiz üzerine kafa yoruyorduk. Her komünist ve özgürlük savaşçısı gibi bizler de tutsaklıktan kurtulup, vakit geçirmeksizin mücadelede yerimizi alıp, bir an önce dışarıda yoldaşlarımızla el ele, kol kola, omuz omuza olmak istiyorduk. Mücadeleye dışarıda katılma isteği ve özlemi ruhumuzda inanılmaz fırtınalar estiriyordu. Bu duygu ve düşünceyi hayalden gerçeğe dönüştürebilmek için kaçmalıydık.

Çalışmalarımız tuvalette başlamıştı. Ağır ağır ilerliyorduk. 30 Mart günü koğuşumuzda her zamankinden daha farklı bir hava vardı. Herkesin yüzü gülüyor, gözleri daha ışıltılı, konuşmalar daha canlı, voltalar da atılan adımlar da daha zevkli. Heyecanlı bir bekleyiş içindeydik. Birdenbire koğuşta bir sevinç furyası esti. İlk kez eyleme gittiğimiz günlerin tarifsiz heyecanını ve sevinç taşkınlığını yaşıyorduk. Mücadeleye kattığımız bedenlerimizin nefes kesen nabız ve kalp atışlarını duyuyorduk. On sekiz tutsağın "Toprak bulundu, toprak bulundu," fısıltıları, ağızdan ağıza, dilden dile, kulaktan kulağa sevinç içinde dolaşıyordu. "Toprak bulundu," fısıltısı, bastırılan sevinç çığlıklarımıza dönüşüyordu, bütün gözler parlıyor, yüzler gülüyordu.

Sevinçler gizlenmeye, bastırılmaya çalışılırken dişler ve yumruklar sıkılıyordu. Kendini tutamayan, sevincini frenleyemeyen bazı arkadaşlar koğuşun duvarlarına parmaklarını kırarcasına yumruk atıyorlardı. Burası Kırşehir E Tipi Cezaevi 12. Koğuş.

Özgürlüğe giden köprünün ilk bariyeri aşılmış, kapı açılmış, kutsal toprağa erişmiştik. Daha birkaç gün önce Metris Cezaevi'nden kaçanların eylemini kutlamıştık. Yirmi dokuz devrimci, faşizmin "kuş uçamaz" dediği Metris Cezaevi'nden tünel kazarak kuş olup uçtular. 12 Eylülcüler üzerinde bomba etkisi yaratan, meydan okuyan bu eylem, cezaevi idaresinde büyük bir tedirginlik ve huzursuzluk yaratmıştı. Panik ve şaşkınlık içindeydiler.

Metris eylemini kutlarken demli tavşan kanı çaylarımızı zevkle yudumluyorduk. Özgürlüğe ulaşma çabasının derin sohbetlerine dalıyor, nice güzel hayaller kuruyorduk. Kenan Doğan'la yaz sıcağında İspanya sahillerinde soğuk, buz gibi bir bira içmenin sözünü veriyorduk birbirimize. Diğer yandan da iç koğuşa alınmamızla tünelin mesafesinin epeyce uzadığının üstünde fikir teatisinde bulunuyorduk. Burası da fena değildi. Tünel için elverişli bir yapısı vardı ama başarmak için daha fazla zaman, daha fazla yoğun emek, sınırsız bir özveri gerekiyordu. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da zor günlerin, zor işlerin adamı olmalıydık. Kolay olanı herkes yapabilirdi, önemli olan zoru başarmaktı. Gerçekçi olup imkânsızı gerçekleştirmek gerekir. Olmazı olur yapmak ve gerçekleştirmekti, kazılmaz denileni kazmak, kaçılmaz denilen yerden kaçıp, özgürlüğe erişmeyi başarmalıydık! Özgürlüğe ulaşmak için kafa savaşçısı olmaktan başka çaremiz ve çıkış yolumuz yoktu. Kaldı ki aramızda çok becerikli ve yaratıcı arkadaşlarımız vardı. Her birimiz insan havsalasının alamayacağı yaratıcılığa sahip, engin deney, tecrübe ve birikimlere sahiptik. Tünelde kolektif olarak çalışıyorduk. Zor ve ağır ilerliyorduk. Önce işimizi kolaylaştıracak bazı teknik sorunların çözülmesi gerekiyordu. İdarenin gözleri ise üzerimizdeydi. Sık sık aramalar, kontroller, gece gündüz koğuş ziyaretleri yapılıyordu.

Toprağın kumlu çıkması kötü bir tesadüftü, suda eritilmesini de zorlaşıyordu. Kaplumbağa hızı ile ilerliyorduk. Fazla emek harcıyor ama az mesafe katediyorduk. Tünel düzeneği, bir dizi düşünce ve becerinin mutfağında yeteneğe göre işbölümü ilkesiyle mükemmelleşiyordu. 18 beyin, 18 beden, 18 yürek, tek beyin, tek beden özgürlük için tek yürek gibi çarpıyordu. Ve toprağa karşı yeraltında amansız bir savaş veriyorduk.

Koğuşumuzun altlı üstlü kendine ait bir havalandırması vardı. Alt katta yemekhane, mutfak ve tuvaleti bulunuyordu. Üst katta ise yatakhane vardı. Akşam saat dokuzda yatakhanenin kapısı da kapanıyordu. Yatakhanenin kendi içinde lavabo ve tuvaletleri de vardı. Sabah saat yedide koğuş ve bahçe kapıları açılıyordu. Sadece maltaya açılan dış kapı her saat kapalı tutuluyordu. Akşam sayımda bahçe kapısı da kapandıktan sonra saat dokuza kadar altlı üstlü yemekhane ve yatakhane kullanıma açıktı. Haftada bir gün topluca hamama götürülüyorduk. Sıcak su ihtiyacımız olduğunda mutfaktan alabiliyorduk.

Cezaevi idaresi ve personeliyle ilişkilerimiz oldukça iyiydi. Gardiyanlarla zaman zaman voleybol oynuyor, sohbetler ediyorduk. İlişkileri geliştirmek için bazı arkadaşlar satranç oynuyorlardı. Birlikte çay içilirken maç kritikleri yapılıyordu. Küçük, mütevazı ihtiyaçları olduğunda yardımcı olmaktan geri durmuyorduk. Karşılıklı güven ortamı yaratılmıştı. Bu ilişkiler içinde bir gün nöbetçi gardiyanların birisiyle satranç oynanırken Sait Keleş[4] bir vesileyle koşullarını yaratıp anahtarların kalıbını sakız üzerine çıkartıvermişti. Anahtar dışarıda yaptırılarak getirtildi. Kilit, kapının üzerinde kilitlenmiş bir şekilde asılı duruyordu. Bunun üzerinde deneme yapabiliyorduk. Deneyerek bazı yerleri törpülenip koğuş kapısının kilidinin açılması gerçekleştirildi. Tünel çalışmasını başlatmak için gardiyanlar her akşam yatakhanenin kapısını kilitleyip maltaya çıktıklarında Ali Uçak arkadaşımız koğuş kapısının mazgalından kolunu uzatıp kilidi açarak çalışacak arkadaşları aşağıya çalışmaya indiriyordu. Her gruptan bir arkadaş bu işi yapıyordu. Kendisi içeri girdiğinde ise diğer gruptaki başka bir arkadaşı görevlendiriyordu.

Yemekhane bölümündeki tuvaletlerin birisini banyo olarak ayırmıştık, orayı kullanmıyorduk. Bu tuvalet taşının çevresi keskilerle kesilip kaldırılıyor, kapatılırken tekrar eski yerine milimetrik olarak yerleştiriliyordu. Çevresini de çimento ve boya ile her gün her giriş çıkışta açıp kapatıyorduk. Bu tuvaletin deliğinden aşağıya tünel kazmaya başladık. Buradan çıkan toprakları geceleri eritiyorduk. Toprağı eritmek büyük sorundu. Kanalizasyonlar tıkanabi-

4 Sait Keleş, Avrupa'da geçirdiği bir ameliyat sonrası yaşamını yitirdi.

lir, tünel bundan dolayı açığa çıkabilirdi. Tuvaletin deliğinden beş metre derinlemesine aşağıya kazdık. Çıkan toprakları da tuvalette gizlice eritiyorduk. Kanalizasyon boruları giderek dolup tıkanmaya başladı. Tünel süresince çıkan toprakları eriterek tüneli bitirmemiz mümkün değildi. Toprak, sabun gibi eriyip yok olup gitmiyordu. Bir yere geldiğinde kanalizasyonu tıkayıp açığa çıkması kaçınılmaz olacaktı. Bu nedenle cezaevinin temelinde toprağı koyacak bir yerler bulmak zorundaydık. Cezaevinin koridor kısmına, maltanın altına geçmek için ara duvarı delip kalorifer sistemine ulaştık. Buradan itibaren toprağı eritme sorunumuz olmayacak, ayrıca tünelin boyu da kısalacaktı. Zaten çıkan taşları gömmek için fazladan toprak eritip yer açmak zorunda kalıyorduk.

Tünelde farklı bir aşamaya gelmiştik. Bundan böyle toprağı eritmeyip, torbalara doldurup kalorifer borularına sarılmış yalıtma elyafları kesip yer açarak toprak konulacak yerler açıyorduk. Boruların sağında solunda bulunan boşluklara yığıyorduk. Malta'nın sonuna, cezaevi binasının dış duvarına kadar buradan ilerledik. Burada tekrar duvarı alttan delip cezaevi bahçesinin altından tünel kazmayı sürdürdük. Pusulayla rotamızı belirleyip bir insanın sürünerek gidip gelebileceği üst kısmı dar, aşağıya doğru genişleyen bir üçgen biçiminde tüneli kazıyorduk. Çünkü tünelin üstü mümkün olduğunca az basınca uğramalıydı. Aksi taktirde herhangi bir ağırlıkta çökebilirdi.

Tünel planımızın bir parçası olarak koğuşta el işleri yapılmaya başlandı. Bu işlere yatkın arkadaşlar zaman geçirmeksizin kolları sıvadılar. Sigaralık, kalemlik, gemi vb. akla gelebilecek her türlü hediyelik eşya yapılıyordu. Daha çok da gemi yapımlarına ağırlık veriliyordu. Cezaevi yetkililerine de benzer hediyeler yapılıyordu. Gemi için küçük ampuller, ince elektrik kabloları gerekiyordu. Bu elişleri için alınan ampul ve kabloları tünelin aydınlatılmasında kullanıyorduk. Erol Özcan bu işi iyi beceriyordu. Havalandırma sorununu da deri ceketlerimizden körük yaparak aşabildik. Körüğün hortumunu ise yemekhanenin masasının üzerine serdiğimiz naylon örtüyü ince ince kesip uhu ile yapıştırarak gerçekleştirdik. Bu hortumla, havayı tünelin içinde kazı çalışmasını yapan arkadaşların yanına körükle aktarabiliyorduk.

Geriye kazılan toprağı taşımak için kurulacak teleferik sistemi kalıyordu. Bunun için de ip ve plastik leğen yeterliydi. Kazılan toprağı doldurmak için bez torbalara ihtiyaç vardı. Onu da nevresim ve çarşaflarla çözecektik. Nevresim ve yatak çarşaflarını kesip torbalar haline getiriyorduk. Bu görev de hasta arkadaşlarımıza düşmüştü. Onların işi yatak nevresimi ve çarşaflardan toprağı doldurucak torbalar dikmekti. Böylece aydınlanma, havalandırma, teleferik sistemi ve depolamak için dikilen torbalarla tünel için gerekli bütün sistem hazır ve çalışır hale getirilmişti. Çıkan her türlü aksaklıkları giderecek becerikli, birikimli arkadaşlarımız vardı, engellerin olduğu her yerde on sekiz beyin düşünüp kafa yorup çözüm üretiyorduk.

Televizyonda "Aydın Cezaevi'nde elli beş metre uzunluğunda bir tünel açığa çıkarıldı," haberi hepimizin yüreğini ağzımıza getirdi. Arama ve kontroller sıklaştı. Meraklı gözler, bitip tükenmez denetimler aralıksız sürdü. Karşılaştığımız sıkıntı ve kaygılarımız yetmezmiş gibi bir de dergilerde Metris firarının polemik yazıları çıkmaya başladı. Ardı arkası kesilmeyen yazılar uykularımızı kaçırıyor, yemeden içmeden kesiliyorduk. Birçoğumuz kendi kendimize öfkelenerek "Olur mu bu, yeri mi, zamanı mı be arkadaş," diye kızarak deli danalar gibi yerimizde duramıyor, havalandırmada volta atıyorduk. İnsanlar nereden bileceklerdi tartışmaların bizim tünel çalışmamızı da etkileyebileceğini? Tüm bu olumsuzluklara karşın, haziran başında hedeflediğimiz yere ulaşmıştık. İki ayda on beş metre kazabilmiştik. Koca bir makine bir dişlisi eksildiğinde nasıl duruyorsa biz de en küçük bir aksaklıkta çalışmayı durdurabilecek bir sistem içinde çalışıyorduk. Hasta ve sakat arkadaşlar için yapacak işler bulunuyordu.

"Haydin köleler!" sesi tutkuyla yapılan gönüllü bir çalışmanın vardiya sireni gibiydi. İşbaşı öncesi bir önceki ekibin tecrübelerini dinlediğimizden belli yöntemleri uygulamada, alınan kararların hayata geçirilmesinde ustalaşmıştık. Uzun tartışmalarla geçirilecek bir dakikamız bile yoktu. Kazıyı büyük bir dikkat ve titizlikle yürütüyorduk. En küçük bir dikkatsizliğimiz, özgürlüğe açılan kapının kilitlenmesine, yıllarca cezaevinde kalmamıza; ufacık bir dalgınlığımız ve eksikliğimiz bütün planlarımızı altüst edip, firar

eylemimizin belirsiz bir tarihe ertelenmesine neden olabilirdi. Bütün titizliğimize rağmen, tünelin açığa çıkmasının an meselesi olduğu riskli günler, saatler yaşadığımız oluyordu.

Bir keresinde gece ekibi tünelde çalışıyordu. Akşam sayımından sonra biz topluca televizyonun karşısında haberleri izliyorduk. "Dikkat!" tekmiliyle koğuş kapımız gürültüyle açıldı. Kalabalık bir gardiyan grubunun önünde cezaevi savcısı yanındaki gardiyanın elinde bir demlik çayla birlikte içeriye girdi. Bir an neye uğradığımızı şaşırıp kaldık. Acaba tünel mi açığa mı çıkmıştı? Çıkmadıysa da şimdi açığa çıkma ihtimali yüksekti. Hepimiz kapının önüne yığılarak çevresinde bir halka oluşturduk. "Buyurun oturun, çayınızı da beraberinizde getirmişsiniz, birlikte içelim," dedik. "Bu anlamlı ziyaretiniz bizim için bir sürpriz oldu." "Hayır, oturmayacağım," dedi müdür. Çayı bize verdiler, ayaküstü konuşma ve sohbetlerden sonra fazla durmadan gittiler. Koğuşta yaşam seyrinin dışında farklı bir durum görünmüyordu. Gönül rahatlığı ile koğuştan dönmüşlerdi. Bizler de derin bir oh çekip rahatlamıştık. Yine de bu davranışı hayra yormamak gerekiyordu. Adamlar koku almaya çalışıyorlardı. Ama biz de kokutmadan bu işi bitirmenin yollarını arıyorduk.

Bir defasında da tünelde çalışan arkadaşlar koğuşa yeni gelmişlerdi. Duşlarını almışlar, temizlik yapılmış, tünelin kapağı da kapatılıp yukarıya koğuşa çıkmışlardı. Ben de tünelde arkadaşların içine işedikleri sidik bidonunu boşaltıp yıkıyordum. Gardiyanın birisi elini yıkamak için tuvaletten içeriye daldı, elimde bidonu görünce,

– O nedir öyle? diye sordu.

– Üzüm hoşafı, dedim. Arkadaşın birisi ayırmış, sonra da unutulmuş, bir köşede kalmış. Bidonun içindeki sidiği döküp musluktan su doldurdum. Çaktırmadan da bidonun üzerindeki çamuru temizliyorum. Gardiyan fazla ilgilenmeden ellerini yıkayıp gitti.

Koğuşumuzun mevcudu on sekizdi. Üç arkadaşımız hastaydı. Önce üçer kişilik üç ekip halinde çalışıyorduk. Tünel uzadıkça ekipte çalışanlar dörde, giderek beş kişiye çıktı. Beşer kişilik üç ekip halinde çalışmayı sürdürüyorduk. Oysa çalışacak daha fazla işgücüne ihtiyaç vardı. Havasızlık çekiyorduk, çalışma koşullarımız ağır, toprak sert, işimiz bir hayli zordu.

Erol ve Erdal'ın ekibinden sonra tünelde çalışma sırası o gece bizim ekipteydi. Arkadaşlar da sıkı çalıştıklarından tünelden yorgun ve bitkin çıkıyorlardı. Ekip olarak bütün arkadaşlar olanca gücüyle canhıraş çalışıyorlardı. Hacı ve Kenan'dan iki gecelik çalışmanın sonuçlarını alıyor, gelişmeleri öğreniyordum. Arkadaşlarla havalandırmada volta atarken sessizce nasıl çalışacağımız üzerine gün boyu sohbet etmiştik. Sabırsızlık ve heyecan içinde çalışma zamanımızın gelmesini bekliyorduk. Akşam yemeği, sonra sayım ve beklenen an gelmişti. İş elbiselerimizi giyip, başımıza bere, elimize eldiveni geçirmiş, içeceğimiz su ve nevalemizi yanımıza almış tıpkı yeraltına inen madenciler gibi, tuvalet taşını kaldırıp, tünelin girişinden önce kollarımızla baş aşağıya sarkarak tek tek tünele iniyorduk.

Tünel havasızdı, rutubet ve toprak kokuyordu. Işık yetersizdi, birbirimizin arkasından sürünerek ilerliyorduk. Az sonra "üçyol ağzı" dediğimiz birinci "istasyon"a gelmiştik. Artık gözlerimiz içerinin karanlığına ve mum ışığı gibi aydınlatan küçük ampullerin ölgün pırıltısına alışmıştı. Tam siper yatarak dirseklerimizin ve göğsümüzün üstünde sürünerek ilerliyorduk. Sessiz ve fısıltı halinde konuşuyorduk. Havasız ortamda sürünmemiz toprak ve nemle birleşince nefes almakta zorlanıyorduk. Çıkarılan topraklar, torbalara doldurularak elden ele geçiriliyor, bayrak yarışı gibi köşe ve virajlarda bekleyen arkadaşların yardımıyla teleferik sistemi üzerinden leğen içinde en sona ulaştırılıyordu.

Bugün 8 Haziran. Belirlediğimiz hedefte ve yöne yavaş da olsa ilerliyorduk. Toprak çökme yapmıştı, moralimiz bozuktu. İki üç günlük emeğimiz boşa gitmişti. Yeniden kırk beş derece açı çizerek çöken yerin yanından kazılmaya başlandı. Burada toprak sakız gibi killiydi, çökme tehlikesi yoktu. Binanın altında olduğundan toprak biraz daha yumuşaktı, kazılması kolaydı. Çöken yeri hızla telafi etmenin çabası içinde bir çalışma temposu yakaladık. Fakat yol uzadıkça toprağın taşınması zaman alıyordu. Saatlerce süren çalışmanın yorgunluğu içinde sabahın nasıl olduğunu, gecenin gündüze ne zaman evrildiğini, çıkışa yakın arkadaşın çıkış saatimizin geldiğini hatırlatmasıyla anlıyorduk.

Sürünerek çıkışa doğru yavaş yavaş geliyorduk. Tünelin kapağı

açıldığında cereyan yapıyor, tünelde püfür püfür rüzgâr esiyordu. Hızla çıkıp aşağıda ve yukarıdaki duşlara girip yıkanıyorduk. Diğer arkadaşlar tünelin kapağını kapatıp anlaşılmayacak hale getiriyorlardı. Duştan sonra giyinirken, çalışan arkadaşların yanına birer bardak sıcak süt gelmiş oluyordu. Biz sıcak sütümüzü yudumlarken bir kısım arkadaşlar merak içinde ne kadar kazdığımızı, kaç torba toprak çıkardığımızı soruyorlardı. Sabah kahvaltısı ve daha sonra sabah sayımı geliyordu. Koğuş her zamanki rutin atmosferine giriyordu. Tünelde üç ekip çalıştığımızdan sırasıyla her gün bir ekip çalışmaya girdiğinden iki günde bir çalışma sırası bizim ekibe geliyordu. O iki gün içinde dinleniyor, beslenmemize dikkat edip, enerji ve moral topluyorduk. Yirminci metreye ikinci ara istasyonu kurduk. İstasyon dediğimiz, bu durak yerlerinin biraz daha genişletilmiş, hareket etmeye ve çalışmaya müsait genişlikte düzenlenmiş halleriydi. Bilimkurgu filmlerindeki ilkel uzay istasyonlarına benziyordu. Buralar kazılan toprakların torbalara doldurulup aktarılmasına yarıyordu. Toprağı kazan leğene dolduruyor, istasyonda bekleyen ikinci arkadaş ip bağlı içi toprak dolu leğeni çekip burada torbalara doldurarak teleferik sistemiyle bir gerideki arkadaşa aktarıyordu. O da torbaları alıp kalorifer borularının arasına yerleştiriyordu. Yer olmadığından kalorifer borularının elyafları kesilip yer açılarak hazırlanan yere diziliyordu. Toprağı koyacak yer sorunu yaşamamak için bu işi titiz ve düzenli yapıyorduk.

Ekiplerin çalışmaları, belirlenen hedeflere zamanında varmak için yeterli olmuyordu. Bazen içeride toprak birikiyor, gönüllü kişilerin tünele girip "karargâh" adını verdiğimiz büyük istasyondan toprağı çekmeleri gerekiyordu. Bir keresinde iki gönüllü arkadaşla birlikte tünele indik. İkinci ara istasyona, karargâh bölümüne geçtim. Toprak ve torbalar yığılmıştı. Geçmek ve hareket etmek, çalışmak yer darlığından zorlaşmıştı. Başımı dik tutamıyordum, her taraf paslı çivilerle doluydu. Bir yandan dışarıya sesimin gitmemesine dikkat ederken, diğer yandan da torbaları çekmek için kullandığımız büyük teleferik leğenini ve ipi kontrol ediyordum. Kalorifer borularının ısısının yalıtılmasında kullanılan cam elyafların yüzümü ve boynumu yakmasına, boğazıma kaçan elyaf tozlarına aldırış etmeden bir an önce yığılan toprakları çekip bitirmek isti-

yordum. Kazılan toprakları karargâha çekmenin ve özgürlüğe bir adım daha yakınlaşmanın sevincini ve hazzını yaşamak bambaşka bir duyguydu. Özgürlüğü düşünüyor, İstanbul'da çalışma alanlarımda, dostlarla, arkadaşlarla ve yoldaşlarımla birlikte olmanın hayaline dalıyordum. Derbent, Emirgan, Sarıyer, İstinye, Beykoz'da dolaşmayı düşündükçe içim içime sığmıyor, bütün vücudumu coşku kaplıyordu. Bilinç açıklığı içinde çalışma azmim artıyor, kendimi çok güçlü hissederek eldivenlerimi aceleyle takıp hızla toprağı çekmeye başlıyordum. İçerisi yarı karanlıktı, el yordamıyla çalışıyorduk. Biri torbaları dolduruyor, diğeri çekiyor, torbaları çekeceğim leğene yüklüyor, ben de lokomotif gibi hızlıca çekiyordum. Çekmemle el çabukluğu içinde torbaların içindeki toprağı boşaltıp yerleştirmem bir oluyordu. Elimizdeki ipin birkaç kez yerinde oynatılması "Tamam çek!" anlamına geliyordu. İpin oynamasıyla çekilip doldurulması ve geri dönmesi adeta hızlı tempoda bir akort çalışması gibiydi.

Zamanın hızla akıp gittiğini, çalışmamızın temposunu ve verimini dizilen torbalar yüzünden boruların üstünde yer kalmamasından anlıyorduk. Torbalar dizildikçe birlikte çalıştığımız arkadaşla aramızdaki mesafe uzuyordu. İpi çekiyordum torba gelmiyordu. İp ortadaki toprak dolu torbalara takılmıştı. Çeksem belki ip kopabilirdi. Çekmeyi bırakıp sürünerek elimle ipi kontrol ederek geriye gidiyordum. Takıldığı yerden ipi çekip çıkarıyordum. Tekrar sürünerek eski yerime dönerken, elbiselerim bir yerlere takılıyor, geçmekte zorlanıyordum. Daracık yerde giysilerim omzuma toplanıyordu. Çıplak bedenimi cam elyafı yakıyordu. Ter, toz, toprak içinde elyaf parçacıkları vücudumda dayanılmaz kaşıntı yaratıyordu. Her yanım kaşınıyordu, kaşıntıdan çalışamıyordum. Beş on dakika ara veriyor, "Haydi yitirdiğimiz bu zamanı telafi edelim," diyor, tempoyu yükseltiyorduk. Torbalar üçer dörder plastik leğene konuluyor, ben de hızla çekip yerleştiriyordum. Saatlerce bu tempo sürüyordu. Sabaha doğru yorgunluktan hareketsiz kalmıştım. Kollarımın hareketi iyice ağırlaşmıştı, ama zamanımız sınırlıydı. Toprağı bitirecek gücüm de kalmamıştı. Yorgunluğun etkisiyle uyku da bastırmıştı. Son bir gayretle toprağı mutlaka bitirmeliydik. Arkadaşla yer değiştiriyorduk, ben yüklüyorum

o çekiyordu. Toz ve ter içinde toprağı çekip bitiriyorduk ama bizim de gücümüz bitiyordu. Hareket edecek halimiz de kalmamıştı. Bu tempolu çalışmamızın yorgunluğunu bedenimizde hissetsek de, yukarıya çıkmayı zorla başarsak da, parıldayan gözler, gülümseyen yüzlerle tünelin giriş deliğinden acele olarak çıkın sinyalini fark edince nefes nefese çıkışa yaklaştık. Önce yanımızda taşıdığımız su bidonunu yukarı verdim. Ardından da son bir gayretle kollarımı dışarıda bekleyen Adem Kütük'e uzattım, onun yardımıyla önce ben, sonra Ali Uçak, peşinden de Adem Kepeneklioğlu çıktı.

– Sayım yaklaşıyor, hemen banyo yapmalıyız. Sıcak suyumuz gelmiş, banyo hazır. Temiz giysilerimiz, havlu ve şampuan getiriliyor. Toprağın hepsini bitirdik. Ama biz de bittik. Banyo, temizlik ve sayımdan sonra işin kritiğini yapacağız.

Ellerimiz patlamış, şişmişti. Patlayan ellerimizi arkadaşlara gösteriyoruz. Koğuşta sağlıkçı olarak ilgilenen Said Keleş gülerek elinde alkol ve pamukla yanımıza koşuyor. Tünelden her çıkışta dışarıda olanlar da bizden daha fazla heyecan ve merak içindeler. Biz anlatıyoruz onlar pür dikkat dinliyorlar. Nasıl oldu? Kaç torba, kaç demir boyu kazıldı? Masada bizi bekleyen ılık ballı süt. Sevinçle atılan voltanın arasında, "Yarın biz sizi geçeceğiz," diyor öteki ekibin çalışanları. Sosyalist yarış başlıyordu. Ilık sütümüzü yudumlarken sıcak dostluk ve sımsıkı bir kaynaşmanın yarattığı içten sevginin geliştirildiği, güzel devrimci ilişkilerin hâkim olduğu bir atmosferde sohbetlerimizi sürdürüyoruz.

1 Temmuz. Bugün Adem Kepenekli, Ali Uçak ve Haşim'le birlikte bir ekip olarak çalışacaktık. İş elbisemizi giymiş bekliyorduk. Peş peşe tünele iniyorduk. Yerlerimizi aldık. İpleri ve teleferik sistemini kontrol ederek işe başladık. Ali Uçak'la öndeyiz, ben kazıyorum. Ben kazdıkça Ali, kazılan toprağı leğene dolduruyor, Adem'e sinyali verince o da ipi çekiyor, torbalara doldurdukça arkaya gönderiyor. Elimde eldiven demiri sıkı kavrayıp toprağı kazmayı sürdürüyorum. Kazdığımı yandan arkama atıyor, elimle toprağı itiyordum. Ali çekip leğene doldurarak Adem'in çekmesini sağlıyordu. Toprak sert, elim acıyor, fakat olanca gücümle kazmayı sürdürüyordum. Toprak bazen yumuşak bazen sertti. Günde on santim, yirmi santim, otuz, altmış, yüz santimi bulduğumuz oluyordu.

Kollarım, omuzlarım çalışmaktan ağrıyordu, fakat bu ağrılara aldırış ettiğim yoktu. Asıl havasız ortamda çalışmak zorluyordu. Yumuşak toprak damarı çıkmıştı. Fazla geniş tutmadan yukarısı dar bir şekilde aşağıya indikçe genişleyen bir insan bedeninin sığdığı genişlikte kazmayı sürdürdüm. Ter içindeydim, ağzım, burnum, yüzüm, gözüm çamur içindeydi. Sırt üstü uzanıp tersten tavana bakacak tarzda kazıyordum. Kazılan toprak bazen ağzıma, bazen başıma düşüyordu. Gözüme, ağzıma, boynuma kaçan toprak parçalarına aldırış etmeden ölesiye kazmayı sürdürüyordum. Kalıp kalıp topraklar düştükçe neşe ve zevk içinde demiri toprağa daha hızlı vuruyordum. Toprak kaymak gibiydi, vurdukça demir on yirmi santim içeri giriyordu. Toprak önüme dökülüp yığılıyor. Kaptırmıştım kendimi çalışmanın temposuna. Gözlerimde daire şeklinde alev halkaları çıkıyordu sanki. Tıpkı poliste, işkencede elektrik verdiklerinde gözlerimde yanan alev halkaları gibiydi. Bayılacak gibi oluyordum. Gücümün son sınırına geldiğimde, yavaşça kendimi bırakıp, olduğum yerde hiç kıpırdamadan uzanıyordum. Beş on dakika dinlendikten sonra toprağı leğene yavaş yavaş doldurup çekmeleri için sinyali veriyordum.

Daha hızlı olmalıydık. Zamanla yarışıyorduk. Zaman da hızla akıp gidiyordu. Diğer iki arkadaşla nöbetleşe kazmayı sürdürüyorduk. Uzakta yanıp sönen bir ışık gördük. İkimiz de dikkat kesiliyoruz. Tekrar yanmasını bekliyoruz. Kazıcı arkadaş da yanımıza geldi.

– Biraz da ben çekeyim, dedi.

– Biz çekeriz, sen kazmayı sürdür. On santim bile ilerlesek çok önemli.

– Çok yoruldunuz bırakın yardım edeyim.

Kazılan toprağı çekip yerleştirmiştik. Koğuşa dönüş saatimiz gelmişti. Çıkışa az bir zaman vardı ve bunu değerlendirmeliydik. Yeni kazılan toprağı çekip istifledik. Tünelde çalışmayı aksatacak birikmiş toprak kalmamalıydı. Bizden sonraki çalışacak ekibe temiz çalışma alanı bırakarak zaman kazanmalıydık. Her geçen gün biraz daha ilerliyorduk. Her ekip bütün kapasitesini kullanıp diğer ekiplerden daha fazla kazmak için adeta yarışıyordu. Üçlü bir yarış vardı. Kim daha fazla kazacak? Bunu belirleyen biraz da toprağın

yapısı oluyordu. Bazen yarım metre, bazen de bir metreydi. Toprağın yumuşak olduğu yerlerde iki metre ilerlediğimiz dahi oluyordu. Cezaevi binasının dış duvarına kadar ilerlemiştik artık. Toprak çok sert olduğundan bu ara az ilerliyorduk. Tünel uzadıkça toprağın çekilip yerleştirilmesinin mesafesi de uzuyordu. Uygun yerlerde toprağı aktarmak için, rahat çalışılabilecek yerler hazırladık. Kimi zaman elli altmış santim ancak kazabiliyorduk. Ama başaracaktık. Sohbetlerimizin vazgeçilmez konusu, soframızın lezzeti, düşlerimizin en görkemli süsü firarla erişeceğimiz özgürlüktü! Yaşantımızı bütün yönleriyle tünel çalışması dolduruyordu. Bütün işler ve günlük yaşam hemen her şey ona endeksliydi. Çünkü az emek vermiyoruz. On dört ayda toplanan bilgi kırıntılarını bir araya getirip planını çizebilmiştik, dört aydır da üç ekip halinde gece gündüz çalışıyorduk. Adeta tünelle özdeşleştik. Bütün dünyamızı tünel sarıp sarmaladı. Heyecanımızı, çekince ve kaygılarımızı, korkularımızı, gülmemizi, kötümser ve iyimser olmamızı tünelin durumu belirliyordu. Zaman zaman canımızı sıkan, heyecanlandıran, korkutan şeyler olsa da asıl olarak ruh halimize hâkim olan umut ve inançtı.

Aylardır yerin iki üç metre altında çalışmaktan fizik olarak yıpranmıştık. Ağrılarımız artmıştı, sağlığımız ise hızla kötüleşiyordu. Zayıflamıştık, benzimiz solmuş ve sararmıştı. Tansiyonlarımız düşük olduğundan bolca tuzlu ayran içiyor, beslenmemize de özel olarak dikkat ediyorduk. Kantinden gıda tüketiminin artmasından dolayı bir taraftan da endişeleniyor, çeşitli korku ve kaygılar yaşıyorduk. Ama olası bir kuşkulanmaya mahal vermeden, beslenmemizi ihmal etmiyorduk. Günümüzün yirmi dört saatini tünelle geçiriyorduk. Gündüz düşüncede, gece uykularımızda rüyasını görüyorduk. Yemekte, voltada, uykuda, kısacası günlük yaşamın her alanında, her an düşüncemizin odağında tünel vardı. Onun hükmü sürüyordu hayatımızda. Başka bir şey düşünemez, yapamaz olmuştuk. O özgürlüğümüz olacak, gelecekte hayatımızın yönünü ve yazgımızı belirleyecekti. Dünyamıza, yeni yaşamımıza açılan kapımız olacaktı. Tutkunduk özgürlüğe. Bütün dünyanın güzelliklerine yıllarca hasret kalmıştık. Uçsuz bucaksız yerlerde dolaşmayı, masmavi gökyüzüne doyasıya bakmayı, engin, dalgalı denizleri seyret-

meyi, kuru dağ havasını soluklamayı, insanlarımızla iç içe olmayı, onlarla ağlamayı, onlarla gülmeyi ne çok özlemiştim. Bu hasretin yakıcılığı dayanılacak gibi değildi. Tahammülün üst sınırındaydık. Daha şimdiden dışarıdaki işlere kafa yoruyor, örgütü toparlamanın planlarını yapıyorduk. Her şey tünelin başarıyla sonuçlanmasına, biricik uğraşımızı alnımızın akıyla taçlandırmamıza bağlıydı. O nedenle çok dikkatli, tedbirli ve temkinli olmalıydık. En küçük bir hata yapmaya gelmezdi. Elimizde, avucumuzun içinde, yüreğimizin derinliklerinde, beynimizin en ücra köşesine yerleşmiş olan özgürlük tutkusu ve umudumuz pır diye uçup gidebilirdi. Bunca emek, bunca çaba, enerji, umut ve hayallerimiz, uykusuz gecelerimiz ve özgürlük özlemimiz suya düşebilir, içimizde bizimle birlikte boğulabilirdi. Onun için aman dikkat diyorduk!

Temmuzun ikinci haftasına giriyorduk. İdarede olağanüstü bir hareketlilik yaşanıyor, bu bize kadar da yansıyordu. Görevliler gece gündüz demeden koğuşlara dalıveriyorlardı. Geceleri havalandırma ve mutfak kontrol ediliyordu. Metris firarileri de havalandırmadaki mazgal deliğinden tünel kazarak kuş olup uçmuşlardı, o nedenle havalandırmadaki mazgal kapağı kaynaklandı. Adem Kepenekli körük başında çalışıyordu. Oturduğu yerden on bir on iki saat hiç ara vermeden ritmik bir şekilde tünelin ilerisinde çalışan arkadaşa ve bana havanın gelmesi için körüğü sürekli pompalıyordu.

– Saat kaç oldu?

– Kaç torba oldu?

– Bu yetmez. Daha fazla, daha fazla yapalım da rekoru biz kıralım!

Kazıcının toprağa her demir vuruşundaki çıkardığı sesle, leğen içinde sürüklenerek çekilen toprağın çıkardığı hışırtı, körüğün her hava basmasındaki çıkardığı fısıltı, ritmik bir melodi sesi gibi kulağımıza geliyordu.

8 Temmuz. Çalışma sırası bizim ekipteydi. Tünelde havasızlık çekiyor, nefes alışta zorlanıyordum. Kazıcı arkadaşın hemen yanındaydım. O toprağı kazıyor ben kazılan toprağı sağından solundan kollarımı uzatıp ellerimle bana doğru çekip, leğenin içine dolduruyorum. Bu kez Adem arka sırada plastik leğenin içindeki toprağı torbalara dolduruyordu. "Çekebilirsin tamam!"

Sesimi duyduğu an, ipe bağlı içi toprak dolu leğeni hızla çekiyordu. Tempo hızlanıyor, saatlerce aynı şekilde sürüyordu. Bir süre sonra kazıcı arkadaşı dinlendirmek için yer değiştiriyorduk. Ben kazmaya başlıyordum. Bir iki saat sonra havasızlıktan bitkin düşüyordum. Hava gelmiyordu, başımda ağrılar başlamıştı. Gözlerim yerinden dışarıya fırlayacakmış gibi basınç yapıyordu. Daire şeklinde alev halkaları yanarak gözlerimin önüne ve çevresine saçılıyorlardı. Tıpkı bir kaynakçının demiri keserken çıkardığı alev halkaları gibi. Nefes alamıyor, yere yatıp uzanarak soluklanmaya çalışıyordum. Ara ara da öksürüyor ve kusuyordum. Durmamalıydım. Çalışma aksamamalıydı. Çıkış saati yaklaşmıştı.

"Çabuk ol çıkalım, neredeyse bayılacağım." Koşarcasına tünelin içinde sürünerek çıkışa yaklaştık. Burada hava sorunu yoktu. Biraz oyalanıyor, hava alarak kendimize geliyorduk. Çıkış sinyalleri verildi. Tuvalet taşı kaldırılarak tünelden çıktık sonunda. Hızla sıra ile kendimizi banyo olarak kullandığımız tuvalete attık. Banyo için sıcak su ve havlular hazırdı, dışarıdaki görevliler pür dikkat görevinin başındaydı, olası bir tehlikeye karşı tedbirler alınmıştı. Duş alıp yatağıma uzandım.

Bugün hamama gidiş günümüz. Kahvaltıdan sonra uymak için yatağa uzandım. Hamama gidiş saatine kadar uyuyacaktım. Hamam sefasıyla üzerimdeki yorgunluğu atacaktım. Akşamüstü topluca hamama gittik. Hamam, sıcak su ile keselenip, tünelin toz ve toprağından iyice arınmamız için iyi bir fırsat oluyordu. Kuş gibi hafifliyordum. Banyo sonrası topluca koğuşa geri gelirken, kantinden iki demlik çay söylüyorduk. Banyodan sonra tavşan kanı demli güzel çay iyi gidiyordu. Bir de üzerine sigara yakınca derin hülyalara dalıp özlemini çektiğimiz yaşanacak dünyanın güzelliklerini düşünmeye başlıyorduk. Sigaraya yeniden başlamadım, çok ender ötekilerden alıp içiyordum.

Koğuşta bir iki arkadaş nöbetçi olarak kalmışlardı. Geldiğimizde koğuşun girişine gardiyanlar iki çuval tek tip elbiseyi bırakıp gitmişler. Dikkatimi çekti, Haşim'e sordum.

– Haşim bu torbalar nedir?

– Tek tip elbise Bektaş. Gardiyanlar bırakıp gitmişler.

Tek tip elbisenin adını duyduğumda tepem atmış, kan beynime

hücum etmiş, nevrim dönmüştü. Bu elbiseyi giymemek için ölüm orucunda yaşamını yitiren Fatih'in, Apo'nun, Haydar'ın, Hasan'ın ölmeden önceki halleri gözlerimin önüne geldi. Koğuşta bir kısım arkadaşlarla göz göze geldik.

Haşim tartışmasız,

– Bektaş kardeş biliyorsun, içindesin, tünel çalışmamız var. Taktik olarak sesimizi çıkarmadık. Susarak geçiştirdik ne yapalım, dedi.

Kimseyle konuşup tartışmadan yüksek sesle gardiyanları çağırıp bu çuvalı almalarını, yoksa yaşanacaklardan kendilerinin sorumlu olacaklarını söyledim. Tek tip elbiseleri çuvalla koğuş kapısının dışına maltaya çıkarıp koydum. Gelip almaları için gardiyanlara seslendim. Kızgınlık ve öfke içinde kişisel bir tavır sergiledim. Bir yandan da kendi içimde, hiçbir arkadaşla konuşup tartışmadan, düşünce alışverişinde bulunmadan kendi başıma böyle bir tutum sergilemenin tartışmasını yapıyordum. Daha biz olayın kritiğini yapacak zamanı ve atmosferi bulamadan gardiyanlar gelip içinde tek tip elbise olan çuvalları alıp götürdüler. Bir daha da idare tek tip elbisenin sözünü bile etmedi. Tek tip elbise yerine lacivert kumaş pantolonlar getirterek giydik. Bu sorun da kendi aramızda bir kez bile konuşulmadı. Kızgınlıkla, anlık bir refleksle yaptığım bu çıkış bir nevi sonuç verdi.. Üstümüze gelselerdi tünelin hatırı için hemen hepimiz elbiseyi geçici olarak giymeyi kabul edebilirdik.

13 Temmuz. Tüneldeyiz, hızlı bir tempoda çalışıyoruz. Çekici arkadaş sesleniyor: "Acele çıkmamız gerekiyor. Haydi, çabuk çabuk çıkıyoruz, kontrol var," diyordu. Birbirimizi kovalarcasına malta altındaki çıkış ve tünelin gidiş yönünün kesiştiği üçyol ağzına, ana istasyona geldik. Tünelin açığa çıkma olasılığı vardı. Endişe ve kaygı içindeydik. Çalışmayı durdurarak tünel kapağını kapatıp, bütün alınabilecek tedbirleri aldıktan sonra, bir araya gelip toplandık. Durum değerlendirmesi yaptık. Çeşitli kanallardan idare içindeki kontaklarla olağan sohbetleri yapacak arkadaşlar idareye, kantine ve berbere gidip genel durum hakkında havayı koklayıp geleceklerdi. Haşim cezaevinde sergardiyan gibi geziyor, her yere rahatlıkla girip çıkıyordu. Önce berbere, sonra sıcak su için mutfağa, kitap ciltleri için idareye gidiyordu. Gittiği her

yerde havadan sudan sohbet ederek havayı kokluyordu. Onlar gelene kadar bizler de kendi içimizde yorumlar yaparak çeşitli olasılıklar üzerine kafa yoruyorduk. Gelen izlenim üzerine herhangi bir durumun olmadığı kanaatine vararak, ertesi gün çalışmayı tekrar başlatacaktık.

15 Temmuz 1988. Televizyonda akşam haberlerini izliyorduk. "İzmir'de yakalananların, Kırşehir E Tipi Cezaevi'nde bulunan arkadaşlarını kaçırmak için cezaevinin yakınında ev kiralayıp, arsa alarak tünel kazdıkları açığa çıkarıldı," haberi veriliyordu. Koğuşa ölüm sessizliği çöktü. Hepimiz şok içindeydik. Kimse ağzını açıp konuşmuyordu. Derin bir sessizlik içinde tedbirimizi alarak bekleyişe geçtik. Bir tehlike veya anormal bir durum sezinlemediğimizden, Devrimci Yol'dan arkadaşlar, yakalananlardan bilgi alana kadar tünel çalışmasına ara verdik. Ağustos'un ilk haftasında gelen haber üzerine, normal çalışmamızı tekrar yeniden başlattık.

Cezaevi karşısında arsa alan Dev-Yol'cular, arkadaşlarını kaçıracaklardı...

'Tünel Planı'na suçüstü

Terörist değilmiş!

9 Ağustos 1988. Havasızlık nedeniyle bir arkadaşla yer değiştirdik. O artık geride çalışacaktı. Giriş yeri yakın olduğundan, burası daha havadardı. Haşim sevinç içinde hızla ilerliyordu. Yavaş git uyarılarıma karşın havasızlığı ve ağır koşullarda uzun süre çalışmanın getirdiği fiziksel yıpranmayı da unutmuştu. Biraz süründükten sonra olduğu yerde yığılıp kaldı. "Başım dönüyor, midem bulanıyor, nefes alamıyorum," diye mırıldanıyordu. Hızla yanına gittim. Uzanmış, yattığı yerden kesik kesik nefes alıp veriyordu. Adem de geldi, ikimiz de başından, ayağından sarsarak kendine gelmesini sağlamaya çalışıyorduk. Tünelin darlığı içinde hareket ettiremiyorduk. Ayağından çekerek, başından iterek girişe yakınlaştırmaya çalışırken, yorgunluktan nefes nefese ter içine kalmıştık ikimiz de.

Fısıltıyla Ali'ye sesleniyorduk. "Haşim bayıldı!" Adem, körüğün başına gidip hava pompalıyordu. Ben hortumu Haşim'in ağzına ve burnuna tutuyordum. Yüzüne hava veriyordum. Ali korku ve telaş içinde sürünerek hızla geldi. Başında biraz bekledik, kendine gelir gibi oldu fakat hareket edemiyordu. Haşim'in elbiseleri çamura yapışmış, su ile yüzünü yıkadığımızdan, çevresi iyice çamur olmuştu. Leğene bindirip çekemiyorduk, ip kopmuştu. Battaniyenin üstüne üçümüz zorlukla koyup, olanca gücümüzle çıkışa doğru sürükleyerek çektik. Tünel dar, mesafe uzun ve içerisi havasız, Haşim'inse ayılıp kendine gelmesi mümkün değildi. O kendine gelmeden bizim onu çıkarmamız mümkün değildi. Öyle geçiş engelleri ve yükseltileri, yılan gibi kıvrılarak geçmek zorunda olduğumuz yerler vardı ki. Sonunda istasyona getirebildik, boylu boyunca yatırdık. Körükle yüzüne hava veriyorduk. Gözleri kanlanmış, rengi morarmıştı, zorlukla nefes alıp veriyordu. Biraz sonra kendine gelir gibi oldu. Sevinçle derin bir nefes aldık, rahatladık. Ali ile sürükleyerek ikinci istasyona getirdik. Yarım saat kadar dinlendi, kendine geldi. Sonra dinlenerek üçyol ağzındaki karargâha getirdik. Burada bir süre uzanıp dinlenerek iyice düzeldi. Üstü başı çamur içinde, çamaşırları ıslaktı. Benzi atmış, rengi sapsarı, dudakları morarmış, dişleri birbirine vuruyor, titriyordu. Giysilerini değiştirdik, yüzünü yıkadık, biraz su verdik. Tünelin havadar yerine yatırdık. Orada sabaha kadar çıkışı bekledi. Sabah erkenden tünel çıkış saatinde hep birlikte sıra ile çıktık. Yaşananları arkadaşlara aktarıp genel durumu değerlendirdik. Kötü bir olay yaşamıştık. Bir yandan arkadaşın sağlık durumu kritikti, diğer yandan sağlığı bozulan bir arkadaşın tünelde çalışması tünelin geleceğini de tehlikeye düşüreceğinden bundan sonra diğer hasta arkadaşlar gibi Haşim'i de içerideki çalışmanın dışında tutacaktık. Dışarıdaki yan işleri yapacaktı artık.

Üçüncü istasyonda bulunan teleferiğin ipini çekerek yanıma aldım. Çalışmaya başladık. İşler yukarıda hesapladığımız gibi hızlı yürümüyordu. Toprağın kazılıp doldurularak gönderilmesi çok zaman alıyordu. Bu çalışmayla "rekor" kıramayacağımız çok açıktı. Kazılan toprağı, arkadaşın gerisinden, ellerimle vücudunun altından çekip, teleferiğe doldurarak loğarın altına kadar getirip ge-

riye göndererek çalışmayı hızlandırabileceğimizi söyledim.

Teleferiğin ipi elimde, rögarın altındaydım. Sürünerek kazıcının yanına vardım. O, daracık tünelde sağa sola dönerek ağırlığını bazen dizinin, bazen göğsünün üstünde toplayıp, ayaklarını hafifçe yukarıya kaldırarak hızla çalışıyordu. Ben kazılan toprağı vücudunun altından ellerimle önüme, göğsüme doğru çekerek çeneme kadar yığıyordum. Sol kolumun ve omzumun üstünde yan yatarak sağ elimdeki metal bir kapla plastik leğeni dolduruyordum. Tünel öylesine dardı ki bulunduğum yerde geriye dönemiyordum. Bir elimle teleferiğin ipini çekerken, dirseklerimin ve dizlerimin üstünde emekleyerek, tersten geri geri dönüyordum. Batan taşların acısına aldırış etmeden, sekiz on metre ardımdaki o iğrenç kokunun sızdığı rögarın altına geliyordum. Gelip gitmek neredeyse akrobat ustalığı gerektiriyordu. Daha ilk seferinde yorulmuş, ter içinde nefes nefese kalmıştım. On on iki saat böyle çalışmam gerektiğini düşündükçe bir an için irkiliyordum. Kendi kendime telkinlerde bulunuyordum. Diz ve dirseklerimi taşlardan korumaya çalışarak sürünüp kazıcının yanına vardım. Her iki ekibin içinde birer kazıcı ve yanlarında da birer yardımcıları vardı. Bu arkadaşlar yorulduklarında dinlendiriliyordu. Tünel çalışmasında bütün arkadaşların büyük emekleri, becerileri ve fedakârlıkları var. Dışarıda ise Said'in inanılmaz iş bitiriciliği önemliydi.

Yine kolum önde sol omzumun üstünde yan yatarak uzandım. Tünel her zamanki seviyesinden yirmi otuz santim yukarıya çıkılarak kazılıyordu. Önümde bir çıkıntı oluşmuştu. Hamle yapıp omzumu ve başımı yukarı kaldırarak, kıvrılıp bükülerek kazıcının bacaklarının altından yukarıdan aşağıya toprağı çekmeye başladım. Üzerime dökülen, kulaklarıma, gözlerime ve boğazıma kaçan toprağa aldırış etmeden çalışmayı sürdürüyordum. Öksürmek zorunda kalıyor, sesimin duyulmaması için kolumu ağzıma kapatarak öksürüyordum. Bacaklarım, kol ve dirseklerim uyuşuyor, hareket etmekte zorlanıyordum. Bu tarzda çalışmak başlı başına bir işkenceydi. Rögarla kazıcı arasında mekik dokuyordum. Kollarım ve dizlerim bedenimi taşımıyordu, bitkin düşmüştüm. Bütün vücudum ağrıyor, ama ağrılara aldırış eden kimdi ki? Şöyle bir doğrulabilsem, bütün ağrılarım geçecekmiş gibi geliyordu bana. Bit-

kin bir haldeydim, ama çıkış saati de gelmişti, çıkıyorduk. Öylesine yoruldum ki tünel gözümde uzadıkça uzuyordu. Kilometrelerce, upuzun bir yolculuk! Tünel hiç bitmeyecek gibi gözümde uzuyordu. Üçyol ağzına kadar gelebildim.

– Kaç torba çıkardık, ne kadar ilerleyebildik?

– Seksen torba.

Bunu duyunca vücudumda var olan bütün ağrılarımın bir an dindiğini hissettim. Bu rekordu, yaklaşık iki metreyi bulmuştuk. Duş, kahvaltı, sayım ve kısa voltadan sonra yatağıma uzandım. Bu güne kadar kazılanın en uzunu olan iki metreyi kazmanın hazzı ve yorgunluğu içinde gözlerime uyku ağırlığı çöküyor fakat uyuyamıyordum. Uyumak istiyordum, ama ağrılarım uymama izin vermiyordu. Sağ ve sol yanım, sırtım ağrıyordu. Sağıma, soluma ve sırt üstü yatamadığımdan göğsümün üzerine uzanarak uyumaya çalışıyordum.

Sonbaharın serin yağmurlu günleri aralıksız birbirini kovalıyordu. Gökyüzünü bulutlu gördüğümüzde hepimizin içini de kara bulutlar kaplıyor, sıkıntı basıyordu. Yüreğimize endişe, kaygı ve korku çöküveriyordu. Soğuk terler döküyorduk. Uyku dengemiz bozulmuş, gecelerimiz gündüzlerimize dönüşmüştü. Endişe içinde tünelde çalışmayı sürdürüyorduk. Tünel, çatlakların olduğu yerden her an çökebilirdi. Tüneldeki çatlakları onarmayı deniyorduk olmuyordu. Ve nihayet korktuğumuz başımıza geldi. Şimşekler çakıyor, cezaevini inleten gök gürültüsünün ardı arkası kesilmiyordu. Şiddetli bir yağmurun yağması muhtemeldi. Fazla geçmedi, gök gürültüsünün ardından şiddetli bir yağmur başladı. Tünelde uzanmış, yağan yağmurun sesini korku ve kaygılar içinde dinliyorduk. Bununla kalsa yine iyiydi! Yağmur doluya çeviriyor, küçük nohut büyüklüğündeki buz tanecikleri toprağın çatlağından içeriye yuvarlanıp, iki metre yerin altındaki tünelimizin içine kadar geliyordu. Şu sanssızlığa bak! Tünel her an çökebilirdi. Korku, kaygı, hüzün, heyecan hepsinin birbirine karıştığı bir ruh hali içinde yerimizde duramıyorduk. Bir şey yapamamanın şaşkınlığı içinde çaresizce tünele uzanmış kara kara olabilecekleri düşünüyorduk. Tanrıya inanmadığımız için dua da edemiyorduk. Askerlerin nöbet değişimindeki seslerini dinliyor ve postallı yürüyüşle-

rin adımlarını sayıyorduk. Üstümüzde sert adımlarla yürüyüşleri, arada bir çaldıkları düdük sesleri kulağımızın dibinde çınlıyordu. Uzandığımız yerde Adem Kütük'le tahta parçaları ve battaniyenin gelmesini bekliyorduk. İçeride hepimiz endişeli ve sıkıntılıydık. Koğuşlardaki arkadaşlar da kim bilir nasıl bir telaş içindeydiler.

Tünelin üstünden değil de yan tarafında dışarıya bakacak kadar bir delik açıp bakacaktık. Üstten açarsak en küçük bir ağırlıkta çökebilirdi. Pusulayla nerede olduğumuzu kesin olarak belirleyemiyorduk. Açıp bakacak, sonra da kapatacaktık. Yandan dışarıyı görebilecek tarzda bir delik açtık. Adem Kütük'le bakıp nerede olduğumuzu anlamaya çalışıyoruz. Netleşemeyince biraz daha genişletip bir baktık ki neredeyiz? Kimleri görüyoruz? Tam da askerlerin denetleme kulesinin altına gelmişiz. Askerlerin denetleme kulesinin tam altından delik açmışız. Her taraf pırıl pırıl aydınlatılmış gündüz gibiydi. Bizim Mehmetçik yüksekte denetleme kulübesinin içinde silahı elinde, parmağı tetikte gece nöbeti tutuyordu. Adem Kütük gülüyor, "Bak Bektaş! Hele şu şerefsize bak, şimdi bu bizi mi koruyor? Gelin arkadaşlar gelin birlikte özgürlüğe ne kadar yakınlaştığımıza bakalım." Körükte çalışan Adem Kepenekliođlu'nu da çağırıyoruz. "Adem gel artık suni havaya ihtiyaç yok." Dışarıya delik açılınca iki ucu açık tünel yayla gibi püfür püfür esiyor. Adem ve Ali Uçak da geliyorlar, sıra ile dışarıya bakıyoruz. Hâlâ cezaevinin bahçesinde ve güvenlik kulesinin altındaydık. Asker tepemizin üstünde gezinip duruyordu. Cezaevinin dışına çıkmaya az kalmıştı. Cezaevinin çevresini kapatan dış tel örgünün dışına çıkmak için yaklaşık on metre bir mesafe kalmıştı. Kulenin uzağına çıkmak için on on beş metre daha kazmamız gerekiyordu. Hızla, sevinç ve heyecan içinde bu deliği sağlam bir şekilde kapattık.

Bugün bayram. Üç gün açık görüş yapacağız. Köyden, İstanbul'dan ve Almanya'dan görüşçülerim gelecek. Yıllardır ilk kez bu denli kalabalık bir görüş yapacağım. Tam bir sürpriz yaşıyordum. Babam, ciciannem, ablam ve çocukları Arif ve Ali, amcamın eşi ve çocukları, Almanya'dan yengem, yeğenlerim Azmi ve Yücel, halamın torunları Belgin, Enver ve daha birçok yakınım İstanbul'dan büyük bir minibüse binip gelmişlerdi. Adem'in kız kardeşleri Ha-

va ve Elife de gelmiştiler. Elife zaten cezaevini mesken edinmişti. Görüş günleri bir araya gelen aileler tanışıp yakın dostluklar kuruyor, birbirlerine destek ve yardımcı oluyorlardı.

Görüş yeri olarak düzenlenen koğuş havalandırması, yeşili olmayan bir okul bahçesi veya oyun alanı gibiydi. Görüş süresince Azmi kucağımdan inmedi, bana pazılarını gösterip durdu. "Seni buradan helikopterle kaçıracağım. Sana gül toplamıştım elimden aldılar amca," diyordu. Yeğenim Azmi 2005 yılında, henüz yirmi üç yaşındayken, spor yaparken kalbi durdu ve yaşamını yitirdi.

Özgür ise olacaklardan habersiz kalem gibi bir fotoğraf makinesini gizliden içeriye getirmişti. Tünel çalışmamızı bu makineyle fotoğraflayıp belgeledik. Kimsenin basına vermemesi için ortak prensip kararı alıp, herkes kendisine ait olan negatifleri aldı.

Bir maratonun son turunu koşacaktık. Metre ve günlerin hesabını yapıyorduk. Çıkışın örgütlenmesinin hazırlıklarına da başladık. Bir yakınımı görüşe çağırdım. Gerekli bilgileri dışarıda örgüte iletmesini sağladım. Bütün arkadaşları Devrimci Yol'dan arkadaşlar götürecekti. Sadece biz kendimiz iki kişi ayrı gidecektik. Yanımıza bir başka arkadaşı alabilecek hazırlığımız yoktu. Fakat terslikler, aksilikler olursa bir zorunluluk durumunda bir iki kişi alabilirdik. Örgütün durumu da galiba buna hiç uygun değildi. Çok geçmeden gazetelerde provokatif bir haber çıktı: "Bütün siyasi cezaevlerinde toplu firar eylemleri bekleniyor." Ertesi gün Bursa Cezaevi'nde bir tünelin açığa çıkarıldığını öğrendik. Sinirlerimiz gergindi, bu tür kötü haberler üstümüze ağır bir yük gibi biniyordu. Yüreğimize üzüntü çöküyor, üzüntümüzü hırsa çevirerek, Aydın ve Bursa başarısızlığından sonra "Biz mutlaka başaracağız," diye kendi kendimize moral veriyorduk. Sistem tedbirlerini ala dursun biz "it ürür kervan yürür" misali çalışmalarımızı aksatmadan inatla sürdürüyorduk.

12 Eylül 1988. Askerî cuntanın sevinç çığlıklarının üzerinden tam sekiz yıl geçmişti. Sekiz yıldır yaşamadığımız baskı, işkence ve insanlık dışı uygulama kalmamıştı. Bu karanlık günlerde insan aklının almayacağı zorbalık ve uygulamalarla parça parça canımız alındı, damla damla kanımız akıtıldı. Devrimciler olarak yine de siyasi kimliğimizi, onurumuzu ayaklar altına aldırmadık, inançla-

rımız uğruna yiğitçe karşı koyduk, direndik, boyun eğmedik. Şimdi de mücadelenin ibresi bizden yana dönmeye başlamıştı. Zindanların altını oyup tünel kazarak, kaçacağız. Ve başaracağız.

Tünelin sonuna gelip dayandık. Artık cezaevinde son haftamızı ve son günlerimizi yaşıyorduk. Ve bir sürpriz! Bitişikteki koğuş duvarının tamir için yıkılacağını öğrendik. Tünel tam da tamir için yıkılacak duvarın altından geçiyordu. Çökme, açığa çıkma olasılığı çok yüksekti. Bir yer değişikliği bile gündeme gelebilirdi. Kaygılarımız artıyor, elimizi çabuk tutmamız gerekiyordu. "Son gün" diye tünele girdik. Hedefimiz mutlaka çıkış noktasına ulaşmaktı. Dışarıya açılan küçük bir delikten özgürlüğe bakacaktık. Temiz hava ile özgürlüğü birlikte soluyarak doyumsuz hazza ulaşacaktık. Hepimiz çok sevinçliydik. İçimiz kıpır kıpırdı, heyecandan yanıma çalışma eldiveni almamışım. Kazıcı sessizce bana fısıldıyor: "Çıkışı bulduk." Sesi hemen diğer çalışan arkadaşlara ulaştırdım. Küçük sevinç çığlıklarıyla herkesin beklediği haberi geride körükte ve teleferikte çalışan arkadaşlara iletiyordum. "Ey özgürlük sen ne yücesin! Hem yüce hem de güzelsin. Bütün bu yapılanlar, katlanılanlar, yaşanılanlar senin içindi! Sen cezaevine kapatılmış insan iradesinin, bilincinin, kararlılığın itilimi ve dinamizmisin. Sevinç, neşe ve mutluluğumuzun kaynağısın." Sevinçten yerimizde duramıyorduk. Bu mutluluk ve coşku yüreklerimize sığmıyordu. Yüzler gülüyordu, gözler sevinçten pırıl pırıl, yürekler kıpır kıpırdı. Herkes sevinç içinde kurduğu hayalleriyle baş başa! Bitirdik, başardık!

Haykırmak, hoplamak, zıplamak geliyor içimizden ama bu mümkün değil. Arkadaşlar kendilerini tutamayıp birer sigara yakarak kutluyorlar. Tünelin içini sigara dumanı ile dolduruyorlar. Arkadaşları uyarıyorum: "Aman dikkat son anlarda bir açık vermeyelim!" Tekrar tünelin yan tarafından küçük bir delik açıp baktık. Hâlâ cezaevinin tel örgüleri içindeydik. Bir iki metre daha kazmamız gerekiyordu. Sabahın rüzgârı ve kuru ayazı, açılan özgürlük penceresinden tünelimize dolarken, ciğerlerimiz de bayram ediyordu. Deliği kapatıp devam dedik.

14 Eylül. Bugün de çıkamadık fakat üzgün ve umutsuz değildik. Havalandırmada son sohbetlerimizi yapıyorduk. Bugün son gün. Toprağa vurulan demir hem daha hızlı hem de daha coşkulu vuru-

luyordu. Hummalı bir çalışma sürüyordu. "Bu son," diyor, toprağa vurulan her darbede, çekilen her torbada, "Bulduk!" sesine kilitlenmişti kulağımız. "Bugün de mi bulamayacağız arkadaş?" türü hayıflanmalar, söylenme ve yakınmalar içimizde sürüyordu. "Yok yok bugün mutlaka bulacağız," yanıtları herkesi rahatlatıyordu. Toprak yumuşadı, toprağa hafifçe dokunduğumda kucak kucak önüme yığılıveriyordu. "Bir delik açıldı," sözü hepimizin ve tünelin havasını değiştirdi. Tünelin rutubetli ve nemli pis havası da değişmişti. Sonbaharın kuru gece ayazı tünelin çıkış deliğinden püfür püfür esip bedenimizi okşayarak tünele doluyordu.

"Tamam, bulduk, bulduk," sözleri ağızdan ağıza yankılanarak geliyordu. Sevincimizi askerin düdüğü bölüyordu. Adını özgürlük penceresi koyduğumuz tünelin çıkışından dışarıyı sırayla seyrediyor, gözlerimize inanamıyorduk, hayal mi gerçek miydi bu gördüklerimiz? Bu gerçekti. Karşımdaki manzara, şehrin karanlıktaki bu sessiz görüntüsü, uzaktan yansıyan ışıkları... Çevresinde yabani otlar rüzgârın esmesiyle sallanıyordu. Dere kenarlarındaki iğde ağaçları, uzaktan köpek havlamaları ve eşek anırmalarının seslerini duyuyorduk.

Örgüte, yoldaşlara kavuşmamıza şurada ne kaldı? Saatlerle ifade edebilirdik. Firarımız duyulunca ülkenin her yanında sevinç ve büyük bir heyecan yayılacaktı. Dostlar, yoldaşlar, aile çevremiz sevinç çığlıkları atacaklar, cezaevindekiler kendi tutsaklıklarını unutarak koğuşlara çay ısmarlayarak kutlayacaklardı. Devlet bürokratlarının, işkenceci gardiyan ve polislerin uykuları kaçacak, korkuları artacaktı. Sıkıyönetim mahkemeleri ağır cezalar verdi. İşkenceciler ise işkence yaptılar. Fakat tüm bunlar yüreğimizdeki devrim ateşini söndürmeye yetmedi. Sosyalizme olan inancımızı sarsamadı Bize verilen cezaların hükmü yoktu! Beton duvarlar, demir kapılar ve parmaklıklar, özgürlük tutkumuzu engelleyemiyordu.

Zafer sarhoşluğuyla sevinç içinde sürünerek üçyol ağzına geldik. Diğerleri sigaralarının dumanını derin derin çekerlerken biz Adem'le uzanarak çıkışı konuşuyorduk. Koğuştan "Çık!" işareti verildi. Apar topar tuvalet taşının kaldırılıp çıkışa hazırlanıldığı, çıkış yerine geldik. Dışarıya çıkmadan koğuşta olanlara bu sevinçli haberi verdik. Şimdi, iş elbiselerimizi yıkamıyor, tünelde çıka-

rıp bırakıyorduk. Dışarıdakilerle kucaklaşıyorduk. Yorgunluktan, uykusuzluktan, ağrıdan yana hiçbir şeyimiz kalmamıştı. Herkesin gözünden sevinç, mutluluk ve başarı okunuyordu.

16 Eylül 1988. Günlerden cuma. Koğuşta bayram havası var. Son ziyaretimizi yapacağız. Kendimizi dışarıda sayıyoruz. Çürümüş düzenin beton duvarlarını, paslı demir kapılarını, kaya dolgularını delip, altını oyup geçmiştik. Önümüzde engel yoktu. Azmimizle, bilincimizle, inancımızla, birlik ve beraberliğimizle, paylaşım içinde bütün engelleri bir bir aşmıştık. Heyecandan sevinç içinde nasıl kahvaltı yaptık bilmiyorum. Sabah erkenden tıraşımızı olduk, en güzel elbiselerimizi giydik. Hepimiz havalandırmada bahçedeydik, volta atıp sohbetliyorduk. Bu kez voltalar daha zevkli ve şevkliydi, daha dinamik daha hızlı atılıyordu adımlar. Herkesin keyfi yerindeydi. Havalandırmada tam bir bayram havası esiyordu.

Bunlar cezaevindeki son voltalarımızdı. Çıkışın nasıl olacağını, olumlu ve olumsuz gelişmeler karşısında neler yapmamız gerektiğini konuşuyorduk. Çıkışta birlikte veya ayrı gitme koşullarında güvenlik açısından hangisinin daha uygun olacağını tartışıyorduk. Olumsuz bir gelişmede kullanacağımız yeniden buluşma noktalarını gözden geçiriyorduk. Bu doyumsuz ve uzun sohbetlerimiz gün boyu voltalarda da sürüyordu. Ama bugün yıllarca süren bir ayrılıktan sonra sanki ilk kez bir araya gelmiş gibi sohbetliyorduk. Bazen birbirimize sımsıkı sarılıp kucaklayarak başarılar diliyorduk.

Firarımız sadece özgürlüğe kavuşmamız anlamına gelmiyordu. Devlete vurulan ağır bir darbe de olacaktı. Kaçılmaz dediği kof, beton kalelerinden kaçıyor, devrim cephesine mücadele coşkusunu taşıyor, devrimci hareketin yılardır yapmak isteyip de başaramadığını birlikte başarıyorduk. Faşizmin zindanlarında kolektif ve özverili bir mücadelenin iyi bir örneğini yaratıyorduk. Dışarıda devrim ateşini körüklemek için çok önemli bir eylemdi. Bunu Kırşehir'deki siyasi mahkûmlar olarak, örgüt farkı gözetmeksizin Adem Kütük, Hacı Demirkaya, Ergün Bay, Sami Türkmen, Kenan Doğan, Erdal Aykaç, Adem Kepeneklioğlu, Nihat İşbulan, Sait Keleş, Erol Özcan, Mahmut Aslan, Ali Uçak, Abdurrahman Kırklar, Hasan Hüseyin Yıldırım, Cumali Çataltepe, Haşim Aslan, Selman Al-

tınöz ve Bektaş Karakaya olarak üzerimize düşen devrimci görevleri yaparak yeni bir örnek oluyorduk.

Bugün 16 Eylül. Geç saatlerde bir veya iki gün sonra tünelden çıkacaktık. Gün boyu kaçışın hazırlıklarını yaptık. Çıkışta en küçük bir karışıklık dahi olmamalıydı. Nöbetçiler fark etmeden sessizce sürünerek uzaklaşmalıydık. Kaçışımızın başarısı tamamen buna bağlıydı. Küçücük bir kuşkunun yaratılması firar eylemimizi başarısızlığa götürebilirdi. Bu nedenle çok dikkatli ve titiz davranmak bir zorunluluktu. Hazırlıklarımızı son bir kez daha gözden geçirerek, koğuşun bir köşesine çekilip konuştuk. Tünel çıkışındaki sıralamayı henüz yapmamıştık. Aslında sıralamayı tartışmak, önce ben çıkayım gibi bir düşünceyi taşımak komik olacaktı.

Hiç kimsenin "Ben önce çıkayım," gibi bir düşüncesi yoktu. Eylemin başarısı hepimizin kaçmasından geçiyordu. Düşüncemizin odağında grup çıkarı, kişisel kurtuluş ve başarı değil, eylemin kolektif başarısı vardı. Kırıcı, üzücü bir tartışmaya neden olmadan çeşitli kriterler doğrultusunda, devrimci dürüstlük, hoşgörü ve anlayış içinde çıkış sıralamasını belirledik. Bir aksilik olmadığı sürece on sekiz kişi, on sekiz tespih tanesi gibi sıra sıra dizilerek, peş peşe çıkacaktık. Bir olumsuzluğa neden olmamak, tünelde bir tıkanma yaratmamak için, hasta arkadaşlar arka sırada yer aldılar. En sona da hastalara yardımcı olmak için gönüllü bir arkadaş kaldı.

Bütün arkadaşların ruhunu eylemin heyecan ve sevinci kuşatmıştı. Kimse yerinde duramıyordu. Gözler mutluluktan ışıl ışıldı. Sabırsız ve coşkuluyduk. Namluya sürülen mermi gibi patlamaya hazır ve oku fırlatan yay gibi de gergindik. Sabırsızlıkla akşam sayımının gelmesini bekliyorduk. Adeta zaman durmuştu, saatler ilerlemiyordu. Oysa bir an önce çıkmak istiyorduk. Hem gergin, hem de kıpır kıpır, gerilimli ve coşkuluyduk. İşte nihayet sayım saati gelmişti. Yaşam artık daha canlı ve hareketli akıyordu. İkili üçlü gruplar halinde voltalayarak sohbetliyorduk. Belki de birçoğumuz bir daha birbirimizi göremeyecektik. Kim bilir kimleri yaşamın hangi sürprizleri bekliyordu?

Bir arkadaş, üç beş yıl sonra tüm firariler olarak bir yerde buluşalım önerisini getiriyordu. Kenan Doğan, "Benimle mezarda ya

da morgda buluşacak arkadaş yok mu?" diye soruyor, ben ortamı ölüm, mezar ve morg sohbetinden uzaklaşmak için, "İspanya'da yazın deniz kenarında soğuk bir bira içmek için topluca buluşmak daha cazip değil mi?" diyordum.

– Haydin son kez devletin karavanasını yemeye!

Yemekhaneye iniyoruz ama kimsenin yemek yiyecek iştahı yok. Herkes ayran içmekle yetiniyor. Sayım yapılıyor, koğuştayız, dış kapı kilitleniyor. Saat dokuzdan sonra yatakhanenin de dış kapısı kapatılıyordu. Bir arkadaşımızı yatakta uyuyor göstererek dışarıda dolabın içine sakladık. Zaten aylar önce gardiyanların elinden alınan anahtarların kalıbı çıkarılmış, anahtarı yaptırılmıştı. Orijinal anahtar gibi kapıyı açıyordu.

Çıkışın ön hazırlıklarını yapacak beş arkadaşı üç dört saat önceden tünele yolcu ettik. Koğuştan çıkışımızı sağlayacaklardı. Anahtarımızla kapıyı açarak son kez kontrol ettik. Çıt çıkarmıyorduk. Saat 21.00'de heyecan doruktaydı. Koğuş kapımız kapanmıştı. Gardiyanın maltaya çıktığını gösteren kapı sesini duyar duymaz kapımızı açarak görevli arkadaşları yerlerine indirdik. Koğuş kapımızı açık olduğu anlaşılmayacak tarzda kapattık. Kapının yanına yaslanmış, bir yandan merdivenleri izliyor, bir yandan da gelen sesleri dinliyorduk. Görevli gelirse elini ayağını bağlayarak etkisizleştirecektik. İçeride arkadaşların hazırlıkları sürüyordu. Bıyıklı olanlar bıyıklarını kesmek için, ellerinde permatikle banyoya gidiyorlardı. Bütün dolapların kapıları açıktı, herkes en güzel elbiselerini giyiyordu. Yataklarımızın üstünde çoraplar, eldivenler, tünelde başımıza takacağımız bereler hazırdı. Kadın yoldaşların ördüğü kazakları üstümüze giydik. Göze batmayacak renkleri seçtik.

Saat 21.15. Televizyonda "Mavi Ay" adlı dizi başladı. İşlerini bitirenler televizyonun başında toplanarak heyecanlarını atmaya çalışıyorlar. Tesadüf bu ya, aynı gün, aynı saat, aynı anda bir cezaevinden kaçış, firar sahnesini izliyorduk, gerilim son raddeye varmıştı. Her birimiz sabırsızlık içinde kıvranıyor, özgürlüğe bir an önce kavuşmak için can atıyorduk. Nihat, "Bak dizideki Devit de kaçıyor. O başarırsa biz de başarırız," diyor. "Aman haa! Nihat öyle konuşma," diye karşı çıkıyorum. Çünkü genellikle filmlerde devletin güçlü olduğunu göstermek için, polis firarileri mutlaka

yakalar veya çatışmada öldürürdü. "Ona bakıp da moralinizi bozmayın arkadaşlar." Kahkahalarla gülüyoruz. Koğuşun her zamanki normal görünümünü sağlamak için çabalarımızı da sürdürüyoruz bir yandan. Yataklarımızın içine kuklalar yapıp yerleştirecektik. Elbiselerimizi giydik, üzerine de tünelde çamur olmasın diye eşofman giydik. Ayakkabılarımızın üstüne çorap geçirdik. Bir nümayişe, bir korsan gösteriye gider gibiyiz. Ellerimizde sadece bayraklarımız eksik. O güzel görkemli günlere dönmek için cezaevinden kaçıyoruz. Bu bir düş değil gerçek! Sokakların bizden sorulduğu o görkemli günlere doğru yelken açacaktık. Ama bu sefer daha bilinçli, daha deneyimli, daha güçlü ve örgütlü olmak için bu riskleri göze alıyorduk. Bir Fransız atasözü, "gençler bilse, yaşlılar yapabilse," der. Geçmişin yollarında yol almak kolaydır, geleceğe gitmek ise zordur. İnsanın sık sık yolunu kaybettiği olur. Üstelik nasıl gidileceğini sorabileceği yanı başında kimse de bulunmaz. Ama biz öyle değildik. Hem biliyor hem de uygulayabiliyorduk. Hem tecrübeli, hem gençtik. Yolumuzu bir bilene soracak kadar acemi değildik.

Saat 21.45. Görevli arkadaş dikkatle koğuştan aşağıya indi. Tünelin kapağını açarak girmeye hazır hale getirerek geri döndü. Hepimiz yataklarımızın içine elbiselerden yaptığımız kuklaları yerleştirip, üzerine yorganları kapattık. Şimdi koğuşumuzdaki yataklarda hepimizin yerine yatan on sekiz kukla uyuyordu. Sabah sayım saatine kadar da yerlerinden oynatılmadan uyuya kalacaklardı. Sayım saatinde gardiyanlar sok ve şaşkınlık içinde, cansız kuklaları uyandırmaya çalışacaklardı. Şaşkınlık içinde neye uğradıklarını anlayamayacaklardı. Telaş, koşuşturmaca, panik, korku içinde firar resmî iletişim ağında yayılacak, giderek topluma doğru halka halka açılacak, sonunda Türkiye'ye televizyon ve basın üzerinden duyurulacaktı.

Saat 22.00. Her şey çok güzel gidiyordu. İlk ekibin hareket işareti verildi. Kapıda hazır bekleyen altı kişilik ilk ekip, öne fırlayarak koğuş kapısından merdivenlere doğru birer kedi gibi sessizce süzülüverdik. Merdivenlerden inerken ses çıkarmamaya çalışıyorduk. Etraftan gelebilecek seslere ve görevlilere karşı tetikteydik. Tek sıra halinde tünele girdik. Zifiri karanlıktı ve rutubet kokusu

burnumuza doluyordu. El yordamıyla öndeki arkadaşın sürünmesinden çıkan seslere doğru ilerliyorduk. Arkamdaki Adem'le sürünerek gelirken fısıltı ile konuşuyorduk. Işığın yanmaması ve tünelin bazı bölümlerinin çok dar olması nedeniyle aksama ve tıkanma oluyordu. Daha önce içeri hiç girmeyen arkadaşlar bazı acemilikler çekiyorlardı.

– Neden duruyorsunuz?

– İleride beklenecek durmayın!

– Ön taraf gidemiyor bekleyin!

– Arkadakiler girdiler mi?

– Hepimiz tüneldeyiz, sayımız tamam!

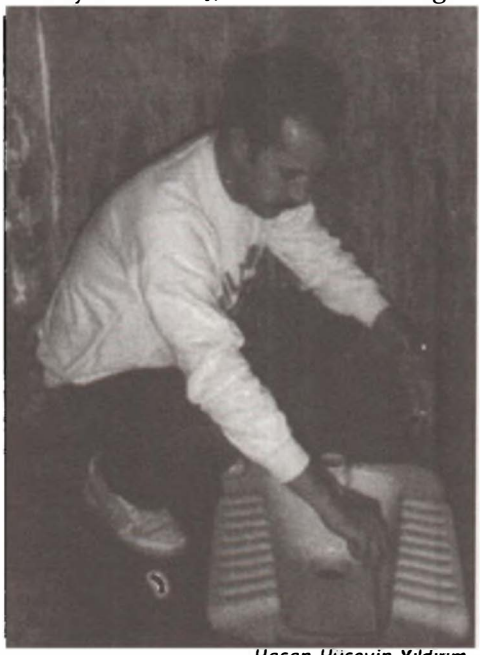
– Zor tarafını başardık. Her şey yolunda!

Saat 22.30. Nöbetçi kulelerinin altındayız. Beklerken dışarıyı dinliyorduk. Askerlerin düdük ve konuşma sesleri duyuluyordu. Cezaevinin dış tel örgülerinin içindeydik. Ön sıradaki arkadaşlar çevreyi kontrol ettikten sonra sırayla "Çıkın!" sinyali verilince çıkmaya başlayacaktık. Önce çıkanlar dışarıyı gözetleyerek içeridekilere çıkın anlamına gelen sinyali vereceklerdi. Elimizdeki ipi üç kez hızla çekip bırakınca bu çıkın anlamına gelecekti. Tünelde elbiseler içinde terlemiştik, her yanımızdan terler akıyordu. Önceden belirlediğimiz saatten önce çıkacaktık. Saat 23.00'ü bekliyorduk. Önden gelen fener elden ele arkaya iletiliyordu, herkes hazırdı, çıkış saatini bekliyorduk.

16 Eylül. Saat 23.00. Nihayet o an geldi. Çıkmaya başlıyoruz sözü kulaktan kulağa ulaştırılıyor. Hareketlenme başladı. Heyecan dorukta, nefes alışlar ve kalp atışları hızlandı. Tünelin karanlığında kollarımız ve dizlerimiz daha güçlü. İlk çıkan arkadaş dışarıya varınca çevreyi ve askerleri izleyerek uygun olduğu anda iple çık sinyalini veriyordu. İkinci, üçüncü, dördüncü, beşinci arkadaş çıktı, sıra bende. Bizden önceki arkadaşlar tek tek çık işaretine uyarak çıktılar. Ben altıncı sıradaydım. Adem ise yedinci sırada. Önce bana çık işareti verilince Adem'e dönüp yavaşça ben çıkıyorum, ipi üç kez çekerek sinyal verdiğimde sürünerek sen de çıkarsın diyorum. Herkes çıkmadan aynı şeyi arkasındakine hatırlatıyordu. Çünkü heyecandan panik yaparak yanlış hareket etmenin bedeli ağır olacağından, çok dikkat ediyorduk.

İki yoldaş sürüne sürüne tünelin ağzına geldik. Ben çık sinyalini alınca tünelden dışarı çıkıp sürünerek, çevreyi de izleyerek ses çıkarmadan taş ve dikenli otların arasında dirseklerimin ve dizlerimin üstünde sessizce sürünerek tel örgülerden ve askerin dikizleme kulesinden uzaklaşarak dereye doğru sürünüyordum. Dışarıdaydım. Ardından çevreyi kontrol ettikten sonra Adem için çık sinyali olan ipi hızlı hızlı üç kez çekip bıraktım. Sonra peşimden Adem de geldi.

Orada yükselti ve otların yanına gizlenerek çevreye bakıyordum. Ay ışığı karşıdaki yamaçları, Kırşehir'in kenar mahallelerindeki gecekondu semtlerini, deredeki selvi ve iğde ağaçlarını aydınlatıyordu. Gökte yıldızlar ışıl ışıldı. Adem de geliyordu. Koca bir taş yığınını aydınlatan projektörler, dört bir yandaki nöbetçi kuleleri, devriye gezen askerler... Kurt köpekleriyle korunan çürümüş düzenin kof zindanı önümüzdeydi, biz de onu izliyorduk. İğde ve söğüt ağaçlarının dibinde cezaevini ayrıntılarına kadar uzaktan kuşbakışı inceliyorduk. Sessiz ve çevresi aydınlatılmış, duvarlar ve tel örgülerle çevrilmişti. Dört bir yanında yüksek denetleme kulelerinde nöbet tutan askerlerle çevresi korunuyordu. Yüz metre ileride nöbetçi kulesinde asker elindeki silahın yönü cezaevine çevrilmiş biçimde şahinler gibi çevreyi denetliyor. Biz de cezaevinin yüz metre ilerisinde iğde ağaçlarının dibinde peşimizden tünelden çıkıp gelecek arkadaşları beklerken cezaevini izliyoruz. Tünelden çıkıp gelen arkadaşla kucaklaşıp gelecek olanları soruyoruz.

Hasan Hüseyin Yıldırım.

Kırşehir Cezaevi. Bektaş Karakaya ve Süleyman Güler.

Kırşehir Cezaevi. Adem Kepeneklioğlu, Süleyman Güler ve Bektaş Karakaya.

Kırşehir'deki siyasi mahkumlar olarak, örgüt farkı gözetmeksizin Adem Kütük, Hacı Demirkaya, Ergün Bay (Kurtuluş, Hamburg'ta kalp krizinden yaşamını yitirdi), Sami Türkmen, Kenan Doğan, Erdal Aykaç, Adem Kepenekliođlu, Nihat İşbulan, Sait Keleş, Erol Özcan, Mahmut Aslan, Ali Uçak, Abdurrahman Kırklar, Hasan Hüseyin Yıldırım, Cumali Çataltepe, Haşim Aslan, Salman Altınöz ve Bektaş Karakaya olarak üzerimize düşen devrimci görevleri yerine getirip, yeni bir örnek oluşturuyorduk.

Dışarıdan cezaevini seyrediyorduk. Evet, bu gerçek, müthiş bir duygu. Hayatımda hiç bu kadar mutlu olmadım. Bu mutluluk içinde son gelecek arkadaşın gelmesine kadar oturup cezaevini izliyorduk. Cezaevi, dağın eteğine, düzlüğe kurulmuştu. Çevresi dev gibi projektörlerle gündüz gibi aydınlatılmış modern beton bir kaleydi. Özgürüz, demir kapı ve parmaklıkların, beton duvarların ve tel örgülerin arkasına kapatıldığımız cezaevinin dışına çıkmış onu izliyorduk. Ne elimizde kelepçe ne de yanımızda askerler vardı. Üstümüze kapanan demir kapıları ve anahtarları da ortak akılla bertaraf ettik. Her yanı duvarlarla çevrili, beton yığınlarını delip çıktık. Özgürlüğümüze ulaştık. İleride dere kenarındaki ağaçlara doğru yürüdük. Bizden önce çıkan arkadaşlar ikinci bekleme yerindeydiler. Biz de yanlarına vardık, durumları aktardık. Üstümüzdeki kirli eşofmanları ve ayakkabımızın üstüne geçirdiğimiz çorabı çıka-

rıp tünelden çıkacak diğer arkadaşları bekliyorduk. Herkes geldi, sayımız tamam, topluca söğüt, kavak ve iğde ağaçlarının arasında sessizce yürüyorduk. Gecenin karanlığında ağaç ve çalılıkların arkasında cezaevinden uzaklaşırken bizi almaya gelecek arkadaşların gelip gelmediklerini merak ediyorduk.

– Bizimkileri gelmiş mi Erdal?

– Gelmişler, bizimkilerle de görüşmüşler. Az sonra buraya gelecekler.

Saat 23.30. Dere boyu ağaçların arasında sessizce yürüyoruz. Gökyüzü masmavi, yıldızlar düzenlilik içinde havai fişekler gibi uzaktan parıldıyorlar. Ay ışığı geceyi gündüz gibi aydınlatıyordu. Gecenin sessizliğinde böcek, kurbağa sesleri ve köpek havlamaları sessizliği bozuyordu. Çevrede ne çok sahipsiz köpek varmış. Her taraftan birbirleriye yarışırcasına artarak çoğalan köpek havlamalarına cezaevi çevresindeki nöbetçi askerlerin düdük sesleri karışıyordu. Hepimiz dikkat çekmeyecek bir tarzda çalılıkların altında çömelmiş bekliyorduk. Gözlerimiz çevreyi bir radar gibi tarayarak beynimize resimleri çekip yerleştiriyorduk.

Az sonra biraz ilerideki ağaçların arasında, saklandıkları yerden iki kişi göründü. Pür dikkat kesildik. Bizi ve dostlarımızı karşılamaya gelen arkadaşlardı. Hızla yanlarına doğru yürüdük. Kimin geleceğini bilmiyorduk. Karanlıkta da olsak seslerden hemen birbirimizi tanımıştık. Erkek kılığına girmiş, şapka takmış bir kadın arkadaştı gelen. Özlemle birbirimize sarıldık. İkimizin arasına kollarımıza girdi. Yılların hasretiyle yine özgür bir şekilde şehrin dışında cezaevinin karşısında buluşmuştuk. Karşılıklı inanılmaz büyük bir sevinç ve mutluluk yaşıyorduk. Diğer arkadaşları soruyorduk. Her şey yolunda mı? Yapacak bir şey var mı? Hayır, her şey tamam. Karşılıklı bol şanslar dileyip onlardan ayrıldık. Arkadaşlar çok kalabalıktı. Bizim dışımızda hepsini Devrimci Yol'dan arkadaşlar götürüyorlardı. Eylemin büyük bir ağırlığı onların sırtındaydı. Umarım bir terslik çıkmaz, şanssızlık yaşanmaz.

Başarmanın ve arkadaşlarla buluşmanın tarifsiz sevinci içindeydik. Konuşamıyor, mutluluktan düşünemiyorduk bile. Kendimi hava boşluğunda gibi hissediyordum, zaman ve yaşam o an durmuştu. Kadın arkadaş O.A. erkek kılığına girerek gelmiş-

ti. Adem'le ikimizin arasında kol kola üç yoldaş yaklaşık beş dakika yürüdükten sonra çalıların arasına saklanan bir arabanın yanına geldik. Direksiyonda Bayram Öndül[5] oturuyordu. O hasta haliyle bizi almaya gelmişti ve eylemin bir parçası olmuştu. Adem'le biz ikimiz arkaya, O.A. yoldaş öne bindi. Bayram arabanın farını bir süre yakmadı, ay ışığında belli bir yere kadar gittik. Yola çıktıktan sonra farları yakıp gaza bastı. Hızla cezaevinden ve Kırşehir'den uzaklaşıyorduk. Bayram arabada teybi açtı. Tolga Çandar, Çağdaş Türkü'nün "Delikanlıya" parçasını söylüyordu. Yıllardan sonra dışarıya, özgürlüğe ilk adım attığımız anda dinlediğimiz en güzel müzikti. Hayatımda dinlediğim en güzel müziktir hâlâ. Ankara'ya gelene kadar defalarca kez dinledik. O gece dinlediğim melodiler bugün bile hâlâ kulaklarımdadır. Firarın sohbeti her açıldığında bu müziklerin melodisini kulağımda hissediyorum. Hâlâ tekrar tekrar o kaseti dinliyorum. Gecenin iki veya üçünde Ankara'ya geldiğimizde kadın arkadaşla sarılıp kucaklaşarak vedalaştık. Şoför arkadaş da bizi küçük bir bekâr evine bıraktı. Lazım olacak eşyaların yerini gösterip evden ayrıldı. Adem'le ikimiz evdeyiz. Evde siyah beyaz küçük bir televizyon var, saat başı haberleri izliyoruz. Akşam haberlerinde radyo ve televizyon firar eylemini birinci haber olarak verdi:

"Kırşehir E Tipi Cezaevi'nde on sekiz terörist tünel kazarak kaçmışlardır. Cezaevinde ihmali bulunan görevliler gözaltına alınıp sorguları sürmektedir." İsimlerimiz okunarak aramaların ülke çapında sürdürüldüğü söyleniyordu. Ev sahibi arkadaş ertesi akşam gazetelerle birlikte haber saatinden önce eve geldi. Önce gazetelere göz attık. Sonra da televizyonda haberleri izledik.

Devlet şimdi önüne gelene saldırıyordur. Tüm yakınlarımın çekeceği var! Kim bilir nasıl saldırılarla karşılaşacaklar.

5 Bayram Öndül, yakalandığı hastalıktan dolayı yaşamını yitirdi.

Milliyet
Halk Gazetesi

İdamlık 18 siyasi mahkûm Ürşehir Cezaevi'nden kaçtı

Yine tünel, yine firar

Bu ne gaflet

18 teröristin tünel kazdığı cezaevinde daha önce de bir "firar planı" ortaya çıkarılmıştı

Göstere göstere KAÇTILAR

"Tünel Planı"na suçüstü

İŞTE TÜNEL

Tünel kazan kaçıyor

Büyük firar engellendi

Gece saat 03.00 sıralarında gerçekleştirilen büyük firar ancak 5 saat sonra farkedildi..

Tünel kazan kaçıyor

Yeniden İstanbul

Birkaç gün daha Ankara'da kaldıktan sonra İstanbul'a gitmek için harekete geçtik. Örgütle bağlantı kurulduktan sonra önceden biletlerimiz Ankara otogarından alındı. Ama biz otobüs güzergâhında farklı bir yerden otobüse bindik. Ankara-İstanbul arasında bekleme, yemek ve ihtiyaç mollalarının verildiği yerlerde zorunlu olmadıkça otobüsten inmedik. Tuvalet ihtiyacının dışında kimseyle yüz göz olmadan, uyuyarak ya da çoğu zaman uyuyormuş görünümü vererek İstanbul'a ulaştık. Göztepe kavşağına geldiğimizde otobüsten indik. İstanbul'da bizi karşılayan Güler Küçükemre ile onunla birlikte gelen Mahmut Gürselkuş'la buluşup kucaklaştık.

Arkadaşlar bizi hemen evlerine götürmediler, tuhaf bir öneride bulundular.

– Siz biraz dolaşın, biz alışveriş yapıp gelelim. Bir saat sonra aynı yerde buluşalım. Kendinize dolaşırken birer de isim düşünün! Bu akşam evde bu sevinçli günümüzü kutlayacağız. Ne içmek istiyorsunuz, dediler.

– Ben cin tonik içerim, dedim.

– Benim için fark etmez, dedi Adem.

– Tamam.

Çok doğal bir ortamda yaşıyormuşuz gibi bizi sokak ortasında bırakıp uzaklaştılar. Evlerinin anahtarını, adresini vermediler, ters

bir durum olduğunda nereye gidebileceğimizi sormak da aklımızdan geçmedi. Bizi eve götürebilir, sonra alışverişe çıkabilirlerdi. Ya da biri evde bizimle kalır, öteki ne alınacaksa alır gelirdi. Ama hayır, "Siz biraz gezinin, bir saat sonra buluşuruz," dediler. Bu saçmalık değil miydi? Her yerde aranıyorduk, her an tanıyan, ihbar edecek biriyle karşılaşabilirdik, fotoğraflar gazetelerde çarşaf çarşaftı. Arkadaşların bu hatayı bilinçli yaptıklarını söylemiyorum. Aşırı güvenin sonucu yapılan bir yanlışlıktı. Olayı tam kavrayamamak da denilebilirdi buna. Bizim itiraz etmememiz de aynı şekilde değerlendirilmeliydi. Karşı çıkabilir, önce eve gitmek istediğimizi söyleyebilirdik. Düşünemedik. Öyle söyleseydik korktuğumuzu düşünebilirler miydi acaba?

Biz dikkat çekmeyecek yerlerde, dikkat çekmeyecek tarzda, göze batmadan, sokaklarda koşturan öteki insanlar gibi bir yerlere gidiyormuşuz gibi dolaşarak Adem'le birlikte zaman geçiriyorduk. Bir yandan da kullanacağımız kod isimleri düşünüyorduk. Bu sırada dolaştığımız mahallede birçok sokakta birçok apartmana Uğur ve Ufuk isimlerinin verildiğini fark ettik.

– Tamam buldum. Bunlardan daha güzel isim bulamazdık. Ufuk ismi de hoşuma gitmişti. Adem'e iki isim buldum, hiç itiraz etme, dedim. Bunlardan daha güzel isim bulamayız. Benim ismim Ufuk, seninki de Uğur olsun. Adem, Uğur ismine fazla istekli davranmadı ama itiraz da etmedi. Yoldaşlar geldiği andan itibaren Ufuk ve Uğur olacaktık. Öyle de oldu. Kendi ismimden çok daha uzun süre kullanacağım yeni ismimi İstanbul sokaklarında bulmuştum. Bu isimle öylesine özdeşleştim ki, sonraki yıllarda kendi ismimi söylerken ya da gerçek ismim telaffuz edildiğinde sıkılıyor, farklı bir kişiden bahsediyormuşum gibi bir duyguya kapılıyordum. Doğduğum günden bu yana benim için küçükken ailede başlayan isim karmaşası devam ediyordu. Keloğlan, Güloğlan ve arada kullandığım sahte isimlerden sonra Ufuk olarak dolaşıyordum. Cebimde ise farklı isimde düzenlenmiş bir başka kimlik bulunuyordu.

Evi Mahmut ve Güler kiralamışlardı. Söyledikleri yerde bir saat sonra buluştuk. Hava kararınca kimseler görmeden eve girdik. Evde henüz yeterli eşya yoktu. Ama bir evdi orası, hücre değildi. Kendimize güzel yemekler hazırlayıp yerken cin içiyor, bir yandan

da yılların hasret ve özlemini gideriyorduk. O gece içeriden, dışarıdan, firardan, örgütsel durumdan, şehit yoldaşlardan konuşarak, gecenin geç saatlerine kadar cin içtik. Dördümüz de iyice sarhoş olmuştuk. Yaşamım boyunca hiç böyle sarhoş olmamıştım. Sonra sabaha doğru yataklarımıza gidip uyuduk. Hemen uyumuşum. Uyandığımda kendimi bambaşka hissediyordum. Eve gizlice girmiştik, dışarı da çıkmıyorduk. Ama bu yeni tip hapislikten bir süre sonra bıkmaya başlamıştık. Bir evde zaman öldürmek için kaçmamıştık herhalde.

Güler'in ağabeyi olarak birkaç hafta sonra zaman zaman ben çevrede görünmeye başladım. Bazen de bakkala gidip geliyordum. Evde yiyip içip kitap okuyor, yoldaşlardan dışarısıyla ilgili gelişmeleri öğrenmeye çalışıyorduk. Eylem olanca güncelliğiyle toplumda etkisini sürdürüyordu. Yoğun arama taramalar basına yer yer yansıyordu. Mersin'e giden Mahmut Aslan, Adem Kütük, Ali Uçak ve Veis Sami Türkmen 21 Eylül'de deniz yolu ile yurtdışına çıkma hazırlığı sürecinde bölgede yapılan soruşturma ve takip sonunda gözaltına alınan bir kadının ifadesi üzerine, kadının gösterdiği evde yakalanmışlardı.

İstanbul'da da Selman Altınörs ve Cumali Çataltepe yakalandılar. Gebze'de bir otomobil içinde Kırşehir Cezaevi firarileri olduğu sanılan dört devrimci polisler tarafından taranarak öldürülmüştü. Basında çıkan haberler arasında içeride köstebek, ajan veya işbirlikçiler olabileceği yer alıyordu. O kadar eziyetten, o müthiş kaçıştan sonra mücadele arkadaşlarımın yakalanmaları beni derinden sarstı. Daha dikkatli olmalı, yakayı ele vermemeliydik. Bu olanlardan sonra cezaevinden yoldaşlar haber göndermişler. "Bir prestij sorunu oldu, sakın ha yakalanmayın, yakalanmamak için gerekirse uzun bir süre dışarı dahi çıkmayın," deniyordu. Aylarca dışarı çıkmadık, evde yarı aç yarı tok kapalı kalıp bolca kitap okuduk.

Ekonomik durumumuz hiç de iyi değildi. Resmen açlık çeker olmuştuk. Üç kişi yarım kilo peynirle günlerce idare ediyorduk. En çok ekmeğe para veriyorduk. Bu da sadece ekmekle beslendiğimizin göstergesiydi. Cezaevlerinde bile bundan çok iyi besleniyorduk. Dışarıda bu yoksulluğa özgürlüğümüz için katlanıyorduk.

Üzerimizdeki iç çamaşırlarını çıkarıp yıkayıp kurutup giyiyorduk. İç çamaşırı yıkamak için bir seferinde fazla çamaşır suyu koymuştum. Bu kez iç çamaşırım parça parça olmuş, yırtılmıştı. Birkaç gün iç çamaşırsız dolaşmak zorunda kaldım. Bu yoksulluk içinde yine en güzel elbiselerimizi giyip Avrupa yakasında doktor olan bir arkadaşımızın evine yemeğe gittik. Motor ile Üsküdar'dan karşıya geçtik. Otobüs ve minibüsle birkaç vasıta değiştirdikten sonra akşam karanlığında arkadaşımızın evine vardık.

Dayalı döşeli, düzenli, her şeyi yerinde olan bir doktor eviydi. Üstümüzdeki ceket ve kabanları çıkarıp astıktan sonra koltuklara oturduk. Genç doktor bizi götüren arkadaşımıza çok benziyordu. Hoşgeldin ve tanışma faslı sürerken bizi oraya götüren arka-

Mersin'den tekne kiralayıp yurt dışına kaçacaklardı

4 firari yakalandı

Kırşehir firarilerinden dördü yakalandı

Emniyette gösteri Kırşehir E-Tipi Ceza evinden önceki gün kaçan ve dün içeri de düzenlenen bir operasyonla yakalanan üstteki soldan sağa Mahmut Aslan, Adem Kutlu, Ali Uçar ve Vehbi Semi Türkmen gazeteciler tarafından fotoğrafları çekilirken gösteri yaptılar

Kaldı 14 kaçak

daş usulen bizi Uğur ve Ufuk diye tanıştırdı. Doktor, "Ne Uğur'u, Ufuk'u kardeşim?" diyerek güldü. "Biriniz Haso, diğeriniz de Şehmuz desenize! Diyarbakır Cezaevi Güvenlik Komutanı Esat Oktay Yıldıran'ı öldürüp sonra da buraya geldiniz." Sevincimizi ve şaşkınlığımızı gizleyemeyip haberi soruyoruz. Akşam haberlerinde "İstanbul-Kısıklı'da bir halk otobüsünün içinde, ailesinin yanında kafasına silahla ateş edilerek öldürülmüştür" haberi geçiyordu. Bir işkencecinin cezasının verilmesi mağdurlarını ne çok sevindirecekti. O akşam arkadaş bizi firarı kutlamak için yemeğe çağırmıştı, biz illegalite gereği ona başka isimler söylemiştik. O bize bir caninin ölümünü müjdeliyordu. Her şey bir film gibiydi. Çifte kutlama yaptık. Nefis, leziz yemekleri yiyerek, rakı içerek kutladık. Hem özgürlüğümüze kavuşmayı hem Diyarbakır zindanında Kürt yurtseverlerinin yaşadıkları vahşetin sorumlusunun cezalandırması eylemini kutlamak için o gece bolca kadeh kaldırdık.

Cezaevinde iken, firar eder dışarıya özgürlüğüme kavuşursam İstanbul'da, Emirgan'da çay içmeyi, Sarıyer'de deniz kenarında yürüyerek haşlanmış mısır yemeyi, Boğaz'da vapurları izlemeyi çok istiyordum. Şimdi dışarıda bu özlemlerimi yerine getirebilirdim. Mahmut Gürsel Kuş yoldaşın zamanı vardı. Ben de evde kapalı yerde kala kala kitap okumaktan sıkılmış, evin içinde volta atıyordum. "Hadi gel seni dışarıya götüreyim dolaşır, deniz kenarında bir kafeteryada çay içer sohbet ederiz, denizi izlersin," dedi.

Alelacele hazırlanıp hızla çıktık. Ümraniye'de oturuyorduk. Minibüs durağında ikimiz de Üsküdar'a gidecek minibüsü bekliyoruz. Çevreye karşı ikimiz de oldukça dikkatliyiz. Önümüzde beklediğimiz yoldan hızla bir taksi gelip geçiyor. Ön kapı penceresinin camı açık, önde oturan yolcunun başı gözü yara bere, kan revan içinde. Taksi önümüzden geçerken yavaşlamaya başlıyor. Yaralı yolcu gözlerini benden ayırmıyor. Önümden geçerken bir an göz göze geliyoruz. Taksi yavaşlayarak önümden geçiyor. Yüz metre kadar ileride duruyor. Yaralı yolcu taksiden inip bize doğru koşuyor. Bir an eczaneye gidiyor olabileceğini düşünerek sağımda solumda eczane var mı diye bakınıyorum. Çevremizde eczane yok. Bize yakınlaştıkça ben yönümü çevirip başka tarafa bakıyorum. Memleketten, uzaktan bir akraba. Hastaneye gidiyor ola-

bileceğini düşünerek sırtımı dönüyorum. Oysa o yaralı haliyle tedavisini ihmal edip bana doğru koşuyor. Arkamdan işaret parmağını sırtıma dayayıp kimseye duyurmadan sadece benim duyabileceğim şekilde sessizce,

– Kaldır ellerini yukarı Kırşehir firarisi, nasılsın? diyor. Sarılıyoruz.

– Trafik kazası geçirdim, şimdi hastaneye gidiyorum. Ben aynı evde kalıyorum. Seni gördüğüme sevindim. Mutlaka seni bekliyorum, sakın gelmemezlik yapma, diyerek koşarak yanımızdan ayrıldı.

Mahmut yanımda tam bir şaşkınlık içindeydi. "Aman ağabey artık seninle birlikte bir daha dışarı çıkmam. Adam trafik kazası geçirmiş, kan revan içinde hastaneye giden taksiyi durdurup, yolda senin yanma koşuyor," dedi. Heyecan ve kaygımız geçtikten sonra minibüse atlayıp Üsküdar'a, oradan da Beykoz'a gidiyorduk. Bir kafeteryaya gidip demli çaylar içerek denizi, doğayı, İstanbul'u ve Boğaz'ın güzelliklerini seyre dalıyorum. Mahmut, Vedat Türkali'nin "İstanbul" şiirinden dörtlükler okumaya başlıyor:

"Salkım salkım tan yelleri estiğinde
Mavi patiskaları yırtan gemilerinle
Uzaktan seni düşünürüm İstanbul.
Bin bir direkli Halicinde akşam
Adalarında bahar
Süleymaniyen de güneş
Hey sen ne güzelsin kavganızın şehri."

Cezaevinde özlemini duyduğum küçük mutlulukları yaşarken bir an kendimi dışarıda değil cezaevinin içinde buldum. Hayalle gerçek arasında gelgitler yaşıyordum. Gözlerim Boğaz'ın masmavi sularında, üstümüzde masmavi gökyüzü, birbirine göz kırpan parlak yıldızlar ve martıların çıkardığı cıvıltıları dinlerken, karşımda oturan Mahmut'u unutup derin hayallere daldım.

Yakalandığım günden bugüne tam yedi yılımı cezaevlerinde geçirmiştim. İşkenceler, sorgular, hücreler, baskılar, açlık grevleri, ölüm oruçları, tek tip elbise direnişleri, operasyonlar, insan aklının almayacağı uygulamalar ve bütün bunlara ölüm pahasına yaptığımız direnişler, beynimde ve yüreğimdeki izleri şimdi bir bir

gözlerimin önündeydiler. Ama ben dışarıdaydım, şu an illegal bir yaşamın içinde özgürlüğü yaşıyordum. Peki ya içeride kalanlar? Binlerce devrimci mahkûmun çileli, badireli mahpusluk yaşamları devam ediyordu.

Hayat bütün acımasızlığı ve yaşanılası güzelliğiyle sürüyordu. Boğaz'ın güzelliğini seyrederken demir parmaklıklar ve beton duvarlardan tekrar uzaklaşıyordum. Çaylar bittikçe yenisi geliyordu, kaç çay içtiğimizi hatırlamıyorum. Mahmut uyarıyor:

– Bektaş'ım, dalıp gitme, onlar geçti artık aslanım. Şimdi şu güzelliği yaşa ve zevkini çıkar. Sen zevk alasın diye geldik buralara. Bir an da olsa yaşadıklarından uzaklaşıp şu güzelliği yaşamalısın. Bak yaşamında yeni bir sayfa açıldı. Bu sayfada İstanbul'un doğası, güzelliği, Boğaz'ı, gemileri, motorları sandalları var. Bu güzellikleri yaşa! Yeniden mücadele dolu günlere kendini hazırla.

Daha tam özgür değildim. Bir kaçak olduğumu unutmamak zorundaydım. Daha fazla gecikmeden eve döndük. Haftalardır evde normal günlük işlerimizi yapıp kitap okuyorduk. Bazen de bildiri ve broşürün baskısı bitince bir iki kadeh viski içerek kutlamasını yapıyorduk. Evde baskı işleri yaparak mücadeleye katılmanın zevkini yaşıyordum. Yurtdışından gelenlerin getirdiği hediye viskileri içerken bazen ölçüyü kaçırıp sarhoş da oluyorduk.

Para sıkıntımızı gidermek için yurtdışında bulunan ağabeyime para göndermesi için haber yolladım. İki hafta içinde para ve giyecek gönderdiler. Fakat fazla sürmeden sıkıntılarımız tekrar başlamıştı. Örgütün hiç geliri yoktu. Bir iki ev tutulmuştu ama üç beş arkadaş kendi yaşamlarını ancak sürdürebiliyorlardı. Buna biz de ilave olunca maliyet artmıştı. Kış geliyor, odun, kömür, giyim kuşam, yaşamsal ihtiyaçlarımızın aciliyeti yakıcılığı dayatıyordu. Kendi aramızda konuşup eski ilişkilerimize habersiz uğramaya başladım. Eski tekel işçileri, evlerinde yedek olan ne varsa bizim için hazırlayıp paketlediler. Durumu iyi olan tabelacı akrabama uğrayıp epeyce bir miktar para aldım. Pazarcılık yapan bir arkadaşım kasalar dolusu sebze ve meyveyi kamyonetle evin yakınına kadar getirip bıraktı. Akşam eve döndüğümde, "Halkımız oldukça cömert ve sahiplenici davranmış, seni her ay eski ilişkilere gönderelim," diyordu Mahmut.

Firar, eski tanıdık çevreler, kitle ilişkileri, akraba, eş ve dost üzerinde olumlu bir etki yapmıştı. Korkarak, çekinerek de olsa, destek vermekten, sahiplenmekten geri kalmayıp yapabileceklerini esirgemiyorlardı. Bazı ev kadınları geleceğimiz ihtimalini düşünerek kollarındaki bilezikleri çıkarıp hazır bekletmişlerdi. Birçoğu evini açtı, yedirdi, giydirdi, riskleri göze alıp, bizi evinde barındırdı.

Bizim firarımızdan sonra Kenan Güngör de yılbaşı açık görüşünde yerine dışarıdan bir başka arkadaş konularak kaçırılacaktı. Bu eylemin başarısı da, yaşamımıza başka bir güzellik katacaktı, hızla birlikte örgütü derleyip toparlamanın koşullarını oluşturacaktık. Yılbaşı gelip çatmış, firar gerçekleşmiş, Kenan kalacağı yere ulaşmıştı. Kenan'ın firarını kutlayacak, sağlığına ve özgürlüğüne kadeh kaldıracak, bolca içecektik. Firarlarımızı içkinin dibini bularak kutluyorduk. İyice sarhoş olmuş, birbirimize sarılıp sevinçten ağlıyorduk. Mahmut hem ağlıyor hem de yumruğunu sıkarak havaya kaldırıp "Büyük olan dünya değil bizim yüreğimizdir," diye haykırıyordu.

Kitlelere açık hiçbir faaliyet yürütülmüyordu. Çok sınırlı faaliyet vardı, o da illegaldi. Biz de evde cezaevi gibi yiyip içip kitap okuyorduk. Arada bir aklıma sorular takılıyordu. Niye kaçmıştık, kitap okumayı cezaevinde de yapıyorduk. Faaliyete katılmayınca firar etmemizin bir anlamı da kalmıyordu.

Orak-Çekiç'te yayımlanması için Adem'le birlikte firar eylemini yazıyorduk. İçerideyken, dışarıda ne yapacağımız konusunda ayrıntılı olarak kafa yorup kararlar almıştık. Yapacaklarımız konusunda Adem'le aynı görüşteydik. Örgütü bir an önce derleyip toparlayıp, hızla kitle çalışmalarına ağırlık verecektik. Fakat sürekli Mahmut'la tartışıyorduk. Örgütün içinde bulunduğu durumu, geçmişi ve geleceği, örgüt içi iletişimsizliği, ölüm orucu ve DS'nin hakkımdaki iddialarını tartışıyor, netlik kazandırılmasını istiyordum. Remzi Küçükertan'ın nezdinde örgüte ve MK'ya yönelik eleştirilerim vardı, onlara yanıt bekliyordum. Mahmut eleştirilerim karşısında örgütü savunuyor, beni hizipçilikle, örgüt içinde çelişkiler yarattığımı, MK içinde de insanları karşı karşıya getirdiğimi iddia ediyordu. Oysa ben düşüncelerimi, eleştirilerimi Rem-

zi'nin şahsında örgüte yapıyordum. Fakat bir yanıt gelmiyordu.

Adem'le de aynı görüşte olmamıza karşın daha sonra bu düşüncelerinden vazgeçti. "Ufuk kendi düşüncelerini bana empoze etti," diyerek özeleştiri verdi. Yıllarca birlikte çalıştığımız, bu süreçte hiç önemli bir anlaşmazlık yaşamadığım Adem yoldaşım manipüle olmuş, benimle ilgili her şeye olumsuz bakmaya başlamıştı. Hatta firarda ondan önceki sırayı almamı, daha da ileri giderek ben çıktıktan sonra ona sinyali vermek için ipi çekme işaretiyle "Çık!" uyarısını yapmadığımı dahi söyleyebilecek kadar olumsuz şeyler düşünmeye, dillendirmeye başlamıştı.

Yaşanan her şey beni şaşırtmaya başlamıştı. Yoldaşlık sıcaklığı yavaş yavaş yerini sonbahar serinliğine bırakıyordu. İki yılı aşkın süre içinde dışarıda neler yapabileceğimize kafa yorup, netleştirip karar verdiğimiz bütün düşüncelerden vazgeçince, çok sevdiğim, güvendiğim bir yoldaş olarak bu denli çark etmesine üzülmüş, kendisine duyduğum güven sarsılmıştı. Artık kesin biliyordum, anlamıştım, sen ne kadar doğru olursan ol, ne kadar ortak düşüncelerin olursa olsun, örgütün yukarısı ne diyorsa o doğru oluyordu. Ondan yana tutum alınıp, daha önceki düşüncelerden bir daha söz edilmiyordu. Hatta örgüte özeleştiri verilerek inandığı doğruları unutup en sağlam örgüt adamlığı payesi bile alınıyordu.

Bunun adı kayıtsız biat etmek, eleştirmemek, boyun eğmekti. Oysa komünist bir örgütte yoldaşlar düşünceleri yanlış olsa bile açıkça o düşünceleri dile getirebilmeliydiler. Kafalarda şekillenen yanlışlar başka nasıl düzeltilebilirdi?

Adem ve Mahmut'la bu sorunları çözmemizin zemini kalmamıştı. Artık tartışamıyor, düşünce alışverişinde bile bulunamıyorduk. Söylediğim düşüncelerin bundan böyle bir kıymeti harbiyesinin kalmadığını da biliyordum. Kenan'ın cezaevinden firar etmiş olmasını, örgütün birinci dereceden bağlayıcılığının olması nedeniyle artık onunla konuşup tartışacaktım. Düşüncelerimi yazılı olarak vermeyi, yanıtını da yazılı olarak almayı düşünüyordum. Son satırlarda belki içki sözü fazla geçti, yanlış anlayanlar olabilir. Alkolü sevmiyordum, cezaevine düşmeden önce de birkaç bira, birkaç bardak şarabın dışında içkiyle yakınlığım olmamıştı. O anda ise kutlama adıyla girmişti içki yaşamıma. Yaşamın zorluğu ve sı-

kıntılarından çekilen acı ve özlemlerden bir nebze de olsa uzaklaşıyorduk. Ama başkaları keyif alırken ben tam tersi kederlenip, daha fazla üzülüyor, biraz ölçüyü kaçırınca da duygulanıp hüzünleniyordum.

– Mahmut içkinin artık dozunu kaçırdık, dedim. Bu alkol faslına bir son verelim. Her fırsatta kutlayacak bir şey buluyoruz. Olmasa da mutlaka kutlayacak bir şey bulup yaratıyoruz, içiyoruz. Gittiğimiz yerlerde, evlerde de içmeyelim. Buna bir nokta koyup, bu zıkkımı bir daha da ağzımıza sürmeyelim.

–Dur hemen karar verme, Kenan da gelsin, hep birlikte bir kutlama yapalım ondan sonra, dedi.

– Sen boşuna ümitleniyorsun, Kenan içki de sigara da içmez. O geldikten sonra içkili kutlamaları sen unut. O tatlılarla, baklava, börek, çörek ve pastayla kutlar bunları.

Kenan geldiğinde düşüncelerimizi açtık.

"Tamam," dedi. "İlk ve son kez olmak üzere bir daha kaldığımız evlere alkolün girmemesi koşuluyla içebilir, kutlayabiliriz. Ama ben sadece bir iki kadeh içerim." Kenan birçok soruna girmek istemiyor, tartışmak istediğim konuları "sonra" diyerek geçiştiriyordu. Düşüncelerimden bazılarını Kenan'a anlattım, bunları yirmi yedi sayfa halinde yazılı olarak da verdim. Maalesef bu yirmi yedi sayfalık yazının bir kopyası yok elimde. Günlerce, haftalarca o yazdıklarıma cevap verirler diye bekledim. Soruların karşısında konuşmak zorunda kalınca "Biz seni ve senin nasıl bir örgüt adamı olduğunu biliyoruz yoldaş, sana güveniyoruz," sözleriyle geçiştiriyorlardı.

Yazdığım yazıda kendi geçmişimi, dışarıyı, polisi, cezaevlerini, mahkeme tutumumu, savunma ve Adil'e alınan tavır konusundaki düşüncelerimi açıkladım. Remzi'nin şahsında örgüte yönelik eleştirilerimi ortaya koyduktan sonra, ölüm orucuyla ilgili DS'nin iddialarını yanıtlarken, örgütün bu konudaki tutumunun DS'nin tavrına prim veren, beni de gücendirip küstürmek istemeyen orta yolcu hayırhah bir tutum olduğunu belirttim.

1996 direnişi sonrası cezaevine Viyana'dan kalkıp görüşe giden Mahir arkadaşımıza Kenan Güngör'ün anlattığı bir anekdot var:

– Ufuk bize anlatıyordu da biz anlamıyor ve anlattıklarını inan-

dırıcı bulmuyorduk. Oysa anlattıkları bir bir doğru çıktı. Biz yanıldık, Ufuk doğru çıktı, diye haber göndermişti. Ben de bundan aldığım cesaretle yanlışlıkların düzeltilmesi uyarısında bulundum. Fakat bir düzeltme isteği, çabası ve yönelimini görmediğim gibi, herhangi bir cevap da verilmedi.

Yazdıklarımın, düşüncelerimin, eleştirilerimin merkezî yöneticiler üzerinde hiç kıymeti yoktu. Zaten merkezî kadrolar hiç yanlış yapmazlar, yanlış yapmadıkları için de düzeltmezler, dolayısıyla da özeleştiride de bulunmazlardı. Verilen herhangi bir özeleştiri metni okumadım, sözlü olarak da tanık olmadım. Öyle, tenezzül edilip cevap dahi verilmedi. Övünç duyduğumuz dünümüzle bağdaştıramadığım yaklaşım ve tavırlardı bunlar benim için. Bu örgüt, kadrolarını önemser, değer verir, gözbebeği gibi görür, üzerinde çok yönlü titrerdi. Oysa bunlardan, Osman'ın, Fatih'in, İsmail'in ve Sezai'nin ölümünden sonra giderek iyice uzaklaşılmıştı. Ama ben hep her şeyi yönetici yoldaşlarımızın içeride oluşuna, işlerin yoğunluğuna, devrimci görevlerin dağ gibi önlerinde yığılı olmasına bağlıyor, kendimi öyle ikna ediyordum. Oysa gerçekler hiç de öyle değildi, bunu yıllar sonra anladım.

Adem, Güler ve ben aynı evde birlikte kalıyorduk. Örgütün geleceğine kafa yoruyorduk. Nereden başlarız, kime gideriz, kiminle neler yapabiliriz diye isimler belirliyor, planlar yapıyorduk. Kenan'la Mahmut da bazen gelip gidiyorlardı.

Ülkede hareket etme olanağımızın kalmadığı açıktı. Bu düşünce bizi yurtdışı düşüncesine kadar götürdü. *Orak-Çekiç*'in, teknik olarak gelişkin bir dergi olarak çıkarılması için bilgisayar ve yazıcı gibi teknik araç gerece ihtiyaç vardı. Bu sorunu çözmek için yurtdışına gidip oradan maddi imkânları temin etmeye kafa yoruyorduk. Mahmut'la birlikte yurtdışına çıkıp bu konuda adım atacaktık. Yurtdışına çıkmışken orada bulunan eş, dost, arkadaş ve eski ilişkileri derli toplu hale getirip örgütle ilişkilendirmeye çalışacaktık.

Fatih'le de ölüm orucunda sohbetlerimizde, yurtdışı ve Kürdistan üzerine düşünsel bir netliğimizin ve örgütsel bir çalışmamızın olmamasının büyük bir eksiklik olduğunu konuşuyorduk. Hangimiz sağ kalırsak dışarıya çıktığımızda *Orak-Çekiç*'in en gelişkin

teknoloji ile çıkmasını sağlayıp ilk sayısı ile Osman'ın mezarını ziyarete gidecektik. Bunu Fatih'in bir vasiyeti olarak algılayıp çözüm üretecektim.

Ben bunlara kafa yorarken, tartışmalarımız derinleşti, yoldaşlar örgüt içinde bana biraz mesafeli ve ilişkilerde kademeli davranmaya başladılar. Bir yerlere itildiğimi hissedebiliyor, ama anlam veremiyordum. Bir kısım şeyleri benden gizlemeye, benimle Adem üzerinden ilişki kurmaya başladılar. Bunun adı bir yerde kızağa çekilmek oluyordu.

Tam da böylesi günlerden bir akşam yemek yedik, oturma odasında çayımızı içiyorduk. Çaylar bitti, ben mutfaktan çayı getirmeye gittim. Mutfağa giderken dış kapıda koridorun ışığı yanıyorken, kapı aralığından sızan ışığı keserek geçen bir gölge içeriye yansıdı.

İlk planda pek endişelenmeden çayı alıp, salondan geçip oturma odasına götürüp çayları doldurdum. Çaydanlığı mutfaktaki ocağın üzerine koymak için tekrar döndüğümde benim gölgemin içerideki ışığı kesemeyeceğini düşündüm. İçime kurt düştü, sıkıntı ve kaygı verici bir durum vardı. Adem ve Güler'e bir şey söylemeden netleşmem lazımdı. Yoksa polis evi tespit edip dinliyor muydu? Kapı dinleniyor veya ev açığa çıkmış, kaldığımız yer belirlenmiş olabilirdi. Güler'e ve Adem'e durumu anlatmadan dışarıdaki ve içerideki ışığı kapatıp, kendi gölgemin nereye düşeceğini kontrol ettim. Gölge bana ait olamazdı. Şüphelerimden emin olduktan sonra durumu arkadaşlara aktardım.

Sonunda karar verdik. En küçük bir kuşkuyu bile ciddiye almamız gerekiyordu. Bir şey olmaz mantığıyla hareket edemezdik. Evin durumunu netleştirene kadar dağılıp başka yerlerde kalacaktık. Herkes kendine kalacak bir yer bulacaktı. Adem başka bir yere, ben bir akrabama, Güler de başka bir yere gidecekti. Buluşmak için periyodik randevular belirleyip evi terk ettik. Kaldığımız yer biliniyor muydu, polis takibinde miydik sorulara kafamda yanıt arıyordum. Çok sonraları öğrendik ki o dönemde mahallede yaygın hırsızlık olayları oluyormuş.

İki minibüs değiştirerek İstanbul-Rahmanlar'da oturan bir yakınımın evine gittim. Kapının zilini çaldım, kim o diye sormadan kapı aralandı, tam bir şaşkınlık içinde hala kızım çığlık attı. Da-

ha şaşkınlığını atmadan onu iterek içeri girip kapıyı kapattım. Onlarla konuşup sıkı sıkı tembihledim. Benimle ilgili hiç kimseye bir şey söylenmeyecek, konuşulmayacaktı. Evde ben yokmuşum gibi davranılacaktı, birileri eve gelirse yatak odasına geçip kapıyı arkadan kilitleyecektim. Eve gidip gelenler oluyor, bunların birçoğu beni de tanıyorlardı. Bazı yakınlarımla da geleceğe yönelik planlarım yüzünden zorunlu olarak burada görüşüyordum. Burada kaldığım çok az insan tarafından biliniyordu. Fakat yine de içim rahat değildi. Ya sevinçlerini saklayamaz, güvendikleri bir başka akraba ve yakınlarımıza söyler, ya da ağızlarından kaçırırlarsa?

Bu eve Kadıköy'de modelist-stilist olan Tanju diye birisi gelip gidiyordu. Evde onunla tanıştık. Hal, hareket, davranışları kadınsıydı. Yardımsever ve paylaşımcı birisiydi. Öyle esrarengiz, gizli bir durum sergilemeden zaman zaman onunla sohbet edip konuşuyorduk. Kuaför, modelist, stilistti, on parmağında on manifet. Kuşku ve şüpheleri üzerimden uzaklaştırmak için biraz değişmem, saçlarımı boyamam, alışılmış devrimcilerin giydiği kıyafetlerin dışında modaya uygun elbiseler giymem gerekiyordu. Saçlarımın rengini biraz açtı, önüne de daha açık tam sarı renkli meç yaptı. Gözlük ve bir kısım kıyafetleri de biraz değiştirince tuhaf bir tip olup çıktım. Zaten yeterlice sakal bıyık da olmayınca daha çok "eşcinsel"lere benzemiştim.

Göztepe'de Leyla ile randevum vardı. Oraya değişiklik yaptığım yeni tipimle gidiyordum. Buluşma yerini önceden kontrol ettikten, arkamda takip olmadığı kanaatine vardıktan sonra durağa doğru yürüdüm. Leyla beni gördüğünde muzip muzip, alaycı bir tarzda gülmeye başladı. "Ne olmuş, ne yaptın, ne bu hal?" dedi. "Sosyeteye özenmiş Romen Çingenelerine benzemişsin." Beni hemen tanımış olması başkalarının da tanıyabileceği anlamını taşıyordu. Ama yapabileceğim başka bir şey de kalmamıştı.

Örgütle haftalık rutin görüşmelerin dışında bir tartışma yapamıyorduk, tamamen örgütsel yaşamın dışına itilmiştim. Üzgündüm, biraz farklı düşünceler savunup eleştirel olunca tamamen örgüt dışına itilip yabancı birisi haline getirilmiştim. Sanki yıllarca aynı örgüt içinde çalışmamış, birlikte mücadelenin zorluklarını göğüslememiş, o örgüte birlikte kan ve can vermemişiz gibi dışarıdan biri-

si olup çıkmıştım. Her şey unutulmuştu, silahı elinden alınmış bir asker gibi hissediyordum kendimi.

Eleştiri ve özeleştiri vermeyi, örgüt içi hak ve hukuku, demokrasiyi, örgüt içinde öğrenmiştik. Ama işleyişte hiç de öyle olmamıştı. Farklılaşınca hepsi unutulmuş, merkezden sınırlı sayıdaki arkadaşın kararı her şeyi belirler olmuştu. Ne düşünürler, nasıl bir karar alıp uygularlar, içlerinde farklı düşünen ve savunan biri var mı bilinmezdi. Kapalı kutu gibi mekânlarda kararlar verilir ve ilgili kişilere iletilirdi. Bunları yaşayınca kafamdaki doğruları sorgulamaya başlamıştım. Bana biçilen yol belliydi. Güvenilir ve deneyimli yoldaşlarla çalışmayacak, daha tecrübesiz ve yeni güçler ile ilişki içinde olacaktım. Yöneticilerle yaptığım bir tartışma sırasında yurtdışına da gitmek istemediğimi söylemiştim. Oysa mücadele için cezaevinde ne hayaller kurmuştum. Şimdi kırılmış, incinmiş derin üzüntü içindeydim. Ben gece gündüz neler yapabiliriz diye kafa patlatmaktan gözlerime uyku girmezken onlar kendi anlayışları ışığında bana nasıl bir yaptırım veya ceza ve müeyyide uygulayacaklarını tartışıyorlardı.

Ben ne zaaf göstermiştim de, yoldaşlarım bana müeyyide uygulayacaklardı? Ne yapmıştım? Davadan hayatımı mı sakınmıştım, maddi ve manevi neyimi esirgemiştim? Ben kendimi insanlığın kurtuluşu davasına vermiş, içeride dışarıda büyük dava uğruna inanılmaz çileler çekmiş, badireler yaşamış, asla eğilip bükülmemiş alnı açık, başı dik çıkmıştım. İnsanlığın kurtuluşu davasında bilgi ve tecrübemi sunmaktan geri durmamıştım. Ne mutlu bana ki işkenceler altında direndim. En zor koşullar altında cezaevlerinde boyun eğmedim, ağır cezalar karşısında susmayıp haykırdım. Yaşamımda dosta da düşmana da dalkavukluk yapmadım. İnandığımı, doğru bildiğimi yaptım. Emeğimi, ruhumu, canımı her şeyimi verdim. En küçük bir menfaat ve ayrıcalığa tenezzül etmedim. Her zaman her yerde alnım açık yaşadım, başım dik dövüştüm. Ama yönetici yoldaşlara anlatamadım bunu.

Bütün şevkim kırılmış, kurduğumuz planlarımız suya düşmüş, yapmak istediklerim hiyerarşik işleyişin duvarına çarparak tuzla buz olmuştu. Ne yapacaktım? Kalıp belirlenen çerçevede çalışmalara katılırsam çok çabuk yakalanıp cezaevine gidecek ya da vu-

rulup ölecektim. O zaman "en iyi yoldaş ölü yoldaş" babından arkamdan methiyeler dizilecekti.

İşkencedeki direnişlerimiz kitap olarak derlenip "Adressiz Sorgular"[1] ismiyle basılacaktı. Bu yazıları hepimiz içerideyken yazıp dışarıya göndermiştik. Kitabın legal olarak çıkarılmasının hazırlıkları sürüyordu. Adem'le Üsküdar'da deniz kenarında verilen tarihte ve saatte balıkçıların yanında buluştuk. Adem durgun, üzgün ve düşünceliydi. Bir şeyler söylemek istiyor, söyleyemiyordu. Sözü sağdan soldan bir yerlerden getirip, çıkacak kitaba bağladı.

– Yakında "Adressiz Sorgular" adında işkencede direnişlerimizi anlatan bir kitap çıkacak. Fakat senin yazına yer verilmeyecek, dedi. Yoldaşlar bunu sana söylememi istediler.

Şaşırmıştım. Gerekçe söylenmiyordu, önüme sadece nedeni belli olmayan bir karar sürülüyordu.

– Benim yazıya yer verilmemesinin nedenini açıklayabilir misin? diye sordum. Benim işkencedeki direnişimde bir orijinallik mi yoktu? Yoksa yayımlanacak değerde mi bulunmadı? Bir eksiklik veya bir yanlışlık mı vardı? Yazının içeriğinde ve anlatımında bir zaafım mı yansıyordu? Okuyucusunu eğitecek içerikten mi yoksundu? Benim direnişim yoksa inandırıcı mı gelmedi yoldaşlara? Kitapta yer verilmemesinin mantığının altında yatan gerekçe ne? Ben bunları yoldaşlarla tartışmak istiyorum, dedim.

– Ben nedenini ve gerekçesini bilmiyorum, dedi Adem. Fakat yoldaşlar sana gelirken bana çıkacak kitapta Ufuk'un yazısına yer verilmeyecek, onu kendisine söyler misin? dediler.

– Adem. DS'lilerin ölüm orucundaki iddiasından dolayı mı benim yazıma yer verilmiyor?

– Bilmiyorum, dedi.

İşkencede direnişi anlatan yazımın bile yayımlanmaması bana karşı düşünceleri açıklamak için yeterliydi. Onurumla, direnişimle yaşattığım ismim, bir yerlerden ağır ağır siliniyor ve gerilere itiliyordu. Bu aşamadan sonra ülkede kalıp mücadele etmeyi yeterlice güvenlikli bulmuyordum. Geçici olarak yurtdışına çıkmamın yerinde ve doğru bir karar olacağını düşünüyordum. Çünkü bu iletişimsizlik ve birbirimizi anlamakta zorluk çektiğimiz bu koşullar-

1 Yaşar Ayaşlı, *Adressiz Sorgular*, Yurt Kitap Yayın, 1989.

da, ülkede kalmam bana pek anlamlı gelmiyordu. Sonraki görüşmelerde Adem ve Kenan'a bu düşüncemi açıkladığımda bana yardımcı olabileceklerini söylediler.

Örgütün içinde bulunduğu bu koşullarda yardım talebinde bulunmayacağıma, kendi olanaklarımla çıkmamın daha doğru olacağına inanıyordum. Önerilerini kabul etmedim. Onlar da ısrar etmediler.

Ben onlardan "Örgütün burada sana ihtiyacı var, gitme kal," demelerini bekliyordum. Tek bir sözcük de olsa duymak istiyordum, duyabilsem derhal vazgeçecektim. Ama yoldaşlar bu yönde tek kelime dahi söz etmediler. Sanki gitmemi istiyor gibi bir tavır içindeydiler. Bir taraftan gitmek için bütün hazırlıkları sürdürüyordum. Ama bir yandan da yoldaşların gitmememem için beni ikna etme girişimlerini bekliyordum. Bu süreçte var olan ilişkiler de koptu. Artık kimseyle görüşemiyordum. Kendi başımın çaresine bakmak zorunda kaldım. Kanatları kırılmış, yuvasından düşmüş bir kuş gibiydim. Üzülmek, kızmak, kahrolmak bir çözüm değildi.

Güvenmediğim, sağlıksız, geveze bir unsurun kaldığım eve gelmesiyle, güvenliğimi rastlantıya bırakmayıp, İstanbul'dan ayrılarak Mersin'e gitmek zorunda kaldım. Çıkış işlerini buradan örgütledim.

Yurtdışına Kaçış

Daha önce yurtdışına çıkan DY'li arkadaşlar üzerinden ailemin de desteği ile sahte pasaport ve belgelerin elime gelmesini sağlayana kadar Mersin'de akrabalarımın evinde kaldım. Amcamın oğlu Mehmet, Mersin'de tabelacılık yapıyordu. Ağabeyi Hüseyin Gazi, Ankara'da öğretmen, Ali, Samsun'da mühendis olarak çalışıyor, ablaları Zehra, Mersin, Zeynep ise Samsun-Bafra'da yaşıyordu. Yıllardır görüşemiyorduk. Yıllar sonrası Mehmet'i bulmuştum. Beni evde sıcak karşıladı. Eşi ve çocukları olmasına karşın, çekincesizce evlerini bana açtı. Çocuklar Mehtap ve Ali küçüktüler. Evde onlarla saatlerce zaman geçiriyordum. Mehtap oyun oynarken gözlüğümü kırmıştı. Onunla anlaşmıştık. Büyüdüğünde ilk maaşıyla bana gözlük alacaktı.

Bazen de nasıl olsa tanımazlar düşüncesiyle işyerine gidiyor, zaman geçiriyordum. Bir gün içeride otururken köylümüz olan Battal Karakuş çıkageldi. Telefon rehberinden adres veya telefon arıyormuş gibi kafamı yere eğdim, kaldırmıyordum. Fakat o beni tanımış olmalı ki kafamı telefon rehberinden kaldırmamı bekliyordu. Ben inatçı bir şekilde sayfaları karıştırıp dururken o da inatçı, sigarasını yakıp oyalanarak başımı rehberden kaldırdığım anı yakalamak istiyordu.

Baktım olmuyor, daha fazla kafamı telefon rehberine bakarak duramazdım. O da kalkıp gitmeyeceğine göre sonunda kafamı kal-

dırıp çevirdiğim an "Sen Haydar dayının oğlu değil misin?" sorusuyla karşılaştım.

– Evet, ben Selman'ım dedim. Kardeşimle birbirimize çok benzememiz yine imdadıma yetişmişti.

– Bektaş ne yapıyor? Cezaevinden kaçıp kurtuldu çocuk, yıllardır yatıyordu, onun adına çok sevindik.

– İyidir, Avrupa'ya çıktı, Almanya'da yaşıyor. Oradan iyi olduğunun haberini alıyoruz bazen.

– Cezası ne kadar kalmıştı?

– İdam verip, ömür boyu hapse bağladılar. Davası Yargıtay'da, belki kaçmasaydı yakında çıkabilirdi.

Kendimi kardeşim olarak tanıtıp, kardeşim adına benim için sorulan soruları rahatça cevaplandırıyordum. Almanya'ya geldikten yıllar sonra Bremen'deki çocukluk arkadaşım Aziz Küçük'e anlatmıştım. O da izne gittiğinde bir düğünde Battal Ağabey ile karşılaştığında konuyu ona anlatmış, birlikte gülmüşler.

Bir süre sonra Devrimci Yol'cu işçi bir arkadaş, kullanacağım pasaportu getirdi. Tekrar İstanbul'a döndüm. Kardeşimle birlikte önce Bursa'ya gittik, bir gün birlikte otelde kaldık. Ertesi gün otobüsle İzmir'e geçtik. 29 Nisan'da Almanya'ya uçacaktım. Zaman iyice daralmıştı. Çekince ve kaygı doluydum. Sıkıntılı ve gergindim. Ya yakalanıp yine işkence tezgâhlarından geçerek, cezaevi ve hücrelere geri dönecektim ya da özgürlüğe kavuşacaktım.

Kaygılarımı, heyecanı ve telaşımı belli etmemeye çalışarak kardeşimle birlikte sohbet ediyordum. Günün heyecanı ve gerilimi içinde bir taksi ile İzmir Adnan Menderes Havaalanı'na gittik. Güzel, güneşli, pırıl pırıl nisan ayının son günleriydi. Bende ise heyecan doruktaydı. Nefes alış verişlerim düzensizdi, kalbim küt küt göğüs kafesimi tekmeliyordu. Kafamda kimlik ve pasaport bilgilerini karıştırmamak için tekrarlayıp duruyordum. Artık Almanya'da çalışan bir işçiydim. Nerede yaşadığımı, hangi fabrikada çalıştığımı, evli ve kaç çocuk sahibi olduğumu, çocuklarımın adlarını tekrarlayıp duruyordum.

Pasaportumu Devrimci İşçi'den Ali Dayı (İbrahim Sevimli)[1]

1 Ali Dayı (İbrahim Sevimli), Dev-Yol, Devrimci İşçi, Almanya'da kanserden yaşamını yitirdi.

yaptırmıştı. Onun yardımıyla yurtdışına çıkıyordum. Pasaportun temiz ve sağlam yapılmış olması kafamdaki çekince ve kaygıları azaltıyordu. İbrahim Sevimli benim durumumda olan, can güvenliği yaşayan onlarca devrimcinin yurtdışına çıkışına, örgütsel aidiyetine bakmadan, severek ve isteyerek yardımcı oluyordu. Bütün hazırlıklar tamamlanmış, uçuş saatim gelmişti. Ama ben hâlâ nereden nasıl ne zaman çıkacağımı bilmedikleri halde yoldaşların havaalanına gelerek, "Gitme kal," diyeceklerini bekleyen bir ruh hali içindeydim. Bekleme salonunda bile olsa vazgeçmeye hazırdım. Gözlerim safça çevreyi tarıyor, gitme kal diyecek birisini arıyordu, ayaklarım geri geri gidiyordu.

Hayatım bitmeyen bir kaçış olmuştu. Yağmurdan, doludan, okuldan, askerlikten kaçtım. Sonra politik faaliyetimden dolayı polisten kaçtım. Çeşitli isimler ve kimlikler adında evden eve, mahalleden mahalleye, şehirden şehire sürekli kaçtım. Yakalanıp cezaevinden cezaevine, sürgünden sürgüne gönderildim. Sonunda cezaevinden de kaçtım. Şimdi ülkemden de kaçıyordum.

Kardeşimle öpüştük, sımsıkı kucaklaşıp, vedalaştık. Pasaport kontrolü için ilk kapıya yöneldim. Heyecanımı belli etmemek için olanca soğukkanlılığımı kuşanmıştım. Rahat davranarak pasaportumu çıkarıp polise uzattım. Polis kontrol ediyor, pasaporttaki resmime göz gezdirip, yüzüme dik dik bakıyordu. "Benim gözümden bir şey kaçmaz, ben kül yutmam" edasıyla, pasaportun sayfalarını çevirerek iyi yolculuklar diyordu.

Kardeşim uzakta bekleyerek beni izliyordu. Diğer kontrol kapısında polis, uçak biletimi ve pasaportumu tekrar yeniden kontrol etti. Ben rahat olma gayreti ve çabası içindeydim.

İkinci kapıdaki kontrolden de sorunsuz geçtikten sonra bekleme salonuna, yolcuların arasına dalarak rahatladım. Orada alışveriş yerlerinde bir şeyler alacakmış gibi gezinerek kardeşimi uzaktan görmeye çalışıyordum. O uzakta beni göreceği bir yere konumlanmıştı. İlk etapta sorun yoktu. İzmir'den Köln-Bonn'a gidecek uçak yolcularının oluşturduğu kuyruğa girdim. Yine kapılar açılıyor, tekrar yüzeysel bir pasaport kontrolü yapılıyordu. Uçağa doğru yürüdüm, kardeşim hâlâ uzaktan beni izlemeye devam ediyordu. Sevincini, gülüşünü, rahatlamış olduğunu görüyordum.

Uçağın merdivenlerini bir bir çıkarken, son kez dönüp baktım. İçim burkuluyor, yüreğimin derinliklerine hüzün çöküyordu. Uğruna yaşamımı verdiğim bu ülkeden, güzel insanlardan, can dostlarımdan, yıllarca cezaevi cezaevi beni bir gölge gibi izleyen cefakâr kardeşimden, dünyalar tatlısı yeğenlerim Zeyno ve Buket'ten, yüreklerinin kahramanı olduğum Taylan ve Özgür'den ayrılıyordum. Kim bilir bir daha ne zaman geri dönecektim, onları ne zaman görebilecektim?

Sonu gelmeyecek, dönüşü belli olmayan, nerede nasıl bir yaşamın beni beklediğini bilmediğim bir yolculuğa çıkıyordum. Yüreğim sızlıyor, korku, heyecan, hüzün, endişe, karışık kaygılar içindeydim. Acemiliğimi yansıtmamak için çok dikkat ediyordum. Önümdeki yolcuları izliyor, davranış ve hareketlerimi tamamen onlara uyarlıyordum. Onlar nasıl davranıyorsa ben de onlar gibi davranıyordum. Hostesler uçakta yolculara yerlerini gösteriyorlardı. Sıra bana gelince önümde yürüyerek oturacağım koltuğun numarasını gösterdi. Yerime oturup gözlerimi kapayıp derin bir nefes aldım.

Baskı, dayak, işkence, hücreler, ömür boyu hapis cezası ve kovalamaca, ıssız sokaklarda lapa lapa yağan karların üstünde yürüyüp iz bırakmadan saklanma, illegal yaşam, kurşunlanma, ölüm ve yakalanma korkusunu arkama atarak ülkemden uzaklaşıyordum. Ama geride bütün sıkıntılarla, sorunlarla, işkenceler altında ve demir parmaklıklar arkasında hücrelerde mücadele ve hapishane arkadaşlarımı bırakıyordum. Bütün yüreğim ve beynim onlarlaydı...

Farklı bir ülkeye uçuyordum. Dilini, kültürünü, ne yapacağımı bilmediğim bir ülkeye gidiyordum. Yeni bir dünyaya açılarak, yeni dostluklara, yeni aşklara, irili ufaklı yeni serüvenlere koşacaktım. Daha şimdiden ülkemin taşını, toprağını, havasını, suyunu, ağacını, kuşunu, insanını özlemiştim. Uçak kalkışa geçmişti. Ülkeme yeniden dönebilmek umudu içinde gidiyordum. Uçak yükseldikçe bulutlar arasına dalıyordu. Pencere kenarına oturmuş, görüş alanımdan gökyüzüne ve ülkeme son kez bakıyordum. Güneş bulutlar arasında bir görünüp bir kayboluyordu. Bitmeyen bir kaçışın son durağı Köln-Bonn Havalimanı oluyordu.

Yaklaşık iki saat sonra Almanya üzerindeydik. Üzerinden uçtuğumuz şehirler olağanüstü planlı, düzgün ve bakımlıydı. Avru-

pa'yı ilk kez görmüyordum, yıllar önce İsviçre'ye gittiğim için genel olarak biliyordum. Uçak indiğinde beni neyin beklediğini bilmediğimden bir merak içindeydim. Uçağa binerken nasıl davrandıysam çıkarken de aynı yöntemle önümde gidenler nasıl davranıyorsa ben de öyle yaptım. Küçük bir el çantam vardı elimde. Çıkışta herkes gibi ben de pasaportumu görevli polise uzattım. Baktı, göz gezdirdi, geri verdi. Kapıdan dışarıya çıktım. İki ülkenin polisi de pasaportun sahte olduğunu anlayamamıştı.

Birileri mutlaka beni karşılamaya gelmiş olmalıydı. Dışarıya, bekleme salonuna yürüdüğümde köylümüz, çocukluk arkadaşım Bektaş Demircioğlu ve yanında firar arkadaşım Erdal Aykaç gülerek uzaktan el sallıyorlardı. Hızla heyecan içinde yanlarına yürüdüm. Sevinçle kucaklaşıp birbirimize sarıldık. Tünelden cezaevinin dışına çıktığımızda vedalaştıktan yaklaşık bir yıl sonra Köln-Bonn Havalimanı'nda buluşmamız, ikimiz için de güzel bir sürpriz oldu.

Ölüm Orucu Sürecinde Willy Brand'a Yazılan Mektup

Heidrun Fichter, Şehir Meclisi Üyesi
Klaus Fichter, Sendikacı, Kimya, Kâğıt, Keramik Sendikası
Maria Seegerer, Şehir Meclisi Üyesi, 3. Belediye Başkanı
Tarih, 17.06.1984

Sevgili Willy,
Sana başvurumuzun nedeni acı bir durum. Ek belgede açıkladığımız gibi ölümle yüz yüze kalmış 18 Türk mahkûmun kaderi söz konusu. 70 günden fazladır süren ölüm orucunun sonucunda bu insanların hayatlarından gerçek anlamda endişe ediyoruz. Bazıları şimdiden bilinç kaybı yaşıyorlar.

Salı günü Türk Dışişleri Bakanı'nı Bonn'da kabul edeceğini biliyoruz. Senden ricamız hayatları gerçekten tehlikede olan bu 18 mahkûmun durumunu dile getirip gelecekleri hakkında konuşulmasını sağlamak.

Willy, uzun zamandan beri Türkiye'deki insan haklarına yönelik saldırıları duyuyoruz. Bu duyduklarımızı saldırıya uğrayan bir insanın yakını tarafından karşımda oturarak dile getirilmesi daha da etkili ve ürkütücü oluyor. Biz biliyoruz ki; sen özgürlük, eşitlik ve demokrasi için çok duyarlısın ve bu amaçla mücadele ediyorsun. Türk Dışişleri Bakanı'nın Almanya'yı ziyaretinden dolayı oluşan bu fırsatı değerlendirerek, Türkiye'de devam eden, insan haklarına yönelik saldırıların Alman hükümeti tarafından dile getirilmesini sağlaman.

Türk cezaevlerinde yaşanan, insan onuruna yakışmayan gelişmelerin, Türk cuntası tarafından kamuoyundan gizlenmesine Alman hükümetinin en küçük bir katkısı dahi yaşanan bu korkunçluğa ortak olmaktır.

Büyük umutlarla, dostça selamlar,

Yoldaşın Heidrun Fichter

Waldrun Fichter, Stadträtin der Stadt Selb
Klaus Fichter, Gewerkschaftssekretär der IG. Chemie-Papier-Keramik, Selb
Maria Seegerer, Stadträtin u. 3. Bürgermeisterin der Stadt Selb

Kontaktadresse: Waldrun Fichter,
Martin-Pohlmann-Strasse 8,
8672 Selb/Bay.
Tel. 09287/1848

Selb, 17. 6. 84

Lieber Willy,

eine schlimme Geschichte, mit der wir uns an Dich wenden:

In der Anlage schildern wir das Schicksal von 18 türkischen Gefangenen, denen dringend geholfen werden muss, da sie unmittelbar mit dem Tod bedroht sind. Wir machen uns ernsthafte Sorgen um die, da ihr Gesundheitszustand nach nunmehr 70 Tagen Hungerstreik äusserst bedenklich ist. Einige sind schon bewusstlos!

Wir wissen, dass am Dienstag der türkische Aussenminister in Bonn empfangen wird und bitten Dich deshalb zu veranlassen, dass mit ihm über das Schicksal dieser 18 Gefangenen gesprochen und mit Allem Nachdruck gefordert wird, diesen in höchster Not bedrohten Menschen sofort zu helfen.

Willy, seit langem hören wir von Menschenrechtsverletzung in der Türkei, und trotzdem ist es so schockierender, wenn wir einen Angehörigen einer unmittelbar Betroffenen gegenüberstehen und es aus erster Hand erfahren. Wir wissen, dass Du Dich immer und leidenschaftlich für Freiheit, Gerechtigkeit und Demokratie einsetzt; es gibt für Dich die Möglichkeit, die Bundesregierung direkt aufzufordern, mündlich den Wunsch den türkischen Aussenministers ein energisch-offenes Wort gegen die anhaltenden Verletzungen der Menschenrechte in der Turkei zu sprechen. Jeder Versuch der Bundesregierung, die Geheimhaltungsbemühungen der türkischen Militärjunta zu durchbrechen, macht sie mitschuldig an den Grausamkeiten, die in den türkischen Gefängnissen geschehen.

Mit freundlichen Grüßen voller Hoffnung

Deine Genossen

Waldrun Fichter Klaus Fichter Maria Seegerer

P.S. Grüß Hans Buchner

Fatih'in Ölüm Orucunda Örgüte Yazdığı Mektup

Canım Yoldaşlarım,

Aslında yazmak için geç başladım. Bugün eylemimizin 40. günündeyiz ve oldukça halsizim. Böyle bir mektupla karşı karşıya kalacağımı hiç düşünmemiştim. Polis sorgulamasında mizansen içinde teklif edildiğinde içten içe nasıl gülmüştüm. Onlar bir farkla "vasiyetname" demişlerdi. Evet, bir yerde son mektup bir vasiyetname olarak da değerlendirilebilir. Bizdeki "malmülk" belli o da siz yoldaşlarımda fazlası ile var zaten. Bu nedenle benim bu konuda bırakacak fazla şeyim olmayacak.

Yoldaşlarım, ölüm orucu gibi bizler için yeni olan bu göreve talip olurken, tam bir içtenlikle gönüllü olduğumu bilmenizi isterim. Ve diğer bütün yoldaşlarının da kendilerini aynı duygularla önerdiklerini biliyorum.

Önümüzdeki mücadelenin zor koşullarını düşündükçe de şu anda ölüm en kolay seçim. Ama bu seçimle kendimi kurtarma gibi bir düşüncemin olmayacağını da bilirsiniz. Bu eylemin kendi özelliği mücadeleyi ölümle birleştirmekte, yoksa "bizler" asla mücadeleyi ölümle değiştirmeyiz.

Yoldaşlarım, 43. gün yazmaya devam ediyorum. Aslında belirli bir başarı kazanacağımız inancı güçlü. Bunun için de "son mektup" havasına bir türlü giremiyorum. Biraz da içimdeki coşkulu sese kulak vermek istiyorum.

Yoldaşlar, 47. gün olan bugün artık vedalaşmanın zamanı geldi sanırım. Gerçi bu vedalaşmanın kâğıt üzerinde kalacağına ve zaferle birlikte kucaklaşıp mücadelemize birlikte devam edeceğimize inancım hiç zayıflamadı. Ama her sonucu düşünerek bu görevi de yerine getirmek gerekiyor.

Şuna inanmanızı isterim ki, sizlerden kaynağını alan hiçbir olumsuz iz yoktur bende. Ancak daha iyi bir yaşantıyı kuramadığımız için üzülmekte ve kendime bâlâ kızmaktayım. Beni affedeceğinizi de biliyorum.

Yoldaşlar, 48. gün olan bugün artık iyice halsizleştim. Midem suyu kabul etmiyor ve dışarı çıkarıyorum. Onun için artık devam edemeyeceğim.

Tabii ki, son bir istek olarak Silivrikapı Mezarlığı'na götürülmemi ve yoldaşlarımla birlikte yatma arzumu yerine getirmek için çabalayacağınıza inanıyorum.

Arkamızdan bizleri çok övüp, toprak altında yüzümüzü kızartmayın olmaz mı? Devrim, sosyalizm ve sınıfsız toplum yolunda üstümüze düşen görevi yerine getirmekten mutluluk duyuyorum.

Hepinizi önümüzdeki çetin kavgada başarılı ve zafer dolu mücadele günleri dileğiyle kucaklarım.

Mehmet Fatih Öktülmüş, 30 Mayıs 1984

Emeğin Bayrağı, Mayıs 1988, sayı 3'ten alınmıştır.

Ölen Yoldaşlardan

Camcı Serdar Yılmaz. TİKB, doğanın bir eyleminde, randevumuzda gözümüzün önünde yıldırım çarpmasıyla can verdi.

Maltepe Tugay Komutanı Ata Burcu'nun talimatıyla işkencede katledildiler.

Songül Kayabaşı, TİKB.

Aziz Aras, TİKKO.

Tahsin Yılmaz. TİKB, 1996 süresiz açlık grevinde yaşamını yitirdi.

Ayrıldığımız grup tarafından öldürülen.

Hamit Tekin (Hamido)

Ali Algül

İşkencede öldürülen.

Hacı Köse

Selma Aybal

İtirafçı Adil Özbek'in verdiği bilgiler sonucunda çatışmada öldürülen.

Mehmet Ali Doğan

Aslan Tel

Mehmet Kemal Yılmaz, TİKKO. Dersim'de çatışmada öldürüldü.

İbrahim Sevindi (Ali Dayı), Dev-Yol, Dev-İşçi. Kanserden yaşamını yitirdi.

Perihan Açan, avukatım İbrahim Açan'ın eşi. Yakalandığı hastalık sonucu yaşamını yitirdi.

Hasan Yalçın. Yakalandığı hastalık sonucu yaşamını yitirdi.

"Devrim" yılları. Varoluşunu, öngördüğü gelecek tahayyülüyle gerçekleştiren, mevcudiyetini "yaşanacak güzel bir dünya" ihtimaline feda etmiş bir kuşağın hikâyesi. Sol muhalefetin devrim yürüyüşü, kitlelerin bir araya gelişi, Türkiye'nin kırılmanın eşiğinde dolaştığı karışıklık yılları...

12 Eylül 1980. Yakın dönem Türkiye tarihinin her köşesinde izleri bulunan, yaşamı değiştiren, adamakıllı bir kuşağı deyim yerindeyse bertaraf eden "kötü zamanların" başlangıç tarihi. Bir hayalin sekteye uğrayışı, yeni bir dönemin başlangıcı...

Cezaevleri. Her biri kendi karanlık suretini oluşturmuş işkencehanelerin, zulmün, katıksız şiddetin kaleleri. Ve direniş tabii, zalime itiraz adına canını ortaya koymuş, direniş uğruna "ölüme yatmış" vücutların ağırbaşlı ve dik duruşu...

12 Eylül dönemi ile ilgili çok sayıda anı yayımlandı ancak elinizdeki kitabı diğerlerinden ayıran, yazarın kimliği ve yaşadığı benzersiz olaylar. Bugün varoş dediğimiz çevrelerden gelip 12 Eylül öncesinin ses getiren örgütlerinden birinin yöneticisi olmuş ve anılarını kaleme almış az sayıdaki yazarlardan biri ile karşı karşıyayız. *Ölüm Bizim İçin Değil*, 1970'li yılların sonunda, tabandan başladığı politik yaşamında sayısız badireler atlatmış Ufuk Bektaş Karakaya'nın hikâyesi. Aynı zamanda ölüme bir gün kalana kadar yaşanmış bir ölüm orucu deneyiminin ilk kez birinci ağızdan yazılmış bütünlüklü bir anlatısı.

Malatya'dan Köln'e uzanan; devrim fikriyle, mücadeleyle, 12 Eylül'ün iflah olmaz cezaevleriyle, direnişle ve firarla bezeli sıra dışı bir hayat öyküsünün benzersiz anlatımı...

İLETİŞİM 1577
ANI 55

ISBN-13: 978-975-05-0866-0